

שבוע פרשת תבוא

(15 - 21 September 2024)

י"ב - י"ח אלול תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמֹתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמֵר-נָא
 יִשְׂרָאֵל: כְּלוֹלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שִׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֵבֶר עַל-נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל-
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשִׁנְיָהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גְּבֵרֶתָהּ
 כֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹנִים:

סוף זמן קידוש לבנה:
 יום שלישי בערב, י"ד אלול

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מני"א, תשי"ז
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מו"ה יוסף שי' הלוי

שלום וברכה!

אף שאינו מזכיר עדי"ז במכתבו, תקותי כי עוסק הוא לא רק במגביות גשמיות אלא גם
 בירור ניצוצות הדלקת נר ה' נשמת אדם בתוספת אור וחיות באלו שכבר דולקת עד שתהא שלהבת
 עולה מאלי, והצלחה בזה מרבה ומוסיפה גם בהצלחה במגבית גשמית וכמדובר בזה כ"פ.

לאה"ק ת"ו הודיעו מכאן ע"ד בואו, ובודאי אם רק תהי' אפשרית, ישהה שם ככל
 האפשרי, והרי כמה נקודות בעיני חב"ד באה"ק ת"ו הדורשים בירור ועודד וחיזוק, וכשידעו אשר
 יראה בעיניו וימסור כאן ממה שראה, זה עצמו יעורר התעוררות וגילוי כחות פנימים יותר, וק"ל.

כן מהנכון שיברר אצל הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוהר"פ שי' אלטהויז ע"ד הביכלעך
 חסידות שהי' בדעתו לקבלם ולשלחם לכאן...

בברכת הצלחה בכל פרטי עבודתו מתוך בריאות הנכונה ולבשו"ט בכל האמור ובפ"ש כל
 אני"ש שי'.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 228..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
229..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
232..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 238..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 239..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 241..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 242..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 244..... ספר המאמרים - תרפ"ט
244..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
248..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
249..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 68..... ילקוט לוי יצחק על התורה
70..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
188..... נביאים וכתובים
199..... עין יעקב - מסכת ברכות
250..... נקודה משיחת קודש מעובדת
251..... חומש לקריאה בציבור
260..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
261..... ביאורים לפרקי אבות - פרקים ג-ד
262..... לוח זמנים
263..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה קומי אורי כי בא אורך גו'
ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ג..... 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ג..... 13
שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשמ"ז..... 31

לקוטי שיחות

- פרשת תבוא, כרך כד, ב..... 54
ח"י אלול, כרך כד..... 61

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תבוא..... 71
לוח לתהלים היומי..... 93
תניא יומי..... 94
לוח 'היום יום'..... 108

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 111
שלושה פרקים ליום..... 115
פרק אחד ליום..... 170
ספר המצוות..... 185

לימוד מזהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא קמא/בבא מציעא . 190
גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא . 200
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 229

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בנבואת ישעיה, בפסוק הפותח את ההפטרה של שבת זו, פרשת כי
2 תבוא:
- 3 קומי אוֹרֵי תאירי כִּי בָא אוֹרֵךְ גוֹי¹, הִנֵּה, כִּי בָא אוֹרֵךְ הוּא
4 טַעַם וְנִימוּק עַל קוּמֵי אוֹרֵי. כְּלוּמֹר, שֶׁהַקְּב"ה אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל²,
- 5 דְּכִינּוֹן שֶׁכָּבַר בָּא וְהִגִּיעַ אוֹרֵךְ,
6 הָאוֹר שֶׁלְךָ (שֶׁל יִשְׂרָאֵל),
7 לְכֵן צְרִיכָה אֶת כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל
8 לְקוֹם וּלְהֵאִיר. וְצָרִיף לְהִבִּין
9 מֵהוּ עֲנִינֵם שֶׁל שְׁנֵי אוֹרוֹת
10 אֵלֶּה הָאוֹרוֹת בְּפֶסֶק זֶה, הַאֲחֵד
11 הָאוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם שֶׁעַל
12 זֶה נֹאמַר 'כִּי בָא אוֹרֵךְ' וְהִשְׁנִי וְהָאוֹר
13 שֶׁצְּרִיכִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהֵאִיר שֶׁעַל
14 זֶה נֹאמַר 'קוּמֵי אוֹרֵי'?
- 15 וַיִּבְּרַן זֶה עַל פִּי מֵה דְּאִיתָא
16 מוּבָא בְּיַלְקוּט³, מִדְּרַשׁ יַלְקוּט
17 שְׁמַעוֹנִי, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנָי
18 הַקְּב"ה, עֲשִׂינוּ לָךְ מְנוּחָה
19 בְּמִשְׁכַּן בִּימֵי מֹשֶׁה וּבְכַתְּהָ,
20 עֲשִׂינוּ לָךְ מְנוּחָה גַם בִּימֵי שְׁלֹמֹה
21 בְּמִקְדָּשׁ וּבְכַתְּהָ, מְכַאֵן וְאֵילָךְ
22 אֵינן אָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּתִינִין
- 1 אָלֵא לְאוֹרֵךְ, אוֹרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֶאֱמַר⁴ בְּתִהִלִּים כִּי עֲמָךְ
2 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרֵךְ אוֹרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
3 נְרָאָה אוֹר, וְכֵךְ כְּדוּמָה לְדַבְּרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מִמְּתִינִים לְאוֹרוֹ שֶׁל
4 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר הַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל קוּמֵי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ.
5 וּמִזֶּה שְׁמַדְמִין בְּמִדְּרַשׁ אֵת דְּבָרֵי
6 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל קוּמֵי
7 אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ לְכַאוֹרֵךְ
8 נְרָאָה אוֹר שְׁאוֹמְרִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
9 לְקוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא, מוּכָן, שְׁשִׁנֵּי
10 הָעֲנִינִים שֶׁבְּפֶסֶק קוּמֵי אוֹרֵי
11 כִּי בָא אוֹרֵךְ שֶׁהֵם כְּאִמּוֹר שְׁנֵי
12 אוֹרוֹת הֵם דּוּגְמַת שְׁנֵי הָעֲנִינִים
13 שֶׁבְּפֶסֶק בְּאוֹרֵךְ נְרָאָה אוֹר
- בס"ד. ש"פ תבוא, ח"י אלול**
ה'תשל"ג*
- 1 קוּמֵי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ גוֹי¹, הִנֵּה, כִּי בָא אוֹרֵךְ
2 הוּא טַעַם עַל קוּמֵי אוֹרֵי. שֶׁהַקְּב"ה אוֹמֵר
3 לְיִשְׂרָאֵל², דְּכִינּוֹן שֶׁכָּבַר בָּא אוֹרֵךְ, הָאוֹר שֶׁלְךָ
4 (שֶׁל יִשְׂרָאֵל), לְכֵן צְרִיכָה אֶת לְקוֹם וּלְהֵאִיר.
5 וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִינֵם שֶׁל שְׁנֵי אוֹרוֹת אֵלֶּה,
6 הָאוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם וְהָאוֹר שֶׁצְּרִיכִים לְהֵאִיר. וַיִּבְּרַן זֶה עַל פִּי מֵה דְּאִיתָא
7 בְּיַלְקוּט³, אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנָי הַקְּב"ה, עֲשִׂינוּ לָךְ מְנוּחָה בִּימֵי מֹשֶׁה וּבְכַתְּהָ,
8 בִּימֵי שְׁלֹמֹה וּבְכַתְּהָ, מְכַאֵן וְאֵילָךְ אֵינן אָנוּ מִמְּתִינִין אָלֵא לְאוֹרֵךְ, שְׁנֶאֱמַר⁴ כִּי
9 עֲמָךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֵךְ נְרָאָה אוֹר, וְכֵךְ אָמַר הַקְּב"ה קוּמֵי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ.
10 וּמִזֶּה שְׁמַדְמִין קוּמֵי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ לְכַאוֹרֵךְ נְרָאָה אוֹר, מוּכָן, שְׁשִׁנֵּי
11 הָעֲנִינִים שֶׁבְּפֶסֶק קוּמֵי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרֵךְ הֵם דּוּגְמַת שְׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּפֶסֶק
12 בְּאוֹרֵךְ נְרָאָה אוֹר.

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס ח"י אלול – תשמ"ט.

(1 ישע"י ס, א. – התחלת וראש ההפטרה דש"פ תבוא, דמיני מתברכין כל שיתא יומין שלאחריו (זח"ג סג, ב. פח, א), כולל (ובמיוחד) יום ח"י אלול, שחל בשנה זו (תשמ"ט*) ביום השני שלאחריו**). וראה תורת הבעש"ט עה"פ שנאמרה ביום ההולדת שלו, בש"פ תבוא ח"י אלול (כהקביעות דשנה זו – ה'תשל"ג) תרנ"ב (בג"ע) – נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' ג. ספר השיחות תרצ"ז ע' 207. ולהעיר מהשייכות ד"קומי אורי" לח"י אלול – ראה שיחת ח"י אלול ה'תש"ה סי"ד (לקו"ד כרך ג תפ, סע"ב. ספר השיחות ה'תש"ה ע' 129), שבח"י אלול תק"ה (שאז נולד רבינו הזקן) – שהקביעות דח"י אלול אז היתה ביום הרביעי – אמר הבעש"ט לתלמידיו, אשר "ביום הרביעי וואָס בו נתלו המאורות, איז אין דעם יום הרביעי פון קומי אורי אראפגעקומען אַ נשמה חדשה וועלכע וועט באַלייכטן די וועלט אין תורה הנגלית והחסידות". (2) בתרגום (וכ"ה ברד"ק ובמצודת דוד שם) "קומי אנהרי ירושלים". אבל בילקוט (הובא לקמן בפנים) שזהו מאמר הקב"ה לישראל. (3) שמעוני עה"פ (רמז תצט בתחלתו) [והוא ממדרש תהלים על הפסוק (תהלים לו, ז) כי עמך מקור חיים גוי. פסיקתא פכ"א]. – הובא ונתבאר באוה"ת (יהל אור) לתהלים שם (ס"ע קלח). (4) תהלים שם.

(* וכן היתה הקביעות בשנת נח"ת – שנת הולדת הבעל שם טוב (ספר השיחות ה'תש"ג ע' 141).

** בתוך השלשה ימים דבתר שבתא – ראה פסחים קו, טע"א. שר"ע אדה"ז או"ח סרצ"ט ס"ח. ועוד. וראה גם פנ"ח שער ח"י (שער השבת) פ"א. סהמ"צ להצ"ח, א. ולהעיר גם מהדיון (שר"ע אדה"ז או"ח טש"מ ס"ג. ובכ"מ) שפחות משלשה (במקום) כלבוד דמי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שגם הם שני אורות, ויש לבאר את תוכן הרבירים וכיצד שני העניינים שבשני
2 הפסוקים דומים זה לזה.
3 (ב) ויובן זה בהקדים מה שמבאר כבוד קדושת מורי וְחֲמִי
4 אֲדַמּוּרֵי רֵבִי הַרְיִי' צַמְאָמְרוּ דְבוּר הַמַּתְחִיל הַפּוֹתַח בַּפְּסוּק פִּי
5 עֲמָךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה
6 אור⁵, משנת ה'ש"ת שֶׁבְּפִסּוּק זֶה 1
7 יֵשׁ אַרְבַּעַה עֲנָנִים שׁוֹנִים. 2
8 חַיִּים, מְקוֹר חַיִּים, אוֹרְךָ 3
9 וְאוֹר. וְאַרְבַּעַה עֲנָנִים אֱלוֹ 4
10 הֵם בְּסֵדֶר מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה כְּפִי 5
11 שִׁמְשִׁיךְ וּמִפְּרָט. חַיִּים הוּא 6
12 הַחַיּוֹת אֱלֹקֵי שְׁמַתְלַבֵּשׁ 7
13 בְּעוֹלָמוֹת הַלְּחִיּוֹת, וְהוּא הָאוֹר 8
14 הָאֱלוֹקֵי הַנִּקְרָא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין 9
15 כִּיּוֹן שְׁמַתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבִנְבֵרָאִים 10
16 בַּהֲתַלְבְּשׁוֹת פְּנִימִית (כְּמוֹ הַהֲתַלְבְּשׁוֹת 11
17 שֶׁל הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף שֶׁהִיא מַתְלַבֵּשׁ 12
18 בַּאֲבֵרֵי הַגּוּף בַּהֲתַלְבְּשׁוֹת פְּנִימִית 13
19 ר'ממלא' את הגוף). וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף 14
20 בְּיָאוֹר, דְּזָה שְׁנִקְרָא הַחַיּוֹת 15
21 הָאֱלוֹקִית הַמַּתְלַבֵּשׁת בְּעוֹלָמוֹת בְּשֵׁם 16
22 חַיִּים לְשׁוֹן רְבִים וְלֹא 'ח' לְשׁוֹן 17
23 יַחֲדֵי הוּא, כִּי הַחַיּוֹת הַמַּתְלַבֵּשׁ 18
24 בְּעוֹלָמוֹת וּנְבֵרָאִים הוּא 19
25 בְּרִיבּוּי הַתְּחַלְקוֹת לְאוֹפְנִים רְבִים 20
26 שֶׁל חַיּוֹת, לְהַאֲרִי כָּל נְבֵרָא 21
27 וְלַהֲחַיּוֹת לְפִי עֲנָנֵי הַמִּיּוֹד וְכִמוֹ 22
28 בְּנֵבֵרָאִים הַנִּשְׁמָמִים שְׁאִינָה דוֹמָה הַחַיּוֹת 23
29 הָאֱלוֹקִית שְׁבֵרְבֵר דוֹמָם, לְחַיּוֹת 24
30 הָאֱלוֹקִית שְׁבֵרְבֵר חַי'. מְקוֹר חַיִּים 25
31 הוּא אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין 26
32 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַמְאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 27
33 'סוֹבֵב', בְּדֶרֶךְ 'מְקוֹף' מְלַמְעֵלָה, וְלֹא 28
34 בַּהֲתַלְבְּשׁוֹת פְּנִימִית. אוֹרְךָ הוּא 29
35 תּוֹרָה, הַנִּקְרָאת בְּכַתּוּב בְּמִשְׁלֵי 30
36 תּוֹרָה אוֹר⁶, שְׁלֻמְעֵלָה גַם 31
37 מְסוֹבֵב וְאוֹר הַתּוֹרָה הוּא אוֹר נִעְלָה 32
38 יוֹתֵר מֵהָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַמְאִיר בְּעוֹלָמוֹת, אֲפִילוֹ הָאוֹר הַמְאִיר בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב'. דְּרָךְ מַה שְׁכָּתוּב בְּלִקְוֵי

ביאור בדרך אפשר
1 וְהָאוֹר שְׁנִקְרָא וּמַתְגַּלָּה עַל יְדֵי אוֹרְךָ שְׁעָלֵי נִאֲמַר 'בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אוֹר'³⁹
2 הוּא לְמַעַלָּה גַם מְאוֹרְךָ, שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר אוֹר הַתּוֹרָה וְעַד שְׁאוֹרְךָ⁴⁰
3 אֵינּוּ אֶלָּא הַכְּנָה וְהַקְדָּמָה לְהָאוֹר שְׁנִקְרָא עַל יְדוֹ שֶׁהוּא הַדְּבַר⁴¹
4 הַרְבִּיעִי וְהַנִּעְלָה בִּיּוֹתֵר בַּפְּסוּק זֶה.⁴²
5 (ג) וְהִנֵּה בְּכַדֵּי לְבָאֵר הָעֵלְיוֹי⁴³
6 דְּאוֹרְךָ, הַעֲנִין הַשְּׁלִישִׁי בְּכַתּוּב 'כִּי⁴⁴
7 עֲמָךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אוֹר'⁴⁵
8 שְׁעַל יְדֵי זֶה יוֹבֵן גּוֹדֵל מַעַלְתֵּי⁴⁶
9 הָאוֹר הַעֲנִין הַרְבִּיעִי בַּפְּסוּק זֶה⁴⁷
10 שְׁנִקְרָא עַל יְדֵי אוֹרְךָ (שֶׁהוּא⁴⁸
11 עֲנִין הָאוֹר לְמַעַלָּה גַם מְאוֹרְךָ),⁴⁹
12 יוֹבֵן זֶה בְּהַקְדִּים הַבְּיָאוֹר⁵⁰
13 דְּבַחֲיַנֵּת מְקוֹר חַיִּים, הַעֲנִין⁵¹
14 הָרֵאשׁוֹן מְאַרְבַּעַת הָעֲנָנִים שְׁלִישׁ בְּזָה⁵²
15 בְּמְקוֹר חַיִּים' שְׁנֵי פִירוּשִׁים כְּפִי⁵³
16 שִׁמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. הַפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן⁵⁴
17 בְּמְקוֹר חַיִּים' הוּא דְּזָה שְׁנִקְרָא⁵⁵
18 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין⁵⁶
19 בְּשֵׁם מְקוֹר חַיִּים הוּא, כִּי גַם⁵⁷
20 אֲפִילוֹ אוֹר הַסּוֹבֵב, לְהַיּוֹתוֹ⁵⁸
21 הָאֲרָה בְּלָבָד וְלֹא עֲצֻמוֹת הָאֱלוֹקוֹת⁵⁹
22 שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי, הוּא⁶⁰
23 מְקוֹר (עַל כָּל פְּנִים לְכָל הַפְּחוֹת)⁶¹
24 (לְאוֹר הַמְמַלֵּא, וְעַל יְדֵי זֶה,⁶²
25 שֶׁהָאוֹר הַסּוֹבֵב' הוּא מְקוֹר לְאוֹר⁶³
26 הַמְמַלֵּא', הִרִי הָאוֹר הַסּוֹבֵב' הוּא⁶⁴
27 מְקוֹר גַּם) לְהַחַיּוֹת הַמַּתְלַבֵּשׁ⁶⁵
28 בְּעוֹלָמוֹת⁷ עַל יְדֵי אוֹר הַמְמַלֵּא כָּל⁶⁶
29 עֲלָמִין'. וְהַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי בְּמְקוֹר חַיִּים'⁶⁷
30 וְשְׁמֵי מְקוֹר חַיִּים קָאֵי מְכוּוֹן עַל⁶⁸
31 הָאוֹר שְׁלֻמְעֵלָה מְבַחֲיַנֵּת⁶⁹
32 מְקוֹר לְהַחַיּוֹת דְּמְמַלֵּא כָּל⁷⁰
33 עֲלָמִין, וְהִיא דְּרָגָה שֶׁלְמַעֲלָה מְאוֹר⁷¹
34 הַסּוֹבֵב' שֶׁהוּא מְקוֹר לְאוֹר הַמְמַלֵּא'⁷²
35 וְזֶה שְׁנִקְרָא אוֹר נִעְלָה זֶה בְּשֵׁם⁷³
36 מְקוֹר חַיִּים הוּא כִּי מְמַנּוּ נִמְצָא הַחַיּוֹת וְנִעְלָה דְּרָךְ⁷⁴
37 נִמְצָא וְכֹא וְנִמְשַׁךְ הַחַיּוֹת וְנִעְלָה⁷⁵
38 תּוֹרָה⁸ לְאִדְמוּרֵי הַזֶּקֶן בְּעֲנָן מַה⁷⁶

5) דשנת ה'ש"ת (נרפס בסה"מ ה'ש"ת ע' 11 ואילך). בהמובא לקמן בפנים – ראה שם בתחלת המאמר (ע' 11) ובסופו (ע' 19). 6) משלי ו, כג. 7) ולהעיר מלקו"ת אמור לא, ד, ש"מקור חיים" "הוא בחי' המקור חיים המתלבש בבחי' ממכ"ע". 8) אחרי כו, ג. וראה גם יהל אור לתהלים שם אות ו (ע' קלח), דפירוש "מקור" בפסוק זה הוא "ע"ד הנז' בענין ונצבת על הצור, שהצור מקור מוצא האש". וביהל אור שם (לפני זה) מבחיי ר"פ וישלח (הובא גם בלקו"ת ויקרא בהוספות נד, א) "ומפני זה נק' הקב"ה מקור לפי שכחו אינו פוסק לעולם ולעולמי עד.. כי עמך מקור חיים".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִקְבֹּה נִקְרָא בְנוֹסַח הַתְּפִלָּה צוֹר חַיִּינוּ, דְּפִירוּשׁ צוֹר הוּא
 2 מְקוֹר וְשֵׁרֶשׁ כָּל שְׂרָשֵׁי הַהִתְהוּוֹת⁹, דְּאִין הַפְּוֹנָה בְּזָה
 3 שְׁהוּא מְקוֹר יִשְׂרָאֵל חֶס וְשְׁלוֹם לְהַתְהוּוֹת שְׁהִי הוּא לְמַעְלָה
 4 מֵהָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים לְגַמְרִי, אֲלָא שְׂכָל שְׂרָשֵׁי הַהִתְהוּוֹת נִמְצְאוּ
 5 וְנִמְשְׁכוּ מִמְּנוֹ¹⁰.
 6 וְזֶהוּ מָה שְׁנִאָמַר כִּי עִמָּךְ 1 נִקְרָא צוֹר חַיִּינוּ, דְּפִירוּשׁ צוֹר הוּא מְקוֹר וְשֵׁרֶשׁ
 7 מְקוֹר חַיִּים, דְּבִתְיִבְתָּ בְּמִילָה 2 כָּל שְׂרָשֵׁי הַהִתְהוּוֹת⁹, דְּאִין הַפְּוֹנָה בְּזָה שְׁהוּא
 8 עִמָּךְ שְׁנֵי פִירוּשִׁים¹¹. פִּירוּשׁ 3 מְקוֹר חֶס וְשְׁלוֹם לְהַתְהוּוֹת, אֲלָא שְׂכָל שְׂרָשֵׁי
 9 אַחַד 4 שְׁהַדְגָּשָׁה בְּעִמָּךְ הִיא הַהִתְהוּוֹת נִמְצְאוּ מִמְּנוֹ¹⁰. וְזֶהוּ מָה שְׁנִאָמַר כִּי
 10 שְׁהוּא 5 רַק עִמָּךְ וְלֹא אַתָּה עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים, דְּבִתְיִבְתָּ עִמָּךְ שְׁנֵי פִירוּשִׁים¹¹.
 11 בְּעִצְמָךְ, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה 'עִמָּךְ' פִּירוּשׁוֹ 6 שְׁהַדְגָּשָׁה בְּעִמָּךְ הִיא שְׁהוּא רַק עִמָּךְ וְלֹא אַתָּה,
 12 דְּבָר הַטְּפֵל וּבִטּוֹל לָךְ וְלֹא אַתָּה 7 דְּבָר הַטְּפֵל וּבִטּוֹל לָךְ. וְשְׁהַדְגָּשָׁה בְּעִמָּךְ הִיא
 13 בְּעִצְמָךְ. וּפִירוּשׁ שְׁנֵי וְשְׁהַדְגָּשָׁה 8 שְׂאִינוּ עֲנִין לְעִצְמוֹ אֲלָא עִמָּךְ, מִיַּחַד עִמּוֹ
 14 בְּעִמָּךְ הִיא שְׂאִינוּ עֲנִין 9 יִתְבָּרֵךְ. וְעַל דְּרָךְ מָה שְׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ¹² עַל
 15 לְעִצְמוֹ שְׁאִין חַיִּוֹת הָעוֹלָמוֹת דְּבַר 10 הַפְּסוּק¹³ אִם כְּסָף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי, אִם כְּסָף תִּלְוֶה
 16 נִפְדָּר מֵאֱלוֹקֹת אֲלָא עִמָּךְ, מִיַּחַד 11 כּוֹ' אֶת עַמִּי, מָה אֲנִי כּוֹ' אִךְ אַתָּה כּוֹ'. וְיֵשׁ
 17 עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְעַל דְּרָךְ מָה 12 לּוֹמֵר, דְּשְׁנֵי פִירוּשִׁים אֱלוֹ הֵם בְּהִתְאַם לְשְׁנֵי
 18 שְׂאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ¹² עַל 13 הַפְּסוּקִים (דְּלְעִיל) בְּמְקוֹר חַיִּים. דְּלְהַפִּירוּשׁ
 19 הַפְּסוּק¹³ בְּתוֹרָה אִם כְּסָף 14 שְׂמִקּוֹר חַיִּים הוּא בְּחֵינַת מְקוֹר לְחַיִּים, הַפִּירוּשׁ
 20 תִּלְוֶה אֶת עַמִּי, אִם כְּסָף 15 דְּכִי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים הוּא שְׁעִנִּין מְקוֹר חַיִּים הוּא
 21 תִּלְוֶה כּוֹ' אֶת עַמִּי, מָה אֲנִי 16 רַק עִמָּךְ וְלֹא אַתָּה, טְפֵל וּבִטּוֹל לָךְ. וְלְהַפִּירוּשׁ
 22 כּוֹ' אִךְ אַתָּה כּוֹ' זֶה לְשׁוֹן 17 שְׂמִקּוֹר חַיִּים הוּא שְׁהַחַיִּים נִמְצְאוּ הַחַיִּים (וְלֹא
 23 הַמְדַרְשׁ: "אִם כְּסָף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי, אִם כְּסָף תִּלְוֶה וְלֹא 18 לְאֵל שְׁהוּא בְּחֵינַת מְקוֹר), פִּירוּשׁ כִּי עִמָּךְ מְקוֹר
 24 תַּחַךְ מִמֶּנּוּ רַבִּית, אֶת עַמִּי מָה אֲנִי 19 חַיִּים הוּא שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיִּים הִיא רַק מְעַמָּךְ,
 25 מוֹט לְעוֹלָם, אִךְ אַתָּה אִין אַתָּה מוֹט 20 מִבְּחֵינַת הָאוֹר שְׁמִיּוּחַד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ¹⁴.
 26 לְעוֹלָם שְׁנִאָמַר כְּסָפוֹ לֹא נִתֵּן בְּנֶשֶׁךְ 21 וְהִנֵּה גַם לְהַפִּירוּשׁ שְׁהַפְּוֹנָה בְּמְקוֹר חַיִּים
 27 וְכִשֶּׁם שְׁפִירֵשׁ הַמְדַרְשׁ 'אֶת עַמִּי', 22 הִיא שְׂמִמְנוֹ נִמְצְאוּ הַחַיִּים (וְלֹא
 28 וְכִתִּיב עוֹשֶׂה אֱלֹה לֹא יִמוֹט לְעוֹלָם", 23 שְׁהוּא בְּבִחֵינַת מְקוֹר לְהֵם), מְכָל מְקוֹם, מְזָה
 29 וְכִשֶּׁם שְׁפִירֵשׁ הַמְדַרְשׁ 'אֶת עַמִּי', 24 שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם מְקוֹר חַיִּים (חַיִּוֹת הָעוֹלָמוֹת),
 30 שְׁאֵתָה עִמִּי, כִּי יֵשׁ לְפָרֵשׁ 'עִמָּךְ מְקוֹר 25 מוֹכַח שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁיִיכוּת לְעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ מָה
 31 חַיִּים' שְׁהַחַיִּוֹת שְׁיִוֹרֶת לְהַחַיִּוֹת אֵת 26 שְׂלֵאֲחָרֵי שְׂאוֹמֵר כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים מוֹסִיף
 32 הָעוֹלָמוֹת, הִיא 'עִמָּךְ', הֵינּוּ עִם הַקְּדוֹשׁ 27 בְּאוֹרֵךְ גּוֹ' (שְׁסִדְרֵי הָעֲנִינִים שְׁבַה־פְּסוּק הוּא מְלֻמָּשָׁה לְמַעְלָה, בְּנִזְכָּר לְעִיל),
 33 בְּרוּךְ הוּא וּמְאוּחַדֶּת אִתּוֹ. 28 דְּאוֹרֵךְ הוּא לְמַעְלָה מְשִׁיכוּת לְעוֹלָמוֹת. וְלִכְּן נִקְרָא בְּשֵׁם אוֹר (אוֹרֵךְ), דְּעֲנִין
 34 וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּשְׁנֵי פִירוּשִׁים 29 מוֹכַח שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁיִיכוּת לְעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ מָה
 35 אֵילּוֹ ב'עִמָּךְ' (הַאֲחַד, טְפֵל לָךְ, וְהַשְּׁנֵי 30 חַיִּים הוּא שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיִּים הִיא רַק מְעַמָּךְ,
 31 מְאוּחַד אִתּוֹ) הֵם בְּהִתְאַם לְשְׁנֵי 31 חַיִּים הוּא שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיִּים הִיא רַק מְעַמָּךְ,
 32 הַפִּירוּשִׁים (דְּלְעִיל) בְּמְקוֹר 32 חַיִּים הוּא שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיִּים הִיא רַק מְעַמָּךְ,
 33 דְּלְהַפִּירוּשׁ שְׂמִקּוֹר 33 חַיִּים הוּא שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיִּים הִיא רַק מְעַמָּךְ,

(9) ראה מו"נ ח"א פט"ז. ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך צור. (10) המשך תער"ב ח"ג ע' אשלד. (11) יהל אור שם אות ד (ע' קלז). (12) שמו"ר ס"פ לא – הובא ביהל אור שם אות ו לענין כי עמך מקור חיים. (13) משפטים כב, כד. (14) ויש לומר, דזהו גם המשך הענינים שביהל אור שם, דלאחרי שמבאר שפירוש "מקור" כאן הוא "שכחו אינו פוסק כו" או שהוא ע"ד צור (כנ"ל הערה 8) – הוא מבאר (באותו האות) דפירוש "עמך" כאן הוא ע"ד "אתה עמי". ועפ"י יומתק גם מה שבאותו זה מובא רק פירוש השני ד"עמך" – כי זה בא בהמשך להפירוש "מקור" שבתחילת האות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דַּעֲנֵן מֵהַתְּהִיב הָאֹרֶךְ הַזֶּה הַמְּאֹרֶת הַמְּאֹרֶת הַמְּאֹרֶת הַמְּאֹרֶת הַמְּאֹרֶת
 2 מִתְּפַשֵּׁט וְנִמְשָׁךְ הָאֹרֶךְ וְיִמְעֵין הַמְּאֹרֶת¹⁵ וְהָאֹרֶךְ דּוֹמֵה לְמֵאֹרֶת בְּמֵהוֹתוֹ
 3 וּבִתְכֻנּוֹתָיו. הַיֵּינוּ, שְׂאֵינוּ בְּכַחֲנֵת מְצִיאֹת, שֶׁהָאֹרֶךְ אֵינוּ מְצִיאֹת
 4 לְעִצְמוֹ הַנִּפְרֶדֶת מִמְּקוֹרוֹ אֲלָא כֵּל עֲנִינוּ הוּא דְּבִקּוֹת בְּמֵאֹרֶת וּבְמִלְאָ אֵין
 5 שְׂיִיף שְׂיִהֵיהּ הָאֹרֶךְ מְקוֹר
 6 לְאִיזָה דְּבָרֵי שֶׁל מְצִיאֹת נּוֹסֶפֶת,
 7 וְכָל עֲנִינוּ שֶׁל הָאֹרֶךְ הוּא שְׂהוּא
 8 גִּילּוּי וְהַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁל הַמְּאֹרֶת.
 9 וּמְדִיִּיק הַכְּתוּב וְקוֹרָא כַּאֵן לְאֹרֶךְ
 10 בְּאֹרְךָ, וְכוּנְתָה דְּהִיוֹק בְּלִשׁוֹן
 11 'בְּאֹרְךָ' וְלֹא 'אֹרֶךְ' סֵתֵם הִיא דְּנוֹסֶף
 12 עַל זֶה שְׂאֹרֶךְ בְּכָלֵל (גַּם כְּמוֹ
 13 שְׂהוּא מִתְּפַשֵּׁט לְהֵאִיר מְחוּץ
 14 לְהַמְּאֹרֶת) כָּל עֲנִינוּ הוּא
 15 הַתְּפַשְׁטוֹת וְגִילּוּי הַמְּאֹרֶת וְלֹא
 16 מְצִיאֹת לְעִצְמוֹ כְּפִי לְעִיל, הִנֵּה
 17 בְּאֹרֶךְ גּוֹפֵא עִצְמוֹ הוּא עֵינֵן הָאֹרֶךְ
 18 הַנּוֹכַח כַּאֵן בְּמִילָה 'בְּאֹרְךָ' אֹרְךָ,
 19 אֹרֶךְ שְׂלָךְ, אֹרֶךְ הַכְּלוּל
 20 בְּעִצְמוֹתוֹ הָאֹרֶךְ כְּפִי שְׂהוּא כְּלוּל
 21 בְּמֵאֹרֶת עִצְמוֹ, עוֹד לְפָנֵי שְׂנִמְשָׁךְ
 22 וּמִתְּפַשֵּׁט מְחוּץ לְמֵאֹרֶת, וְאֵם אֹרֶךְ כְּכֹל,
 23 אִפִּילוּ כְּפִי שְׂהוּא מִתְּפַשֵּׁט לְהֵאִיר מְחוּץ
 24 לְמֵאֹרֶת, הִרִי כֵּל עֲנִינוּ הוּא הַתְּפַשְׁטוֹת
 25 וְגִילּוּי הַמְּאֹרֶת, בּוֹדֵאֵי שְׂכִפִי שֶׁהָאֹרֶךְ
 26 כְּלוּל בְּעִצְמוֹתוֹ, זֶה כֵּל עֲנִינוּ וְאֵינוּ
 27 מְצִיאֹת לְעִצְמוֹ כְּכֹל. דְּבְּכָלֵלֹת
 28 בְּאוֹפֵן כְּלָלִי, הָאֹרֶךְ כְּפִי שְׂהוּא כְּלוּל
 29 בְּעִצְמוֹתוֹ הוּא אֹרֶךְ אֵין סוֹף
 30 שְׂלָפְנֵי הַצְּמִצּוֹם הָרֵאשׁוֹן
 31 (כְּמֵבֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת¹⁶)
 32 בְּחִסְדוֹת דְּכָלֵלֹת הָאֹרֶךְ שְׂלָפְנֵי²³
- 1 הָאֹרֶךְ הוּא שְׂהוּא דְּבִקּוֹת בְּהַמְּאֹרֶת וְיִמְעֵין הַמְּאֹרֶת¹⁵.
 2 הַיֵּינוּ, שְׂאֵינוּ בְּכַחֲנֵת מְצִיאֹת, וּבְמִלְאָ אֵין
 3 שְׂיִיף שְׂיִהֵיהּ מְקוֹר לְאִיזָה דְּבָרֵי, וְכָל עֲנִינוּ הוּא
 4 שְׂהוּא גִּילּוּי הַמְּאֹרֶת. וּמְדִיִּיק בְּאֹרְךָ, דְּנוֹסֶף עַל
 5 זֶה שְׂאֹרֶךְ בְּכָלֵל (גַּם כְּמוֹ שְׂהוּא מִתְּפַשֵּׁט מְחוּץ
 6 לְהַמְּאֹרֶת) כָּל עֲנִינוּ הוּא הַתְּפַשְׁטוֹת וְגִילּוּי
 7 הַמְּאֹרֶת כְּפִי לְעִיל, הִנֵּה בְּאֹרֶךְ גּוֹפֵא הוּא אֹרְךָ,
 8 אֹרֶךְ שְׂלָךְ, אֹרֶךְ הַכְּלוּל בְּעִצְמוֹתוֹ. דְּבְּכָלֵלֹת הוּא
 9 אֹרֶךְ אֵין סוֹף שְׂלָפְנֵי הַצְּמִצּוֹם (כְּמֵבֹאֵר בְּכִמְהָ
 10 מְקוֹמוֹת¹⁶) דְּכָלֵלֹת הָאֹרֶךְ שְׂלָפְנֵי הַצְּמִצּוֹם הוּא
 11 אֹרֶךְ הַכְּלוּל בְּעִצְמוֹתוֹ). דְּאֹרֶךְ זֶה הוּא לְמַעַלְהָ
 12 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְלִכְּן, בְּכַדִּי שְׂתִּהֵיהּ הַתְּהוּוֹת
 13 הָעוֹלָמוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת סִילּוֹק הָאֹרֶךְ¹⁷. וְעַל זֶה
 14 אָמְרוּ רַבֵּינוּ¹⁸ עַד שְׂלֵא נִבְרָא הָעוֹלָם הִיזָה הוּא
 15 וְשָׂמוּ בְּלִבָּד, דְּהָאֹרֶךְ שְׂלָפְנֵי הַצְּמִצּוֹם (דְּהַתְּחַלֵּת
 16 הַבְּרִיאָה הִיא הַצְּמִצּוֹם, וְעַד שְׂלֵא נִבְרָא הָעוֹלָם
 17 הוּא לְפָנֵי הַצְּמִצּוֹם¹⁹) נִבְרָא שְׂמוֹ, דְּכְמוֹ שְׂשָׂמוֹ
 18 שֶׁל הָאָדָם אֵינוּ מְצִיאֹת כָּלֵל (גַּם לֹא כְּהַמְּצִיאֹת
 19 דְּאֹרֶךְ) וְכָל עֲנִינוּ הוּא מֵהַ שְׂהָאָדָם פּוֹנֵה
 20 לְהַקּוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּשָׂמוֹ²⁰, עַל דְּרָף זֶה הוּא
 21 בְּהָאֹרֶךְ שְׂלָפְנֵי הַצְּמִצּוֹם, שְׂאֵינוּ בְּכַחֲנֵת מְצִיאֹת
 22 וְכָל עֲנִינוּ הוּא רַק שְׂהוּא שְׂמוֹ, הוּא וְשָׂמוֹ
 23 בְּלִבָּד²¹.

(15) סה"מ ה'תש"ג ע' 164. ובכ"מ. (16) המשך תרס"ו ע' קפ [רמ] ואילך. שם ע' רכה [רחצ]. ועוד. (17) ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם. (18) פרקי דר"א פ"ג. – יש שם גירסאות אחרות, דיוק גירסא זו דוקא מבואר בהקדמת השל"ה בתחילתה (ג, ב), הובא בלקו"ת שה"ש יד, ג. וכ"ה גם בפרדס שער ג (שער אם הא"ס הוא הכתר) פ"א. וראה ג"כ תקו"ז תיקון יט (מ, ב). (19) סה"מ תרנ"ד ע' רצט. המשך תרס"ו ס"ע קגפ ואילך [ע' רמה]. ועוד. (20) ראה סה"מ תקס"ב ע' רפא בענין ה' הוא ושמו בלבד, ש"אור" הוא "התפשטות" משא"כ "שם" הוא "גילוי". דהחילוק בין "התפשטות" ל"גילוי" הוא, דהתפשטות הוא (ראה שם ע' רפ) שמתפשט חוץ למקומו, וכמו האור שמתפשט בחלל העולם מחוץ להשמש, שהוא כמו חידוש והוספה על הדבר המתפשט, משא"כ "גילוי" הוא במקומו של הדבר המתגלה (ולא חוץ ממנו)*, ולכן אינה הוספה אמיתית על הדבר המתגלה (ראה סה"מ שם ע' רפ. סידור (עם דא"ח) ד"ה זכר רב טובך – מח, א [עח, ב] ואילך). (21) ראה גם המשך תרס"ו ע' קפו [רמה], דהטעם שנק' "שמו" ולא "אור" הוא,

*ויעד"ז הוא מה שהאדם פונה כשקוראין אותו בשמו, שענינו הוא (רק זה) שהוא פונה. משא"כ באור, כמו אור השמש לדוגמא – נוגע בזה מה שנעשה אור לארץ ולדורים עלי', ולא זה שהשמש מתגלה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְהִנֵּה יָדוּעַ²² בתורת החסידות דְּבָאֹר אֵין סוּף שֶׁלְפָנַי
 2 הַצְּמִצּוֹם יֵשׁ (בְּכָל־לוֹת באופן כללי) שְׁתֵּי מְדַרְיָגוֹת. עֶצֶם הָאֹר
 3 האור עצמו וְהַתְּפֹשֵׁטוֹת הָאֹר ההתפשטות וההארה של האור.
 4 וּבְהַתְּפֹשֵׁטוֹת הָאֹר גּוֹפָא עצמה יִשְׁנֶן שְׁתֵּי מְדַרְיָגוֹת בְּכָל־לוֹת.
 5 דרגה אחת בהתפשטות האור היא
 6 גִּילּוּי של האור האין סוף לְעֶצְמוֹ, 1 (ה) וְהִנֵּה יָדוּעַ²² דְּבָאֹר אֵין סוּף שֶׁלְפָנַי
 7 וְהוּא עֵינֵן זֶה של גילוי האור לעצמו 2
 8 הוּא הַשְּׂרָשׁ דְּאֹר הַסּוֹכֵב²³ 3 מְדַרְיָגוֹת. עֶצֶם הָאֹר וְהַתְּפֹשֵׁטוֹת הָאֹר.
 9 האור האלוקי ה'סוכב כל עלמין' המאיר 4
 10 בעולמות בדרך 'סוכב' ו'מקיף'. והדרגה 5
 11 השנייה בהתפשטות האור שלפני 6
 12 הצמצום וְהִגְלִיּוֹי של האור הַשְּׂרָשׁ 7
 13 לְעוֹלָמוֹת (דָּעַם הֵיּוֹת שֶׁכָּל־לוֹת 8
 14 הָאֹר שֶׁלְפָנַי הַצְּמִצּוֹם הוּא 9 גִּילּוּי הַשְּׂרָשׁ לְעִיל, הִנֵּה בְּעֶצְמוֹתוֹ גּוֹפָא הוּא
 15 כָּלוּל בְּעֶצְמוֹתוֹ פְּנוּזָר לְעִיל, 10 הַמְּמַלְאֵא²³. וְעַל פִּי הַיְדוּעַ, דְּהַמְשַׁכַּת הָאֹר
 16 ואם כן הרי הוא למעלה מהעולמות, 11
 17 מכל מקום הִנֵּה בְּעֶצְמוֹתוֹ גּוֹפָא 12
 18 כפי שהוא אכן כלול בעצמותו הוּא 13
 19 גִּילּוּי הַשְּׂרָשׁ לְעוֹלָמוֹת), וְהוּא 14
 20 הגילוי וההתפשטות של האור האין- 15
 21 סוף כפי שהוא שייך לעולמות הַשְּׂרָשׁ 16
 22 דְּאֹר הַמְּמַלְאֵא²³ האור האלוקי 17
 23 ה'ממלא כל עלמין' המתלבש בעולמות 18
 24 בהתלבשות פנימית. וְעַל פִּי 19
 25 הַיְדוּעַ, דְּהַמְשַׁכַּת הָאֹר 20
 26 לְמַעְלָה בַּלּוֹקוֹת אֵינָה בְּדַרְךָ 21
 27 הַכְרַח חֵס וְשְׁלוֹם²⁴, אלא תלויה 22
 28 ברצונו של הבורא, ברצונו תהיה 23
 29 המשכה של האור ואם לא יהיה רצון 24
 30 לזה, לא תהיה המשכה של האור וְגַם 25
 31 הַמְשַׁכַּת והתפשטות הָאֹר 26
 32 שֶׁלְפָנַי הַצְּמִצּוֹם (גַּם אִפִּילוֹ 27
 33 הַגִּילּוּי לְעֶצְמוֹ שֶׁלְמַעְלָה 28
 34 מִהַגִּילּוּי הַשְּׂרָשׁ לְעוֹלָמוֹת 29
 35 שהיא הדרגה הראשונה והנעלית יותר 30
 36 בהתפשטות האור) הוּא לא משום 31
 37 שאם יש מאור, בהכרח שתהיה 32
 38 התפשטות האור אלא משום שכן עלה ברצונו של הבורא בְּשִׁבִיל אֵיזוֹ
 39 פְּנוּנָה אַלּוּקִית לְצוּרָה הַעוֹלָמוֹת²⁵, נִמְצָא, דְּזֶה שְׁשֵׁתִי

כי "שם" מיוחד יותר מ"אור". אלא שהביאור שם הוא באור"א. (22) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' תקי [תרעג] ואילך. ובכ"מ. (23) שם ס"ע תקטו [תרעט] ואילך. וראה גם שם ע' קפה [רמז]. ובכ"מ. (24) ראה בארוכה המשך הנ"ל ע' קעח [רלח]. קפ [רמא]. ובכ"מ. (25) המשך תער"ב פקכ"ח (ח"א ע' רמז) ח"ב ע' שלון ואילך). סה"מ ה'תש"ג ס"ע 124. (26) ראה גם המשך תרס"ו ס"ע תקטו [תרעט] "להיות שהוא בכחי המשכה וגילוי.. הוא בכחי מקור עכ"פ". (27) וכ"מ בלקו"ת ויקרא בהוספות נב, א"ב. (28) ראה פרש"י ר"פ בראשית. וראה ד"ה החודש הזה ה'תשמ"ז ס"ד (תורת מנחם ספר המאמרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וממשיך בפתוב נראה אור, שהוא האור אליו הכונה ב'נראה
2 אור' למעלה גם אפילו מאורך, ועד שאורך אינו אלא הכנה
3 להאור הנראה על ידו על ידי אורך' (פנזכר לעיל מהמאמר).
4 ויש לומר הביאור בזה על פי ה'דוע' 29 בחסידות בענין תורה
5 ונשמות ישראל, דרש
6 ישראל למעלה באלוקות הוא
7 למעלה משרש התורה, 30
8 כדאימא כפי שמובא בתנא דבי
9 אליהו 31 שני דברים קדמו
10 לעולם תורה וישראל, ואיני
11 יודע איזה מהם מבין השניים
12 עצמם קודם, קשהוא אומר
13 בתורה צו את בני ישראל, דבר
14 אל בני ישראל, אומר אני
15 ישראל קדמו וכיון שהתורה עצמה
16 מוברת על בני ישראל, נמצא שישראל
17 קדמו לתורה. אלא שגשמות
18 ישראל נמשכו וירדו מלמעלה
19 למטה להיות בבחינת מציאות
20 בפני עצמה, כמו הבן (והרי על
21 נשמות ישראל נאמר בתורה בני
22 אתם לה' אלקיכם) 32 שעים
23 היותו מעצמות האב, הרי לאחר
24 שנולד, הבן הוא מציאות
25 נבדל 33 ממציות האב, והתורה
26 גם אפילו כמו שגשמות
27 למטה היא מיוחדת עמו
28 יתברך ולא 'מציאות נבדל', וכדברי
29 הוהו אורייתא וקדשא בריך
30 הוא כולא חד 34 התורה והקדוש
31 ברוך הוא, הכל אחד.
32 וזהו האמור לעיל שהנשמות ירדו
33 להיות 'מציאות נבדל' אבל התורה גם
34 כשירדה היא מאחדת עם הקדוש ברוך
35 הוא הטעם שמעלתן של
36 ישראל (שקדמו לתורה
37 ושורשם של ישראל הוא למעלה

38 משורש התורה) נתגלתה על ידי התורה (שפתורה נאמר צו
39 את בני ישראל, דבר אל בני ישראל כמובא לעיל), כי
40 הנשמות, כמו שהן מצד עצמן, להיותן מציאות נבדל,
41 השרש שלהם השורש של הנשמות למעלה באלוקות הוא בהעלם,
42 מה שאין פן תורה, שהיא חד
43 דבר אחד עם הקב"ה, היא
44 בחינת גילוי (ותורה אור והרי
45 אור ענינו גילוי), ועל ידי התורה
46 מתגלה (גם) השרש
47 ד'ישראל. ועל פי זה יש לומר
48 ששני הענינים דבאורך נראה
49 אור וכאמור 'אור' הוא נעלה יותר
50 מ'אורך', ועד ש'אורך' הוא הכנה
51 והקדמה ל'אור' הם תורה
52 וישראל. אורך היא תורה
53 (פנזכר לעיל), והאור שגראה
54 ומתגלה על ידי אורך הוא
55 השרש ד'ישראל הנעלה עוד יותר
56 משורש התורה שמתגלה על ידי
57 התורה 35.
58 וזהו התוכן הפנימי של הפסוק
59 הפותח את המאמר קומי אורי כי
60 בא אורך, דשני ענינים אלו
61 (אורי ואורך) הם דוגמת שני
62 הענינים דבאורך נראה אור
63 (פנזכר לעיל בתחלת המאמר
64 אודות הדמיון בין שני הענינים שבשני

התורה 35.

(ז) וזהו קומי אורי כי בא אורך, דשני ענינים אלו (אורי ואורך) הם דוגמת שני ענינים דבאורך נראה אור (פנזכר לעיל בתחלת המאמר).

אדר ע' קיב ואילך). (29) ראה בארוכה סה"מ ה'ש"ת ע' 61 ואילך. ה'תש"ד ע' 129 ואילך. ה'תש"ה ע' 121 ואילך. ובכ"מ.
(30) להעיר, דענין זה (שישראל קדמו לתורה) שייך לענין ביכורים דריש פרשתנו – ראה אוה"ת פרשתנו (ע' תתלרל. שם
ע' תתלט) דתרומה (אותיות תורה מ' – זח"ג קעט, א) היא תורה, וביכורים שקודמים לתרומה הם ישראל שקדמו לתורה.
(31) כ"ה במקומות שבהערה 29. וראה תדבאר פ"ד. ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ש חל"ד ע' 222 הערה 48. (32) ראה יד, א.
(33) ולהעיר מהמבואר בד"ה כי עמך ה'ש"ת ע' 18, דגם זה שישראל עלו במחשבה "היא המחשבה עצמית כמו שחושב
כביכול בדבר הנבדל". (34) הובא בתניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, סע"א. תקנ"ז ת"ו (כא,
ב). תכ"ב (סד, א). ועוד. (35) ויש לומר, דזה שבתורה כתיב "אורך" ובישראל "אור" – הוא, כי תורה היא מיוחדת וישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוקים). אורף, האור של ישראל עצמם, הוא על דרף
 2 באורף (אור שלף של הקדוש ברוך הוא), וקומי אורי, האור
 3 שישאל מאירים, שבא אחרי האור של ישראל עצמם ונעלה ממנו
 4 הוא על דרף האור האלוקי שנגאה ומתגלה על ידי אורף
 5 (שלמעלה מאורף), כפי
 6 שממשיך ומבאר.
 7 ויובן זה על פי המבואר
 8 במקום אחר³⁶ בשיחות של הרבי
 9 בענין נשמה וגוף, דבנשמות
 10 קתיב³² כתוב בתורה בנים אתם
 11 להוי' אלקיכם³⁷, ולכן,
 12 האהבה וההתקשרות
 13 דהקב"ה לישראל מצד
 14 נשמתם של ישראל היא כמו
 15 אהבה טבעית כפככול (על
 16 דרף אהבת אב לבנו שהיא
 17 אהבה טבעית). היינו, ששרש
 18 אהבה זו של הקדוש ברוך הוא לבני
 19 ישראל היא מפרדיגמה כו
 20 באלוקות ששייכת שם תפיסת
 21 מקום דהנאָהב, דרגה שבה יש
 22 תפיסת מקום ונתינת מקום למציאות
 23 אחרת ואינה מעצמותו ממש
 24 שבמצמותו ממש שום דבר אינו תופס
 25 מקום. מה שאין בן האהבה
 26 וההתקשרות דהקב"ה
 27 לישראל מצד הגוף שלהם,
 28 היא (לא מצד מעלת הגוף,
 29 גם לא המעלה ד"בן", שהיא
 30 מעלה עצמית וקשורה בעצם
 31 היותו בן ולא באיזו שהיא מעלה
 32 ותכונה של הבן, אלא) מצד זה
 33 שהקב"ה בחר בהגוף
 34 דישאל³⁸ (וכדברי אדמו"ר הזקן
 35 בספר התניא "ובנו בחרת מכל עם
 36 ולשון, הוא הגוף החומרי הנדמה
 37 בחומריותו לגופי אומות העולם"),
 38 בבחירתו הפשוט ללא שום דבר
 39 חוץ ממנו שיש לו השפעה על בחירה
 40 זו, שבוחרתה זו היא מעצמותו

ממש. אלא, שמעלת הנשמה (שהיא בן להקב"ה) היא
 בגילוי, מה שאין בן מעלת הגוף (שבו בחירת
 העצמות) היא בהעלם. ועל ידי שהנשמה עובדת עם הגוף
 לתקנו ולזככו, מתגלה בו בגוף מעלתו, בחירת העצמות.
 ועל פי זה יש לומר פירוש
 קומי אורי פי בא אורף,
 שאורף הוא האור דהנשמה,
 וקומי אורי הוא ששל ידי
 האור דהנשמה (שעליו נאמר
 בא אורף) היא צריכה לעבוד
 בהגוף ולהאיר אותו, שעל
 ידי זה שהנשמה, בחינת 'אור',
 עובדת עם הגוף נתגלה ענין
 נעלה יותר מהאור של
 הנשמה עצמה (אורף), על
 דרף שנתבאר לעיל (סעיף ב)
 בענין באורף נראה אור,
 דהאור שנגאה על ידי אורף
 הוא נעלה יותר מאורף ועד
 ש'אורף' הוא הכנה והקדמה לאור.
 ח) והנה מבאר כבוד קדשת
 מורי וקמי אדמו"ר הרבי
 הר"י במאמרו דבור המתחיל
 פי עמך מקור חיים הנזכר
 לעיל, שהפסוק פי עמך
 מקור חיים גו' הוא מאמר
 כנסת ישראל להקב"ה בזמן
 הגלות³⁹. דהנה בזמן הגלות,
 כאשר אין גילוי אלוקות בעולם

אורף, האור של ישראל עצמם, הוא על דרף
 באורף (אור שלף), וקומי אורי, האור שישאל
 מאירים, הוא על דרף האור שנגאה על ידי אורף
 (שלמעלה מאורף). ויובן זה על פי
 המבואר במקום אחר³⁶ בענין נשמה וגוף,
 דבנשמות פתיב³² בנים אתם להוי' אלקיכם³⁷,
 ולכן, האהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל
 מצד נשמתם היא כמו אהבה טבעית כפככול
 (על דרף אהבת אב לבנו). היינו, ששרש אהבה
 זו היא מפרדיגמה ששייכת שם תפיסת מקום
 דהנאָהב, ואינה מעצמותו ממש. מה שאין בן
 האהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל מצד
 הגוף שלהם, היא (לא מצד מעלת הגוף, גם לא
 המעלה ד"בן", מעלה עצמית, אלא) מצד זה
 שהקב"ה בחר בהגוף דישאל³⁸, בבחירתו
 הפשוט, שבוחרתה זו היא מעצמותו ממש. אלא,
 שמעלת הנשמה (שהיא בן להקב"ה) היא
 בגילוי, מה שאין בן מעלת הגוף (שבו הוא
 בחירת העצמות) היא בהעלם. ועל ידי
 שהנשמה עובדת עם הגוף, מתגלה בו מעלתו,
 בחירת העצמות.
 ועל פי זה יש לומר פירוש קומי אורי פי בא אורף, שאורף הוא האור
 דהנשמה, וקומי אורי הוא ששל ידי האור דהנשמה (בא אורף) היא
 צריכה לעבוד בהגוף ולהאיר אותו, שעל ידי זה נתגלה ענין נעלה יותר
 מהאור של הנשמה (אורף), על דרף שנתבאר לעיל (סעיף ב) בענין באורף
 נראה אור, דהאור שנגאה על ידי אורף הוא נעלה יותר מאורף.
 ח) והנה מבאר כבוד קדשת מורי וקמי אדמו"ר במאמרו דבור המתחיל פי
 עמך מקור חיים הנזכר לעיל, שהפסוק פי עמך מקור חיים גו'
 הוא מאמר כנסת ישראל להקב"ה בזמן הגלות³⁹. דהנה בזמן הגלות, הצמאון

נעשו מציאות נבדל. (36) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 409. וראה לקו"ש ח"יא ע' 5 ואילך. (37) ובתניא רפ"ב שזה קאי על הנשמה. (38) תניא פמ"ט (סט, סע"א ואילך). וראה ספר השיחות תורת שלום ע' 120. (39) לכאורה מוכרח כן גם ממ"ש בילקוט (הובא לעיל ס"א) "אין אנו ממתניין אלא לאורך.. באורך נראה אור", שהרי זה ש"ממתניין" הוא לפני הגאולה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הצמאון לאלקות הוא יותר מבזמן הפית, שאז היה גילוי אלוקות,
 2 וכתורת הפעל שם טוב (פעל יום ההולדת דח"י אלול יום
 3 אמירת מאמר זה) על הפסוקים⁴⁰ בתהילים צמאה לך נפשי כמה
 4 לך בשרי בארץ ציה מקום יבש וענף בלי מים, בן בקדש
 5 חזיתיך, דצמאה לך נפשי גו'
 6 הוא בזמן הגלות (בארץ ציה) 1
 7 וענף בלי מים זמן שבו האלוקות
 8 היא בעולם והסתר ואין גילוי
 9 (אלוקות), ועל זה נאמר בן
 10 בקדש חזיתיך - הלואי
 11 בקדש חזיתיך הלואי שכאשר
 12 יהיה גילוי אלוקות יהיה צמאון
 13 לאלוקות כמו שיש בזמן הגלות.
 14 (וממשיך הרבי הרי"צ במאמר)
 15 ובזמן הגלות אומרת פנסת
 16 ישראל להקב"ה, רבוננו של עולם כי עמך
 17 עולם כי עמך מקור חיים
 18 באורך נראה אור, מיט דיר
 19 איתך, עמך רבוננו של עולם איז
 20 דער קוואל פון לעבן, הוא
 21 המקור של החיים, מיט דיין
 22 ליכטיקייט זעען מיר ליכט
 23 עם האור שלך אנו רואים אור. ועל
 24 פי המבואר לעיל סעיף א
 25 (על פי דרשת הילקוט)
 26 שקומי אורי כי בא אורך הוא
 27 על דרך באורך נראה אור ושני
 28 הענינים שבשני הפסוקים הללו
 29 מקבילים, יש לומר, שגם
 30 מאמר הקב"ה לנגסת ישראל
 31 קומי אורי כי בא אורך [נגם
 32 שמפשוטות הלשון פי בא

אורך (שפכר בא) משמע שמדבר בזמן הגאולה כאשר כבר
 ישנו אור], הוא (גם) בזמן הגלות. היינו, שגם שאפילו בזמן
 הגלות, ובפרט בימים האחרונים להגלות, הנה למרות שזהו זמן
 של העלם והסתר אפשרי וצריך להיות הענין דקומי אורי פי
 בא אורך, הן בנוגע לאור
 הנשמה עצמה (אורך) והן
 בנוגע לזה שהנשמה מאירה
 ומזככת את הגוף (קומי אורי).
 ועל ידי מעשינו ועבודתנו
 בעבודת ה' בתורה ומצוות בזמן
 הגלות⁴¹, ובפרט בהענין
 דקומי אורי פי בא אורך,
 כמבואר לעיל מקרבים וממקרים
 עוד יותר את הגאולה
 העתידה, שאז כשתבוא הגאולה
 יהיה קומי אורי פי בא אורך
 כפשוטו (שפכר בא),
 והמהירות היא ובאופן של
 זריזות, כסיום וחותם
 ההפטרטה⁴² - אחישנה⁴³ וכפי
 שפירש במצודת ציון, "ענין מהירות,
 כמו אחישה מפלט ליי".

16 הלשון פי בא אורך (שפכר בא) משמע שמדבר בזמן הגאולה], הוא (גם)
 17 בזמן הגלות. היינו, שגם בזמן הגלות, ובפרט בימים האחרונים להגלות,
 18 אפשרי וצריך להיות הענין דקומי אורי פי בא אורך, הן בנוגע לאור הנשמה
 19 (אורך) והן בנוגע לזה שהנשמה מאירה את הגוף (קומי אורי).
 20 ועל ידי מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות⁴¹, ובפרט בהענין דקומי אורי פי
 21 בא אורך, מקרבים וממקרים עוד יותר את הגאולה העתידה, שאז יהיה
 22 קומי אורי פי בא אורך כפשוטו (שפכר בא), ובאופן של זריזות, כסיום
 23 וחותם ההפטרטה⁴² - אחישנה⁴³.

אלא שהפירוש בילקוט בפשוטות הוא שעכשיו רק ממתנין לאורך שיהי' לע"ל, ואז "נראה אור", "נראה" לשון עתיד. והחידוש בהמאמר הוא, שפירוש "נראה אור" הוא "זעען מיר" (לשון הוה), כדלקמן בפנים. היינו, שגם עכשיו "רואים" ישראל האור (דלע"ל). (40) תהלים סג, ב"ג. (41) ראה תניא רפ"ז. (42) ישעי' ס, כב. (43) כי ע"י מעשינו ועבודתנו נעשה "זכור", שאז - "אחישנה" (סנהדרין צח, א).

בנוגע להדלקת הנרות דבנות תחינה - לנהוג משתענה לחינוך
 ובברכה
 ממכתב ט"ו אלול, ה'תשל"א

התוועדויות

בס"ד שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

א. בנוגע לענינו של ח"י אלול¹ – שבקביעות שנה זו חל ביום הש"ק – ידוע הפתגם שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר² בשם חסידים הזקנים שהיו בזמנו של רבינו הזקן, שח"י אלול מכניס "חי" (חיות) ב"אלול".

ובהקדמה – שחודש אלול בכלל הוא חודש מיוחד שחלוק מכל שאר חדשי השנה בכך שהוא החודש היחידי שיש בו העבודה המיוחדת ד"אני לדודי ודודי לי"³, כמרומו בר"ת ד"אלול"⁴, שהו"ע עבודת התשובה, ועד"ז שאר עניני העבודה בכל ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שמרומזים בר"ת ד"אלול" (כמדובר כמ"פ⁵). ובזה ניתוסף בח"י אלול – חיות ("חי") באלול.

ב. וצריך להבין:

משמעות הפתגם הנ"ל שח"י אלול מכניס חיות באלול היא – לא שצריכים לפעול את ענינו של חודש אלול; ישנו כבר ענינו של חודש אלול, אלא שחסר בו ענין החיות, וזהו ענינו של ח"י אלול, להכניס חיות באלול.

ולכאורה הרי זה פלא גדול ביותר: איך יתכן לומר שישנו הענין של חודש אלול – שזהו באופן שהתורה קוראת אותו בשם חודש אלול, שמזה מובן, שיש בו העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", וכל שאר עניני העבודה בג' הקוין וכו', ובאופן שבנ"י פועלים כל ענינים אלו במילואם ובשלימותם – ואעפ"כ חסר בזה ענין החיות, ובשביל זה יש צורך בח"י אלול, שיכניס חיות באלול!?

והרי ענין החיות הוא לא רק הוספה בכמות, או אפילו הוספה באיכות (היינו, שזהו אותו גדר כמו קודם, ורק ניתוסף איכות חדשה), אלא זהו דבר חדש לגמרי – בדוגמת החילוק בפשטות בין דבר חי לדבר שאינו חי, שאין זה רק שניתוסף ענין עיקרי וכללי וכו', אלא חי ואינו חי הם שני ענינים שונים לגמרי שלכאורה אין שום שייכות ביניהם.

וא"כ, איך אפשר לומר שגם לאחר שישנם כל הענינים של חודש אלול בשלימותם, ועד שכבר עבר רובו של חודש אלול – חסר עדיין ענין החיות, עד שבא ח"י אלול ומכניס חיות באלול, שע"ז נעשה דבר חדש לגמרי, דבר חי!

ג. ועד"ז נשאלת השאלה בנוגע לענין נוסף בח"י אלול – שבודאי אינו במקרה ח"ו, שהרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית, ובפרט בעניני תומ"צ – שהוא יום הולדת הבעש"ט ואדמו"ר הזקן:

ידוע⁶ שמהבעש"ט ואדמו"ר הזקן (שהי' נשמה חדשה⁷) התחיל גילוי המשיח. והרי ענינו של משיח – שאז יהי' סדר חדש, אור חדש, עולם חדש ("השמים החדשים והארץ החדשה"⁸), בגלל שתהי' "תורה חדשה"⁹ (דכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁰, הנה מ"תורה חדשה" נמשך "עולם חדש").

(6) ראה ס' בעש"ט עה"ת בהקדמה (מאירת עינים) סכ"א ואילך. וש"נ.

(7) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.

(8) ישעי' סו, כב.

(9) שם נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(10) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(1) בהבא לקמן – ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תשל"ל בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 205 ואילך). וש"נ.

(2) שיחת ח"י אלול תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 122).

(3) שה"ש ו, ג.

(4) שעה"פ להאריז"ל עה"פ. ועוד.

(5) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ריש ע' 164.

וש"נ.

וגם כאן נשאלת אותה שאלה:

איך יתכן לומר שע"י הבעש"ט ואדמו"ר הזקן התחיל ענין חדש של גילוי המשיח – בה בשעה שעוד לפניהם הי' עולם שלם, עולם של קדושה, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, ובאופן דלימוד המביא לידי מעשה, לאחרי שכבר הי' מתן תורה, ביהמ"ק הראשון וביהמ"ק השני וכו'; ואעפ"כ ניתוסף ע"י הבעש"ט ואדמו"ר הזקן ענין עיקרי וחדש לגמרי (בדוגמת ענין החיות שניתוסף בח"י אלול)?!

ובפרטיות יותר:

למרות שכבר הי' מ"ת, שבו הי' הענין ד"וירד ה' על הר סיני¹¹, ועד כפי שנמשך בעולם בזמן שלמה המלך, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא"¹², שבהיותו במעמד ומצב ד"וישב שלמה על כסא ה"¹³, פעל בכל העולם כולו בירור הניצוצות, ע"י שהביאו לו מס מכל העולם – הנה משיח יפעל ענין חדש לגמרי, שלא בערך כלל לגבי כל מה שהי' לפניו.¹⁴

ובלשון הכתוב בנוגע למשיח: "ירום ונשא וגבה מאד"¹⁴ – "מאד" אותיות "אדם"¹⁵, היינו, שיהי' למעלה אפילו מאדם הראשון, ולמעלה אפילו ממשה רבינו¹⁶.

ויש להביא רא"י לזה מנגלה דתורה – שהרי מצינו בגמרא במסכת מנחות¹⁷ שהקב"ה אמר למשה רבינו "אדם אחד יש.. בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות", ומשה "הלך וישב בסוף שמונה שורות כו"; וכיון ש"רבי עקיבא" קשור עם משיח, כי "עקיבא" הוא ע"ד הלשון "עקבתא דמשיחא", נמצא, שמשיח הוא נעלה יותר ממשה רבינו.

וולהעיר גם מהפתגם¹⁸ שאמר רבינו הזקן, שהחילוק בין משיח למשה הוא כמו החילוק בין רופא לאחרי שיש לו נסיון מעשי (פרקטיקה) לגבי לפניו¹⁹. – אינני יכול לחזור פתגם זה בדיוק, כיון שלא שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר. אבל כיון שזהו פתגם ידוע, ומצאתיו עתה בא' ה"ביכלאך"¹⁹, בהכרח לומר שיש לזה יסוד, דאל"כ, לא הי' הדבר מתפרסם²⁰.

וכללות הענין בזה – שענינו של משיח הוא "מאד", שלמעלה מציור אדם (שמורה על מחשבה דיבור ומעשה²¹), למעלה גם מ"אדם" מלשון "אדמה לעליון"²², והיינו, שכל דרגא איזו שתהי', הנה ענינו של משיח – "מאד" – הוא למעלה גם מזה!

וענין זה קשור עם הבעש"ט ורבינו הזקן, שעל ידם התחיל ענין גילוי המשיח בכח ובפועל.

וכאמור, שלכאורה הרי זה פלא גדול לומר שאז התחיל עליו גדול כזה, לגבי כל הענינים שהיו כבר לפניו.

ד. המשך הביאור – שכל הגילויים לפני ביאת המשיח הם רק מחיצוניות עתיק, ומשיח יפעל הגילוי דפנימיות עתיק²³, שזהו העצם דאלקות²⁴, וכמו החילוק בין פנימיות וחיצוניות שבאדם, שהפנימיות היא כפי שהוא לעצמו, והחיצוניות – כפי ששייך אל הזולת, וענינו בעבודה, שענין שנעשה מצד הפנימיות והעצם הוא באופן שמתאחד ונעשה מציאות אחת עמו, וכמו ענין החיות, שהוא העצם והפנימיות, שמתעצם עם הדבר שהוא מחי' – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁵ בלקו"ש חי"ט ע' 246 ואילך.

(11) יתרו יט, כ.

(12) ראה זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו. תש"מ) ריש ע' קפז).

(13) דברי הימים-א כט, כג.

(14) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ח ס"ע 93 ואילך.

(14) ישע"י נב, יג.

(15) ראה לקו"ת בעלותך לא, ג. ובכ"מ.

(15) ראה המשך וככה תרל"ז פ"כ (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכו ואילך). ועוד.

(16) ראה תנחומא ס"פ תולדות (יד, ובהוצאת באבער – כ).

(16) ראה תנחומא ס"פ תולדות (יד, ובהוצאת באבער – כ).

(17) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 202. וש"נ.

(17) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 202. וש"נ.

(18) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ס"ע 38 ואילך.

(18) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ס"ע 38 ואילך.

(19) מכת"י של הרש"ב מבאריסאָו (נעתק במגדל עוז (כפ"ח, תש"מ) ריש ע' קפז).

(19) מכת"י של הרש"ב מבאריסאָו (נעתק במגדל עוז (כפ"ח, תש"מ) ריש ע' קפז).

(20) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ח ס"ע 93 ואילך.

(20) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ח ס"ע 93 ואילך.

(21) ראה לקו"ת בעלותך לא, ג. ובכ"מ.

(21) ראה לקו"ת בעלותך לא, ג. ובכ"מ.

(22) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(22) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(23) פע"ח שער הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש בסופו.

(23) פע"ח שער הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש בסופו.

(24) כפי שהוא לפני הצמצום. ובדרגת האור – הרי זה האור שהבדילו לעצמו.

(24) כפי שהוא לפני הצמצום. ובדרגת האור – הרי זה האור שהבדילו לעצמו.

(25) בשילוב שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תש"ל.

(25) בשילוב שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תש"ל.

ה. ועפ"ז יובן גם בנוגע לח"י אלול – שנותן "חיות" באלול:

1
2 גם כשישנם כל עניני אלול, הרי זה יכול להיות באופן שאינם נעשים מציאות אחת עם האדם העובד.
3 וכמו בלימוד התורה, שהתורה והאדם הלומדה נשארים שני ענינים בפני עצמם. ואין הכוונה כאן לענין
4 הגאווה כו', כי אם שהאדם לא נעשה מציאות אחת עם התורה (אע"פ שהלימוד מצד עצמו הוא באופן
5 ד"יחוד נפלא²⁶ – יחוד דייקא, ולא התקשרות). ועד"ז בנוגע לעבודת התשובה, שהאדם והתשובה
6 נשארים שני ענינים בפני עצמם.
7 וזהו החידוש של ח"י אלול – שמכניס "חיות" בכל עניני העבודה של חודש אלול, שהעבודה בהם
8 תהי' באופן של פנימיות, שנעשים מציאות אחת עם האדם, שמציאותו היא תורה ותשובה (ועד"ז בשאר
9 עניני עבודת חודש אלול), כך, שניתן לומר "תורה אידיאָט", "תשובה אידיאָט"²⁷.
10 ולהעיר, שאע"פ שכללות ענין התורה הוא באופן ש"היא חיינו"²⁸, והרי ענין החיים, כמו בנפש שמחי'
11 את הגוף [ש"הם באמת נפרדים זה מזה כו"], כמבואר בתניא²⁹, אלא שמתחברים ומתאחדים ע"י ממוצע
12 – האדים העולים מהדם שבהם נאחו חיות הנפש להחיות את הגוף³⁰], הוא באופן שהדבר עצמו נעשה
13 ח"י²⁶, כך, שנעשה מציאות אחת עם התורה – הרי בחיות גופא יש חילוקי דרגות,
14 וכמו החילוק בין צומח לחי, שאע"פ שגם בצומח ישנו ענין החיות, הרי זה אינו דומה כלל לחיות
15 שבמין החי, וגם החיות שבמין החי אינה בערך לגבי החיות שבמין מדבר, ועד שגם במדבר גופא, הנה
16 לגבי חכם בעצם כח חכמתו נחשב מי שלא שייך לעניני מושכלות להעדר המציאות³¹, כמו שאינו חי,
17 וגם בחכמה גופא יש חילוקי דרגות באופן שהדרגות העליונות הם שלא בערך לדרגות התחתונות.
18 [ועד"ז גם בנוגע לחילוק שבין חיצוניות עתיק לפנימיות עתיק, ועד שבפנימיות עתיק גופא יש כמה
19 דרגות, דרגא לפנים מדרגא, באופן שהדרגא הנעלית נחשבת לפנימיות והדרגא התחתונה נחשבת
20 לחיצוניות],
21 וכן הוא אצל כל אדם גופא, דכיון שבמשך שנות חייו יש אצלו ענינים נוספים, הרי הענינים שהיו
22 אצלו בזמנים הקודמים הם באופן של חיצוניות לגבי עתה, ועד שאפשר לומר שהם נחשבים כמו היפך
23 החיות.
24 וע"ד שמצינו אצל ר' זירא (רב זירא או רבי זירא³²), שכדי ללמוד תלמוד ירושלמי, צם מאה תעניות
25 כדי לשכוח תלמוד בבלי³³, והיינו, שאע"פ שעד עתה למד תלמוד בבלי בתכלית השלימות הראוי' לר'
26 זירא, כך, שבדאי הי' הלימוד בתכלית הביטול, כמרומו בשמו "זירא"³⁴, מ"מ, הדרגא שלפנ"ז היתה
27 מניעה להגיע לעילוי דתלמוד ירושלמי, ולכן הוצרך לצום מאה תעניות כדי לשכוח כל מה שלמד עד
28 עתה – שבזה מודגשת הנקודה האמורה, שהדרגא הקודמת אינה בערך לגבי הדרגא היותר נעלית.
29 ועד"ז בנוגע לענינו, שענין החיות דח"י אלול מוסיף דרגא נעלית יותר באופן ההתאחדות של האדם
30 עם עניני העבודה דחודש אלול, באופן שמתבטל ממציאותו לגמרי (לא רק כ"יהודה ועוד לקרא"³⁵),
31 ובאופן שלא זו בלבד שעניני הרשות שלו אינם תופסים מקום אצלו, אלא אפילו עניני הרוחניים אינם
32 תופסים מקום אצלו, כיון שאינו מציאות לעצמו כלל.

(26) ראה לקו"ש שבפנים ע' 247.

(27) ראה סה"ש תרח"ץ ע' 251.

(28) ע"פ לשון הכתוב – ס"פ נציבים.

(29) שעהיה"א פ"ו.

(30) ראה אוה"ת שה"ש ע' קיג ואילך. ועוד.

(31) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' שסט (נעתק ב"היום

יום" ח חשון). סה"מ תרצ"ב ס"ע עח. וש"נ.

(32) ראה כתובות מג, ריש ע"ב ובפרש"י.

(33) ב"מ פה, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ס"ע 312 ואילך. וש"נ.

(34) ראה חדא"ג מהרש"א שם (ד"ה וקרו – מס' יוחסין).

וראה גם לקוטי לוי"צ על מחז"ל ע' קעת. אג"ק ע' שב.

(35) קידושין ו, א.

1 ו. וכמו כל הענינים, צריך להיות גם בענין זה הוראה ו"בכך" בנוגע לפועל, ותיכף ומיד, שכן, בשלמא
 2 לפני שנים רבות שהי' ריבוי זמן עד ביאת המשיח, הי' אפשר לכל לראש להתבונן בזה משך זמן, ורק
 3 למחרת למצוא את ה"בכך" בנוגע לפועל, משא"כ עכשיו, שעומדים קרוב ביותר לביאת המשיח, ש"הנה
 4 זה עומד אחר כחלנו"³⁶, אין זמן להתבונן תחילה כו', אלא צריך מיד למצוא את ה"בכך" בנוגע לפועל.
 5 וה"בכך" מכל האמור לעיל – שמבלי הבט על גודל מעלת העבודה דחודש אלול שהיתה עד עתה,
 6 צריך להכניס בזה "חיות", והיינו, שכל הענינים שנעשו עד עתה, הנה מכאן ולהבא הרי זה צ"ל באופן
 7 שענינים אלו מתאחדים עמו ונעשים מציאות אחת.

8 ומוכן שכאשר העבודה היא באופן שזוהי כל מציאותו, הרי מוכן שהיא באופן שאין בה הגבלות.
 9 ולדוגמא – במצות צדקה: עד עתה היתה נתינת הצדקה בהגבלה, והיינו, שכאשר באים לקחת ממנו
 10 צדקה, אזי עושה חשבון שבתור פלוני בן פלוני, יש ביכלתו ליתן סכום כך וכך; אבל לאחר ח"י אלול,
 11 שמתבטל ממציאותו ומתאחד עם מצות הצדקה, שזוהי כל המציאות שלו – אזי לא שייך בזה הגבלות.
 12 ועד"ז בנוגע לעבודה בשאר ב' הקוין כפי שנעשית לאחר ח"י אלול, שאין בהם הגבלות.

13 ובזה נכלל גם שהענין כפי שהוא למעלה נמשך למטה, וכמו בתורה, שכפי שהיא למעלה מאצילות
 14 כך נמשכת למטה [והיינו, שאין כאן ב' אופני מציאות של תורה, אלא אותה תורה כפי שהיא למעלה
 15 נמשכת מן הקצה אל הקצה עד למטה], ובאופן כזה ה"ה מתאחדת עם האדם.

16 ואף שלכאורה הרי זו עבודה נעלית ביותר, וא"כ, איך אפשר לדרוש זאת מכל אחד – הרי כיון שיום
 17 זה הוא יום הולדת של הבעש"ט, שהראה לנו כיצד צריכה להיות העבודה, ואדמו"ר הזקן, שהראה לנו
 18 כיצד להביא זאת לידי פועל,³⁷ (ולפעול זאת גם על נפש הבהמית, ע"י חב"ד כו'), הנה מהם ישנו הכח
 19 ליישם זאת בעבודה בפועל.

20 וע"י העבודה באופן האמור שהיא למעלה מהגבלות – פועלים שבאופן כזה תהי' גם ההמשכה
 21 מלמעלה בנוגע לבני חיי ומזוני, שיהיו כולם באופן דרויחי, ובפרט בעמדנו בחודש אלול, שאז נמצא
 22 המלך בשדה³⁸, ומראה פנים שוחקות לכולם (לא רק למעלה, אלא לכולם, לבנ"י כפי שנמצאים למטה),
 23 ולכן יכולים לבקש ולפעול אצלו הכל, החל מכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה, וכל זה –
 24 לנשמה בגוף למטה מעשרה טפחים.

25 * * *

26 ז. האמור לעיל שייך גם לפרשת השבוע, פרשת תבוא:

27 ובהקדמה – שבפרשת תבוא יש ריבוי ענינים, עד ל"עלמות אין מספר"³⁹, ולכן, יש להתעכב על שם
 28 הפרשה – "תבוא", שכיון שבו מתבטא תוכן הפרשה, כלולים ונרמזים בו כל עניני הפרשה, ולא רק כפי
 29 שהם בתושב"כ, אלא גם כפי שנתבארו בתושב"ע"פ, בכל אופני הלימוד דפרד"ס שבתורה.

30 ובנוגע לשם הפרשה גופא, שיש לפרשו בכמה אופנים – הרי כל הפירושים שבתורה קשורים ושייכים
 31 זל"ז, כיון שהתורה היא "תורה אחת", הן כפי שהיא למעלה באצילות, והן כפי שיורדת ומתלבשת בבי"ע
 32 (והחילוק אינו אלא בכמה לבושים נתלבשה התורה כו'), ועד"ז בנוגע לריבוי הפירושים שבכל א' מאופני
 33 הלימוד דפרד"ס שבתורה (כמובא מהאריז"ל⁴⁰), ולכן, הרי זה באופן דהעצם כשאתה תופס במקצתו אתה
 34 תופס בכלולו⁴¹, כך, שע"י אחד הפירושים ב"תבוא", החל מהפירוש הפשוט, ישנם גם כל שאר הפירושים.

40 שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רזה"ק בענין

היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קת, ב). לקוטי מהרח"ו
 שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

41 ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

36 שה"ש ב, ט. וראה שהש"ר עה"פ.

37 ראה גם שיחת ח"י אלול הישי"ת בתחלתה (תורת מנחם
 – התועדויות ח"ב ע' 190). וש"נ.

38 לקו"ת ראה לב, ב.

39 שם ו, ה. וראה שהש"ר עה"פ.

ח. ביאור ההוראה משם הפרשה, "תבוא", שפירושו ביאה בשלימות ("אריינקומען אינגאנצן"), באופן של ירושה וישיבה ("וירשתה וישבת בה"⁴²) של כל בני" (לאחרי שבע שכבשו ושבע שחלקו, שרק אז נתחייבו בביכורים), והיינו, שהעבודה צריכה להיות באופן שנכנס בה בכל מציאות⁴³, שדוקא אז נעשית פנימיותו וחיותו כו' – נכלל בשיחה המוגהת בלקו"ש חיי"ט (הנ"ל) ע' 245 ואילך.

ט. אמנם, בשביל זה יש צורך בענין הביטול – להתבטל ממציאותו לגמרי, שאינו מציאות לעצמו כלל (כנ"ל ס"ה).

וע"ד שמצינו ברשב"י שאמר "אנא סימנא בעלמא"⁴⁴, היינו, שכל מציאותו אינה אלא המציאות דאלקות, כמאמר הזהר"י⁴⁵ "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י"⁴⁶ (ולכן הי' יכול לומר "ראיתי בני עלי' כו' אם שנים הן אני ובני הן"⁴⁷, "ואם חד הוא אנא הוא"⁴⁸, "דכתיב⁴⁹ וצדיק יסוד עולם"⁵⁰ – דלכאורה אינו מובן: איך אפשר (לא רק לחשוב לעצמו, בידעו את האמת, אלא גם) לומר דבר כזה ברבים – כיון שאינו מציאות לעצמו כלל, וגם העולם אינו מציאות לעצמו כלל, אלא הכל בטל לגמרי לאלקות⁵¹).

ואע"פ שמי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפילו שמץ מנהו מדרגת רשב"י, שאפילו בזמן התנאים אמר עליו רבי עקיבא "דייך שאני ובוראך מכירין כחך"⁵² – הרי כיון שענין זה הוא ע"פ הוראת התורה, ודיבורי התורה אינם דברים בטלים ח"ו, אלא בודאי פועלים פעולתם, מובן, שענין זה יכול להיות אצל כל אחד מישראל לפי ענינו, וע"ד הענין ד"בכל מאדך"⁵³, "מאד שלך"⁵⁴, אע"פ שלגבי מי שנמצא בדרגא נעלית יותר הרי זו דרגא של מיעוט שכל כו', ועד"ז בנוגע לענין ד"תבוא", שצריך להיכנס כולו לעניני העבודה, עי"ז שמתבטל ממציאותו לגמרי, אע"פ שלגבי מי שנמצא בדרגא נעלית יותר אין זה נחשב לביטול המציאות.

וכן הוא בנוגע לדרגתו של רשב"י, שאע"פ שהוא למעלה מכל שאר בני", להיותו מרועי ישראל – הרי גם אצל כל אחד מישראל יש דרגא שהוא בבחי' רועה ישראל כו'.

י. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ועי"ז מגיע למעמד ומצב שיכול להביא ביכורים – דוקא מן המובחר⁵⁵, ובשמחה⁵⁶ ("שמחתי ושמחתי"⁵⁷), ואז אומרים לו "תשנה לשנה הבאה"⁵⁸, מתוך כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, וממשיך לעסוק בעניני תומ"צ לאריכות ימים ושנים טובות,

ועד שעי"ז באים לגאולה דלעתיד לבוא, ובאופן שאין צורך להמתין שבע שכבשו כו'⁵⁹, כיון שמתבטלים כל ההעלמות וההסתרים, אלא בשעתא חדא וברגעא חדא (ע"י התשובה)⁶⁰ נעשה הענין ד"בעתה אחישנה"⁶¹.

* * *

(51) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קן. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ה ס"ע 314. וש"נ.
 (52) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב.
 (53) ואתחנן ו, ה.
 (54) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.
 (55) ראה ביכורים פ"א מ"ג. רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"ב.
 (56) ראה רמב"ם שם פ"ד ה"ג. פרש"י פרשתנו כו, יא.
 (57) פרש"י שם, יד.
 (58) שם, טו.
 (59) פרש"י ריש פרשתנו.
 (60) זח"א קכט, סע"א.
 (61) ישע"י ס, כב (סיום ההפטרה דשבת זו). וראה סנהדרין צח, א.

(42) ריש פרשתנו.
 (43) וענין זה בא בהמשך לפרשת תצא, שענינה שצריך לצאת ממעמדו ומצבו הקודם כו'. ובכללות הם ב' הקוין שבעבודה: סור מרע (תצא) ועשה טוב (תבוא), וכן במצוות: מצוות לא תעשה ומצוות עשה.
 (44) זח"א רכה, א.
 (45) ח"ב לח, א.
 (46) ועד"ז בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ג) בנוגע לר' יצחק ב"ר לעזר (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 288. וש"נ).
 (47) סוכה מה, ב.
 (48) ב"ר פל"ה, ב.
 (49) משלי יו"ד, כה.
 (50) זח"א רנה, סע"א. זו"ה וירא כו, ריש ע"ד.

1 יא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה קומי אורי כי בא אורך (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

2 * * *

3 יב. בנוגע ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, כרגיל – דובר כבר כמ"פ אודות גודל הדיוק בפירוש
4 רש"י בחסר ויתיר, כך, שהדיוק הוא הן בענינים שרש"י מפרש והן בענינים שרש"י אינו מפרש, ומזה
5 מובן, שכאשר ישנו ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא, ורש"י אינו מבאר,

6 – אף שענינו לבאר פשוטו של מקרא, כפי שאומר⁶² "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" [אמנם
7 רק פשוטו של מקרא בלבד, אבל לאידך, בפשוטו של מקרא צריך לבאר כל ענין הדורש ביאור אצל בן
8 חמש למקרא, אא"כ אין לרש"י מענה על זה בפשוטו של מקרא, כפי שכותב כמ"פ "לא ידעתי"⁶³], וכפי
9 שמביא רבינו הזקן להלכה⁶⁴ בנוגע לשנים מקרא ואחד תרגום, ש"פירוש רש"י כו' מועיל יותר מהתרגום
10 כו", והיינו, שפירוש רש"י הוא כמו התרגום שענינו לפרש המקרא, אלא שפירוש רש"י הוא בלשון
11 הקודש, ולא כמו התרגום שנועד עבור אלו שאינם מבינים לשון הקודש –

12 בהכרח לומר שרש"י עצמו הבהיר זאת לפניו, מבלי לסמוך על דברי המפרשים – לא רק המפרשים
13 שלאחרי זמנו של רש"י, אלא אפילו המפרשים שבזמנו, שכן, אין לשלוח את הבן חמש למקרא לחפש
14 בדברי המפרשים, אלא יש להבטיח שיוכל להבין פשוטו של מקרא על אתר.

15 ובנוגע לפרשתנו, ישנו ענין שכמה מפרשים מתעכבים עליו, ואילו רש"י אינו מבאר:

16 בפרשתנו⁶⁵ נאמר: "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים גו' ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל
17 גו' (ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארון למטה באמצע)
18 וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל וגו'" (פתחו בברכה, ברוך האיש וכו', חזרו כו' ופתחו בקללה,
19 ואומרים) "ארור האיש אשר יעשה פסל וגו'", וכן כולם, עד "ארור אשר לא יקים וגו'"⁶⁶.

20 ובכן: מתיאור המאורע מובן שהענינים שהכריזו במעמד זה הם ענינים כלליים ועיקריים שנוגעים
21 לכל הדורות כולם. ואינו מובן: למה נבחרו ענינים אלו דוקא?

22 בשלמא הענין האחרון, "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת גו'", הוא ענין כללי; ועד"ז
23 הענין הראשון, "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה גו'", שקשור עם הענין ד"אנכי ה' אלקיך גו' לא
24 יהי' לך וגו'"⁶⁷. אבל מהו המיוחד בשאר הענינים שבינתיים, שלכן נבחרו להכריזם במעמד זה?

25 ואין לומר שזהו מצד החומר שבעבירות אלו, כי (נוסף לכך שביניהם יש גם כאלו שהם רק איסור
26 לאו, כמו "משגה עור בדרך"⁶⁸, או לשון הרע⁶⁹, הרי) אי משום הא, היו יכולים לבחור ריבוי עבירות
27 חמורות.

28 ובפירוש רש"י⁶⁹ נתבאר רק ש"י"א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כתב ארור,
29 לפי שלא הי' בלבו לברכו לפני מותו כשברך שאר השבטים, לכך לא רצה לקללו; אבל לא נתבאר מדוע
30 נבחרו ענינים אלו דוקא.

31 וכמדובר כמ"פ שכל הענינים הקשורים עם פירוש רש"י צריכים להיות מובנים בפשוטו של מקרא,
32 ובנדו"ד, אי אפשר לומר שאין זו קושיא, שהרי זוהי בפירוש קושיא, וכיון שלא רואים ביאור בפירוש
33 רש"י, בהכרח לומר שע"פ המבואר בפירוש רש"י לפניו, מבין זאת הבן חמש למקרא מעצמו, כך, שרש"י
34 לא צריך לחזור ולפרש זאת, וכפי שיתבאר לקמן.

(62) פרש"י בראשית ג, ת.
 (63) ראה לקו"ש ח"ה בתחלתו הערה 2 ובשוה"ג. וש"נ.
 (64) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ב. וש"נ.
 (65) כז, יב ואילך (ובפרש"י).
 (66) שם, כז.
 (67) יתרו כ, ב"ג.
 (68) פרשתנו שם, יח.
 (69) פרש"י שם, כד.

1 יג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה בהערותיו על הזהר בפ' חוקת⁷⁰ מבאר אאמו"ר פסוק
 2 בפרשת השבוע⁷¹: "היום הזה נהיית לעם להוי' אלקיך", ומבאר ע"פ קבלה, ש"הוי' אלקיך" הו"ע ז"א
 3 ומלכות, "הוי' ז"א אלקיך מל", "ודבר זה משה והכהנים הלויים, משה הוא חו"ב.. והכהנים הלויים
 4 הוא תרין עטרין חו"ג דדעת" (כך שישנם כאן כל העשר ספירות).
 5 וממשיך לבאר: "ודע שהפסוק הזה יל"פ שקאי על ר"ה, זהו היום הזה קאי על היום דר"ה.. ואז
 6 נהיית לעם, כמ"ש⁷² למען הקים אותך היום להיות⁷³ לו לעם, שקאי על ר"ה.. והוא ע"י תקיעת שופר
 7 שבר"ה, שהמצוה הוא לשמוע, כמו שמברכים לשמוע קול שופר, זהו רישא דקרא⁷⁴ הסכת ושמע. והכפל
 8 הסכת⁷⁴ ושמע, י"ל תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, שביחד יש בכל הק' קולות תת"ק טרומיטין, אך
 9 התקיעה האחרונה דמיושב היא גדולה א"כ צריך לחשוב עוד טרומיט א', ויהי' בס"ה תתק"א. זהו הסכת
 10 ושמ"ע מספר תתק"א במכוון".
 11 וכיון שענין זה נתבאר במאמר הזהר⁷⁵ על הפסוק⁷⁶ "זאת חוקת התורה": "רבי יוסי פתח וזאת התורה
 12 אשר שם משה לפני בני ישראל⁷⁷, תא חזי, מלין דאורייתא קדישין אינון וכו', ומאן דאשתדל באורייתא,
 13 כאלו קאים כל יומא על טורא דסיני וקביל אורייתא, הה"ד היום הזה נהיית לעם", היינו, שקשור גם עם
 14 ענין התורה – יש להוסיף ולבאר גם בנוגע לפסוק "היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך", שקאי על ר"ה,
 15 איך הוא קשור גם עם ענין התורה, וכפי שיתבאר לקמן.
 16 יד. בהמשך להמדובר אודות ענין התורה, הנה כאן המקום לעורר בנוגע לאורחים שהגיעו לכאן,
 17 שיארגנו עבורם – כמו בשנים שעברו⁷⁸ – קביעת שיעורים בלימוד התורה.
 18 ובהקדמה – שכיון שאצל האורחים יש ענינים הקשורים עם טלטול הדרך, וכל הענינים של אכילה
 19 ושת' ולינה כו' אינם באופן מסודר ע"ד הרגיל, ולכן אינם יכולים להתרכז בלימוד התורה כדבעי, יכולים
 20 לחשוב שיצאו י"ח בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית.
 21 ולכן יש צורך לעורר על זה – ובפרט שאני מעורב בזה, ולכן עלי להבהיר זאת כפי שידי מגעת –
 22 שדבר טוב ונאה וכו', ככל הלשונות שבזה, שיארגנו עבורם שיעורים בלימוד התורה.
 23 וכיון ששנה זו היא שנת השמיטה, שקשורה במיוחד עם לימוד התורה⁷⁹ – אין לדחות זאת עד לאחר
 24 ימי הסליחות, אלא יש להתחיל מיד; אלו שכבר התחילו אתמול, הרי בודאי טוב, ותבוא עליהם ברכה,
 25 ואלו שלא התחילו עדיין, יתחילו מיד – היום או מחר.
 26 וכדי שיהי' הדבר באופן של קיום, יש לסדר שהלימוד יהי' בשעות קבועות, וגם במקום קבוע – ע"פ
 27 מארז⁸⁰ "כל הקובע מקום לתפלתו (ויש גירסא⁸¹: לתורתו) אלקי אברהם בעזרו", שתהי' הצלחה בכל
 28 הפרטים בהלימוד, ובאופן שמביא לידי מעשה.
 29 טו. וכן יש לעורר בנוגע לשיעורים בלימוד התורה לנשים – שהרי זו שנת השמיטה, וענין השמיטה
 30 נוגע גם לנשים, ובפרט שהשנה הבאה היא שנת הקהל, שבה נאמר⁸² "הקהל את העם האנשים והנשים
 31 וגו'" (אע"פ שזוהי מצוה שהזמן גרמא שנשים פטורות מהן⁸³).

(70) לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שפת.

(71) שם, ט.

(72) נצבים כט, יב.

(73) ראה תורת מנחם – תפארת לוי"צ פ' חוקת ע' קכו הערה

8.

(74) שגם הוא לשון שמיעה, כפירוש התרגום: "אצית".

(75) ח"ג קעט, ב.

(76) חוקת יט, ב.

(77) ואתחנן ד, מד.

(78) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 229. וש"נ.

(79) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 103. וש"נ.

(80) ברכות ו, ב.

(81) רי"ף שם ז, ב.

(82) וילך לא, יב.

(83) ראה קידושין לד, רע"א.

1 והיינו, שנוסף לכך שהנשים יהיו עסוקות לטרוח בהכנסת אורחים, שזהו תפקידן העיקרי, והן עושות
2 זאת בשלימות (עוד יותר מאשר האנשים), ועד לאופן שהאורח ירגיש את עצמו בבית (כמבואר בספרים⁸⁴
3 שזוהי השלימות של הכנסת אורחים) – הרי בודאי יש מספיק זמן לקבוע שיעור לימוד בתורה (פעם
4 אחת ביום, ועכ"פ פעמים אחדות במשך השבוע) בהלכות הצריכות להן.

5 ולכל לראש – בנוגע לג' המצוות הקשורות בעיקר עם נשים (כמרומו בג' האותיות חנה⁸⁵): חלה
6 טהרה והדלקת הנר,

7 – שזהו ענין הקשור עם ר"ה, יום ברוא אדה"ר, שהי' חלתו של עולם, דמו של עולם ונרו של עולם
8 (ולכן צריכות הנשים לתקן מה שקלקלה חוה כו')⁸⁶ –

9 לחזור וללמוד פרטי ההלכות דמצוות אלו, וע"ד מ"ש בשמלה חדשה⁸⁷ בנוגע לשוחט, שצריך לחזור
10 תמיד הלכות שחיטה, כיון שזהו ענין שנוגע לרבים כו', ועד"ז צריכות הנשים לחזור תמיד הלכות אלו
11 שנוגעים לחלתו דמו ונרו של עולם,

12 וכמו"כ בנוגע להלכות הצריכות להן במיוחד בענינים הנוגעים לימים אלו – ימי אלול ותשרי.

13 וכאמור לעיל – יהי' גם הלימוד שלהן בשעות קבועות ובמקום קבוע, כדי שיהי' קיום לדבר.

14 ויהי' רשע"י ההוספה בלימוד התורה יקויים היעוד⁸⁸ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים" ("אין מים אלא
15 תורה"⁸⁹) לים מכסים", בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

16 * * *

17 טז. הביאור בנוגע לפירוש רש"י:

18 מ"ש רש"י י"א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים" – הנה שייכותם היא לא רק מצד ענין המספר,
19 אלא כל א' מי"א הארורים מכוון כנגד א' מי"א השבטים (אע"פ שכל א' מי"א הארורים נאמר לכל בני"י),
20 וזוהי גם ההסברה מדוע נבחרו י"א ענינים אלו דוקא, כיון שהם מכוונים ושייכים למאורעות שאירעו
21 אצל י"א השבטים שכנגדם (ואף שיש כמה ענינים לכל שבט, מ"מ, נבחר ענין אחד שבו חלוק שבט זה
22 משאר השבטים), כדלקמן.

23 ולכן לא צריך רש"י לבאר מדוע נבחרו י"א ענינים אלו דוקא – דכיון שאומר שהם "כנגד י"א
24 שבטים", מבין הבן חמש למקרא שייכותם למאורעות שאירעו אצל השבטים⁹⁰, שכבר למדם לפני"ז
25 בחומש או בפירוש רש"י, כדלקמן.

26 [וכאן רואים שכאשר אזלינן לשיטת רש"י, אזי מבינים כל הענינים בפשטות מהפסוק עצמו, ואין
27 צורך לחפש לפרש זאת בכמה אופנים, כמו בפירוש הראב"ע⁹¹ וכו'].

28 יז. ובהקדמה:

29 רש"י פירש כבר ש"האמהות נביאות היו"⁹², ולכן נתנו שמות לבניהם ע"ש מאורעות שיהיו בעתיד
30 – וכמו "ותקרא שמו ראובן"⁹³, ופירש רש"י, "אמרה ראו מה בין בני לבן חמי וכו'" [ובמק"א⁹⁴ איתא

(89) ב"ק יז, א. וש"נ.

(90) ראה גם אברבנאל ומשכיל לדוד כאן.

(91) פרשתנו שם, יד (שהם דברים שבסתר כו').

(92) ויצא כט, לד.

(93) שם, לב.

(94) מדרש הגדול עה"פ (הובא בתו"ש עה"פ (אות קג)).

(84) ראה מד"ש על המשנה (אבות פ"א מ"ה) "ויהיו עניים

בני ביתך" (ד"ה ואפשר עוד כו, וד"ה ואפשר עוד שאמר).

(85) מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) – בשם

הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).

(86) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספ"ז.

(87) ס"א ס"ז.

(88) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

1 שבן חמי גזל וחמס כו', ואילו בני לא פשט ידו בגזל, כמובא בפירוש רש"י⁹⁵ במעשה הדודאים], אע"פ
2 שמאורעות אלו אירעו במשך השנים לאח"ז – מאורעות הקשורים עם תכונות נפשם.

3 זאת ועוד:

4 אע"פ שמדובר כאן אודות בני" בדורות שלאחרי השבטים, בניהם ובני בניהם כו' – הרי מובן
5 שהענינים והתכונות המיוחדות שהיו אצל כל שבט, השפיעו ופעלו ונמשכו גם אצל בניהם אחריהם.

6 וכפי שהבן חמש למקרא למד כבר בפ' ויחייב⁹⁶: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם וגו' אחלקם
7 ביעקב ואפיצם בישראל", "אפרידים זה מזה וכו'" – דכיון שאצל שמעון ולוי אירע ענין בלתי-רצוי
8 בהיותם יחד ("בעצה אחת כו'"), הרי זה נוגע גם לבניהם אחריהם בדורות שלאח"ז, שלא טוב שיהיו
9 ביחד, ולכן "אפרידים זה מזה", ש"אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו
10 נפוצים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ומעשרות כו'". ועד"ז בנוגע ליהודה, שכיון
11 שהי' מושל באחיו⁹⁷, עברה תכונה זו לבניו אחריו, שלכן, "לא יסור שבט (מושלים) מיהודה ומחוקק
12 גו'", "אלו ראשי גלויות שבבבל.. (ו)נשיאי ארץ ישראל"⁹⁸.

13 ועתה נבוא לבאר השייכות של תוכן י"א הארורים עם מאורעות שאירעו אצל י"א השבטים – לא
14 לפי המנין המובא בכ"מ שלוי לא נמנה בין השבטים, ובמקומו נחלק יוסף לב' שבטים: מנשה ואפרים,
15 אלא לפי המנין שבפסוקים אלו: "שמעון ולוי.. ויוסף גו'".

16 יח. ועל הסדר:

17 הענין הראשון הוא "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה גו' ושם בסתר" – עבודה זרה.
18 מי הוא השבט ששייך להכשל בע"ז יותר משאר השבטים [חוץ מחטא העגל שהי' שייך לכל בני"ן],
19 שכנגדו נאמר ענין זה?

20 ובכן: לבן חמש למקרא יש ראש טוב, ולכן זוכר מה שפירש רש"י בפ' לך לך על הפסוק⁹⁹ "וירדוף
21 עד דן", "שם תשש כחו שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל"; ומזה שהעמידו העגל בחלקו של דן
22 דוקא, מובן, שאצל שבט דן היתה חולשה ("א' שוואכקייט") לענין של ע"ז.

23 ומזה מובן, ש"ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה גו' ושם בסתר" נאמר כנגד שבט דן, שהי' זקוק
24 לאזהרה מיוחדת בנוגע לענין של ע"ז.

25 יט. ולאח"ז נאמר "ארור מקלה אביו ואמו":

26 רש"י מפרש ש"מקלה" היינו (לא מכה, אלא) "מזלזל" באביו ואמו – שזהו ע"ד מה שלמד הבן חמש
27 למקרא זה עתה אודות בן סורר ומורה: "איננו שומע בקול אביו ובקול אמו"¹⁰⁰, שענין זה קשור עם
28 היותו "זולל וסובא"¹⁰¹, והיינו, שמצד זה שיש אצלו ריבוי גשמיות כו', יכול לבוא למעמד ומצב שמזלזל
29 באביו ואמו ואינו שומע בקולם כו' (משא"כ מי שהגשמיות שלו היא בצמצום, ומסתפק ב"לחם צר ומים
30 לחץ"¹⁰², כך, שלא שייך אצלו הענין ד"זולל וסובא").

31 ומובן, שענין זה צריך להבהיר במיוחד בנוגע לשבט שמצינו אצלו ריבוי הרחבה בגשמיות.

32 ובכן: השבט שאצלו מצינו הרחבה מיוחדת בגשמיות הוא – שבט אשר, כפי שהבן חמש למקרא
33 למד כבר: "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"¹⁰³.

100 תצא כא, יח.

101 שם, כ.

102 לשון הכתוב – ישעי' ל, כ.

103 ויחי שם, כ.

95 שם ל, יד.

96 מט, ה"ז ובפרש"י.

97 ראה לקו"ש ח"ל ס"ע 219 ואילך. וש"נ.

98 שם, יו"ד ובפרש"י.

99 יד, יד.

1 וכיון שמצד ההרחבה בגשמיות שיש אצל שבט אשר יכול להיות מצב של "זולל וסובא", שמזה יכול
2 לבוא הענין ד"מקלה (מזלזל ב)אביו ואמו" – הרי מובן ש"ארור מקלה אביו ואמו" נאמר כנגד שבט
3 אשר.

4 כ. וכאן נפסיק לעת עתה, כיון שכאן המקום לעורר בנוגע לענין החינוך:

5 ישנם הטוענים: מה נוגע כ"כ החינוך של ילד קטן, בן שלש, ארבע או אפילו חמש שנים, להתחיל
6 מיד לחנכו בדרך הישר – לכל לראש יש לדאוג לכך שיהי' לו גוף בריא בגשמיות, ורק לאח"ז יתחילו
7 לחשוב אודות חינוכו ברוחניות. אלא מאי, ישנו הענין ד"חושך שבטו שונא בנו"104 – בשביל זה יש
8 מספיק זמן לאחרי כן, אבל בינתיים יכולים לפנקו וליתן לו כל מה שרוצה... ובפרט כשהקב"ה נותן לו
9 הצלחה בפרנסה שתהי' באופן ד"מאשר שמנה לחמו", ליתן לו "מעדני מלך"... שהרי כל ישראל מלכים
10 הם¹⁰⁵, ולכן מגיע לו שיתנו לו מעדני מלך. ומה שיהי' לאחרי כן – ידאגו לכך לאח"ז.

11 ועל זה אומרת התורה – "תורה אור"¹⁰⁶, שמאירה את כל הענינים ומראה את התוצאות שיכולות
12 לבוא לאחרי כן – שכאשר נותנים לילד כל מה שרוצה, אזי נעשה "זולל וסובא", ומזה בא לזלזל באביו
13 ואמו, "איננו שומע בקולנו"¹⁰¹ – היפך לגמרי מנחת רוח וכיבוד אב ואם.

14 וגם כאשר האב והאם מוכנים לוותר על כבודם, והרי "האב שמחל על כבודו כבודו מחול"¹⁰⁷ –
15 מורה התורה מה יהי' לאח"ז: "הגיעה"¹⁰⁸ תורה לסוף דעתו.. (ש)מלסטם את הבריות!

16 וכאשר באים "לומדים" וטוענים שאיאת בגמרא¹⁰⁹ ש"בן סורר ומורה לא הי' ולא עתיד להיות", כך,
17 שאין מה לדאוג... – הנה האמת היא שלא צריך ראי' מתנ"ך, ובלשון הגמרא¹¹⁰: "למה לי קרא סברא
18 הוא", שהרי רואים במוחש בימינו אלו את כל הצרות, רח"ל, שבאים כתוצאה מזה שנותנים לילדים כל
19 מה שהם רוצים!

20 וזוהי הוראת התורה, שמורה את גודל החשיבות וההכרח לחנך ילד יהודי – לא לדאוג תחילה שיהי'
21 בריא בגשמיות וליתן לו כל מה שרוצה, ורק לאח"ז לחשוב אודות חינוכו, אלא להתחיל לחנכו מיד
22 בקטנותו, בשנות הילדות.

23 כא. ובהמשך לזה, וכמדובר¹¹¹ גם בהתועדויות הקודמות¹¹² בנוגע להשתדלות מיוחדת בחינוך בני
24 ובנות ישראל שיחיו, ובמיוחד חינוכם של קטנים, ומתחיל מקטני קטנים,

25 הנה מאחר שהשנה הבע"ל היא שנת הקהל, בה נאמר⁸² "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" –
26 דבר טוב ונכון¹¹³, שבימי אלול ובפרט בימי הסליחות (וטוב שיהי' ביום הראשון דסליחות, שהוא יום
27 הראשון של השבוע שחל בו ר"ה – לפי קביעות שנה זו – ובאם אפשר פעם אחת בשבוע זה ופעם
28 אחת בימי הסליחות), יארגנו "הקהל" לילדי ישראל,

29 דהיינו לאסוף ילדים קטנים ("טף"), בין בנים ובין בנות, ועאכו"כ אלו שגדולים מטף, ולהסבירם
30 המשל המובא בלקו"ת³⁸, שבחודש אלול הקב"ה הוא כמשל מלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר
31 לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר
32 פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם כו' – שמשל זה שייך במיוחד לקטנים, כפי שדובר בהתועדות
33 הקודמת¹¹⁴.

(104) משלי יג, כד.
(105) תקו"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב). וראה שבת סז, א. וש"נ.
(106) משלי ו, כג.
(107) קידושין לב, סע"א.
(108) פרש"י תצא שם, יח.
(109) סנהדרין עא, א.
(110) כתובות כב, א.
(111) מכאן עד סוסכ"ג – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,
ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"י"ד ע' 262 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(112) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ג ע' 169. וש"נ.
(113) ראה גם מכתב "בטר שבתא דח"י אלול, שנת השבע"
שנה זו (אג"ק חכ"ח ע' שכד ואילך).
(114) תורת מנחם – התועדויות חע"ג ע' 172.

1 ולהסבירם גם הטעם על זה שהמלך נמצא בשדה דוקא – אף שמקומו של המלך הוא בהיכל מלכותו
 2 – שזהו מפני שהמלך רוצה להיות יחד עם בניו, והיות וחלק מבניו הם בדרגא כזו שנמצאים בשדה,
 3 ואינם ראויים עדיין להכנס לעיר, ועאכו"כ – להיכל מלכותו, לכן המלך יוצא לשדה להיות יחד אתם.
 4 ויתירה מזו: מצד רצון המלך להיות יחד עם בניו, הנה בהיותו בשדה הוא לא במצב של צער כביכול
 5 (ע"ד מ"ש¹¹⁵ "בכל צרתם לו צר"), כי אם אדרבה, הוא ב"סבר פנים יפות", וב"פנים שוחקות", ולא עוד
 6 אלא שגם "מקבל את כולם בסבר פנים יפות", ו"מראה פנים שוחקות לכולם", וזה פועל בהם ש"בלכתו
 7 העירה הרי הם הולכים אחריו"¹¹⁶.

8 כב. והנה בלקו"ת שם¹¹⁷: "לא יתקיים בו אור ה' בלתי כלים, ולכן העצה לעשות כלים לאור ה' והם
 9 אותיות התורה... וגם ע"י מצות הצדקה".

10 ולכן ראוי לקשר ענין הנ"ל (אסיפת הילדים) עם ענין של תורה וצדקה,
 11 דהיינו, שישימו לפנייהם¹¹⁸ ענין בתורה שבכתב מפרשת השבוע, וגם ענין בתורה שבע"פ השייך לימים
 12 אלו – בהלכות "החג" (דאלול, סליחות, ר"ה כו'), בהלכות השייכות לקטנים בהנהגתם הם.
 13 וכן להשתדל שהילדים יתנו עכ"פ פרוטה א' לצדקה (והרי גם כשנותן פרוטה א' הנה "הואיל ובמעות
 14 אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו החיונית, הרי נותן חיי נפשו לה"¹¹⁹).

15 כג. בקשתי – ובודאי יפרסמו כל הנ"ל בכל מקום שנמצאים בו ילדי ישראל, אפילו במקום שנמצא
 16 שם רק ילד א', ועאכו"כ במקום שנמצאים בו כו"כ מילדי ישראל, וע"ד שנאמר¹²⁰ "ברוב עם הדרת
 17 מלך" – מלכו של עולם¹²¹.

18 וע"י סיום השנה באופן זה, הרי "מפי עוללים ויונקים יסדת עז גו' להשבית אויב ומתנקם"¹²², שיבטלו
 19 לגמרי (להשבית¹²³) כל הענינים הבלתי רצויים והקטרוגים,

20 וע"ד מ"ש אדמו"ר הצ"צ¹²⁴ עה"פ¹²⁵ "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע (כלל) אל בלעם גו'", הסיפור
 21 הידוע שהי' בימי הבעש"ט ז"ל, "שרדפו הב"ד שלמעלה לשטן המקטרג לחוב, ולא רצו לשמוע ממנו
 22 הקטרוגים כו'". וכן יהי' ע"י "מפי עוללים ויונקים יסדת עז גו'", שלא יצטרכו לשקו"ט וכיו"ב, מכיון
 23 שלא יהי' כלל המציאות של קטרוגים וכדומה – "להשבית אויב ומתנקם",
 24 ותהי' לאלתר כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

25 * * *

26 כד. בנוגע לביאור המשך הכתובים בפרשתנו בשייכות ל"א השבטים:
 27 הענין ד"ארור משיג גבול רעהו" ("מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע"¹²⁶) – צריך להזהיר אצל מי
 28 שיושב על הגבול, שיש מקום לחשוש שיחזירו לאחוריו כו'.

29 וענין זה שייך אצל שבט ישכר, כמ"ש¹²⁷ "ישכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים", ומפרש רש"י:
 30 "רובץ בין התחומין בתחומי העיירות כו'".

31 ומזה מובן ש"ארור משיג גבול רעהו" מכוון כנגד שבט ישכר.

(123) ראה יהל אור עה"פ מזמור שיר ליום השבת (ע' שכח ואילך).

(124) אוה"ת תצא ע' תקפה. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ט ע' 282. וש"נ.

(125) תצא כג, ו.

(126) פרש"י עה"פ.

(127) ויחי מט, יד.

(115) ישע"י סג, ט.

(116) ראה גם תורת מנחם – סה"מ אלול ע' ריו ואילך.

(117) לב, ד.

(118) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ח.

(119) תניא פל"ז.

(120) משלי יד, כח.

(121) ראה אוה"ת לך לך פ, א. ר"פ בלק.

(122) תהלים ח, ג.

- 1 כה. ולאח"ז נאמר "ארור משגה עור בדרך", ומפרש רש"י: "הסומא בדבר, ומשיאו עצה רעה".
- 2 היכן מצינו אצל השבטים נתינת עצה רעה – הנה:
- 3 מצינו בפירושו רש"י בפ' פינחס¹²⁸, שבמנין בני נחסרו שבע משפחות, אחת משמעון ואחת מגד,
- 4 וחמש מבנימין. והסיבה לכך – "מצאתי בגמרא ירושלמית¹²⁹ שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד, ובאו
- 5 הכנענים להלחם בישראל, ונתנו לב לחזור למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות.. ורדפו בני לוי
- 6 אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות".
- 7 ומזה מובן, ששבע המשפחות שהרגו הם אלו שנתנו את העצה הרעה "לחזור למצרים", ולכן,
- 8 כש"רדפו בני לוי אחריהם להחזירם", לא היתה ברירה אחרת אלא להרגם, כיון שלא רצו לחזור.
- 9 וכיון שבין שבע המשפחות שהרגו, חמש משפחות הם מבנימין, היינו, שבענין זה הי' מעורב חצי
- 10 שבט בנימין ("שהרי בעשרה בנים ירד למצרים, וכאן לא מנה אלא חמשה") – הרי מובן, שאצל שבט
- 11 בנימין ישנה התכונה של נתינת עצה רעה.
- 12 ולכן, "ארור משגה עור בדרך" – מכוון כנגד שבט בנימין.
- 13 ועפ"ז יתורץ דיוק נוסף – מ"ש "ארור משגה עור בדרך", ולא "משגה עור" סתם (כמו "לפני עור
- 14 לא תתן מכשול"¹³⁰, שגם שם מדובר אודות נתינת עצה כו', כפירושו רש"י "לפני הסומא בדבר לא תתן
- 15 עצה שאינה הוגנת לו"¹³¹) – כדי לרמז על השייכות לשבט בנימין שבעת הליכתם "בדרך" נתנו עצה
- 16 רעה לחזור למצרים.
- 17 כו. ולאח"ז נאמר "ארור מטה משפט גו":
- 18 האזהרה שלא להטות משפט – נוגעת לשופטים. וענין זה שייך לשבט יהודה, עליו נאמר "לא יסור
- 19 שבט מיהודה וגו'" ("כנ"ל ס"ז), שממנו היו השופטים במשך כל השנים¹³².
- 20 ואע"פ שגם בנוגע לשבט לוי נאמר¹³³ "יורו משפטיך ליעקב" – הרי פסוק זה נאמר בפ' ברכה שהבן
- 21 חמש למקרא לא למדו עדיין, וכשיגיע לפסוק זה, יסבירו לו, שהפירוש ד"יורו משפטיך" הוא להורות
- 22 וללמד לבני את המשפטים, אבל לא ענין המשפט עצמו ששייך ליהודה.
- 23 ולכן, "ארור מטה משפט גו" – מכוון כנגד שבט יהודה.
- 24 כז. ולאח"ז נאמר "ארור שוכב עם אשת אביו" – ששייך לשבט ראובן, שהרי ראובן נכשל בענין זה,
- 25 כמ"ש¹³⁴ "וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו", "מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאילו
- 26 כו", וכפי שאמר לו יעקב: "פחזו כמים גו' עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עליה"¹³⁵, ולכן האזהרה
- 27 בענין זה מכוונת כנגד שבט ראובן.
- 28 ומ"ש "ארור שוכב עם כל בהמה" – הרי זה שייך במיוחד לשבט שיש לו ריבוי בהמות, וכמ"ש¹³⁶
- 29 "ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד"; וכיון שיש כבר פסוק שהוא כנגד שבט ראובן, הרי מובן שהפסוק
- 30 "ארור שוכב עם כל בהמה" מכוון כנגד שבט גד.
- 31 ומ"ש "ארור שוכב עם אחותו" – הרי זה שייך לשבט נפתלי, כמ"ש¹³⁷ "נפתולי אלקים נפתלתי עם
- 32 אחותי", וכיון שבשמו מודגש ענין הקירוב לאחות, לכן יש צורך להזהירו על הענין ד"שוכב עם אחותו".

(128) כו, יג.

(129) יומא פ"א ה"ה. סוטה פ"א ה"י.

(130) קדושים יט, יד.

(131) וראה לקו"ש חכ"ז ע' 141 ואילך ובהערה 40.

(132) ראה ב"ר פצ"ח, ח. פרש"י ויחי שם, יו"ד.

(133) ברכה לג, יו"ד.

(134) וישלח לה, כב ובפרש"י.

(135) ויחי שם, ד.

(136) מטות לב, א.

(137) ויצא ל, ח.

ומ"ש "ארור שוכב עם חותנתו" – שייך לשבט יוסף, כיון שאצלו הי' הנסיון עם אשת פוטיפר
 [כמ"ש¹³⁸ "ותשא אשת אדוניו את עיני' אל יוסף וגו'", כיון שהי' "יפה תואר ויפה מראה"¹³⁹], שלאחרי
 כן נעשתה חותנתו¹⁴⁰, ולכן, כאשר מזהירים את בני" על ענין זה, אומרים זאת ליוסף, שעיי"ז שעמד
 בנסיון בענין זה, נתן כח לבני" בדורות הבאים לעמוד בנסיון זה.

כת. ולאח"ז נאמר "ארור מכה רעהו בסתר":

כדי שהי' נקל יותר להבין כנגד איזה שבט נאמר ענין זה – מפרש רש"י: "על לשון הרע הוא אומר".
 וענין זה שייך לשמעון ולוי, שעליהם אמר יעקב: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"¹⁴¹, ופירש
 רש"י "בעצה אחת על שכמ¹⁴², ועל יוסף – ויאמר¹⁴³ איש אל אחיו.. מי הם.. ע"כ שמעון ולוי הם"
 [וכפי שממשיך בפ"י "כלי חמס", ש"אומנות זו של רציחה.. מברכת עשו היא, זו אומנות שלו היא
 (כמ"ש¹⁴⁴ "הידים ידי עשו"), ואתם חמסתם אותה הימנו" – תמורת הענין ד"הקול קול יעקב"¹⁴⁴], והרי
 הענין ד"עצה אחת כו" קשור עם לשון הרע¹⁴⁵.

וכיון שרש"י ממשיך ש"כנגד שמעון לא כתב ארור", הרי מובן שהפסוק "ארור מכה רעהו בסתר"
 מכון כנגד לוי.

ומ"ש "ארור לוקח שוחד להכות נפש גו" – שזהו ענין של "מסחר" – הרי זה שייך לשבט זבולון,
 כיון שזבולון הי' סוחר¹⁴⁶.

כט. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע לענינים השייכים לב' השבטים יוסף ולוי¹⁴⁷:

הענין ד"ארור מכה רעהו בסתר" ש"על לשון הרע הוא אומר" – מתאים לכאורה ליוסף, שסיפר לשון
 הרע על אחיו, כמ"ש¹⁴⁸ "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם", יותר מאשר ל(שמעון ו)לוי ש"בעצה
 אחת כו"¹⁴⁹; ומתאים יותר מהשייכות ד"שוכב עם חותנתו" לנסיון דאשת פוטיפר שאירע לפני שנעשית
 חותנתו?

ובכן – ענין זה הבהיר כבר רש"י בפירושו:

על הפסוק¹⁵⁰ "וכי יגור אתך גר גו' לא תונו אותו", מפרש רש"י: "אונאת דברים, לא תאמר לו אמש
 היית עובד עבודת אלילים, ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שניתנה מפי הגבורה", והיינו, שאסור לומר
 לגר "זכור מעשיך הראשונים"¹⁵¹ – שזהו אפילו ביחיד, חדר לפנים מחדר, ועאכו"כ ברבים.

ועפ"ז מובן, שכאשר מכריזים ברבים "ארור מכה רעהו בסתר", "על לשון הרע" – אי אפשר לומר
 שזהו כנגד שבט יוסף בגלל שיוסף דיבר לשון הרע, כיון שאסור להזכיר דבר בלתי-רצוי שנעשה בפועל.

ולכן נתבאר שהענין שנאמר כנגד שבט יוסף הוא "ארור שוכב עם חותנתו", כיון שאצל יוסף הי'
 הנסיון עם אשת פוטיפר שאח"כ היתה חותנתו – שזהו ענין שהי' יכול לקרות אצל יוסף, אבל בפועל
 לא קרה!

תשל"ד (כמענה לשואלים). המו"ל.

(148) וישב שם, ב.

(149) (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק): ובודאי אין
 לתרץ שבהכרח שלא לומר שהענין דלשון הרע שייך ליוסף, כדי
 שלא יחסר בביאור השייכות של א' מי"א הארורים לשבט לוי! ...
 (150) קדושים שם, לג.

(151) ב"מ נח, ב (במשנה). רמב"ם הל' תשובה ספ"ז. הל'

מכירה פי"ד הי"ג. טושו"ע חו"מ סרכ"ח ס"ד. שו"ע אדה"ז שם

הל' אונאה כו' סכ"ח.

(138) וישב לט, ז.

(139) שם, ו.

(140) מקץ מא, מה. ויגש מו, כ.

(141) ויחי שם, ה.

(142) וישלח לד, כה.

(143) וישב לו, יט.

(144) תולדות כז, כב.

(145) חסר קצת (המו"ל?).

(146) ראה פרש"י ויחי שם, יג.

(147) סעיף זה – ניתוסף משיחת ש"פ האיזינו, שבת שובה

1 ובנוגע להזכרת ענינים בלתי-רצויים שאירעו אצל שאר השבטים – הנה:

2 מעשה שכם אצל לוי (כנ"ל סכ"ח) – אינו ענין של "מכה רעהו בסתר", כי: (א) שכם לא הי' "רעהו"

3 של לוי, (ב) הריגת שכם לא היתה רציחה סתם, אלא בגלל כוונה וסיבה טובה, כפי שטענו שמעון ולוי:

4 "הכזונה יעשה את אחותנו"¹⁵², וכמובן גם מזה שטענת יעקב היתה רק "שלא נטלו עצה הימנו"¹⁵³, אבל

5 לא על עצם המעשה כו'.

6 ובנוגע לשבט בנימין (כנ"ל סכ"ה) – הנה אע"פ שחמשת המשפחות שנהרגו הם אלו שנתנו את העצה

7 הרעה לחזור למצרים, הרי כאן מדובר אודות חמש המשפחות שנשארו בחיים, בגלל שהם לא השתתפו

8 בנתינת העצה הרעה בפועל, ומ"מ, כיון שבשבט שלהם הי' מאורע של נתינת עצה רעה, הרי זה מורה

9 על תכונת הנפש (גם אם לא באה לידי פועל) שדורשת זהירות מיוחדת, ולכן כנגד שבטם נאמר "ארור

10 משגה עור בדרך", "הסומא בדבר ומשיאו עצה רעה".

11 [וע"פ הנקודה הנ"ל יש לבאר עוד כמה דיוקים שיכולים להתעכב עליהם גם בנוגע לשאר השבטים].

12 ל. וכאן רואים גודל הדיוק בפירוש רש"י, שבהוספת כמה תיבות – כמו ב"מקלה אביו ואמו",

13 שפירושו "מזלזל", ו"משגה עור" פירושו "משיאו עצה רעה" וכו' – מתבארת השייכות של י"א הארורים

14 ל"י"א השבטים.

15 ונקודת הדברים – שפירוש רש"י הוא באופן שכל הענינים מובנים בפשוטו של מקרא, ובלשון

16 הירושלמי¹⁵⁴ על הפסוק¹⁵⁵ "כי לא דבר ריק הוא מכם": "ואם הוא ריק, מכם הוא", אלא שיש דברים

17 שנתבארו על אתר, ויש דברים שנתבארו במקום אחר, וכמאוד¹⁵⁶ ש"דברי תורה ענינים במקום אחד

18 ועשירים במקום אחר", ומה גם שה"מקום אחר" אינו מקום רחוק, שהרי גם הוא בפירוש רש"י, שהבן

19 חמש למקרא למד כבר, ובודאי זוכר מה שלמד.

20 וכאן רואים גם את השייכות של המספר לתוכן הענין – כמשנת"ל שאין זו רק השוואה בענין המספר,

21 אלא תוכן י"א הארורים הוא בהתאם לתכונותיהם של השבטים שנאמרו כנגדם, וכפי שמבאר רבינו הזקן

22 בשער היחוד והאמונה¹⁵⁷ בנוגע לחשבון ומספר האותיות, ש"החשבון מורה על מיעוט האור והחיות..

23 עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כמה מיני כחות ומדרגות כלולות

24 באור וחיות הזה המלוכש בצירוף זה של תיבה זו", שמזה מובן, שאין זה סתם מספר שאינו שייך לתוכן

25 הענין, אלא המספר מתאים לדרגת האור כפי שבא באופן של מיעוט כו'¹⁵⁸.

26 וכללות הענין בזה – שהכוונה ב"י"א ענינים אלו היא לשלול את כל הענינים הבלתי-רצויים, ובאופן

27 שאצל בנ"י יהי' רק ענין הברכה, כהמשך הכתוב¹⁵⁹: "ובאו עליך כל הברכות האלה גו'", ואילו היפך

28 הברכה יהי' רק אצל הלעו"ז, וכמבואר באוה"ת¹⁶⁰ שכל הענינים דהיפך הברכה קאי על הס"מ כו'¹⁶¹.

* * *

30 לא. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר:

31 "היום הזה" נאמר בנוגע לג' ענינים: בנוגע למ"ת – "היום הזה נהיית לעם"; בנוגע לר"ה – "אתם

(158) בענין זה נזכר ברשימה מספר 45. ואולי הכוונה למספר דשם הוי' במילוי אלפין – מ"ה, שנתמעט האור והחיות של שם הוי' עצמו (ראה ע"ח שער יח (רפ"ח ניצוצין) פ"ב), עד שנשאר רק מספר זה, ששייך לתוכן הענין ד"מה".

(159) פרשתנו כה, ב.

(160) פרשתנו ס"ע תרצב ואילך.

(161) חסר הסיום (המו"ז).

(152) וישלח שם, לא. וראה פרש"י שם, ז.

(153) פרש"י שם, כה.

(154) פאה פ"א ה"א. וש"ג.

(155) האזינו לב, מז.

(156) ברייתא דל"ב מדות טו. וראה ירושלמי ר"ה פ"ג סה"ה.

תוד"ה אלא – כריתות יד, סע"א.

(157) ספ"ז.

1 נצבים היום"162; ובנוגע לכניסה לארץ (בשייכות לענין הביכורים) – "ארץ זבת חלב ודבש, היום הזה
2 וגו'"163. ומזה מובן שיש המשך, קשר ושייכות בין ג' ענינים אלו.

3 וכללות הענין בזה – שהן הענין של ר"ה והן ענין הכניסה לארץ ישראל באים מצד הענין דמ"ת.
4 ובפרטיות יותר:

5 ענינו של ר"ה הוא – "תמליכוני עליכם"164, היינו, שבנ"י פועלים שהקב"ה יהי' מלך עליהם.

6 ובענין זה ניתוסף עילוי ע"י התורה – כיון שעל ידה נעשים בנ"י בבחי' מלכים, כמארז"ל165 "מאן
7 מלכי רבנן", ואז נעשה הענין ד"תמליכוני עליכם" באופן נעלה יותר – שהקב"ה נעשה "מלך מלכי
8 המלכים", כיון שגם ה"מלכים" – בנ"י – בטלים אליו, והיינו, שאע"פ שמצד עצמם עומדים הם בתוקף
9 המציאות, מ"מ, מתבטלים ממציאיותם לגבי הקב"ה, כמשל השר, שאף שבהיותו לעצמו הוא בתוקף
10 המציאות, הנה בעמדו לפני המלך מתבטל ממציאיותו (ודוקא עי"ז נעשה הענין ד"עבד מלך כמלך"166
11 ועד ל"מלך" ממש167).

12 ועד"ז גם בנוגע לכניסה לארץ ישראל – שצריכה להיות מתוך קבלת עול וביטול להקב"ה, בידעו
13 שכניסתו לארץ ישראל היא (כמו כל הענינים, כולל גם הענין ד"תמליכוני עליכם", שאינו בכח עצמו,
14 אלא) רק בכחו של הקב"ה ובכח התורה, ובאופן ד"היום הזה", ש"בכל יום יהיו בעיניך חדשים"58, הן
15 בנוגע למ"ת – שלא לטעון שזוהי "תורה ישנה", ובמילא שייכת היא לזמנים שעברו ("אלטע צייטן"),
16 אלא "כאילו בו ביום נצטוית כו"58, והן בנוגע לכניסה לארץ ישראל.

17 לב. ומזה מובן גם בנוגע למצב בארץ הקודש:

18 צריך לידע שברור הדבר ש"דבר אלקינו יקום לעולם"168, שכן, למרות ש"רבות מחשבות בלב איש",
19 הנה "עצת ה' היא תקום"169, ולכן, יש להפסיק לדמיין שיוכלו לשנות משהו כו', ולבטל את כל הטענות
20 והאמתלאות – כמובא בספרים170 ש"אמתלא" פירושה "אמת לא" – מצד החשש "פן יחסר לחמו"171,
21 או יחסר כבודו (אף שאינו אלא כבוד המדומה...); אין להתחשב בכל ענינים אלו, אלא למלא את ציווי
22 התורה, ע"פ הוראת הרבנים.

23 ולכל לראש – בנוגע למחיצה וההבדלה שבין ישראל לעמים (כמו המחיצה וההבדלה שבין אור
24 לחושך ובין יום השביעי לששת ימי המעשה), כולל גם בנוגע לארץ ישראל, ש"ברצונו נטלה מהם ונתנה
25 לנר"172.

26 ויה"ר שיתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים, ובפרט בעמדנו בסמיכות ממש לסיום הגלות,

27 – ולא כמו אלו שטוענים שנמצאים כבר באתחלתא דגאולה ח"ו173, בה בשעה שהמעמד ומצב עתה
28 הן בגשמיות והן ברוחניות הוא באופן שזקוקים לרחמי המרובים של הקב"ה... –

29 וכיון שעומדים אנו בחודש אלול, שבו מאירים י"ג מדות הרחמים174 שאינן חוזרות ריקם175 – הרי
30 זה יפעל את היציאה מהגלות, הן מהגלות הפנימי והן מהגלות החיצוני כו'161.

* * *

170 לחם שמים (להיעב"ץ) ותפא"י גיטין פ"ט מ"ט. ועוד.

171 ע"פ לשון הכתוב – ישעי' נא, יד.

172 פרש"י ר"פ בראשית.

173 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ס"ע 121.

וש"נ.

174 ראה לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך. ובכ"מ.

175 ר"ה יז, ב. הובא בפרש"י תשא לג, יט.

162 ר"פ נצבים.

163 פרשתנו כו, ט"ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו (מא, ג).

164 ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

165 ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

166 שבעות מז, ב.

167 ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד.

168 ישעי' מ, ח.

169 משלי יט, כא.

1 לג. בנוגע לפסוק¹⁷⁶ "קומי אורי" (בהפטרות יום הש"ק זה), ידועה תורת הבעש"ט – אחת משבע
2 התורות שאמר בש"פ כי תבוא ח"י אלול תרנ"ב, בגן עדן¹⁷⁷ – שאמרה בנוגע לנשיאי ישראל: אתם
3 נשיאי ישראל שמניחים תורתכם ועבודתכם בשביל טובת הרבים, מה יהי עמכם – הנה עז"נ "קומי אורי"
4 באור הפרטי והכללי כו' (עד כאן מה שנרשם מתורה זו, וכנראה שלא זכרו יותר¹⁷⁸).

5 וענין זה מהוה הוראה בנוגע לגודל הענין של התעסקות בצרכי ציבור:

6 ובהקדמה – שתורה זו היא התורה השביעית שאמרה הבעש"ט ביום הש"ק הנ"ל, לאחרי כל הענינים
7 שנאמרו בתורות שלפנ"ז¹⁷⁹ [בענין "כי תבוא אל הארץ"¹⁸², ופרטי עניני מצות ביכורים, באופן ד"ושמת
8 בטנא"¹⁸⁰ וכו' וכו'], שהיו בהם כמה עליויים דרגא לפני מדרגא, ולאחרי כל זה נאמרה התורה השביעית
9 "בסעודתא דזעיר אנפין", שהיא בזמן של "רעוא דרעוין", שזהו הזמן הכי נעלה ביום השבת, וכמבואר
10 בהמשך תרס"ו¹⁸¹ שהוא בדוגמת עוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתי' כו'¹⁸².

11 ודוקא אז בחר הבעש"ט לומר התורה בנוגע לנשיאי ישראל שמתעסקים בטובת הרבים – ומזה מוכן
12 גם בנוגע לכל אלו שמתעסקים בצרכי ציבור, שזהו הענין של "נשיאי ישראל" כפי ששייך אצל כל אחד
13 מישראל גופא – שעליהם נאמר "קומי אורי".

14 ולהעיר, שנוסף על משנת"ת בתורה הנ"ל, הרי ידוע שהפסוק "קומי אורי כי בא אורך" קאי על דרגא
15 נעלית ביותר, כיון שזה קשור עם מ"ש¹⁸³ "באורך נראה אור", שזהו אור נעלה ביותר, כמבואר במאמר
16 ד"ה כי עמך ה'ש"ת¹⁸⁴ (כמשנת"ל במאמר¹⁸⁵).

17 לד. והנה, העסק בצרכי ציבור יכול להיות בב' אופנים: (א) אצל בעלי עסק, ע"י מצות הצדקה,
18 שנותנים מממונם עבור עניני הכלל, (ב) אצל יושבי אוהל, ע"ז שלומדים עם הציבור, ועד למלמדי
19 תינוקות, וכפי שמצינו בגמרא¹⁸⁶ על הפסוק¹⁸⁷ "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", "אלו גבאי צדקה..
20 אלו מלמדי תינוקות", ולכן גם אצלם ישנו הענין ד"קומי אורי גו".

21 וענין זה שייך לח"י אלול – שהרי מצינו זאת אצל הבעש"ט ואדמו"ר הזקן¹⁸⁸:

22 בנוגע לבעש"ט – היתה התחלת עבודתו בהתעסקות עם ילדי ישראל דוקא, לחנכם באמירת אמן יהא
23 שמי' רבא, וכיו"ב ענינים פשוטים לגמרי¹⁸⁹.

24 ועד"ז בנוגע לאדמו"ר הזקן – שבשעה שבחר וקיבץ אליו למדנים מופלגים ללמוד עמהם פנימיות
25 התורה כו', קרא קיבוץ זה בשם "חדר" דוקא¹⁹⁰ (ולא "ישיבה קטנה" או "ישיבה גדולה". ומה גם שכיון
26 שהיו ג' כתות, הי' יכול לקרוא כתה א' בשם "חדר", כתה ב' בשם "ישיבה קטנה", וכתה ג' בשם "ישיבה
27 גדולה", ואעפ"כ קרא כולם בשם "חדרים") – שכך נקרא המקום שבו לומדים ילדים קטנים, שזהו מצד
28 גודל מעלת הלימוד עם ילדים קטנים דוקא – ומשם צמחו גדולי ומנהיגי ישראל, שיש מהם פירות ופירי
29 פירות עד סוף כל העולם¹⁹¹ (כפירוש החסידות¹⁹² – שעושים "סוף" להעלם והסתר של העולם).

185 (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע"ג ע' 182 ואילך.

186 (186) ב"ב ח, ב.

187 (187) דניאל יב, ג.

188 (188) ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ט"ז אלול ראשתקד ס"ו
(תורת מנחם – התוועדויות ח"ס"ט ריש ע' 236). תורת מנחם –
התוועדויות ח"ע"ג ע' 142. וש"נ.

189 (189) ראה כש"ט בהוספות סרפ"ה ואילך. וש"נ.

190 (190) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע שז ואילך. וש"נ.

191 (191) לשון חז"ל – כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

192 (192) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ס"ז ריש ע' 217. וש"נ.

176 (176) ישע"י ס, א.

177 (177) סה"ש תרצ"ז ע' 207. וראה גם תורת מנחם –

התוועדויות ח"ס"ה ע' 162. וש"נ.

178 (178) ראה גם תורת מנחם שם.

179 (179) סה"ש שם ע' 191 ואילך.

180 (180) שם, ב.

181 (181) ע' תקמב [תשיג].

182 (182) ברכות יז, א.

183 (183) תהלים לו, יו"ד.

184 (184) סה"מ ה'ש"ת ע' 11 ואילך.

1 וכן ראו גם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמיד בבואו לכאן, השתדל לשלוח אברכים ובחורים שיהיו
 2 מלמדי תינוקות, והכניס את עצמו בענין זה באופן ש"שלוחו של אדם כמותו"¹⁹³.
 3 ומזה רואים גדול מעלת ההתעסקות בענין החינוך, ולא כמו אלו שטוענים שההתעסקות עם ילדים
 4 קטנים אינה ענין גדול כ"כ, אלא אדרבה כו'.
 5 ובפרט עכשיו, שיש קול צעקה שחסרים מלמדים – הנה כל אלו שמוכשרים לכך [ואם יש למישהו
 6 ספק אם הוא מוכשר לכך או לא – ישאל למישהו שאינו נוגע בדבר], צריכים להתנדב לעסוק בענין
 7 החינוך.
 8 לה. ובהמשך לזה, הנה כאן המקום להזכיר אודות אלו שנסעו בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר – שכיון
 9 שמאז כבר עבר זמן רב, עשר או עשרים שנה, יש לעורר עוד הפעם שצריכים לזכור ולידע שגם עתה
 10 נוסע הרבי ונמצא יחד עמהם¹⁹⁴,
 11 וכפי שאמר¹⁹⁵ בנוגע לאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שרועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם,
 12 ועי"ז פסק שבאופן כזה הוא גם אצלו, וכמארז"ל¹⁹⁶ "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש",
 13 ואדרבה: אם הצליח בהיותו בעלמא דין בהגבלות הגוף כו' – עאכו"כ עכשיו, שאין הגבלות הגוף
 14 (כמבואר באגה"ק סי' ז"ך), הרי בודאי שתהי' הצלחה בכל עניניו.
 15 ולכן עליהם להמשיך בכל עניני העבודה שדורשים מהם, ובודאי יהיו בהצלחה, ומתוך מנוחה, ללא
 16 דאגת הפרנסה – "פן יחסר לחמו"¹⁷¹.
 17 וממנהלי המוסדות דורשים שיתנו משכורת גדולה לכל המתעסקים בענין החינוך, ויחשיבו את העלאת
 18 המשכורת בתורת צדקה, ובודאי יצליחם הקב"ה להשיג את הכסף הדרוש לכך.
 19 לו. וכאן המקום להזכיר גם אודות ה"קופה" של ח"י אלול¹⁹⁷:
 20 אלו שכבר נתנו – תבוא עליהם ברכה, ואלו שלא נתנו עדיין – יתנו מיד מחר.
 21 והנתינה תהי' בכפליים משנה שעברה, אבל לאו דוקא כפליים בדיוק, שהרי דורשים שיהי' ללא
 22 הגבלות, ואם יתנו כפליים בדיוק, הרי זו הגבלה, ולכן יתנו קצת יותר מזה.
 23 ואז יפתח הקב"ה את כל הצינורות כו', וכמ"ש¹⁹⁸ "ארבע הידות יהי' לכם", עי"ז שה"חמישית
 24 לפרעה", "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהוריין"¹⁹⁹.
 25 ובודאי יעשו כל הנ"ל תיכף ומיד, כך, שלא יצטרכו להמתין להתוועדות הבאה כדי לחזור ולדבר על
 26 זה. ובפרט שבנוגע למלמדים הרי הזמן המוכשר לזה הוא מיד עתה – התחלת זמן הלימודים, וכהלשון
 27 הידוע²⁰⁰: איך שמתחילים – כך הולך ונמשך.

* * *

29 לז. עומדים עתה באמצע הכינוס של ראשי המוסדות, שהתחיל ביום התייסדות ישיבת תומכי תמימים,
 30 ט"ו באלול, שבו קיימא סיהרא באשלמותא¹², והמשכו בח"י אלול.
 31 וכיון שח"י אלול הוא באמצע שבעת ימי המשתה²⁰¹, והרי "חתן דומה למלך"²⁰², ש"אמר מלכא עקר

(198) ויגש מז, כד.

(199) זח"א רי, א.

(200) ראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' שנד. וש"נ.

(201) של אדמו"ר מוהריי"צ (בשנת תרנ"ז – ראה בהוספות

לסה"מ תרנ"ז ס"ע שח ואילך. וש"נ).

(202) פרדר"א פט"ז.

(193) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(194) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 412. וש"נ.

(195) ראה אג"ק שלו ח"א ע' קמא.

(196) סוטה יג, סע"ב.

(197) ראה גם שיחת ח"י אלול דאשתקד בסופה (תורת מנחם

– התוועדויות ח"ט ע' 266). וש"נ.

- 1 תורא" 203 – בודאי יקויימו כל ההחלטות שנתקבלו בכינוס שהי' באופן של "הנאה להן והנאה לעולם" 204,
 2 ויהיו כל הענינים בהצלחה רבה ומופלגה.
 3 ובמיוחד בנוגע לילדים שחוזרים ממחנות הקיץ לקראת הימים טובים – שמיד ירשמו אותם לישיבות,
 4 והילדות לבית-רבקה וכו', כל אחד במקום המתאים לו.
 5 וכל זה יהי' הכנה לשנת הקהל, ועד שנזכה אז לשמוע קריאת התורה מפי המלך – משיח בעצמו –
 6 מעל הבימה 205, בביהמ"ק השלישי.
 7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ושמחת בחגך". ולאחר תפלת מנחה התחיל לנגן ניגון זה].

(205 סוטה מא, א (במשנה).

(203 ראה ב"ב ג, ב.

(204 סנהדרין עא, ס"ב (במשנה).

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום ראשון עמ' ב

23 רבי יהודה מסייע ממעשה שהיה, לדעת תנא קמא: אָמַר רַבִּי
 24 יְהוּדָה, מַעֲשֵׂה בְּצִלְמוֹן בְּאַחַד שְׁנַיִם אֶת פְּרָמּוֹ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה עַל שֵׁשׁ
 25 עֶשְׂרֵה אֲמָה – בֵּין כָּל שׁוֹרֵה וְשׁוֹרֵה הִיָּה מֵרַחֵק שֶׁל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
 26 אַמּוֹת, וְהָיָה הַיֶּפֶס שְׁעַר שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת לְצַד אֶחָד – וְהִיָּה לֹקֵחַ אֶת
 27 הָעֲנָפִים שֶׁל שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת, וְהוֹפֵכֵם לְצַד אֶחָד, כְּלוּמַר, שֶׁאִם הָיוּ
 28 שׁוֹרוֹת הַגִּפְנִים מִמּוֹרַח לְמַעֲרָב, הִיָּה לֹקֵחַ אֶת שִׁיעַר הַשׁוֹרֵה
 29 הַצְּפוֹנִית וְהוֹפְכָה לְדָרוֹם, וְשֶׁל הַדְּרוּמִית וְהוֹפְכָה לְצָפוֹן, וְכֵן בְּכָל
 30 הַכְּרָם, וְיִזְרַע אֶת הַנִּיר – וְהִיָּה זֹרֵעַ אֶת הַחֲרִישָׁה הַרִיקִינִית, כְּלוּמַר,
 31 בֵּין שְׁתֵּי הַשׁוֹרוֹת שְׁפִינָה מֵהֶם אֶת הָעֲנָפִים וְהוֹפְכֵם לְצַד הַשְּׁנַיִם,
 32 שְׂכַעַת נִמְצָא שִׁישׁ בִּינֵיהֶם מֵרַחֵק שֶׁל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, מִה שֶׁאֵין
 33 כֵּן לוֹ לֹא הִיָּה הוֹפְכֵם הָרִי נִמְצָא שֶׁהֶעֱנַפִּים מִמַּעֲטִים מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה
 34 אַמָּה, וְנִחְשָׁב כְּרַם שֶׁאִסּוּר לִיטַע בְּתוֹכּוֹ. וְלִשְׁנָה אַחֲרַיִת הָיָה הוֹפֵךְ אֶת
 35 הַשְּׁעַר לְמָקוֹם הַזֶּה – וּבִשְׁנֵה שְׁלֹאֲחֵר מִכֵּן, הִיָּה הוֹפֵךְ אֶת הָעֲנָפִים
 36 לְצַד הַשְּׁנַיִם, וְזֶרַע אֶת הַכּוֹר – וְהִיָּה זֹרֵעַ כַּעַת אֶת הַרְיִיחַ שֶׁהִיָּה בּוֹר
 37 מִחֲרִישָׁה וְחִירְעָה בִּשְׁנֵה הַקּוֹדְמָה, וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנָי הַכְּמִים,
 38 וְהַתִּירוּחַ, כִּיּוֹן שִׁישׁ בֵּין הָאֵילָנוֹת מֵרַחֵק רַב שֶׁל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת,
 39 מִה שֶׁאֵין כֵּן לוֹ לֹא הִיָּה מֵהַפֵּךְ אֶת הָעֲנָפִים, הִיָּה הָעֲנָפִים מִמַּעֲטִים
 40 אֶת הַשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וְהִיָּה הַשׁוֹרוֹת מִצְטַרְפִּים לְכָרֶם, וְכִדְבַר רַב
 41 נִחְמַן בִּשְׁשׁ שְׁמוּאֵל, שֶׁכָּל שִׁישׁ בִּינֵיהֶם פָּחוֹת מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה הִיָּה
 42 הֵם מִצְטַרְפִּים.
 43 אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף לֵאבִי, אָנָּה לֹא יִדְעָנָא – אֵין דַּעְתִּי לְהַלְכָה
 44 כְּמִשְׁנֵה זֶה, אֱלֵא עֵיבָרָא הָוָה

1 הם נטועים קרוב מדי הרי הם כיער, שעומדים הם להיעקר ואין
 2 חשובים כשדה אילן. וכן אם רחוקים הם יותר מדי, אין הם
 3 מצטרפים ככל.
 4 מבאר הגמרא: [אמר] רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל, כל
 5 שהמרחק בין כל אילן לחבירו הינו מארבע אמות ועד שמונה
 6 אמות, דהיינו, לכל הפחות ארבע אמות חוץ מן עובי האילן, ועד
 7 שמונה אמות, ולא עד בכלל, הרי הם מצטרפים וקנה קרקע
 8 עמהם.
 9 הגמרא מביאה דעה נוספת בדעת שמואל: רבא אמר רב נחמן אמר
 10 שמואל, משמונה ועד שש עשרה אמות, דהיינו, לכל הפחות שמונה
 11 אמות חוץ מן עובי האילן, ועד שש עשרה אמות, ולא עד בכלל,
 12 שבשיעור זה הרי הם מצטרפים וקנה קרקע עמהם.
 13 הגמרא מביאה ראייה ממשנה לדעת רב נחמן: אמר ליה אבאי לרב
 14 יוסף, לא תפלוג עליה דרב נחמן – אל תחלוק על דעת רב נחמן,
 15 שאמר בשם שמואל שעד שש עשרה אמות הרי הם מצטרפים,
 16 דתנן מתניתין פנותיה – שהרי שנינו במשנה במסכת כלאים (פ"ד
 17 מ"ט) כמותו. דתנן, הנוטע את פרמו שש עשרה אמה על שש עשרה
 18 אמה – כרם שנטוע שורות שורות, ובין כל שורה ושורה יטע
 19 מרחק של שש עשרה אמות שלימות, מותר להקיא זרע לשם –
 20 מותר לזרוע ביניהם, כיון שאין הגפנים מצטרפים להיחשב כרם.
 21 מה שאין כן אם היה בין השורות פחות משש עשרה אמות, אסור
 22 לזרוע ביניהם, כיון שנחשב שזרוע בכרם, והרי זה כלאים.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שלישי עמ' ב

12 הַרְבִּים, מִמָּאן אָנֹר – מִמִּי יִכּוֹל הַלּוֹקֵחַ לְשַׁכּוֹר אֶת רֵשׁוֹת הַרְבִּים,
 13 אֲלֵא וְדַאי מְדוּבָר בַּחֲצֵר הַשׁוֹתָפִים, וְשַׁכַּר הַלּוֹקֵחַ אֶת הַמָּקוֹם
 14 מֵהַמוֹכֵר, או שְׁמִדוּבָר בְּסִימְטָא, וְשַׁכַּר אֶת מָקוֹם הַנַּחַת הַפִּירוֹת
 15 מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי הַפְּתוּחַ לְסִימְטָא זו. מֵתַרְצַת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם רַק
 16 הַרִישָׁא עוֹסֶקֶת בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים, וְאֵילוֹ הַסִּיפָא אֵינָה עוֹסֶקֶת בְּרֵשׁוֹת
 17 הַרְבִּים, וְהָיָה קְאָמַר, וְאֵם בְּרֵשׁוֹת בְּעֵלִים הִיא, וְרוּצָה הַלּוֹקֵחַ לְקַנּוֹת
 18 מִיָּד, אִם הָיָה פִּיקְנִי, שׁוֹכֵר אֶת מְקוֹמָן מֵהַמוֹכֵר וְכַשְׁמִנִּיחַ שֵׁם אֶת
 19 הַפִּירוֹת קוֹנֵה אוֹתָם בְּקִנְיַן חֲצֵר.
 20 הַגְּמָרָא מְבַרֵּר בְּאֵילוֹ מְקוֹמוֹת נִחְשָׁב הַכְּלִי שֶׁל הָאָדָם כַּחֲצִירוֹ: רַב
 21 וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תְרִיּוּחֵי – שֶׁאִמְרוּ שֶׁנִּיהָם הַלְכָה זֶה,

1 שֶׁל שְׁנֵיהֶן, כִּיּוֹן שֶׁאֵין אִפְשָׁרוֹת לְעִשׂוֹת שֵׁם קִנְיַן מִשִּׁיכָה. וּמִשִּׁיכָה
 2 קוֹנֵה בְּסִימְטָא, וְכֵן בְּחֲצֵר שְׁחִיָּא שֶׁל שְׁנֵיהֶן, וְלֹא בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים.
 3 וְקִנְיַן הַנְּבִיחָה קוֹנֵה בְּכָל מָקוֹם. וְעַל כָּל פָּנִים מְבוּאָר בְּדַבְרֵיהֶם
 4 שֶׁמִּשִּׁיכָה אֵינָה מוֹעִילָה בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְאֵין אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת
 5 הַמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן שֶׁמִּשְׁךְ אֶת הַפִּירוֹת בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים. מֵתַרְצַת
 6 הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם מִשְׁנֵיתֵנו עוֹסֶקֶת בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים, וְכֹא 'מִשְׁך' נָפִי
 7 דְּקָתְנִי – וְאֵף הַמִּשִּׁיכָה שֶׁהַתְּבַאָר בְּמִשְׁנֵה שְׁמוּעִילָה, הִיָּינו כַּשְׁמִשְׁךְ
 8 אֶת הַפִּירוֹת מְרֵשׁוֹת הַרְבִּים לְסִימְטָא, שֶׁשֵּׁם מוֹעִילָה מִשִּׁיכָה.
 9 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הָיָה, שְׁמִדוּבָר בְּמִשְׁנֵה בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים, אֵימָא
 10 סִיפָא, שֵׁם שְׁנֵינוּ כֵן, אִם הָיָה הַלּוֹקֵחַ פִּיקְנִי, שׁוֹכֵר אֶת מְקוֹמָן שֶׁל
 11 הַפִּירוֹת וְקוֹנֵה אוֹתָם בְּקִנְיַן חֲצֵר, וְאֵין מְדוּבָר שֶׁהַפִּירוֹת בְּרֵשׁוֹת

בס"ד. שיחת שבת פרשת תבוא, ח"י אלול ה'תשמ"ז.

בלתי מוגה

א. הענין הראשון והעיקרי – הכי קרוב ושייך אלינו – בשבת זו הוא: ח"י אלול, "יום הולדת את שני המאורות הגדולים", הבעל-שם-טוב, מייסד תורת החסידות הכללית, ואדמו"ר הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד (כפי שנתגלה ונתפרסם על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)¹.

ובהקדים:

בשבת זו ישנם ענינים נוספים שקדמו בזמן להתגלות ענין ח"י אלול: עצם ענין השבת, "מיקדשא וקיימא"², עוד לפני מתן-תורה, מתחילת הבריאה, "זכר למעשה בראשית", ולאחר-יזה נוסף גם ענין השבת שמצד מתן-תורה³. ונוסף לזה, יום השבת בחודש אלול⁴, ובחודש אלול עצמו – שבת מסויימת (פרשת השבוע וכיוצא בזה). ואילו ענינו של ח"י אלול נתגלה רק בדורות האחרונים.

אבל אף-על-פי-כן, מתחילים בענין ח"י אלול – על-פי הכלל שיש להתחיל בדבר הכי קרוב ונוגע לעצמו, ובלשון הכתוב⁵ "ושמעת אל תחינת עבדך (ואחר-כך) ועמך ישראל", וכפי שמצינו בסדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים שהוא מקדים "אני וביתי" ל"עמך בית ישראל"⁶.

ב. ענינו של ח"י אלול – יום הולדת את שני המאורות הגדולים – נתגלה ונתפרסם לרבים על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (כנ"ל), ומכיון ש"הנשיא הוא הכל"⁷, הרי זה שייך לכל אנשי הדור, ולכל עניני הדור, עד סוף העולם⁸.

וענין זה נתפרש על-ידי נשיא דורנו בנוגע לעבודה בפועל – שח"י אלול הביא ומביא 'חיות' באלול⁹. והענין בזה:

עבודת חודש אלול היא – חשבון-צדק על עבודת כל השנה כולה, היינו, כללות כל העבודה. ובפרטיות יותר – כידוע¹⁰ שבראשית-תיבות של "אלול" נרמזים שלושת הקונים: תורה עבודה וגמילות-חסדים, בהקדמת ענין התשובה, וכן ענין הגאולה, תכלית השלימות של כללות מעשינו ועבודתנו.

והרי ענינה של תורת החסידות הוא להכניס חיות בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה, שענין זה מרומז גם ביום הולדתם של מייסדי החסידות, הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן – ח"י אלול, המשכת 'חיות' בכל עניני תורה ומצוות הכלולים ונרמזים בעבודת חודש אלול.

נפעלת כפרת בני ישראל ע"י כה"ג שהגיע לתכלית השלימות שלו – אין זה שולל את הטעם האמור של הקדמת עניני עצמו. ובכל אופן, כן הוא הסדר בנוגע למעשה בפועל.

(7) פירש"י חוקת כא, כא.

(8) כולל – שע"ז עושים "סוף" ל"עולם". מלשון העולם והסתר, היינו, שמבטלים את ההעלם וההסתר כו'.

(9) שיחת ח"י אלול תש"ה (לקו"ד ח"ג תעג, ב. סה"ש תש"ה ע' 122). וראה לקו"ש ח"ט ע' 250 ואילך.

(10) ראה קונטרס משיחות ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשמ"ו. וש"נ.

1) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 141. 142. 146). ועוד.

(2) ביצה יז, א.

(3) ראה שער הכולל פי"ז סכ"ט. וראה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך.

(4) ראה ד"ה שמח תשמח תשמ"א בסופו (קונטרס י"ג אלול ש.ז.).

(5) מ"א ח, ל. ועד"ז דה"ב ו, כא.

(6) ואף שיש לבאר בטעם הדבר, שלשלימות הכפרה של בני ישראל היא לאחרי הקדמת שלימות הכפרה של כה"ג, שאז

1 ויש להוסיף, שמכיון שה'חיות' של ח"י אלול בעניני אלול הוא בדוגמת חיות הנשמה ("נשמח
2 דאורייתא" 11) בגוף ("גופי תורה" 12), הרי, כשם שבנוגע לחיות הנשמה בגוף יש ריבוי דרגות, הן בנוגע
3 לגוף בפני-עצמו, הן בנוגע לנשמה בפני-עצמה, והן בנוגע לאופן התקשרותם והתאחדותם עד שנעשים
4 למציאות אחת ממש, כן הוא גם בנוגע ל'חיות' של אלול, ח"י אלול, שיש בזה ריבוי דרגות, עד לדרגה
5 הכי נעלית, לא רק 'חיות' סתם, אלא גם בחינת "מחיה חיים" 13, ובזה גופא – בעילוי אחר עילוי כו'.

6 ג. והנה, מלבד כללות הענין דח"י אלול בכל שנה ושנה, ניתוסף עילוי מיוחד בח"י אלול בשנה זו
7 – מצד קביעותו ביום השבת:

8 גם ביום השבת מודגש הענין של המשכת 'חיות' – "מיניה מתברכין כולהו יומין" 14, היינו, המשכת
9 'חיות' לכל ימי השבוע. ומכיון שכן, הרי כשח"י אלול חל ביום השבת – ניתוסף עוד יותר בהמשכת
10 ה'חיות' מצד ענינו של יום השבת. ובפרטיות יותר:

11 יום השבת – עם היותו באופן ד"מיקדשא וקיימא" (מלמעלה), יש בו חילוקי דרגות, בעילוי אחר
12 עילוי, וראיה לדבר – שבמתן-תורה ניתוסף בענין השבת, אף שגם לפני מתן-תורה, מתחילת הבריאה
13 היה כבר הענין ד"מיקדשא וקיימא" ביום השבת (כנ"ל סעיף א).

14 ומזה מובן גם שעל-ידי עבודתם של ישראל ("קב שלו" 15), נוסף בהמשכה ד"מיקדשא וקיימא" בעילוי
15 אחר עילוי – כמודגש גם בהוספה בהלכות שבת על-ידי לימוד התורה של עם ישראל, שמדור לדור
16 נתחדש וניתוסף על-ידי "תלמיד ותיק".

17 ובהכרח לומר כן גם בלאר-הכי – דמכיון שהבריאה כולה (כולל הבריאה של שבת באופן ד"מיקדשא
18 וקיימא") היא "בשביל ישראל" 16, הרי, מצד ההוספה בעבודתם של ישראל צריכה להיות הוספה גם
19 בבריאה, ובנידון-דידן, הוספה בענין ד"מיקדשא וקיימא" כפי שהוא מצד הבריאה.

20 ומזה מובן גודל העילוי של ח"י אלול שחל בשבת מצד המשכת ה'חיות' ביום השבת – לאחרי כל
21 מה שנוסף בענין ד"מיקדשא וקיימא" על-ידי עבודתם של ישראל בכל הדורות.

22 ד. זאת ועוד:

23 שנה זו היא שנת השמיטה – "שבת לה" 17, היינו, שהשנה כולה היא דוגמת יום השבת
24 (ועל-אחת-כמה-וכמה יום השבת שבה), שממנה מתברכים כל ששת השנים שלאחר-יזה 18.

25 ונוסף לזה, שנת השמיטה היא גם "ערב" (והכנה) 'שנת הקהל' – "מקץ שבע שנים במועד שנת
26 השמיטה.. הקהל את העם גו" 19 – שגם בזה ניכרת בפשטות השפעת ה'חיות' של שנת השמיטה לשנה
27 שלאחר-יזה:

28 אחד הטעמים לקביעות ד"הקהל" במוצאי שנת השמיטה דוקא הוא – בפשטות – ששלימות הפעולה
29 ד"הקהל", "למען ישמעו ולמען ילמדו.. ושמו לעשות את כל דברי התורה הזאת.. כל הימים גו" 20, אפשרית
30 רק לאחרי הקדמת ההכנה המתאימה, בשנת השמיטה, כי על-ידי-יזה "שתהיה כל השנה הפְּטֻלָה מעבודת
31 האדמה מוכנה לעבודתו.. שגם עובדי האדמה כאשר ישבתו בשנה ההיא יתעוררו לדרוש את ה'" 21, היינו,
32 שנוסף ריבוי זמן בכמות 22, שנה שלימה, המוקדש ללימוד התורה כו' – אזי תהיה הפעולה ד"הקהל"
33 בשלימותה.

11 ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ו ואילך. ועוד.
12 זח"ג קנב, א.
13 יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.
14 זח"ב סג, ב. פח, א.
15 ראה ב"מ לח, א.
16 פירוש"י עה"ת בתחילתו. ועוד.
17 בהר כה, ב. שם, ד.
18 ראה גם ד"ה כי תבואו אל הארץ, ש"פ בהר תשמ"ו. ועוד.
19 וילך לא, יו"ד-יב.
20 שם, יב-יג.
21 ספורנו עה"פ בהר שם.
22 לא רק באופן דמועט המחזיק את המרובה, היינו, זמן מועט בכמות שמכניסים בו ריבוי באיכות, אלא גם ריבוי זמן בכמות, שע"ז ניתוסף עוד יותר גם באיכות.

1 [ולהעיר, שאף שקיום מצות שמיטה כפשוטה אינו אלא בארץ ישראל, הרי התוכן הרוחני שבדבר,]
 2 ההוספה בלימוד התורה במשך כל השנה כולה, שייך בכל מקום, גם בחוץ-לארץ ובזמן הגלות כו].
 3 ונמצא, ששנת השמיטה ממשיכה 'חיות' בעבודת ה' – על-ידי-זה שמאפשרת את שלימות הפעולה
 4 ד"הקהל", "ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים גו".
 5 ומכל זה מובן העילוי המיוחד בהמשכת ה'חיות' של ח"י אלול בשנה זו – מצד קביעותו ביום השבת,
 6 ובשנת השמיטה, "שבת לה", שהיא גם הכנה לשנת "הקהל".
 7 ויש להוסיף, שמצד הענין ד"מעלין בקודש"²³, הרי ח"י אלול בשנה זו הוא באופן נעלה יותר (לא רק
 8 לגבי ח"י אלול שחל באמצע השבוע, אלא) גם לגבי שאר השנים שלפני-זה שבהם חל ח"י אלול ביום
 9 השבת ובשנת השמיטה.
 10 ה. והמעשה הוא העיקר²⁴:

11 יש לנצל את ה'נתינת כח' של ח"י אלול, ובפרט כשחל בשבת, ובשנת השמיטה – להוסיף חיות בכל
 12 עניני עבודת חודש אלול, החל מיום השבת ח"י אלול עצמו, ועל-אחת-כמה-וכמה²⁵ בימים שלאחר-זה.
 13 וכאמור, שבזה נכללים כל עניני העבודה – ג' קוין תורה עבודה וגמילות-חסדים, ענין התשובה וענין
 14 הגאולה, המרומזים בראשי-תיבות "אלול", אלא שאין להסתפק בהחלטה כללית, באופן של ראשי-תיבות
 15 כו', אלא החלטה פרטית בענין פרטי כו' (שעל-ידי-זה מביטחים את קיום ההחלטה במעשה בפועל²⁶),
 16 כפי שנתפרשו ונתבארו פרטי עניני העבודה בריבוי מאמרים ושיחות כו' של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
 17 דורנו, באופן השייך ומובן לכל אחד ואחד מישראל, למגדול ועד קטן²⁷ (גם ב"זשארגאן"), ובפרט
 18 שבנוגע למעשה בפועל, הרי גם קטן יש לו מעשה²⁸.
 19 ויהי-רצון שפעולתו של כל אחד ואחד תוסיף ותשלים את "מעשינו ועבודתנו"²⁹ הפועלים את הגאולה
 20 – גאולה פרטית של כל אחד ואחד מישראל, ביחד עם הגאולה הכללית של כלל ישראל, כלשון הכתוב
 21 בפרשה שקורין בתפילת מנחה (שתחילת זמנה – לאחר חצות היום, "רעוא דרעוין") – "אתם נצבים
 22 היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם גו' כל איש ישראל, טפכם גו"³⁰.
 23 ובסיום וחותם ההפטרה של שבת זו – "אני ה' בעתה אחישנה"³¹, ש"לא עיכבן המקום כהרף עין"³²,
 24 תיכף ומיד ממש.

* * *

25 1. בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שח"י אלול הוא "יום הולדת את שני המאורות הגדולים" –
 26 יש לדייק ולבאר:
 27 תוארם של הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן בשם "שני המאורות הגדולים" – תואר שנאמר על-ידי נשיא
 28 בישראל, שידע והשיג כו' אמיתת ענין "מאורות הגדולים" – הוא בוודאי בתכלית הדיוק בכל הפרטים.
 29 ולכן, יש לבאר פרטי ענין "שני המאורות הגדולים": "שני" – שני ענינים, "המאורות" – שכל אחד
 30 מהם הוא "מאור" בפני-עצמו, "הגדולים" – לא רק מאור סתם, אלא "מאור הגדול"; וביחד עם זה, ישנו
 31 גם חיבורם יחד – "שני המאורות הגדולים", כדלקמן.

כאו"א מישראל.
 (28 ראה תולין יב, ב ואילך. רמב"ם הל' טומאת אוכלין פי"ד
 ה"ב. הל' כלים רפ"ב.
 (29 תניא רפ"ז.
 (30 ר"פ נצבים. וראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
 (31 ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צת, א.
 (32 מכילתא ופירש"י בא יב, מא. מכילתא שם, מב.

(23 ברכות כח, א. וש"נ.
 (24 אבות פ"א מ"ז.
 (25 דמכין שכבר היתה התחלת העבודה ביום השבת, הרי
 העבודה בימים שלאח"ז, שבאה בהמשך ובהוספה לעבודת יום
 השבת, היא – באופן נעלה יותר.
 (26 ראה שער היחוד לאדהאמ"צ בתחילתו.
 (27 כולל – חילוקי הדרגות דגדלות וקטנות שינסם אצל

ז. והענין בזה:

1 "שני המאורות הגדולים" כפשוטם (שמש וירח) – עם היות כל אחד מהם מאור (ולא רק מאור סתם,
2 אלא מאור הגדול) בפני עצמו, מכל מקום נבראו שניהם יחדיו, ביום אחד וברגע אחד, ועד שנבראו במאמר
3 אחד – "יהי מאורות ברקיע השמים.. ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים"³³, מאמר אחד ועשיה
4 אחת לשניהם.

5 ומזה מובן גם בנוגע ל"שני המאורות הגדולים" של תורת החסידות: הבעל-שם-טוב ורבינו הזקן –
6 שנולדו חיו ופעלו בזמנים שונים (בהפרש של עשרות שנים)³⁴, ולא עוד, אלא שבנוגע לענין הנשיאות
7 יש ביניהם הפסק³⁵ של דור – נשיאותו של הרב המגיד. וכידוע³⁶ שרבינו הזקן נקרא נכד (ברוחניות) של
8 הבעל-שם-טוב, נכד ולא בן.

9 ועוד ועיקר – שהבעל-שם-טוב הוא מייסד תורת החסידות הכללית, ורבינו הזקן הוא מייסד תורת
10 חסידות חב"ד³⁷, שבזה מודגש היותם "שני המאורות הגדולים", היינו, שכל אחד מהם הוא "מאור הגדול"
11 בפני עצמו.

12 ואף-על-פי-כן, כשם ש"שני המאורות הגדולים" נבראו ביום אחד ובמאמר אחד, כן הוא גם בנוגע
13 ל"שני המאורות הגדולים" של תורת החסידות – שלאחרי ח"י אלול שבו נולד רבינו הזקן³⁸, מייסד תורת
14 חסידות חב"ד, באים שניהם יחדיו. היינו, שכל רגע ורגע של ח"י אלול שייך ל"שני המאורות הגדולים"
15 גם יחד, ולא באופן שחלק מהיום שייך לבעל-שם-טוב וחלקו לרבינו הזקן.

16 ח. ויובן בהקדים ביאור החילוק שביניהם – "שני המאורות הגדולים" (ואחר-כך – איך שבאים יחדיו).
17 ובהקדמה – שאף ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג"³⁹ ולחלק בין "שני המאורות
18 הגדולים", הרי ידועה⁴⁰ הוראת כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדין בכיוצא בזה, שבשביל להוסיף ביראת שמים
19 יכולים לומר פירושים כו', על-פי כללי התורה כו', ועל-דרך-זה בנידון-דידן, להתבונן בחילוק שבין "שני
20 המאורות הגדולים".

21 וביאור החילוק שבין "שני המאורות הגדולים" של תורת החסידות – כידוע⁴¹ שגילוי חסידות הכללית
22 על-ידי הבעל-שם-טוב הוא "גילוי אור בדרך המשכה מלמעלה למטה", ואילו גילוי חסידות חב"ד על-ידי
23 רבינו הזקן הוא "בדרך מלמעלה על-ידי יגיעה דוקא":

24 גילוי חסידות הכללית על-ידי הבעל-שם-טוב הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה – המשכת גילוי
25 אור מלמעלה לעורר את נקודת היהדות, ענין האמונה, שעל-ידי-זה מתגלה ה'חיות' בכל עניני תורה
26 ומצוות.

27 וכמודגש באופן הנהגתו של הבעל-שם-טוב – שעיקר הנהגת הנשיאות ביחס לכלל ישראל⁴² היתה
28 לעורר את נקודת היהדות של כל אחד ואחד מישראל, גם אנשים פשוטים⁴³, עמי הארץ ונשים, כידוע
29 דברי ימי חייו של הבעל-שם-טוב שהיה מחזור בעיירות ישראל לעורר את נקודת היהדות של פשוטי-עם,
30

(33) בראשית א, יד-טז.

(34) הבעש"ט – בשנת נח"ת, ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת (נסמן לעיל הערה 1).

(35) דאף שבדאי ה' ממוצע המחבר, הרי סוכ"ס יש כאן ענין של ממוצע.

(36) "היום יום" כ"ז אייר. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1136 ואילך.

(37) לא "חסידות הפרטית" (אין בפרט אלא מה שבכלל), כ"אם "חסידות חב"ד", ענין חדש בפ"ע (ראה לקמן סי"א).

(38) משא"כ לאחרי ח"י אלול שבו נולד הבעש"ט (לפני ח"י אלול שבו נולד רבינו הזקן) – דאף שכל הענינים שנתגלו לאחרי זמן ישנם גם מקודם לכן, יש מקום לומר שבנדו"ד שאני, שהרי

רבינו הזקן ה' נשמה חדשה (לקו"ד ח"ג תעח, א ואילך, ועוד).

(39) לשון אדה"ז בתניא פמ"ד (סג, א).

(40) קונטרס עץ החיים בסופו (ע' 88). אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ.

(41) סה"מ תרפ"ח בהוספות ע' רב ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 250 ואילך.

(42) ורק מיעוטא דמיעוטא – הן במספר אנשי דורו, והן בכמות הזמן – ע"י הלימוד עם תלמידיו ממש.

(43) להעיר מתורת הבעש"ט (כש"ט הוספות ס"ג) ש"זריחת פשיטות העצמות הוא אצל הפשוטים שבישראל יותר מכמו שהוא בבני תורה".

1 כפי שהדבר בא לידי ביטוי באמירת אמן-יהא-שמה-רבא, "ברוך השם", אמירת קאפיטל תהלים ועבודת
2 התפילה ב'חיות' והתלהבות כו'.

3 אמנם, גילוי תורת חסידות חב"ד על-ידי רבינו הזקן הוא באופן של העלאה מלמטה למעלה – לא רק
4 התעוררות נקודת היהדות, כח האמונה, אלא באופן שנמשך וחודר באדם על-ידי עבודתו בכח עצמו,
5 שמתייגע בשכלו ללמוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-ודעת שבנפשו,
6 שעל-ידי-זה נעשה 'חיות' פרטית בכל עניני תורה ומצוות, היינו, 'חיות' שחודרת בכל אבר פרטי לפי
7 ענינו (מלבד ה'חיות' הכללית שעל-ידי החסידות הכללית). ובלשון "דף השער" של ספר התניא
8 (תורה-שבכתב של חסידות חב"ד 44) – "מיוסד על פסוק⁴⁵ כי קרוב אליך הדבר מאד גו", היינו, שזהו
9 ענין שלו, על-ידי העבודה ב'כח עצמו' דוקא.

10 ובמודגש באופן הנהגתו של רבינו הזקן – על-ידי לימוד התורה דוקא (לכל אחד לפי-ערך דרגתו
11 בהבנה והשגה⁴⁶), החל מהזמן שבו היה 'מגיד' בליאזנא⁴⁷, שהיה מעורר את קהל השומעים על-ידי
12 אמירת מוסר בסגנון הימים ההם, דרשות בדברי תורה, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי נשיאותו – הן בנוגע
13 לתלמידי ה'חדרים', כידוע⁴⁸ שאצל רבינו הזקן היו ג' 'חדרים' (לפי-ערך חילוקי הדרגות בלימוד התורה,
14 נגלה ונסתר) שהיה לומד עמהם נגלה ונסתר שבתורה, והן בנוגע למסעיו בעיירות ישראל, שעיקר
15 השפעתו היתה על-ידי-זה שהיה מפליא את קהל השומעים בדברי תורה, הן בנגלה שבתורה והן בנסתר
16 שבתורה.

17 ט. וחילוק זה מרומז גם בשמותיהם של הבעל-שם-טוב ורבינו הזקן: שמו של הבעל-שם-טוב –
18 "ישראל" – מורה על מעלתם העצמית של ישראל כפי שהיא מלמעלה למטה, שלכן "אף-על-פי שחטא
19 – ישראל הוא"⁴⁹.

20 ואילו שמו של רבינו הזקן – "שניאור זלמן" – מורה על מעלת העבודה באופן דמלמטה למעלה:
21 "שניאור", "שני אור", האור של תורת הנגלה והאור של תורת הנסתר⁵⁰, היינו, שעיקר ההדגשה היא על
22 לימוד התורה באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-דעת. ו"זלמן", אותיות לזמן⁵¹, להורות שזה חודר
23 גם בגדרי העולם⁵², היינו, בירור המטה דוקא.

24 י. והנה, אף-על-פי שגילוי החסידות הכללית וגילוי חסידות חב"ד הם שני ענינים, "שני המאורות
25 הגדולים", שנתגלו בזמנים שונים (כנ"ל בארוכה) – מכל-מקום צריכים להיות שניהם יחדיו, "על-דרך
26 "שני המאורות הגדולים" כפשוטם, שנבראו ביום אחד ובמאמר אחד, אלא שבנוגע לעבודה בפועל
27 בהכרח שתהיה בסדר מסודר, לכל-לראש ההמשכה מלמעלה למטה, ואחר-כך ההעלאה מלמטה למעלה.
28 והענין בזה⁵³:

29 כללות הסדר בעולם הוא – שתחילה ישנה ההמשכה מלמעלה, ואחר-כך יכולה וצריכה להיות עבודת
30 המטה, כמודגש בכך שכללות ענין מתן-תורה (שאו התחיל בירור המטה) היה לאחרי הקדמת כ"ו דורות
31 שהיו ניזונים בחסדו של הקב"ה⁵⁴, בירור וזיכוך בכור הברזל של גלות מצרים⁵⁵, שעל-ידי-זה נעשתה
32 ההכשרה לעבודה באופן דמלמטה למעלה שהתחילה במתן-תורה.

(44) קיצורים והערות לספר התניא ע' קיח ואילך. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא ואילך.

(45) נצבים ל, יד.

(46) שלכן צ"ל לימוד התורה בסדר והדרגה דוקא – "בן חמש

שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן חמש עשרה לגמרא", עד "בן ארבעים לבינה" (אבות ספ"ה).

(47) לקו"ד ח"א יא, ב.

(48) לקו"ד שם. כט, ב. "התמים" ח"ב ע' נא ואילך. ועוד.

(49) סנהדרין מד, רע"א.

(50) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37. וש"נ.

(51) ראה לקו"ש שם ע' 41. וש"נ.

(52) כי "גדר ובחי' שם עולם נופל על בחי' . . . זמן דוקא"

(שעהיו"א פ"ז (פב, א)).

(53) ראה גם סה"מ תרפ"ח בהוספות ס"ע רא ואילך.

(54) ראה פסחים קיח, א.

(55) ראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך.

1 ולא עוד, אלא שבמתן-תורה גופא הסדר הוא באופן ד"אני המתחיל"56 – "וירד ה' על הר סיני"57,
2 ואחר-כך "ואל משה אמר עלה אל ה'"58, היינו, שתחילה צריכה להיות ההמשכה מלמעלה למטה,
3 ואחר-כך יכולה וצריכה להיות גם ההעלאה מלמטה למעלה, שזוהי תכלית כוונת הבריאה – נתאוה
4 הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים59, עד לתחתון שאין למטה ממנו60, על-ידי בירור והעלאת המטה
5 דוקא.

6 ומזה מובן גם בנוגע לגילוי פנימיות התורה בתורת החסידות61 – שתחילה צריך להיות גילוי והמשכה
7 מלמעלה, ואחר-כך יכול וצריך להיות גם מצד גדרי המטה, באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-דעת,
8 עד שחודר גם בגדרי העולם, "יפוצו מעינותיך חוצה", עד לחוצה שאין חוצה הימנו.

9 וענין זה (שתחילה צריך להיות הגילוי וההמשכה מלמעלה ואחר-כך באה העבודה גם מצד המטה)
10 – מודגש גם בהפרש הזמן שבין לידת והתגלות הבעל-שם-טוב, גילוי החסידות הכללית באופן של המשכה
11 מלמעלה למטה, ללידת והתגלות רבינו הזקן, תורת חסידות חב"ד באופן של העלאה מלמטה למעלה,
12 כאמור, שסדר העבודה הוא באופן שבאים זה לאחרי זה62 (שהרי אי-אפשר "לחטוף" הכל ביחד, כ-יאם
13 בסדר והדרגה כו"63).

14 אבל לאידך גיסא, בתואר "שני המאורות הגדולים", שנבראו ביום אחד ובמאמר אחד, מודגש
15 שצריכים שניהם גם יחד, היינו, שבריאת המאור הגדול של גילוי החסידות הכללית היא ביחד עם בריאת
16 המאור הגדול של תורת חסידות חב"ד, ותכלית השלימות היא – לאחרי שמתגלים בפועל שניהם גם
17 יחד, היינו, גילוי החסידות הכללית כפי שחודרת ונמשכת בתורת חסידות חב"ד64.

18 ובלשון הכתוב בריש פרשתנו: "והיה כ-יתבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה" – לא רק עצם
19 הביאה והכניסה לגמרי לעבודת תורה ומצוות מצד נקודת ה'חיות' של גילוי החסידות הכללית, אלא גם
20 באופן ד"וירשתה וישבת בה", היינו, באופן של התיישבות דוקא, ב'חיות' פרטית לפי-ערך פרטי כחות
21 הנפש, על-ידי תורת חסידות חב"ד65.

22 יא. ובפרטיות יותר:

23 אף שתורת חסידות חב"ד היא (לכאורה) גילוי ופירוט של תורת החסידות הכללית באופן של הבנה
24 והשגה – הרי זה גם ענין בפני-עצמו, כמודגש גם בכך שאינה נקראת בשם "חסידות הפרטית", אלא
25 "חסידות חב"ד", ובסגנון האמור – "מאור הגדול" בפני-עצמו.

26 ולא עוד, אלא שעל-ידי-זה נעשה שלימות גם בתורת החסידות הכללית – על-דרך הענין ד"עטרת
27 זקנים בני בנים"66, שעם היותם "בני בנים", היינו, בחינת מקבלים מה"זקנים", הרי דוקא על-ידם נעשה
28 השלימות של "עטרת זקנים"67.

"משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים", אף
שמצינו ב"סדר המשנה" (עירובין נד, ב) שהזקנים למדו ממש
(ביחד עם יהושע, שהרי ב"סדר המשנה" לא נמנה יהושע בפ"ע).
63 להעיר מהידוע שהעבודה בזמן הזה היא באופן ד"חטוף
ואכול כו" (ראה קונטרס ומעין ע' 22). אבל, גם ענין האכילה
הוא באופן שדורש זמן וסדר מסודר – טחינה בשיניים כו', ואח"כ
עיכול במעיים וכו'.

64 ראה בארוכה "התמים" ח"ב ע' נו ואילך, ביאור השייכות
והיחס בין תורת חב"ד של אדה"ז ותורת החסידות הכללית של
הבעש"ט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1136 ואילך.

65 ראה לקו"ש ח"ט ע' 244 ואילך. לקו"ש השבועי בסופו.
66 משלי יז, ו. אבות פ"ו מ"ח. ב"ר פס"ג, ב.

67 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1136 ואילך.

56 תנחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג. ועוד.
57 יתרו יט, כ.

58 משפטים כד, א.

59 תנחומא נשא טז. במדבר פ"ג, ו. ועוד.

60 תניא רפ"ל. ובכ"מ.

61 ראה גם סה"מ תפ"ח ע' רב, שהגילוי ע"י הבעש"ט
והמגיד הוא הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה ע"י רבינו הזקן –
ע"ד ובדוגמת עבודת האבות כהכנה להגילוי דמ"ת.

62 ובביאור הצורך בהפרש שביניהם ע"י המגיד – יש לומר
(נוסף על הענין ד"עטרת זקנים בני בנים" (כדלקמן בפנים)),
סדר השתלשלות הגילוי של תורת החסידות הוצרך להיות ע"י
המגיד דוקא – ע"ד גילוי תורת האריז"ל ע"י תלמידו הרח"ו
(כידוע האזהרה שאין לסמוך אלא על מה שקיבל הרח"ו),
ודוגמתו בסדר השתלשלות התורה – קבלת הזקנים מיהושע

1 ונוסף לזה, ישנו גם החיבור של "שני המאורות הגדולים"⁶⁸ (היינו, שגם בחכמה-בינה-דעת ישנו
2 הגילוי-אור שלמעלה מהשגה, ובא בהדגשה בענינים מסויימים⁶⁹), על-דרך ובדוגמת חיבור עבודת
3 הצדיקים (המשכה מלמעלה למטה) ועבודת בעלי-תשובה (העלאה מלמטה למעלה)⁷⁰ – "לא תבא צדיקייא
4 בתיובתא"⁷¹.

5 יב. ענין הנ"ל (חיבור החסידות הכללית עם חסידות חב"ד) מרומז גם בסיפור נפלא שגילה כ"ק מו"ח
6 אדמו"ר נשיא דורנו (לפני חמישים שנה)⁷² אודות שבע ה'תורות' שאמר מורנו הבעל-שם-טוב בשבת
7 פרשת כי-תבוא, ח"י אלול תרנ"ב, בגרעון, כפי ששמעם אביו, כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, בעת עלייתו
8 לגן-עדן בהיותו בחיים חיותו בעלמא דין, כפי שסיפר בפרטיות את תוכן ה'תורות', וסדר אמירתן כו'.
9 ובהקדמה:

10 ידוע⁷³ שבחב"ד לא הדגישו כל-כך את ענין ה"מופתים", הנהגה נסית שלמעלה מהטבע כו', כלומר,
11 אף שאצל רבותינו נשיאינו ראו ריבוי מופתים, ובפרט לאחרונה, מכל-מקום לא הדגישו ענין זה כל-כך
12 (כמו אצל הבעל-שם-טוב), בהתאם לחידושה של חסידות חב"ד להדגיש שאין להסתפק בגילוי והמשכה
13 מלמעלה (שזהו ענין המופתים), אלא העיקר הוא שתהיה עבודה בכח עצמו, מלמטה למעלה.
14 ועל-פי-זה, דרוש ביאור והסבר:

15 מאורע זה, שבשבת פרשת כי-תבוא ח"י אלול תרנ"ב, היה כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן בגן-עדן (בחיים
16 חיותו בעלמא דין), ושמע שבע 'תורות' ממורנו הבעל-שם-טוב – הוא 'מופת' נפלא... ואם-כן, מהו
17 הטעם לשינוי סדר ההנהגה להדגיש ולפרסם ברבים עניני מופתים מופלאים כו', היפך סדר ההנהגה
18 בחב"ד?.

19 יג. תמיהה זו מתחזקת יותר – כשמדובר אודות עניני תורה:

20 בעניני תורה מודגשת ביותר שלילת עניני מופתים – שהרי התורה "לא בשמים היא"⁷⁴, היינו, שאין
21 לסמוך על פסק-דין שניתן בשמים, בגן-עדן, כ"אם על פסק-דין שניתן למטה בארץ, על-ידי נשמה בגוף,
22 ולכן, כש"קמפלגי במתיבתא דרקיע... אמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני"⁷⁵, נשמה בגוף דוקא⁷⁶.

23 ומובן, שהכלל ש"לא בשמים היא" הוא לא רק בנוגע לפסקי הלכות בנגלה שבתורה, אלא גם בנוגע
24 להוראות בעניני עבודת ה' בנוגע למעשה בפועל, הלכה למעשה, כבנידון-דין, ההוראה של מסירות-נפש
25 על פרסום אלקות בעולם, "לשכן שמו שם", גודל היוקר של חומש ותהלים, וכיוצא בזה בשאר ענינים
26 שנתבארו בשבע ה'תורות'.

27 ועל-פי-זה נשאלת השאלה: כיצד יכולים להורות הלכה למעשה בעבודת ה' על יסוד 'תורות' שאמר
28 הבעל-שם-טוב בגן-עדן – היפך הכלל ד"לא בשמים היא"??!

29 ויש לומר הביאור בזה – שמצינו דוגמתו גם בפסקי הלכות בנגלה שבתורה, כדאיתא ב'ביאורי
30 הזוהר'⁷⁷ ש"תנאים ואמוראים הגדולים היו מביטין אורחין ושבילין דאורי-אין-סוף באותן ההלכות.. ולפי

ואילך. לקו"ש ח"ב ע' 493 ואילך. ח"ד ע' 1137 ואילך ובהערות
שם. ח"ה ע' 375. ועוד.

(74) ב"מ נט, ב. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
(75) ב"מ פו, א.

(76) והטעם שפסק הרמב"ם דלא כרבה בר נחמני – "י"ל דכיון
שבשעת יציאת נשמה הוא דאמר הכי, הוי בכלל לא בשמים היא
כו" (כס"מ הל' טומאת צרעת ספ"ב. וראה גם לקו"ת ס"פ
תזריע).

(77) לאדהאמ"צ וישלח כ, ב. ולהעיר גם שנשמות ששרשן
ממדת חסד הנהגתן גם-כן להטות כלפי חסד להקל כו' (הקדמת
התניא. אגה"ק ס"ג. ובכ"מ).

(68) שעי"ז ניתוסף עילוי מיוחד באופן שבאין-ערוך – כמובן
ממארז"ל (סוטה לד, א) "גמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפי,
תילתא דטעוני הוי", "שליש משאוי שנושא כשמטעינו אחר"
(פירש"י שם), וזוהו מובן מרת ההוספה ע"י צירוף ב' אנשים.

(69) ולדוגמא – בו' התורות ששמע כ"ק אדני"ע מהבעש"ט
בגן-עדן בח"י אלול, כדלקמן (סי"ב ואילך) בארוכה.

(70) להעיר מהידוע (סה"ש תורת שלום ע' 86) שענינו של
רבינו הזקן – עשיית בעלי-תשובה.

(71) הובא בלקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. ועוד. וראה זח"ג
קנ"ג, ב.

(72) שיחת שמע"צ תרצ"ז (כש"ט הוספות ס"ג).

(73) ראה סה"ש תורת שלום ע' 167. "התמים" ח"ב ע' נו

1 השגתם בארחות אור-איך-סוף כך יפסוק הדין וההלכה" (ועל-דרך-זה מצינו בכמה מקומות, שגדולי ישראל
 2 פסקו הלכות על יסוד מה שקיבלו בשמים, מאליהו הנביא וכיצא בזה⁷⁸) – שאין זה בסתירה לכלל ד"לא
 3 בשמים היא", מכיון שלאחרי השגתם בארחות דאור-איך-סוף, עסקו בהבנה והשגה על-פי שכלם הם, עד
 4 שהפסק-דין בפועל היה מצד ההבנה וההשגה של נשמה בגוף⁷⁹. ועל-דרך-זה יש לומר בנידון-דידן,
 5 שלאחרי ששמע כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן 'תורות' אלו מהבעל-שם-טוב, נתעצם הדבר בהבנתו והשגתו,
 6 עד שנעשה "תורתו", תורה והוראה שנאמרת על-ידי נשמה בגוף. אמנם, גם לאחרי הביאור שיכולים
 7 ללמוד הוראה הלכה למעשה מ'תורה' שנאמרת בגן-עדן – עדיין נשאלת (ומתחזקת יותר) השאלה
 8 האמורה: מהו הצורך להדגיש ולפרסם ברבים ש'תורות' אלו נאמרו על-ידי הבעל-שם-טוב בגן-עדן –
 9 היפך ההנהגה בחב"ד שלא להדגיש עניני מופתים, אפילו בעניני העולם, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע
 10 לתורה ש"לא בשמים היא", כ-אם על-ידי יגיעה בהבנה והשגה בחכמה-בינה-ודעת – לכאורה, היו
 11 יכולים לספר ולפרסם ה'תורות' עצמן מבלי להדגיש שאמרן הבעל-שם-טוב בגן-עדן?

12 יד. ויש לומר הביאור בזה – על-פי האמור לעיל שח"י אלול (זמן אמירת ושמיעת 'תורות' הנ"ל⁸⁰),
 13 "יום הולדת את שני המאורות הגדולים", מדגיש את חיבור החסידות הכללית עם חסידות חב"ד:

14 שמיעת 'תורת' הבעל-שם-טוב בגן-עדן על-ידי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן – הוא ענין של גילוי
 15 והמשכה מלמעלה לגמרי, בדרך של נס ומופת: ואמירתה בתוספת ביאור והסבר על-ידי כ"ק אדמו"ר
 16 נשמתו-עדן (ובנו ממלא-מקומו כ"ק מו"ח אדמו"ר), נשיא חב"ד, ממלא-מקום מהנשיאים שלפני-זה עד
 17 (לרבינו הזקן, מייסד חסידות חב"ד – הוא, שלאחרי הגילוי וההמשכה מלמעלה, נוסף בזה גם ענין
 18 ההבנה וההשגה בחכמה-בינה-דעת.

19 ועל-דרך-זה בנוגע לסיפור ופרסום ה'תורות' ברבים – שהקדמה לשומעים שיאמרו להם 'תורות'
 20 שאמרן הבעל-שם-טוב בגן-עדן, היא בבחינת גילוי אור מלמעלה שפועל רגש של רוממות והפלאה מצד גודל
 21 ויוקר הפלאה הענין, עד לשינוי סדרי בראשית, שכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן יעלה לגן-עדן לשמוע 'תורות'
 22 הבעל-שם-טוב, ולאחרי הקדמה זו באה אמירת ה'תורות' בתוספת ביאור והסבר של תורת חסידות חב"ד.

23 ומוכן, שפעולת 'תורות' אלו בנוגע לעבודה בפועל לאחרי ההקדמה האמורה, היא שלא בערך לגבי
 24 הפעולה מצד שמיעת ה'תורות' סתם (ללא ההקדמה האמורה), כי הידיעה אודות שינוי סדרי בראשית
 25 כדי להודיע לו הוראות אלו, מעוררת התרגשות מיוחדת כו', ולכן גם הפעולה בעבודה היא בתוקף יותר.

26 דוגמא לדבר בנוגע לכללות גילוי החסידות – ה'משל הידוע'⁸¹ של רבינו הזקן אודות פרסום והפצת
 27 החסידות, משחיקת האבן היקרה שבכתר המלך כו' כדי להציל חייו של בן המלך, שכאשר יהודי יודע
 28 ששוחקים את האבן היקרה של כתר המלך (גילוי והפצת מעיינות פנימיות התורה חוצה) בשבילו, פועלת
 29 התעוררות והתרגשות מיוחדת שעל-ידי-זה מתווסף גם בלימוד החסידות בהבנה והשגה בחכמה-בינה-
 30 דעת.

31 טו. ומכאן באים גם לביאור הטעם שענין זה נתפרסם ברבים על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
 32 דוקא:

33 המאורע שכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן שמע שבע ה'תורות' ממורנו הבעל-שם-טוב בגן-עדן – היה בשנת
 34 תרנ"ב, ואף-על-פי-כן, כשחזר כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן מה'אוהל' או מגן-עדן, לא מיהר לגלות ולפרסם
 35 את הדבר⁸², וגם לאחרי שגילה ליחיד סגולה, ובפרט ליחיד-סגולה, בנו וממלא-מקומו – עברו עשרות
 36 שנים עד שנתגלה ונתפרסם לרבים (עד לפרסום באופן של דפוס)⁸³.

מורה"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

82) יש ר"ד שדיבר עדי"כ בחגה"ס הסמוך (ברבים או בסעודתו בלבד). ובכל אופן, הרי זה מגדיל יותר התמי' – שגם לאח"ז לא דובר עדי"כ כלל במשך יותר מארבעים שנה!
 83) להעיר, שכן הוא גם בנוגע לכללות הי"ט דח"י אלול –

78) ראה שיחת חמשה עשר באב ס"ד הערה 85 ובשוה"ג.

79) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רסג ואילך. לקו"ש ח"ד ע' 1187. ח"ז ע' 170 ובהערה 13 שם. ועוד.

80) וקרוב לומר שקשור עם תוכן ומעלת היום.

81) "התמים" ח"ב ע' מט. חוברת ח ע' נ. אג"ק אדמו"ר

ובהקדים – שמצינו דוגמתו בכללות התורה, שמדור לדור הולך וניתוסף בהתגלות התורה, ועד לדורות
 האחרונים, שאף ש"אכשור דרא" (בתמיה) 84, הרי התגלות התורה היא בריבוי הכי גדול, יותר מכל
 הדורות שלפני-זה, כמשל ה"ננס" שעל-גבי ה"ענק" 85.

ובפרטיות יותר – בנוגע להתגלות פנימיות התורה, "כמו שכתב האריז"ל דדוקא בדורות אלו
 האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" 86, ובדורות שלאחרי-זה נוסף גם גילוי תורת החסידות, החל
 מהחסידות הכללית על-ידי הבעל-שם-טוב, ואחר-כך גם חסידות חב"ד על-ידי רבינו הזקן, ומוסיף והולך
 על-ידי רבותינו נשיאינו מדור לדור.

ומזה מובן גם בנוגע לשבע ה'תורות' ששמע אדמו"ר נשמתו-עדן ממורנו הבעל-שם-טוב בגן-עדן –
 שרק בדורנו זה נתגלה ונתפרסם הדבר לכל ישראל, על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בהתאם
 לחידוש שלו בהפצת המעיינות חוצה, עד כדי כך, שגם 'תורות' שאומר הבעל-שם-טוב בגן-עדן יכולות
 וצריכות להתפרסם לכל אחד ואחד מישראל, עד ל"חוצה".

ובטעם הדבר – יש לומר, שמצד התגברות החושך הכפול ומכופל בזמן הגלות, יש צורך בגילוי אור
 גדול יותר. וכדוגמת הטעם להתגלות החסידות בדורות האחרונים, כמשל שחיקת האבן הטובה שבכתר
 המלך כו' בגלל התגברות מחלתו של בן המלך להציל חייו כו' (כנ"ל). ועל-דרך-זה בנידון-דידן –
 שמוסיפים לגלות 'תורות' שאמר הבעל-שם-טוב בגן-עדן, וכאמור, בדרך של נס ומופת, שכ"ק אדמו"ר
 נשמתו-עדן עלה לגן-עדן לשמוע 'תורות' אלו, כדי שלבסוף יתגלו ויתפרסמו ויפעלו בעבודה בפועל של
 כל אחד ואחד מישראל.

טז. והנה, בהמשך להאמור לעיל אודות ההפלאה שבסיפור שמיעת שבע 'תורות' הבעל-שם-טוב
 בגן-עדן, ענין של מופת כו' – יש להוסיף בתור מאמר המוסגר:

ישנם "שפיץ-חב"ד" שטוענים שאין מה להתפעל מעניני מופתים, כאמור, שבחב"ד לא עשו
 "שטורעם" מיוחד מענין המופתים.

ומוסיפים להסביר הטעם שאין מקום להתפעל מעניני מופתים – על-פי תורת הבעל-שם-טוב 87 ש"ענין
 הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואחר-כך נעשה זה טבע גם-כן", כלומר,
 לאמיתתו של דבר, הרי גם הטבע הוא ענין של נס, אלא שלאחרי שהדבר חוזר ונשנה ריבוי פעמים עד
 שנעשה לדבר הרגיל, שוב לא מתפעלים מזה, ומכיון שכן – טוענים הם – אין מה להתפעל גם מענין
 של נס. והמענה לזה:

לכל לראש – הרי, בדבר שנוגע לו באמת, בעניניו הגשמיים, בני חיי ומזונא כו', כאשר המצב אינו
 בדיוק כמו שהוא רוצה, אזי הוא מרעיש עולמות, ומבקש ותובע שיעשו לו... נס! כאן הוא כבר "מתפעל"
 מענין של נס, ומרגיש היטב ש"יש הפרש וחילוק" בין טבע לנס!...

ולגופו של ענין – הרי, על-פי תורה ישנו חילוק בין טבע לנס. היינו, אף שגם בעניני הטבע יודע
 ומרגיש כל אחד ואחד מישראל שאין זה מצד הטבע, כ-אם הנהגתו של הקב"ה, אבל אף-על-פי-כן,
 בהנהגתו של הקב"ה ישנו חילוק בין הנהגה טבעית להנהגה נסית.

ולדוגמא – בנוגע לזריעת השדה, "מאמין בחי העולמים וזורע" 88:

אף-על-פי שהסדר הקבוע בהנהגת הטבע הוא שעל-ידי הזריעה בשדה צומחת תבואה – הרי, כשיהודי
 זורע שדהו, אין זה מפני שסומך ובוטח על הטבע, כ-אם ש"מאמין בחי העולמים וזורע", היינו, שמקיים

(86) אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(87) כש"ט סימן קיט, ורנו.

(88) ירושלמי הובא בתוד"ה הקב"ה, אבל אף-על-פי-כן, א. וראה

לקו"ש חט"ו ע' 370. וש"נ.

שהי' מהחגים הנסתרים, עד שהגיע הזמן שהתפרסם לחג ומועד
 גלוי ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(84) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

(85) הובא בשבלי הלקט בראש הספר בשם הר"י מטראני.

1 ציווי הקב"ה לזרוע שדהו, ומאמין ובוטח בהקב"ה שיעשה את שלו להצמיח התבואה, ועד כדי כך,
2 שלולי האמונה בחי העולמים, הרי הזריעה באדמה היא איבוד הזרעים, "בל תשחית", אף שיודע אודות
3 הנהגת הטבע.

4 ואף-על-פי-כן, הרי זה "לחם מן הארץ" (כנוסח הברכה), היינו, דבר טבעי, ולא דבר נסי כמו "לחם
5 מן השמים"⁸⁹.

6 מה-שאינ-כן כשישנו מאורע בלתי רגיל כלל, היפך הנהגת הטבע – ענין נסי, שמברכים עליו ברכת
7 הנסים כו'.

8 ומזה מובן גם (ובמכל-שכן וקל-וחומר) בנוגע לנס ומופת בקשר להתגלות שבע 'תורות' שאמר מורנו
9 הבעל-שם-טוב – עד כמה צריכה להיות ההתפעלות מנס ומופת זה, וכתוצאה מזה, הוספה יתירה בנוגע
10 לעבודה בפועל, כנ"ל בארוכה.

11 יז. ויהירצון – והוא העיקר – שעל-ידי פרסום והפצת עניני החסידות, כולל שבע 'תורות' הנ"ל,
12 יתווסף בעבודה בפועל ממש.

13 ועל-ידי מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים – ממהרים ומזרזים את הגאולה האמיתית והשלימה
14 על-ידי משיח צדקנו.

15 ובפשטות – "תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה", לארצנו הקדושה,
16 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, במהרה בימינו ממש, כאמור, באופן ד"אחישנה", "לא עיכבן
17 המקום כהרף עין".

* * *

18 יח. בנוגע לשבע ה'תורות' שאמר מורנו הבעל-שם-טוב בגן-עדן – נרשם במקומות אחדים "חסר".
19 ומכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לגילוי 'תורות' שנאמרו בגן-עדן כו'
20 – בוודאי שגם בענין ד"חסר" יש לימוד והוראה. ובהקדמה:

21 מצינו דוגמתו בנוגע לחלק השני בספר התניא, 'שער היחוד והאמונה', שבהוצאות הראשונות נדפס
22 בסופו – "חסר".

23 וידוע מה שכתב תלמידו הגדול של רבינו הזקן, הרה"ג והרה"ח וכו' מוהר"ר אהרן הלוי
24 מסטאראשעלע, בהקדמתו לספר 'שערי היחוד והאמונה' שלו: "שער היחוד והאמונה.. לא הספיק הזמן
25 בידו להשלימו כפי כוונתו ורצונו הקדוש".

26 אבל אף-על-פי-כן, בהוצאות התניא שלאחרי-זה, הושמטה תיבת "חסר", ופשיטא – על-פי הידיעה
27 וההסכמה, ויתירה מזה, על-פי הוראת רבותינו נשיאינו, ועד כדי כך, שנשכח לגמרי שנדפס "חסר" (ומה
28 שעכשיו מזכירים הנשכחות – הרי זה מפני שכבר עשו מזה "א גאנצן טאראאם").

29 ובביאור הדבר יש לומר – שלאחרי שניתוסף בגילוי החסידות על-ידי רבותינו נשיאינו, כבר נשלם
30 ה"חסר"⁹⁰. ומצינו דוגמא לדבר בתורה בכלל – שישנם ענינים שלא נתפרשו (בבחינת חסר), עד שבא
31 תנא פלוני ואמר "אני אפרש"⁹¹.

32 אמנם, בנוגע לשבע 'תורות' הנ"ל – נשארה תיבת "חסר", ובאופן כזה נדפסו ונתפרסמו 'תורות' אלו,
33 וכאמור, ענין זה הוא בוודאי בהשגחה פרטית, ולכן יש בו לימוד והוראה.

אלקים לעשות, לתקן".

(89) בשלח טז, ד. וראה לקו"ש חט"ז ע' 176 הערה 29.

(91) פסחים צו, ב – במשנה. ועוד.

(90) להעיר ממארו"ל (ב"ר פי"א, ו בפירש"י שם) "אשר ברא

יט. ויש לומר הביאור בזה:

- 1
2 כתיב⁹² "תן לחכם ויחכם עוד", כלומר, שמלבד מה שמגלים ונותנים לחכם, ישנם פרטים שצריך
3 להחכים בעצמו כו'.
- 4 ולכאורה, מכיון שמדגישים כאן את ענין הנתינה, "תן לחכם", ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁹³ –
5 הרי יכולים לתת הכל, ולא להשאיר פרטים שבהם יצטרך להיות "יחכם עוד"⁹⁴?
- 6 ומזה מוכח, שכן הוא הסדר בגילוי עניני התורה, שגם כאשר נותנים לחכם, בעין יפה – לא נותנים
7 הכל, אלא משאירים פרטים מסויימים באופן ד"חסר", כדי ש"יחכם עוד" ע"י יגיעתו כו'.
- 8 ועל-דרך-זה יש לומר גם בנוגע ל"חסר" בשבע 'תורות' הנ"ל – שזהו בכחינת "תן לחכם ויחכם עוד".
9 ואף ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת" כו' שיוכל להשלים את ה"חסר" בשבע ה'תורות'
10 שאמר מורנו הבעל-שם-טוב בגן-עדן – הרי, לאחר ריבוי עניני החסידות שגילו רבותינו נשיאינו במשך
11 הזמן שבינתיים, ישנה אפשרות להשלים ה"חסר", על-פי כללי התורה כו', כמובן וגם פשוט.
- 12 כ. ועוד ענין בנוגע לשבע ה'תורות' – דוגמת הנ"ל: בנוגע לסדר אמירת שבע ה'תורות', זמן אמירתן
13 וכו' – איתא ברשימה, ששתי 'תורות' הראשונות נאמרו ב"הקהל", במעמד תלמידי הבעל-שם-טוב
14 ותלמידי תלמידיהם והחסידים שלהם, גם נשים. ומזה מובן שחמש ה'תורות' שלאחרי-זה נאמרו רק בפני
15 אנשים.
- 16 ויש לומר ההסברה בזה – על-פי המבואר ברשימה הנ"ל (בנוגע לשתי ה'תורות' שנאמרו גם במעמד
17 הנשים) שגם לנשמות דעלמא דנוקבא מניחים לשמוע תורה בגן-עדן – שבעניני תורה ישנם חילוקים⁹⁵,
18 עניני תורה השייכים גם לנשמות דעלמא דנוקבא, דוגמת שתי ה'תורות' הראשונות, ועניני תורה השייכים
19 רק לנשמות דעלמא דכורא, דוגמת חמש ה'תורות' שלאחרי-זה.
- 20 אמנם, לאחר ש'תורות' הנ"ל נתגלו ונתפרסמו בדפוס – הרי, גם נשים יכולות ללמדן, ולא עוד, אלא
21 שחייבות ללמדן, כשם שחייבות בלימוד שאר הענינים של תורת החסידות⁹⁶.
- 22 ועל-פי-זה נשאלת השאלה – ממה-נפשך: אם חמש ה'תורות' אינן שייכות לנשים – מדוע נדפסו
23 ונתפרסמו באופן שגם נשים יוכלו ללמדן? ולאידך, אם בימינו אלו שייכות גם 'תורות' אלו לנשים
24 (על-ידי ההוספה בגילוי תורת החסידות כמשך הדורות) – מדוע נדפס ונתפרסם שרק שתי 'תורות'
25 הראשונות נאמרו במעמד הנשים, שמזה משמע, לכאורה, שחמש ה'תורות' שלאחרי-זה אינן שייכות
26 אליהן?!
- 27 בסגנון אחר קצת: מכיון שנדפס ונתפרסם החילוק בין אנשים לנשים, בהכרח לומר שגם פרט זה
28 שייך לדורות – אמנם לא בנוגע לשמיעת ה'תורות', שהרי בימינו אלו גם האנשים אינם שומעים 'תורות'
29 אלו מהבעל-שם-טוב... אלא, שיש בזה לימוד והוראה, כדלקמן.
- 30 כא. ויובן בהקדים המסופר ב'בית רבי'⁹⁷ אודות בתו של רבינו הזקן, מרת פריידא, שהיתה חביבה
31 לרבינו והיה אומר בפניה 'דברי-אלקים-חיים', ואחיה אדמו"ר האמצעי, כשהיה תאב לשמוע איזה ענין
32 מרבינו, היה מבקש ממנה שתשאל היא מרבינו, והוא היה מתחבא ושומע כו'. ובהקדמה:

המצוות התמידיות כו'.

ולעזיר גם מפס"ד הרמב"ם (סוף הל' תשובה) "מלמדין את
הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ . . לעבוד מיראה . . עד
שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט
ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד שישגיגו וידעוהו ויעבדוהו
מאהבה" – "מעלה גדולה מאד . . מעלת אברהם אבינו שקראו
הקב"ה אוהבו".
(97) ח"א פכ"ד (נו, ב).

(92) משלי ט, ט.

(93) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ. רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד.
הל' זכי ומתנה פי"א הכ"ב.

(94) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 80 ואילך.

(95) ע"ד כללות החילוק בין "מצוות דיהו" (ז' מצוות ב"נ)
לתרי"ג מצוות דבני, ובתרי"ג מצוות דבני" – מצוות השייכות
לישראלים, ליום וכהנים, עד לכה"ג, וכיו"ב.

(96) ראה לקו"ש ח"ז ע' 268 (ובכ"מ) – בנוגע לחיובן בשש

- 1 מובן וגם פשוט שלא היתה כאן כוונה של הערמה וכו' – שהרי חלילה-וחס לחשוב על אדמו"ר
2 האמצעי, בנו וממלא-מקומו של רבינו הזקן, שיערים על אביו ורבו, אחד כפה ואחד בלב כו' (אפילו
3 בשביל לשמוע דברי תורה, באופן ד"מים⁹⁸ גנובים⁹⁹ יומתקו"¹⁰⁰).
- 4 ועל כן צריך לומר ההסברה בהנהגה זו – על-דרך האמור לעיל, שיש עניני תורה השייכים לנשמות
5 דעלמא דכורא, ויש עניני תורה השייכים לנשמות דעלמא דנוקבא. ולכן, בזמנים מיוחדים שלא היו
6 ראויים לאמירת 'תורה' חדשה לנשמות דעלמא דכורא (מאיזו סיבה שתהיה), שלח אדמו"ר האמצעי
7 את אחותו, שתעורר את רבינו הזקן לומר 'תורה' חדשה השייכת לנשמות דעלמא דנוקבא¹⁰¹.
- 8 ואף ש'תורות' אלו שייכות בעיקר לנשמות דעלמא דנוקבא – הרי, מצד גודל ההשתוקקות וההשתדלות
9 כו' לשמיעת 'תורה' מרבינו הזקן, זכה גם הוא לשמוע 'תורות' אלו, שכן, גם אם עמד מאחורי הדלת
10 (וכיוצא בזה), הרי שמע 'תורה' מרבינו הזקן בכבודו ובעצמו, נשמה חדשה!
- 11 ועל-פי-זה מובן שאין כאן ענין של הערמה – כי מצד גודל ההשתוקקות וההשתדלות לשמוע 'תורה'
12 השייכת לנשמות דעלמא דנוקבא, נתחדשה אצלו שייכות גם ל'תורה' זו, היינו, שזוהי 'תורה' השייכת
13 גם אליו (ולא באופן של גניבה והערמה כו'), ואדרבה: מכיון ששייכותו ל'תורה' זו נתחדשה על-ידי
14 שמסר נפשו על זה, ניתוסף עליוי וחביבות יתירה – "יומתקו" – "לפום צערא אגרא"¹⁰².
- 15 כב. על-פי-זה יש לכאר גם בנוגע לשבע ה'תורות', שחלקן נאמר גם בפני הנשים, וחלקן רק בפני
16 אנשים:
- 17 עצם הסיפור ש'תורות' אלו נאמרו רק בפני אנשים, ולא בפני נשים (להיותן שייכות לנשמות דעלמא
18 דכורא דוקא) – מעורר אצל הנשים תשוקה ללמוד גם 'תורות' אלו, ולכן על-ידי השתדלותן ויגיעתן
19 כו', יש ביכלתן ללמוד גם 'תורות' ששייכות בעיקר לנשמות דעלמא דכורא, היינו, שנעשה אצלן שייכות
20 לעלמא דכורא כו'.
- 21 [דוגמא לדבר – על-דרך שמצינו בנוגע ליצחק, ש"מחמת פחד העקידה פרחו נשמתו ממנו שהיתה
22 רק מעלמא דנוקבא, וניתנה בו נשמה חדשה שמעלמא דכורא.. ולכן לא הוליד¹⁰³ אלא שלש שנים אחר
23 העקידה, שנתיישרה בו נשמה זו, מה-שאינ-כן קודם העקידה, כי מי שנשמתו מנקבה אינו יכול להוליד
24 כו"¹⁰⁴].
- 25 ובענין זה יש גם לימוד והוראה – שעל-ידי גודל ההשתוקקות וההשתדלות והיגיעה כו', יכול לזכות
26 לקבל גם דבר נעלה שאינו שייך לנשמתו כו' (על-ידי-זה שמקבל מנשמה אחרת – בבחינת עיבור¹⁰⁵ או
27 לגול כו').
- 28 וכאמור, מלבד עצם הענין שזוכה לקבל – ניתוסף בזה גם עליוי וחביבות מיוחדת, על-דרך "מים
29 גנובים יומתקו", שהרי ענין זה לא היה שייך אליו, אלא שסוף-כל-סוף הצליח "לגנבו" על-ידי גודל
30 ההשתוקקות וההשתדלות כו', שלכן יש בזה חביבות יתירה.

יומתקו".

101) להעיר שמצינו דוגמתו גם בפשט"מ – חידוש פרשה בתורה (1) דוקא ע"י נוקבא – בנות צלפחד, (2) דוקא ע"י דכורא – פסח שני ("יהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם", "מישאל ואלצפן . . שהיו עוסקין בנרב ואביהוא" (סוכה כה, סע"א ואילך), שהרי רק אנשים יכלו להיכנס בפנים להוציא את נרב ואביהוא).
102) אבות פ"ה מכ"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג סה"ו.
103) ובפרט הולדת יעקב – בחיר שבאבות.
104) אוה"ת בראשית (כ"ב ב) תלב, סע"א ואילך.
105) ראה תניא ספי"ד: באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, וכולי האי ואולי יערה עליו רוח ממרום ויזכה לבחי' רוח משורש איזה צדיק שתתעבר בו כו'.

98) משלי ט, יז.

99) וגניבה זו – מצוה היא, שלכן הטעם בחיבות "לא תגנוב" הוא אתנחאת, בכדי להפריד תיבת לא מתיבת תגנוב, כי לפעמים תגנוב, היינו בעניני תורה כו', כדאיתא בזהר (ח"ב צג, ב) "אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבי" באורייתא . . ובמה דפסקא טעמא, אסיר ושרי".
100) להעיר גם מהסיפור הידוע (בית רבי ח"א פ"ב בהערה) אודות רבינו הזקן ורבי אברהם המלאך, שהי' מדובר ביניהם שרבינו הזקן ילמד עם הר"א המלאך נגלה, והר"א המלאך ילמד עם רבינו הזקן חסידות, וסיפר רבינו הזקן שלפעמים הי' מחזיר את המורה-שעות לאחריו כדי ללמוד יותר, אשר נוסף להרווח בזמן, הרי בלימוד שבזמן זה ניתוסף גם העילוי ד"מים גנובים

1 כג. ויש להוסיף, שמעין ודוגמת הענין ד"מים גנובים יומתקו", מצינו גם בכללות הענין דהפצת
 2 המעיינות חוצה (כולל גם בנוגע לשבע 'תורות' הנ"ל):
 3 ידועה אגרת-הקודש של הבעל-שם-טוב¹⁰⁶ אודות דברי המלך המשיח, שיבוא כשיפוצו מעיינותיך
 4 (דהבעל-שם-טוב) חוצה, אשר ידיעה זו מעוררת ומזרזת עוד יותר לעסוק בלימוד והפצת המעיינות, כדי
 5 לקרב את הגאולה.
 6 ולכאורה, העסק במעיינות פנימיות התורה כדי להביא את הגאולה, הוא באופן ד"שלא לשמה" ! ומה
 7 גם שעל-ידי-זה עושים מה"מעיינות" דפנימיות התורה כמו דבר אמצעי וטפל להבאת הגאולה.
 8 והמענה לזה – בפשטות – כמאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁷ "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה"¹⁰⁸,
 9 כלומר, כשנמצא במעמד ומצב שהדרך היחידה להשפיע עליו ללמוד ולהפיץ המעיינות דפנימיות התורה,
 10 היא על-ידי-זה שיעשה זאת כדי להביא את הגאולה¹⁰⁹ – יכול וצריך לעסוק בזה באופן ד"שלא לשמה".
 11 ונוסף לזה, הרי עצם העובדה שהתירו לימוד והפצת המעיינות דפנימיות התורה "שלא לשמה" (כדי
 12 להביא את הגאולה) הוא בבחינת "מים גנובים", שמצד המסירות-נפש לפעול את ענין הגאולה, "גנובים"
 13 ענין הכי נעלה, מעיינות דפנימיות התורה, ומשתמשים בו לפעול ביאת משיח צדקנו, ולכן ניתוסף בזה
 14 עילוי – "יומתקו".
 15 ויהי-ירצון שמהדיבור בזה נזכה בקרוב ממש לקיום בפועל – "אתי מר, דא מלכא משיחא", שאז יהיה
 16 עיקר גילוי פנימיות התורה, ובאופן של ראייה¹¹⁰, עדי קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו
 17 גו"¹¹¹, במהרה בימינו ממש.

* * *

18 כד. בין מאמרי החסידות השייכים לתקופה זו, ישנו גם ה'המשך' הידוע "שמח תשמח תרנ"ז",
 19 שהתחלת אמירתו היתה בעת חתונת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ב"ג אלול תרנ"ז – לפני תשעים
 20 שנה – ונמשך אמירתו במשך שבעת ימי המשתה¹¹², כולל (ובמיוחד) יום הבהיר ח"י אלול¹¹³. ובהקדמה:
 21 בכל פעם שנאמר חלק מסויים מ'המשך' זה, במשך שבעת ימי המשתה – ניתוספה התחלה וסיום
 22 לחלק מה'המשך' שנאמר בפעם ההיא, אבל אף-על-פי-כן, בכתב ובהעתקה ובדפוס – בא בהמשך אחד,
 23 בהשמטת ההתחלות והסיומים (מה-שאינ-כן בשאר ה'המשכים' הידועים, כמו: 'המשך תרס"ו', 'המשך
 24 תער"ב'¹¹⁴ – שגם ההתחלות והסיומים של חלקי ה'המשך' שנאמרו בכל פעם, ניתנו בכתב, נעתקו
 25 ואחר-כך גם נדפסו), ויודעים רק (חלק מ)הפסוקים שבהם התחילו המאמרים¹¹⁵, ולא את ההתחלות
 26 והסיומים עצמם.
 27 ומכיון שכן, לא ידוע מהו החלק המדוייק מה'המשך' (ואיזה דיבור-המתחיל כו') שנאמר בח"י
 28 אלול¹¹⁶, כ-אם שקרוב יותר לסיום ה'המשך'.

ניתוסף בשמחת הנישואין, כולל גם – באמירת ד"אח בקשר
 ובשייכות לנישואין.
 (113) עד י"ט או כ' אלול – תלוי בזמן אמירת שבע ברכות
 הראשונות, ב"ג (שאו סיומם ב"ט) או שנמשך ל"ד (שאו סיומם
 ב"ז).
 (114) מלבד חלק חשוב – בכמות, ועאכו"כ באיכות – שבא
 בהמשך אחד, ללא התחלות וסיומים.
 (115) ראה סה"מ תרנ"ז בהוספות ע' שיו ערה 1.
 (116) מלבד הידוע (סה"מ תרנ"ז ע' שיג) ע"ד אמירת מאמר
 חסידות בענין אור שנברא ביום ראשון ה' אדה"ר מביט בו מסוף
 העולם עד סופו.

(106) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
 (107) פסחים נ, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' ת"ת
 לאדה"ז פ"ד ה"ג.
 (108) ומפורש בנעשה"ד – "למען יאריכון ימך גו".
 (109) אפילו כאשר תשוקתו לגאולה היא בשביל טוב גשמי,
 בני חיי ומזונא ריחא – "באותו הזמן. . הטובה תהי' מושפעת
 הרבה וכל המעדנים מצויין כו" (רמב"ם סוף הל' מלכים).
 (110) לקו"ת צו יז, א ואילך. שער האמונה פ"ס. סד"ה וידבר
 אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.
 (111) ישע"י מ, ה.
 (112) במעמד "פנים חדשות" (שו"ע אה"ע סס"ב ס"ז), שע"ז

1 כה. מאמר דיבור-המתחיל "שמח תשמח רעים האהובים".

* * *

- 2 כו. נהוג בכל התוועדות דיום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין
3 בהערות אאמו"ר על הזוהר, משנה בפרקי אבות שלומדים בשבת זו, והלכה בשיעור היומי ברמב"ם.
- 4 בנוגע לפירוש רש"י בפרשת השבוע – נתעכב על מה שהעירו בפסוק¹¹⁷ "תחת אשר לא עבדת את
5 ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, מרוב כל": מדוע לא מבאר רש"י דיוק הלשון "לבב" ולא "לב", כפי
6 שמפרש בפסוק¹¹⁸ "בכל לבבך", "בשני יצריך"?
- 7 ואין לומר שרש"י סומך על פירושו הנ"ל – מכיון שבפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך
8 בשמחה ובטוב לבב" אי-אפשר לפרש ש"לבב" קאי על השמחה "בשני יצריך", ובהקדמה:
- 9 בנוגע לעבודת ה' בשמחה – כותב רבינו הזקן בספר התניא¹¹⁹: "ומקרא מלא דיבר הכתוב, תחת אשר
10 לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו', ונדע לכל¹²⁰ פירוש האריז"ל¹²¹ על פסוק זה". ותוכן הפירוש –
11 שהעונש שבפסוק הוא על העדר השמחה בעבודה, כלומר, "אף-על-פי שהוא 'עובד אלקים', רק שאין
12 העבודה בשמחה ובטוב לבב, אזי יומשך העונש ועבדת את אויבך"¹²².
- 13 ולכאורה, לפירוש זה, ש"בשמחה ובטוב לבב" קאי על העבודה עצמה – היה שייך לפרש בתיבת
14 "לבב" "בשני יצריך", היינו, שהשמחה שבעבודת ה' היא (לא רק אצל היצר-טוב, אלא) גם אצל
15 היצר-הרע.
- 16 אמנם, כד דייקת שפיר, לא מסתבר לפרש כן – כי: ידועה השאלה על פירוש הנ"ל¹²² – "מפני מה
17 יהיה העונש המר הזה ('ועבדת את אויבך') מחמת חסרון השמחה לבד"?!
- 18 וכפי שידוע גם 'בן חמש למקרא' שהקב"ה מעניש באופן של מדה כנגד מדה – "כי בדבר אשר זדו
19 עליהם"¹²³ ("במים דמו לאבדם והם נאבדו במים"¹²⁴), ובנידון-דין, מכיון ש"עבדת את ה' אלקיך" (אף
20 שלא עבדת "בשמחה ובטוב לבב"), צריך הקב"ה לתת לו את האפשרות והיכולת להמשיך ב"עבדת את
21 ה' אלקיך", ולא להענישו ב"ועבדת את אויבך".
- 22 ומכיון שכן, הרי לא מסתבר להוסיף ולפרש ש"לבב" קאי על "שני יצריך", שהעונש הוא לא רק על
23 העדר השמחה בעבודת ה', אלא אפילו על העדר השמחה של היצר-הרע בעבודת ה'. כלומר, שגם כאשר
24 "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", אלא שחסר רק בשמחה ד"לבב", שהשמחה תהיה "בשני
25 יצריך", אזי מגיע עונש הכי חמור ד"ועבדת את אויבך" – דבר הכי מופרך!
- 26 וכל זה – לפירוש האריז"ל, אבל על-פי פשוטו של מקרא – העונש ד"ועבדת את אויבך" הוא על
27 ש"לא עבדת את ה' אלקיך" (לא על העדר השמחה בעבודת ה', כי-אם על העדר העבודה עצמה¹²⁵),
28 שלכן העונש הוא "ועבדת את אויבך" – "מדה כנגד מדה": ונוסף לזה, מכיון ש"לא עבדת את ה' אלקיך
29 (בהיותך) בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" ("בעוד שהיה לך כל טוב"¹²⁶), לכן "ועבדת את אויבך גו' בחוטר
30 כל" – "מדה כנגד מדה".

(123) יתרו יח, יא.

(124) פירש"י עה"פ.

(125) ולכן לא מתרץ רש"י השאלה האמורה היתכן עונש חמור

כזה על חסרון השמחה בלבד (שאלה ששואל גם בן חמש

למקרא) – מכיון שבפשוטו של מקרא העונש הוא על ש"לא

עבדת את ה' אלקיך".

(126) פירש"י עה"פ.

(117) כח, מד.

(118) ואתחנן ו, ה.

(119) פרק כו.

(120) ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא ש.ו. הערה 60.

(121) ראה שער המצוות להאריז"ל בהקדמתו. של"ה סוף

פרשתנו (שפו, א). ועוד.

(122) לקו"ת תוריע כ, ג. ובכ"מ.

ומכיון שכן, הרי בפשוטו של מקרא, אין מקום מלכתחילה לפרש כאן "בשני יצריך" – כי "בשמחה
 ובטוב לבב" לא קאי על העבודה עצמה (שהעבודה היא בשמחת הלב, עד לשמחת לבב, "בשני יצריך"),
 כִּי־אם על מצבו של האדם, בהיותו "בשמחה ובטוב לבב (לא מצד העבודה, אלא) מדוב כל".
 ועל־פי־זה – דרוש ביאור והסבר מהו הדיוק ד"ב(בשמחה ובטוב) לבב", ולא "לב".
 וכפי שיתבאר לקמן.

כז. בנוגע להערות אאמו"ר על הזוהר – אין הערות על הזוהר בפרשתנו, אבל בהערות על הזוהר
 בפרשת שלח¹²⁷, "זכאין אינון ישראל מעמין עכו"ם דעלמא, דקודשא־בריך־הוא אתרעי בהו ואתכני בהו
 ואתפאר בהו"¹²⁸, ומבאר אאמו"ר "והיינו מה שכתוב בפרשת תבוא¹²⁹ ולתתך עליון על כל הגוים (הוא
 מה שאמר כאן שהם קיומא דכל שאר עמין), לתהלה לשם ולתפארת, תהלה – יהל אור הוא מצד החסד,
 והוא.. דאתרעי, ולשם – הוא מה דאתכני בהו שנקרא בשמם, ולתפארת – הוא מה שאתפאר בהו".
 ויש להוסיף ולבאר את הלימוד והוראה בעבודת האדם לקונו, וכן הקשר והשייכות לענינא דיומא,
 ח"י אלול, כפי שיתבאר לקמן.

כח. בנוגע לפרקי אבות – הרי, על־פי מנהג ישראל לסיים כל פרקי אבות לפני ראש־השנה, לומדים
 בשבת זו שני פרקים, פרק שלישי ופרק רביעי.

וכאן מתעוררת השקלא־וטריא בנוגע להקדמה במשנת "כל ישראל", והסיום במשנת "רבי חנניה בן
 עקשיא" – האם אומרים משניות אלו פעם אחת, משנת "כל ישראל" לפני פרק שלישי, ומשנת "רבי
 חנניה בן עקשיא" לאחר פרק רביעי, או שאומרים משניות אלו שתי פעמים. היינו, שלאחרי פרק שלישי
 אומרים משנת "רבי חנניה בן עקשיא", ואח־כך חוזרים ואומרים משנת "כל ישראל" כהקדמה לפרק
 רביעי (כמדובר במקום אחר¹³⁰).

ובהקדמה – שישנם החושבים שתמורת השקלא־וטריא בנוגע לבירור המנהג בענין זה, נקל יותר
 להחמיר ולומר שתי פעמים, שהרי גם אם אין צורך לאמרם שתי פעמים, לא הפסיד מאומה כשיאמרם
 פעם נוספת.

והמענה לזה – שלא זו הדרך לבטל את הכלל¹³¹ ד"כח דהתירא עדיף", על־ידי־זה שבכל ענין של
 ספק, הנה במקום לברר את הפסק־דין וההלכה, יחמיר על עצמו! – בלית־ברירה, בוודאי צריכים
 להחמיר, "ספיקא לחומרא", אבל מובן וגם פשוט, שלכל־לראש יש לברר את הפסק־דין וההלכה בדבר.
 משל למה הדבר דומה – לאדם שיאמר שבמקום לדרוש ולחקור אודות כשרות המאכל, יחמיר שלא
 לאכול (במדה האפשרית)... הנהגה כזו מושללת מכמה סיבות:

לכל לראש – "דיין מה שאסרה לך תורה"¹³², היינו, שאין להוסיף חומרות יתירות שלא נצטוונו
 עליהם. וטעם הדבר – (לא מפני שהתורה להוטה להוסיף בהנאותיו של האדם, אלא) מכיון שדברים
 המותרים (שאינם "אסורים וקשורים בידי החיצונים"¹³³) צריך האדם להשתמש בהם כדי לבררם
 ולהעלותם, ולכן אין לו לפרוש מהם.

ונוסף לזה, ישנו ציווי בתורה "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה גו"¹³⁴, "מצות־עשה לידע
 הסימנין שמבדילין בהן כו"¹³⁵, כלומר, אפילו כשאין הדבר נוגע למעשה בפועל, צריך "לידע הסימנין
 שמבדילין בהן" כחלק מלימוד התורה.

(132) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א. רמב"ם הל' דעות רפ"ג.

(133) תניא פ"ז (יב, א). אגה"ק סכ"ו (קמג, ב).

(134) קדושים כ, כה.

(135) רמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות.

(127) לקוטי לוי"צ ע' שעה.

(128) זח"ג קסא, א.

(129) כו, יט.

(130) התועדויות תשמ"ה ח"ה ס"ע 2887 ואילך. ועוד.

(131) ברכות ס, א. וש"נ.

1 ועל-דרך-זה בעניננו – שלא זו הדרך להשתמט מבירור "מנהג ישראל" (ש"תורה הוא" 136) על-ידי-זה
 2 שיחמיר על עצמו לומר משניות הנ"ל שתי פעמים.
 3 ובפרט שנפקא-מינה לפועל בנוגע לאופן האמירה¹³⁷ – אם האמירה היא בתור "מנהג ישראל תורה
 4 היא", או שהאמירה היא בתור חומרא בעלמא כו' (כשם שיכול לומר סתם משנה שאין לה קשר למנהג
 5 אמירת פרקי אבות). ועוד וגם זה עיקר: אמירת המשניות הנ"ל שתי פעמים מפני הספק, אינה רק חומרא
 6 בלבד שהחמיר לא הפסיד מאומה, כי אם "מנהג ישראל" הוא שיש לומר משניות אלו פעם אחת,
 7 בתחילת פרק ג' ובסיום פרק ד', מכיון ששני הפרקים נעשים ענין אחד, הרי הוספת משניות אלו בין פרק
 8 ג' לפרק ד' יש בה משום הפסק באמירת שני הפרקים בהמשך וענין אחד.
 9 ומכל זה מובן הצורך בבירור המנהג הנ"ל, ו"תן לחכם ויחכם עוד". ונוסף לזה, יש להתעכב גם
 10 בנוגע לתוכנם של הפרקים שלומדים בשבת זו – דמכיון שלומדים שני הפרקים באותה שבת, באותה
 11 תפילת מנחה ובאותו זמן של "רעוא דרעוין", בוודאי יש להם קשר ושייכות לענינא דיומא, ח"י אלול,
 12 כפי שיתבאר לקמן.
 13 כט. בשיעור היומי ברמב"ם – לומדים הלכות בענינים דהיפך הטהרה, שגם ענינים אלו כפי שנלמדים
 14 בתורה הרי הם תכלית הטוב כו', כידוע¹³⁸ בענין "יעקב ועשו האמורים בפרשה"¹³⁹, שגם ענינו של "עשו"
 15 כפי שהוא "בפרשה" (בתורה) הוא תכלית הטוב כו'.
 16 וכרגיל – יש להתעכב על הלכה פרטית בשיעור היומי, לבאר את הלימוד וההוראה ב"לתקן
 17 הדעות"¹⁴⁰, כולל ובמיוחד – בקשר ובשייכות לעבודת חודש אלול כו', כפי שיתבאר לקמן.
 18 ל. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר) אודות הענין ד"שמח תשמח" – יש להזכיר גם אודות עניני
 19 שמחה, התוועדויות ומסיבות בקשר לבנין בית חב"ד חדש, שיעורים חדשים וכיוצא בזה.
 20 וכרגיל, יגשו עתה כל אלו שהכניסו קנקני משקה – "גדולה לגימה שמקרבת"¹⁴¹, משקה המשמח –
 21 לקבל המשקה, ויכריזו על תוכנה של ההתוועדות והמסיבה, מקומה וזמנה, ויזמינו את כל המסובים,
 22 בתוככי כלל ישראל, להשתתף בהתוועדויות אלו, ובתור התחלה – יחלקו מהמשקה לאחדים מהמסובים
 23 כאן.
 24 ויהי-רצון שתהיה זו הכנה לשלימות השמחה בבית-המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו, בגאולה
 25 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 26 [לאחרי חלוקת המשקה – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

27 לא. הביאור בפירוש רש"י – ובהקדמה:
 28 בנוגע לכללי רש"י – הנה, מלבד הכללים הספורים שנתפרשו על-ידי רש"י, ישנם כללים נוספים
 29 המובנים מעצמם על יסוד פירושי רש"י, באופן המובן גם ל'בן חמש למקרא' (בהתאם למה שכתב
 30 רש"י¹⁴² "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", החל מהתחלת הלימוד, "בן חמש שנים למקרא",
 31 שצריך כבר להבין פשוטו של מקרא).
 32 ולדוגמא – הכלל בנוגע ל'חסר ויתיר'¹⁴³:

(139) פירש"י ר"פ תולדות.
 (140) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
 (141) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.
 (142) פירש"י בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד.
 (143) בהבא לקמן – ראה התוועדויות תשמ"ג ע' 1938 ואילך.

(136) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד סט"ז. הנסמן בלקו"ש
 חכ"ב ע' 56 הערה 2.
 (137) ע"ד החילוק באמירת "איזהו מקומן" (וכיו"ב) כהכנה
 וחלק מהתפילה, או כלימוד בתורה.
 (138) ראה לקו"ש ח"כ ע' 114. וש"נ.

1 במקומות מסויימים מפרש רש"י הטעם ד'חסר ויתיר', ולדוגמא: "ולוט ישב בשער סדום, ישב כתיב,
 2 אותו היום מינוהו שופט עליהם" 144, "ועפרון ישב, כתיב חסר, אותו היום מינוהו שופט עליהם" 145,
 3 וכיוצא בזה. ולאידך, ברוב המקומות ד'חסר ויתיר' לא מבאר רש"י מאומה.
 4 ומזה למדים כלל בפירוש רש"י – שהכתיב ד'חסר ויתיר' אינו קושי שמכריח ביאור והסבר בפשוטו
 5 של מקרא, ומה שבמקומות מסויימים מבאר רש"י הטעם ד'חסר ויתיר', הרי זה משום שבמקומות אלו
 6 שייך הדבר לפשוטו של מקרא (מכיון שיש שאלה בפשוטו של מקרא, או שעל-ידי-זה ניתוסף ביאור
 7 והסבר בפשוטו של מקרא).
 8 וההסברה בזה (חסר ויתיר) – על-דרך ש"דיברה תורה כלשון בני אדם" 146:
 9 רש"י לא צריך להסביר ל'בן חמש למקרא' מה שכתוב 147 "יד ה'", "היד הגדולה" 148, אף שאין לו
 10 גוף ודמות הגוף כו' – מכיון שה'בן חמש למקרא' מבין מעצמו ש"דיברה התורה כלשון בני אדם",
 11 היינו, שכוונת הכתוב לפעולה שהיא בדוגמת פעולה שנעשית על-ידי היד, וכיוצא בזה.
 12 [ועל-דרך-זה לא צריך רש"י להסביר ל'בן חמש למקרא' ש"ויעש אלקים" שנאמר כבריאת העולם,
 13 אינו בדוגמת עשיית האדם שעשייתו אינה אלא חקיקת צורה בדבר מסויים (יש מיש, ולא יש מאין) 149],
 14 שהרי קודם הבריאה לא היתה שום מציאות מלבדו יתברך – מכיון שה'בן חמש למקרא' מבין מעצמו
 15 ש"ויעש" אינו אלא לשון בני אדם, ותו לא מידן].
 16 ולכן, אין כל קושי אצלו בנוגע ל'חסר ויתיר' – מכיון שכן הוא "לשון בני אדם" שכותבים לפעמים
 17 'חסר' ולפעמים 'יתיר'.
 18 ועל-פי כלל זה – יש לבאר גם בנידון-דין, שרש"י אינו מפרש את הדיוק ד"לבב", ולא "לב":
 19 תיבת "לב" או "לבב" מופיעה בתנ"ך מאות פעמים, ואין כל צורך בביאור והסבר – בפשוטו של מקרא
 20 – מדוע בפסוקים אלו נאמר "לב" ובפסוקים אלו נאמר "לבב", מכיון שמצינו כן גם בלשון בני אדם.
 21 החידוש הוא, איפוא, בפסוק "בכל לבבך", שבו מפרש רש"י ש"לבבך" היינו "בשני יצריך".
 22 וטעם הדבר – מכיון שעל-ידי-זה ניתוסף ביאור והסבר בתוכן פשטות הכתובים בנוגע להדגשת גודל
 23 האהבה לה', "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", שהאהבה לה' חודרת בכל חלקי הלב, "בשני יצריך".
 24 לב. הביאור בהערות אאמו"ר:
 25 בפסוק "לתהלה ולשם ולתפארת" שבפרשת כי-תבוא – יש רמז לחסידות הכללית וחסידות חב"ד
 26 (שיום הולדת מייסדיהם בח"י אלול שקביעותו קשורה עם פרשת כי-תבוא), כי ג' הלשונות "לתהלה
 27 ולשם ולתפארת" קאי על חסד-גבורה-תפארת (כפירוש אאמו"ר המוזכר לעיל) – כנגד החסידות הכללית,
 28 הנקראת גם חסידות חסד-גבורה-תפארת, וכן על חכמה-בינה-דעת, כמבואר ב'לקוטי תורה' 150 ש"תהלה –
 29 מלשון בהלו נרו 151 שהוא לשון אורה, בחינת חכמה – ראייה ו'שם' הוא בחינת בינה, שנקרא 'שם הגדול'.
 30 ותפארת – הוא בחינת דעת, שהוא כולל חסד וגבורה", כנגד חסידות חב"ד. ושניהם מרומזים באותן
 31 תיבות, להורות על החיבור שביניהם, כנ"ל בארוכה.

"ברא", ש"אין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא
 לשון ברא" (כפי שמבאר בארוכה), משא"כ רש"י, שאינו מפרש
 תיבת "ברא" (אף שבפסוק (קורת טז, ל) "ואם בריאה יברא ה',
 מפרש רש"י "בריאה חדשה").

150 פרשתנו מב, ב.

151 איוב כט, ג.

1952 ואילך. לקו"ש עקב תשמ"ה.

144 וירא יט, א.

145 חיי שרה כג, י"ד.

146 ברכות לא, ב. וש"ג.

147 וארא ט, ג.

148 בשלח יד, לא.

149 להעיר מפירוש הרמב"ן – מפשטי המקרא – בתיבת

1 והלימוד וההוראה בעבודת ה' – כמבואר ב'לקוטי תורה'¹⁵⁰ ש'ולתתך עליון על כל הגוים לתהלה
2 ולשם ולתפארת", קאי (גם) על "הגוים ואויבים שבקרבך" ("אל זר אשר בקרבך"¹⁵²), להכניעם, שלא יהיה
3 מונע מבית ומחוץ, ולהיות מאיר בך חכמתו ובינתו של איך-סוף ברוך-הוא, וזהו לתהלה ולשם
4 ולתפארת", בחינת חכמה-בינה-דעת, כנ"ל.

5 יש להוסיף בביאור ההוראה בעבודת ה', בקשר ובשייכות לשני הפירושים הנ"ל, חסד-גבורה-תפארת
6 או חכמה-בינה-דעת – על-פי הידוע¹⁵³ שעיקר העבודה בזמן הזה היא עבודת המדות (שעיקרן
7 חסד-גבורה-תפארת), לבררן ולזככן כו', ואילו עבודת המוחין – עיקרה ושלימותה לעתיד-לבוא, לאחרי
8 ההכנה בזמן הזה.

9 וענין זה קשור גם עם כללות הפרשה, "והיה כיתבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה" – כי: תוכן
10 הכיבוש של ארץ שבע אומות בעבודת האדם הוא – בירור שבע המדות, שזוהי העבודה בזמן הזה,
11 ולעתיד-לבוא "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁵⁴, כיבוש עשר אומות (כולל ארץ קיני קניזי וקדמוני)¹⁵⁵,
12 מכיון שיהיה גם שלימות הבירור ד'ש'לש ראשונות', חכמה-בינה-דעת.

13 ואז יהיה ניכר הענין ד'לתתך עליון על כל הגוים" גם ביחס לעבודת האדמה ב"ארץ אשר ה' אלקיך
14 נותן לך נחלה" – כמו שכתוב¹⁵⁶ "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם", היינו, שעבודת האדמה
15 ב"ארצך אשר ה' אלקיך נותן לך", תהיה על-ידי "בני נכר", שיעבדו שדותיהם של ישראל, "אכריכם".

16 וההכנה (מעין ודוגמא) לזה – בשנת השמיטה, שבני ישראל אינם עוסקים בעבודת האדמה, כי-אם
17 בלימוד התורה, ובלשון הגמרא¹⁵⁷ "אפשר אדם חורש.. וזורע.. תורה מה תהא עליה, אלא.. מלאכתך
18 נעשית על-ידי אחרים, שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'".

19 לג. בשיעור היומי ברמב"ם, יש הלכה שממנה למדים הוראה נפלאה ב"לתקן הדעות":

20 לאחרי שמבאר הרמב"ם פרטי הדינים דטומאת זב, שמטמא משכב ומושב על-ידי מדרס כו'
21 – כותב הרמב"ם בשיעור היומי¹⁵⁸: "זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב.. הרי
22 זה טהור, שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו בכלי זה.. שנאמר¹⁵⁹ אשר ישב עליו, המיוחד לשיבה,
23 לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו".

24 והנה, בהלכה זו יש הוראת-דרך כיצד להתגבר על היצר-הרע, ובהקדמה – שענין זה דורש תפילה
25 ובקשה מיוחדת, ובלשון הידוע (שאומרים ב"מענה לשון" בעת השתטחות על קברי צדיקים) "אתה חפץ
26 ואנו חפצים ומי מעכב שאור שבעיסה, גלוי וידוע לפניך שאין בנו כח לעמוד כנגדו, אלא יהי רצון..
27 שתשביתנו מעלינו ותכניענו כו'", ולא עוד, אלא שגם הקב"ה בעצמו אומר "מי יתן והי' לבכם זה להם
28 ליראה אותי"¹⁶⁰, היינו, שצריך לזה סיוע ונתינת-כח כו' (אף ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"¹⁶¹).
29 ונוסף לזה, יש גם עצה והוראת-דרך כיצד להתגבר על היצר-הרע – "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו",
30 כדלקמן.

31 לד. ביאור הענין:

32 כאשר היצר-הרע בא לבלבל ולהפריע מעבודת ה', וטוען להגנתו שהקב"ה צוה לו לעשות מלאכה
33 זו, כמשל הזהרה¹⁶² אודות בן המלך והזונה, ולהיותו "יורא-שמים" צריך למלא את התפקיד שהוטל עליו
34 – "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו":

(157) ברכות לה, ב.

(158) הל' מטמאי משכב ומושב ספ"ז.

(159) מצורע טו, ד.

(160) ואתחנן ה, כה.

(161) ברכות לג, ב. וש"נ. פירש"י עקב יו"ד, יב.

(162) ח"ב קסג, א. הובא בתניא ספ"ט וספכ"ט.

(152) ראה שבת קה, ב. זח"ג קו, רע"ב.

(153) ראה ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ ע"ס

דברים בתחלתו.

(154) שופטים יט, ח.

(155) פירש"י עה"פ.

(156) ישעי' סא, ה.

1 הן אמת שיש לך – היצירה הרע – תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות – "אני
 2 נבראתי לשמש את קוני"163, ואומרים לך "עמוד ונעשה מלאכתנו", כלומר, אינך יכול להפריע לנו לעשות
 3 מלאכתנו.
 4 כלומר, כאשר יהודי חי עם רגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני", היינו, שנמצא תמיד באמצע
 5 העבודה – לא יכול היצירה הרע להפריע לו, מכיון ש"אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו", כפסק ההלכה
 6 – "הרי זה טהור"!
 7 ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "עמוד"164 ונעשה מלאכתנו", ולא "לך", "הסתלק" או "רד" וכיוצא
 8 בזה – שאין זה רק ענין של שלילה בלבד, סילוק היצירה הרע, אלא שלילה זו היא באופן של עמידה
 9 (עליה ושלמות)165 אצל היצירה הרע גופא, שכן תכלית הכוונה בשליחותו של היצירה הרע לבלבל מעבודת
 10 ה', היא לא שיצליח בכך, אלא אדרבה, שהאדם יתגבר עליו וינצחו, שאז דוקא נעשה עליה ושלמות
 11 גם ביצירה הרע.
 12 לה. ויהיירצון שמהדיבור אודות עליית היצירה הרע, נבוא גם לקיום הענין בפועל ממש, ועד לתכלית
 13 השלימות שבזה – לעתיד לבוא, שאז יקויים היעוד166 "והשבתי חיה רעה מן הארץ", לא רק "מעבירן
 14 מן העולם"167, אלא יתירה מזה – "משביתן שלא יזיקו"167, העילוי דאתהפכא168.
 15 ובהמשך לזה באים גם לסיום וחותם ספר הי"ד – "באותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה
 16 ולא קנאה ותחרות", היינו, שלילת כל ענינים בלתי-רצויים, וממשיך "ולא יהיה עסק כל העולם אלא
 17 לדעת את ה' בלבד", "כל העולם", אפילו אומות העולם, וכמו שכתוב169 "כל גוים אשר עשית יבואו
 18 וישתחוו לפניך גו'", ועל-אחת-כמה-וכמה – ובאופן נעלה יותר כו' – בני ישראל, כפי שממשיך "ולפיכך
 19 יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו"170. וההכנה לזה – ההוספה
 20 בהפצת המעיינות חוצה בסוף זמן הגלות, כדאיתא בזהר ש"בשנת שית מאה לשתיאתה, יתפתחון תרעי
 21 דחכמתא לעילא כו"171, ועד ש"אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא תמירין דחכמתא כו"172, ובלשון
 22 הכתוב – שהולכים לקרוא בתפילת מנחה – "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם
 23 גו' טפכם", עדי קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'".
 24 וכן תהיה לנו – על-ידי מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים לעיל, ובאופן ד"עבדת את ה' אלקיך
 25 בשמחה ובטוב לבב", "שמח נפש עבדך"173,
 26 ועד לשלימות השמחה – "שמחת עולם על ראשם"174.

* * *

27 לו. בנוגע לפרקי אבות שלומדים בשבת ח"י אלול, פרק ג' ופרק ד' – יש לומר, שהם כנגד שני
 28 הענינים שבח"י אלול, חסידות הכללית וחסידות חב"ד. ובהקדמה – שלימוד פרקי אבות קשור עם גילוי
 29 החסידות, שהרי פרקי אבות הם "מילי דחסידותא"175, מדת חסידות, לפני משורת הדין.

163 משנה וברייתא סוף מס' קידושין.	169 תהלים פו, ט.
164 אף שבפשוטו י"ל שהלשון "עמוד" הוא בניגוד לשיבה שכיבה או רכיבה.	170 ראה לקו"ש הדרן על הרמב"ם תשמ"ה סי"ג ואילך.
165 דוגמא לדבר – בשנת השמיטה, שהשביתה מעבודת האדמה (ענין של שלילה) קשור עם עליית העולמות (דרמ"צ לה, א ואילך. ובכ"מ).	171 ח"א קיז, א.
166 בחוקותי כו, ו.	172 קיח, א.
167 תו"כ עה"פ.	173 תהלים פו, ד.
168 ראה לקו"ש ח"יז ע' 59. וש"נ.	174 ישעי' לה, יו"ד.
	175 ראה בק"ל, א.

1 ובביאור הקשר והשייכות ד"מילי דחסידותא" לשבתות הקיץ דוקא – יש לומר, על-פי הידוע¹⁷⁶
 2 שעבודת ה' היא בנקל יותר בימות הקיץ מפני תוקף הגילוי ד"שמש הוי"ו"¹⁷⁷, כמובן גם מדברי המדרש¹⁷⁸
 3 בביאור החילוק שבין ימות הקיץ לימות החורף, על-פי המשל של "בנות נשואות למקום קרוב, ובנות
 4 נשואות למקום רחוק".

5 ויש לומר, שלימוד פרקים ג' וד' בשבת ח"י אלול בקביעות שנה זו, הוא כנגד שני הענינים בגילוי
 6 החסידות ("מילי דחסידותא") – חסידות הכללית וחסידות חב"ד, כפי שבאים שניהם יחדיו, כמרומו
 7 בלימוד שני הפרקים בהמשך אחד.

8 לז. ביאור הענין:

9 החילוק שבין מספר ג' (פרק ג') למספר ד' (פרק ד') הוא¹⁷⁹ – על-פי המבואר בגמרא¹⁸⁰ שגימ"ל
 10 דל"ת הוא ענין "גמול דלים", היינו, שמספר ג' מורה על ההשפעה מלמעלה ("גמול"), בחינת האורות,
 11 שהם במספר ג', ומספר ד' מורה גם על ההמשכה בכלי המקבל ("דלים"), בחינת הכלים, שהם במספר
 12 ד'. [וכפי שמצינו במקדש (שממנו נשתלשלו כל עניני העולם) – החילוק שבין מנורה, ענין האור, שהיו
 13 לה ג' רגלים¹⁸¹, לבין השולחן שהיו לו ד' רגלים, מצד ההמשכה למטה עד לעניני אכילה כו'. ועל-דרך-זה
 14 ב'מרכבה', ששלימותה שישנו גם רגל הרביעי, דוד מלכא משיחא¹⁸². ודוגמתו בעולמות – אצילות-
 15 בריאה-יצירה ("כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו"¹⁸³), הם במספר ג', ועל-ידי ההמשכה בעשיה
 16 ("אף עשיתיו"¹⁸⁴, לאחר הפסק ד"אף"), נעשה מספר ד']. וענין זה מרומו גם בהתחלת כל פרק:

17 התחלת פרק ג' – "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", היינו, שמצד ההסתכלות
 18 (התבוננות עמוקה כו') ב"שלשה דברים", בחינת ג', היינו, כפי שהענינים הם למעלה – אזי נשללת
 19 האפשרות לענין של עבירה (אפילו "לידי עבירה"¹⁸⁵).

20 והתחלת פרק ד' – "איזהו חכם.. איזהו גיבור.. איזהו עשיר.. איזהו מכוּבד", ד' ענינים, ובפרטיות:
 21 "חכם גיבור ועשיר" קאי על בחינת חכמה-בינה-דעת או חסד-גבורה-תפארת¹⁸⁶, ו"מכוּבד" קאי על בחינת
 22 המלכות¹⁸⁶.

23 ויש להוסיף ולהמתיק – שחילוק זה מרומו גם במספר המשוניות שבכל פרק (על-פי החלוקה בסידורו
 24 של רבינו הזקן¹⁸⁷, בעל יום ההולדת): בפרק ג' – י"ח ("ח") משניות, בחינת היסוד¹⁸⁸, משפיע ("גמול"),
 25 ובפרק ד' – כ"ב משניות, כנגד כ"ב אותיות התורה שבהם נברא העולם כ"ה באלול (בשבת הבאה), כה
 26 הוא בחינת המלכות, מקבל ("דלים"). וחיבורם יחד הוא ענין "ואמרתם כה לחי"¹⁸⁹, חיבור "יסוד'
 27 ו'מלכות', כהכנה לראש-השנה, ש"התקשרות ויחוד זה, זהו בראש-השנה שבו נברא האדם"¹⁹⁰.

28 [ונוסף לזה, ישנו גם הענין של פרק חמישי ופרק ששי שלומדים בשבת שלאחרי-זה, כ"ה אלול –
 29 כפי שיתבאר בעזר השם-יתברך בהתוועדות הבאה],

185) ע"ד ב' הפירושים ב"לתהלה ולשם ולתפארת", כנ"ל
 סל"ב.

186) ביאורים לפרקי אבות ס"ע 118 ואילך.
 187) ונפק"מ לדינא – ע"פ מ"ש ה'חלקת מחוקק' (אה"ע
 סל"ח סק"מ) בדין המקדש את האשה על מנת שאני יודע לשנות,
 ד"ל שמספיק (וצריך) ג' משניות (וראה לקו"ש ח"ד ע' 1175
 הערה 1).

188) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך מספרים ח"י
 (ע' תתקעח). וש"נ.
 189) ש"א כה, ו.
 190) לקו"ת נצבים מז, ב.

176) סד"ה ביום השמע"צ תרל"ב, עזר"ת (הא' – סה"מ
 עזר"ת ע' לח). לקו"ש ח"א ע' 4.

177) תהלים פד, יב. שעהיוה"א רפ"ד.
 178) שהש"ר פ"ז ב (ב). ד"ה להבין ענין שמח"ת תשל"ח.
 179) ראה לקו"ש ח"ז ע' 201 ואילך. ח"ח ע' 322 ואילך.
 וש"נ.

180) שבת קד, א.
 181) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא.
 182) זהר ח"א רמת, ב. ח"ג רסב, ב. ועוד.
 183) ישעי' מג, ז.
 184) ראה ביאורים לפרקי אבות ע' 80. 113.

ועל-פי האמור לעיל שהחסידות הכללית הוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה, וחסידות חב"ד הוא ענין העלאה מלמטה למעלה – נמצא, שהחסידות הכללית, ההמשכה מלמעלה, שבזה מודגש בעיקר בחינת המשפיע, הוא ענין מספר ג' (פרק שלישי), וחסידות חב"ד, העלאה מלמטה, שבזה מודגש בעיקר בחינת המקבל, הוא ענין מספר ד' (פרק רביעי). ולימוד פרקים ג' ד' בהמשך אחד בשבת פרשת כ"תבוא ח"י אלול (יום הולדת את שני המאורות הגדולים) – מורה על חיבור החסידות הכללית עם חסידות חב"ד, כנ"ל בארוכה.

לח. ועל-ידי ההוספה במעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים לעיל, באופן ד"הרבה להם תורה ומצוות" (כפי שמסיימים לאחרי אמירת פרקי אבות) – באים לתכלית השלימות ד"יגדיל תורה ויאדיר" 191, "דרוש וקבל שכר" 192, הן בנגלה שבתורה, והן בנסתר שבתורה ("שני אור").

ואז מתגלה גם המעלה העצמית של כל אחד ואחד מישראל – "ישראל אשר בך אתפאר" 193, ובלשון המשנה שאומרים לפני פרקי אבות: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר 194 ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", דקאי על עולם התחייה 195.

ולהעיר, מהשייכות המיוחדת לחודש אלול – שהרי אחד הראשי-תיבות של "אלול" הוא: "לה" 196 ויאמרו לאמר אשריה" 197, שבה נרמז ענין תחיית המתים ("כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא") – "שר לא נאמר אלא ישר, מכאן לתחיית המתים מן התורה" 198.

ואז יהיה גם ענין השמחה והשירה בשלימות – "שירה העשירית" 199, "אז ישיר משה ובני ישראל גו" 196, כי יקויים היעוד 200 "הקיצו ורננו שוכני עפר", כולל גם "רעים האהובים" הנ"ל (בשמחת נישואין של י"ג אלול), ובאופן ד"שמח תשמח", עד לשלימות השמחה (שלמעלה גם מתענוג הבלתי-מורכב, בחינת "רעוא דרעוין" של מנחת שבת 201 (כנ"ל במאמר)), ביחד עם "סימן טוב ומזל טוב", ממש ממש במהרה בימינו.

* * *

לט. בהמשך להאמור לעיל (ס"ב) שח"י אלול מכנים 'חיות' ב'אלול' – יש לעורר עוד פעם אודות ההוספה בכל עניני עבודת חודש אלול, הכוללים את כל עניני העבודה, ג' קוין תורה עבודה וגמילות-חסדים, בהקדמת התשובה, וכן ענין הגאולה, היינו, הציפיה והבקשה כו' על הגאולה, "לישועתך קוינו כל היום". וכאן המקום לעורר גם אודות מגביות של צדקה בקשר ובשייכות לימי סגולה אלו – ח"י אלול וכיוצא בזה.

וכמו כן יש לעורר בנוגע לענין החינוך – בקשר עם התחלת שנת הלימודים בימים אלו – להשתדל ככל האפשרי שילדי ישראל בכל מקום ומקום יקבלו חינוך הכשר, עד לחינוך על טהרת הקודש.

ולהעיר גם משייכות חינוך ילדי ישראל, לעבודת ההכנה לראש-השנה – שהרי השופר דראש-השנה קשור עם השופר דמתן-תורה 202 (כמודגש בנוסח ברכת שופרות), ובמתן-תורה מודגש ביותר ענין החינוך – "בנינו ערבים בעדנו" 203.

(198) סנהדרין צא, ב. מכילתא ופירש"י עה"פ.
 (199) מכילתא שם. תנחומא שם יו"ד. תרגום שה"ש בתחלתו.
 (200) ישעי' כו, יט.
 (201) ראה המשך תרס"ו ריש ע' תקמה.
 (202) ראה אבודרהם טעמי התקיעות בשם הרס"ג ("והענין השלישי").
 (203) ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).

(191) ישעי' מב, כא. חולין טו, ב.
 (192) סוטה מד, א. וש"נ.
 (193) ישעי' מט, ג.
 (194) ישעי' ס, כא.
 (195) ראה לקו"ש ח"ז ע' 344. וש"נ.
 (196) בשלח טו, א.
 (197) פע"ח שער ר"ה פ"א.

- 1 ויהי-רצון – והוא העיקר – שמהשופר של מתן-תורה ושל ראש-השנה נזכה בקרוב ממש ל"שופר
2 גדול" דלעתיד-לבוא – "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול"204.
- 3 מ. וכאן המקום לעורר גם אודות ענין הכנסת אורחים – בהמשך להכרזה לאחר התפילה:
- 4 מכיון שכבר מתחילים לבוא האורחים לחודש תשרי, על-מנת לשהות בארבע אמותיו של כ"ק מו"ח
5 אדמו"ר נשיא דורנו, ארבע אמות של תורה, של תפילה ושל צדקה, להשתטח על ה'ציון' שלו, וללמוד
6 תורתו וכו' וכו' – יש להשתדל בכל פרטי הענינים דהכנסת אורחים בתכלית השלימות, בהתאם למאמר
7 רבותינו ז"ל205 "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה".
- 8 "ואני המתחיל" – על-ידי נתינת דבר מאכל גשמי מהתוועדות זו בקשר עם פתיחת ה"הכנסת
9 אורחים".
- 10 ויהי-רצון שמ"הכנסת אורחים" נזכה לתכלית השלימות ד"הקבלת פני שכינה" – כאשר יקויים היעוד
11 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 12 ואז, לא יצטרכו לסדר את ה"הכנסת אורחים" כאן – כי כולנו יחדיו, בתוככי כלל ישראל, נהיה
13 אורחים בארצנו הקדושה (ולא רק אורחים, אלא גם בעל-בתיים, "לעולם ירשו ארץ"), בירושלים עיר הקודש
14 ובבית המקדש, שיבנה במהרה בימינו ממש.
- 15 מא. ועוד לפני-זה, בסוף זמן הגלות, נותן הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל כל המצטרך לו,
16 כולל ובמיוחד – בקשר לימי ההכנה לראש-השנה – ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,
17 שנה מבורכת בכל עניני ברכות,

שנת אורה,

שנת ברכה,

שנת גדלות,

שנת דיצה,

שנת הוד והדר,

שנת ועד טוב,

שנת זכיות גדולות,

שנת חיים וחסד,

שנת טובות גדולות,

שנת יעוד טוב,

שנת כניסת כל הגליות,

שנת לומדות,

שנת משיח צדקנו,

שנת נסים גדולים,

שנת עבודה בשמחה וטוב לבב ושנת עוז,

שנת פדות,

205) שבת קכז, א. וש"נ. רמב"ם הל' אבל פי"ד ה"ב.

204) ישע"י כז, יג. וראה ד"ה והי' ביום ההוא בלקו"ת דרושים לר"ה נח, א ואילך.

שנת צדקה ושנת ציון (גאולת ציון בקרוב ממש),

שנת קוממיות,

שנת רוממות,

שנת שמחה וששון,

שנת תהלה, תפלה, תורה ותשובה,

והעיקר – שנת גאולה ובנין בית-המקדש, "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך", בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

אחר-כך התחיל לנגן ניגון "הקפות" לאביו הרלוי"צ ז"ל.]

אגרות קודש

ב"ה, א' אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"א מני"א, ומובן שמצער הנראה ממכתבו שלא הי' למורי הרשת קשרים עם תלמידי הרשת במשך כל ימי החופש. אף שאין צועקין על העבר הנה יה"ר שבעוד מועד יתייעצו ביניהם איך לעמוד עמהם בקשר בימי החופש הבע"ל, ולא דוקא חופש הארוך דימי הקיץ כ"א איך להשפיע על התלמידים-ות בעת החופש שלהם מבתי הספר במשך חדשי זמן הלימוד, ז.א. בשבתות וימים טובים וכיו"ב.

במ"ש אודות הבחינות שלמד בקורסים המתאימים אבל לא הלך לבחינה, גם לאחר קריאת הטעמים שכותב בזה אינה מובנת כלל אי הליכתו, שהרי בודאי אין בזה מקום להיזק, ואפשר הי' מצליח בחלק מהבחינות ואפשר גם בכולם, וכנראה בכמה מקרים, כי מה שכותב אודות חלישות זכרון שלו, מובן שאין זה אלא עצת היצר שמתפקידו להפיל את האדם לעצלות, ומחפש אמתלאות וגם משונות, ובטח עכ"פ ילך לבחינות הקרובות, ובינתיים יעשה את הדרוש בכדי להצליח בזה ויסיח דעתו לגמרי שאינו מסוגל, הזכרון וכ"ו.

מ"ש אודות עניני הרשת ותפקידו שם, על כגון דא נאמר ותשועה ברוב יועץ, וכיון שאדם נוגע וקרוב אצל עצמו, הנה לאחר שמציעים הטעמים ונמוקים של עצמו, סומכים על החלטת הרוב שטובת המוסדות יקרה גם להם, ואם אפילו רק מתחיל הוא בתפקידו הרי בשימת לב הראוי והתבוננות בהאחריות שבדבר יתוקן, וקשה להורות בריחוק מקום ובפרט שאין צורך בדבר כנ"ל.

בברכה להצלחה בענינים הכלליים ובמלאכתו מלאכת שמים שעיי' יתוסף גם בהצלחת הענינים הפרטים שלו ושל כל ב"ב שיחיו וכמרז"ל כל המוסף מוסיפין לו, ובברכת כוח"ט.

לקוטי שיחות

פרשת תבוא

כרך כד, ב

מתורגם ללשון הקודש

- יש להבין: בגמרא¹¹ נאמר "ארבעה מתחרט עליהן¹⁸
 הקב"ה שבראם¹² ואלו הן: גלות, כשדים וישמעאלים¹³,
 ויצר הרע"¹⁴. מכך מובן, שגלות אינה טובה לישראל, כי
 אילו היתה צומחת מן הגלות תועלת מיוחדת, שבלעדי
 הגלות אי אפשר היה להשיגה, מדוע הקדוש-ברוך-הוא
 "מתחרט" על כך?²³
 ואכן, בתלמוד הירושלמי¹⁵ נמנים רק "שלושה דברים",
 וה"גלות" אינה מוזכרת,²⁵
 אך קשה ביותר לומר שהתלמוד הירושלמי אינו מזכיר
 את הגלות עקב הקושי שלעיל, ושיש מחלוקת בין התלמוד
 הבבלי לירושלמי אם נובעת מן הגלות תועלת וטובה
 לישראל אם לאו –²⁹
 כי שאלה זו אינה קיימת רק לגבי הגלות, אלא גם לגבי
 שלשת הפרטים האחרים "כשדים, ישמעאלים ויצר הרע".³¹
 ויותר מכך: הרי "כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא
 בעולמו לא בראו אלא לכבודו"¹⁶, הכל – כולל "כשדים,
 ישמעאלים ויצר הרע" – נברא "לכבודו" ולמטרה טובה,³⁴
 וכיצד ייתכן, אפוא, לומר גם לגבי שלשת הפרטים³⁵

א.

גלות – בפרשת התוכחות

- מפרשי התורה¹ מסבירים, שהענינים של היפך הברכה
 הכלולים ב"תוכחה" שבפרשתנו, אינם רק תוכחות
 ואזהרות, שנתקיימו "אם לא תשמעו בקול ה'
 אליכם..."², אלא אלה הם דברי נבואה שנתקיימו, כדברי
 האברבנאל³: "ראוי שנדע שהקללות שזכרו בפרשה הזאת
 לא באו על דרך איום וגוזום להפחיד לבב האנשים, אבל
 באו ברוח אלקין קדישין להגיד מה שיהיה באחריתה כי
 הנה כולם נתקיימו...".⁸
 באופן כללי מדובר בפרשת התוכחה על עונש הגלות
 – "והפיצך ה' בכל העמים..."⁴, והמפרשים מסבירים
 בפירוט כיצד קויימו כל הפרטים של היפך הברכה לאחר
 חורבן בית שני – בגלות הרביעית⁵ – או לאחר חורבן בית
 ראשון – בגלות בבל וכו'.⁶
 מובן, שמטרת יסורי הגלות המוזכרים בתוכחה אינה⁷
 ח"ו לשם נקמה ביהודים, או כדי להענישם סתם, אלא
 לטובתם⁸, כדברי רש"י⁹: "והקללות והיסורין מקיימין
 אתכם ומציבים אתכם לפניו"¹⁰.

- דכתיב (פרשתנו כח, טז) אלה דברי הברית מה ברית כו' ממתקת כו' אף
 ברית האמור ביסורין יסורין ממרקיין כו'. וכיו"ב בכ"מ.
 (11) סוכה נב, ב.
 (12) כ"ה הגירסא בש"ס. ובע"י: ארבעה הקב"ה מתחרט עליהם על
 שבראם. ובדק"ס "הקב"ה בכל יום שבראם".
 (13) להעיר שכשדים הוא (בעיקר) גלות בבל כידוע (וראה יומא י,
 א), וישמעאלים בימי גלות הרביעי (ראה רמב"ן הובא ברקנטי (בחוקותי
 שם): אויבך ושונאך רמו לשני האומות. ופי' בלבוש שם: ר"ל עשו
 וישמעאל).
 (14) כ"ה הסדר בש"ס לפנינו, ובע"י: כשדים ויצה"ר ישמעאל וגלות.
 ובדק"ס הביא ב' גירסאות: (כשדים וישמעאלים ויצה"ר וגלות; גלות
 ויצה"ר. וכ"ה גירסת הר"ח בסוכה שם (כשדים וישמעאלים גלות
 ויצה"ר). ונראה שכ"ה גם גירסת רש"י בסוכה שם, כדמוכח מסדר הפי'
 בפרש"י. וכן מפורש במהרש"ל שם. ומסיים: וכן מצאתי בספרים
 מדויקים. וראה לקמן בפנים ס"ה.
 (15) תענית פ"ג סה"ד.
 (16) אבות ספ"ו. הובא בכ"מ גם על היצה"ר – ראה לדוגמא של"ה
 סח, א (מוז"ב (קסב, א) ופרדס (שער התמורות פ"ג)).

- (1) ראה רמב"ן פרשתנו כח, מב. אברבנאל כח, טו ואילך. עקידה
 פרשתנו שער צח. ועוד.
 (2) פרשתנו כח, טו.
 (3) שם בתחלתו.
 (4) כח, סד ואילך. וכן שם לו ואילך.
 (5) לדעת הרמב"ן (פרשתנו שם. בחוקותי כו, טז) שהתוכחה שבפ'
 בחוקותי מתייחסת לימי חורבן בית ראשון, והתוכחה שבפרשתנו לימי
 חורבן בית שני, "על זמן גלותנו היום ביד החי' הרביעית" (רמב"ן
 פרשתנו שם), "לגלותנו היום שאנו מפורזים מסוף העולם ועד סופו" (ל'
 הרמב"ן בחוקותי שם בפ"י הכתוב (פרשתנו שם) והפיצך ה' בכל העמים),
 עיי"ש בארוכה.
 (6) ראה בארוכה אברבנאל ועקידה שם. ומפרטים בפרטיות גלות בני'
 כל משך הזמן.
 (7) ולהעיר מברכות (ה, סע"א. וש"נ): שלש מתנות טובות נתן הקב"ה
 לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין כו'. וראה שם בהסוגיא לפניו.
 (8) ראה בארוכה לקו"ש (המתורגם) כ"ג ע' 114 ואילך שכ"ה גם
 ע"ד הפשט.
 (9) נציבים כט, יב.
 (10) וראה ברכות שם: נאמר ברית במלה .. ונאמר ברית ביסורין

30 כך שהתלמוד הבבלי הוא בגדר של "בתרא, (=)
 31 אחרון) לעומת התלמוד הירושלמי, וזהו אחד הטעמים²¹
 32 לכך שההלכה נקבעת כבבלי לעומת הירושלמי, כי חכמי
 33 התלמוד הבבלי, בהיותם "בתראי", הכירו את הנאמר
 34 בתלמוד הירושלמי, שנחתם מוקדם יותר, כדלעיל, והכלל
 35 קובע שהלכה כבתראי.

36 וההבדל בין קדמאי לבתראי מתבטא גם בכך
 37 שה"בתראי" מפרטים ומפרשים יותר מאשר ה"קדמאי"²².
 38 כשם שישנו הבדל בין הניסוח במשנה – שהיא "דיבור
 39 קצר וכולל ענינים רבים"²³ – לבין הניסוח בגמרא שהיא
 40 מאוחרת יותר²⁴, כך יש הבדל בגמרא עצמה בין התלמוד
 41 הירושלמי, המוקדם יותר, לבין התלמוד הבבלי, המאוחר
 42 יותר. ולכן מוזכרים בירושלמי רק שלושת הדברים באופן
 43 כללי, ואילו בבבלי מפורטים ארבעת הדברים ביתר
 44 פירוט²⁵.

ג.

"ג' מפתחות" – "ובמערבא... אף מפתח של פרנסה"
 45 אך אפשר לשאול על הכלל עצמו:
 46 במסכת תענית²⁶ אומרת הגמרא: "אמר רבי יוחנן ג'
 47 מפתחות בידו של הקדוש-ברוך-הוא שלא נמסרו ליד
 48 שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים ומפתח של חיה ומפתח
 49 של תחיית המתים", ו"במערבא אמרי: אף מפתח של
 50 פרנסה".

51 רואים כאן, אפוא, להיפך – שב"מערבא", בארץ
 52 ישראל, מפרטים ומוסיפים פרט רביעי – פרנסה, ואילו
 53 ב"בבלי" מקצרים יותר ומציינים באופן כללי, כי הפרנסה
 54 אינה פרט בפני עצמה, אלא תוצאה מן הגשמים, כנאמר
 55 בהמשך דברי הגמרא "ורבי יוחנן מאי טעמא לא קחשיב
 56 להא (= מדוע אינו מונה זאת, פרנסה), אמר לך: גשמים
 57 היינו פרנסה". הפרנסה היא תוצאה של הגשמים "שזרעים
 58 ופירות גדלים מהם לפרנסת העולם"²⁷.

1 האחרים, המנויים בתלמוד הירושלמי, שהקדוש-ברוך-הוא
 2 מתחרט עליהם, וכנאמר בירושלמי – "תהא שבראן?"

ב.

בין ה"בבלי" ל"ירושלמי"

3 כדי להסביר זאת, יש להקדים ולהזכיר תחילה את
 4 הכלל "אפוי מחלוקת לא מפשינן" (= אין מרבים
 5 במחלוקת) – אם יש אפשרות כלשהיא להסביר שאין זו
 6 מחלוקת¹⁷, ולפי זה אפשר להסביר בענינו, שאין מחלוקת
 7 בין ה"בבלי" ל"ירושלמי" אם הקדוש-ברוך-הוא מתחרט
 8 גם על הגלות, אם לאו¹⁸:

9 גלות אינה באה מעצמה, אלא כתוצאה מן היצר הרע:
 10 כאשר מתפתים על ידי היצר הרע, ונכשלים בחטאים,
 11 נגרמת הגלות – "מפני חטאינו גלינו".
 12 ולפי זה יוצא, שגם לדעת הירושלמי, כיון שהקדוש-
 13 ברוך-הוא "תהא" על היצר הרע, נכלל בכך גם ענין הגלות
 14 הבאה כתוצאה מהשפעת היצר הרע.

15 ומכיון שבתלמוד הירושלמי נאמרים דברים יותר
 16 באופן כללי מאשר בתלמוד הבבלי, לכן גם בענינו אין
 17 ב"ירושלמי" הפרדה של התוצאה (הגלות) בפני עצמה,
 18 ומוזכר רק הגורם (הגלות).

19 ואילו התלמוד הבבלי, המפרט תמיד יותר, מציין את
 20 היצר הרע בפני עצמו ואת הגלות בפני עצמה.
 21 וזאת בהתאם להבדל הכללי באופן הלימוד בין
 22 התלמוד הבבלי לבין התלמוד הירושלמי:

23 ענינים רבים מוזכרים בתלמוד הירושלמי בקצרה
 24 ובאופן כללי, והם מבוארים ביתר פירוט והרחבה בתלמוד
 25 הבבלי¹⁹.

26 הסיבה הפשוטה להבדל זה היא, שלימוד הגמרא
 27 בבבל התארך יותר, ונמשך זמן נוסף לאחר חתימת
 28 התלמוד הירושלמי – חיבור וחתימת התלמוד הבבלי נעשו
 29 "אחר שחיבר רבי יוחנן ירושלמית בכמו מאה שנה"²⁰,

(23 הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות ד"ה אחר כן ראה להסתפק.
 (24 וראה לקו"ש [המתורגמן] ח"כ ע' 95 ואילך.
 (25 להעיר שבירושלמי בעל המאמר הוא רבי פנחס בן יאיר – תנא,
 ובבלי בעל המאמר הוא – אמורא (אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב).
 אמנם מזה שבירושלמי גופא אינו מוסיף "גלות", משמע ששייך לא רק
 להחילוק דתנאים ואמוראים – בתראי דאמוראי לגבי תנאי, כ"א (גם)
 לבתראי דבבלי לגבי ירושלמי.
 (26 ב, א ואילך.
 (27 לשון (פי' המיוחס ל)רש"י בע"י תענית שם. וכ"ה בהגהות הבי"ח
 לרש"י בש"ס שם.

(17 תד"ה והאמר – יומא פז, ב. יד מלאכי כללי שני התלמודים סי'
 יוד. שד"ח (כ"ט) כללי הפוסקים ס"ב אות א. דרכי שלום (בשד"ח קה"ת)
 כללי הש"ס אות ל' סרנ"ז.
 (18 וכמ"ש במראה הפנים לירושלמי שם. ועוד.
 (19 ראה חינוך בהקדמתו סוף קטע הא'.
 (20 ל' הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.
 (21 רי"ף סוף עירובין. ועוד. וראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ע'
 רנ ואילך.
 (22 ראה ספרי הכללים (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד ועוד) –
 ע"פ ב"י לטויו"ד סר"א ד"ה ומ"ש ואף אם תטבול: דבתראה הוא .. הוה
 לי לפרש. ובכ"מ. וראה בהנסמן לקמן הערה 55.

ה.

גלות כבריאה בפני עצמה

לפי זה יש להסביר שזוהי המשמעות של פירוט הגלות
 בפני עצמה, בכבלי, בין "ארבעה מתחרט עליהן הקדוש"
 ברוך-הוא שבראם, כי למרות שהגלות היא תוצאה של
 היצר הרע, ובאה כעונש על חטאים שהיצר הרע גורם
 לעשייתם, בכל זאת, הגלות אינה תוצאה הכרחית של
 פיתוי היצר הרע, אלא היא בריאה וחיידוש בפני עצמו³²,
 אשר הקדוש-ברוך-הוא ברא כעונש נוסף, ועל כך יש
 חרטה נפרדת.

לפי זה ניתן להבין מדוע, לפי גירסת הגמרא, מציין
 התלמוד הבבלי את הגלות לפני היצר הרע¹⁴, למרות
 שבפועל באה הגלות לאחר פעולתו של היצר הרע, כדי
 להדגיש שהקדוש-ברוך-הוא אינו מתחרט רק על הגלות
 בפועל – כעונש על חטאים שנעשו עקב פיתוי היצר הרע,
 אלא בעיקר על עצם בריאת הגלות כעונש, כדלעיל³³.

ו.

מדוע מוזכרת הגלות ראשונה?

אך לפי זה יוצא, שההבדל בין הבבלי לירושלמי אינו
 רק בדרגת הפירוט (מפורט יותר, או כללי יותר), אלא יש
 כאן מחלוקת: לדעת הירושלמי החרטה היא רק על הגלות
 בפועל, כי היא נכללת בחרטה ("תהא") על היצר הרע, אך
 לא על עצם בריאת הגלות – כיון שהירושלמי אינו מזכיר
 אותה בפני עצמה, אך לא כן לדעת הבבלי, כדלעיל.

אך עדיין אין מובן סדר הזכרת הפרטים שבתלמוד
 הבבלי: כאמור לעיל, יש הסבר להזכרת הגלות לפני היצר
 הרע, אך אין מובן מדוע צריך להזכיר את הגלות כפרט
 ראשון מבין כל ארבעת הדברים³⁴, וכך גם בהוכחות מן
 הפוסקים.

ז.

רק "מתחרט" או גם "בראם"?

יש לומר, שההסבר לכך הוא:

32) להעיר ממה שנתבאר (לקו"ש ח"ח ע' 435 ואילך) במאמר
 הגמרא (כתובות ק', סע"ב), ובדעת הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ה ה"ב)
 "כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות
 כו", שהקב"ה בחר בבבל כהמקום לזמן הגלות ע"ד בחירת א"י לזמן
 הגאולה, עיי"ש בארוכה.
 33) וי"ל ע"ד שתשובה קדמה לעולם (פסחים נד, א. תנא דבי אליהו
 רבה פל"א. ב"ר פ"א, ד. ועוד).
 34) והרי לכמה גירסאות בא גלות אחר כשדים וישמעאלים ולפני
 יצה"ר (כנ"ל הערה 14).

1 והתירוץ לכך פשוט: הכלל שהוזכר לעיל בסעיף ב',
 2 לגבי התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי הוא משום
 3 שה"בבלי" הוא "בתרא", מבחינת זמנו, יחסית ל"ירושלמי,
 4 ואילו הדעה של "מערבא", שהובאה לעיל ממסכת תענית,
 5 לא נאמרה בתקופה מוקדמת יותר מ"אמר רבי יוחנן", אלא
 6 להפך: "אמרי אף" – באותה תקופה אך מאוחר יותר²⁸.

7 והערה נוספת: בעל הדעה בבבלי האומר "ג'
 8 מפתחות..." הוא רבי יוחנן אשר "חיבר הגמרא
 9 הירושלמית", ולפי זה יוצא בהתאם לכלל: אמרתו של רבי
 10 יוחנן היא "קדמאי" (קיצור וכלל כדרך התלמוד
 11 הירושלמי), ולאחר מכן "במערבא אמרי אף" – "בתראי"
 12 יחסית לרבי יוחנן – ומשום כך הדברים מפורטים יותר²⁹.

ד.

גלות תלויה בהתנהגות האדם

13 אך בעצם ענינו יש להבין:
 14 אם יש חרטה ושלילה של העיקר והגורם – היצר הרע
 15 – אין מקום לפרט גם את התוצאה – הגלות, אשר נשללת
 16 מאליה על ידי החרטה על הגורם לה³⁰.

17 לכאורה, ניתן היה לבאר זאת על ידי מענה לשאלה
 18 נוספת, או, לפחות אי בהירות מסוימת. כיצד מתאים
 19 למנות את הגלות בין הדברים אשר הקדוש-ברוך-הוא
 20 "מתחרט שבבראם"? והרי הגלות אינה בריאה שיצר
 21 הקדוש-ברוך-הוא מלכתחילה כמציאות בפני עצמה, כיצר
 22 הרע ויתר הפרטים, אלא כל מציאות תלויה בהתנהגותם
 23 של בני ישראל – כאשר היצר הרע מפתם לעבור עבירות
 24 ואין הם חוזרים בתשובה.

25 ומשום כך צריך היה לומר, לכאורה, שמשמעותה של
 26 החרטה על בריאת הגלות איננה חרטה על בריאת עונש
 27 בכלל על חטאים, אלא על בריאת הגלות, דבר חדש,
 28 כעונש, שהרי "הרבה דרכים למקום" כיצד להעניש על
 29 חטאים ועוונות, כפי שמוצאים בתוכחה עצמה עונשים
 30 ויסורים רבים ר"ל, הבאים עקב אי קיום תורה ומצוות³¹.

28) ראה סנהדרין יז, ב: אמרי במערבא רבי ירמי'. וראה תוד"ה נראין
 (קדושין מו, רע"א).

29) דברי הגמרא הנ"ל נתבארו בארוכה בלקו"ש תבא תנש"א.

30) ראה חרושי אגדות מהרש"א סוכה שם, דמפרש הרא"י ע"ז
 שמתחרט על יצה"ר מהכתוב (מ"כ ד, ו) אשר הרעותי "דכתיב ברישא
 דקרא והנדחה אקצבה ואמר לדלך אקצבם מהגלות כי אני מתחרט על
 שבראתי יצה"ר שעל ידו באו לגלות".

31) להעיר ממרוז"ל (שמו"ר פנ"א, ז. ועד"ז בב"ר פמ"ד, כא. וש"נ)
 "במה אתה מבקש שישתכבדו בניך בגיהנם או בגליות".

34 הוא, מדגישים שיסנה בהם בריאתו ורצונו של ה', ולכן
 35 יש בהם ענין של נצחיות, משום הניצוץ האלקי שבהם,
 36 כבכל הענינים אשר "ברא הקדוש-ברוך-הוא". אך יחד עם
 37 זאת מוסיפים שיש בהם גם צד שלילי,

38 ולהיפך – ענין זה אינו אמיתי בהם ועתיד להתבטל.

ה.

ב"ירושלמי" – הצד החיובי והנצחי

39 לפי זה מובנת הסיבה להבדל בין הבבלי לירושלמי:
 40 בירושלמי מדובר על דברים שיש בהם נצחיות משום
 41 שהקב"ה בראם – "ברא הקב"ה" – ולכן יתקיימו גם
 42 לעתיד לבוא, ורק הצד השלילי שבהם יתבטל – "ותהא
 43 שבראן".

44 לפיכך משמיט הירושלמי את הגלות כפרט, כי הגלות
 45 בפרעל היא כולה שלילית ותתבטל לחלוטין לעתיד לבוא.
 46 והוא מונה רק שלשה דברים: "כשדים ושמעאלים ויצר
 47 הרע", כי גם לעתיד לבוא יתקיימו אומות העולם, אלא
 48 באופן שלא יזיקו ח"ו לישראל, כי אם, להיפך, הם ייהפכו
 49 לטוב ואף יסייעו לישראל, כנאמר³⁸ "ועמדו זרים ורעו
 50 צאנכם", וכנאמר³⁹ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
 51 לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד",

52 וכך גם לגבי היצר הרע, שלעתיד לבוא יתבטל רק הרע
 53 שבו, אך חיותו וכחו ייהפכו לטוב ויתקיימו לעתיד לבוא.
 54 וכפי שהיה לפני החטא – שמש גדול⁴⁰. ואף יותר
 55 מכך, בדומה ליתרון שבא על ידי חזרה בתשובה.

56 כלומר, זאת לא רק משום התועלת שביצר הרע,
 57 שיהודי מתעלה לדרגה נעלה יותר על ידי התגברות עליו
 58 (שהרי ענין דומה לכך קיים גם בגלות), אלא משום שהיצר
 59 הרע עצמו יתקיים לעתיד לבוא כי הוא ייהפך לטוב⁴¹,
 60 ובדומה לנאמר בירושלמי⁴² על אברהם אבינו ע"ה
 61 "ומצאת את לבבו נאמן לפניך"⁴³, שאברהם אבינו עשה
 62 יצר הרע טוב⁴⁴. ואף אצל כל יהודי במעשה ובאופן זמני
 63 קיים ענין דומה: "בכל לבבך – בשני יצריך"⁴⁵.

1 התלמוד הבבלי והירושלמי אינם חלוקים ביניהם רק
 2 במספר הדברים המפורטים, שבבבלי מנויים ארבעה
 3 פרטים ואילו בירושלמי מנויים שלשה, אלא יש הבדל
 4 ביניהם בניסוח וממילא גם במשמעות ובתוכן:

5 בבבלי הניסוח הוא: "ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-
 6 ברוך-הוא שבראם...", ואילו בירושלמי נאמר "שלשה
 7 ברא הקדוש-ברוך-הוא ותהא שבראן":

8 כלומר, בבבלי מובא הכל כענין אחד – הקדוש-ברוך-
 9 הוא "מתחרט" על בריאתו. ואילו בירושלמי מודגשים שני
 10 ענינים: א) העובדה ש"בראם הקב"ה", ב) העובדה
 11 ש"תהא שבראן".

12 זהו הבדל גם במשמעות: מובן וברור שלגבי הקדוש-
 13 ברוך-הוא אין חרטה כפשוטה, ח"ו, שהוא משנה את דעתו
 14 ומתחרט על מה שעשה³⁵, אלא כך מובע שיש כאן ענין
 15 שלילי. מצד שני, מובן, שכאשר אומרים על דבר מה
 16 שאותה "ברא הקדוש-ברוך-הוא"³⁶ מדגישים את החיובי
 17 שבו.

18 יוצא, אפוא, שבבבלי מדובר רק על הצד השלילי
 19 שבארבעת הדברים המנויים, ואילו בירושלמי מודגש ביחד
 20 עם זאת גם את הצד החיובי שבהם.

21 ענין זה, כבכל ענין הכתוב בתורה שבכתב או בתורה
 22 שבעל-פה, לא נאמר רק כדי לספר על התנהגותו של
 23 הקדוש-ברוך-הוא ועל יחסו (וכל-שכן יחס שלילי) אל
 24 הנבראים שהוא בראם, אלא חשוב לדעת זאת כדי ללמוד
 25 מכך הוראה³⁷ בעבודת האדם לקונו.

26 וזוהי משמעות ההבדל בין הניסוח "ארבעה מתחרט
 27 עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם", לבין הקדמה והדגשה
 28 ש"שלשה ברא הקדוש-ברוך-הוא":

29 האמירה "מתחרט עליהן" כשלעצמה מבטאת
 30 שארבעה דברים אלו אינם מציאות אמיתית והם יתבטלו
 31 בסופו של דבר, כי הקדוש-ברוך-הוא "מתחרט" עליהן
 32 ואין בהם רצונו הפנימי.

33 אך כאשר מקדימוים לכך את הענין "ברא הקדוש-ברוך-

(35) ענין הנחמה וחרטה אצל הקב"ה ע"ד הפשט – ראה לקו"ש
 [המתורגם] חט"ו ע' 30 ואילך. וש"נ.
 (36) ובפרט ע"פ הנ"ל (ס"א) שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא
 בראו אלא לכבודו.
 (37) דתורה מלשון הוראה (זח"ג נג, ב).
 (38) ישע"י סא, ה.
 (39) צפני"ג, ט. רמב"ם ספ"א מהל' מלכים.

(40) סנהדרין נט, ב.
 (41) ראה בהנסמן בהערה 16. ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פל"א
 (ושם הובא גם מאמר הגמ' שבסוכה – ראה לקמן הערה 48). ובכ"מ.
 (42) ברכות פ"ט, ה"ה.
 (43) נחמ"י ט, ח.
 (44) ראה תניא פ"ט"ו"ד. פכ"ז (לד, סע"א ואילך). ובכ"מ.
 (45) ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א. ספרי ופרש"י שם.

19 שמוצאים במספר מקומות בין שיטת הבבלי לבין שיטת
20 הירושלמי:
21 כבר הוסבר מספר פעמים⁵¹ שלפי שיטת הבבלי
22 מתחשבים בעיקר במצב העכשווי, כפי שהוא בהווה,
23 ואילו לפי שיטת הירושלמי מביטים בעיקר על המצב
24 שבעתיד, והוא המכריע.
25 ובכך כרוך גם ההבדל שלעיל, אם מדובר רק על
26 "מתחרט עליהם" המביע את ביטול צד השלילי שבהם,
27 או שמדובר ומודגש גם הצד החיובי שבהם, אשר "ברא
28 הקדוש-ברוך-הוא", אשר בזכות זאת הם ייחפכו לטוב
29 לעתיד לבוא:
30 מציאות שתתבטל לעתיד אינה אמיתית גם בעת קיומה
31 בהווה, ולכן נחלים המתייבשים אחת לשבע שנים מכוונים
32 "נהרות המכובין" והם פסולים לקידוש מי חטאת משום
33 שאינם "מים חיים"⁵² – מכיון שהם ייפסקו בודאי בעתיד,
34 בעוד שבע שנים, הרי כבר ברגע הראשון לקיומם אין הם
35 נחשבים למציאות אמיתית.
36 יוצא מכך, שהעדר המציאות שבהם הוא מצבם בהווה,
37 לפני ביטולם. ואילו החיוב שבהם, התהפכותם לטוב, זהו

1 לעומת זאת, בבבלי מודגש יותר הצד השלילי שבהם
2 – "מתחרט עליהן" – אשר יתבטל בסופו של דבר.
3 לפיכך מוסיף הבבלי את הפרט הרביעי, גלות, ומסיבה
4 זו עצמה הוא מציין אותה בראש ובראשונה, כי בה
5 השליה והביטול מוחלטים יותר מאשר בפרטים האחרים:
6 למרות שהגלות מביאה את ישראל לדרגה נעלית יותר
7 ולשלימות, ואשר ללא הגלות הם לא היו מסוגלים להגיע
8 לגילוי כזה של כח מסירות הנפש וכדומה, כמוסבר במספר
9 מקומות⁴⁶ – בכל זאת, זוהי מעלה המושגת כתוצאה מן
10 הגלות, ואילו המציאות של הגלות עצמה תתבטל לחלוטין
11 לעתיד לבוא. זו תהיה גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁴⁷.
12 ובאמצעות הקדמת הגלות והזכרתה בראשונה, בא
13 הבבלי ללמד על שאר שלשת הדברים⁴⁸, שאין מדובר כאן
14 על הצד החיובי שבהם, על כך ש"הקדוש-ברוך-הוא
15 בראם" – שמבחינה זו יש בהם ענין של נצחיות – אלא
16 על החלק השלילי שבהם⁴⁹, שאין לו מציאות אמיתית
17 ואשר יתבטל לגמרי לעתיד לבוא⁵⁰.

ט.

ההווה לעומת העתיד

18 ויש לומר שגם הסבר זה קשור להבדל הכללי

עמים גו' כנ"ל, האומות שכל כולם רע ע"ד עמלק שאחריתו עדי אובד
(בלק כד, כ. ונתבאר בד"ה ראשית גוים עמלק תר"פ. ד"ה זכור תרצ"ד
(בסה"מ קונטרסים ח"ב). ובכ"מ. וראה ס' הליקוטים (צ"צ) ע' עמלק.
וש"ג) יתבטלו כהצד"ר, ולדעת הירושלמי גם ג' אלו יתהפכו לטוב
כנ"ל.
או י"ל (כדי שלא לאפשי במחלוקת, ובפרט במציאות), דגם לדעת
הבבלי יהי אנש כשדים וישמעאלים קיימים לעת"ל, אבל לא יהיו קיימים
בתור אומות, ועצ"ע. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 201
ואילך.
(50) וי"ל דהחילוק בין הבבלי והירושלמי הוא גם (בסגנון תורת
החסידות) חילוק באופן הגילוי דאחדות הוי', אין עוד מלבדו, שע"י
הקליפות "כשדים כו' יצה"ר" (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 68,
וש"ג):
בבבלי (בחי' או"ח מלמטה למעלה – ראה בהנסמן לקמן הערה 54)
מבואר שהרע אין לו שום מציאות, בחי' "העדר", ובמילא אינו כסתירה
לאחדות הוי', וזהו שמתחרטים עליהם, סוסי"ס מתבטלים; ובירושלמי
(בחי' אור ישר מלמעלה למטה – ראה בהערה שם) מבואר שגילוי
האחדות הוא (לא רק בזה שכאשר מתבטל חלק הרע נראה דאין עוד
מלבדו, כ"א שהגלוי הוא) בהם גופא שהם עצמם (מצד הנצוצי קדושה
שבהם) נהפכים לטוב. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 441 ואילך.
ואכ"מ.
(51) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1338, חט"ז [המתורגם] ע' 494 ואילך.
וש"ג. לקמן ע' 289.
(52) פרה פ"ח מ"ט.

(46) ראה בארוכה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. ד"ה אין הקב"ה
בא בטרוניא תרפ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ג) ע' קיט ואילך). ד"ה אני
ישנה תש"ט. ובכ"מ.
(47) ראה מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פכ"ג יא (וביפ"ת שם).
תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב.
(48) להעיר מהלשון בד"ה חייב אדם לברך שם: והן אמת שארז"ל
כו' ארבעה הקב"ה מתחרט כו' (ראה הערה 12) ואחד מהן הוא היצה"ר
כו', וזמא וזה צריך פירוש, אבל עכ"פ נראה שנברא כדי לבחון בו האדם
כו'. ולאח"כ מבאר "או שאדרכא עי"ו יהי בירור כו' יצה"ר לאחר
הבירור".
(49) ומתאים לכללות המשך הסוגיא שלפניו בבבלי שם, שמתחיל
(גב, רע"א) "ומה לעת"ל .. שאין יצה"ר שולט בהם (כדקאמר קרא
יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן – פרש"י שם) .. יצה"ר שנהרג
.. לעת"ל .. ליצה"ר ושוחטו כו"כ* ומאריך בהגמרא בפרטיות בהרעה
שהיצה"ר גורם להאדם וכו' עיי"ש בארוכה, משא"כ בירושלמי תענית
שם.
[ולהעיר שבירושלמי שם לפני מאמר זה אי' ש"אילולי שאמרו ישראל
בהר הכרמל (מ"א יח, לט) ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים לא ירדה
האש כו"כ (ראה קה"ע שם), והרי ה' הוא האלקים ב"פ דאליהו ענינו –
אתהפכא ועבודת התשובה כידוע (ראה אוה"ת מ"א שם)].
ועפ"ז י"ל שהחילוק בין דעת הבבלי והירושלמי הוא לא רק שבבבלי
מדובר רק בחלק השלילי שבהם, ובירושלמי הוא גם בצד הטוב, אלא
שלדעת הבבלי, "כשדים וישמעאלים ויצה"ר" יתבטלו לגמרי לעת"ל
בדוגמת הגלות (כי אף שבנוגע לכללות האומות נאמר "או אהפוך אל

(*) אבל מה שנתבאר בלקו"ש [המתורגם] חכ"ג (שם ע' 117) בפ' ענין "וישחטם", אי"ז ביטול המציאות, עיי"ש.

30 בראש ובראשונה יש תמיד לדעת ולזכור שהגלות היא
 31 אחד מן הדברים שהקב"ה "מתחרט" עליהם. אין זה מצב
 32 שהקדוש־ברוך־הוא חפץ בו, ח"ו, שישראל יהיו שרויים
 33 בו. ואומרים זאת לישראל כי צריכה להיות בהם אי־
 34 שביעות רצון כלפי הגלות. הגלות היא עונש – "מפני
 35 חטאינו". כאשר יהודי חש, ר"ל, אחרת וטוען שזהו המצב
 36 האיראלי ליהודים, הרי הוא אומר את ההיפך מרצון ה',
 37 כי הקדוש־ברוך־הוא מתחרט – והחרטה היא בכל יום
 38 ואפילו בתשעה באב וכדומה – ומובנת העלטה העצומה
 39 שהוא שרוי בה, גלות בתוך גלות.

40 אך מצד שני יש להזהר מליפול למרה שחורה ח"ו,
 41 ואין להבהל מפני הגלות, מתוך ידיעה שאין זו מציאות
 42 אמיתית, ובקרוב ממש היא תתבטל. במיוחד כאשר כבר
 43 נמצאים בתקופה של עקבתא דמשיחא, וצריך לזרז את קץ
 44 הגלות – אחישנה – על ידי הגברה של "נר מצוה ותורה
 45 אור", ועל ידי כך למגר מהר יותר את חשכת הגלות.

46 וכן ניתן להפיק מכך הוראה כיצד להתייחס לאומות
 47 העולם – "כשדים ושמצאליים": אין להבהל ולהתפעל
 48 מהם, אין בם תוקף, והתנגדותם ליהדות אינה מציאות
 49 אמיתית. ולכן צריך "לדבר" אליהם בתוקף המתאים⁵⁷
 50 אודות כל עניני היהדות, גם בתקופת הגלות, כמסופר
 51 בגמרא⁵⁸ על אופן דיבורו של גביהה בן פסיסא עמהם.

52 ויחס זה מביא לידי כך שכבר בתקופת הגלות מתנהגים
 53 הגויים באופן של "והיו מלכים אומניך ושרותיהם
 54 מניקותיך"⁵⁹, וכפי שכבר התרחש פעמים רבות בפועל,
 55 ועד למעשה רב, שהקדוש־ברוך־הוא כלל בתורה⁶⁰, כדי
 56 שתהיה זו הוראה של תורת חז"ים, הוראה בחיים, כדלהלן:

57 אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן, זימנא חדא
 58 הוה קאימנא קמיה (= פעם אחת עמדתי לפני) דאיזגדר
 59 מלכא (מלך פרס היה – רש"י) והוי מדלי לי המיינאי
 60 ותייתה ניהליה (החגורה היתה מוגבהת ו"הפשילו
 61 (המלך) למטה כדי לנאותו" – רש"י) ואמר לי: ממלכת
 62 כהנים וגוי קדוש כתיב בכו (וצריכין אתם לנהוג בתפארת
 63 של כהנים, דכתיב בו לא יחגרו ביזע – רש"י) כי אתאי

1 חידוש, ההיפך ממציאותם בעולם הזה ויתחדש רק לעתיד
 2 לבוא – זהו מצב שבעתיד.
 3 ולכן מדגיש הבבלי את הצד השלילי שבארבעת
 4 הדברים, כי לפי שיטתו מתחשבים בהווה.

ירושלמי – אור, בבלי – "במחשכים"

5 כל זה עולה בקנה אחד עם ההבדל הכללי שבין הבבלי
 6 לירושלמי:

7 על התלמוד הבבלי נאמר: "במחשכים הושיבני .. זה
 8 תלמודה של בבלי"⁵³. כלומר, ב"בבלי" שורר מצב של העלם
 9 והסתור, שצריך לגלות בו את האור מן החושך. ואילו
 10 הירושלמי הוא בבחינת אור. וכמובאר במספר מקומות⁵⁴
 11 שזוהי הסיבה לכך שבירושלמי מדובר על הענינים בקצרה
 12 ובאופן כללי, ללא פלפולים ודיונים רבים, ואילו בתלמוד
 13 הבבלי מפורטים בהרחבה הדיונים והקושיות וכו'. וניתן
 14 להמחיש דבר זה על ידי הדוגמא⁵⁵, שכאשר נמצאים במקום
 15 מואר רואים מיד את החפץ שמחפשים, ואילו כאשר נמצאים
 16 בחושך, צריך למשש ולחפש רבות וחולף זמן רב עד אשר
 17 מוצאים את המבוקש. וכך הוא גם כאשר "מחפשים" בירור
 18 של סוגיה, דין וכדומה, באמצעות השכל⁵⁶.

19 ולפיכך, כאשר שרויים באור – בתלמוד הירושלמי,
 20 ניתן לראות בקלות יחסית את פנימיותו ואמיתותו של
 21 הדבר, שכך הוא יהיה לעתיד לבוא, לנצח, שאז הוא ייהפך
 22 לטוב ויתגלה שאותו "ברא הקדוש־ברוך־הוא".

23 אך כאשר יש מצב של "במחשכים" בשכלו של
 24 האדם, נזקקים לשיטת הלימוד של התלמוד הבבלי – אין
 25 רואים את פנימיות הענינים ואת התוצאה שלהם מאוחר
 26 יותר, אלא רק את מצבם בהווה, את הצד השלילי שלהם.
 27 וצריך לעמול קשה כדי למצוא שהצד השלילי אינו
 28 המציאות האמיתית וכדומה.

יא.

הגלות אינה רצויה, אך עתידה להתבטל

29 ההוראה מכל הנזכר לעיל:

האור מן החושך. ועצ"ע.

(57) ראה דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר ג' תמוז, תרפ"ז (נדפס בלקו"ד
 ח"ד תרצב, א. סה"מ תרפ"ז ע' קצו. ועוד).

(58) סנהדרין צא, א.

(59) ישע"י מט, כג.

(60) זבחים יט, רע"א.

(53) סנהדרין כד, א.

(54) ראה שערי אורה ד"ה ככ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו
 ד"ה ויתן לך. סה"מ תש"ח ע' 121 ואילך.

(55) ראה מכ' הנדפס בלקו"ש ח"כד' בהוספות (ע' 367) לענין החילוק
 דראשונים ואחרונים.

(56) במקומות שבהערה 54 מבואר מעלת תלמוד בבלי בזה שדוקא
 ע"י העלמות וקושיות באים לאור האמת לאמיתתו, אבל ה"ז ע"י יתרון

- 1 לקמיה דאמימר (= כשבאתי לפני האמורא אמימר) אמר
 2 ליה: אקיים בך והיו מלכים אומניך.
 3 – כאשר יהודי מתנהג באופן שניכרת שייכותו
 4 לממלכת כהנים וגוי קדוש, אומרים כל מלכי ארץ שעליו
 5 להיות בתפארת⁶¹, והם באים מעצמם לסייע ולפעול לשם
 6 כך, והדבר מתפרסם בכל קצות תבל.
 7 והתורה היא נצחית, ומהווה מורה דרך מאיר והוראה⁶²
 8 לכל יהודי, המתגאה ב"תורה מורשה קהלת יעקב", ובודאי
 9 אינו נכנע לגויים ולמהות הגויית,
- 10 וביחד עם העבודה הרוחנית של שינוי והפיכת היצר
 11 הרע, עד הדרגה של "בכל לבבך בשני יצריך"⁴⁵, שכבר
 12 עתה, בתקופה של "ערב שבת" טועמים מכל תבשיל
 13 ותבשיל⁶³ שיהיה לעתיד לבוא.
 14 בכך מחישים את הייעוד של קץ שם (ה') לחושך⁶⁴,
 15 ביטול הגלות, ובאה "מיד" הגאולה האמיתית והשלימה
 16 על ידי משיח צדקנו.
 (משיחות ש"פ חוקת וש"פ בלק תשמ"א).

(61) ראה רש"י שם.

(62) עפ"ו יומתק מה שלא הפשיל הונא עצמו את אבנטו – כי הוא
 ע"ד מחז"ל (סנה' פב, סע"א) שנעלמה הלכה ממשה בכדי שפנחס יבוא
 ויטול את הראוי לו (תנחומא בלק כ).

(63) מג"א או"ח סר"ג סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ח (מפע"ח ש"ח

רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש).

(64) איוב כח, ג. ונתבאר בשערי אורה ש' הפורים ד"ה יביאו לבוש
 מלכות פצ"ד. אוה"ת מקץ (כרך ה) תקע"ד, ב. ד"ה ראשית גוים עמלק
 תר"פ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מני"א, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיי"ז מני"א, והיה רצון שכמו שמבשר ע"ד הטבת מצב
 זוגתו תחיי כן יבשר בקרוב שחזרה לאיתנה לגמרי וכן בשו"ט בכל הענינים אודותם כותב.

במ"ש אודות רצונו להתעלות בהרגש אור החסידות וכו' אך הנהו רחוק מזה.

ח"ו לאמר כן, וכמבואר בתניא אשר קרוב אליך הדבר מאד, ואם בכאו"א הדברים
 אמורים, עאכו"כ בזה שהשגחה עליונה העמידתו בחלק היפה לקרב לבן של בני ישראל לאבינו
 שבשמים שגודל הנחת רוח למעלה אין לשער, ומובן גודל הברכה וההצלחה המושפעת עי"ז אל
 המשתדלים, ורק שעליהם לחזק ולהרחיב הצנור והכלים לקבלתם, וק"ל.

והדרך להתקשר יותר בחסידות ועניני' ולהתאחד עמהם, כבר מבואר בכמה ספרי ומאמרי
 דא"ח שיחות של רבותינו נשיאנו הק' ויעיין בהם והשי"ת יצליחו.

כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם, - ויודיע שמותיהם (ושם האם), - על הציון
 הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, והיה רצון שגם בזה יבשר טוב.

בברכה.

לקוטי שיחות

ח"י אלול

כרך כד

מתורגם ללשון הקודש

22 אך לגבי יום הולדתו של הבעש"ט ושל אדמו"ר הזקן
 23 בח"י אלול, התפרסם על ידי נשיא דורנו, בשם אביו כ"ק
 24 אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שזהו יום שמחה עד כדי אמירת "גוט
 25 יום טוב"¹¹, ומוריחימי אדמו"ר גילה "יום טוב" זה לכלל
 26 ישראל¹².
 27 כיון שכל הענינים הקשורים בתורה הם מדויקים,
 28 מובן, שהשמחה של יום ההולדת, ח"י אלול, אינה רק
 29 משום שעל ידי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן התהווה גילוי
 30 חדש בתורה ובעבודת ה' – גילוי תורת החסידות הכללית
 31 ותורת חסידות חב"ד לכלל ישראל – אלא גם משום שענין
 32 השמחה ביום הולדת קשור במיוחד לבעש"ט ולאדמו"ר
 33 הזקן, ולתורת החסידות שהתגלתה על ידם.
 34 יותר מכך: הקשר הוא אל שניהם ביחד. כדברי מורי
 35 וחמי אדמו"ר על ח"י אלול "היום הוא יום ההולדת של
 36 שני המאורות הגדולים שלנו". כלומר, תמצית הענין של
 37 יום הולדת מתבטא על ידי שני "המאורות הגדולים" ביחד,
 38 הבעש"ט ורבינו הזקן.

ב.

הולדת האדם – "נפש"

39 כדי להבין זאת יש להסביר תחלה בפשטות במה
 40 מתבטאת השמחה ביום הולדת:
 41 לפני הולדתו של הילד, בהמצאו עדיין במעי אמו, יש

א.

ח"י אלול – יום הולדת המאורות הגדולים

1 ח"י אלול הוא יום ההולדת של שני המאורות
 2 הגדולים: ביום שני, ח"י אלול תנ"ח הוא יום הולדת
 3 הבעל-שם-טוב, וביום רביעי, ח"י אלול תק"ה יום הולדת
 4 רבינו הזקן¹.
 5 הענין, שיום הולדתו של צדיק הוא זמן שמחה, מופיע
 6 במספר מקומות בדברי חז"ל – ובמיוחד אודות יצחק
 7 אבינו² ומשה רבינו³, עד שהיתה לכך תוצאה מעשית
 8 חשובה ביותר, כפי שנאמר במדרש, שהסיבה להקמת
 9 המשכן מאוחר יותר, ולא מיד כאשר הושלם היא "מפני"⁴
 10 שחשב הקדוש-ברוך-הוא לערב שמחת המשכן בשמחת
 11 היום שנולד בו יצחק אבינו, לפי שבאחד בניסן⁵ נולד
 12 יצחק, אמר הקדוש-ברוך-הוא הריני מערב⁶ שמחתכם
 13 שמחה בשמחה".
 14 יותר מכך: אנו מוצאים, שיום הולדתו של משה רבינו, ז'
 15 אדר, הביא לביטול גזירת המן שהיתה אמורה להתבצע
 16 בחודש אדר – "ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה
 17 באדר נולד"⁷.
 18 למרות זאת אין אנו רואים, שיום ההולדת⁸ נעשה ליום
 19 טוב וליום שמחה בגלוי ובפרסום, באופן מעשי לכלל
 20 ישראל⁹, ולגבי ז' אדר הרי, לפי השולחן ערוך¹⁰, זהו יום
 21 תענית מפני שביום זה מת משה רבינו.

תשכ"ב (בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 134 ואילך).
 (9) ולהעיר מניזר יד, א ובחוד"ה אמר כמשה שם "או כיום הוולדו
 קאמר ושמחה קבל עלי" (ועד"ז בפי' הרא"ש ותוס' הרא"ש בשטמ"ק
 שם), הרי לא מצינו מפורש ברז"ל שהי' יום שמחה אחר מיתת משה.
 וראה בארוכה לקו"ש חט"ז שם.
 (10) טושו"ע או"ח סי' תקפ ס"ב. וראה לקו"ש שם ע' 364 הערה 5.
 (11) סה"ש שם ע' 140 ואילך.
 ולהעיר שבשנה זו (ח"י אלול – תשמ"ג) נתמלאו ארבעין שנין משנה
 ההיא (ח"י אלול – תש"ג). וראה פרש"י סוף פרשתנו (תבא) – מע"ז ה,
 ב.
 (12) ראה סה"ש שם ע' 142. וראה גם שם ע' 89 ואילך. ס"ע 185
 ואילך תש"ה ע' 122 ואילך. ועוד.

(1) שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תש"ג ע' 141) – בשם אביו.
 (2) תנחומא ס"פ פקודי. שמו"ר פנ"ב, ב.
 (3) מגילה יג, ב. וראה ר"ה (יא, א) בנוגע לחודש שנוולדו בו האבות
 וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 87 בהערות ושוה"ג (וש"ג) בנוגע ליום
 הולדת דכל אחד מישראל וראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 331 ואילך. ח"ב
 ע' 398 ואילך.
 (4) תנחומא שם. וראה גם שמו"ר שם.
 (5) ראה עץ יוסף שם. ובשמו"ר שם נזכר רק החודש (ראה יפ"ת שם).
 (6) ראה יפ"ת לשמו"ר שם, דאי"ז סתירה להכלל דאין מערבין שמחה
 בשמחה.
 (7) מגילה שם. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 365 ואילך.
 (8) יום הולדת סתם, משא"כ כשנעשה בר מצוה (זהר חדש טו, ד
 ככיום החופה), בר ששים (מו"ק כח, א) ועוד. – וראה שיחת יא ניסן

27 ולכן "אין נוגעים בו להורגו דהוה ליה כילוד ואין דוחין
28 נפש מפני נפש"^{21*}
29 כלומר: אמנם לעובר ישנם כל רמ"ח האיברים, והוא
30 נע וכדומה, אך "לאו נפש הוא", כי המהות של נפש חיה
31 היא, שאינם שני דברים שונים – (א) מציאות של גוף, (ב)
32 בתוכו נמצאת הנפש וחיות הנפש, כחפץ המונח בכלי,
33 אלא²² שזוהי מציאות חיה אחת. לעומת זאת, אצל
34 העובר, הרי חיותו אינה שלו^{22*}, אלא של אמו²³, ולכן "לאו
35 נפש הוא".
36 ועל כך היא השמחה ביום ההולדת בכל שנה ושנה,
37 כי ביום זה הפך האדם למציאות חיה, "נפש".

ג.

גילוי החסידות, כגאולה הנמשלת ללידה

38 לפי זה מובן מדוע ציון יום ההולדת כיום טוב מודגש
39 אצל הבעש"ט ואדמו"ר הזקן. כי זהו חידושה של תורת
40 החסידות – החסידות הכללית של הבעש"ט ביחד עם
41 חסידות חב"ד, שהתגלתה על ידי רבינו הזקן:
42 ידוע²⁴ שהגלות "נמשל לעיבור" ו"גאולת ימי המשיח
43 שיהיה במהרה בימינו נמשל ללידה"²⁵. וכיון שתורת
44 החסידות היא הכנה לגאולה – "טועמיה חיים זכו" של
45 הגאולה²⁶ – ועל ידי הפצת החסידות חוצה – יפוצו
46 מעינותיך חוצה – הרי אז אתי (=יבוא) מר, דא מלכא
47 משיחא, כפי שענה המשיח לבעל-שם-טוב²⁷, ומובן,
48 שחידוש תורת החסידות הוא מעין הגילוי של הגאולה –
49 כענין הלידה.

1 לו כבר כל האיברים, ואף שערות וצפרניים¹³. יותר מכך:
2 מתבצעות אצלו אף פעולות האיברים – "אוכל ממה שאמו
3 אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה"¹⁴, וכדומה.
4 ואדרבה: בהיותו במעי אמו הוא "חזק יותר" בפרטים
5 מסויימים יותר מאשר לאחר היוולדו: במעי אמו הוא
6 מוגן¹⁵ מכל נזק וכדומה בדרך ממילא על ידי אמו, בעוד
7 אשר לאחר היוולדו יש צורך לטרוח ולהתאמץ כדי לשמור
8 על בריאותו ושלמותו. וכאמור לעיל, הוא אוכל ממזון אמו
9 וכן שותה כך, ואילו לאחר היוולדו כרוך מזונו בטרחה
10 רבה, ולפעמים אף בצער וסבל של התינוק וכדומה.

11 ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי הרוחניות אצל יהודי:
12 התינוק במעי אמו – "נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף
13 העולם ועד סופו" ו"מלמדין אותו כל התורה כולה"¹⁴, אך
14 "כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו
15 כל התורה כולה"¹⁴, ורק מאוחר יותר, "משיתחיל לדבר", רק
16 אז "אביו מלמדו תורה צוה"¹⁶, ומאוחר יותר "בן חמש
17 למקרא בן עשר למשנה..." עד שיכול להגיע ללימוד התורה
18 בשלמות של "בן ארבעים לבינה"¹⁷ – ורק מיעוט קטן מגיע
19 לדרגה של "למד כל התורה כולה"¹⁸.

20 ואם כך, יום ההולדת הוא נסיגה עצומה¹⁹ במצב הילוד
21 לעומת מצבו כעובר במעי אמו – ועל מה היא השמחה
22 ביום ההולדת?

23 ההסבר לכך²⁰ מובן מן ההבדל שבין עובר לבין ילוד
24 בהלכה, כדברי רש"י²¹: "כל זמן שלא יצא לאויר העולם
25 לאו נפש הוא וניתן להרגו ולהציל את אמו (המקשה לילד
26 ומסוכנת)", ודוקא כאשר "יצא ראשו" הוא נקרא "נפש",

13 ראה נדה ל, סע"א – במשנה, ובגמ' שם, ב. יבמות פ, רע"ב.

14 נדה ל, ב.

15 להעיר מתחומא תוריע ג.

16 ל' אדה"ז בריש הלכות ת"ת שלו – מסוכה מב, א.

17 אבות ספ"ה.

18 ובלי' המורה על חידוש (מנחות צט, סע"ב): שאל בן דמה כו' כגון

אני שלמתי כל התורה כולה. – וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ה ס"ד-ה.
פ"ב ס"ב ואילך.

19 ולהעיר מהמובא בדרישה יו"ד סו"ס רסד: מה שנהגין בשבת

לבקר אצל תינוק הנולד משום שהוא אבל על תורתו ששכח כו' ונראה
משום הכי ניתנה מילה לח' ימים אחר שעברו ימי אבלות.

20 בכל הנ"ל ובהבא לקמן – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ב
ע' 288 ואילך.

21 סנהדרין עב, ב ד"ה יצא ראשו. ועד"ז במאירי שם. סמ"ע חו"מ

סי' תכה סק"ז (ראה גו"א משפטים כא, כב). וראה רמב"ן נדה מד, ב.
ועוד.

21* במשנה אהלות ספ"ז. סנהדרין שם. וראה גם בית האוצר

מערכת א כלל יו"ד אם עובר נק' אדם.

22 ראה המשך תרס"ו (דלקמן הערה 61). המשך תער"ב ח"א פר"י.

ועוד.

22* כי נפשו עדיין אינה מיוחדת עם גופו (אף שנמצאת בו – ראה
סנהדרין צא, ב). וראה לקו"ש ח"י ע' 45 בנוגע ל"תחילת ניוטת נפש זו
הקדושה כו'" (שו"ע אדה"ז אור"ח מהד"ת סו"ד).

23 להעיר מרמב"ן שבת קז, ב ד"ה הא דאמרין: אע"ג דהאי עובר
לית ב' בדידי' נשמה כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו העוקרו משם נוטל
נשמתו ממנו. וראה מאירי שבת שם: שכל שלא נולד אינו ראוי לומר בו
נטילת נשמה כדכתיב כו'.

24 ראה דרושי וארא – תו"א נה, א ואילך. סה"מ תקס"ב ע' קלד
ואילך. תו"ח שמות צו, ב ואילך. אוה"ת שמות כרך א' ע' קלט ואילך.
כרך ז – ע' ב'תקפד"ה (ע"פ מו"נ).

25 ל' התו"א שם.

26 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"כ ע' 192. וש"נ.

27 כמ"ש הבעש"ט באגרתו הידועה – נדפסה בראש ס' כתב שם

טוב. ובכ"מ.

32 כלומר, למרות שלכלי יש שיעור, ואילו היו מוציאים אותו
33 מרשות לרשות כשלעצמו היו חייבים על הוצאה זו, למרות
34 זאת, כיון שהוא משמש עתה ככלי למזון שבתוכו, אין
35 הוא, לפי התורה, מציאות בפני עצמו, אלא "טפילה לו" –
36 וכיון שהמזון פחות מהשיעור המחייב על הוצאת מזון – לכן
37 אין הוצאה זו, כולל הוצאת הכלי, נחשבת כהוצאה. כאשר
38 מטרת הוצאת הכלי היא למען המזון, הרי זוהי המציאות
39 האמיתית של הכלי, הוא הופך לחלק מן המזון.

ד.

החידוש בילוד – כל איבר בפני עצמו

40 בכך ניכר הקשר בין יום הולדתו של הבעש"ט לבין
41 יום הולדתו של אדמו"ר הזקן:
42 החידוש בהפיכת הילוד למציאות של "נפש" אינו רק
43 משום החיות באופן כללי, אלא בעיקר בקשר לפרטיו:
44 העובדה שהעובר איננו "נפש" כי אם רק פרט טפל
45 (ורק) של אמו, ניכרת בעיקר בכך חושיו ואיבריו אינם
46 פועלים במלוא החיות, כנאמר בגמרא¹⁴ "ולמה³⁷ הולך
47 דומה במעי אמו? לפינקס מקופל ראשו בין ברכיו... ואוכל
48 ממה שאמו אוכלת..." כלומר, למרות שהעובר מושלם
49 מבחינה גופנית בכל איבריו, ראש, עינים, אזנים וכו', הרי
50 "ראשו מקופל ומונח בין ברכיו, שאינו משמש כלום שאינו
51 מחשב ומהרהר", וכן "עינים לו ולא יראה ואזנים ולא
52 ישמע..."³⁸.

53 בכך מתבטא אפוא החידוש של הפיכת הילוד לנפש
54 בפני עצמה, - לא רק בחיות הכללית של הגוף, אלא בכך
55 שאז מתחילה פעילותם של חושיו ואיבריו, כל אחד בפני
56 עצמו.

57 ולפיכך אומרים בנמשל, שח"י אלול הוא "יום הולדת"
58 של "שני המאורות הגדולים" בבת אחת, כי, כידוע³⁹,
59 ה"חידוש" של רבינו הזקן בחסידות חב"ד⁴⁰ לגבי החסידות
60 הכללית של הבעש"ט הוא בכך שהבעש"ט הכניס חיות

1 תורה ומצוות ניתן לקיים בשני אופנים:

2 (א) לימוד תורה וקיום מצוות באופן שהיהודי והתורה
3 והמצוות הם שני דברים שונים, יהודי זה שומר מצוות,
4 שקוע בלימוד התורה ומדקדק במצוה קלה כבחמורה, אך
5 הוא מרגיש את מציאותו כמציאות נפרדת מן התורה
6 והמצוות – הוא לומד תורה ומקיים מצוות, והמצוות
7 מביאות לו חיים, הן "חיינו ואורך ימינו", בהיותן חכמתו
8 ורצונו של הקב"ה מקור החיים.

9 זהו מעין עובר, תינוק במעי אמו, שלמרות שיש לו כל
10 האיברים, וזוהי מציאות חיה²⁸, בכל זאת חיותו אינה שלו
11 אלא של אמו, ואילו האיברים שלו "הם כמתים"²⁹.

12 (ב) הבעל-שם-טוב גילה והדגיש³⁰ את פנימיות
13 ואמיתות הענין של "אין עוד מלבדו"³¹ – שאין שום
14 מציאות זולת ה' יתברך, ולכן אין שני דברים – מציאות
15 של אדם שהוא המקיים תורה ומצוות, משום שאין מציאות
16 מלבד ה' אלא יש מציאות אחת בלבד³²: הקדוש-ברוך-
17 הוא תורתו ומצוותיו, שהוא וחכמתו ורצונו אחד,
18 וממילא קיימת אצל האדם מציאות אחת בלבד, חיינו
19 הם התורה והמצוות.

20 בדומה לענין הלידה, שאין נולדים שני דברים שונים –
21 גוף עם נפש בתוכו, אלא גוף חי אחד³³.

22 וזה מודגש בלשון חז"ל³⁴ "אני לא נבראתי (אין כל
23 בריאה של מציאות האדם) אלא (רק מה שנברא) לשמש את
24 קוני (מציאותו היא שהוא משמש את קונו)" –

25 כי כדי שיתבצעו רצונו וחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא
26 – תורתו ומצוותיו – יש צורך ביהודי בעולם הזה הגשמי
27 שיממש זאת. יוצא אפוא, שמלכתחילה הוא לא נברא
28 כבריאה ומציאות בפני עצמה, אלא הוא פרט באופן הקיום
29 של רצון ה', שבאמצעותו מתבצע רצונו יתברך³⁵.

30 ודוגמא לכך בהלכה בפועל: "המוציא אוכלין פחות
31 מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי, שהכלי טפילה לו"³⁶.

(35) וראה בכהנ"ל גם לקו"ש חלק י"ד ע' 102 ואילך.

(36) משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם הל' שבת ספ"ח.

(37) הלשון כאן הוא בתו"א שם. ובגמרא הוא בשינוי לשון וסדר ואכ"מ.

(38) תו"א שם. וראה בשאר מקומות שבהערה 24. ובתו"ח שם (ע"ב): ואבריו כדומם ממש בלתי פועלים שום פעולה כלל. ובתו"א שם:

אין משמשים כלום והרי הם כמתים (כנ"ל).

(39) ראה גם לקו"ש ח"ט שם. ובכ"מ.

(40) סה"ש תש"ג ע' 142.

(28) להעיר ד"עובר ירך אמו הוא" (גיטין כג, ב. ובכ"מ. וראה בהנסמך

בלקו"ש [המתורגם] חכ"ב ע' 67 הערה 41) – ירך חי.

(29) ראה תו"א שם "משא"כ ראשו עם כל אברי הנשימה אין משמשים כלום והרי הם כמתים".

(30) ראה סהמ"צ להצ"צ – מצות אחדות הוי' פ"ג: וע"פ עומק יסוד הבעש"ט כו'.

(31) ואתחנן ד, לה.

(32) ראה סהמ"צ שם: וזוהי אמיתית החסידות.

(33) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 267 ואילך.

(34) משנה סוף קידושין – כג"י המלאכת שלמה ועוד שם.

המיוחדת: החל מכוחות השכל – חכמה בינה דעת – 29
 שבנפש, שגילוי האלקות בשכל הוא באופן שמורגש בו 30
 שכל מציאותו היא למען הבנת אלקות, ומכוחות השכל 31
 נובעות המדות (הרגשות), בהתאם למוחי⁴⁶, שמורגש 32
 שכל קיומה של מדת האהבה הוא למען אהבת ה', וכן 33
 במדת היראה ובשאר המדות. ואז כל כוח הוא "נפש" 34
 בהתאם למהותו המיוחדת, שחייו וקיומו הוא אלקות. 35

ולכן אמר הרבי "היום הוא יום ההולדת של שני 36
 המאורות הגדולים שלנו" – בדבור אחד, ורק לאחר מכן 37
 פירט כל אחד בפני עצמו – כי ההשפעה של יום ההולדת 38
 על כל יהודי באופן גלוי, עד כדי אמירת "גוט יום טוב" 39
 בכנות, היא כאשר מתגלית ומשפיעה תורת החסידות 40
 הכללית של הבעש"ט על ידי וביחד עם תורת חסידות 41
 חב"ד של רבינו הזקן. שכן כך הופך היהודי למציאות 42
 מלאה ומוחלטת של "נפש" על כל פרטיה. 43

ה.

תורת הבעש"ט על "כי תבא"

כל דבר שהתגלה על ידי צדיקים מתבטא בראש 44
 ובראשונה בדברי תורתם. גם הענין שזוכר לעיל לגבי 45
 הקשר שבין הבעש"ט לבין אדמו"ר הזקן מובע בגלוי 46
 ובהדגשה בדברי התורה שאמר הבעש"ט בשבת כי תבוא 47
 – ח"י אלול⁴⁷ בשנת תרנ"ב נכפי שסיפר מורי-חמי 48
 אדמו"ר⁴⁸ על אביו, הרבי נ"ע, אשר שמע את שבע התורות 49
 שאמר הבעש"ט באותו ח"י אלול בגן עדן⁴⁹: 50

את דבר התורה הראשונה אמר הבעש"ט לאחר קבלת 51
 שבת על הפסוק⁵⁰ "והיה כי תבוא אל הארץ...". ופירש: 52
 ארץ לשון מרוצה, כי בתיבת ארץ יש ב' פירושים, כדאיתא 53
 במדרש⁵¹ למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, 54
 וארץ לשון מרוצה⁵². 55

כללית בתורה ובמצוות, על ידי גילוי הנשמה של כל יהודי, 1
 דבר המתבטא באופן כללי בענין האמונה. אמנם, כוח 2
 האמונה מקיף את כל כחות הנפש ומשפיע עליהם באופן של 3
 חיות, החודרת בכולם כנאמר⁴¹ "וצדיק באמונתו יחיה", בכל 4
 זאת אין הכרח שחיות האמונה חודרת לכל אחד מכחות 5
 הנפש במהותו הפרטית, אלא בחיות הכללית של כל כוח, 6
 הקשורה בנקודת האמונה של הנשמה. 7

לדוגמא: האמונה מסוגלת להיות לא רק כוח מקיף 8
 בלבד, אשר "גנבא אפוס מחתרתא רחמנא קריא"⁴², 9
 (=הגנב על פתח המחתרת קורא להשם), אלא היא 10
 משפיעה גם על התנהגות האדם בפועל, עד כדי השפעה 11
 על כוח הראיה שלו, שבמקום לראות את העולם כמציאות 12
 גשמית בפני עצמו (המהווה סתירה לרוחניות וכל שכן 13
 לאלקות), משפיעה האמונה עליו שלא לראות (בראיה לא 14
 בשרית) את העולם כסתירה לאלקות. ברם, האמונה אינה 15
 יכולה להביא את האדם לראות⁴³ את "כוח הפועל 16
 שבנפעל"⁴⁴. 17

בדומה לחיות הכללית של האדם: היא חודרת אל כל 18
 האברים ומאחדת עמם, אך אין היא קשורה למהות פרטית 19
 של כל אבר, אלא למהות הכללית של כל האברים – של 20
 היותם חלק מגוף האדם⁴⁵. 21

לעומת זאת, אדמו"ר הזקן הכניס חיות בכל אחד 22
 מכחות הנשמה, ובכל עבודה רוחנית לפי המהות 23
 המסויימת של כוח זה, בדומה לחיות היחודית המותאמת 24
 לפי ענינו הפרטי של כל אבר. כלומר, כוח האמונה חודר 25
 ומשפיע אף לכוחותיו השכליים של האדם, עד אשר השכל 26
 עצמו מביין ומחייב את מציאותה של האלקות. 27

כך שכל פרט של היהודי הפך ל"נפש" מצד מהותו 28

(41) חבקות ב, ד. וראה מכות בסופה (כד, א). תניא פל"ג (מב, ב).

(42) ברכות סג, א (גי' הע"י).

(43) להעיר ממאמר הצ"צ לפני הסתלקותו (סה"ש תש"ב ע' 103) "אז ער זעט ניט דעם גוף נאר אור הנשמה". ולהעיר ממה שאמר הה"מ (סה"ש תש"ג ע' 155) "אין די ג' ימים אחרונים פון מסירת הפקדון – הסתלקות – זעט מען נאר דעם דבר הוי' וואס אין יעדער גשמי וואס דער דבר הוי' איז דער מהות פון דעם גשמי", וכן מהמובא בבית רבי ח"א פכ"ב (מו, א) הערה א שאיזה ימים לפני הסתלקותו שאל אדה"ו להצ"צ "האתה רואה את הקורה ונתפלא נכדו מהו"ע השאלה, וא"ל רבינו תאמין לי שאיני רואה עתה כ"א את האין האלקי המח' כו".

(44) ע"ד שהה"מ הכיר פרטי כח האומן הפועל שהי' סומא בעין אחת (שער האמונה ספכ"ו. ובכ"מ). ובשער האמונה שם: שא"א להיות זה כ"א במי שיכול להכיר בכל רוחני שבגשם עד כלליו אור החיות האלקי הרוחני שהוא כח ומקור לכל פעולה".

(45) ראה ספר הערכים חב"ד ח"א ערך אברים ס"א. וש"נ.

(46) משא"כ בחסידות חג"ת – שבאין מן האמונה או שהמוחין רק דרך מעבר. ואכ"מ.

(47) בהקביעות דשנה זו (תשמ"ג).

(48) שמע"צ תרצ"ו אוטואצק, מרשימת השומעים (נעתק בס' שבעה הבאה).

(49) היום יום – ח"י אלול (בקיצור קצת), כתר שם טוב בהוספת ס"ג. וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 338 ואילך.

(50) ריש פרשתנו (כו, א).

(51) ב"ר פ"ה, ח.

(52) תו"ד ד"ה כי כאשר (א, סע"ג ואילך). סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשיב. אוה"ת בראשית ח"ג תפא, ב ואילך. ח"ו תתרגמ, א ואילך. וראה גם סה"מ עטר"ת ע' תקכג, ועוד.

לידה, שבמציאות שלך התחדש והתגלה הענין של "מתנה" 34
מלמעלה הניתנת בירושה לכל אחד מ"ישראל", ה"רצון" 35
ומרוצה" של הנשמה, צריכה אז להיות עבודה בכך - 36
להלביש את האורות בתוך כלים - ליישם חידוש זה 37
בכוחות השכליים של האדם - חב"ד - ובאמצעותם בכל 38
כוחות נפשו, כדלעיל, ואז תהיה שלמות הלידה⁵⁷. 39

ו.

מהו הקשר?

לפי זה יש לבאר את המשך תורת הבעש"ט: "והלכת 40
אל המקום - זוהי השגחה פרטית .. כאשר יהודי הולך 41
למקום מסויים... המטרה היא - לשכן שמו שם - לפרסם 42
אלקות בעולם". 43

ולכאורה: אמנם, ענין זה קשור ליסודות של שיטת 44
הבעש"ט, האמונה בהשגחה פרטית והתכלית לפרסם 45
אלקות במקום שיהודי מגיע לשם⁵⁸ 46

אך מהו הקשר של דברים אלו לתחלת תורת הבעש"ט 47
ו"היה כי תבוא את הארץ .. ולקחת .. ושמת בטנא - להלביש 48
את האורות בתוך כלים"? 49

באותה רשימה⁵⁹, שהוזכרה לעיל, מסופר על ה"תורה" 50
השניה שנאמרה על ידי הבעש"ט לאחר תפלת ערבית: 51
"אמר עוד הפעם התורה הקודמת, והוסיף: והיה כי תבוא 52
- כדי להגיע אל הרצון הניתן במתנה לכל יהודי, אפשר 53
על ידי - לשכן שמו שם - מסירות נפש למען פרסום 54
אלקות בעולם. ומסירות הנפש בכך היא - על ידי ברכה 55
ופסוק תהלים". 56

אך בכך אין די כדי להסביר את הקשר של שני הענינים 57
הללו לתורה הראשונה, כי מן הנאמר בהמשך "אמר עוד 58
הפעם התורה הקודמת והוסיף" מובן, שההוספה בפעם 59
השניה היא "תורה" בפני עצמה, ולא רק הסבר ל"תורה" 60
הראשונה. 61

בנוסף לכך: לפי זה מובן רק הקשר שבין "לשכן שמו 62
שם" - מסירות נפש למען פרסום אלקות בעולם - לבין 63
ו"היה כי תבוא" - הרצון הקיים במתנה אצל כל אחד, 64

1 "והיה כי תבוא אל הארץ - כאשר תגיע אל הרצון
2 והמרוצה - אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה -
3 שזוהי מתנה מלמעלה המגיע בירושה⁵³ לכל אחד
4 מישראל, צריכה העבודה בכך להיות - וישבת בה -
5 באופן של התיישבות - ולקחת...⁵⁴ ושמת בטנא -
6 להלביש את האורות בתוך כלים - והלכת אל המקום -
7 זה מעין השגחה פרטית - אשר יבחר ה' אלקיך - כאשר
8 יהודי הולך למקום מסויים, הרי זה לא שהוא ההולך
9 למקום זה, אלא ההשגחה העליונה מובילה אותו. ולכן,
10 בהגיעו למקום כלשהו, המטרה היא - לשכן שמו שם -
11 לפרסם אלקות בעולם".

12 כיון שתורה זו נאמר על ידי הבעש"ט ביום ח"י אלול,
13 ונשמע על ידי נשיאי חב"ד⁵⁵, מובן⁵⁶ שמודגש בהם
14 החידוש של יום ח"י אלול - דרכם וחידושם של הבעש"ט
15 ושל אדמו"ר הזקן.

16 ואפשר לומר, שהבעש"ט אומר כאן שני ענינים:

17 (א) "והיה כי תבוא אל הארץ - כאשר תגיע לרצון
18 ולמרוצה אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה, שזוהי
19 מתנה מלמעלה הניתנת בירושה לכל אחד מישראל" - זהו
20 הגילוי של תורת החסידות הכללית, שחידש הבעש"ט
21 באופן כללי, גילוי הרצון העצמותי שבנשמה הקיים אצל
22 כל יהודי.

23 (ב) והעבודה הדרושה היא - וישבת בה - באופן
24 התיישבות, ולקחת... ושמת בטנא - להלביש את האורות
25 בתוך כלים" - זוהי מהותה של חסידות חב"ד, שמיישמים
26 את הרצון והמרוצה של הנשמה בפירוט, אורות בכלים,
27 באופן שהדבר מורגש ומופעל בכל אחד מכוחותיו
28 הפרטיים של האדם, וכדלעיל.

29 ובכך מדגיש הבעש"ט שאין אלה שני ענינים נפרדים
30 - "עליך להגיע לרצון ולמרוצה וכו'", וענין נוסף "שצריכה
31 להיות עבודה באופן של התיישבות",

32 אלא שני הדברים נאמרים כענין אחד: "כאשר תגיע
33 לרצון ולמרוצה..." - כלומר, שהתרחשה אצלך, כביכול,

(53) ראה ב"ב (קכט, ב. קלג, א) בענין מתנה במי שראוי ליורשו. ונת'

באוה"ת בראשית ח"א טז, ב ואילך.

(54) פרשתנו שם, ב: ולקחת .. לשכן שמו שם.

(55) היינו - גם בענין דין, כי בג"ע היו כל החסידים ג"כ (ראה הערה הבאה).

(56) ומובן ג"כ ששייך ענין זה לכא"א, מכיון שבעת אמירת התורה הנ"ל (והתורה הב' דלקמן. משא"כ שאר התורות) היו שם גם תלמידי הבעש"ט ותלמידיהם וחסידים (בכלל) וגם נשים (ראה בהמשך הרשימה

בכתר ש"ט שם. וראה לקו"ש שם).

(57) ע"פ הנ"ל בפנים תומתק ההקדמה של כ"ק מו"ח אדמו"ר לתורות הנ"ל שבלקו"ד ח"ב (שמא, א ואילך) שאינו מספיק הענין דאמונה בה' אלא שצריך להתייגע שאלקות יבא גם בהשגה, וע"י ההשגה באלקות נעשה אמונה טהורה כו'. עיי"ש.

(58) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ג ואילך.

(59) הנ"ל הערה 48, 49.

30 הזקן, אך בכל זאת, לאחר התגלות חסידות חב"ד נוסף
31 לפרסום האלקות הענין ש"האורות" מתבטאים "בתוך
32 כלים".

33 ההסבר לכך הוא:

34 החידוש של אדמו"ר הזקן בתורת חסידות חב"ד אינו
35 רק משום השוני של הכוחות השכליים של האדם - חב"ד
36 - משאר כוחות הנפש, אשר לכן חשוב שתורת החסידות
37 - אלקות - תהיה חדרה גם בשכלו של האדם,

38 אלא מפני שהתכלית היא לעשות לו יתברך דירה
39 בתחתונים, כך שירגש שאין עוד מלבדו, בתוך מציאות
40 העולם ומצד העולם, וכיון שתחלת המציאות הנבדלת,
41 כביכול, מאלקות היא השכל⁶⁴, לכן חשוב בראש ובראשונה
42 להסביר את האמור לעיל באופן שכלי, כך שיוכח באמצעות
43 השכל האנושי. ועל ידי שגם שכלו של האדם חש ומכיר
44 באחדות ה' הנ"ל, עד אשר זוהי כל מציאותו של השכל -
45 הבנת האלקות, על ידי זה מגיעים לידי "והשבות אל
46 לבבך"⁶⁵, במדות שבלב, וההשפעה המושלמת על המדות
47 שבלב היא דוקא באמצעות שכלו של האדם, כפי שפוסק
48 הרמב"ם להלכה⁶⁶ "והאיך היא הדרך לאהבתו ויראתו -
49 בשעה שיתבונן...", ועל ידי כך בכוחות התחתונים, עד אשר
50 אחדות ה' תורגש בעולם כולו ובכל ענייניו⁶⁷.

51 ולכן רואים שכאשר הפעולה של "לפרסם אלקות
52 בעולם" מופיעה כהמשך וכפרט בחידוש של חב"ד בתוך
53 תורת החסידות הכללית, "ולקחת... ושמנת בטנא, להלביש
54 את האורות בתוך כלים" - נוסף בה החידוש,

55 כי בנוסף לכך שניתן לראות שזהו רצון ומרוצה של
56 עצם הנפש, המתבטאים בכוחות השכליים, חב"ד - ולא
57 ענין הכרוך במציאותו ותענוגו - דוקא כאשר רואים
58 שהאדם מוכן להפחית את עבודתו עם עצמו (השכלתו
59 באלקות, עבודתו באהבה ויראה) ללכת לפרסם אלקות
60 בעולם שמחוצה לו⁶⁸,

1 שזהו החידוש הכללי של שיטת הבעש"ט, אך עדיין אין
2 מובן הקשר לפרט העיקרי בתורה הראשונה, שהעבודה
3 צריכה להיות באופן של התיישבות - ולקחת... ושמנת
4 בטנא - להלביש את האורות בתוך כלים - הענין של
5 יישום והבאה לידי פרטים - דרך חב"ד?

6 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

7 ההבדל בין עובר לבין ילוד, לא רק במציאותו כלפי
8 עצמו, אלא גם ובעיקר כלפי הזולת, הוא, שכל פעולותיו
9 של העובר הן לעצמו, ואין להן קשר והשפעה על העולם
10 שמחוצה לו. לעומת זאת, כאשר נולד התינוק, הרי כל
11 פעולה משפיעה גם על סביבתו, החל מן הרגע הראשון
12 להיוולדו, כאשר צעקתו נשמעת בחוץ⁶⁹, ופעולותיו בידי
13 וברגליו נראות ומחשיות לאחרים.

14 ולכן, כהמשך ל"לידתו" של היהודי, הענין שהתורה
15 והמצוות וחיותו ונפשו - הרצון והמרוצה של הנפש -
16 מתבטאים כאורות בכלים, הרי ממילא הוא מביא לידי
17 פרסום אלקות, שבכל מקום הוא חש שהתכלית היא
18 לפרסם אלקות בעולם.

19 הסיבה לכך ברוחניות היא: ההבדל בין מציאות
20 המקבלת חיותה ממציאות אחרת לבין חיות עצמית הוא⁶¹:
21 דבר היונק את חיותו מזולתו אינו מסוגל להחיות אחרים.
22 רק דבר שחי בעצמו יכול להעניק חיות ולהחיות אחרים,
23 שכאשר הוא פוגע בדבר אחר הוא מסוגל להעניק לו חיות.
24 וכיון שאלקות ותורה ומצוות הם חיות עצמית, הרי כאשר
25 זוהי מציאותו של היהודי, וזוהי נפשו, הרי אז⁶², היהודי
26 משפיע בכל מקום שאליו הוא מגיע ומפרסם אלקות
27 בעולם⁶³.

ז.

פרסום אלקות - על ידי כל כוחות הנפש

28 אמנם, פרסום האלקות בעולם התחיל על ידי הבעש"ט
29 אף לפני גילוי תורת חסידות חב"ד באמצעות אדמו"ר

כעל פה, יפעל על השומעים" וע"פ הנ"ל בפנים תומתק השייכות ביניהם.
ואכ"מ.

64 כי הרצון - הוא תנועה בנפש (וגילוי) מציאותו הוא בשכל ומדות
ומחדר"מ.

65 ואתחנן ד, לט.

66 ה' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

67 ראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה בסופו "וכוונה העצמית שהטבע
ממש יהי' אלקות והענינים שלמטה יהיו כלים לאלקות דזה בא ע"י רבינו
בהתלבשות בהשגה דוקא כו'".

68 להעיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שנרפס בספר השיחות תש"ה
בסופו. אג"ק שלו ח"ח ע' תצו ואילך.

60 ראה תו"א (וער"ז בשאר המקומות שבהערה 24) "שאו מוציא
הקול כמו"ש רז"ל (נדה מב, כ. טושו"ע יו"ד סקצ"ד סי"ב) שהוא סימן
הלידה דשמעי' לולד דצויץ".

61 המשך תרס"ו ע' קעה. ובכ"מ

62 ראה שם ע' קעז"ח (ובכ"מ) הגוף חי ממנו שלא ע"י התעסקות
דכאשר הנפש הוא שייך להגוף הרי הגוף ממילא חי ממנו.

63 להעיר מר' העינינים (סה"מ תש"ח ע' 295 ואילך - ענין ו"ט)
שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בדברי אביו ע"ד תורת החסידות "חיות עצמי
דתורת החסידות הוא חי בעצם. חי בעצם הוא חי להחיות. תורת
החסידות מחי' נפשות. רבינו במסירת נפשו הק' על תורת החסידות פעל
למעלה, אשר בכל זמן ובכל מקום שילמדו תורת החסידות בספר או

15 שם – לפרסם אלקות בעולם, כפשוטו, בעולם כולו –
 16 ובמיוחד באמצעות שלוחיו וכו' בכל קצוי תבל.
 17 והפרסום נעשה על ידו בכל האופנים: הן על ידי גילוי
 18 הענינים העמוקים ביותר בתורת החסידות, הן על ידי
 19 פרסום דברי תורתו, בנגלה ובחסידות, בשפות שונות –
 20 ועד לאופן היורד למטה ביותר של השפעה על "תינוקות
 21 שנשברו" וכדומה, ועד כדי השפעה על יהודי לשמור שבת,
 22 להקפיד על טהרת המשפחה, להניח תפילין וכדומה.
 23 על ידי כך משפיעים על היהודי שיוכר בו הענין של
 24 "אני היום ילדתיך"⁷², שהוא נולד כיהודי, "נפש" חיה,
 25 שכל מציאותו היא תורה ויהדות,
 26 וכך מחישים יותר את הגאולה בפועל בימינו, על ידי
 27 משיח צדקנו, כאשר תהיה לידת עם ישראל בגלוי – "חלה
 28 גם ילדה ציון את בניה"⁷³, במהרה בימינו ממש.
 (משיחת ח"י אלול תשמ"א, תשמ"ב)

1 הרי גם לגבי העבודה עצמה, כפי שחשוב שפרסום
 2 האלקות ייעשה על ידי האדם בכל כוחות נפשו, שיפרסם
 3 אלקות הן בכוחות השכליים – הבנה והשגה שכלית, הן
 4 על ידי מדותיו ושאר כוחות נפשו, ואף על ידי כוח
 5 המעשה שלו – הנחת תפילין עם יהודי, קביעת מזווה
 6 בפתח ביתו, וכן במצוות אחרות,
 7 כך גם חשוב לנצל כל אמצעי ואופן לפרסם אלקות
 8 בהתאם למצב המיוחד שבכל תקופה ובכל מקום, ועל ידי
 9 כך מבררים ומעלים גם מכשיר ואמצעי מסויים זה⁶⁹ אשר
 10 בעולם, לעבודת ה' יתברך⁷⁰. שהרי, כל דבר בעולם – לא
 11 בראו אלא לכבודו⁷¹.

ח.

הפצת יהדות על ידי הרבי – בכל מקום ובכל דרך

12 לפי זה מובן מדוע התגלתה "תורת" הבעש"ט שהוזכרה
 13 לעיל על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, כי אצלו ראו בפועל
 14 שההשגחה העליונה הובילה אותו בכל מקום "לשכן שמו

(69 ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 47 ואילך.

(70 וע"י הכפועל שבוה – הן מצד האדם (שפירסום אלקות הוא בכל כוחות נפשו) והן בעניני עולם (שהוא לפי אופן הזמן והמקום כו' שע"ז מברר ומעלה כל עניני העולם כו'), עשיית דירה לו ית' בתחתונים. בפועל, נתוסף בגילוי העצמות ובגילוי הרצון שבנשמה, ובמילא בהחדרתו

בכב"ד כו'.

(71 אבות ספ"ו.

(72 תהלים כ, ז, וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 291 ואילך.

(73 ישעי' סו, ח.

המשך ביאור למס' ובא בתרא ליום שני עמ' א

13 הגמרא מסתפקת באופנים מסוימים, האם מצטרפים השלשה
 14 אילנות: פְּעֵי רֵב פְּפֵא, מְכַר לֹו שְׁנַיִם [שני אילנות] פְּתוֹף שְׁדָהוּ,
 15 וְאֵילָן אֶחָד עַל הַמַּצֵּר – על גבול שדהו, מהו, האם אינם מצטרפים
 16 להיחשב שדה אילן, כיון שהאילן העומד על הגבול נחשב מופלג
 17 מן השנים ולא קנה את הקרקע, או שמא מצטרפים, וקנה הקרקע.
 18 ממשיכה הגמרא ומסתפקת: אם ננקוט כצד שקנה את הקרקע,
 19 עדיין יש להסתפק במכר לו שְׁנַיִם פְּתוֹף הַשְּׂדֵה שְׁלֹו, וְאֶחָד פְּתוֹף
 20 שְׁלֹ תְּבִירוֹ – ואילן נוסף העומד בשדה חבירו, וקנה אותו המוכר
 21 עם הקרקע, ובעת מכר ללוקח אילן זה עם שני אילנות שבקצה
 22 שדהו, מֵאֵי, האם אף באופן זה מצטרפים הם, או שמא כיון שבשני
 23 שדות הם עומדים, אינם מצטרפים. מסיימת הגמרא: תִּיקוּ –
 24 תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

1 שאחד הוא, וממנו גדלים שלשתם.
 2 הגמרא פושטת הספק. אָמַר לִיה רֵב נְבִיחָה מְבִי כְּתִיל לְרֵב אֲשֵׁי, תֵא
 3 שְׁמַע ממשנה לפשוט הספק, דְּתַנֵּן – ששנינו במשנה במסכת
 4 כלאים (שם מ"ב) הַמְּקָרִיף שְׁלֹשָׁה גִפְנִים, דהיינו, שכופף שלשה גפנים
 5 אל הקרקע, וכיסה את אמצעיתם בקרקע כדי שישרישו, ובעת
 6 נראים כששה גפנים, וְעִקְרֵיהֶן נְרָאִין, כלומר, שהשרישו בקרקע,
 7 רֵבִי אֶלְעָזָר קָרְבִי צְדוֹק אֹמֵר, אִם יֵשׁ בְּיַנְיָהוּן מֵאַרְבַּע אֲמוֹת וְעַד
 8 שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת, מְצַטְרְפִין, וְאִם לֹא אֵין מְצַטְרְפִין – ואם יש ביניהם
 9 פחות מארבע או יותר משמונה, אֵין הם מצטרפים. הרי שאף
 10 שבעיקריהן אֵין הם אלא שלשה גפנים, מכל מקום אחר שהשרישו
 11 הרי הם נחשבים לששה, והוא הדין בשלשה בדי אילן, שקנה את
 12 הקרקע.

ילקוט לוי יצחק על התורה

שם הוי' שיש בו ד' אותיות, ובמלוי⁵ מלואו כ"ח⁷.

+ וי"ו יו"ד וי"ו (9 אותיות – מילוי אותיות וי"ו)
+ ה"י יו"ד (5 אותיות – מילוי ה"י אחרונה).

סך הכל: $28 = 5 + 9 + 5 + 9$, כ"ח.

וזהו הרמז, שם הוי' עצמו "ד" אותיות, ו"מילוי מלואו" כ"ח אותיות, וכנגדן היא מדת היריעות תכלת.

(6 ראה ספר המאמרים פר"ת (לאדמו"ר מוהרש"ב) ע' סד וז"ל: שם אלקים הוא בחי' מלכות דאצי', והיינו בחי' המלכות כמו שהיא באצי', ובחי' המילוי הוא מה שכלול בו בעולם לירד לבי"ע להוות נבראים נפרדים כו'. והענין הוא דבזה בראשית ד"כ ע"א בענין שני מאורות הגדולים שמא שלים כחדא הוי' אלקים, והיינו דקודם המיעוט לא הי' ש' אלקים מעלים ומסתיר על ש' הוי', אדרבא ע"י ש' אלקים הי' גילוי ש' הוי', ואם הי' ההתהוות מבחי' ומדר' זו לא היו העולמות בבחי' דבר נפרד כו'. וע"י שנעשה בחי' יש ודבר נפרד שזהו מבחי' שבה"כ דתהו כמ"ש בבחי' דראשי המטות [לקו"ת מטות פב, ג], וכאשר עולים מן הפירוד אל היחוד מתבררים ע"י הנצוצות דתהו. וי"ל שאם הי' ההתהוות כמו שהי' קודם המיעוט הי' הברור בדרך מלמעלמ"ט, אך מבוי"א דתכלית הכוונה הוא בהברור בדרך מלמלמ"ע שע"ז הוא שהדברים התחתונים נעשים כלים לאלקות כו'. וז"ע המילוי דאלקים להיות הירידה לבי"ע שיהי' התהוות היש שבוה דוקא היא הכוונה הפנימיות כו'. ומילוי דמילוי הוא ההמשכה עוד יותר למטה.

וי"ל דהנה התהוות הבריאה ממל' דאצי' הוא בבחי' יש מאין ומבר' ליצי' ומיצי' לעשי' הרוחנית הוא בדרך עו"ע, אבל התהוות עולם התחתון הגשמי הוא בדרך בריאה יש מאין כו'. וי"ל שזהו מבחי' המילוי דמילוי דאלקי' כו'. ותכלית הכוונה הוא בהתהוות העולם התחתון וכמ"ש בסש"ב פל"ו, דביטול היש ואתכפי' ואתהפכא חשוכא לנהורא הלא זהו בעולם העשי' הגשמי דוקא כו'. וזהו בחי' המילוי דמילוי שהוא עיקר הכוונה כו'. עיי"ש.

(7 כה: ראה אור התורה שלח ע' תקב ואילך. וז"ל: הנה פי' כח היינו מילוי המילוי דשם הוי' שיש בו כ"ח אותיות כמ"ש בפע"ח שער הקדישים והמילוי הנ"ל הוא בחי' מלכות דאצילות שכשהוא עדיין בבחי' העולם בשם הוי' היא בחי' המילוי, כי מילוי בגימטרי' אלקים שהוא בחי' מלכות דאצילות כו'. .. כי הנה ענין המילוי שהוא מה שכלול בעולם ולא נגלה ונראה זהו כענין המכוון של הדבר כמו עד"מ באדם שעוסק במו"מ שההתגלות הוא עסק שכלו באותו המו"מ אך עיקר המכוון של עסקו באותו מו"מ הוא דבר אחר ממש מעסקו שעיקר המכוון הוא כדי להרויח וכיוצא שהוא דבר אחר ממש מעסקו (והוא פנימי' הרצון שלו .. ונודע דחפץ היינו הרצון שיש בו תענוג והוא בחי' אור עתיק המאיר בא"א, וזהו צחוק עשה לי אלקים, כי שם אלקים בגימט' מילוי וזוהו

שמות כו, ב - אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורוחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל היריעות

ביאור הטעם והרמז, דיריעות "תכלת" הי' בדיוק ארכן "כח" אמה ורחבן "ד", והיריעות "עזים" הי' בדיוק ארכן "ל" אמה ורחבן "ד"

היריעות! תכלת הי' ארכן כ"ח אמה ורחבן ד', והיריעות² עזים הי' ארכן ל' ורחבן ד'.

והטעם:

היריעות תכלת³ הם בעצם בסטרא דקדושה, והוא בחי'

(1 בסמין זה יבוארו "חמש" שאלות ודיוקים, הכלל בתורה הוא מדויק בתכלית, והם:

(א) מה הטעם, דיריעות תכלת הי' ארכן "כח" אמה?

(ב) בהנ"ל שאלה א, מה הטעם דרחבן הי' בדיוק "ד" אמות?

(ג) מה הטעם דיריעות עזים הי' ארכן "ל" אמות?

(ד) בהנ"ל שאלה ג, מה הטעם דיריעות עזים רחבן "ד" אמות?

(ה) מה הטעם דהיו יריעות "עזים" דוקא?

(2 תרומה כו, ז-ח. "ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרי יריעת תעשה אותם, ארך היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת, מדה אחת לשתי עשרה יריעת".

(3 שם, א-ב. "ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה חשב תעשה אותם: אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל היריעת".

(4 ראה גם אור התורה פ' ויקהל עמוד ב'רח וז"ל: הנה יריעות המשכן שהם עשר הי' מד' מינים שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני (בפ' תרומה כ"ו א'), וי"ל כנגד ד' אותיות הוי' ומלואן עשרה כמו רה"י גבוה יו"ד ורוחב ד' וכן פי' הרח"ו הובא במק"מ דר"ל ג' בענין שיריעות המשכן רחבן ד' באמה דהיינו ש' הוי' כמ"כ י"ל בענין ד' מינים הנ"ל .. וי"ל כיון שענין המשכן הוא בחי' וידעת היום והשבות כו' כי הוי' הוא האלקים וכנ"ל ע"כ יש בו ד' מינים כנגד ד' אותיות הוי' וע' בזה תרומה קל"ט ב' וקל"ה א' ובפרדס ערך תולעת עיי"ש.

(5 פירוש: שם הוי' הוא "ד" אותיות, ומילוי מלואו" הוא כזה: "מילוי" שם הוי' הוא יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י.

ו"מילוי מלואו" הוא:

יו"ד וי"ו דל"ת (9 אותיות – מילוי אותיות יו"ד)

+ ה"י יו"ד (5 אותיות – מילוי אותיות ה"י ראשונה דהשם)

זה, כי עזים⁹ שייך לעשו, והם בחי¹⁰ גבורות, כי עז הוא בחי גבורה כידוע, והוא בלשם אדני¹¹ דמלכות, שבמלוי מלואו¹² יש בו ד"ל¹³ אותיות.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד נו

והיריעות ע"מ⁸ הם ממה שנתברר מסטרא דלעומת

נמשך הצחק והתענוג עליון שיתגלה לע"ל כי תכלית המילוי להיות התהוות ב"ע שהוא שיהי' יש ושיהי' היש בטל כו' . .

נמצא שהמילוי הוא המכוון העיקרי כו', שהמכוון העיקרי של המאציל שהאציל כל העולמות הוא הכל לצורך ב"ע, היינו שעיקר הכוונה הי' להיות דירה בתחתונים והוא שיתהוו עולמות ב"ע שהם יש ודבר ממש ובתוך היש יומשך בחי' אין שהוא אא"ס ב"ה שאין עוד מלבדו כו' והיינו ע"י ביטול היש לאין אך לא הי' באפשרי שיתהוו עולמות ב"ע בלתי שיאצלו תחלה כל הע"ס דאצ"י וכמו"ש בתו"א [צג, א] בד"ה כי אתה אבינו בדרושי פורים ולכן כשנאצלה בחי' חכ' דאצ"י שאז אין נגלה כ"א היא בלבד (והיא כללות עולם האצ"י שאצ"י היא חכמה דכללות העולמות) ובחי' אלקים שהוא מל' דאצ"י שהיא מקור לבי"ע הי' אז בה בבחי' מילוי שהוא בחי' העלם, אך המילוי הוא עיקר המכוון שלו ית', והוא כנ"ל שעיקר כוונת המאציל ב"ה שהאציל הע"ס דאצ"י הוא בכדי שיוכל להתהוות מל' דאצ"י שהיא מקור לבי"ע בכדי שיהי' המאציל ית' מלך על עם כו' (וזהו שאע"פ שבסדר הבריאה קדמו שמים ז"א לארץ שהיא מל' דאצ"י אבל במחשבה ארץ קדמה כו', ועמ"ש בבה"ז ר"פ ויצא גבי וזרח השמש כו' אל מקומו שואף כו' ג"כ מענין זה כמש"כ)

וזהו ענין כח ה' שהוא המילוי, והיינו בחי' מל' דאצ"י מקור דבי"ע כשהיא עדיין בבחי' מילוי והעלם בחכמה דאצ"י כו' (וזהו ענין כ"ח שנה שנתן יעקב שהוא תפארת לדוד שהוא מל' כמ"ש בוח"א וישלח קס"ח והיינו שהוא המשך בחי' המל' מההעלם אל הגילוי והמשך בה בחי' כח אד' מההעלם אל הגילוי, וזהו ג"כ ענין אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורוחב ארבע באמה פי' ארבע הם ד' אותיות שם הוי' וזהו עצם החכמה ולכן נק' רוחב היריעה אבל האורך הוא המשכה והתפשטות בחי' זו למטה, והוא כ"ח היינו בחי' המילוי שבו ועל ידו נמשך המשכת וגילוי החכמה כענין המל' שם אלקי' בחי' דיבור שבו וע"י נמשך החכמה אך שהמשכה זו באה ע"י צמצומים והתחלקות כדי שיומשך בבי"ע כו', וכ"ז נמדד באמה הוא קו המדה. ועמ"ש מזה ע"פ הזח"ב פקודי דרל"ג). עיי"ש.

(8) ראה גם לקמן סי' כו. כו.

(9) כמו"ש ב'פ' תולדות (כו, טז): "ואת עורות גדי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צואריו". שם, כג: "ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו".

(10) עזים בחי' גבורות: כידוע מאמר חז"ל (שבת עז, ב) "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי, א"ל כברייתו של עולם, דברישא חשוכא (בחינת גבורות) והדר נהורא". ראה לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה תרומה עמוד א'תקיב. תורת שמואל – סה"מ תרכ"ט סוף עמוד קיח ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים תשכ"ט ע' קנג ואילך.

(11) אדני"י הוא מלכות: ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז (דף פא, ב) וז"ל: ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם* מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק ברוב עם דוקא הדרת מלך, ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ, ונמצא כי מזה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, עיי"ש.

(* ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' קב.

(12) המילוי דמילוי דשם אדני". "מילוי" שם אדני"י הוא: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, וה"מילוי דמילוי" (ראה לקוטי תורה מהארז"ל פ' פקודי. מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' לב הערה 8), הוא:

אל"ף למ"ד פ"א (8 אותיות – מילוי אותיות אל"ף)

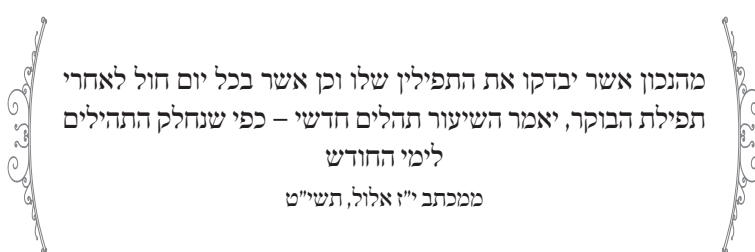
+ דל"ת למ"ד ת"ו (8 אותיות – מילוי אותיות דל"ת)

+ נו"ן וי"ו נו"ן (9 אותיות – מילוי אותיות נו"ן)

+ יו"ד וא"ו דל"ת (9 אותיות – מילוי אותיות יו"ד)

סך הכל 8 + 8 + 9 + 9 = 34, ל"ד אותיות.

(13) ד"ל אותיות: עי' עוד בענין מספר "דל" – לקמן סוף סימן צט. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' לב הערה 12 ("בבל" בגי' ל"ד – במחשכים הושבני). סא בסופו. פה (החילוק בין "מצולה" ו"מצודה" הוא האותיות "ל-ד"). חלק ה סימן לב הערה 50. ועוד.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

בְּרֹדֵי שׁ'רְצוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה "בְּנִים שֶׁגִּלּוּ מֵעַל שְׁלַחן אֲבִיהֶם", שֶׁהוּא, כְּבִיכּוֹל, גַּעְגּוּעֵי הָאֵב לְבָנִים וְגַעְגּוּעֵי הַבָּנִים לְאֲבֵיהֶם, גַּעְגּוּעִים גְּדוֹלִים בְּיֹתֵר.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 301. מתוך לקראת שבת)

שְׁלֵמוֹת מִתַּן תּוֹרָה

הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל עֲנָן מִתַּן תּוֹרָה תְּהִיָּה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁהָרִי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה עַל הַפְּסוּק "חֲרוּת עַל הַלַּחַת", "אֵין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֲלָא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה", וְהָרִי אֲמַתִּית עֲנָן הַחֲרוּת תְּהִיָּה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ כְּאֲשֶׁר יִקְרָא הַיְעוּד "וְאֵת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ".

(תורת מנחם התוועדויות ח"ב ע' 33-34. מתוך לקראת שבת)

"מִסְמַךְ גְּאֻלָּה לְגְּאֻלָּה"

בְּנוֹגַע לְ"מִסְמַךְ גְּאֻלָּה לְגְּאֻלָּה", יֵשׁ לוֹמֵר עַל דְּרָךְ הַצְּחוֹת בְּפִרוּשׁ הַדְּבָרִים שֶׁהַגְּאֻלָּה נִסְמָכֶת אֶל הַדְּבָרִים אֲדוּת הַגְּאֻלָּה. כְּלוֹמֵר, שֶׁמִּהַדְּבָרִים בְּהַגְּאֻלָּה עִתָּה בְּאִים מִיָּד אֶל הַגְּאֻלָּה.

(תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 472, מאמר ד"ה כי תשא תשמ"ז. מתוך לקראת שבת)

"הִנֵּה אֲלֵקִינוּ זֶה"

הַתְּבָה 'הִנֵּה' מוֹרָה עַל דְּבַר גְּלוּי, שֶׁהוּא עֲנָן הַקְּדוּשָׁה. לְכוּ לְעֵתִיד לְבֵא אֲשֶׁר אֲזִי תִגְלוּ כֹל עֲנָנֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּפָנֵימֵינוּ, שִׁירָאוּ אוֹתָם בְּמוֹחַשׁ בְּעֵינֵי בָשָׂר, כְּתִיב "וְאָמַר בַּיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה אֲלֵקִינוּ זֶה".

(ממאמר ד"ה באתי לגני תשי"ט. מתוך לקראת שבת)

נְשִׁים וְלַמּוֹד עֲנָנֵי הַגְּאֻלָּה

הַהֲלָכָה מְחַיֶּבֶת אֶת הַנְּשִׁים לְלַמֵּד (לְכָל הַפְּחוֹת) אֶת כָּל מֵה שֶׁקָּשׁוּר לַמְּצוֹת הַמְּטָלוֹת עֲלֵיהֶן.

מִפְּיֹן שֶׁבְּכָל רִגַע עוֹמְדֵת לְבֵא הַגְּאֻלָּה הַאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, בְּהַ יְבִנֶה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי - אֲזִי מוֹטֵל עַל הַנְּשִׁים לְלַמֵּד אֲדוּת עֲנָן, וְכַמְּיָחַד אֶת הַלְכוֹת הַקְּרָבָנוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן יְהִיָּה לְהִבִּיא בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ לְבֵית הַמְּקֻדָּשׁ.

(ע"פ התוועדויות תש"נ ח"ג עמ' 229, הערה 77. מתוך לקראת שבת)

מִתִּי הַתְּחִלָּה הַגְּאֻלָּה?

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה (ירושלמי בְּרִכּוֹת פָּרָק ב הַלְכָה ד) שֶׁמִּיָּד לְאַחַר חֲרָבֵן בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ נוֹלַד מוֹשִׁיעַן וְגוֹאֲלֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

פְּרוּשׁ הַדְּבָר הוּא: לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁעַם הַחֲרָבֵן בָּאָה אֶפְשָׁרוֹת הַגְּאֻלָּה (בְּאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה מִיָּד לְאַחַר הַחֲרָבֵן), אֲלָא שֶׁמִּיָּד לְאַחַר הַחֲרָבֵן הִיָּתֵה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי, בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה, הַתְּחִלַּת הַגְּאֻלָּה - נוֹלַד מוֹשִׁיעַן וְגוֹאֲלֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שְׁכוֹן, חֲרָבֵן הַבֵּית הָיָה בְּכַתִּיב "סוֹתֵר עַל מְנַת לְבָנוֹת" לְמַעַן הַעֲלוּי וְהַשְּׁלֵמוֹת שֶׁבְּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

עֲנָן זֶה נִרְמַז גַּם בְּמֵה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה "עֲלֵה אֲרִיָּה (נְבוּכַדְנֶצַּר) כּו' וְהַחֲרִיב אֶת אֲרִיָּאֵל (ירושלמי) כּו' עַל מְנַת שִׁיבּוֹא אֲרִיָּה (הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) כּו' וְיִבְנֶה אֲרִיָּאֵל".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ט עמ' 13. מתוך לקראת שבת)

הַקְּצוּוֹת שֶׁמְבִיאִים אֶת הַגְּאֻלָּה

כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֻמֵי אֲדָמוֹ"ר תְּבַע מִכָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ ב' קְצוּוֹת:

מַחַד גִּיסָא - לְהִיּוֹת מְנַחִים וְשִׁקּוּעִים ("לִיגֵן") בְּלַמּוּד הַתּוֹרָה, גְּלִיאַת דְּתוֹרָה וְנִסְתֵּר דְּתוֹרָה, תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, רִזִּין וְרִזִּין דְּרִזִּין - שֶׁהוּא עֲמֵק רוּם,

וּבְהַ בְּשָׂעָה - לְהַשְׁפִּיעַ עַל יְהוּדֵי וְלַעֲוֹרוֹ עַל שְׁמִירַת שְׁבֵת, טְהוּרַת-הַמְּשִׁפָּחָה בְּאִפְן הַכִּי פְּשוּט, וְלְדַבֵּר עִם יְלָד יְהוּדֵי שֶׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵאוּמָה אֲדוּת יְהוּדֵי, לְקַרְבּוֹ לְיְהוּדֵי.

וְעַל-יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּב' הַקְּצוּוֹת יַחְדוּ, מְמַהֲרִים וּמְמַשְׁכִּים בִּיאַת מְשִׁיחַ - שֶׁ"הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתָלָנוּ" - הַחַל מְבִיאַת מְשִׁיחַ הַפְּרֻטִי, אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעֵינֵינוּ הַפְּרֻטִים, וּבְמִילָא גַם בִּיאַת מְשִׁיחַ לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְלְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ.

(תורת מנחם - התוועדויות תשי"ג ח"ח ע' 30. מתוך לקראת שבת)

גַּעְגּוּעֵי הָאֵב לְבָנָיו

...בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רוֹצִים וְחַפְצִים, מְבַקְשִׁים, דוֹרְשִׁים וְצוֹעֲקִים כּו' שֶׁרְצוֹנָם לְצִאֵת מִהַגְּלוּת תַּכְף וּמִיָּד, הָרִי

חומש יומי

פרשת תבוא

~ יום ראשון י"ב אלול ~

כו (א) וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּת בָּהּ:

כ"ט ~ וְהָיָה כִּי־תָבֹא וְגו' וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּת בָּהּ • (קדושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד שִׁכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

בכורים שבכל יום

א) "אין וְהָיָה אֶלָּא מִזֶּד" – ד"מזד כְּשֶׁנֶּעֶזַר" (סידור הרב) אומר "מִזֶּדָה אֲנִי לִפְנֵיךָ" כו', שְׁהִיא הַהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל "שְׁהַחֲזַרְתָּ בִּי גִשְׁמִתִּי", שְׁהַכֶּרֶה זֶה אֵינָה בָּאָה מֵהַתְּבוֹנָנוֹת שְׁכֵלִית, אֶלָּא מֵהָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה הַנְּטוּעָה בְּלִבּוֹ שֶׁהֶקְבִּ"ה הוּא הַמְּחִזֵּר לוֹ גִּשְׁמָתוֹ וּמְחִיֵּהוּ בְּכָל יוֹם. ב) כְּמוֹ שֶׁבְּכּוּרִים נִתְחַיְּבוּ רַק לְאַחַר שִׁכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְנִתְיַשְׁבוּ בָּהּ, שָׂאז הַהוֹדָיָה הִיא בְּפִרְוֹת שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַשִּׁבְחָה וְהִיפִי, כִּף הִיא הַהוֹדָיָה שֶׁבְּתַפְלַת הַשְּׁמֵר, שֶׁבָּאָה כְּתוֹצֵאָה מֵהַתְּבוֹנָנוֹת בְּ"רוּמְמוֹת הָאֵל־יְתַעֲלֶה וּבְשִׁפְלוֹת הָאָדָם" שֶׁקָּדֵם הַתְּפִלָּה (רמ"א באורח־חיים סימן צח, סעיף א), וּמֵהַעֲמַקַּת הַדַּעַת בְּעִנְיֵי הַתְּפִלָּה, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הַהוֹדָיָה הִיא בְּהַכֶּרֶה עֲמוּקָה וּבְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ . . וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁית אֶל־פְּרֵי הָאֲדָמָה וְגו' (כו, א"ב) הַנֶּה מְצִינּוּ מִחֲלָקַת בְּדַבְרֵי רְבוּתֵינוּ ו'ל, אֵימַתִּי חָלָה מִצְנוֹת בְּכוּרִים, אִם "אֵין וְהָיָה אֶלָּא מִזֶּד" וְנִתְחַיְּבוּ בְּכּוּרִים מִזֶּד כְּשֶׁנֶּכְנְסוּ לְאָרֶץ (ספרי על הפסוק כאן), אוֹ שְׁלֵא נִתְחַיְּבוּ בְּמִצְוָה זוֹ עַד לְאַחַר יְרוּשָׁה וַיִּשְׁיֶכֶה (קדושין לו, ב). וְעַל־פִּי הַכֵּלֶל (ערוכין יג, ב) "אֵלּוּ וְאֵלּוּ דְבַרֵּי אֱלֹקִים חַיִּים", יֵשׁ לְכֹאֵר אֶת הַהוֹרָאָה מִשְׁתֵּי הַדַּעוֹת בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוּנּוֹ. דְּהִנֵּה תִכֵּן מִצְוֹת בְּכוּרִים הוּא הַהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ עַל הַנְּסִיִּים שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁלֹּכֵן מְבִיא אֶת "רְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה", וּמְסַפֵּר אֶת "כָּל הַטּוֹב" שֶׁעָשָׂה לָנוּ הֶקְבִּ"ה. וְשֵׁתֵי הַדַּעוֹת בְּזִמְנֵן חַיִּיב בְּכוּרִים, הֵם שְׁנֵי אֹפְנִים בְּהוֹדָיָה לְה' שֶׁבְּכָל יוֹם, כְּשֶׁנֶּעֶזַר מִשְׁנֵתוֹ וּבְתַפְלַת הַשְּׁמֵר:

(על־פי לקוטי־שיחות כרך ל"ד עמוד 150)

ב וְתִסַּב מְרִישׁ כָּל אֲבֵא דְאָרְעָא דִּי תַעֲלֵ מֵאֲרַעְךָ דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ קָהֵב לָךְ וְתִשׁוּי כְּסֵלָא וְתַהֲךָ לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יִי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׂרָאָה שְׁכִנְתָּהּ תִּמְן :

ב) וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁית אֶל־פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֲרַעְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׁמַּתָּ בְּמִנְאֵה וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כו (א-ג) וְהָיָה כִּי תָבֹא [וְגו'] אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבוֹתֵינוּ. וְלָכֵף אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ (ביכורים פ"א מ"ד) שֶׁהִגֵּר מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לֹאמַר שְׁאוֹמֵר שְׁכָל הַגֵּרִים נִקְרְאִים עַל שֵׁם אֲבָרְהָם, וְלָכֵף נִקְרָא (בראשית יז ה) אֲב הַמּוֹן גּוֹזִים: תורה ד

משבעה מינין. זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו. ודבש. הוא דבש תמרים. מראשית. (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אדם יורד לתוף שדהו ורואה תאנה שבערה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר: 'הרי זה בכורים'.

כ"י • מראשית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חייבין בכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן "ארץ", ונאמר להלן: "לעיל ח) "ארץ חטה ושעורה וגו'", מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבת ארץ ישראל, שהם

ג' חתימי לות פתגא די יהי פיומיא האנון ותימר לה חויתי יומא דין גדם יי אלהך ארי עלית לארעא די קיים יי לאבקהתנא למתן לנא:

(ג) ובאת אליהפתן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כיבאתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו:

(ספרי) שאינך כפוי טובה. הגדתי היום. (שם) פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים.

כ"י • אשר יהיה בימים ההם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אין לך אלא כהן שבימך, כמו שהוא. ואמרת אליו.

ד' ויטב פתגא סלא מידך ויצנענה גדם מדבחה דיי אלהך:

(ד) ולקח הפתן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך:

כ"י • ולקח הפתן הטנא מידך • להניף אותו. כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף (ספרי. סוכה מז).

ה' ותתיב ותימר גדם יי אלהך לכו ארמא פעה לאוכףא ית אפא ונחת למצרים ודר תמן פעם זער ויהוה תמן לעם רב תקיף וסגי:

(ה) וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב:

שאומות עובדי-כוכבים, חושב להם הקדוש-ברוך הוא מחשבה כמעשה. וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו ללותנו, שאחרי זאת, ירד יעקב למצרים. במתי מעט. בשבעים גפש.

כ"י • וענית • לשון תרמת קול (עיין סוטה דף לב ע"ב). ארמי אבד אבי • מזכיר חסדי המקום: "ארמי אבד אבי", לכן בקש לעקור את הכל פשרך אחר יעקב, ובשביל שחשב לעשות (לעקב), חשב לו המקום כאלו עשה,

ו' ואבאישו לנא מצרים ועננא ויהבו עלנא פלחנא קשיא:

(ו) וירעו אתנו המצרים ויעננו ויהנו עלינו עבדה קשה:

ז' וצלינא גדם יי אלהא דאבקהתנא וקביל יי צלותנא וגלי קדמוהי עמלנא ולאותנא ודוחקנא:

(ז) ונצעק אליהוהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו:

ח' ואפקנא יי ממצרים פינא תקיפא וברעא מרמא וכתונא רבא ובאתין ובמופתין:

(ח) ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הפייט (אזהרות להבינו אליהו חזק) 'ידידי נמוך ומקרא רם תענה': תורה ו

הוי בקול נמוך, דלא פתיב וענית כ"אם ואמרת (שם). וזהו שייסד

(ה) וענית ואמרת. קריאת הביכורים הויה בקול רם, אבל קריאת ידידי מעשר בערתי הקדש מן הבית (פסוק יג)

(ט) וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זַבַּת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

ט ואיתנא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא
הדא ארעא עבדא חלב ודבש:

כ"ט אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • (ספרי) זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ • כַּמְשָׁמְעוּ.

(י) וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

י וכענן הא איתתי ית ריש אבא דארעא
דיהבת לי יי ומצעננה קדם יי אלהך
ומסגוד קדם יי אלהך:

כ"י אֶל־הִנְחִיתוּ • מגיד שנוטלו אחר הנפת (ספרי אחרים: הנחת) הַכֶּהֵן, וְאוֹחֲזוּ בְּיָדוֹ כִּשְׁהוּא קוֹרָא, וְחֹזֵר וּמְגִיף (ספרי).
בכורים פ"ג *

(יא) וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אַתָּה וְהַלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ׀

יא ותחדי בכל טבתא די יהב לך יי אלהך
ולאנש ביתך את ולואי וגיורא די בניך:

כ"י אֶל־וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב • (בכורים שם) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין קוֹרִין מִקְרָא בְּכוֹרִים אֶלָּא בְּזִמְן שְׂמִיחָה: הִינּוּ מַעְצָרַת וְעַד הִחֵג, שְׂאָדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפְרוּתָיו וַיִּינּוּ וְשָׂמְנוּ, אֲכָל מִהֵחָ וְאֵילָף, מִבֵּיא וְאֵינוּ קוֹרָא.

אתה והלוי • אף הלוי חיב בבכורים, אם נטעו בתוך
עריהם. והגר אשר בקרבך • (שם. מכות יט) מביא ואינו
קורא, שאינו יכל לומר: "לאבותינו".

~ נקודות משיחות קודש ~

השקר לקרוב יהודים הוא שיזכו לקרב עוד

את חינוכו למישהו אחר, אלא "המתחיל במצוה אומרים לו גמור", שצריכים להביא את הביכורים עד לבית המקדש, הינו לגמור את חינוכו עד לתכלית השלמות. וכך-כך גדלה מעלת עבודה זו, עד שהברכה שמברכים לאחרי העבודה היא "הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה" (פרש"י כו, טז), דהשקר הוא שיזכה לעבוד עבודה זו עוד-פעם בשנה הבאה. שמונה נראה עד כמה גדלה עבודה זו, שאם זכה והביא פירות הנוצר לבית ה', שקרו הוא פי לשנה הבאה יזכה לקרב עוד יהודים ועוד יהודים ולהביאם לבית המקדש, עד שזנקה להביא ביכורים כפשוטו, לבית המקדש בבנינו בקרוב.

בפרשתנו מדובר אודות מצות ביכורים. ויש לבאר ההוראה ממצוה זו בעבודת האדם לקונו: עם ישראל נקרא "כרם ה'" (ישעי' ה, ז). ובאילני הכרם ישנם שרשים, ענפים ופירות. השרשים הם האבות, הענפים הם ראשי המשות, והפירות הם הנוצר, בדוגמת פירות הכרם הנולדים וגדלים באילנות. והקב"ה נכנס לכרם עם ישראל, וכמו שכתוב "באתי לגני אחותי בלה", ורואה פרי שבכרה - ילד או ילדה שזנכסו לגיל מצוות, או אחד מישראל שנתנדע מעניגי התורה ומצוותיה שלא ידע עליהם עד-עתה מפני סיבות שונות. מצוה הקב"ה ואומר שביאיו "פרי זה" לביכורים. הינו, שיחנכו אותו לעניגי תורה ומצוות. אמנם, לא די בזה שיתחילו לחנכו ואחר-כך יעזבו אותו לנפשו, או שימסרו

(ע"פ לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 953 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יא) וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב. מִכָּאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּסִפְסָחִים בְּפֶרֶק פֶּלֶא שְׁעָה (טז), מַעְצָרַת וְעַד הִחֵג מִבֵּיא וְקוֹרָא שֶׁהוּא זִמְן הַבָּאת הַבִּיכּוֹרִים, וְלִכְךָ נִקְרָא שְׁבֻעוֹת (במדבר כח כח) יוֹם הַבִּיכּוֹרִים, וְכָל הַתְּבוּאוֹת מִתְּבִכְרוֹת בֵּין שְׁנֵי זְמָנִים הַלְלוּ. מִחֵג וְעַד חֲנוּכָה מִבֵּיא, דְּאֶפְתִּי אֵיכָא פִּירוֹת, וְאֵינוּ

קורא, דלא שייך למימר הנה הבאתי
מראשית פרי האדמה, דהשתא ליכא
ראשית. מתנוכה ואילך אינו מביא
ואינו קורא, דכתיב (ספרי א) אשר תביא

~ יום שני י"ג אלול ~

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר אֶת־כָּל־מַעְשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי וְלַגֵּר לִיתְּוֹם וְלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בַשְּׂעִרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:

יב ארי תשעי לעשרא ית כל מעשר עלתה פשתא תליתאה שנת מעשרא ותמן ללואי לגיורא ליתמא ולארמלא ויכלון בקוריה וישבעון:

מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנגמר: (במדבר ט) "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנגמר: (לעיל ד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך פאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנגמר פאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני. ואכלו בשעריך ושבועו. תן להם כדי שבען, (פאה. ספרי) מכאן אמרו: 'אין פוחתין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכו'.

כ"ג < כי תכלה לעשר את-כל-מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמר להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנגמר: (דברים יד) "מקצה שלש שנים תוציא וגו'", נאמר פאן "מקץ", ונאמר להלן: "מקץ שבע שנים", לענין 'הקהל'. מה להלן רגל, אף פאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף פאן חג הסוכות? תלמוד-לומר: "כי תכלה לעשר", מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנקלטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית. שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא

(יג) וְאָמַרְתָּ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקָּדֵשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתּוּ לְלוֹי וְלַגֵּר לִיתְּוֹם וְלְאַלְמָנָה כְּכֹל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי לֵאמֹר עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

יג ותימר קדם יי אלהיך פלתי קדש מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללואי ולגיורא ליתמא ולארמלא ככל פקודך די פקידתני לא עברית מפקודיך ולא אתנשיתי:

ראשון, וגם', לרבות תרומה ובכורים. ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני. ככל-מצותך. נתתם כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות

כ"ג < ואמרת לפני ה' אלהיך. התודה שנתת מעשרותיך. בערתי הקדש מן-הבית. (ספרי) זה מעשר שני ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי. (שם) זה מעשר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

משנה בתלמוד וירושלמי תני (רבי אבהו) בשם רבי יהודה, גר עצמו מביא וקורא, טעמא מאי, פי אב המון גוים נתתיך (בראשית יז ה), לשעבר היית אב לארם מכאן ואילך אב לכל הגוים, אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי יהודה, אתא עובדא קומי רבי [אבהו] ואורי רבי יהודה: תורה יב

ברור, ורציה במסכת בכורים (פ"א מד), (פרק) אלו מביאים ולא קורין, שאין יכולים לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (פסוק א), גר אם לא היתה אמו מישראל מביא ואינו קורא, וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל, ואם היתה אמו מישראל אומר אלהינו ואלהי אבותינו. ואמר על הדא

מארצך, והשתא ליכא כלל, דאפילו לחיה שבשדה הוא פלה באותו זמן: והגר אשר בקרבך. תימה להרב רבי יוסף קרא, מה ענין גר אצל בכורים, והלא בכורים אינן ניתנים אלא לכהנים, ועוד אשר מביא מארצך פתיב (פסוק ב), למעוטי גרים שאין להם חלק בארץ. עד שבא אצל רבי יוסף טוב, והראה לו מדרש

שיעור יומי ליום שלישי י"ד אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת תבוא עה

כב) "מִלֹּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר", לֹא תִשְׁנֶה אֶת הַסֵּדֶר. לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ • לֹא הִפְרַשְׁתִּי מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ, וּמִן הַחֲדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, (וְלֹא מִן הַמְּלוּשׁ עַל הַמְּחֻבָּר, וְלֹא מִן

יד) לֹא-אֶכְלְתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא-בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא-נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי:

יד לא אֶכְלִית בְּאֶבְלֵי מִנְהָה וְלֹא פִלְתִי מִנְהָה בְּדַמְסָאָב וְלֹא יִהְיֶה מִנְהָה לְמִית קְבִלִית לְמִימָרָא דִּינִי אֱלֵהִי עֲבַדִּית כְּכֹל דִּי פְקִידַתְנִי:

כג) לֹא-אֶכְלְתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ • מִכָּאֵן שְׂאָסוּר לְאוּגֵן. וְלֹא-בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא • בֵּין שְׂאֵנִי טָמֵא וְהוּא טְהוֹר, בֵּין שְׂאֵנִי טְהוֹר וְהוּא טָמֵא. וְהִיכָן הַזֶּהָר עַל כֶּךָ? (לעיל יב) "לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ", (ויבמות עד. מכות ע) זֶה אֶכְלִית טָמֵאָה, כְּמוֹ שְׂנֵאָמֵר בְּפִסְוֵלֵי הַמְּקַדְּשִׁים: (לעיל טו) "בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְגו'", אֲכַל

זה לא תוכל לֶאֱכַל דְּרָף אֶכְלִית "שַׁעֲרֶיךָ" הָאָמֹר בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְלֹא-נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת • (ספרי) לְעֵשׂוֹת לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵין. שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי • (מעשר שני פ"ה) הִבִּיאֹתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה. עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי • שְׂמַחְתִּי וְשְׂמַחְתִּי בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

לא אֶכְלְתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְגו'. וּבְפִסְוֵק הַבָּא נֶאֱמַר "הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ", וְאָמְרוּ רז"ל כָּל הַשְּׂקִיפָה שְׂבִתוּרָה – אֲרוּרָה, וְזֶה לְשׁוֹן בְּרָכָה, שֵׁשׁ לומר שְׂרוּמֵזוּ עַל מַעֲלַת אֲתֵהפֵאָה חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה.

לא אֶכְלְתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ (כו, יד) ח"י אֱלוֹל חַל לְעוֹלָם בְּפִסְיִכוֹת לְפָרְשָׁתֵנוּ. וְהִנֵּה יְדוּעַ שְׂיֹם זֶה הוּא הַתְּחַלַּת י"ב יָמִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁל חֲדָשׁ אֱלוֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ב חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, יוֹם לְחֲדָשׁ, וּבָהֶם יֵשׁ לְעַרְףְּ חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ מִיְחָד עַל כָּל י"ב חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂוֵדוּי מַעֲשָׂוֹת הוּא עַל-דֶּרֶךְ חֲשָׁבוֹן צָדֵק: בְּעֵרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת .

(ספר השיחות תש"ג, עמ' 678)

טו) הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן-הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ אַרְצָן זִבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: ׀

טו אֲסַתְּבִי מִמְדוֹר קִדְשֶׁךָ מִן שָׁמַיָא וּבְרַךְ יְתַעַמְךָ יְתַיִשְׂרָאֵל וְיִתַּ אַרְעָא דִּי יְהִבְתָּ לָנוּא כְּמָא דִּי קִיְמַתָּא לְאַבְתְּנָא אַרְעַ עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ:

כז) הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ • (ספרי) עֲשִׂינוּ מַה שְּׂגִזְרַת עֲלֵינוּ, עֲשֵׂה אֵתָה מַה שְּׁעֲלִיךְ לְעֵשׂוֹת, שְׂאֲמַרְתָּ (ויקרא כו): "אִם בְּחִקְתִּי תִלְכּוּ, וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם."

אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ • לְתַת לָנוּ, וְקִיְמַתָּ, "אַרְצָן זִבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ".

~ יום שלישי י"ד אלול ~

טז) הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוָךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַת וְעֲשִׂית אוֹתָם בְּכָל-לְבַבְךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ:

טז יוֹמָא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶךָ מִפְּקִדְךָ לְמַעַבְדַּת יְתַקְּמִינָא הָאֵלִין וְיִתַּ דִּינִינָא וְתַטְרַ וְתַעַבְדַּת יְתַהוֹן כְּכֹל לְבָךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:

כט) הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצְוָךָ • בְּכֹל יוֹם יְהִיּוּ בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים, כְּאֵלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם נִצְטוּרַת עֲלֵיָהֶם.

טז יוֹמָא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִצְוָךָ • בְּתַקוֹל מְבָרְכָתוֹ: הַבָּאָת בְּכוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנֶה לְשָׁנָה הַבָּאָה.

(י) אֶת־יְהוָה הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לַהֲיֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:

יִי יְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לְךָ לְאֱלֹהֵי וּלְמַהוּ בְּאַרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהֵי וּלְמַטְר קְדָמוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי וּדְיֻגְוֵהֵי וּלְקַבְּלָא כְּמִמְרָה:

כ"ט • הַאֲמַרְתָּ וְהֵאֲמִירָךְ • אֵין לְהֵם עַד מוֹכִיחַ בְּמַקְרָא, וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה וְהַבְּדִלָּה: הַבְּדִלְתִּי לְךָ מֵאֱלֹהֵי עוֹבְדֵי־פֹכְכִים לַהֲיֹת לְךָ

לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה. (ומצאתי להם עד, והוא לשון 'תפארת', כמו: (תהלים צד) "תאמרו כל פועלי און".)

(יח) וַיְהִי־הָ הַאֲמִירָךְ הַיּוֹם לַהֲיֹת לוֹ לְעַם כְּבָאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל־מִצְוֹתָיו:

יח וַיִּי חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהוּי לַה לְעַם חֲבִיבֵי כְּמָא דִּי מְלִיל לְךָ וּלְמַטְר כָּל פְּקוּדוּהֵי:

כ"ט • כְּבָאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּךְ • (שמות ט) "והייתם לי סגולה".

~ נקודות משיחות קודש ~

ישראל - אוצרו של הקב"ה

מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן כָּל־לַאף צוֹרֵךְ, אֵלָא הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע וּמְחַעֲנַג אַתָּן, אַף שְׂאִין מִמְלֵאוֹת תְּפַקִּיד מְסוּבִים. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל, דְּזָה שְׂבִנֵי יִשְׂרָאֵל מְקִימִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּמִגְלִים מְלֻכּוֹתוֹ: תְּבַרְךָ בְּעוֹלָם, דְּבַר נַעֲלָה הוּא עַד מָאד, אַף הַקְּב"ה מִתְעַנֵּג וּמִשְׁתַּעֲשַׁע אַף בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם בְּלִי קֶשֶׁר לְמִילוּי תְּפַקִּידָם. כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ אוֹצֵר הַמְּלָךְ, שֶׁהַמְּלָךְ מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּהֵם כְּמוֹ שֶׁהֵם (אֵלָא שְׂאִין זֶה פּוֹטֵר אוֹתָם חֲסִי־וְשִׁלּוּם מִמִּילוּי תְּפַקִּידָם, וְרַק מְגַלָּה אֶת גּוֹדְלֵי חִבְתָּם לְפָנָיו: תְּבַרְךָ).

(ע"פ לקוטי שיעור, כרך כד, עמ' 261 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בְּפִרְשָׁתְנֵנו כְּתוּב בְּנוֹגַע לְעַם יִשְׂרָאֵל "לַהֲיֹת לוֹ לְעַם סְגוּלָה" (כו, יח). וּבְפִרְוֹשׁ תִּיבַת "סְגוּלָה" כְּתוּב רַש"י (יתרו יט, ה ד"ה וְהִייתָם): "אוֹצֵר חֲבִיב, כְּמוֹ (קהלת ב) וּסְגוּלַת מְלָכִים כְּלִי יָקָר, וְאַבְנִים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גּוֹנְזִים אוֹתָם, כִּף אֶתָם תַּחֲרִיז לִי סְגוּלָה מִשְׂאֵר אוֹמוֹת". וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּרִבְרָךְ הַחֲסִידוֹת: כְּרִשׁוֹתָי שֶׁל הַמְּלָךְ נִמְצְאוּ הַרְבֵּה אַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת. אֲמָנָם, וְשָׁנָן אַבְנִים שֶׁקּוֹבְעֵן בְּתֵר מְלֻכּוֹתוֹ לְהַדִּיר וּלְיַפּוֹת אֶת הַתֵּר, וְשָׁנָן אַבְנִים שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן לְצִרְכֵי הַמְּדִינָה וְכִיּוֹצֵא בְּהָ, אַף הָאֲבָנִים הַגְּנוּזוֹת בְּאוֹצֵר הַמְּלָךְ, אֵין הוּא

(יט) וּלְתַתֵּן עֲלֵיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַתְּלָהּ וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֵרַת וּלְהִיתָךְ עִם־קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּבָאֲשֶׁר דִּבַּר: פ

יט וּלְמַתְנֵךְ עֲלֵיָה עַל כָּל עַמֵּיָא דִּי עָבַד לְתַשְׁבְּחָא וּלְשׁוֹם וּלְרַבּוּ וּלְמַהוּךְ עִם קֹדֶשׁ קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּמָא דִּי מְלִיל:

כ"ט • וְלַהֲיֹתָךְ עִם־קֹדֶשׁ וְגו' כְּבָאֲשֶׁר דִּבַּר • (ויקרא ב) "והייתם לי קדושים".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כְּדָכְתִּיב (ישעיה י"ז) שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גְרַגְרִים בְּרֵאשׁ אַמִּיר, וְכֵאֵן אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַגְּבִיחָה עַל כָּל אֱלֹהִים, וְה' הַאֲמִירָךְ הַגְּבִיחָךְ עַל כָּל הָאוֹמוֹת. וְכֵן תֵּאֲמָרוּ כָּל פְּעֻלֵי אָנוּן, שֶׁמְגַבִּיחֵן עֲצָמָן מְרֻב גְּסוֹת שְׂבָהֵן. וְשִׁמְעֵתִי שְׂבַתְרָגוּם יְרוּשְׁלָמִי אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ, הַמְּלַכְתָּ, שְׁבֵן בְּלִשׁוֹן עֲרָבֵי קוֹרִין לְמַלְךְ אַמִּיר: תורה יט

הַאֲמַרְתָּ לְשׁוֹן תְּמוּרָה וְחִילוּף, כְּלוּמַר בְּשִׁבִיל ה' הַחֲלַפְתָּ כָּל הָאֱלֹהוֹת וּבַחֲרַתָּ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְה' הַאֲמִירָךְ הַחֲלִיף כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וּבַחֲרָה בְךָ לַהֲיֹתָךְ לוֹ לְעַם סְגוּלָה. וְדוּמָה לוֹ תֵּאֲמָרוּ כָּל פְּעֻלֵי אָנוּן (תהלים צד ד), שֶׁמְחַלִּיפִין דְּבַרְיָהֶם וְאַיִנָם עוֹמְדִים בְּדַבְרוּרָם. דְּבַר אַחֵר, לְשׁוֹן אַמִּיר וְעָנָף, שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּבַהוּת,

(יז־יח) אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם [ויגו'] וְה' הַאֲמִירָךְ. אֶתְמַר בְּפִרְקָא קְמָא דְּבִרְכוֹת (ו) אֲמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶתָם חֲטַבְתָּם אוֹתִי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שֶׁאֶתָם אוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (לעיל ו ד), וְאַנִּי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (דברי הימים א' יז כא) וְיָמִי כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצֵךְ. דְּבַר אַחֵר,

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

א ופקיד משה וסבי ישראל ית עמא למימר
טר ית קל תפקדתא די אנא מפקד תכוון
יומא דין:

כז (א) ויצו משה וקני ישראל את העם לאמר שמור
את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום:

כט"ו ◀ שמר את כל המצוה • לשון הנה, גרדנ"ט בלע"ז (כעבאכטענדר).

ב ויהי כיומא די מעברון ית ירדנא לארעא
דיי אלהך יהב לך ותקים לך אבנין וברבין
ותסוד תהון בסידא:

(ב) והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ
אשר יהיה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים
גדלות ושרת אתם בשיר:

וכנגדן בגלגל וכןגדן בהר עיבל, כדאיתא במסכת
סוטה (דף לה) •

כט"ו ◀ והקמת לך • בירדן, ואחר-כך תוציאו משם
אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל. נמצאת אמה
אומר: שלשה מיני אבנים היו: שטים עשרה בירדן,

ג ותכתוב עליהן את כל דברי התורה הזאת
בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר יהיה
אלהיך יהב לך ארעא עבדא חלב ודבש
כמא די מליל יי אלהא דאבהתך לך:

(ג) וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת
בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר יהיה
אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר
יהוה אלהי אבותיך לך:

ד ויהי כמעברכון ית ירדנא תקימון ית
אבניא האלין די אנא מפקד תכוון יומא
דין בטורא דעיבל ותסוד תהון בסידא:

(ד) והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים
האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל
ושרת אותם בשיר:

ה ותבני תמן מדבחה קדם יי אלהך מדבח
אבנין לא תרים עליהון פרזלא:

(ה) ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים
לא-תניף עליהם ברזל:

ו ואבנין שלמין תבני ית מדבחה דיי אלהך
ותסך עלויה עלון קדם יי אלהך:

(ו) אבנים שלמות תבנה את מזבח יהוה אלהיך
והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך:

ז ותכוס נכסת קודשין ותיכול תמן ותחדי
קדם יי אלהך:

(ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני יהוה
אלהיך:

ח ותכתוב על אבניא ית כל פתגמי אורייתא
הדא פרש יאות:

(ח) וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת
באר היטב: ס

כט"ו ◀ באר היטב • (ס) בשבעים לשון.

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר הַסֵּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ
 לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ט"ז - הסכת • כתרנגומו. היום הזה נהיית • בכל יום יהיו בעיניך פאלו היום פאת עמו בפריית.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ לְעַם (כו, ט) ח"י אלול הוא יום ההלכת של שני המאורות הגדולים, הבעל-שם-טוב וַאֲדַמּוּר הַזָּקֵן, ושניהם רמוזים בפסוק זה. הבעל-שם-טוב נהג לחזור בעצרות ובמושבבות של בני ישראל ולגרם להם לומר "ברוך השם" וכיוצא בזה, הינו שגלה ועורר בהם את נקדת הפרות, שנהו התכן של "נהיית לעם". אדמו"ר

הַזָּקֵן - אדמו"ר מְבַאֵר (בלקוטי לוי יצחק) שְׁהִי"ם הַזֶּה בְּגִמְטְרִיאָה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים הוּא (78), שְׁהֵם ג' הַמוֹחִין דְּגַדְלֹת חב"ד - וְהָרִי אַדְמוּר הַזָּקֵן הוּא מְיַסֵּד תּוֹרַת חֲסִידוֹת חב"ד.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 282)

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת-מִצְוֹתָיו
 וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם: ׀ ׀

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

(יא) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
 יא ופקיד משה את העם ביום ההוא לומר:

(יב) אֱלֹהִים יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת-הָעָם עַל-יְהִי גְרוֹזִים
 בְּעִבְרָתְכֶם אֶת-הִירְדֵן שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁבֶר
 וַיּוֹסֵף וּבְנֵימָן:
 יב אליו יקומו לברכה את העם על טורא דגרוזים פמעברכון ית ירדנא שמעון ולוי ויהודה ויששבר ויוסף ובנימן:

ט"ז - לְבָרֶךְ אֶת-הָעָם • כְּדַאיְתָּא בְּמַסְכַּת סוּטָה: (ד) ל"ו שְׁשָׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֵאשׁ הַר גְּרוֹזִים, וְשָׁשָׁה לְרֵאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאֲרֹזִין לְמַטָּה, בְּאֲמָצַע. הִפְכּוּ לְוִיִּם פְּנִיָּהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרוֹזִים וּפְתָחוּ בְּבִרְכָה:

(יג) וְאֱלֹהִים יַעֲמְדוּ עַל-הַקַּלְלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד
 וְאֲשֶׁר זִבּוּלָן הָיוּ וְנַפְתָּלִי:
 יג ואליו יקומו על לויטא בטורא דעיבל ראובן גד ואשר זיבולן דן ונפתלי:

(יד) וַעֲנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
 רָם: ׀ ׀

יד ויתבינו לואי וימרון לכל אנש ישראל קלא רמא:

טו ליט גְּבֵרָא דִּי יַעֲבֹד צְלָם וּמִתְכַּא מְרַחֲקָא קְדָם יְיָ עֲבַד יְדֵי אָמֵן וּמִשְׁוֵי בְּסִתְרָא וְיִתְיַבּוּן כָּל עַמָּא וְיִימְרוּן אָמֵן :

(טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר וְעָנּוּ כָּל־הָעַם וַאֲמָרוּ אָמֵן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

מדיליה – הוא מכניס "פֶסֶל וּמִסְכָּה" בחלק הנסתר שבתורה "בַּפֶּתֶר" (ראה זח"ג כז, ב. ניצוצי אורות שם אות א). (שיחת פורים תשי"ז – תורת מנחם, כרך יט, עמ' 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר (כו, טו) כ"ק מו"ח אדמו"ר אָמַר פַּעַם, בְּשֵׁם הַדְּהַר, שֶׁכָּאֲשֶׁר אָדָם מְחַדֵּשׁ חֲדוּשׁ בְּפִנְיֵימִית הַתּוֹרָה מִסְבָּרָא אִישִׁית,

טז ליט דִּיקְלֵי אַבּוּהִי וְאִמָּה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(טז) אָרוּר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀ כַּשֵּׁי • מִקְלָה אָבִיו • מְזֻזָּל, לְשׁוֹן (לעיל כה) "וְנִקְלָה אַחֲרָיִךְ".

יז ליט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְּחִבְרָה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(יז) אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רַעְהוּ וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀ כַּשֵּׁי • מְסִיג גְּבוּל • מְחִזִּירוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹנֵב אֶת הַקְּרָקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) "וְהוֹסֵג אַחֲוֹר".

יח ליט דִּישְׁעֵי עֵינֵי אֲרִיָּא בְּאֲרֵא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(יח) אָרוּר מְשֻׁגָּה עוֹר בְּדַרְדָּר וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀ כַּשֵּׁי • מְשֻׁגָּה עוֹר • הַסּוּמָא בְּדַבָּר, וּמִשִּׂאוֹ עֲצָה רָעָה.

יט ליט דִּישְׁעֵי דִּין דִּיר יִתְמָא וְאֲרִמָּלָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(יט) אָרוּר מִמָּוָה מְשֻׁפָּט גְּרִיְתוֹם וְאַלְמָנָה וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:

כ ליט דִּישְׁכּוּב עִם אֶתְתַּ אַבּוּהִי אָרִי גְּלִי כְּנָפָא דְּאַבּוּהִי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(כ) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גֵלָה כְּנָף אָבִיו וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כא ליט דִּישְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן :

(כא) אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בַּהֲמָה וַאֲמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

וַעֲשֵׂה וְיִשׁ סִפְקַ בְּגִדוֹ לְמַחֹת וְלֹא מִיַּחָה, הָרִי הוּא בְּכָלֵל אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת (פסוק כז). לֹא לְמַד וְלֹא לִימַד לֹא שְׁמַר וְלֹא עֲשֵׂה, כְּגוֹן שֶׁהִיא חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, וְהִיא סִפְקַ בְּגִדוֹ לְמַחֹת וּמִיַּחָה, הָרִי הוּא בְּכָלֵל בְּרוּף אֲשֶׁר (קיים) [קיים] אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: תורה טז

כְּתִיב אָרוּר לְפִי שְׁלֵא נִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְרֵיךָ יַעֲקֹב לְכַנּוּי, וְגַם לֹא עָלָה בְּלִבּוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוֹ לְכַרְכוֹ בְּשִׁבְרֵיךָ הָאֲחֵרִים לְפָנָי מוֹתוֹ. וְאִי קִשְׁיָא מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֱלֹהֵי הָאֲחֵד עֶשֶׂר דְּבָרִים מִכָּל שְׁאָר דְּבָרִים, יֵשׁ לוֹמַר מִשׁוּם דְּכָל הַגֵּי יִשְׁנֵן בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנּוֹ, וְאִין שׁוּם בְּרִיָּה יְכוּלָּה לְהַכִּיר וְלִידַע בְּהֵם, וְאִיתָא בִּשְׁוֹחַר טוֹב' (ראה ויק"ר כה א), לְמַד וְלִימַד שְׁמַר

כז (טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה. בְּסוּטָה פְּרָק אֵלּוֹ גְּאֲמְרִין (ז) מְסִיק, וְכִי הַעֹבֵד עֲבוּדָה־גְּרָה בְּאָרוּר סָגִי לִיָּה, אֵלּא זֶה הִבָּא עַל הַעֲרָוָה וְהוֹלִיד כֵּן וְהִלָּף לְבֵין הָאוּמוֹת וְעֲבַד עֲבוּדָה גְּרָה, אָמַר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָרוּר אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁהֵן גְּרָמוֹ לוֹ. וּפִירֵשׁ רַשִּׁי (פסוק כז) שִׁישׁ אֲחַד עֶשֶׂר אָרוּרִים כְּגִנְגַּד אֲחַד עֶשֶׂר שְׁבֻטִים, וְכְּגִנְגַּד שְׁמַעוֹן לֹא

(כב) אָרוֹר שְׁכַב עִם־אֲחֵתוֹ בַּת־אָבִיו אֹ בַת־אָמוֹ
וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:
כב לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אַחְתָּה בַת אָבוּהִי אוֹ בַת אָמָה וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כג) אָרוֹר שְׁכַב עִם־חַתַּנְתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ם
כג לִיט דִּישְׁכּוּב עִם חַמּוּתָה וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כד) אָרוֹר מִיבָה רַעְהוּ בַּסֶּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ם
כד לִיט דִּימַחִי לְחַבְרָה בַּסֶּתְרָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

כ"ט • מִבָּה רַעְהוּ בַּסֶּתֶר • עַל לְשׁוֹן־הָרֶע הוּא אוֹמַר. רְאִיתִי בִּינְסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשׁוֹן: י"א אָרוּרִים יֵשׁ כָּאֵן כְּנֶגֶד י"א שְׁכֻטִים, וּכְנֶגֶד שְׁמַעוֹן לֹא כְּתַב
"אָרוֹר", לְפִי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לְכַרְכוֹ לְפָנֵי מוֹתוֹ כְּשֶׁבְרַח שָׁאַר הַשְּׁכֻטִים, לְכַף לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ.

(כה) אָרוֹר לָקַח שְׂחָד לְהַכּוֹת גֹּפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ם
כה לִיט דִּי מְקַבֵּל שְׂחָדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם זָפִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כו) אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: פ
כו לִיט דִּי לֹא קָנַם יַת פְּתֻגְמֵי אוֹרִיתָא הַדָּא לְמַעַבְדַּ וַיְתַהוֹן וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

כ"ט • אֲשֶׁר לֹא־יָקִים • כָּאֵן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְקַבְלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלָה וּבְשִׁבּוּעָה.

כח (א) וְהָיָה אִם־שָׁמְעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלוֹיִן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
כח א וְהִי אִם קַבְלָא תְקַבֵּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטְרָ לְמַעַבְדַּ יַת כָּל פְּקוּדוּהִי דִּי אָנָּא מִפְּקֻדָּה יוֹמָא דִּין וַיְתַנַּנְךָ יְי אֱלֹהֶיךָ עֲלֵי עַל כָּל עַמְמֵי אֲרַעָא:

(ב) וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁינְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
כב וּבְאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁינְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(ג) בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה:
ג בְּרִיךְ אַתָּה בְּקַרְתָּא וּבְרִיךְ אַתָּה בַּמַּקְלָא:

(ד) בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְךָ וּפְרִי כְּהֶמְתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעֲשֵׂתְרוֹת צִאנְךָ:
ד בְּרִיךְ וּלְדָא דְמַעְפָּה וְאִבָּא דְאַרְעָה וּלְדָא דְבַעֲרִיךָ בְּקַרְיָ תוֹרִיךָ וְעַדְרֵי עֲנָךְ:

כ"ט • שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ • וּלְדוֹת בְּקַרְךָ, שֶׁהַבְּהֵמָה מְשַׁגְרַת מִמַּעֲיָה. וְעֲשֵׂתְרוֹת צִאנְךָ • כְּתַרְגוּמוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ: לְמָה נִקְרָא שְׁמֵם 'עֲשֵׂתְרוֹת'? שְׁמַעְשִׁירוֹת
כ"ט וְעֲשֵׂתְרוֹת הֵן וּמְחַזְקוֹת אוֹתָם כְּעֲשֵׂתְרוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהֵן סְלָעִים חֲזָקִים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כח (ג) בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר. בְּמִצְוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה בָּעִיר, כַּגֹּן סוּכָה וּמְזוֹזָה וּמַעֲקָה. וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה, בְּמִצְוֹת לָקַט שְׂכָחָה וּפְאָה. דְּבַר אַחַר, בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר, זֹו יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנִּקְרָאת (שְׂעִיָה נב א) עִיר הַקְּדוֹשׁ. וּבְרִיךְ (ד: תורה ד

אתה בשדה, זו ציון, שְׁנֵאמַר בָּהּ (ירמיהו כו יח) צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרַשׁ (ראה תנחומא

ה בריך סלף ואצנתך :

(ה) ברוך טנאך ומשארתך :

כ"ט - ברוך טנאך • פרוחך. דבר אחר: "טנאך", דבר לח שאתה מסגן בסלים. ומשארתך • דבר יבש, שנשאך בכלי ואינו זב.

ו בריך את במעלך ובריך את במפקך :

(ו) ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך :

כ"ט - ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך • (ב"מ קז) שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא, כביאתך לעולם.

~ יום שישי י"ז אלול ~

ז יתן יי ית בעלי דכך דקימין עלך תבירין
גדמך בארמא סד יפקון לותך ובשבועא
ארסון יצקון מקדמך :

(ז) יתן יהוה את איבך הקמים עליך נגפים לפניך
ברוך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו
לפניך :

כ"ט - ובשבעה דרכים ינוסו לפניך • בן דרך הנבהלים לברח, להיות מתפזרין לכל צד.

ח יפקד יי עמך ית ברקתא באוצרך ובכל
אושטות ידך ויברכנך בארעא דיי אלהך
יהב לך :

(ח) יצו יהוה אתך את הברכה באסמך ובכל
משלח ידך וברכך בארץ אשר יהוה אלהיך נתן
לך :

ט יקימך יי ליה לעם קדיש כמא די קיים
לך ארי תשר ית פקודיא דיי אלהך ותתך
בארסון דמקנן קדמוהי :

(ט) יקימך יהוה לו לעם קדוש כאשר נשבע לך
כי תשמר את מצות יהוה אלהיך והלכת בדרכיו :

י ויחיון כל עממי ארעא ארי שמא דיי
אתקרי עלך וידחלון מנך :

(י) וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך
ויראו ממך :

~ נקודות משיחות קודש ~

אלקות. ואף כאן: חבור ג' וד' (גמל דלים) בתפלין של ראש גורם להשפעה בעולם, השפעה על כל עמי הארץ. גם יש לומר, שחבור זה רומז לו' קני המנורה, שממנה אורה יוצאת לכל העולם.

ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (כח, י) אלו תפלין שבראש (ברכות ו, א) בתפלין של ראש יש חבור של ג' וד' - ש"ן של ג' ראשים וש"ן של ד' ראשים. והנה דוּע שגימ"ל דל"ת הנוו גמל דלים (שבת קד, א), ומבאר בתסידות, ששלת העולמות, אצילות בריאה יצירה, משפיעים לעולם הרביעי, עשיה, שגם בו יאיר

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך ב, עמ' 592)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ה) ברוך טנאך. אלו הביכורים, שנאמר בהם (לעיל כו ד) ולקח הפהן הטנא מידך. ומשארתך. זו חלה (תנחומא ד): תורה ו

יא וְיִתְרְךָ יִי לְטֹבָא בְּוֹלְדָא דְמַעְדָּה וּבְוֹלְדָא דְבַעֲיָרָךָ וּבְאֵבָא דְאַרְעָךָ עַל אַרְעָא דִּי קַיִים יִי לְאַבְהָתְךָ לְמַטְן לָךְ :

(יא) וְהוֹתֵרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטַנְךָ וּבְפָרִי בְהַמְתֵךָ וּבְפָרִי אֲדַמְתֵךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:

יב יִפְתַּח יִי לָךְ יַת אוֹצְרֵה טֹבָא יַת שְׁמַיָא לְמַטְן מִטֵּר אַרְעָךָ בְּעֵדְנָה וּלְבִרְכָא יַת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזֵף לְעַמְמִין סְגִיָאִין וְאֵת לֹא תוֹזֵף :

(יב) יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשְּׁמַיִם לָתֵת מִטֵּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבִרְכָךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהִלּוֹיֵת גּוֹיִם רַבִּים וְאֵתָה לֹא תִלּוֹה:

יג וְיִתְנַנְךָ יִי לְמַסְקִיף וְלֹא לְחִלְשׁ וְתִהִי בְרַם לְעֵלָא וְלֹא תִהִי לְמַסְקִיף אֲרִי תִקְבַּל לְפָקוּדִיָא דִּי אֵלֶיךָ דִּי אָנָּא מִפְקַדְךָ יוֹמָא דִּין לְמִשְׁר וּלְמַעְבַּד :

(יג) וְנִתְנַנְךָ יְהוָה לְרֵאשׁוֹ וְלֹא לְזָנֵב וְהִיִּיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה פִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת:

יד וְלֹא תִסְטוּן מִכָּל פְּתַגְמֵיָא דִּי אָנָּא מִפְקַד וְתִכּוֹן יוֹמָא דִּין זְמִינָא וּשְׁמַא לֹא לְמַסְקִיף בְּתֵר טַעְוֹת עַמְמֵיָא לְמַפְלַחְנִין :

(יד) וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלֶכֶת אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי לְעַבְדְּכֶם: פ

טו וְיִהִי אִם לֹא תִקְבַּל בְּמִימְרָא דִּי אֵלֶיךָ לְמִשְׁר לְמַעְבַּד יַת כָּל פְּקוּדֵיהִי וּקְנִימֵיהִי דִּי אָנָּא מִפְקַדְךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתוּן עֲלֶיךָ כָּל לְוִטֵיָא הָאֵלִין וְיִדְבְּקֶנּוּךָ :

(טו) וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחִקְתּוּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיֹגְדוּךָ:

טז לִיט אַתְּ בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתְּ בְּחַקְלָא :

(טז) אָרֹר אֶתָּה בְּעִיר וְאָרֹר אֶתָּה בְּשָׂדֵה:

יז לִיט סִלְף וְאַצְוֵתָךְ :

(יז) אָרֹר מְנַאֲךָ וּמִשְׁאַרְתְּךָ:

יח לִיט וְלִדָּא דְמַעְדָּה וּבְאֵבָא דְאַרְעָךָ בְּקִרְיָ תוֹרִיָּה וְעֵדְרֵי עֲנָךְ :

(יח) אָרֹר פְּרִי־בְטַנְךָ וּפְרִי אֲדַמְתֵךָ שְׁגַר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנְךָ:

יט לִיט אַתְּ בְּמַעְלָךְ וְלִיט אַתְּ בְּמַפְקַדְךָ :

(יט) אָרֹר אֶתָּה בְּבֹאֲךָ וְאָרֹר אֶתָּה בְּצֹאֲתְךָ:

כ יִגְרִי יִי בְּךָ יַת מְאַרְתָּא וְיַת שְׁגוּשֵׁיָא וְיַת מְזוּפִימָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דִּי תַעְבַּד עַד דְּתִשְׁתַּצִּי וְעַד דְּתִיבֵד בְּפִרְיעַ מִן קִדְּם בִּישׁוֹת עוֹבְדֵיךָ דְּשִׁבְקֵתָא דְּחִלְתִּי :

(כ) יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמַּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמּוֹגֵרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדָךְ וְעַד־אֲבֹדְךָ מִתֵּר מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבֹתָנִי:

כ"א • הַמַּאֲרָה • חֲסָרוֹן, כְּמוֹ: (ויקרא י"ג) "צָרַעַת מִמְּאֲרַת". הַמְּהוּמָה • שְׁגוּשׁ קוֹל בְּהִלּוֹת.

כ"ב יִדְבֵק יִי בְּךָ יַת מוֹתָא עַד דְּיִשְׁתַּצִּי יַתְךָ מַעַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלִיל לְמַטְן לְמִירְתָּה :

(כ"ב) יִדְבֵק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מַעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֶתָּה בְּא־שְׁמָה לְרִשְׁתָּה:

כב וימחנה יי בשחפתא ובקדחתא ובדלקתא ובחרחרא ובשרפא ובחרבא ובשדפונא ובירקונא וירדפנא עד דתיבד :

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בַּשַּׁחֲפֹת וּבַקְדָּחַת וּבַדְּלֻקָּת וּבַחֲרָחַר וּבַחֲרָב וּבַשְּׂדֵפוֹן וּבַיִרְקוֹן וּרְדֵפוֹ עַד אֲבָדָה :

יביא עליך גיסות. ובשדפון ובירקון. מכת תבואה שבשדות. שדפון. רוח קדים, אשילד"ה בלע"ז (זאנענפערבראנט). ירקון. יבש, ופני התבואה מקסיפין ונהפכים לירקון, קמ"א בלע"ז (נעלב). עד אבדך. תרגום: 'עד דתיבד', כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך.

כ"ב « בַּשַּׁחֲפֹת • שִׁבְשְׂרוּ נִשְׁחַף וְנִפְחַח. וּבַקְדָּחַת • לְשׁוֹן: (דברים לב) "כִּי אֶשׁ קְדָחָה בְּאַפִּי", וְהוּא אֵשׁ שֶׁל חוּלִי, מְלוּוֹי בְּלַע"ז (פיבער היטץ), שֶׁהִיא חֲמָה מְאֹד. וּבַדְּלֻקָּת • חֲמָה יוֹתֵר מִקְדָּחַת, וּמִיַּי חֲלָאִים הֵם. וּבַחֲרָחַר • חֲלֵי הַמְחַמְמוֹ תוֹךְ הַגּוֹף, וְצָמָא תְּמִיד לְמִים, וּבְלַע"ז אַשְׁרִינְמַט (בראנד) לְשׁוֹן: (איוב ל) "וְעֲצָמֵי חָרָה מִנֵּי חָרָב", (ירמיה ו) "נָחַר מִפִּי מֵאֵשׁ". וּבַחֲרָב •

כג ויהיו שמיך די עלוי רישך חסיני פנחשא מלאחטא מטרא וארעא די תחותך תקיפא כפרזלא מלמעבד פריין :

(כג) וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רֹאשְׁךָ נַחֲשֹׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרוּל :

בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מרקבת פרותיה, וכאן הוא אומר: שמיך נחשת וארצך ברזל, שיהיו שמים מזיעין, אף-על-פי שלא יריקו מטר, מפל-מקום לא יהיה חרב של אבדן בעולם, והארץ לא תהא מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע ואין הפרות מרקביין, ומפל-מקום קללה היא בין שהיא פנחשת בין שהיא כברזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא יריקו מטר.

כ"ג « וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רֹאשְׁךָ נַחֲשֹׁת • קָלְלוֹת הָלָלוּ, מִשֶּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרָן, וְשִׁבְהֵר סִינַי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲמָרָן כְּמִשְׁמָעוֹ. וְכֵן נֹאמַר: (ויקרא כ) "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי", וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, יִדְבַק ה' בְּךָ... יִכְבֶּה ה'", הַקֵּל מִשֶּׁה בְּקָלְלוֹתָיו לְאֲמָרָן בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְגַם כֵּן בְּקָלְלָהּ זֹאת הַקֵּל, שֶׁבְּרַאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: (שם) "אֵת שָׁמַיִכֶם כְּבָרְזֶל וְאַרְצְכֶם כְּנַחוּשָׁה", שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַבְּרִזֶּל מְזִיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּן יֵהָא חָרָב

כד יתן יי ית מטר ארצך אבקא ועפרא מן שמיא יחזת עלך עד דתשחצי :

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵ אַרְצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר מִן-הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עֲלֶיךָ עַד הִשְׁמָדָה :

את עשב הנרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט ומתיבש, ומרקביין.

כ"ד « מִטְרֵ אַרְצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר • (תענית א) זִיקָא דְבִתְר מִטְרָא. מִטְרֵ יוֹרֵד וְלֹא כָל צָרְכוֹ, וְאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַרְבִּיץ אֵת הָעֶפֶר, וְהַרוּחַ בָּאָה וּמַעֲלָה אֵת הָאֲבָק, וּמִכֶּסֶה

כה ויתנה יי תביר קדם סנאף בארשא תדא תפוק לותה ובשבעא ארחן תערוך מקדמוהי ותהי לזיע לכל מלכות ארעא :

(כה) ויתנה יהוה נגף לפני איביך בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים תנום לפניו והיית לזועה לכל ממלכות הארץ :

כז « לזועה • לאימה ולזיע, שזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו: 'אוי לנו, שלא יבא עלינו כדרך שבא על אלו'.

כ"ז « לְזוּעָה • לְאִימָה וּלְזִיעַ, שֶׁזְעוּ כָּל שׁוֹמְעֵי מִכּוֹתֶיךָ מִמֶּךָ, וַיֹּאמְרוּ: 'אוּי לָנוּ, שֶׁלֹּא יָבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא עַל אֵלֵינוּ'.

כו ותהי נבלתך משגרא למיכל לכל עופא דשמיא ולבעירת ארעא ולית דמניד :

(כו) והיתה נבלתך למאכל לכל-עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד :

כז ויתנה יי בשחנא דמצרים ובטורין ובגרבא ובחריס יביש די לא תכול לאתפאה :

(כז) יכבה יהוה בשחין מצרים ובטורים ובגרב ובחרס אשר לא-תוכל להרפא :

כ"ט • בשחין מצרים • רע הנה מאד: לח מבפנים ויבש מבחוץ, פדאיתא ב'ככורות' (דף מא) • גרב • שחין לח. חרס • שחין יבש פחרס.

(כח) יפכה יהוה בשגעון ובעורון ובתמהון לבב: כח ימחנך יי בטפשותא ובסמיתא ובשעממות לבא: כ"ט • ובתמהון לבב • אטם הלב, אשטורדישוין בלע"ז.

(כט) והיית ממשש בצהרים פאשר ימשש העור פאפלה ולא תצליח את דרכיך והיית אך עשוק וגזול פלהימים ואין מושיע: כ"ט • עשוק • בכל מעשיך יהיה ערעור.

(ל) אשה תארש ואיש אחר ישכנה בית תבנה ולא תשב בו פרם תטע ולא תחללנו: כ"ט • ישגלנה • לשון שגל פילגש, והפתיב פנהו לשבח: ישכנה, (מגילה כח) ותקון סופרים הוא זה. תחללנו • בשנה הרביעית, לאכל פריו.

(לא) שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיבך ואין לך מושיע:

(לב) בנך ובנתיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם פלהיום ואין לאל ידך: כ"ט • וכלות אליהם • מצפות אליהם שישוכו, ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרויה: 'כליון עינים'.

(לג) פרי אדמתך וכליניעך יאכל עם אשר לא ידעת והיית רק עשוק ורצוץ פלהימים:

(לד) והיית משגע ממראה עיניך אשר תראה:

(לה) יפכה יהוה בשחין רע על-הברכים ועל-השקום אשר לא-תוכל להרפא מפני רגלך ועד קדקדך:

(לו) יולך יהוה אתך ואת-מלכך אשר תקום עליו אל-גוי אשר לא-ידעת אתה ואבתיו ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן:

כט ותהי ממשש בטיהרא קמא די משש עורא פקבלא ולא תצלח ית ארחתיו ותהי ברם עשיק ואניס כל יומיא ולית דפריק:

לא תתא תירוס וגבר אחרן ישכנה ביתא תבני ולא תיתב בה פרמא תצוב ולא תחללנה:

לא תוךך ?הי נכס לעיניך ולא תיכול מנה חמרך ?הי אגס מקדמך ולא יתוב לך ענך מסירין לבעלי דבבך ולית לך פריק:

לב בנך ובנתיך מסירין לעמא אחרן ועיניך חזו ויסופן בגללהן כל יומא ולית חילא בידך:

לג אבא דארעך וכל לאותך יכול עמא די לא ידעת ותהי ברם עשיק ורעיע כל יומיא:

לד ותהי משטטה מחזו עיניך די תחזי:

לה ימחנך יי בשחנא בישא על רכביא ועל שקנא די לא תכול לאתפאה מפרסת רגלך ועד מוחך:

לו יגלי יי יתך וית מלכך די תקום עלך לעם די לא ידעת את ובבתיו ותפלח תמן לעממא פלחי טעותא אעא ואבנא:

וְהָיִיתָ לְשִׁמְחָה לְמִשְׁלַל וְלִשְׂנִינָה בְּכָל הַעֲמֻמִּים
אֲשֶׁר-יִנְהַגְךָ יְהוָה שְׂמָחָה:
לזו ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממא
די ידברגך וי לממן:

כ"ט - לשמחה. אש"ו אשטורדישו"ן, כל הרואה אותך
ישום עליך. למשל. כשתבא מכה רעה על אדם,
יאמרו: זו דומה למפת פלוני. ולשנינה. לשון
(לעיל ה) "ושננתם", ידברו בך, וכן תרגומו: 'ולשועי',
לשון ספור, ואשתעי.

זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֵּאָסֵף כִּי יִחְסְלֶנּוּ
הָאֲרָבָה:
לח בר זרע סגי תפק לחקלא וזער תכנוש
ארי יחסלנה גובא:

כ"ט - יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא 'חסיל', שמכלה את הכל.

בְּרַמִּים תִּטְעוּ וְעַבְדֹתַי וַיִּזֶן לֹא-תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָנֵר
כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלַעֲתִים:
לט פרמין תצוב ותפלה וחקרא לא תשתי
ולא תכנוש ארי תיכלנה תלעתא:

זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל-גְּבוּלְךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוֹף כִּי
יִשַׁל זֵיתְךָ:
מ זיתין יהון לך בכל תחומך ומשחא לא
תסוף ארי יתרון זיתך:

כ"ט - כי ישל. ישיר פרותיו, לשון (לעיל יט) "ונשל הבזל".

בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי:
מא בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך ארי יתרון
בשביא:

כָּל-עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמְתְךָ יִירֶשׁ הַצֶּלְצָל:
מב כל אילנך ואבא דארעך יחסננה סקאה:

כ"ט - יירש הצלצל. יעשנו הארבה רש מן הפרי.
יירש. יעני. הצלצל. מין ארבה, ואי אפשר לפרש
"יירש" לשון ירשה, שאם פן היה לו לכתב: יירש.

הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מֵעֵלָה מֵעֵלָה
וְאֵתָה תֵרַד מִטָּה מִטָּה:
מג הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה
ואתה תרד מטה מטה:

הוּא יִלּוֹךְ וְאֵתָה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ
וְאֵתָה תִּהְיֶה לְזָנָב:
מד הוא ילוך ואתה לא תלונו הוא יהיה לראש
ואתה תהיה לזנב:

וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ
וְהִשְׁיִגוּךָ עַד הַשְּׂמֵדָה כִּי-לֹא שָׁמַעַת בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:
מה ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך
והשיגוך עד השמדה כי לא שמעת בקול יהוה
אלהיך לשמר מצותיו וחוקתיו אשר צוך:

וְהָיוּ בְּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעְךָ עַד-עוֹלָם:
מו והיו בך לאות ולמופת וביזרעך עד עלם:

(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מְרֵב כָּל־

כַּשֵּׁי • מְרֵב כָּל • בְּעוֹד שְׂהִיָּה לָךְ כָּל טוֹב.

מח ותפלה נת בעלי דבכך די גרונה זי בך
ככפנא ובצחיתא ובצרטיליתא ובחסירות
כלא ויתן ניר פרזלא על צוארך עד
דישתיצי יתך :

(מט) יִשָּׂא יְהוָה עִלְיָךְ גְּזוֹי מֵרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ
כַּאֲשֶׁר יֵדְאָה הַנֶּשֶׁר גְּזוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשִׁנּוֹ:

מט ייתי זי עלך עם מרחיק מספי ארעא
כמא די משתדי נשרא עמא די לא תשמע
לישנה :

כַּשֵּׁי • כַּאֲשֶׁר יֵדְאָה הַנֶּשֶׁר • פְּתָאם, וְדָרָךְ מִצְלַחַת | וְכֵן: (בראשית מא) "תִּשְׁמַע חֲלוֹם לַפֶּתַר אוֹתוֹ", וְכֵן: (שם)
וְנִקְלוּ סוֹסֵיוֹ. לֹא-תִשְׁמַע לְשִׁנּוֹ • שְׁלֵא תִפִּיר לְשִׁנּוֹ, (מב) "כִּי שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף", אִינְטִינְדֵר"י בְּלַע"ז (פערשטעהען) •

(נ) גְּזוֹי עֵז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָּנִים לְזִקֵּן וְנֶעַר
לֹא יֶחֱן:

נעם תקיף אפין די לא רשב אפין לסבא
נצל נקא לא מרחם :

(נא) וְאִכַּל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ
אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לָךְ דָּגֵן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר שֹׁמֵר אֶלְפִיךָ
וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אִתְּךָ:

נא וניכול ולדא דבעירך ואבא דארעך עד
דתשתצי די לא ישאר לך עבנרא חמרא
ומשחא בקרי תוריה ועדרי ענף עד דיובד
יתך :

(נב) וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חַמְתִּיךָ הַגְּבֵהַת
וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אֵתָּה בְּטַח בָּהֶן בְּכָל-אַרְצֶךָ וְהֵצֵר
לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ בְּכָל-אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

נב ונעק לך בכל קרניך עד דיקבש שוריך
רמא ובריכנא די את רחץ לאשתובא בהן
בכל ארעך ונעק לך בכל קרניך בכל ארעך
די ירב זי אלהך לך :

כַּשֵּׁי • עַד רֶדֶת חַמְתִּיךָ • לְשׁוֹן רְדוּי וְכַבוּשׁ.

(נג) וְאִכַּלְתָּ פְּרִי-בְטֶנְךָ בְּשֵׂר בְּנִיךָ וּבְנֵתֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר-יִצְיֵק
לָךְ אִיבֶךָ:

נג וניכול ולדא דמעך בשר בניה ובנותיך די
ירב לך זי אלהך באצרא ובצקמא דנעק לך
סנאך :

כַּשֵּׁי • וְאִכַּלְתָּ פְּרִי בְטֶנְךָ בְּשֵׂר בְּנִיךָ וּגְו' בְּמִצּוֹר • מִחֲמַת שִׁיְהִיו צָרִין עַל הָעִיר, וַיְהִיָּה שֵׁם מִצּוֹק, עֲקַת רַעְבוֹן.

(נד) הָאִישׁ הַרְךָ בְּךָ וְהֵעֲנַג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאֲחִיו
וּבְאִשֶׁת חֵיקוֹ וּבִיתֵר בְּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:

נד גברא דרפיך בך ודמפנך לחדא תבאש
עיניה באחיהי ובאתת קלמה ובשאר בנוהי
די ישאר :

כַּשֵּׁי • הַרְךָ בְּךָ וְהֵעֲנַג • הוּא "הַרְךָ" הוּא "הֵעֲנַג", אָחַד, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מִפְּנֵי וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדָבָר
לְשׁוֹן פְּנוּק, ו"מֵהֵעֲנַג וּמֵרַךְ", מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שְׂשֻׁנֵיהֶם | מְאוּס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעְבוֹנוֹ בְּשֵׂר בְּנָיו וּבְנוֹתָיו, עַד פִּי

<p>תרע עינו בכניו הנותרים "מתת לאחד מהם מבשר בָּנִיו - אחיהם, אֲשֶׁר יאכל". דָּבַר אַחַר: "הַרְף בָּךְ", יתנו מבשר בניהם השְׂחוּטִים לְבָנֵיהֶם הַנּוֹתְרִים.</p>	<p>הֲרַחֲמֵנִי וְרַף הַלֵּבָב, מֵרַב רַעֲבָתָנוֹת יִתְאַכְזְרוּ, וְלֹא יִתְנוּ מִבְּשַׂר בְּנֵיהֶם הַשְּׂחוּטִים לְבָנֵיהֶם הַנּוֹתְרִים.</p>
---	---

נה מלמתן לחד מנהון מבשר בנוהי די ייכול מדלא אשתאר לה כלא בצירא ובצקתא די יצק לה סנאף בקל קרויף:

(גה) **מַתַּת | לְאֶחָד מֵהֶם מִבְּשַׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשְּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לֶךָ אִיבָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ:**

נו דרפיכא בך ודמפנקא די לא נסיאת פרסת רגלה לאחתא על ארעא ממפנקו ומרפיכוו תבאש עינה בגבר קנמה ובברה ובברתה:

(נו) **הֲרַפָּה בָּךְ וְהַעֲנֵנָה אֲשֶׁר לֹא-נִסְתָּה כַּפ־רַגְלָהּ הַצַּג עַל-הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנַג וּמִרֹךְ תִּרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְבָנָה וּבְבִתָּה:**

כז"א תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים.

נו ובזער בנהא דיפקון מנה ובבנהא די תליד ארי תיכלנון בחסירות כלא בסתרא בצירא ובצקתא די יצק לה סנאף בקרויף:

(נד) **וּבְשִׁלְיֹתֶיהָ הַיּוֹצֵת | מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנְיָהּ אֲשֶׁר תֵּלֵד בִּי-תֹאכְלֶם בַּחֲסֻר-כָּל בִּסְתָר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לֶךָ אִיבָךְ בְּשְׁעָרֶיךָ:**

כז"א ובשליטה. בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד מליתן לאשר אצלה מן הבשר.

נח אם לא תשר למעבד ית כל פתגמי אורייתא דא דכתיבין בספרא הדין למדחל ית שמא יקרא ודחילא הדין ית יי אלהך:

(נח) **אִם-לֹא תִשָּׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַפְּתָבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת-הַשָּׁם הַגָּבֹהַּ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

נט ונפרש יי ית מחתף ונת מחת בניך מן רברבו ומהימנון ומכתשין בישין ומהימנין:

(נט) **וְהַפְּלֵא יְהוָה אֶת-מַכַּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת זִרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלַת וְנֹאמָנוֹת וַחֲלִים רַעִים וְנֹאמָנִים:**

כז"א והפלא ה' את-מכתך. מפלאות ומבדלות משאר מכות. ונאמנות. ליסרך, לקים שליחותם.

ס ויתב בך ית כל מכתשי מצרים די דחלתא מקדמיהון וידבקון בך:

(ס) **וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מַדּוּה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וּדְבָקוּ בָּךְ:**

(שמות טו) "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו', כֹּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֵיךְ", אֵין מִזְרַאִין אֵת הָאָדָם, אֵלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא יִגּוּר מִמֶּנּוּ.

כז"א אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משנות הבאות על מצרים, היו רואים מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע שפן כתיב:

סא אף כל מרע וכל מחא די לא כתיבין בספרא דאורייתא דא יתנון יי עלך עד דישתצף:

(סא) **גַּם כָּל-חַלְלֵי וְכָל-מִזְבְּחֵי אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמֹרֶת:**

כז"א יעלם. לשון עליה.

סב ותשתארוץ בעם זער חלף די הויטון
ככוכבי שמאי למסגי ארי לא קבלתא
למימרא די אלהי:

וּנְשִׂאתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב פִּי-לֹא שִׁמְעֶת בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט - וּנְשִׂאתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת וְגו' • מוֹעֲטִין חֲלוּף מְרִבִּין.

סג ויהי כמא דחדי יי עליכון לאוטבא
יתכון ולאסגא תכון כן יחדי יי עליכון
לאובדא תכון ולשצאה תכון ותשטלון
מעל ארעא דאת עלל לתמן למירתה:

וְהָיָה כַּמָּא דְחַדֵּי יֵי עֲלִיכוֹן לְאוּטְבָא
יְתָכוֹן וְלֹאֲסַגָּא תָכוֹן כֵּן יַחַדֵּי יֵי עֲלִיכוֹן
לְאוּבְדָא תָכוֹן וְלִשְׂצָאָה תָכוֹן וְתִשְׁטַלּוֹן
מֵעַל אַרְעָא דְאֵת עֲלַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
אֲשֶׁר-אֵתָּה בְּאִשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:

כ"ט - כֵּן יִשִּׁישׁ ה' • (מגילה י) אַת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגו'. וְנִסְחָתֶם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית
גֵּאִים יִסַּח ה'".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

[אָלף] שֶׁלש מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ,
וְלֹאוֹתָן הַיָּמִים יִהְיֶה כֹּל הָעוֹלָם נִכְבָּשׁ
תַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל בְּעֶזְר שׂוֹדֵי. אַף מְשִׁיחַ
יָבֹא כְּגֹזֵר הַרְחֵקֵן לְסוּף אֶלֶף מֵאֵתִים
וְתִשְׁעִים שְׁהוּא אַרְבָּעִים וְתִמָּשׁ שְׁנַיִם
קוֹדֵם. אֲמַנָּם אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים מֵהֵיכָן
מִתְחִיל הַמְּנַן שְׂנַדַּע מִתֵּי יָסִיִּים. וְכֵן
מִצִּינֵי בְּקֶץ מִצְרַיִם שְׁאֵמֵר הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ-הוּא (בְּרֵאשִׁית טו יג) וְעֵנֹו אֲתָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְזֶה נֶאֱמַר שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה קוֹדֵם שְׁנוּלֵד יִצְחָק, שְׁהָרִי
אַבְרָהָם הָיָה בֵּן שְׁבַעִים שָׁנָה בְּאוֹתוֹ
פָּרַק, וְכֵן מֵאָה הָיָה כְּשִׁנּוּלֵד יִצְחָק,
הָרִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בֵּין זֶה לְזֶה. וְשִׁבְט
אֶפְרַיִם מִנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת מְבָרִית בֵּין
הַבְּתָרִים, וְטַעַו שְׁלֹשִׁים וְהָרְגוּם אֲנָשִׁי
גַּת כְּדִכְתִּיב בְּדָבָרֵי הַיָּמִים (א' ז אב). וְיֵישׁ
שֶׁהִתְחִילוּ הַמְּנַן מִשִּׁירְדוּ מִלְּמִצְרַיִם
וְטַעַו, וְיֵישׁ שֶׁמִּנּוּ מִשֶּׁהִתְחִיל הַשְּׁעָבֹד
וְטַעַו, וְהֶאֱמַת הָיָה שֶׁהָאֲרַבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה הִתְחִילוּ מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, אַף לֹא
נוֹדַע עַל נִכּוֹן עַד שִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם:
וְכֵן עַל גְּלוּת בְּכָל דָּאֵמֵר לוֹ הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ-הוּא לְיִרְמְיָהּ (יִרְמִיָּה כט י) לְפִי
מֵלֵאת לְכָבֵל שְׁבַעִים שָׁנָה, וְחָשַׁב
בְּלִשְׁצָר וְטַעַו, וּמִנָּה אַחֲשׂוּרוּשׁ וְטַעַו,
כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּפָרָק קַמָּא דְמִגִּילָה
(כ"ט), כִּף קַן זֶה שֶׁמָּא מִתְחִיל מִשְׁנַת
בִּישׁוּל הַתְּמִיד בִּימֵי הַהוֹרְקָנוֹס

רוֹצֵה לומר חֲצִי הַשָּׁנָה מוֹעֲדִים, דִּהְיִינוּ
מוֹעֵד שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הֵן שֶׁלש מוֹעֲדִים
כְּמוֹ שֶׁעֲמָדוּ בְּמִצְרַיִם, כְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב
(שְׁמוֹת יב מ) וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִשְׁבּוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים [שָׁנָה] וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה, וְשִׁלְשָׁה פְּעָמִים אַרְבַּע
מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים עוֹלָיִם אֶלֶף מֵאֵתִים
וְתִשְׁעִים, וְאֵז וְכֹלָה הַגְּלוּת. וְכֵן אֵמֵר
הַכְּתוּב הָאֲחֵר (דְּנִיאל ז כה) וְיִתְּיָבִינּוּ
בִּידָה עַד עֶדֶן וְעֶדְנִין וּפְלַג עֶדֶן, וְאֵי
בְּעֵי הָיָה אֵמֵר בְּפִירוּשׁ שְׁלֹשָׁה
מוֹעֲדִים, אֶלֶא שֶׁרֹצֵה לְסַתּוֹם אֵת
דְּבָרָיו, וְכֵאֵן רָמַז מִשָּׁה כֵּן בְּתוֹרָה. וְכֵן
אֵמֵר הוֹשֶׁע (ד' ז) וְעִנְתָּה שְׁמָה כִּימֵי
נְעוּרֶיהָ וְכִיּוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
'וְעִנְתָּה' לְשׁוֹן מְעוֹן, כְּמוֹ וְעִנָּה אִיִּים
בְּאֶלְמִנּוּתָיו (יִשְׁעִיָּה יג כב), 'כִּימֵי גְלוּת
נְעוּרֶיהָ', דִּהְיִינוּ גְלוּת מִצְרַיִם. וְכִימֵי
עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, זֶהוּ מִיִּצְאֵת
מִצְרַיִם עַד שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְזֶהוּ
אֶלֶף מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים כְּפִירוּשְׁתִּי
לְעִיל. וְנִמְצָא זֶה כְּתוּב בְּתוֹרָה וְשׁוּי
בְּנְבִיאִים וּמְשׁוּלָשׁ בְּכְתוּבִים. וְהִקָּץ
הָאֲחֵר דְּכְתִיב בְּסוּף דְּנִיָּאל (יב יג) אֲשֶׁרִי
הַמְּחַפֵּה וְנִגְיַע לְיָמִים אֶלֶף שֶׁלש מֵאוֹת
שְׁלֹשִׁים וְתִמָּשׁה, הוּא נְרָמַז בְּכַרְשַׁת
אֲתָם נְצָבִים דְּכְתִיב (לֵהֲלוֹ לֹא יח) וְאֲנֹכִי
הַסֵּתֵר אֲסַתִּיר פְּנֵי (מַחֵה) בְּיוֹם הַהוּא
וְגו', 'הַסֵּתֵר אֲסַתִּיר' עוֹלָה בְּגִימַטְרִיא

(סג) וְהָיָה כַּמָּא דְחַדֵּי יֵי עֲלִיכוֹם
לְהִיטִיב אֲתָכֶם וְלְהַרְבּוֹת אֲתָכֶם
[וגו']. הוּא אֵינוּ שֶׁשׁ בְּפּוֹרְעָנוּת, אֲבָל
אַחֲרִים (שְׁשִׁים) [מְשִׁישׁ] (מַגִּילָה י').
וּבְכַפְסוּק זֶה נְרָמַז הַקֶּץ שְׁכָתוּב בְּדְנִיָּאל
(יב יא), וּמַעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִתַּת שְׁקוּץ
שָׁמַם יָמִים אֶלֶף מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים.
וְהָכִי קָאֵמֵר, וְהָיָה כַּמָּא דְחַדֵּי יֵי עֲלִיכוֹם
לְהִיטִיב אֲתָכֶם בְּמִדְבָר וּבְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּתָה שְׁכִינָה עִמָּכֶם,
וְלְהַרְבּוֹת אֲתָכֶם בְּמִצְרַיִם, שְׁנֶאֱמַר
(שְׁמוֹת א ט) וַיִּבְרָאוּ וַיַּעֲצִמוּ, דִּהְיִינוּ אֶלֶף
מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים, אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁל
גְּלוּת מִצְרַיִם, וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים
מִיִּצְאֵת מִצְרַיִם עַד שְׁנִבְנָה הַבַּיִת,
כְּדִכְתִּיב (מַלְכִים א' א' א) וַיְהִי בְשִׁמּוֹנִים
[שָׁנָה] וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם [וגו'] וַיָּבִין אֵת
הַבַּיִת לְה'. אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵי שָׁנָה
שְׁעָמַד בֵּית רֵאשׁוֹן כְּמִנְיָן 'בּוֹאֲתָ' יְבֵא
אַהֲרֹן (וַיִּקְרָא טו א). הָרִי בֵּין הַכֹּל אֶלֶף
מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים, וּכְמוֹ כֵּן יִמְשָׁף
הַגְּלוּת. וְזֶהוּ שֶׁאֵמֵר הַכְּתוּב (דְּנִיָּאל יב ז),
כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וְחֲצִי וְגו' תִּכְלִינָה
כֹּל אֱלֹהֵי. 'לְמוֹעֵד' הָרֵאשׁוֹן מִתְּפָרֵשׁ
זְמַן, כְּמוֹ לְמוֹעֵד הָהָה (בְּרֵאשִׁית ז כב),
ו'מוֹעֲדִים' (וּחֲצִי) רוֹצֵה לומר שְׁנֵי
זְמַנִּים, כְּמוֹ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם (לְעִיל
טו ז) כְּשִׁנֵּי מוֹעֲדִים שֶׁל מִצְרַיִם, וְחֲצִי

סד ויבדדך יי ככל עממיא מספי ארעא ועד ספי ארעא ותפלה תמן לעממיא פלחי טענתא די לא ידעת את ואבהתך אעא ואבנא :

(סד) וְהִפִּיצָךְ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתֶּיךָ עֵץ וְאֲבָן:

כ"ט - לא ועבדת שם אלהים אחרים • כתרגומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגלגליות לכמרי עבודת-כוכבים.

סה ובעממיא האנון לא תנוח ולא יהא מנח לפרסת רגלך ויתן יי לך תמן לב דחל וחשבת ענין ומסחן נפש :

(סה) וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא־יְהִי מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רַגְזוֹ וְכִלְיוֹן עֵינָיִם וְדַאֲבוֹן נַפְשׁ:

יגזון", (שמואל-ב כב) "מוסדות השמים יגזו". וכליון עינים • מצפה לישועה, ולא תבא.

כ"ט - לא תרגיע • לא תנוח, כמו: (ישעיה כח) "וזאת המרגעה". לב רגז • לב חרד, כתרגומו: 'דחל', כמו: "שאל מתחת רגזה לך", (שמות טו) "שמעו עמים

סו ויהיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך:

(סו) וְהָיוּ חַיֵּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיֶּיךָ:

יב ויהיו חייך תלאים לך • על הספק, כל ספק קרוי 'תלוי': 'שמא אמות היום בתרב הבאה עלינו'. (מנחות יג) ורבותינו דרשו: זה הלוקח תבואה מן השוק. ולא תאמין בחיך • זה הסומך על הפלטר.

כ"ט - חייך תלאים לך • על הספק, כל ספק קרוי 'תלוי': 'שמא אמות היום בתרב הבאה עלינו'. (מנחות יג)

סז בצפרא תימר מן יתן רמשא וברמשא תימר מן יתן צפרא מתנהות לך די תהי תנה ומחזו עיניך די תהי חזי:

(סז) בְּבִקְר תֵּאמֹר מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֵּאמֹר מִי־יִתֵּן בִּקְר מִפְּחַד לְבַבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

שחצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה.

כ"ט - בבקר תאמר מי-יתן ערב • (סוטה מט) ויהיה הערב של אמש. ובערב תאמר מי-יתן בקר • של שחרית,

סח ויתביך יי מצרים בספינו בארעה די אמרית לך לא תוסף עוד למחזיה ותזכרון תמן לבעלי דבך לעבדין ולאמהן ולית דקנה:

(סח) וְהִשְׁבִּיךָ יְהוָה מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדָרְךָ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תִסֹּף עוֹד לְרִאֲתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶּם שֵׁם לְאִיבֶיךָ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קְנָה: ם

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יטח"ז, והד"ג ב"א, התענוג בא, שאז יכבש כל העולם תחת יד ישראל, רוצה לומר הלוי'תן כבוא לעשות סעודה לצדיקים: תורה סד (סח) באניות. ויהיו שובים טף ונשים, שאם היו מוליכין אותן ברגל לא היו שובים רק הגדולים היכולים ללכת ברגל: ואין קנה. פירש הרב רבי יוסף קרא,

באלפ"א בית"א של תשר"ק, פי תשר"ק עולה אף, צפע"ס עולה שלש מאות, ואז נמל"ך, תוכן המלוכה לישראל, כי כבר בא משיח עשר שנים לסוף אף מאתים ותשעים, יטח"ז עולה שלשים וארבע, הרי תחילת שנת שלשים וחמש, וזהו לימים אף שלש מאות שלשים וחמשה (דניאל יב יא). ואחר

ואריסתובלוס, כדתניא בשלחי מסכת סוטה (טז), תנו רבנן כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחוץ ואריסתובלוס מבפנים וכו', ואז נתבשל התמיד. וכשיבוא משיח במהרה בנימינו אז יתקרו ויתלבנו הדברים ואז גדע למפרע מהיכן התחיל. ואמר הרב בכור שור (להלן יח יח) כי קץ זה נקמו

וועט דיך אליין וועלן פערקייפן), ולא יתכן לפרש "והתמפרתם", בלשון 'ונמפרתם' על-ידי מוכרים אחרים, מפני שצאמר אחריו: "ואין קנה".

כ"י • באניות • בספירות בשביה. והתמפרתם שם לאיבד • אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות. ואין קנה • כי יגזרו עליך הרג וכליון. והתמפרתם • בלע"ז איפורונדריין ווי"ש (און איהר

~ נקודות משיחות קודש ~

והתמפרתם שם לאיבד – למעלייתא

הוא במקום נעלה יותר משרש הניצוצות שנפלו לקליפת נוגה, וככלל הדוע "כל הגבוה יותר נופל למטה יותר" (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך). ולכן, כאשר מכרים ומפכים גם ניצוצות אלו (שגב) קליפות הטמאות) נמשך אור נעלה יותר מאשר בביורור הניצוצות שבקליפת נוגה.

וזהו הפירוש הפנימי ב"והשיבך ה' מצרים גו", שהפונה בכל דברי התוכחה היא לבוא למעלת התשובה "והשיבך". ועל-ידי התשובה "והתמפרתם שם לאיבד לעבדים ולשפחות", שאפילו מבחינת "שם" היא מקום הקליפות (לקוטי-תורה ראה לב, רע"ג) שהם "איבד", מכרים ניצוצות הקדושה. ועל-ידי בירור ניצוצות הקדושה שבקליפות אלו – "ואין קנה" – שנמשך ומתגלה אור נעלה ביותר, בחינת "אין" (ראה לקוטי-תורה האוינו עא, ד), שבחינה זו גבוהה היא גם מבחינת "קנה" – עולם האצילות (תורה-אור עו, ב).

(ע"פ לקוטי שיחות כרך יט עמ' 932 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בסיים התוכחה שבפרשתנו, נאמר "והשיבך ה' מצרים באניות גו' והתמפרתם שם לאיבד לעבדים ולשפחות ואין קנה". ויש לפרש כתוב זה למעלייתא:

הפונה שבתוכחה היא שעל-ידי-ה' לבואו ישראל למעלת התשובה, כמו שכתוב "והנה כי לבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה גו' והשבות אל לבבך גו' ושבת עד ה' אלקיך גו'" (נצבים ל, א-ב).

והנה, מעלת התשובה היא ש"גדולה תשובה שזדונות נעשו לו פזכות" (וימא פו, ב). שעל-ידי התשובה ניתוסף סוג מיוחד בזכות שאפילו צדיק גמור אינו מגיע לזה על-ידי עבודתו. שהרי על-ידי התשובה, גהפכים לזכות גם ניצוצות הקדושה שנפלו על-ידי הזדונות לג' קליפות הטמאות. מה-שאין-כן על-ידי עבודת הצדיק, אפשר לברר רק את הניצוצות שבדברים המותרים, ששרשם מקליפת נוגה (ראה דרך-מצותך קצא, א).

ומכיון שניצוצות הקדושה שנמצאים בג' קליפות הטמאות נפלו למטה מטה ביותר, הרי מזה מובן ששרשם בקדושה

סט אליו פתגמי קימא די פקיד יי ית משה למגור עם פני ישראל בארץ מואב פר מקימא די גזר עמהון בחרב:

(סט) אלה דברי הברית אשר-צוה יהוה את-משה לכרת את-בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר-כרת אתם בחרב: פ

כ"י • לכרת את-בני ישראל • שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. מלבד הברית • קללות שב'תורת כהנים' שנאמרו בסיני.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אותם במקלות ירעבו אותם: חסלה פרשת כי תבוא

מיני מכות, וכשיראו השבאים כך שאין שוים להם כלום יהיו חוכטין

שיאמרו המצריים אם תתנו לנו בחנם לא נקח אותם לעבדים, לפי שאבותינו נשתעבדו בהם ולקו בכל

~ שבת קודש י"ח אלול ~

א ויקרא משה לכל ישראל ואמר להוין אתוון חזתוון ית כל די עבד יי לעיניכוון בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

כט (א) ויקרא משה אל-כל-ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארציו:

~ נקודות משיחות קודש ~

הקרת הטוב שעל-ידי הנסים

זמן מרבה, שאזי טבע האדם הוא שמתרגל לגס ואינו מתפעל ממנו, דהרגל נעשה טבע, שלכן נסים אלו אינם מביאים לינאה. ופעלת נסים אלו שהם "חסדי המקום", היא להביא לקרוב ודבקות במשפיע הטובה, דאף שאינם פועלים יראה להיותם תמידיים, הרי אם מכיר שהדבר נסי הוא, צריכה ההכרה בנה לפעל קרוב ואתהבה במשפיע הטובה. ובנסים אלו עוסק משה רבנו בהמשך דבריו (בפסוקים דהה): "ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר, לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא בלטה מעל רגלך, לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם", שעל-זה הוכיחם שהיה עליהם "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו". וזהו שמשיך רש"י: "ש'היום הזה", "הבנתי שאתם דבקים וחסצים במקום".

אתם ראיתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם גו' ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת גו' עד היום הזה: להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו (כט, א"ג. ובפירוש רש"י) לכאורה יש לתמה, הרי מצינו בכמה מקומות שנתנו בני ישראל את לבם להודות לה' על הנסים שנעשו להם, ויגון: "וירא ישראל את ה' הגדולה גו' ויאמינו בה' גו' אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות יד, לא; טו, א), וכהנה רבות? ויש לומר, שבאור ענין זה רמז רש"י בדיוק לשונו "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו". דהנה, ישנם נסים היוצאים מגדר הטבע והרגילות, כמו הנס דקריעת ים-סוף, ונסים כאלו מטבעם פועלים יראת הרוממות כלפי הקב"ה, ואכן מצינו ברובי מקומות שיכירו בני ישראל באלו הנסים, ויודו עליהם לקב"ה. אף סוג אחר ישנו בנסים, והוא הנהגה נסית שנקמשת

(על-פי לקוטי שיחות כרך יד, עמוד 101)

ב נסי וברבנא די חזאה עיניך אתנא ומופתנא וברבנא האנון:

(ב) המפלות הגדלות אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם:

ג ולא יחב יי לכוון לפא למדע ועיניו למחזי ואדנין למשמע עד יומא הדין:

(ג) ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה:

ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מקור: 'לא לכם נתנה, לנו נתנה?' ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: (לעיל כו) "היום הזה נהיית לעם וגו'", היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחסצים במקום.

כ"י- ולא-נתן ה' לכם לב לדעת • להפיר את חסדי הקדוש-ברוך-הוא, ולדבק בו. עד היום הזה • שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שנאמר: (לקמן לא) "וינתנה אל הכהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני, וקבלנו את התורה

ד ודברית יתכוון ארבעין שניו במדברא לא בליאת קסותכוון מכוון ומסנה לא עדו מעל רגלך:

(ד) וואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא-בלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא-בלתה מעל רגלך:

(ה) לַחֵם לֹא אֶכְלֶתֶם וַיֵּין וְשִׁכָר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ה לחמא לא אכלתון ויין ושכר לא שתיתם למען שתיתון בדיל דתדעון ארי אנא יי אלהכון:

(ו) וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מִלֶּדְחֻשְׁבֹּן וְעוֹג מִלֶּדְחֶבְשָׁן לְקִרְאָתָנוּ לְמַלְחָמָה וַנַּכֶּם:

וואתיתון לאתרא הדין ונפק סיחון מלפא דחשבון ועוג מלפא דמהנן לקדמונתא לאגחא קרבא ומחונון:

וַיֵּצֵא אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • עֵתָה אֲתֶם רוֹאִים עֲצָמְכֶם בַּגְּדֵלָה וּכְבוֹד, אֵל תִּבְעֲטוּ בַּמָּקוֹם וְאֵל יְרוֹם לְבַבְכֶם, וְיִשְׁמְרֶתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת". דָּבָר אַחֵר: "וְלֹא נָמַן ה' לָכֶם לִב לְדַעַת", (ע"ה) שְׁאִין אָדָם

עומד על סוף דעתו של רבו וחקמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אכל מפאן ואילך קפיד, ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(י) וַנִּקַּח אֶת־אֲרָצָם וַנַּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלְגֵרֵי וְלַחֲצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֵּׁי:

וונסנא ית ארעהון ויהבנה לאחסנא לשבטא דראובן ולשבטא דגד וילפלגות שבטא דמנשה:

(ח) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת פְּלִאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

ח ותטרון ית פתגמי קנמא הדא ומעבדון תהון בדיל דתצלחון ית כל די מעבדון:

קכ"ב פסוקים, לעבד"ו סימן. חסלת פרשת תבא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רנט

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

1 הנדבק בדפנות הכלים, ואילו פֿעל הַבֵּית, שמוכר פחות מהסיתון, ונדבק פחות משקה בכליו, מנקה רק אֶחָד לְשָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ.
2 רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חִילוּף הַדְּבָרִים - הַדִּינִים הֵם בְּהִיפֵךְ
3 מִמָּה שֶׁאִמַר תַּנַּא קַמָּא, שֶׁהִסְטִיטוֹן כִּיּוֹן שֶׁמוּכָר תַּמִּיד וּמִשְׁתַּמֵּשׁ
4 בְּכַלִּיו כֹּל שַׁעַה, אִיךְ הַמְשָׁקִים מִסְפִּיקִים לְהִיקָרֵשׁ וְלַהֲדַבֵּק בְּכַלִּיו,
5 וְעַל כֵּן דִּי לוֹ לִנְקוּת רַק פַּעַם בְּשָׁנִים עֶשֶׂר חוֹדֶשׁ. וְאִילוּ בַּעַל הַבֵּית
6 שְׁאִינוּ מוּכָר כֹּל שַׁעַה, אַחֲרֵי כֹל מִדִּידָה נִדְבַקְתָּ שְׁאֵרֵי הַמְשָׁקָה
7 לְכַלִּים, וְלָכֵן עָלִיו לִנְקוּת כֹּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם.
8 חֲנֻוּיִי - סוֹחֵר קֵטָן הַמוּכָר לְהַרְבֵּה אֲנָשִׁים וּבְמִוִּיּוֹת קִטְנוֹתוֹ, מְקַנְהַ
9 מִדּוֹתָיו פְּעֻמִּים בְּשָׁבָת - פַּעֲמִיִּים בְּשַׁבּוּעַ, שְׂכִיּוֹן שְׁהוּא טְרוּד
10 בְּלִקְוּחוֹתָיו, לֹא חִיבֵיהוּ לְרוֹקֵן אֶת הַכְּלִי שְׁהוּא מוֹדֵד בּוֹ לְתוֹךְ
11 כְּלִיוֹ שֶׁל הַלּוּקָח לְגַמְרֵי, וּמַחֲמַת כֵּן נִדְבַק מִשְׁקָה רַב בְּכַלִּיו, וְעָלִיו
12

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' ב

1 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת הֵיכֵן מִצְאָנוּ שְׁבִרְכָם בְּעִשְׂרִים וּשְׁתַּיִם וְקַלְלוֹן
2 בְּשִׁמּוֹנָה. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: בְּרַבֵּן בְּעֵשְׂרִים וּשְׁתַּיִם בְּפִרְשֵׁת הַבְּרִכּוֹת
3 שְׁבַה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבָרֵךְ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁמַתְחִילָה מְהַפְּסוּק
4 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ' (ויקרא כו א), שְׁמַתְחִיל בְּאוֹת אֱלֹהִים, וְנִמְשַׁכְתָּ עַד
5 הַפְּסוּק 'וְאוֹלֶךְ אֲתָכֶם קוֹמְמִיּוֹת' (שם כו א), שְׁמַסְתִּיִּים בְּאוֹת תִּי"ו, הֲרִי
6 לְנוּ שְׁבִרְכּוֹת הַקְּבִי"ה כּוֹלְלוֹת אֶת כֹּל הָעִשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת.
7 מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבֹאֵר: וְקַלְלוֹן בְּשִׁמּוֹנָה, מִן־אִם בְּחֻקֵּי תִמְאֹסוּ'
8 (ויקרא כו טו), שׁוּדָה הַפְּסוּק הָרֵאשׁוֹן בְּפִרְשֵׁת הַקְּלָלוֹת, שְׁפּוֹתַח בְּאוֹת

13 לַקְּנָחָם פַּעֲמִיִּים בְּשַׁבּוּעַ.
14 הַמְּשִׁנָּה מְבִיאָה דִּינִים נוֹסְפִים הַנּוֹהֲגִים בַּחֲנוּנֵי וְהַחֲנוּנֵי גַם מְקַחָה
15 - מְקַנְחָה אֶת הַשּׁוּמֹן וְהַלְכֹלֵךְ מֵאֲבֵנֵי מִשְׁקְלוֹתָיו שְׁשׂוּקֵל בְּהֵם דְּבַר
16 לַח וּבִשְׂרָ, פְּעַם אַחַת בְּשָׁבָת, לְפִי שֶׁאִם יִשְׂאָר הַלְכֹלֵךְ דְּבוּק בְּהֵם
17 יִשְׁקָלוּ יוֹתֵר. וּמְקַנְחָה אֶת כְּפוֹת הַמֵּאֲזֹנִים עֲצָמָם שְׁעֲלִיהֶם הֵנִיחָ אֶת
18 הַבִּשְׂרָ הַלַּח, עַל כֵּל מִשְׁקָל וּמִשְׁקָל, שְׂכִיּוֹן שִׁישׁ לַחֵם בֵּית קִיבּוּל
19 נִשְׂאָר הַמְּשָׁקָה דְּבוּק וּמְכַבֵּיד אֶת כַּף הַמֵּאֲזֹנִים.
20 אֲמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שִׁישׁ חִיּוּב לִנְקוּת
21 אֶת הַמְּדוּת וְהַמְשָׁקוּלוֹת, בְּשׂוּקֵל וּמוֹדֵד דְּבַר לַח, שֶׁאִם לֹא יִנְקָה
22 יִקְרוּשׁ עַל הַכְּלִי וְתִשְׁתַּנֵּה מִדְּתוֹ, אֲכַל בְּדַבְרֵי יִבֵּשׁ אִינוּ צְרִיף לִנְקוּת
23 כֹּלֵל שְׁהָרִי לֹא נִדְבַק מֵאוּמָה.

9 וא"ו, ונמשכת הפרשה עד 'ואת חקתי נעלה נפשם' (שם כו א), שזה
10 הפסוק האחרון בקללות, שמסתיים באות מ"ם. נמצא אם כן
11 שהקללות כוללות את האותיות שבין האות ו"ו לאות מ"ם, שהם
12 רק שמונה.
13 ואילו משה רבינו, כשברך - את עם ישראל, נאמרה ברכתו רק
14 בשמונה אותיות. וכשקללן, היה זה בעשרים ושתים אותיות.
15 ומבארת הגמרא, ברכן בשמונה אותיות, שברכותיו מתחילות

לוח תהלים

יום ראשון, י"ב אלול < מפרק סו עד סוף פרק סח ופרקים לד-לו

יום שני, י"ג אלול < מפרק סט עד סוף פרק עא ופרקים לז-לט

יום שלישי, י"ד אלול < מפרק עב עד סוף פרק עז ופרקים מ-מב

יום רביעי, ט"ו אלול < מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה

יום חמישי, ט"ז אלול < מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מז-מח

יום שישי, י"ז אלול < מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא

שבת קודש, י"ח אלול < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ב אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכ, יד. לעורר... עד עמ' 240, למעלה מעלה.

הוספה, הולך ועולה למעלה ראש, פמדת "קדש העליון" המאיר לארץ הקדש, – בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש העליון", המתחדש ומתרבה תמיד, – בחינת "קדש העליון" המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד,

היא מאירה ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש באיכות, פדכתיב: – כמו שכתוב: "תמיד עיני ה' אליהם ביה, – בארץ ישראל, מרשית השנה ועד אחרית שנה"; – "עינים" למעלה, הוא (כפי שיסביר להלן) כינוי לבחינת "חכמה", והיינו שבחינת חכמה, "קודש העליון", היא (מאירה) שם תמיד, מתחילת השנה עד סוף השנה. אך, כדי להסביר איך למדים מהפסוק שבחינת

ה"חכמה" המאירה בארץ ישראל, היא בכל פעם ביתר ריבוי והתחדשות – מקדים רבנו הזקן בשאלה: דהאי – מה שכתוב, "ועד אחרית" כו' אינו מוכן לכאורה, שתרי ב"אחרית שנה" זו, מתחלת שנה שניה, ואם כן הו"ל היה למימר – היה צריך לומר, "לעולם ועד": – שהאור של ה"עינים" שלמעלה מאיר שם תמיד?

אך הענין יובן, על-פי מה שכתוב: "ה' בחכמה יסד ארץ", שיסוד ה"ארץ העליונה" – היא בחינת "ממלא כל עלמין", – "מלכות" של עולם ה"אצילות" הנקראת "ארץ" מפני שהיא הספירה האחרונה מהספירות העליונות, והיא מתלבשת בעולמות ובנבראים להחיותם, שזו "הארץ העליונה", ו- ארץ התחתונה – היא "ארץ הפיץ" – ארץ ישראל הנקראת "ארץ חפץ", המכוננת פגדה – כנגד הארץ העליונה, ממש, ו- ארץ ישראל נקראת על שמה – על שם הארץ העליונה, "ארץ החיים", הנה – יסוד זה, הוא נמשך מהמשכת והארת חכמה עלאה, – חכמה עליונה,

יד. רבות מאגרות קודש (הנדפסות בחלק זה "אגרת הקודש") כתב רבנו הזקן בקשר לעורר על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקת ארץ ישראל, להחזקת החבריא קדישא של רבי מענדעלע מהוורודוק ורבי אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל), על ידי "כולל חב"ד" שיסד רבנו הזקן.

באגרת קודש זו (סימן י"ד), מדגיש רבנו הזקן במיוחד, שהצדקה לארץ ישראל צריכה להינתן כל שנה ביתר חיות באיכות, ובהוספה בנתינות בכמות – כפי שהדבר בהמשכה הרוחנית של החיות האלקית בארץ ישראל, שהיא באופן כזה, כפי שיסביר להלן.

רבנו הזקן מתחיל, שהכוונה באגרת זו היא, לעורר את האהבה הישנה והחיבה לארץ הקודש

(ארץ ישראל), שהאהבה תהיה בוערת כרשפי אש, כאילו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו – הרוח הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל שנה יותר ויותר.

"האהבה הישנה" משמעותה לכאורה, האהבה והחיבה ששורה בענין צדקה זו מיד בתחילה, כשרבנו הזקן יסד את ה"כולל", שכפי טבעו של דבר חדש, היה זה מתוך אהבה וחיבה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן במצות הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן כותב רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורר מחדש את האהבה כפי שהיתה בתחילה.

לעורר את האהבה הישנה וחבת ארץ הקדש, – ארץ ישראל, להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמק, כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו, רוח נדיבה, פהתנדב עם למלאות ידם לה', ביד מלאה ורחבה, פרבוי אחר רבוי, מדי שנה פשנה, – שמבלי הבט שבשנה שעברה נתנו בהוספה, נתנו בשנה השניה בהוספה נוספת – הוספה על

1. עקב יא, יב. 2. משלי ג, יט.

מקור תחיים העליונים, – מבחינת "חיים" שלמעלה, כדכתיב: – כמו שכתוב: "החכמה תחיה בעליה וכו'".

הרי שמ"חכמה" נמשך היסוד לארץ זו, שזה "בחכמה יסד ארץ", ומ"חכמה" מאיר בבחינת "ארץ", בארץ שלמעלה – מלכות דאצילות, ובארץ שלמטה – ארץ ישראל. והארה והמשכה זו – המאירה ב"ארץ" מהחכמה העליונה, ממש ככל שנה ושנה, – שכל שנה מאיר אור חדש שלא היה כמוהו אף פעם אור כזה, כי הוא יתברך וחכמתו, אחד

בתכלית תיחוד, ונקרא בשם "אור-אין-סוף ברוך-הוא", שאין סוף ואין קץ למעלת ונדלת האור והחיות הנמשך ממנו ומחכמתו, בעליו אחר עליו, עד אין קץ ותכלית, לרום המעלות למעלה מעלה. – הרי כיוון שאין סוף ותכלית לעליונות ההמשכות הנמשכות מ"חכמה עילאה", מהחכמה העליונה, הרי מבלי הבט עד כמה נעלה, במדרגה, האור שנמשך בשנה שעברה – יכול להימשך אור נעלה יותר בשנה החדשה.

אגרת הקדש

החכמה תחיה בעליה וכו' והארה והמשכה זו היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית תיחוד ונק' בשם "אור-ב"ה שאין סוף ואין קץ למעלת ונדלת האור והחיות הנמשך ממנו יתברך ומחכמתו בעליו אחר עליו עד אין קץ ותכלית לרום המעלות למעלה מעלה

~ יום שני י"ג אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 240, ובכל שנה ושנה... עד עמ' קכא, בעשית וד"ל:

עליה, – כפי הביטוי "המאיר לארץ ולדרים עליה", הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה, דהיינו – מה שהם מקבלים חיות מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד עצמה, אלא מן האור אין-סוף ברוך-הוא וחכמתו המלבש בה, – ב"ארץ העליונה", כדכתיב: – כמו שכתוב: "כי עמך מקור חיים, – חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא "עמך", בטלה ומאוחדת עם "אין-סוף", באורך – המאיר מ"חכמה" "ל"ארץ העליונה", נראה אור", – האור המאיר מה"ארץ העליונה" לכל הנבראים המקבלים חיותם ממנה, דהיינו אור המאיר בחכמה העליונה, מקור תחיים (וכנודע ליודעי חן, – ליודעי חכמת הקבלה, שפכל ראשיה שנה היא הנסירה, ומקבלת מחין חדשים עליונים יותר כו'). – זה ענין בתורת הקבלה בהקשר לענין בנין המלכות בראש השנה, וכפי שכתוב ביום בריאת האדם

ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עלאה – מהחכמה העליונה, אור חדש ומחדש, שלא היה מאיר עדיו מעולם לארץ העליונה, – האור הנמשך מ"חכמה" הוא חדש ומחודש, שב"חכמה" עצמה נמשך אור חדש מ"אין-סוף" שלמעלה מ"חכמה", ואור זה נמשך ב"ארץ העליונה", כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו פכל ערב ראשי השנה – בכל ערב ראש השנה מסתלק האור של השנה החולפת לשורשו בעצמות "אור אין-סוף", כשהחדש – הלבנה, מתפכה בו, – ראש השנה נקרא "חג שהחדש מתכסה בו",⁵ הלבנה איננה מאירה אז, ומשמעות הדבר ברוחניות היא, שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים – הנקרא "סיהרא" (לבנה) – מתעלם ומסתלק לשורשו, ואחר-כך עליו תגיע שופר והתפלות, נמשך אור חדש עליון מבחינה עליונה יותר שבמדרגת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, להאיר לארץ עליונה ולדרים

אגרת הקדש

ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עילאה אור חדש ומחודש שלא היה מאיר עדיו מעולם לארץ העליונה כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשרשו בכל ער"ה כשהחדש מתכסה בו ואח"כ ע"י תקיעת שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון מבחי עליונה יותר שבמדרגת חכמה עילאה להאיר לארץ עליונה ולדרים עליה הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה דהיינו מן האור א"ס ב"ה וחכמתו המלוכש בה כדכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור דהיינו אור המאיר מחכמה עילאה מקור החיים (וכנודע ל"ה שבכל ר"ה היא הנסירה ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר כו') ובפרטי פרטיות כן

היא, שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים – הנקרא "סיהרא" (לבנה) – מתעלם ומסתלק לשורשו, ואחר-כך עליו תגיע שופר והתפלות, נמשך אור חדש עליון מבחינה עליונה יותר שבמדרגת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, להאיר לארץ עליונה ולדרים

3. קהלת ז, יב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקות" (שה"ש נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך או"ח זה מלמע' כו'. 5. ר"ה ח, א. 6. תהלים לו, י.

בראש השנה היא רק לאותה שנה, ובערב ראש השנה היא מסתלקת כדי שיימשך אור חדש ונעלה יותר. **וְלִבְנֵי פְתִיב** – כתוב, **"מְרִשִׁית" חֶסֶד א'** – שהיה צריך להיות כתוב **"ראשית" (באל"ף אחרי הרי"ש)** וכאן כתוב בלי אל"ף – וטעמו של דבר על פי

פנימיות, הוא: **רוֹמְזוּ עַל הַסְתַּלְקוֹת הָאוֹר שְׁמִסְתַּלְק בְּלֵיל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה** – שאז פנימיות החיות של העולם היא בהסתלקות, שכן אז **"עליית המלכות"**, פנימיות ה"מלכות" עומדת בעליה והסתלקות, **עַד אַחַר הַתְּקִיעוֹת, שְׂיוֹרֵד – אַחֲרֵי הַתְּקִיעוֹת, אוֹר חָדָשׁ עֲלִיּוֹן יוֹתֵר, שְׁלֹא הָיָה מֵאִיר עֲדֵינּוּ מִיְמֵי עוֹלָם אוֹר עֲלִיּוֹן כְּזֶה, וְהוּא מְתַלַּבשׁ וּמְסַתֵּר בְּ"אַרְץ הַחַיִּים" שְׁלִמְעֵלָה** – ב"מלכות" של עולם ה"אצילות", מקור כל העולמות והנבראים, וְשְׁלִמְטָה, – בארץ

ישראל, ההשפעה בעולם זה עוברת דרך ארץ ישראל, בתחילה באה החיות בארץ ישראל, ומארץ ישראל היא נמשכת בכל העולם, **לְהַחְיֹת אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּלִמְשַׁךְ שָׁנָה זוּ. אַף גְּלוּי מִהַסְתַּר הָיָה, – אור זה נהיה מוסתר בארץ החיים שלמעלה ושלמטה, וכדי שאור זה יתגלה ויושפע שפע חיות בעולמות ובנבראים, הרי זה תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה הַתְּחַתּוּנִים וּזְכוּתָם וְהַשׁוֹבְתָם פְּעֻשֶׁרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, – כפי מדת הזכות שזכו, והתשובה שעשו במשך עשרת ימי התשובה, באותה מדה מתגלה האור החדש והנעלה יותר שנמשך בראש השנה, וְיָדֵי לְמִבּוֹן:**

לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלוקי של "חכמה דאצילות" המאיר בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור נעלה יותר. על-דרך-זה הצדקה של ארץ ישראל צריכה להיות באופן כזה, שבכל שנה תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיום האגרת יוצא, שהדבר נוגע גם להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי כדי שיתגלה יותר ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה לארץ ישראל יותר ויותר.

(הוא יום ראש השנה): **"ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם"** וכו', הפרדת הצלע שממנו נבנתה חוה. כתוב בתורת הקבלה שאדם הכוונה ל"אדם העליון", בחינת ז"א דאצילות (בחינת המדות של עולם האצילות), **"ויפל ה' אלקים תרדמה" –**

הסתלקות המוחין מז"א (מהמדות), כפי שהדבר בשעת השינה שהשכל מסתלק, ואז נמשכים מוחין חדשים ל"מלכות" שלא על ידי ז"א (שלא על ידי המדות), שכן, המוחין החדשים האלה הם למעלה מאשר כפי שהיה כש"מלכות" קיבלה על ידי זעיר-אנפין. **וּבְפָרְטֵי פְרִשְׁיוֹת, כֵּן הוּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, נִמְשָׁכִין מוֹחִין עֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר בְּכָל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, וְאֵינָן מוֹחִין הָרֵאשׁוֹנִים שְׁמִסְתַּלְקוּ אַחַר הַתְּפִלָּה, – שֶׁל אֲתִמּוּל, רַק גְּבוּהֵינּוּ יוֹתֵר. וְדֶרֶךְ בְּלָל בְּכָל לַיְלָה הַעוֹלָם – לֹא רַק בָּאֵדָם (כְּמוֹ בִשְׁעַת**

התפלה) אלא בכל העולם, **בְּ"שִׁית אֲלֵפֵי שְׁנַיִן"**, – בששת אלפי שנה של קיום העולם,⁸ **כֵּן הוּא בְּכָל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה וְרֵאשִׁי הַשָּׁנָה. –** שבכל ראש השנה נמשכים מוחין חדשים – חיות עליונה וחדשה.

וְזֶהוּ שְׁכַתְּנוֹב: "תְּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּה", שֶׁה' עֵינָיו הֵם כְּנוּיִם לְהַמְשִׁכֵת וְהָאֲרֵת אוֹר הַחֲכָמָה, שְׁלֹכֵן נִקְרָאוּ חֲכָמִים "עֵינֵי הָעֵדָה"⁹, – שכן בהם מאיר אור החכמה המצויין בכינוי "עינים", וְ"אוֹרָא דְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל מְחָכִים"¹⁰. – האויר של ארץ ישראל מחכים, מפני ששם מאירה בחינת ה"חכמה", הרי "תמיד עיני ה' אלקיך" – שתמיד מאירה שם בחינת ה"חכמה". וְהָאֲרֵה וְהַמְשִׁכָה זוּ, אֵף שֶׁהִיא תְּמִידִית, אֵף-עַל-פִּי-כֵּן אֵינָה בְּכַחֲנָה וּמְדַרְגָּה אַחַת – וְשׁוּוֹה, לְכַדָּה מִיְמֵי עוֹלָם, אֵלָּא שְׁבַכְל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא אוֹר חָדָשׁ עֲלִיּוֹן, כִּי הָאוֹר שְׁנַתְּחַדֵּשׁ וְהָאִיר פְּרֵאשִׁי הַשָּׁנָה זֶה, הוּא מְסַתַּלֵּק בְּעֶרֶב רֵאשִׁי הַשָּׁנָה הַבָּאָה, לְשָׂרְשׁוּ. – כך שהאור הנמשך שוב, הוא אור חדש ונעלה יותר. וְזֶהוּ שְׁכַתְּנוֹב: – ש"עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ" בַּה "מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" לְכַדָּה. – ולא כתוב "לעולם ועד", כי ההמשכה הנמשכת

7. בראשית ב, כא. 8. ר"ה לא, א. 9. ראה שלח טו, כד. תענית כד, א. 10. ב"ב קנח, ב.

~ יום שלישי י"ד אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, טו. להבין משל... עד עמ' קכא, הכלולה מהן.

"אין־סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין־סוף" המהווה ומחיה אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול. ההתלבשות של "אור אין־סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", "ועל דמות הכסא

דמות כמראה אדם"⁴, שכן "אדם" משמעו פרצוף של עשר ספירות. בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין

ה"ספירות" של העולמות הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות, ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה עשר הספירות, ועבודתו של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פועלות" גם למעלה ב"ספירות" של העולמות העליונים שמהן באות הספירות והכוחות של הנשמה. הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה"), כפי שרבונו הזקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת ה' וליראת ה' שהן יסוד ושורש לכל המצוות (כפי שמוכח גם ב"לקוטי תורה"⁷), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.

"לְהִבְיֵן מִשָּׁל וּמְלִיצָה, דְּבָרֵי חֻכְמֵי וְחִידוּתָם" בְּעֵינֵי חֻכְמֵי וְחִידוּתָם. – הלשון "להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחידותם" הוא מפסוק⁸, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"⁹, שזה משל על חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל־פה: "דברי חכמים" הם גלויים, ו"חידות" הם דברים שמן ההכרח להודק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם. שכן, ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. מוֹדְעֵת זֹאת – ידוע הדבר בְּאָרְזֵן, מִפִּי קְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עָרְוּ,

טו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי

ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"¹: "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין, וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא

אתגליין ועלמין דאתגליין" – אתה – "אור אין־סוף" – האצלת (הבאת מהעלם להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג בהם את העולמות שלא התגלו ואת העולמות הגלויים.

בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבלתי־גבול של "אין־סוף" וגם כוח הגבול של "אין־סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקודש"²: "אור אין־סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל־גבול כך יש לו כח בגבול, שאם תאמר יש לו כח בבלתי בעל־גבול ואין לו כח בגבול, הרי אתה מחסר שלימותו ואין־סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין־סוף" יש לו כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין־סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות, מן ההכרח שתהיה ל"אור אין־סוף" את השלימות של כוח ה"גבול".

שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות" באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין־סוף" – הם ההתגלות של הכוח ה"בלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות"; וה"כלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין־סוף" שהוא ענין של אין־סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.

כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין־סוף", ש"איהו וחיוהו חד, איהו וגרמוהי חד"³, אור אין־סוף והאורות הם דבר אחד, אור אין־סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת העולמות – היא מ"אור אין־סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול ולא

1. הקדמת תיקוני הזוהר. 2. ח"א רפ"ח. 3. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו. 5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשבית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט.

"בינה", "נשמת שדי תבינם"¹⁷, כך, בנשמה שהיא רק במדרגה של נפש ד"עשיה" – ישנן כל הספירות, מ"ד"א" – שש מדות, מ"נוקבא" – מלכות, מ"חכמה" ומ"בינה", שָׁהֵן הֵן אַחֲזָרִים – החיצוניות, דְּכָלִים ד'זְעִיר־אֲנִפִין וְנוֹקְבָא' דְאֲצִילוֹת, – שכן,

הכלים של זו"נ של "אצילות" מאירים ב"עשיה", ומתלכשים בספירות עולם ה"עשיה"¹⁸; הרי שהספירות של עולם ה"עשיה", הן החיצוניות והאחוריים של הכלים של זו"נ ד"אצילות", שָׁהֵם – הכלים ד"אצילות", הם אֱלֵהוֹת מְמֹשׁ, שְׁבֵתוֹכֶם – בכלים ד"אצילות" מְאִיר אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ הוּא הַמְלַבֵּשׁ וְגִנּוּ בְחֻמָּה דְאֲצִילוֹת, –

כפי שאומר בהגה"ה שבפרק ל"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא", טעמו של דבר, מדוע "אור אין־סוף" שורה ב"חכמה" דוקא; הרי, "אור אין־סוף" שב"חכמה", מאיר בכל הספירות שבעולם ה"אצילות", "אבא עילאה מקננא באצילות"¹⁹, חכמה עליונה מאירה באצילות, והרי שבכלים של הספירות שבעולם ה"אצילות" מאיר "אור אין־סוף" ברוך־הוא, ד'אֵיהוּ וְגִרְמָזְהִי חַד' ד"פְּאֲצִילוֹת, – שהוא, "אור אין־סוף" ברוך־הוא, והכלים של ה"ספירות" – הם דבר אחד בעולם ה"אצילות", וכיוון שהספירות ד"אצילות" הן פנימיות הספירות של עולם ה"עשיה", הרי שבספירות של עולם ה"עשיה" מתלבש "אור אין־סוף" ברוך־הוא, וְעַל כֵּן – ולכן, גַּם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – הבאה מהספירות, מְאִיר אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, מְלַבֵּשׁ וְגִנּוּ בְאֹר הַחֻמָּה שְׁבָה, – שבנפש, לְחַתִּיּוֹת אֵת הָאָדָם. וּמִמֶּנָּה – מהנשמה, יוכל הָאָדָם לְהִבִּין קֶצֶת בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, שְׁבֵלָן – כל הספירות העליונות, מְאִירוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ הַכְּלוּלָה מִהֶן. – שכן, הנשמה הרי באה מהספירות ויש בה עשרה כוחות כנגד עשר הספירות, לכן יכול האדם להבין באמצעותם בספירות העליונות. אלא, כשאומרים שבנשמה ישנם גם כן עשרה כוחות וספירות, מפני שהיא באה מעשר הספירות שלמעלה, ובה מאירות כל הספירות העליונות, ושכך סיבה שמהנפש יוכל האדם להבין בספירות שלמעלה – נדרש לציין, שלא

לְקָרֵב קֶצֶת אֶל הַשְּׂבָל מְאִי דְכַתִּיב: – מה שכתוב¹⁰: "וּמִבְּשָׂרֵי אַחֲזָה אֱלוֹהִי", שְׁתַּבְּוֶנָה – של הפסוק, הִיא לְהִבִּין קֶצֶת אֱלֵהוֹתוֹ יִתְפָּרֵד מִנְפֶשׁ הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּבֶשֶׂר הָאָדָם, – כלומר, הנפש המחיה את הגוף, הוספת כ"ק אדמו"ר

שליט"א: שכן, במהות הנפש כלשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל בפני עצמה – אין כל הבנה כלל, וְעַל־פִּי מְאִמֵר רְבוּתֵינוּ וְלֵ"ל עַל פְּסוּקֵי: "בְּרָכִי נִפְשֵׁי וְגו'" – "מִה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא כו', – מלא כל העולם, אֵף תִּנְשָׁמָה כו'", – מלאה את כל הגוף, ורבותינו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם אצל הקב"ה כך הם בנשמה. הרי, כיוון שרבותינו ז"ל משווים את הנשמה,

שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא, יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון ואיך אכן אפשר להשוות ענינים של הנשמה אל הקדוש ברוך הוא? – יביא רבנו הזקן מהוהר, שהנשמה באה מפנימיות האלקות ויש בה ענינים מהספירות העליונות ומאלקות, לכן יכולים להבין מהנשמה ענינים באלקות, ובלשון רבנו הזקן: וְעַל־פִּי מְאִמֵר הַזֶּהרִי: עַל פְּסוּקֵי: "וַיִּפַח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים" – "מֵאֵן דְנִפַּח, מִתּוֹכָהּ נִפַּח", – הנופח – נופח מפנימיותו, שלא כמו בדיבור, כשאחד מדבר, הרי הוא מוציא את ההבל החיצוני, אך הנופח – מוציא את פנימיות ההבל, וכשאומרים הלשון "נפיתה" על הכנסת הנשמה בגוף, משמעה, שהנשמה באה מפנימיות האלקות, וכפי שרבנו הזקן מסביר זאת ב"אגרת התשובה"¹⁵, וְאֵפֶלֶוּ נִפְשׁ ד'עֲשִׂיָה' – "עשיה" הוא העולם התחתון ביותר, ו"נפש" היא התחתונה בחמש המדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, הִיא בְּאֵה מְוִוּוּג – יחוד, זְעִיר־אֲנִפִין (מידות) וְנוֹקְבָא (מלכות), ד'עֲשִׂיָה', – של עולם העשיה, מיחוד וזיווג ז"א (מדות) ונוקבא (מלכות) של עולם ה"עשיה" באות הנפשות של עולם העשיה, וְהַמְחִין שְׁלָהֶם – של ז"א ונוקבא ד"עשיה", שָׁהֵם בְּחִינַת 'חִיה וְנִשְׁמָה' ד'זְעִיר־אֲנִפִין וְנוֹקְבָא', – "חיה" היא בחינת "חכמה", "החכמה תחיה"¹⁶, ו"נשמה" היא בחינת

10. איוב יט, כו. 11. ברכות י, א. 12. תהלים קג, א. 13. הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד - בשם הוזהר. 14. בראשית ב, ט. 15. שם. 16. קהלת ז, יב. וראה לעיל ס"ד. 17. איוב לב, ת. 18. ראה ע"ח שמ"ז פ"ב. 19. תקו"ז ת"ו.

שום דמיון ושום ערך ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה "מרכבה" להקדוש ברוך הוא²⁰, אף-על-פי-כן אומרים עליה שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו הזקן:

יחשבו שישנו איזה ערך ודמיון ביניהם, שלספירות העליונות יש איזה דמיון לכוחות שבנשמה, ושלכוחות הנשמה יש איזה ערך שהוא לספירות העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה:

על-כל-פנים איזה דמיון יש ביניהם, כְּנֹדֵעַ מִמְדוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם [נֶפֶשׁ אַחֵר: קִין] סוּף וְתַכְלִית מִצַּד עֲצָמָן, – כשהשפעה מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן

מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול. אך, מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול, ואין בהן קץ וסוף ותכלית, כִּי אֹרֵךְ אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר וּמְלַבֵּשׁ פְּתוּכִים – בתוך המדות העליונות, מְמַשׁ, וְ"אֵיהוּ וְגִרְמוּהֵי חֵד", – הוא, "אור אין-סוף" ומדותיו, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות העליונות הן בבחינה של "אין-סוף", מִה־שֵׁאִין-בֵּן בְּנִשְׁמַת הָאָדָם הַמְּלַבֵּשֵׁת פְּחָמָה, – בגוף שהוא חומרי, שֵׁישׁ

אֶךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים, מֵה שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם – הרב המגיד ממזריטש, על פסוק²¹: "וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", שֶׁאִמַר אַבְרָהָם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם עַל הָאֶרֶץ נִשְׁמַתוֹ הַמְּאִירָה בְּגוֹפוֹ מְאֹרֵי חֶסֶד עֲלִיּוֹן, – שמהאור של מדת

החסד ד"אצילות" האירה הנשמה בגופו של אברהם אבינו, וְהִיא מְדַתוֹ – של אברהם אבינו, מִדַּת "אֶהְבֶּה רַבָּה", (נֶפֶשׁ אַחֵר: שָׁפָה הָיָה) שֶׁהִיא אֹהֶב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא – ה"אהבה רבה" של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא, באה מהאור של החסד העליון ד"אצילות", אֶהְבֶּה גְדוּלָּה וְעֲלִיּוֹנָה כָּל-כֶּף, עַד שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה "מְרַבְּבָה" לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא. – כלומר, אברהם אבינו היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה", שהוא

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדתו מדת אהבה רבה (נ"א שבה ה') שהיה אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה מרכבה להקב"ה וסד"א שבחי' חסד ואהבה שלמעלה בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת אהבה רבה של א"א ע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית כנודע ממדות העליונות שאין להם [נ"א קין] סוף ותכלית מצד עצמן כי אור א"ס ב"ה מאיר ומלוכש בתוכם ממש ואיהו וגרמוהי חד. משא"כ בנשמת האדם המלוכשת בחומר שיש למדותיה קץ וגבול. אבל מ"מ סד"א שמדותיה הן מעין וסוג מדות העליונות ולז"א ואנכי עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של

לְמִדּוֹתֶיהָ קִין וְגִבּוֹל, – הרי מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו מלוכשת בגוף, אֲבָל מִכָּל-מְקוֹם סָלְקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא – היו יכולים לחשוב, שְׁמִדּוֹתֶיהָ – של נשמת אברהם אבינו, הֵן מְעִין וְסוּג מִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. – קודם שלל רבנו הזקן מלמעלה למטה, שמדת החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד והאהבה של אברהם אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה, שמדת החסד של אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד שלמעלה – וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וְלִזְה אָמַר: – ולכן אמר אברהם אבינו: "וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", דְכָמוֹ שֶׁהָאֵפֶר הוּא

למעלה מביטול העבד לאדונו. שכן, העבד למרות שהוא בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן שאין למרכבה שום רצון עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. וְסָלְקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא, – והיה עולה על הדעת לומר, שְׁבִיחֵינִי חֶסֶד וְאֶהְבֶּה שְׁלִמְעֵלָה בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הִיא מְעִין וְסוּג מְהוּת מִדַּת "אֶהְבֶּה רַבָּה" שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם, רַק שֶׁהִיא – החסד והאהבה שלמעלה, הֵן גְּדוּלָּה – ככמות, וְנִפְלְאוּת – באיכות, מִמְנָה – ממדתו של אברהם אבינו, לְמַעַלָּה מְעֵלָה עַד אֵין קִין וְתַכְלִית, – אמנם גדולה ונפלאה ממנה – אך

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ז, ח. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פ"ח. פכ"ג. ועוד". 21. וירא יח, כו.

שנשאר הוא העפר שהיה קודם עיקר מהות העץ. ונתה, כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול בארץ ורחב ועבי קדם שנשרף, לא בכמותו ולא באיכותו, - אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא לאיכותו ולחשיבותו, אף שהוא

[הוא] מהותו ועצמותו

- העץ הוא מהותו ועצמותו של האפר, וממנו - מהעץ, נתהנה האפר; כך על-דרך משל אמר אברהם אבינו עליו-השלוש על מדתו, מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלכשת בגופו, דאף שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה, אף על-פי-כן ברדתה למטה להתלבש בגופו - שזה הרי, על-ידי השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על-ידי צמצומים רבים - יורד הרי האור של מדת החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות מדרגות רבות ומצטמצם על ידי צמצומים רבים - הרי אז, אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו, אל מהות אור

אהבה וחסד עליון שבאצילות, אלא בערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר, אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל²² על-דרך-משל, - שאין הרי שום ערך ושום דמיון בין האפר לבין העץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה של אברהם אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של "אצילות". ויותר מזה, להבדיל פאלפים הבדלות, - בין האפר והעץ הגשמי לגבי רוחניות מדות האהבה של אברהם אבינו וחסד ד"אצילות", רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומלצה: - לכן קוראים למידת החסד והאהבה של אברהם אבינו על שם החסד

מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, ש - העץ לפני שנשרף, היה מרכב מארבעה יסודות: אש רוח מים עפר, - כל דבר הרי מורכב מארבעה יסודות אלה²², ושלושה יסודות: אש מים רוח - חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה מהרכבתן כנודע, -

העשן יש בו משלושה יסודות אלה, אש, רוח, מים, שהיו בהרכבתו של העץ, ויסוד הרביעי שהיה בעץ, שהוא העפר שבו - הוא אינו עולה עם העשן, אלא היורד למטה ואין האש שולטת בו, הוא הנשאר קיים, והוא האפר. - מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ, הרי, שהאפר הוא מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא אפר. כך, יאמר רבנו הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ, היה עיקר מהות העץ - העפר, שכעת הוא אפר. ונתה, כל מהות העץ וממשו - שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למשוש, שזה הרי לא מהאש, או הרוח או המים שבו, והמרו וצורתו בארץ ורחב ועבי שהיה נראה לעין קדם שנשרף - עקר הנה מיסוד העפר שבו, שבעץ, רק שאש מים

רוח כלולים בו, - שהעץ כולל בתוכו גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרחוב והעובי של העץ, כי העפר - יסוד העפר שבו, הוא חמרי יותר מכל, - מאשר שאר שלשת היסודות, ויש לו ארץ ורחב ועבי, מה שאין-כן באש ורוח, - שאין בהם אורך ורחב ועובי, וגם המים - למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, ואורך ורחב ועובי, אך הם מעט מועיר - במדה מעוטה ביותר, בעץ, וכל ארבו ורחבו ועביו - של העץ, "הכל הנה מן העפר והכל שב אל העפר", שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אש מים רוח. - והאפר

אגרת הקדש

העץ הנשרף שהיה מורכב מד' יסודות ארמ"ע וג' יסודות אמ"ר חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה מהרכבתן כנודע ויסוד הד' שהיה בעץ שהוא העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים והוא האפר והנה כל מהות העץ וממשו וחומר וצורתו באורך ורחב ועובי שהיה נראה לעין קודם שנשרף עיקרו היה מיסוד העפר שבו רק שאמ"ר כלולים בו כי העפר הוא חומרי יותר מכולן ויש לו אורך ורחב ועובי משא"כ באש ורוח וגם המים הם מעט מזעיר בעץ וכל ארכו ורחבו ועוביו הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אמ"ר והנה כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורחב ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נתהווה כך עד"מ אמר אאע"ה על מדתו מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלכשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה אעפ"כ ברדתה למטה להתלבש בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:

22. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדרו"ד."

כיוון שהם באים מהן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל-שכן, שהמדות הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת,

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכב, והנה כללות הי"ם... עד עמ' קכג, כמו שית'.

היא להשפיע לכל, גם למי שלא שייך לשון רחמנות עליו כלל, מפני שאינו חסר כלום ואינו שרוי בצער כלל²⁵. – ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם לכוה. אך, מצד מדת ה"רחמים" שיש בה גם התכלות של

והנה, כללות העשר ספירות שבנשמת האדם, נודע לכל [בדרך כלל. ככתביר ליתא], שהמדות נחלקות בדרך כלל לז' מדות, וכל פרטי המדות שבאדם – נטיותיו השונות של האדם, אם הן נטיות חיוביות, שהוא נמשך אליהן, או נטיות שליליות, שהוא עומד

אגרת הקדש

והנה כללות הי"ם שבנשמת האדם נודע לכל [בדרך כלל. ככ"י ליתא] שהמדות נחלקות בדרך כלל לז' מדות וכל פרטי המדות שבאדם באות מאחת מז' מדות אלו שהן שורש כל המדות וכללותן שהן מדת החסד להשפיע בלי גבול ומדת הגבורה לצמצם מלהשפיע כ"כ או שלא להשפיע [נ"א כל עיקר] כלל ומדת הרחמים לרחם על מי ששייך לשון רחמנות עליו והיא מדה ממוצעת בין גבורה לחסד שהיא להשפיע לכל גם למי שלא שייך לשון רחמנות עליו כלל מפני שאינו חסר כלום ואינו שרוי בצער כלל ולפי שהיא מדה ממוצעת נקראת תפארת כמו בגדי תפארת עד"מ שהוא בגד צבוע בגוונים הרבה מעורבי' [בו ככ"י ליתא] בדרך שהוא תפארת וגוי. משא"כ בגד הצבוע בגוון אחד לא שייך בו לשון תפארת ואח"כ בבוא ההשפעה לידי מעשה דהיינו בשעת ההשפעה ממש צריך להתייען אך להשפיע בדרך שיוכל המקבל לקבל ההשפעה כגון שרוצה להשפיע דבר

או נטיות שליליות, שהוא עומד בנפרד מהן, מאחת מז' מדות אלו, שהן – שבע המדות, שרש כל המדות וכללותן, – שורש כל המדות והנטיות באדם, הם שבע מדות אלו, ובהן ישנם כל הפרטים באופן כללי, לפני שהם באים בפרטים של נטיות פרטיות, שהן: – שבע המדות הן: מדת החסד להשפיע בלי גבול, – כלומר, גם עצם ההשפעה היא בלי הגבלה, וגם אל מי שמשפיעים הוא בלי הגבלה, ההשפעה היא לכל, ומדת הגבורה לצמצם מלהשפיע כל-כך, – כלומר, היא בהגבלה, עד כמה להשפיע, או שלא להשפיע [גם אחר: כל עקר] כלל, – כלומר, שלמקבלים מסויימים לא תהיה ההשפעה כלל, או כפי שכתוב בחצאי הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל להשפיע להם כלל, וכל זה בא מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, ומדת הרחמים לרחם על מי ששייך לשון רחמנות עליו, – שלמרות שאין הוא ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו ולהשפיע לו, והיא – מדת הרחמים, היא מדה ממוצעת בין גבורה לחסד, שהיא – מדת ה"חסד"

תפארת" היא רק התכלות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה התכלות של חסד וגבורה – היא נקראת בשם "תפארת". ואחר כך, – אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שהתעוררות היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת ה"רחמים", בבוא ההשפעה לידי מעשה, דהיינו בשעת ההשפעה ממש²⁶ – כלומר, לא כשהוא לומד את הענין לעצמו, אלא – בהכנה להשפיע אותו ענין ממש לאחר מכן, צריך להתייען – ולהתבונן, אך להשפיע, בדרך שיוכל המקבל לקבל ההשפעה²⁷, כגון

הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ – דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסד) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתיו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ – דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסד) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתיו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

שהיא הטפה הנמשכת מהמת, דהינו דבר חכמה ושכל הנמשך משכל האב, – המשפיע שכל לבנו, שלא ימשך כמו שהוא שכל דק מאד במחו ושכלו, רק ישתנה קצת מדקות שכלו, ויתהווה שכל שאינו דק כל-כך, כדי שיוכל הבן לקבל

במחו והקנתו, והוא ממש, על-דרך-משל, בטפה – של זרע,

היורדת מהמת שהיא דקה מאד [מאד], ונעשית גסה והמרית ממש בכליות ותרון ביעין. – זוהי הירידה

וההגשמה שנעשה בשכל המשפיע, שיהיה לפי ערך שכל המקבל. וגם "נצח" ו"הוד" נקראים

"שחקים" ו"רחים" ששוחקים מן לצדיקים, – השם של רקיע

"שחקים" הוא על שם ש"שוחקים מן לצדיקים"²⁸, וזה ענין

נוסף ב"נצח" ו"הוד" שהן מחלקות את השכל לחלקים רבים. ובלשון

רבנו הזקן: כמו המוחן [חטים] ברחים, על-דרך-משל, שמפרד

החטים לחלקים דקים מאד – כך צריך האב לחלקם השכל ודבר חכמה שרוצה להשפיע לבנו, ולחלקם לחלקים רבים, ולומר לו מעט מעט – מן השכל,

במועצות ודעת. – מה לומר לו ומה לא לומר לו, ענין חלוקת השכל וגילוי חלקים מסויימים בלבד מהשכל, הוא צמצום בעומק השכל, נוסף על הצמצום האמורים לעיל

באורך ורוחב השכל, כך שבכל ששת הקצוות של השכל, אורך, רוחב ועומק – ישנה ה"פעולה" של הכליות היועצות של "נצח" ו"הוד". וגם בכלל, בחינת "נצח" הוא לנצח

ולעמד נגד כל מונע ההשפעה והלמוד מבנו מבית ומחוץ, – גם דברים שהם פנימיים ומונעים מלהשפיע לו

ומלמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות חיצוניות, מבית – הינו להתחזק נגד מדת הגבורה והצמצום שבאב עצמו, שהיא מעוררת דינים ברצונו על בנו, לומר שאינו ראוי לקבץ ענין – להשפיע לו חכמה עמוקה ושכל עמוק זה – אלא

שרוצה להשפיע דבר חכמה ללמדה לבנו, – שלאב יש חשק גדול להשפיע לבן מה שיותר, אם יאמרנה לו בלה כמו שהוא בשכלו – לא יוכל הבן להבין ולקבל, – גם מפני שהשכל כפי שהוא אצל האב (המשפיע) עדין מדי מכדי

שהבן יוכל להבינו ולקלטו – אלא הוא מוכרח קודם להלביש את השכל בענין אחר לא כל-כך עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני שכל העשירות של השכל על כל פרטיו

וסברא הנוטה לצד אחד וסברא הנוטה לצד השני – הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן (המקבל) לקבל את השכל, אלא

הוא מוכרח מקודם להפריד את השכל לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים מסויימים של השכל,

שיהיה קל לו לקבל, רק שצריך לסדר לו בסדר וענין אחר, – משל, שהוא ענין שני, לא אותו

ענין של השכל והנמשל, דבר דבר על אפניו, – כלומר, שאין הוא מגלה

לו שתי הסברות שהן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד – או את הסברא הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או לפסול וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, מעט מעט, – מן השכל הוא משפיע לו, ולא כל השכל. כלומר, גם

באורך השכל, בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום בהתאם לכושר הקליטה של המקבל, וגם ברוחב השכל, בפרטיו הרבים של השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום, כדי שהמקבל יוכל לקלוט אותם, ובחינת עצה זו – המייעצת לו איך להשפיע את השכל, נקראת "נצח" ו"הוד", שהן

"כליות יועצות"; – כשם שבגוף האדם יש לכליות (גם) תפקיד של עצה (מייעץ), כך גם בנפש, מדות "נצח" ו"הוד" הן הכליות המייעצות כיצד להשפיע, וגם [נפח אחר: ותן] – ברוחניות, "תרון ביעין", – שני הביעין המבשלים הזרע, – כמו שבגשמיות, בישול הזרע הוא על-ידי ה"תרון ביעין", כך ברוחניות, בדבר השפעה, זה על-ידי המדות "נצח" ו"הוד",

אגרת הקדש

חכמה ללמוד לבנו אם יאמרנה לו כולה כמו שהיא בשכלו לא יוכל הבן להבין ולקבל רק שצריך לסדר לו בסדר וענין אחר דבר דבור על אופניו מעט מעט ובחינת עצה זו נקראת נצח ותוד שהן כליות יועצות וגם [נ"א והן] תרון ביעין המבשלים הזרע שהיא הטפה הנמשכת מהמוח דהיינו דבר חכמה ושכל הנמשך משכל האב שלא יומשך כמו שהוא שכל דק מאד במוחו ושכלו רק ישתנה קצת מדקות שכלו ויתהווה שכל שאינו דק כ"כ כדי שיוכל הבן לקבל במוחו והבנתו והוא ממש עד"מ כטפה היורדת מהמוח שהיא דקה מאד [מאד] ונעשית גסה והומרית ממש בכליות ותרון ביעין וגם נ"ה נקרא שחקים ורחיים ששוחקים מן לצדיקים כמו הטוחן [חטים] ברחיים עד"מ שמפרר החטים לחלקים דקים מאד כך צריך האב להקטין השכל ודבר חכמה שרוצה להשפיע לבנו ולחלקם לחלקים רבים ולומר לו מעט מעט במועצות ודעת וגם בכלל בחינת נצח הוא לנצח ולעמוד נגד כל מונע ההשפעה והלימוד מבנו מבית ומחוץ. מבית היינו להתחזק נגד מדת הגבורה והצמצום שבאב עצמו שהיא מעוררת דינים ברצונו על בנו לומר שאינו ראוי לכך עדיין (ככ" נרשם חסר)

²⁸ "שזהו - מלי ויסוד כדלקמן". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחווה"א, מחגיגה יב, ב".

דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בערו ולומד לעצמו] (בכתב־יד קודש אדמו"ר בעל צמח־צדק נשמת־רעין, בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות אלן] – לא היה מכין כל־כף כמו עכשו, שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו

אגרת הקדש

פנים אל פנים³⁰ באהבה וחשק, שחושק מאד שיבין בנו, – שזה לא רק רצון, מה שהוא רוצה שהבן יבין, אלא חשק ורצון, רצון שכלול בו תענוג (שזה ענין "יסוד", סוג כזה של התקשרות). אחרי המלים "שמדבר בעדו ולומד לעצמו", כתוב באותיות קטנות: בכתב־יד קודש אדמו"ר בעל "צמח צדק" (בדרוש כי ידעתיו סעיף י"ג³¹ שהועתק שם לשון זה) ליתא – אין – תיבות אלן] – שכן, לא זו בלבד שאינו דומה כשלומד

ובחי' יסוד היא עד"מ ההתקשרות שמקשר האב שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון שרוצה שיבין בנו ובלעדי זה גם אם היה הבן שומע דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד לעצמו. בכ"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלן] לא היה מבין כ"כ כמו עכשו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג ועי"ז ממשיך הרבה מהמוח ולכן המשילו חכמי האמת לזיווג גשמי כמו שית').

אותו ענין לעצמו לשלומד אותו עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות וכו' – אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן. וכל מה שתחשק והתענוג גדול³² – כף ההשפעה והלמוד גדול, שהבן יוכל לקבל יותר, והאב משפיע יותר, – עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, כי על־ידי החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו – של האב, בהרחבת הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו על־דרך־משל בגשמיות ממש, – בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי, רבוי הזרע הוא מרב החשק והתענוג, ועל־ידי זה ממשיך הרבה מהמוח, – משם באה טיפת הזרע, ולכן המשילו חכמי האמת לזיווג גשמי, – שכן, בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו שהם בהשפעה של משפיע למקבל בזיווג גשמי, כמו שייתבאר). – על כל פנים, ענינה של בחינת ה"יסוד" – הוא ההתקשרות בחשק ותענוג מהמשפיע אל המקבל.³³

עליו להתחזק כנגד זה – ולהשפיע לו. זו משמעות "נצח" לגבי המניעות מבית, להשתלט על המניעות הפנימיות שבתוכו הוא. (בכתב־יד נרשם: חסר). – בכתב־היד שעינינו בהם כדי להשוות לאגרות הקודש הנדפסות – כשהכינו "תניא" זה לדפוס³² – נרשם "חסר".

ההסברה לכך היא: (א) מניעות "מחוץ", מניעות חיצוניות, אין רבנו הזקן מסביר. וכותב על כך הרבי שליט"א: שצריך עיון אם המניעות מחוץ יותר פשוטות מאשר המניעות "מבית", ואדרבא – "מבית" יותר פשוט. אלא – כותב הרבי שליט"א – הביאור על המניעות "מחוץ" כולו במה שצויין כאן שחסר באגרת. (ב) בהתאם למה שלמדנו את הפירוש של "ובכלל בחינת נצח", שבכלל ובבחינת "נצח" כולו גם ענין הנצחון,

להתגבר על המניעות והיעיכובים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה שרבנו הזקן אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד" אין ענין דומה שיוכל בכלל של בחינת "הוד" – כפי שהדבר ב"נצח", ענין הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים "וגם בכלל בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח" בכלל – לא פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת "הוד", ששתיהן הן "כליות יועצות", ו"תרין ביעין", ו"שחקים ששחקים מן", אלא ענין ה"נצח" בכלל – כללות ענין ה"נצח", ושעל כך הוא אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים באופן כזה, חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" – וזהו הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד". ובחינת "יסוד" היא, על־דרך־משל, ההתקשרות שמקשר האב שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון, שרוצה שיבין בנו; – שמצד הרצון ישנה ההתקשרות, ההתמסרות וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל הבן (המקבל), ובלעדי זה, – בלי ההתקשרות של מדת ה"יסוד", גם אם היה הבן שומע

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".
30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו מדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בכי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבוא ההשפעה

~ יום שישי י"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ככג, והנה מדות אלו... עד עמ' ככג, שינוי מדותיהם.

בְּדַבְרֵימָן קָמְנֵי הָעֶרֶךְ. – וכשהוא גדל, שאז שכלו מתגדל – מדותיו הן אז בעניינים גדולים יותר, וְגַם בְּגִדּוּלֵימָן – במבוגרים עצמם, תלוי הדבר גם בקטנות וגדלות שכל המבוגר, "לְפִי שְׂכָלוֹ יִהְיֶה אִישׁ"³⁴, – "איש" הוא תואר המדות, כפי שכתוב³⁵:

"כאיש גבורתו"; הרי שבח והילול המדות גם הם בהתאם לשכל, כִּי לְפִי רֹב חֲכָמָתוֹ – פֶּךָ הוּא רֹב אֲהָבָתוֹ וְחֶסְדוֹ. וְכֵן שְׂאֵר כָּל מִדּוֹתָיו פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, מְקוֹרָן הוּא מִחֲכָמָה בִּיְהִידֵעֵת שְׂבוֹ. וְהַעֲקָר הוּא הַדַּעַת שְׂבוֹ, – העיקר בנוגע למדות, הוא ה"דעת" באדם, הַנְּמֻשֵׁךְ מִפְּחִינַת הַחֲכָמָה וּבִינָה שְׂבוֹ, – שלאחר שהוא תופס את השכל בכוח החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את

השכל על כל פרטיו בכוח הבינה – הוא מתעמק בדעתו ומתקשר עם המושכל – (הדבר שהוא מבין) להרגישו ולחוש בו, לא רק להבינו אלא גם להרגישו, וזה העיקר של המדות, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, כִּי לְפִי שְׂנוֹי דַּעַת – של בחינת "דעת", כִּי אָדָם זֶה מִזֶּה – פֶּךָ הוּא שְׂנוֹי מִדּוֹתֵיהֶם. – כפי מדת ה"בר דעת" של האדם – כך הן מדותיו: אם הוא בר־דעת גדול יותר – מדותיו גדולות ויציבות יותר; אם אין הוא בר־דעת גדול – מדותיו קטנות ובלתי יציבות. שכן, "דעת" היא הקיום והחיות של המדות, כפי שרבונו הזקן אומר בפרק שלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא".

וְהֵנָּה, מִדּוֹת אֵלּוּ – שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הֵן בְּחִינּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת – המדות החיצוניות, שְׂפָנְפָשׁ, וּבְתוֹכָן מְלַבְּשׁוֹת מִדּוֹת פְּנִימִיּוֹת, – מדות שהן יותר נפשיות, והן הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שֶׁהֵן

– המדות הפנימיות, הן בְּחִינּוֹת אֲהָבָה וְיִרְאָה כּו'. דְּהֵינּוּ, עַל־דֶּרֶךְ מְשָׁל, בְּאֵב הַמְשַׁפֵּעַ לְבָנוּ מִחֲמַת אֲהָבָתוֹ, – הרי פנימיות מדת החסד וההשפעה היא האהבה, ומדת ה"חסד" היא חיצוניות בלבד לגבי האהבה, ומוֹנֵעַ הַשְּׁפָעָתוֹ מִפְּחִדוֹ וְיִרְאָתוֹ, שְׁלֵא יָבֵא לְיָדֵי מְכַשׁוֹל חֶסֶד וְשִׁלּוּם. – הרי שהפחד והיראה הם הפנימיות של מדת ה"גבורה", שענינה שלא להשפיע או למעט בהשפעה, וכשם ששאר המדות הן ענפים מאהבה

ומיראה (כפי שאומר בפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא") – הרי כפי שהדבר באהבה וביראה, שהן הפנימיות של מדות "חסד" ו"גבורה", כך הדבר גם בעניניהן. בשאר המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי המדות שהן חיצוניות של הנפש. ומְקוֹר וְשִׁרְשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ, הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא מִחֲכָמָה בִּיְהִידֵעֵת שְׂפָנְפָשׁוֹ, כִּי לְפִי שְׂכָל הָאָדָם – פֶּךָ הֵן מִדּוֹתָיו, – אם שכלו גדול – מדותיו הן בעניינים גדולים, ואם שכלו קטן – מדותיו הן בעניינים קטנים, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שֶׁחֲכָמָה בִּיְהִידֵעֵת – השכל שְׁלוֹ הֵן בְּחִינַת קְטָנוֹת – פֶּךָ כָּל מִדּוֹתָיו הֵן

אגרת הקדש

והנה מדות אלו הן בחי'

חיצוניות שבנפש ובתוכן מלובשות מדות פנימיות שהן בחי' אהוי"ר כו' דהיינו עד"מ באב המשפיע לבנו מחמת אהבתו ומונע השפעתו מפחדו ויראתו שלא יבא לידי מכשול ח"ו. ומקור ושרש מדות אלו הפנימיות והחיצוניות הוא מחב"ד שבנפשו כי לפי שכל האדם כך הן מדותיו כנראה בחוש שהקטן שהחב"ד שלו הן בבחי' קטנות כך כל מדותיו הן בדברים קטני הערך וגם בגדולים לפי שכלו יהולל איש כי לפי רוב חכמתו כך הוא רוב אהבתו וחסדו וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות מקורן הוא מחב"ד שבו והעיקר הוא הדעת שבו הנמשך מבחי' החו"ב שבו כנראה בחוש כי לפי שינוי דעות בני אדם זה מזה כך הוא שינוי מדותיהם.

לידי מעשה - שמזה מובן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל). 34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא.

~ שבת קודש י"ח אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' קכד, שיתבאר במקומו:

להיבדל, בַּמְתָּר לוֹ, וְלַעֲשׂוֹת גֶּדֶר וּסְגִיג לַתּוֹרָה – כל זה הוא מַפְנֵי פֶחַד ה' וְיִרְאַתוֹ, פֶּן יבֹא לְיַדִּי חֲטָא חֲסִדֵּי שְׁלוֹם. – שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור³⁷, ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים

לענינים של תורה – כדי שלא יעבור חס־ושלום על אף חטא. הרי, שה"יראה", שהיא המדה הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית, היא גם כן בענינים של הקב"ה – ענינים של תורה ומצוות. וְכֵן – במדת ה"תפארת", לְפָאֵר אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פֶאֶר, – כמו ספר תורה הדור, תפילין יפות, וכדומה, שזו מדת ה"תפארת", מלשון יופי, וְלִדְבָקָה בְּשִׁבְחָיו – במתן שבח להקב"ה, בְּכָל פְּחִינּוֹת נַפְשׁוֹ, – שזה "תפארת", מלשון "לפאר" ולשבח, דְּהֵינּוּ

בְּהַתְּבַנְּנוֹת שְׁבָלוֹ וּמַחְשְׁבָתוֹ – שמה שהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך התבוננות עמוקה של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, גַּם בְּדַבְּרוֹ. – שאמירתו שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה. כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות – מדת ה"תפארת" – ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ – הרי זה גם כן בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין השבחים, והן, שכל ומחשבה ודיבור. וְכֵן – במדת ה"נצח", לְעַמּוֹד בְּנִצְחוֹן נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מַעֲבֹדֵת ה' וּמִלְדַּבְּקָה בּוֹ, וְנֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מַלְהוּת כְּבוֹד ה' מֵלֵא – ובהתגלות, אֶת כָּל הָאָרֶץ, בְּמַלְחָמוֹת ה' אֲשֶׁר נִלְחָם דְּוֶד תְּמַלֵּךְ עַל־יַדֵּי הַשְּׁלוֹם. – שענין המלחמות והנצחונות בא מצד מדת ה"נצח" של הנפש האלקית, וְכֵן – במדת ה"הוד", לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְהוֹדוֹת לָהּ, – בבחינה של הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, אֲשֶׁר

וְהֵנָּה, כָּל זֶה – המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין ההשפעה, הוּא רַק עַל־דְּרָךְ־מִשְׁל לְבַד, – אין זה ענין האמיתי של "ספירות" בנפש, כִּי כָּל זֶה הוּא בְּנַפְשׁ הַשְּׁכֵלִית הַתְּחַתּוֹנָה שְׁבָאֲדָם, הַבָּאָה מִקְלִפַת נְגָה. – נפש

זו היא "תחתונה" שנמשכת לענינים (ארציים) תחתונים, ואף ענין השכל שבנפש זו הוא בענינים תחתונים, בענינים של "יש" ו"מציאיות", להבין את מציאותם וכדומה. שכן, כיוון שזו נפש של קליפה, הרי למרות שזו קליפת "נוגה" שיש בה גם טוב, בכל זאת היא קשורה ב"יש" ו"מציאיות" ובענינים תחתונים, אֲךָ בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, – לאמיתת עין הספירות בנפש האדם, שזה – בְּנַפְשׁ הַעֲלִיּוֹנָה הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא "חֶלֶק אֵלֹהִים מִמַּעַל", – כמוסבר בפרק שני של

החלק הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל", שנפש זו היא נפש עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של אלקות, כָּל הַמְּדוּת, פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן לָהּ לְבָדוֹ. – גם ה"חסד" שהוא מדה חיצונית וגם האהבה שהיא פנימיות החסד – הם שניהם להקדוש ברוך הוא לבדו, כִּי מַחְמַת אֲהַבַת ה' וּמְרֹב חֲפִצּוֹ לְדַבְּקָה בּוֹ, הוּא חֲפִיץ – ברצון פנימי לעשות חֶסֶד בְּיַד לְדַבֵּק בְּמְדוּתָיו, – של הקדוש ברוך הוא, בְּמַאֲמַר רַז"ל עַל פְּסוּק³⁹: "וְלִדְבָקָה בּוֹ" – "הַדַּבֵּק בְּמְדוּתָיו". – כיצד יכול אדם להתדבק בהקדוש ברוך הוא – הרי זה על ידי שהוא מתדבק במדותיו, וכמו שהקב"ה הוא רחום – כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד – הרי זה המניע הפנימי הטמון ברצונו לעשות חסד – וזאת כדי להתדבק בהקב"ה. וְכֵן בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה, – חיצונית היראה – היא גם כן רק בענינים של אלקות, לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים וּלְעַנְשָׁם בְּעֲנֵשׂי הַתּוֹרָה, – שזה ענין של "גבורה", וְכֵן לְהַתְּנַבֵּר עַל יָצְרוֹ, וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ –

36. עקב יא, יב. 37. ר"ח שער הקדושה פט"ו. ובכ"מ. 38. סנהדרין סה, א.

מדת ה"יסוד", ההתקשרות באלקות בחשק ותענוג נפלא, ובמדת מלכות, – של הנפש האלקית שהיא באלקות, לקבל עליו על מלכותו ועבודתו, בעבודת כל עבד לאדונו באימה ויבירה. – כך יעבוד את הקדוש ברוך

הוא באימה ויבירה מצד ה"קבלת-עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים. רבנו הזקן הסביר כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי שהן כולן באלקות – בנפשו האלקית של יהודי.

להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה-בינה-דעת – בנפש האלקית. ומקור ושרש כל המדות הן מחכמה-בינה-דעת, דהיינו: החכמה היא מקור השכל המשיגי את ה' והדלות ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל העולמות עליונים ותחתונים, המקור של השכל המבין כל זאת – הוא ספירת החכמה" שבנפשו האלקית של יהודי, ובינה

היא – כוח התבוננות בהשגה זו – של גדולת ה' ושל מדותיו, בארך ורחב ועמק בינתו, – כפי שהוסבר בלמדנו הפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא", שבשכל ישנן ששה קצוות של אורך, רוחב ועומק: "אורך" – ירירת השכל במשלים וכדומה, שיהיה מובן גם למי שאינו משיג את השכל העמוק כפי שהוא לפני הירידה; "רוחב" – רחבות השכל בפרטים והסתעפויות רבות של השכל; "ועומק" – העמקות מה שיש בשכל, עומק לפנים מעומק, להבין דבר מתוך דבר, ולהוליד מהשגה זו תולדותיה, שהן מדות אהבה ויראה – שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו גדלות הקדוש-ברוך-הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה מהקב"ה, ושאר מדות הנולדות בנפש האלקית, המשפלת ומתבוננת בגדלת ה'. פי' "לגדלתו אין חקר", ויש בתינת גדלת ה', שעל-ידי התבוננות הנפש האלקית בה – תפל עליה אימתה ופחד שהיא יראה

מחיה ומחיה את הכל, והכל בטל במציאות אצלו, וכלא קמיה – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, כלא השיב, – נחשב לכולם, וכאין ואפס ממש. ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה – לגביו. שכן,

הקב"ה הרי ברא הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" – גם מצד הכוח האלקי המהווה והבורא, אף-על-פי-כן, מודים אנהנו בהודאה אמתית – הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, שכן הוא באמת לאמתו. – שהאמת האמיתית היא כמו "דעת עליון", שהכל הוא כלא ממש" ובטל במציאות לגבי הקב"ה, שלא כפי שהוא ב"דעת תחתון" שקיים "יש" אלא שה"יש" בטל לאלקות³⁹, זה בא מצד מדת ה"הוד", ההודאה והביטול לאמת, למרות שלא מבינים אותה. ובכלל זה – של מדת ה"הוד", גם-כן, להודות לה' על כל הטובות אשר גמלנו,

ולא להיות כפוי מוכה חסדו-שלו. – שאינו מכיר בטוב שעשו לו, אלא שיתן תודה להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה אנתו, זה "הוד", מלשון הודאה – להודות, ובכלל זה, – של מדת ה"הוד", להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו באצילות ובריאות עליונים ותחתונים, שהם משפחים עד אין תכלית [גפס אחר: חקר], ונאים וראויים אליו ותפלה ויתעלה, והוא מלשון "הוד והדר". וכן במדת – יסוד, הנקראת "צדיק יסוד עולם"⁴⁰, – שגם היא, כפי שהיא בנפש האלקית, היא באלקות, כפי ועל-דרך שדובר לעיל, במשל, בענין ההשפעה, ש"יסוד" הוא ענין ההתקשרות בחשק ותענוג להשפיע לבנו (המקבל), כך יאמר רבנו הזקן להלן בענין "יסוד", התקשרות בחשק ובתענוג באלקות, להיות נפשו קשורה בה' תני תני, – המחיה את החיים עצמם, ולדבקה בו – בהקדוש ברוך הוא, בדביקה וחישה, בחשק ותענוג נפלא. – שזה מצד

אגרת הקדש

במציאות אצלו וכולא קמיה כלא השיב וכאין ואפס ממש ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה אעפ"כ מודים אנחנו בהודאה אמיתית שכן הוא באמת לאמתו ובכלל זה ג"כ להודות לה' על כל הטובות אשר גמלנו ולא להיות כפוי מוכה ח"ו ובכלל זה להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו באצי' ובריאות עליונים ותחתונים שהם משוכחים עד אין תכלית [ג"א חקר] ונאים וראויים אליו ית' וית' והוא מלשון הוד והדר וכן במדת צדיק יסוד עולם להיות נפשו קשורה בה' חיי החיים ולדבקה בו בדביקה וחישה בחשק ותענוג נפלא ובמדת מל' לקבל עליו עול מלכותו ועבודתו כעבודת כל עבד לאדונו באימה ויבירה ומקור ושורש כל המדות הן מחכ"ד דהיינו החכמה היא מקור השכל המשיגי את ה' וחכמתו וגדולתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל העולמות עליונים ותחתונים ובינה היא ההתבוננות בהשגה זו באורך ורוחב ועומק בינתו להבין דבר מתוך דבר ולהוליד מהשגה זו תולדותיה שהן מדות אהוי"ר ושאר מדות הנולדות בנפש האלקית המשכלת ומתבוננת בגדולת ה' כי לגדולתו אין חקר ויש בחי' גדולת ה' שע"י התבוננות הנפש האלקית בה תפול עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה שהיא בחינת

39. ראה לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך. 40. משלי י, כה. 41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' פי' (אוה"ת בראשית ע' 2048 ואילך)".

לְהַחְיוֹתָן וּלְקַיְמָן. וַיֵּשׁ בְּחֵינֵת דַּעַת הָעֲלִיּוֹן, – המדריגה העליונה בבחינת "דעת" שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַתְּקַשְׁרוֹת וְחִבּוּר מְקוֹר הַשְּׂכָל הַמְּשִׁיג עִמָּךְ הַמּוֹשֵׁג, שֶׁהוּא בְּנִקְדָה וּבְכִרְק הַמְּכַרֵּיק עַל שְׂכָלוֹ, – יקשר כל זאת שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה, וַיֵּבֵא עִמָּךְ הַמּוֹשֵׁג לִידֵי

הַבְּנָה, בְּהַרְחֵקָת הַבְּאוּר בְּאֶרֶץ וְרַחֵב, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת בֵּינָה, הַנִּקְרָאת "רְחוּבוֹת הַנֶּהָר", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ⁴¹: – כלומר, זו בחינת ה"דעת" המחברת "חכמה" ל"בינה", ש"חכמה" שהיא נקודה, וכברק המתגלה ונעלם מיד, מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה של "בינה" ולא בצורה של נקודה, אלא בהתפשטות ובהרכה פרטים בהשגה, ומשלים והסברים המורידים את השכל למטה יותר – הרי זה הכוח והבחינה של "דעת" המחברת ומקשרת נקודת

ה"חכמה" ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים ממנו טיפין טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו בהתפשטות ובהתרחבות – והכוונה היא שממעין החכמה יבוא לנהר הבינה. ואילו "דעת תחתון" מקשר את המוחין למדות, שמשכל ומהשגה יבוא ענין המדות, והוא מעניק למדות חיות וקיום. על-כל-פנים מוסבר כאן איך כל עשרת הכוחות והספירות בנפש האלקית הם בעניני אלקות, ועל-ידם הרי "מבשרי אחזה אלקה", יכולים להבין בספירות העליונות.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאגרת הקודש סוף סימן מ"ו

לכאורה כמה ענינים (ושמות) בחו"ב וכאן מדייק הנ"ל (דרך, רח"ע). ויל"פ דכאן עקרו ב' בנוגע למדות (וכנ"ל דבי' המוחין מתחיל: ומקור ושורש כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לב' ד"ע כן הוא. ועפ"שנ"ת דדעת הוא זווג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך ורח"ע הם ב' יסודות דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך, רח"ע ושי"ג).

תְּתַאֵה, – יראה תחתונה, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת מְלָכוּת, וַיֵּשׁ בְּחֵינֵת גְּדֻלַּת ה' שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה יְרָאָה עֲלֵאָה, – יראה עליונה, יְרָאָה בְּשֵׁת, – שהוא כוש מגדולת הקב"ה, וַיֵּשׁ בְּחֵינָה – בגדולת ה', שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה – בחינת ומדריגת

אהבה, הנקראת 'אֶהְבָּה רַבָּה, וַיֵּשׁ בְּחֵינָה – בגדולת ה', שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה 'אֶהְבָּה זוּמָא'. – המדריגה הקטנה יותר באהבה; כל האמור הוא במדות הפנימיות של אהבה ושל יראה – הבאות מחכמה-בינה-דעת, מהבנה ומהתבוננות בגדולת ה', וְכֵן בְּמִדּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵן: הַסֵּד כו'. – ו"גבורה" וכו' – הן באות כולן מחכמה-בינה-דעת, מההתבוננות בגדולת ה', וּבְכֻלָּן – בכל המדות, צְרִיךְ לְהִיּוֹת מְלַבֵּשׁ בְּהֵן בְּחֵינֵת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְתַקְוָעָה בְּהַשְׁגָּה זו שֶׁמִּשְׁנֵת אִיזָה עֲנִין מְגֻדֵּלֶת ה', שֶׁמִּמֶּנָּה נוֹלְדָה בָּהּ – בנפש, אִיזָה מִדָּה מִהַמְּדוּת, – הרי בשעה שהנפש מבינה את הענין, נדרש שיהיה כוח ה"דעת", שיהיה קשור ונתון בענין שהוא משיג, כִּי בְּהַסַּח הַדַּעַת כִּרְגַע מִהַשְׁגָּה זו – מִסְתַּלְקֶת גַּם-כֵּן הַמִּדָּה הַנוֹלְדָה מִמֶּנָּה, מִהַגְּלִיּוֹ – שהיתה לפני זה בגלוי, בְּנֶפֶשׁ אֶל הַהֶעָלֶם, – שבנפש היא באופן של העלם, לְהִיּוֹת בָּהּ – רק בְּכַח וְלֹא בְּפַעַל. – שרק בכוח יש לו האהבה או היראה, אבל בפועל ובגילוי אין לו אותה מדה. מי מביא שהאהבה או היראה תהיה בפועל – הרי זה כוח ה"דעת". שכן, על ידי ההתקשרות אל השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף לא לרגע אחד – המדות הגולדות מן השכל הן בהתגלות ו"בפועל", וְלִבָּן נִקְרָא הַזּוּג בְּלִשׁוֹן "דַּעַת"⁴², מִפְּנֵי שֶׁהוּא לִשׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת. – ומהתקשרות כזו, ישנה תולדה. ובענין ההתקשרות של שכל, ישנה תולדה של מדות, וְזֶהוּ בְּחֵינֵת דַּעַת תַּחְתּוֹן – המדריגה התחתונה בבחינת "דעת", [שם אחר: הַדַּעַת הַתַּחְתּוֹן], הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּמִדּוֹת וּמִתְלַבֵּשׁ בְּהֵן

אגרת הקודש

מלכות ויש בח' גדולת ה' שממנה באה יראה עילאה יראה בושת ויש בחינה שממנה באה אהבה רבה ויש בחינה שממנה באה אהבה זוטא וכן במדות החיצוניות שהן חסד כו' ובכולן צריך להיות מלוכש בהן בחינת הדעת שהוא בחינת התקשרות הנפש הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשגת איזה ענין מגדולת ה' שממנה נולדה בה איזה מדה מהמדות כי בהיסח הדעת כרגע מהשגה זו מסתלקת ג"כ המדה הנולדה ממנה מהגילוי בנפש אל ההעלם להיות בה בכח ולא בפועל ולכן נקרא הזיווג בלשון דעת מפני שהוא לשון התקשרות וזהו בח' דעת תחתון [נ"א הדעת התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת התקשרות וחיבור מקור השכל המשיג עומק המושג שהוא כנקודה וכברק המכריק על שכלו שיתפשט למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור באורך ורוחב שהיא בחינת בינה הנק' רחובות הנהר כמו שיתבאר במקומו:

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". 43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" - ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'".

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	יב אלול	יום ראשון	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: תבוא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: סרסח. לד-לו. תניא: יד. לעורר . . . 240 מעלה.</p>	
		<p>הַמִּשָּׁךְ הַגָּדוֹל, הַיְדוּעַ בְּשֵׁם "בְּשִׁעָה שֶׁהַקְּדִימוֹ, תַּעַר"ב" הַתְּחִיל אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] לְאָמְרוֹ יוֹם א' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תַּעַר"ב בְּלִיּוּבְאוֹוֵיטְשׁ, וְסִימּוֹ שְׁבַת פְּרִשֶׁת וַיֵּרָא תַּרְע"ו בְּרוֹסְטוֹב, בְּמֵאֲמַר הַמִּתְחִיל "וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם". וְבוֹ קמ"ד מֵאֲמָרִים.</p> <p>וַיֵּשׁ בְּכַתוּבֵים חֶלֶק שְׁנֵי שְׁלֹא אָמְרוּ, וְלֹא נִחַלַק לְמֵאֲמָרִים.</p>	

ה'תש"ג	יג אלול	יום שני	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: תבוא, שני עם פירש"י. תהלים: סט-עא. לז-לט. תניא: ובכל שנה . . . וד"ל.</p>	
		<p>הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִיפֵר: יְדוּעַ הִי' לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הַרְאִשׁוֹנָה הִיתָה הָעֵבֶרֶת הָעֵרְלָה, וּוְאֵס נִיט וּוְאֵס, פּוֹן עֵרְלַת הַלֵּב אִיז מַעַן גַּלִּיךְ פֶּטוֹר גַּעוּוֹאָרְעֵן.</p> <p style="text-align: center;">— תרגום —</p> <p>הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִפֵּר: יְדוּעַ הָיָה לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הַרְאִשׁוֹנָה הִיתָה הָעֵבֶרֶת הָעֵרְלָה. מַה שְּׁלֹא יְהִיָּה – מַעֲרַלַת הַלֵּב נִפְטְרוּ מִיָּד.</p>	

ה'תש"ג	יד אלול	יום שלישי	יום שלישי
		<p>שיעורים. חומש: תבוא, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב-עו. מ-מב. תניא: טו. להבין . . . קכא הכלולה מהן.</p>	
		<p>מִהוֹרָאוֹת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: לְהַזְזוֹר מִמְּלַחְמַת תְּנוּפָה עַד קִצָּה הָאֲחֵרוֹן, לֹא מִפְּנֵי שְׂאִין לָנוּ בְּמָה לְנֻצָח אוֹ מִפְּנֵי מֶרֶךְ לֵב, אֶלֶּא מִפְּנֵי שְׂאֵת כָּל כַּחוֹתִינוּ עֲלִינוּ לְהַקְדִּישׁ אֶךְ וְרַק לְחֻזּוֹן בְּנִינֵינוּ, בְּנִין הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְהָרָה. וְעַל זֶה עֲלִינוּ לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּמִסִּירוֹת נַפֵּשׁ בְּפַעַל וְלֹא רַק בְּכַח.</p>	

ה'תש"ג	טו אלול	יום רביעי	יום רביעי
		<p>שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז-עח. מג-מה. תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.</p>	
		<p>הַתִּיּוֹסְדוֹת יְשִׁיבַת "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים": יוֹם א טו אֱלוֹל תְּרַנְּזוּ.</p>	

התחלת הלמוד בנגלה ודא"ח [=תסידות, דברי אלוקים חיים]: יום ד חי אלול תרנ"ז.

בליל שמחת תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה שמהם "תמימים".

ה'תש"ג

טז אלול

יום חמישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט"ב. מור"מח.

תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'.

רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואס קומען ארויס פון איהר ביו ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען א טובה, טוט מען א טובה אט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

תרגום

רבינו הזקן פרש המאמר "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [=אדם קדמון, דרגה עלאית ביותר בקדושה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחודות], ושם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות היוצאות ממנה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.

ה'תש"ג

יז אלול

יום שישי

יום שישי

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז. מט"גא.

תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן פי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".

תרגום

רבינו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא היה בליאזנא [ב]שפת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא בשבעות שום קללות".

שבת
קודש

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לששי עולה הבעל-קורא, ומצטמו.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פ. נב"ד.

תניא: והנה כ"ו . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד. יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.
יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אליך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אַנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

תרגום

יום הולדת את הבעל-שם-טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל-שם-טוב – תצ"ד.
יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל-שם-טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: 'והיה פי תבוא אל הארץ גו''. 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל הרצון שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל'הורידו', לעשותו מישב, 'ולקחת גו' ושמת בטנא', להמשיך אורות בכלים, 'והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אליך', על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והפונה היא 'לשכן שמו שם', לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: 'והיה פי תבוא גו'', על מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על ידי ש'והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" – תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

יהי רצון שימלא השם יתברך משאלות לבנו לטובה ועוד יותר מהבקשות, שהרי ברכת ה' באה – בנוסח המסורתי – מידו המלאה

הפתוחה הקדושה והרחבה

ממכתב י"ב אלול, ה'תשל"א

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ב אלול ~

איסורים 'רדומים'

מתרדמתו והכל נעשה פיגול. ויש שלמדו מכאן לדין איסור שהתבטל ברוב: כאשר חתיכת איסור נפלה לתבשיל של היתר שיש בו שישים כנגד האיסור – האיסור בטל ברוב והתערובת מותרת באכילה. ואם לאחר מכאן נפל עוד מעט איסור לתוך התערובת – על אף שבעצמו אין בו כדי לאסור, אם בצירוף האיסור הראשון יש כאן יותר מאחד משישים של איסור – נאסר הכל, ואין אומרים שהאיסור הראשון כבר התבטל והפך להיתר, אלא כל עוד אין בו כמות מספקת כדי לאסור הוא קיים במצב 'רדום', וכשמצטרף אליו איסור נוסף, הוא 'חוזר וניעור' ומצטרף לאסור הכל (רא"ש חולין פ"ז, לז).

אך יש אומרים כי איסור שהתבטל איננו חוזר וניעור (ראב"ד ע"ז עג, א) ולשיטתם יש לחלק בין פיגול לתערובת שבפיגול מלכתחילה לא התבטל דין הפיגול מחצי הכזית הראשון, אלא לא חל משום חיסרון השיעור, ולכן כשנשלם השיעור הרי הוא חוזר וניעור, אך איסור שנפל להיתר התבטל וכבר אין כאן איסור ושוב אינו חוזר וניעור לעולם (ראה תוספות זבחים לא, א ד"ה ויקן, ובטהרת הקדש שם).

הלכות פסולי המוקדשין פרק טז, הלכה ד: **חָשַׁב עַל חֲצִי זֵית בְּמַחְשַׁבַת הַזֵּמֶן, וְעַל חֲצִי זֵית בְּמַחְשַׁבַת הַמָּקוֹם, וְחֹזֵר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זֵית אַחַר בְּמַחְשַׁבַת הַזֵּמֶן – הָרִי זֶה פְּגוּל.**
לעיל (הל' א) מבואר שהחושב בשעת ההקרבה 'מחשבת הזמן' (לאכול את הקרבן חרץ לזמנו), הרי זה פיגול, ואילו אם חשב 'מחשבת המקום' (לאוכלו חרץ למקומו) הקרבן נפסל אך לא נעשה פיגול.

וכאשר חשב על חצי כזית מחשבת הזמן ועל חצי כזית מחשבת המקום – כולו פסול ולא פיגול (כי אין כאן כזית שלם שחשב עליו מחשבת הזמן).
ואם לאחר מכן ישוב ויחשוב על חצי כזית נוסף מחשבת הזמן, לכאורה היה מקום לומר שלא יהיה פיגול כי חצי הכזית הראשון שחשב עליו מחשבת הזמן כבר הצטרף לחצי הכזית של מחשבת המקום וחל עליו דין פסול, ושוב לא ישתנה דינו להיות פיגול.
ועל כך התחדש בהלכה זו (כדעת רבא, זבחים לא, א) כי מחשבת הפיגול בחצי הזית השני מצטרפת לחצי הכזית הראשון, ואף על פי שבינתיים חל עליו דין אחר, נותר בו דין פיגול באופן 'רדום', וכאשר הוא נפגש עם חצי כזית נוסף, הוא מתעורר

~ יום שני י"ג אלול ~

האם חייבים לשרוף פירות ערלה?

ההלכות לא כתב הרמב"ם דין זה במקומו העיקרי בהלכות ערלה אלא הזכירו כבדרך אגב כאן בהלכות פסולי המוקדשין, ואף בשלחן ערוך בהלכות ערלה לא הוזכר דין זה, וכן ציין כי למעשה לא ראה למי מרבותיו שנהג כן. ולכן הסיק כי אף אם יש מצוה בשריפת פירות ערלה, אין חובה לעשות כן וניתן להסתפק באיבוד הפירות בכל דרך כדי שלא יבואו ליהנות מהם.
ויש שכתבו, כי ערלה לא נמנתה בין הנשרפים כדי לומר שיש חובה או מצוה בשריפתה, אלא שאם רוצה ישרוף ויוכל להשתמש באפר כדין "כל הנשרפים אפרם מותר", בשונה מה'נִקְבְּרִים' האסורים בהנאה שאף אם שרפם האפר אסור בהנאה (ראה משאת משה שם, שו"ת חת"ס יו"ד סי' רפו בסופו).
אמנם מפשטות לשון הרמב"ם משמע שיש חיוב בשריפת

הלכות פסולי המוקדשין פרק יט, הלכה י: **אֵלוּ הֵם הַנִּשְׂרָפִין: בָּשָׂר קִנְיָן שֶׁנִּמְטָא, או נותר, או נִפְסַל... וְהַעֲרֵלָה, וְכֻלָּי הַכֶּרֶם. וְדָבָר שֶׁאֵין דָּרְבּוֹ לְהַשְׂרֵף, כְּגוֹן מִשְׁקוֹן שֶׁל עֲרֵלָה וְכֻלָּי הַכֶּרֶם – הָרִי אֵלוּ יִקְבְּרוּ.**
הרמב"ם מונה בין הנשרפים 'ערלה וכלאי הכרם', ומקורו במשנה (סוף מסכת תמורה). ובפשטות מבואר מכך כי יש חיוב לשרוף פירות של ערלה.
אולם יש מהפוסקים שפקקו בכך ממנה טעמים: ראשית, במנין המצוות מונה הרמב"ם את מצוה לשרוף בשר קודש שנטמא או נותר, ואילו לגבי ערלה מנה רק את איסור האכילה וההנאה ולא מנה את מצות שריפה (שו"ת משאת משה אהע"ז סי' כ).
וה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' קפ) העיר כי גם בסדר

יש שהשיבו שהרי התגורר בחו"ל, ואף שדין ערלה נוהג גם בחו"ל, יש חילוק בפרטי הדינים בין ארץ ישראל לחו"ל, ויש לומר שאף חיוב השריפה נוהג רק בארץ ישראל ולא בחו"ל. ולפי זה על כל פנים בארץ ישראל יש לשרוף את פירות הערלה כאשר הדבר ניתן (ראה שו"ת מהר"ם שיק אור"ח סי' רח, והמציון ב'עץ השדה' עמ' כז).

ערלה, כשאר הדברים שנמנו כאן, כגון בשר קדשים טמא או נותר, אלא שיש אומרים שבערלה חיוב השריפה אינו מהתורה אלא מדרבנן (בית מאיר אה"ע"ו סי' קכד סק"א, וראה שבט הלוי פסחים עמ' כז), ולפי זה מיושב מדוע לא מנה זאת הרמב"ם במנין המצוות שבו נכללו רק מצוות מדאורייתא. ועל דברי ה'חתם סופר' שלא ראה את רבותיו נוהגים כן

~ יום שלישי י"ד אלול ~

הגורל של שעירי יום הכפורים

הכפורים, ואינה נקראת 'עבודה' כי יש דעה שכשרה לא רק ככהן גדול אלא גם בסגן.

וה'מקדש דוד' (קדשים סי' כד סק"ג) מבאר:

מעשה ההגדלה אינו 'עבודה' ומבחינה זו אינה פסולה בזר, אלא שכתוצאה מפעולת ההגדלה נקבע דין חדש על שני השעירים אחד ל'שם' ואחד ל'עזאזל'. ואמרה התורה שקביעה זו היא דוקא ע"י כהן גדול ('ונתן אהרן על שני השעירים גרלות'), ואילו קביעה ע"י זר אין לה תוקף. ואמנם, אם ההגדלה אינה מעכבת וקביעת השעירים נעשית על ידי קריאת הכהן הגדול, אחד ל'שם' ואחד ל'עזאזל', אזי אכן ההגדלה כשרה בזר, כיון שאינה 'עבודה' וקביעת שני השעירים נעשית ע"י הכהן, אך כיון שההגדלה מעכבת והקביעה היא דווקא על ידה, הרי אף שאינה 'עבודה' – פסולה היא בזר, כי אין בכוחו של זר לקבוע את דין השעירים.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג, הלכה ג: מִרְפָּה בְּקִלְפֵי וְהַעֲלָה שְׁנֵי הַגֹּרְלוֹת בְּשֵׁתֵי יָדָיו לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, וְפִתַּח יָדָיו... וְנִתְּן שְׁנֵי הַגֹּרְלוֹת עַל שְׁנֵיהֶן – שֶׁל יָמִין עַל שֶׁל יָמִין, וְשֶׁל שְׂמֹאל עַל שֶׁל שְׂמֹאל... וְהַהֲגֵרָה מְעַכֶּבֶת, אִם עַל פִּי שְׂאִינָה עֲבֹדָה. לְפִיכָךְ... הַעֲלֹת הַגֹּרְלוֹת מִן הַקִּלְפֵי פְּסוּלָה בְּזֶר. והקשה ה'לחם משנה':

לדעת רב (יומא מב, א), שחיטת פר כהן גדול של יום הכפורים כשירה בזר, אף שבתורה נאמר "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו", כיון ששחיטה אינה נחשבת 'עבודה'. וכן פסק הרמב"ם (הל' פסוהמ"ק פ"א ה"ב). ומאחר ששחיטה כשרה בזר כיון שאינה עבודה, אף שהשחיטה מעכבת, אם כן מדוע הגדלה שגם היא אינה 'עבודה' פסולה בזר משום שההגדלה מעכבת?

ותירץ: שחיטה אינה 'עבודה' כלל שהרי נוהגת גם בחולין ולא רק בקרבנות, מה שאין כן הגדלה היא חלק מעבודת יום

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

שעיר לעזאזל שהוא טריפה

המשתלח כשהוא טריפה. אך מהכתוב 'יעמד חי' למדים שאף אם נטרף השעיר לאחר ההגדלה, הרי הוא פסול.

והוסיף ה'לב אריה' (חולין סט) בביאור הענין:

לפי זה, לכאורה אינו מובן מדוע לא הביאה הגמרא את הלימוד לפסול טריפה בשעיר המשתלח מהכתוב 'יעמד חי', המלמד שהוא נפסל אף אם נטרף לאחר ההגדלה? ומבאר:

הלכה זו שבשעת ההגדלה שני השעירים חייבים להיות ראויים לקרבן לה' (ולכן שעיר שהוא טריפה – פסול) נאמרה על ידי רב אחא בר יעקב, והוא הרי סובר שטריפה יכולה ללדת (חולין נו, ב) וכל שכן שיכולה לחיות (תוספות שם קמ, א ד"ה טרפות), ואם

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ה, הלכה יח: הִיָּה מִרְפָּה – פְּסוּל, שְׂנֵימָמְרֵי: "יעמד חי". והקשה ה'משנה למלך':

בגמרא (חולין יא, ב) מבואר ששעיר המשתלח לעזאזל שהיה טריפה פסול, כי בעת ההגדלה של שני השעירים, הקובעת אחד לה' ואחד לעזאזל, צריכים שניהם להיות ראויים לקרבן לה', וטריפה פסול לקרבן. ואם כן, מדוע צריך ללמוד הלכה זו מהכתוב 'יעמד חי'?

ותירץ:

מדברי הגמרא מבואר רק שבשעת ההגדלה צריכים שני השעירים להיות ראויים לה' ולכן אין להביא את השעיר

שחיטה פי"א ה"א) יכול ללמוד דין זה מהכתוב 'יעמד חי', ולכן הביא טעם זה, כי ממנו למדים שהוא פסול אף אם נטרף לאחר ההגדלה.

כן לדעתו אי אפשר ללמוד מהכתוב 'יעמד חי' ששעיר שהוא טריפה פסול (כי טריפה הוא 'חי'), ולכן היה צריך לבאר שהפסול הוא משום שהגורל קובע שעיר לעזאזל רק אם הוא ראוי לקרבן לה, אבל הרמב"ם שפסק שטריפה אינה חיה (הל

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

החלב – חלק מהבהמה או מציאות חדשה?

משום שאינו ראוי לבוא על גבי המזבח ואינו בכלל 'קדשי ה'".

וב'תורת חסד' (שם) כתב כי מכאן יש להכריע בשאלה האם יש לחשוש לאיסור חמץ בחלב בהמה האוכלת חמץ בפסח, מאחר והתהוותו היא על ידי חמץ? ולפי המבואר כאן הרי החלב נחשב כמציאות חדשה ואין בו כל איסור. ואף לדעת הסוברים שכאן איסור ליהנות מהחלב (ורק שאין בכך איסור מעילה), הרי זה משום שכאן נאמר לימוד מיוחד לאיסור "ואכלת בשר – ולא חלב", אך לגבי שאר דיני התורה, החלב מותר ואין לחשוש לכך שהתהווה מהאיסור.

ואף לפי המבואר בגמרא (בכורות ו, ב) שהחלב נוצר על ידי הדם שנעכר ונעשה חלב, והרי איסורי הנאה שהשתנו עדיין עומדים באיסורם, הרי זה דווקא בשינוי הנעשה בידי אדם, אבל שינוי טבעי הנעשה מאליו מועיל להחשיבו כדבר חדש לגמרי ולהתיר את האיסור שחל עליו במצבו הקודם (ראה דובב מישרים ח"ג סי' ט).

הלכות מעילה פרק ג, הלכה יב: קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ – הַלֶּחֶן וּבִצִּיתָן אִסוּר לְהֵנוֹת בָּתָּן; וְהִתְנַחֵה לֹא מְעַל.

יש מפרשים כי אין חיוב מעילה בהנאה מחלב של בהמת הקדש משום שקדושת הבהמה אינה חלה על החלב הנחשב כמציאות בפני עצמה. ואע"פ שעצם החליבה אסורה, כפי שלמדו מהפסוק "תזבח ואכלת בשר" – "תזבח ולא גיזה, בשר ולא חלב", אולם אם עברו וחלבו, החלב עצמו מותר (תוספות מעילה יב, ב ד"ה חלב).

ויש ללמוד מכאן שחלב הבהמה נחשב כמציאות בפני עצמה ודיני הבהמה לא חלים עליו. ואע"פ שאיסור ההנאה מקדשים הוא אפילו על אפרם לאחר שנשרפו, החלב נחשב כמציאות חדשה לגמרי ולכן הוא מותר (ראה תורת חסד א"ח סי' סא סק"ז).

והתוספות (שם) דחו פירוש זה וכתבו שכוונת הלימוד "ואכלת בשר – ולא חלב" היא לומר שאף החלב אסור בהנאה (ולא רק שאסור לחלום), אלא שמכל מקום אין בו מעילה

~ יום שישי י"ז אלול ~

מתי אין מעילה בגידולי הקדש?

השימוש לקיום המצוה אינו נחשב הנאה היות ו"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (תוספות שם).

אך הרמב"ם (בפירושו למשנה שם) כתב שאין הלכה כהנהגת הזקנים, וגם בהלכה זו כתב בסתם "לא נהנין" ולא ציין שלצורך מצוה מותר. ותמה ה'תוספות יו"ט' (מעילה שם) מדוע דחה הרמב"ם הלכה זו, הרי (כלשון הרמב"ם עצמו בפיה"מ) "עיקר בידינו הוא שמצוות לאו ליהנות ניתנו"?

ומבאר ה'תפארת ישראל' (מעילה שם, בועז סק"ז):
ההנאה מפעולת המצוה אינה נחשבת הנאה אך יש הנאה בלקיחת ערבות אלו בכך שאינו צריך לקנות ערבות אחרות. וכדוגמתה מצינו בנותן מחצית השקל לבית המקדש (שחיב לתת אחת לשנה), שאם נתן ממצות הקדש – מעל (להלן פ"ו ה"ב), כי נהנה (אף שמצוות לאו ליהנות ניתנו) מנתינת מעות של הקדש

הלכות מעילה פרק ה, הלכה ו: גִּדּוּלֵי הַקֶּדֶשׁ מוֹעֲלִין בָּתָּן... עֲרֵבָה הַגְּדֵלָה בְּשֵׂדֵה הַקֶּדֶשׁ – לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

שינוי במשנה (מעילה יג, ב) "ערבה לא נהנין ולא מועלין". ופירושו רש"י ותוספות (שם ד"ה ערבה) שהכוונה לענפי ערבה שהיו זוקפים בסוכות בצידי המזבח, ואף שנהנים מהם אין בהם מעילה (הבאת קרבן אשם) כיוון שלא נתקדשו, אך חכמים אסרו ליהנות מהן אף שאין בהם קדושה.

והרמב"ם מפרש שמדובר בערבה הגדילה בשדה הקדש. ואף שגידולי הקדש יש בהם מעילה, ביאר בפירושו המשניות (מעילה פ"ג מ"ז), כי כיון שאינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר, לא מועלים בה.

והנה, בהמשך המשנה (שם) אמר רבי אלעזר בן צדוק, שנוהגים היו הזקנים לקחת מערבות אלו לנטילת לולב, כי

בכך שלא יצטרך להוציאו מכספו (רע"ב ותוי"ט שקלים פ"ב מ"ב).
 וב'ליקוטי הלכות' (מעילה שם, זבח תודה ד"ה נוהגין) ביאר:
 אף ש'מצוות לאו ליהנות ניתנו' ולא מועלים בנטילת
 ערבה של הקדש, לכתחילה אסור ליטול אותה למצוות לולב,
 כמו שמצינו (ר"ה כח, ב) שהתוקע בשופר של עולה לא מעל
 כי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', אך לכתחילה לא יתקע בו.

~ שבת קודש י"ח אלול ~

קרבת התמיד קודם לפסח

ושואלים התוספות: הרי "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם" ואם כן איך עולה מדברי הגמרא שלולא הכתובים (בערב, ו'בין הערבים) פסח היה קודם לתמיד?
 ומשייבים: אכן התמיד תדיר אבל ללא הלימוד המיוחד מהכפל של 'בערב' ו'בין הערבים' היה מקום לומר שהפסח קודם לתמיד משום 'עליה השלם'.
 כלומר:

מהפסוק "וערך עליה [על התמיד] העלה, והקטיר עליה השלמים" (ויקרא י, ה) למדים (יומא לג, א) – "עליה השלם כל הקרבנות כולם", היינו שהתמיד הוא הקרבן החותם את עבודת הקרבנות ביום ואין אחריו עוד קרבן ולכן היה מסתבר לומר שגם קרבן פסח יוקדם לפני התמיד, כדי שהתמיד יחתום את עבודת קרבנות היום במקדש וכדי לשלול סברא זו בא הלימוד מ'בערב' ו'בין הערבים' שהקרבן התמיד קודמת להקרבן הפסח (תוס' שם ד"ה יאומר).

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ד: שְׁחִיטַת הַפֶּסַח – אַחַר הַצֹּאת; וְאִם שְׁחָטוּ קֶדְמָה הַצֹּאת, פְּסוּל. וְאִין שְׁחָטִין אוֹתוֹ אֶלָּא מֵאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים.
 בטעם הדבר אמרו בגמרא: "יאומר דבר שנאמר בו 'בערב' ו'בין הערבים' לדבר שלא נאמר בו 'בערב' אלא 'בין הערבים' בלבד" (פסחים נט, א). כלומר, "דין הוא שיאומר הפסח, שנאמר בו בערב ובין הערבים 'תזבח את הפסח בערב' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים' לתמיד שלא נאמר בו אלא 'את הכבש השני תעשה בין הערבים'" (רש"י).

משמע מכך שקדימת קרבן התמיד לקרבן פסח היא בגלל שיש לאחר "דבר שנאמר בו 'בערב ובין הערבים'", ולהקדים "דבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים בלבד" אך אם היה נאמר בשניהם אותו לשון (כלומר שגם בקרבן פסח היה נאמר 'בין הערבים בלבד' או שגם בקרבן התמיד היו נאמרים שני הכתובים 'ערב', ו'בין הערבים') אכן התמיד לא היה קודם לפסח.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אלול, תשי"ז
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה שמואל אלעזר שי

שלום וברכה!

ת"ח על מכתבו משישי באלול, בו כותב אף כי בקיצור נמרץ, ממהלך חתונתו בשעה טובה ומוצלחת, ויה"ר שתהי' זה התחלה טובה לבנין בית חסידותי מתאים לרצון רבותינו נשיאינו הק'.

ועבודתו בקדש עם תלמידי המכינה דישיבת תורת אמת, תעמוד להרבות הברכה והצלחה גם בזה. ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,

מ. שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ב אלול ~

הלכות פסולי המקדשין

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת פלוס². אפלו שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשר.

(2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום ראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי פיצד? אחד מן הפסולין לעבודה שקבל הדם או הוליה או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו - ישפך לאמה³. ואם נשאר דם הנפש - יחזר הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה - פסל במחשבתו; שהשחיטה פשרה בפסולין, כמו שבארנו. יש קרבנות, שאם נעשו שלא לשמן - פשרין, כמו שיתבאר. לפיכך, אם קבל הדם כהן זה שאינו ראוי לעבודה או הולכו או זרקו - פסל הזבח, פאלו עשאהו לשמו שהוא פסול. ואף על פי שיש דם הנפש, וחזר הפשר וקבל זרק - פכר נפסל הזבח⁴. ולא מפני מחשבת שנוי השם פסל אותו, אלא מפני שהוא פסול לעבודה, כמו שבארנו.

(3) למרוב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יורוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. (4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בדבר הראוי לעבודה פיצד? מנחת העמר

שקמצה שלא לשמה - הרי זו כמי שנעשית לשמה ושיירה נאכלין; מפני שהיא מן השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות⁵. וכן המחשב במנחת קנאות⁶ והלבונה עליה קדם שילקט הלבונה - אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי לעבודה⁷. וכן כל פיוצא פנה⁸.

(5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסיים גסים אבל מנחת סוטה היא קמת (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. (6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. (7) מפני שיש עליה לבונה. (8) כגון חסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. במקום הראוי לעבודה פיצד? מזבח שנפגם⁹ וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל הזבח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה¹⁰. קמץ את המנחה בחוץ¹¹ וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום - אין מחשבה זו פלוס.

(9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "זבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). (10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנהו. (11) חוץ לעזרה.

ה. אלו דברים¹² שאינן ראויין לאכילה מן הקרבנות וראויין להקטרה: הדם¹³ והאמורין ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.

(12) הלכות ה"ז משמות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. (13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. ואלו ראויין לאכילה ואינן ראויין להקטרה: הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפהניים¹⁴ בין הנאכל לכל אדם, ושיירי המנחות, וישתי הלחם ולחם הפנים.

(14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים. ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה: בשר חטאת הנשרפת¹⁵, והעור של בהמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. (23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אין אכילה פחותה מפזיזת, ולא הקטרה פחותה מפזיזת. לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות מפזיזת או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מפזיזת, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית פחוץ ולהקטיר פחצי זית פחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה - הזבח פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה ואמר: שילאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וזוהר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו מצטרפין; ששם אכילה אחד הוא.²⁴ חשב על פזיזת שילאכלוהו שנים - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פזיזת ביותר מפדי אכילת פרס²⁵ - הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית ובשעת זריקה לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזיזת²⁶ בשעת קבלה ועל פזיזת בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות והרי הן פעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה - הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה פאמורין לזבח. לפיכך, אם חשב להקטיר פזיזת מן הלבונה חוץ לזמנו - הרי זה פגול, כמו שנתבאר. אחד המחשב לזרק דם הזבח פלו פחוץ או למחר, או שחשב לזרק מקצת דמו פחוץ או למחר - פיון שחשב על פדי הזיה מן הדם פסול²⁷.

24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים ב' ט, פ'): ואת איזבל יאכלו הכלבים. (25) זמן אכילת שלוש ביצים. (26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). (27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

פרק חמשה עשר

1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

א. כל הזבחים² שנשחטו במחשבת שינוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא שלא עלו לפעלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת והפסח, שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין⁵. ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷. פיצד לא עלו לשם חובה? פגון ששחט עולה לשם

פלו, חוץ מעור האליה¹⁶ שהוא [ראוי] לאכילה. אבל המראה, והוא הקרום הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר - אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות והגידים והקרנים והטלפים, והנוצה של עוף והצפרנים והחרטום שלו, וראשי אגפים וראש הזנב. אפלו מקומות הרבים מכל אלו הדבוקים בבשר, שאלו יחתכו מן החי יצפצץ הדם ויצא, הואיל ואינו חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לענין הקרבנות. וכן המרק והתבלין, והשיליל¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא אל - פל אלו אינו חשובין לענין מחשבת הקרבנות. והרי הן כדבר שאין ראוי לאכילה.

15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. (16) במשנה קכב. "העור שתחת האליה". (17) עובר שנמצא במעי בהמה השחוטתה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. (18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשרפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלן לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. פיצד? חשב לשתות מדם הזבח או לאכל מאמוריו או מן הקמץ ומן הלבונה פחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הזבח או משני המנחה פחוץ או למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידין והמרק או האלל וכיוצא בהן, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל מפריים ושעירים הנשרפין פחוץ או למחר - הרי הן פשרים²⁰. וכן כל פיוצא בהן.

19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשרפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. (20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים בניני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חשב שילאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי לאכילה או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי להקטרה חוץ לזמן אכילה והקטרה - הזבח פגול²¹, כמו שבארנו²². חוץ למקום אכילה והקטרה - הרי זה פסול²³ ואינו פגול.

21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קְנָאוֹת מִכָּל הַמְנַחֲחוֹת? מִפְּנֵי שְׁעִין עֲלֵיהֶם הַפְּתוּכִים.¹⁸ הַרְי הוּא אוֹמֵר בַּחֲטָאת: וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֲטָאת - שְׁתִּיהִי שְׁחִיטָה לְשֵׁם חֲטָאת. וְכֵן שָׁאֵר עֲבוֹדוֹתֶיהָ לְשֵׁמָּה. וְנֹאמַר: עַל חֲטָאתוֹ - שְׁתַּעֲשֶׂה לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא. וְנֹאמַר: וּכְפָר עָלָיו - שְׁתִּיהִי לְשֵׁם בְּעֲלֵיהָ. וְנֹאמַר בְּפֶסַח: וְעֲשִׂיתָ פֶסַח לַיְי אֱלֹהֶיךָ - שְׁתִּיהִי כָּל עֲשִׂיתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. וְנֹאמַר: וְאִמְרַתֶּם זִבְחַת פֶּסַח הוּא לַיְי - שְׁתִּיהִי זִבְחִיתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. הָא אִם שָׁנָה שְׁמוֹ אוֹ שֵׁם בְּעָלָיו - פֶּסוּל. וּבְמִנְחַת חוֹטָא הוּא אוֹמֵר: מִנְחָה הִיא, וּבְמִנְחַת סוֹטָה נֹאמַר: כִּי מִנְחַת קְנָאת הִיא - שְׁיִהְיוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן לְשִׁמּוֹ.¹⁹

~ נקודות משיחות קודש ~

“אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקִדְשֵׁים מִחֲשֶׁבָה שְׂאִינָה נְכוּנָה... לְפִיכָּה, זִבְחַת שְׁחִיטוֹ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ... בֵּין בְּזוֹדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - חֵיב לְהַשְׁלִים שָׁאֵר עֲבוֹדוֹת לְשִׁמּוֹ...”.

כלומר, אע"פ שהקרבת נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה.

ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחרי העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיטה, נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כרבעי, ולא עוד אלא שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כרבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה, סימן נו, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. 17) מימרא של רבא שם ז: 18) הזהיר עליהם ביותר. 19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חֲטָאת שְׁחִיטָה לְשֵׁם זִבְחַת אַחֵר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה לְשֵׁם עוֹלָה אוֹ לְשֵׁם אֶשֶׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים - פֶּסוּלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אָבָל אִם שְׁחִיטָה לְשֵׁם חֵלִין - הַרְי זֹו פְּשָׁרָה²⁰, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים²¹.

שְׁלָמִים - לֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים לֹא מִשּׁוֹם עוֹלָה שְׁהֶם חֵיבִין בָּהּ וְלֹא מִשּׁוֹם שְׁלָמִים, אֲלֵא חֵיבִין לְהַבִּיא זִבְחַת אַחֵר. וְכֵן אִם שָׁחַט עוֹלָת רֹאבֵן לְשֵׁם שְׁמַעוֹן⁸ - לֹא עֲלֵתָה לֹא לְרֹאבֵן וְלֹא לְשְׁמַעוֹן. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? כְּשַׁעֲקַר שֵׁם הַזִּבְחַת בְּזוֹדוֹן; אָבָל אִם טַעֲהָ⁹ וְדָמָה שִׁזּוֹ הַעוֹלָה שְׁלָמִים הִיא, וְעֲשֶׂה כָּל עֲבוֹדוֹתֶיהָ לְשֵׁם שְׁלָמִים - עֲלֵתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן הַחֲטָאת וְהַפֶּסַח שְׁעֲשֶׂאָן בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֵּׁם בְּטַעוֹת - כְּשָׁרִים. שְׁעֲקִירָה בְּטַעוֹת - אִינָה עֲקִירָה. וְכֵן עוֹלַת הַעוֹף¹⁰ שְׁמַלְקָה אוֹ שְׁמַצָּה דָּמָה בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֵּׁם - כְּשָׁרָה, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים. וְחֲטָאת הַעוֹף - פֶּסוּלָה¹¹.

(2) משנה זבחים ב. 3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עלול לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע). 4) לקמן מפרש. 5) משנה שם. ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. 6) משנה שם יג. 7) למעלה פרק יג הלכה ד. 8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה-למלך כאן. 9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בשנייה זו. 10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. 11) שם.

ב. וְכֵן¹² כָּל הַמְנַחֲחוֹת שְׁנַעֲשִׂי בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֵּׁם - כְּשָׁרוֹת, וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים; חוּץ מִמִּנְחַת חוֹטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת¹³, שְׁאִם חָשַׁב בְּאִתּוֹ מְאֻרְבַּע עֲבוֹדוֹת¹⁴ שְׁלָהֶן מִחֲשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֵּׁם - פֶּסוּלוֹת. שְׁנוֹי הַשֵּׁם בְּמִנְחָה כִּיצַד? כְּגוֹן שְׁקִמְצִין מִנְחַת נְדָבָה לְשֵׁם מִנְחַת חוֹטָא, אוֹ מִרְחֻשֶׁת¹⁵ לְשֵׁם מִחֲבַת, אוֹ מִחֲבַת לְשֵׁם מִרְחֻשֶׁת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

12) מנחות ב. 13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. 14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). 15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבאר בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקִדְשֵׁים מִחֲשֶׁבָה שְׂאִינָה נְכוּנָה, כְּמוֹ שְׁתִּיבְאָר¹⁶. לְפִיכָּה, זִבְחַת שְׁחִיטוֹ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ אוֹ מִנְחָה שְׁקִמְצָה שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ, בֵּין בְּזוֹדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - חֵיב לְהַשְׁלִים שָׁאֵר עֲבוֹדוֹת לְשִׁמּוֹ. אָפְלוּ שְׁחִט וְקָבַל וְהוֹלִיךְ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֵּׁם - חֵיב לְזָרוֹק בְּמַחֲשֶׁבָה נְכוּנָה¹⁷. וּמִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנָּה דִּין הַחֲטָאת וְהַפֶּסַח מִכָּל הַזִּבְחִים, וְדִין מִנְחַת חוֹטָא וּמִנְחַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיגול או משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת הקטרה פוסלות (ראה מ"מ).

יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר³³ בין ששנהו לשם חלין - פסול³⁴; ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. במה דברים אמורים? ששחטו בזמנו, שהוא יום ארבעה עשר בניסן. אפלו שחטו בשחירת³⁵ במחשבת שנוי השם - פסול. אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבת שלא לשמו - פשר; שלא לשם בעליו³⁶ - נעשה כמי שאין לו בעלים³⁷ בזמנו ופסול.

(33 שם יג: 34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה, המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה. ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה", משמע שצריך לזכות לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש שקלא-וטריא בדברי בן בתירה. (36) שלא בזמנו. (37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא). והפירוש, כשחט שלא לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול, לפי שאינו זמנו³⁸. עברה שנתו³⁹ ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו כשרים⁴⁰, ולא עלו לבעלים לשם חובה.

(38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39) ופסולה לקרבן פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

יג. תודה⁴¹ ששחטה לשם שלמים - עלתה לבעלים; ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבעלים. לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו תודה.

(41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל - לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שנה ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חיב פפרה לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עולה הפאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם בעליה - עלתה לבעלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין בעלים לאחור מיתה.

(20) זבחים מו: 21) כפירושו של אביי שם.

ה. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין קדשים, ואין החללין מחללין קדשים²².

(22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שחטה לשם חטא אחר, כגון שבאה על אכילת חלב ושחטה על אכילת דם - פסולה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפלו חטאת שאינה קבועה²⁴ - הרי זו פסולה²⁵.

(24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אבל אם שחטה לשם אחד שהוא מחיב עולה - הרי זו פשרה²⁶, ולא עלתה לבעלים²⁷. וכפר עליו - ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו²⁸.

(26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חברו. ומשמעות חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שחטה לשם מת - פשרה²⁹, ולא עלתה³⁰ לבעלים; שאין פפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה, שמה מחיב הוא³¹ ואינו יודע.

(29) שם ט: 30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה", וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה. ומוכן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

י. שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה שלא לשמה - הרי זו פסולה. לפי שמחשבתין מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה - פאלו חשבה בשעת זריקה, ולפיכך פסולה³².

(32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמוטר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם שהאריך בוה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום-טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וכן שלמי נזיר⁶² ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלין⁶³ ליום ולילה⁶⁴, ואינן טעונין לחם. וכן אשם נזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלים.

(62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). (64) כדן שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

פְּרָק שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כָּבֵר בְּאֲרוֹנָיו², שְׁהִמְחֵשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת מִחֻשְׁבַּת הַמְּקוֹם - הַקְּרָבָן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל; וְאִם חֵשֵׁב מִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן - הַקְּרָבָן פְּגוּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֵא עֵרַב עִם מִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן מִחֻשְׁבַּת אַחֶרֶת; אֲבָל אִם³ עֵרַב מִחֻשְׁבַּת מְקוֹם, או מִחֻשְׁבַּת שְׁנֵי הַשָּׂם בְּפֶסַח וּבְחֻטָּאת⁴, עִם מִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן - הַקְּרָבָן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל. בְּיָצֵד? שְׁחַט וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק, וּמִחֻשְׁבַּתוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ⁵ מִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן, או שְׁהִיְתָה מִחֻשְׁבַּתוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּעֶת מִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן וּבִשְׂאֵר הָעֲבוֹדוֹת הִיְתָה מִחֻשְׁבַּתוֹ נְכוּנָה או לא הִיְתָה שָׁם מִחֻשְׁבַּת כָּלֵל בְּשֵׂאֵר הָעֲבוֹדוֹת - הֲרִי זֶה פְּגוּל. אֲבָל אִם שְׁחַט בְּמִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן וְקָבַל או הוֹלִיף או זָרַק בְּמִחֻשְׁבַּת הַמְּקוֹם, או שְׁחַט בְּמִחֻשְׁבַּת הַמְּקוֹם וְקָבַל או הוֹלִיף או זָרַק בְּמִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה אִינוּ פְּגוּל, אֲלֵא פְּסוּל בְּלִבְד. וְכֵן הִפְסַח וְחֻטָּאת שֶׁשְׁחַטן בְּמִחֻשְׁבַּת שְׁנֵי הַשָּׂם⁶ וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק בְּמִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן, או שְׁחַטן בְּמִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן וְקָבַל או הוֹלִיף או זָרַק בְּמִחֻשְׁבַּת שְׁנֵי הַשָּׂם - אִין זֶה פְּגוּל, אֲלֵא פְּסוּל. וְהוּא הִדִּין בְּעוֹפוֹת⁷ וּבְמִנְחוֹת⁸. אִין שָׁם פְּגוּל אֲלֵא קְרָבָן שֶׁנִּפְסַל בְּמִחֻשְׁבַּת הַזְּמַן וְלֹא עֵרַב עִמָּה מִחֻשְׁבַּת הַמְּקוֹם לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, וְלֹא עֵרַב עִמָּה מִחֻשְׁבַּת שְׁנֵי הַשָּׂם בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמִחֻשְׁבַּת שְׁנֵי הַשָּׂם⁹.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז: (46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

טז. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֶזְרֵת⁴⁷ שֶׁשְׁחַטן לְשֵׁם אֵילִים - לֹא עָלוּ לְצִבּוֹר⁴⁸ לְשֵׁם חוֹבָה⁴⁹. וְאִם דְּמָה שֶׁהֵן אֵילִים וְשְׁחַטן לְשֵׁם אֵילִים - עָלוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲקִירָה בְּטַעֲוֹת⁵⁰.

(47) מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדן כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחיבים להביא שני כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

יז. אֲשֶׁם מִצְרַע⁵¹ שֶׁשְׁחַטוֹ שְׁלֵא לְשָׂמוֹ, או שְׁלֵא נָתַן מְדָמוֹ עַל גְּבִי בְּהוֹנוֹת⁵² - טַעוֹן נִסְכִּים⁵³; וְאִם יִקְרַב בְּלֹא נִסְכִּים - נִמְצָא כְּמִקְרִיב נִדְבָה⁵⁴, וְאִין הָאֲשֶׁם בָּא נִדְבָה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נתן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

יח. כִּבְשֵׁי הַבָּא עִם הַעֲמִיר⁵⁵ שֶׁשְׁחַטוֹ שְׁלֵא לְשָׂמוֹ - לֹא יָבִיא מִנְחַת נִסְכִּים שְׁלֹו שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים, אֲלֵא עֶשְׂרוֹן אֶחָד כְּשֵׂאֵר הַנְּדָבוֹת⁵⁶; שֶׁהֲרִי לֹא עָלָה לְשֵׁם חוֹבָתוֹ. וְכֵן תְּמִיד שֶׁשְׁחַטוֹ שְׁלֵא לְשָׂמוֹ - לֹא יַעֲלֶה עִמּוֹ שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים⁵⁷ כְּשֵׂאֵר הַתְּמִידִים; שֶׁהֲרִי לֹא עָלָה לְחוֹבַת הַתְּמִיד, אֲלֵא הֲרִי הוּא כָּל הַנְּדָבוֹת.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. (56) ואין זה דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אביי. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

יט. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֶזְרֵת⁵⁸ שֶׁשְׁחַטן שְׁלֵא לְשָׂמוֹ, או שֶׁשְׁחַטן בֵּין לְפָנָי זְמַן בֵּין לְאַחַר זְמַן - הֲדָם יִזְרָק⁵⁹ וְהַבֶּשֶׂר יִאֲכָלוּ⁶⁰, אִף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְצִבּוֹר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הִיְתָה שֶׁבֶת - לֹא יִזְרָק⁶¹, וְאִם זָרַק - הֲרָצָה לְהַקְטִיר אֲמֹרִין לְעֵרַב.

(58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום-טוב ככל קרבנות נדבה (ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פגול¹⁹. **וְאִם חָשַׁב עִמָּהּ מִחֲשֶׁבֶת הַמִּקְוֶה לְבִדְהָ** ²⁰ - **הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל.**

(17) למעלה פי"ג ה"ח. (18) פירוש, בעבודה אחרת חישב מחשבת זמן. (19) שם כז, א - ברייתא. (20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

ו. **חָשַׁב** ²¹ **עַל הַדָּם הַנֶּתֵן לְמַעֲלָה לְתַתּוֹ לְמַחַר לְמַטָּה, או עַל הַדָּם הַנֶּתֵן לְמַטָּה לְתַתּוֹ לְמַחַר לְמַעֲלָה, או שְׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֵן בְּפָנִים בְּהִיכָל לְתַתּוֹ לְמַחַר בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, או שְׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֵן בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְתַתּוֹ לְמַחַר בְּפָנִים בְּהִיכָל - אִינוּ פְּגוּל. אָף עַל פִּי שְׁחָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, הוֹאִיל וְשָׁנָה מְקוּם נִתְיַנֵּת הַדָּם בְּמִחֲשָׁבֹתוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל. וּמֵאַחַר שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֱלוֹ²², שֶׁהַדָּם שָׁנָתוֹ שְׁלֹא בְּמִקְוֵמוֹ - כְּאֵלּוּ נִתֵּן בְּמִקְוֵמוֹ, לְמָה לֹא יִהְיֶה זֶה פְּגוּל בְּמִחֲשָׁבֹה זֹו שְׁחָשַׁב לְתַתּוֹ הַדָּם שְׁלֹא בְּמִקְוֵמוֹ לְמַחַר? מִפְּנֵי שֶׁהַדָּם הַנֶּתֵן שְׁלֹא בְּמִקְוֵמוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִזְבַּח כְּשֶׁר, אִינוּ מְתִיר הַבְּשָׂר בְּאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ²³; וְכַל זְרִיקָה²⁴ שְׁאִינָה מְתַרְתֵּת הַבְּשָׂר בְּאֲכִילָה, אִם חָשַׁב לְתַנְּהוּ חוּץ לְזִמְנוֹ - לֹא פְּגוּל. לְפִיכָף²⁵, אִם חָזַר וְחָשַׁב בְּזַבְּחָה זֶה מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל.**

(21) שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפלגת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). (22) פ"ב ה"ג. (23) שם. (24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. (25) פיסקה זו היא סיוע תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?"

ז. **חָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת זְמַן בְּשַׁעַת קְמִיצָה אֲבָל לֹא בְּשַׁעַת לְקוּט הַלְּבוּנָה, או שְׁחָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּשַׁעַת לְקוּט הַלְּבוּנָה** ²⁶ **אֲבָל לֹא בְּשַׁעַת קְמִיצָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה וְאִינָה פְּגוּל** ²⁷; **עַד שִׁיחֲשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּכָל הַמְּתִיר²⁸, שְׁהוּא הַקְּמִיץ עִם הַלְּבוּנָה, בְּשַׁעַת קְמִיצַת הַקְּמִיץ וְלְקוּט הַלְּבוּנָה, או בְּשַׁעַת נְתִינַת שְׁנִיָּהּ בְּכָלִי, או בְּשַׁעַת הוֹלְכָתָן, או בְּשַׁעַת זְרִיקָתָן** ²⁹.

(26) אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטירים ביחד (פי"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד. (27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול בחצי מתיר. (28) ואע"פ שחישוב בחצי המתיר הראשון - בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמאול לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום

(2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) ששינוי השם פסול בהם. (5) בכלול. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה, מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל בהם, אין מחשבת שינוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

ב. **הַמִּחְשֶׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הַעֲבוּדוֹת או בְּכָלֶם לְאָכַל פְּזִית מְדַבֵּר הָרְאוּי לְאֲכִילָה בַּחוּץ וּכְזִית לְמַחַר, או פְּזִית לְמַחַר וּכְזִית בַּחוּץ¹⁰, או פְּחָצִי זִית בַּחוּץ וּכְחָצִי זִית לְמַחַר, או פְּחָצִי זִית לְמַחַר וּכְחָצִי זִית בַּחוּץ - הָרִי הַקָּרְבָן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל** ¹¹. **וְכֵן אִם עָרַב הַמִּחְשָׁבָה בַּהֲקָטְרָה** ¹² - **הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל** ¹³.

(10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום, ובין להיפך. (11) זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום - הרי זה פיגול. (12) שחט על-מנת להקטיר כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום. (13) שדין אכילת מזבח כדון אכילת אדם. (רבינו לא פירש מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששינוי "שאיין אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך הקרבן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי גירסת הגר"א שאינו פיגול).

ג. **חָשַׁב לְאָכַל או לְהַקְטִיר פְּחָצִי זִית בְּמִחֲשָׁבֶת הַמִּקְוֶה וְלְאָכַל או לְהַקְטִיר פְּזִית בְּמִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן - הָרִי זֶה פְּגוּל. בֵּין שֶׁהַקְּדִים מִחֲשֶׁבֶת פְּזִית בֵּין שֶׁאַחַר אוֹתָהּ. שְׁאִיין חָצִי זִית חָשׁוּב אֲצֵל פְּזִית.**

ד. **חָשַׁב** ¹⁴ **עַל חָצִי זִית בְּמִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן וְעַל חָצִי זִית בְּמִחֲשָׁבֶת הַמִּקְוֶה, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל חָצִי זִית אַחַר בְּמִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן** ¹⁵ - **הָרִי זֶה פְּגוּל. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל חָצִי זִית בְּמִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל פְּזִית** ¹⁶ **חָצִי בְּמִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן וְחָצִי בְּמִחֲשָׁבֶת הַמִּקְוֶה - הָרִי זֶה פְּגוּל.**

(14) ראה ההלכה הסמוכה. (15) שם לא, א. כרבא האומר "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגול. (16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו. וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם חצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

ה. **חָשַׁב עַל הַדָּמִים הַנֶּתֵּנִין לְמַטָּה לְתַתּוֹ אוֹתָם לְמַעֲלָה, או עַל הַנֶּתֵּנִין לְמַעֲלָה לְתַתּוֹ לְמַטָּה, וְכִיּוֹצֵא בְּמִחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ שְׁאִינָן פּוֹסְלִין כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ** ¹⁷, **וְעָרַב עִמָּהּ** ¹⁸ **מִחֲשָׁבֶת הַזְּמַן - הָרִי זֶה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקמץ במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול והרי הן פגול, או לא נקבעו ואינו פגול.

40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפניו שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראייה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכך נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

~ יום שני י"ג אלול ~

פרק שבועה עשר

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שנייה ואילף במחשבת שניו השם או במחשבת המקום או מחשבת הזמן - הרי זה כפר והרצה הקרבן. ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקרה. אבל כל הדמים הנתנין על מזבח הפנימי, הואיל וכלן מעכבין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא בתקנה אלא הפסיד פה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הניח פסול.⁵

2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. 3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. 4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. 5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושתק בשאר, או שנתן בלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתן במחשבת הזמן? - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שניחה במחשבת הזמן; שהרי בלן במתנה אחת הן.⁶

6) משמיענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". 7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. 8) כולן. 9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

ג. טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות¹⁰ מפגלת. כיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן - הרי זה כמחשב בשעת הזיה.

10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שביחל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. 29) טעות סופר, וצ"ל "הקטרתם" (כסף-משנה).

ח. חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ לבדו והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זו פסולה ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בחצי מתיר. אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול, שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה³².

30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". 31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. 32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפגלת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפגלת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפגלות. 33) ע"מ מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול.

ט. הקטיר פדי שמשום³³ מן הקמץ עם הלבונה והוא מחשב שיאכל פדי שמשום מן השירים למחר, עד שהשלים³⁴ כל הקמץ עם הלבונה במחשבת הזמן - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאף על פי שדרף אכילה בכך מעט מעט - אין דרף הקטרה בכך³⁵, אלא הרי זו פמנחה שלא הקטיר קמצה.

33) גרעין קטן. 34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחרי כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. 35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

י. מנחת חוטא או מנחת קנאות³⁶ שהיה עליה לבונה³⁷ וחשב פה מחשבת הזמן קדם שילקט הלבונה - הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר שילקט הלבונה³⁸ חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה פגול³⁹.

36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). 37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"). 38) וחזרה להכשירה (שם). 39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

יא. שירים שחסרו⁴⁰ בין קמצה להקטרה, והקטיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְחָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּחֻטָּאוֹת הַנְּעֻשׂוֹת בְּפָנָיִם בְּדָבָר הַנְּעֻשָׂה בְּפָנָיִם - אֵינּוּ פְּגוּל. חָשַׁב בְּדָבָר הַנְּעֻשָׂה בַּחוּץ - הָרִי זֶה פְּגוּל.

יא. הַקְטִיר שְׁנֵי הַבְּזִיכִים וְהוּא מִחֲשָׁב לְאָכַל אֶחָד מִשְׁנֵי הַסְּדָרִים¹⁷ לְמַחֵר - שְׁנֵי הַסְּדָרִים פְּגוּל.

17 לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישב על לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

יב. וְכֵן אִם חָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּאַחַת מִחֲלוֹת הַתּוֹדָה אוּ בְּאַחַת מִחֲלוֹת מִנְחַת מֵאֲפֶה הַתַּנּוּר - הָרִי כָּל הַחֲלוֹת פְּגוּל.

יג. אֲבָל אִם נִטְמְאָת אַחַת מִשְׁתֵּי הַחֲלוֹת אוּ אֶחָד מִשְׁנֵי הַסְּדָרִים אוּ אַחַת מִחֲלוֹת הַתּוֹדָה, בֵּין לְפָנָיִם זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - אוֹתָהּ הַחֲלָה וְאוֹתוֹ הַסְּדָר אֲסוּר, וְהִשְׁתַּחֲוֶה בְּטַהֲרָתוֹ יֵאָכֵל.

יד. חָשַׁב בְּעִבּוּדַת אֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים שְׁיֵאָכֵל כְּזֵית מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמַחֵר, וְכֵן אִם חָשַׁב בְּהַקְטֵרַת אֶחָד מִשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שְׁיֵאָכֵל כְּזֵית מִלֶּחֶם הַפָּנָיִם לְמַחֵר - הָרִי הַלֶּחֶם פְּסוּל וְאֵינּוּ פְּגוּל; עַד שְׁיִחָשַׁב בְּכָל הַמִּתִּיר, שֶׁהוּא עִבּוּדַת שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים¹⁸ וְהַקְטֵרַת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין¹⁹.

18 לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם.

19 ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שָׁחַט אֶחָד וְחָשַׁב לְאָכַל חֲצִי זֵית מִחֲלָה זוּ לְמַחֵר, וְשָׁחַט הַשְּׁנַיִם וְחָשַׁב לְאָכַל חֲצִי זֵית מִחֲלָה שְׁנִיָּה לְמַחֵר - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפְּגוּל²⁰. וְהוּא הַדִּין בְּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין עִם שְׁנֵי הַסְּדָרִים.

20 שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חָשַׁב בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְעָשָׂה הַשְּׁנַיִם בְּמִחְשָׁבָה נְכוּנָה - זֶה שְׁעֻשָׂאָהּ בְּמִחְשֶׁבֶת הַזְּמַן פְּגוּל²¹, וְהַשְּׁנַיִם כְּשֶׁר²².

21 הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה דומה לדינים שבהלכות יא"ב, מפני שכל כבש הוא קרבן בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שָׁחַט אֶחָד מֵהֶן וְחָשַׁב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתוֹ שְׁיֵאָכֵל מִבְּשׂוֹר הַשְּׁנַיִם לְמַחֵר - שְׁנִיָּהֶן כְּשֶׁרִים; שְׁאִין מִחֲשָׁבִין מִזֶּה עַל זֶה²³.

23 "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת אֵין מְקַדְשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֲלָא

ה. פִּיצַד? הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה¹¹ וְאָמַר: הָרִינִי שׁוֹחֵט לְהִזּוֹת דָּמוֹ לְמַחֵר - אֵינּוּ פְּגוּל; שֶׁהִזִּיָּה לְפָנָיִם בְּהִיכָל.

11 לגבי היכל חוץ היא.

ו. הִיָּה עוֹמֵד בְּהִיכָל וְאָמַר: הָרִי אָנִי מִזֶּה לְשִׁפְף שְׁרִיִם¹² לְמַחֵר - אֵינּוּ פְּגוּל; שֶׁהָרִי חָשַׁב בְּפָנָיִם בְּדָבָר הַנְּעֻשָׂה בַּחוּץ. אֲבָל אִם הִיָּה עוֹמֵד בְּעֶזְרָה וְשָׁחַט וְהוּא מִחֲשָׁב לְשִׁפְף שְׁרִיִם לְמַחֵר אוּ לְהַקְטִיר אֲמוריִין¹³ לְמַחֵר - הָרִי זֶה פְּגוּל; שֶׁהָרִי חָשַׁב בַּחוּץ בְּדָבָר הַנְּעֻשָׂה בַּחוּץ.

12 שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון, אף על פי ששפיכת שייריים אינה מעכבת - מפגלים - בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם כן על מזבח החיצון.

ז. הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינּוּ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה. פִּיצַד? הַשׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה וְהוּא מִחֲשָׁב שְׁיֵאָכֵל מִבְּשָׂרָהּ אוּ זֶזַק דָּמָה אוּ שְׁיִקְטִיר אֲמוריָה לְמַחֵר - הַזְּבַח עִם הַלֶּחֶם פְּגוּל. אֲבָל אִם חָשַׁב לְאָכַל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר - הַלֶּחֶם לְבָדוּ פְּגוּל, וְזֶבַח הַתּוֹדָה אֵינּוּ פְּגוּל¹⁴.

14 והטעם נאמר כגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וְכֵן הַדִּין בְּשְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת עִם שְׁתֵּי לֶחֶם הַבָּאוֹת עִמָּהֶן: שְׁאִם חָשַׁב מִחֲשֶׁבֶת זְמַן בְּכִבְשֵׁים - נִתְפַּגְלוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; חָשַׁב שְׁיֵאָכֵל מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמַחֵר - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם פְּגוּל, וְהַכִּבְשִׁים אֵינָן פְּגוּל. חָשַׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעִבּוּדוֹת לְאָכַל כְּזֵית מִבְּשָׂר הַזְּבַח עִם הַלֶּחֶם¹⁵ לְמַחֵר - הַלֶּחֶם לְבָדוּ פְּגוּל, וְהַתּוֹדָה אוּ הַכִּבְשִׁים אֵינָן פְּגוּל.

15 פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. הַמְקַטֵּיר שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוּנָה שְׁעַם לֶחֶם הַפָּנָיִם וְחָשַׁב בְּשַׁעַת הַקְטֵרְתָן שְׁיֵאָכֵל לֶחֶם הַפָּנָיִם לְמַחֵר - הָרִי הַלֶּחֶם פְּגוּל¹⁶.

16 זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם לאכילה.

י. הַשׁוֹחֵט שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת וְחָשַׁב לְאָכַל אַחַת מִשְׁתֵּי הַחֲלוֹת לְמַחֵר - שְׁתֵּיהֶם פְּגוּל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשַׁחֲטָהּ בֵּין בְּמַעֲשֶׂהּ בֵּין שְׁאֲרַע בּוֹ דְּבַר שֶׁפָּסְלוֹ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּזֵית פְּמוּזֵי - לֹקֵה. שְׁנַאמְר: לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה⁵;

(5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד-ה.

ד. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁶, שְׁאִין הַפְּתוּב מְזַהֵר אֶלֶּא עַל פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין.

(6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. (7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

ה. וְכֵן קִדְּשִׁים שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוֹם⁸, הָאוֹכֵל מֵהֶם בְּזֵית - לֹקֵה⁹. הֲרֵי הֵם בְּכֻלָּל כָּל תּוֹעֵבָה¹⁰, עַד שֶׁיִּנְלָד לָהֶם מוֹם אַחַר וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן¹¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹². וְכָל שֶׁפָּסְלוֹ מִסֶּפֶק - אִין לֹקִין עָלָיו.

(8) בידי אדם מישראל. (9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). (10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן - לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שיפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומובן מאילו שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא יפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה

בְּשַׁחֲטָהּ²⁴. בְּיָצַד? שֶׁחָטַם וְזָרַק דָּמָם בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוֹי הַשֶּׁם - לֹא קָדַשׁ הַלְחָם. שֶׁחָטַן לְשִׁמּוֹן וְזָרַק דָּמָם שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן - הַלְחָם קָדוֹשׁ וְאִינוּ קָדוֹשׁ²⁵. שֶׁחָטַן שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן, אִף עַל פִּי שְׁזָרַק לְשִׁמּוֹן - לֹא קָדַשׁ הַלְחָם.

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידיו: "הלכה כרבי מחבירו". (25) לשון הברייתא שם ולא פירש רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה אבוי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו ניתר לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

יט. שְׁתֵּי הַלְחָם שֶׁיִּצְאוּ בֵּין שַׁחֲטָה לְזָרִיקָה, וְזָרַק דָּם הַכֹּבָשִׁים בְּמַחְשַׁבַת הַזֶּמֶן - נִתְפָּגְלוּ שְׁתֵּי הַלְחָם אִף עַל פִּי שֶׁהָן בַּחוּץ; שֶׁהֲזִיקָה מוֹעֵלֶת לִיּוֹצֵא²⁶ אִף עַל פִּי שֶׁעָדִין הוּא בַּחוּץ.

(26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיוגול גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

כ. כְּבָשִׁי עֲצַרַת שֶׁשָּׁחַטָן לְשִׁמּוֹן וְאָבַד הַלְחָם: אִם זָרַק דָּמָן לְשִׁמּוֹן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין²⁷; זָרַק דָּמָן בְּמַחְשַׁבַת הַזֶּמֶן אַחַר שֶׁאָבַד הַלְחָם - הֲרֵי אֵלּוּ סֶפֶק אִם הֲתֵרוּ²⁸ בְּאֶכִילָה²⁹ או לֹא הֲתֵרוּ³⁰.

(27) שהלחם מעכב את הכבשים. (28) הכבשים. (29) כשלמים שנורק דמם שלא לשמם ואבידת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. (30) מכיוון שהוקבעה זיקתם לחם נפסלו על ידי אבידת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

פֶּרֶק שְׂמוֹנָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

א. כָּל הַמַּחְשֵׁב מַחְשַׁבָּה שְׂאִינָה נְכוֹנָה בְּקִדְּשִׁים - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: לֹא יִחָשֵׁב².

(2) כרבי ינאי, זבחים כט:

ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁבְּכֻלָּל דִּין זֶה שְׁלֵא יִפְסִיד הַקִּדְּשִׁים בְּמַחְשַׁבָּה, שֶׁהֲרֵי זֶה דוֹמֵה לְמַטִּיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים. וְאִף עַל פִּי כֵן אִינוּ לֹקֵה³, שְׁאִין הַמַּחְשַׁבָּה מַעֲשֶׂה⁴.

(3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים - לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). (4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

ג. כָּל קֶרֶבֶן שְׁנַאמְר שֶׁהוּא פְּסוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה (הקומץ). (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

ח. ואלו דברים שאין חיבין עליהן משום פגול לעולם: הקמץ והלבונה והקטרת והדם והיין, בין יין הבא עם הנסכים²¹ בין יין הבא בפני עצמו²². ומנחות הנשרפות בלן, שהרי אין להם קמץ להתירן, כגון מנחת פהנים ומנחת נסכים. וכשר חטאות הנשרפות. ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתיר? אינו תלוי בו, שהרי אדם מביא אשמו היום ולג אחר פמה ימים, כמו שיתבאר במקומו²³.

(21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן. (22) מתנדרים יין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: לא תותירו ממנו עד בקר, והוא הדין לשאר הקדשים פלם²⁴. והמותיר אינו לוקה, שהרי נתקו הפתוב לעשה²⁵, שנאמר: והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו.

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם הוותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנותר: במזיד - חיב פרת, בשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואכליו עונו? ישא פי את קדש ה' חלל ונקרתה. ומאימתי יתחייב פרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הם²⁶ - חיב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר²⁷; ואם קדשים קלים הם²⁸ - חיב עליהן משקיעת החמה של יום שני²⁹, שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הפתוב על הפגול ועל הנותר? במלואים³⁰. שהרי נאמר שם: לא יאכל פי קדש הם³¹ - להזהיר על כל שפסולו בקדש³² שהוא בלא תעשה על אכילתו.

(26) שנאכלים ליום ולילה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתודה ואיל נזיר שנאכלים ליום

ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. (11) בכור כדונו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדונם אחר שייפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבוה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

ו. פל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו, פל האוכל ממנו פזית במזיד - חיב פרת¹³; שנאמר: והנפש האכלת ממנו עונה תשא¹⁴. ואם אכל ממנו בשגגה - מביא חטאת קבועה¹⁵.

(13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו עונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ז. אין חיבין¹⁶ פרת אלא על אכילת דברים שהתירו¹⁷, בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו¹⁸ - אינו חיב פרת, אלא לוקה פאוכל פסולי המקדשין שאין בהם פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה, האוכל פזית משיריה במזיד - חיב פרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו חיב פרת, לפי שהן הן המתירים את השירים לאדם. וכן זבח שנתפגל, האוכל פזית מבשרו או מאמוריו או מבשר העולה - חיב פרת; אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חיב עליו משום פגול. שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם. ודם העולה מתיר בשרה למזבח. ודם חטאת העוף מתיר בשרה לפהנים. ודם עולת העוף מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשרפות מתיר אמוריהם למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום פגול. הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהנים. שני בבשי עצרת מתירין שתי הלחם¹⁹ לפהנים. וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהנים. אבל דברים שאין להם מתירין, כגון בשר חטאות הנשרפות²⁰ ומנחות הנשרפות - אינן מתפגלין לעולם.

(16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר. (18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. פל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה פרת על ביאת המקדש⁴² ואכל פזות מן הקדשים, בין בקדש טהור בין בקדש טמא⁴³: במזיד - הרי זה נתחייב פרת, שגאמר: והנפש אשר האכל מזבח השלמים אשר ליי וטמאתו עליו ונכרתה; ואם אכל בשגגה - מביא קרבן עולה ויורד⁴⁴. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף?⁴⁵ שגאמר: ונפש פי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בכמהה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבושר זבח השלמים אשר ליי ונכרתה. והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת. שהרי נאמר בה: בכל קדש לא תגע⁴⁶.

(42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה - שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא-קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששנינו בברייתא כריש לקיש.

יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שישטבל. והאוכל קדש אחר שישטבל קדם שיעריב שמשו⁴⁷ קדם שביא פפרתו⁴⁸ - לוקה ואינו חייב פרת⁴⁹; שגאמר: וטמאתו עליו - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

(47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מזהרים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם⁵⁰ - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חייב פרת, אכל מפין אותו מפת מרדות⁵¹.

(50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פי"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה)

ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם ר' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו שנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לפתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא". "הם" נאמר בור, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

יא. והפגול והנותר מצטרפין³³ זה עם זה לכוזת. וכל הפגולים והנותרין מצטרפין³⁴.

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח וממנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טמאה, שהרי פוסלן. והמטמא את הקדשים - אינו לוקה³⁵. אבל אדם טהור שאכל פזות מקדשים שנטמאו - לוקה; שגאמר: והבושר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזות מלבנות המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בפלי - לוקה³⁶. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה³⁷ או לאחר פפרה. בין שנטמאו באב הטמאה³⁸ או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהם - אינו לוקה על אכילתן, אבל מפין אותו מפת מרדות³⁹. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה⁴⁰ משום אוכל קדש טמא⁴¹, אבל מפין אותו מפת מרדות.

(35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר-כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה-למלך כאן).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּלַל, וְהִנּוֹתָר הוּא הַנְּשֹׂאָר מִקְרָבָן שֶׁקָּרַב פְּמִצּוֹתָו לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

61) אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגם "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). 62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. 63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. 64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

כ. הפגול והנותר והטמא שפָּלְלָן זֶה בִּזְהָ וְאֶכְלָן - חֵיב. אִף עַל פִּי שְׂרָפָה מִיֵּן עַל חֲבָרוֹ - אֵינּוּ מִבְּטָלוֹ, שְׂאִין הָאִסוּרִין מִבְּטָלִין זֶה אֶת זֶה⁶⁵.

65) כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

כא. ופגול או נותר או טמא שֶׁהֶעֱלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - מִשְׁמַשְׁלָה הָאוֹר בְּרִבְבָן פְּקַע אִסוּרִין מִהוֹן⁶⁶. וְהָאִסוּרִין מִצְטַרְפִּין עִם הַבֶּשֶׂר לְכַזִּית, בֵּין בְּעוֹלָה בֵּין בְּשֹׂאָר קֳדָשִׁים⁶⁷, לְחֵיב עֲלָיו מִשׁוּם פִּגוּל או נותר או טמא.

66) ר' יוחנן שם מג: 67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

כב. זִבַּח שְׁנוֹתֶפְגֵּל⁶⁸ או שְׁנוֹתָר לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְאֶכַל מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר או מִן הַפֶּרֶק או מִן הַתְּבִלִּין או מִן הָאֵלָל⁶⁹ או מִן הַמְּרָאָה⁷⁰, מִן הַגִּידִים וּמִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים, מִן הַצְּפָרְנִים מִן הַחֲרָטוּם וּמִן הַנוֹצֵה וּמִבְּצֵי הָעוֹף - אֵינּוּ חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן טְמֵא הַגּוֹף שְׂאֶכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקְרָבָן כָּשֶׁר - אֵינּוּ חֵיב פֶּרֶת. אֲבָל מִפִּיִן אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת.

68) משנה שם לה. 69) ראה למעלה פי"ד ה"ז. 70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושלילה פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

כג. אֶכַל מִן הַשְּׁלִיל או מִן הַשְּׁלִיא⁷¹ - חֵיב⁷² מִשׁוּם פִּגוּל וְנוֹתָר וְטְמֵא, כְּאוֹכֵל מִשְׂאֵר בֶּשֶׂר הַזִּבְחָ.

71) ראה למעלה שם. 72) כלומר, אם פיגל בכשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה רב"ד כאן.

כד. קָדְשֵׁי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם פִּגוּל וְנוֹתָר וְטְמֵא⁷³. וְכֵן דֵּם הַקְּדָשִׁים, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ. וְכֵן הַלְּבוֹנָה וְהַקְּטָטָה וְהַעֲצִים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן

מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכלום", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אֵינּוּ חֵיב⁵² פֶּרֶת עַל קֹדֶשׁ שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין עַד שִׂיאֶכַל מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירִין; אֲבָל אִם אֶכַל אֶת הַבֶּשֶׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינּוּ לוֹקָה⁵³ מִשׁוּם טְמֵא שְׂאֶכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ. זֶה הַפֶּלֶל⁵⁴: כָּל שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין עֲלָיו מִשׁוּם פִּגוּל או מִשׁוּם נוֹתָר או מִשׁוּם טְמֵא עַד שֶׁיִּקְרְבוּ מִתִּירֵי פְּהִלְכָתָן; וְכָל שְׂאִין לוֹ מִתִּירִין - בֵּין שֶׁקָּדֵשׁ בְּכָלִי חֵיבִין עֲלָיו מִשׁוּם טְמֵאָה. אֲפִלּוּ נְטֵמָא הַבֶּשֶׂר קֹדֶם שִׂיטְמָא הָאוֹכֵל⁵⁵, הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמִּתִּירִין וְאַחַר כֵּן אֶכַל - חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן אִם אֶכַל מִבְּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנְּשֹׂרְפוֹת⁵⁶ וְהוּא טְמֵא אַחַר שֶׁנִּזְרַק דָּמָם - הָרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת.

52) משנה מעילה י. 53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). 54) משנה מעילה י. 55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. 56) משנה מעילה ט.

יז. כְּכֹר נִתְבָּאָר לָךְ⁵⁷, שְׂאֵף דְּבָרִים שְׂאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פִּגוּל - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נוֹתָר וְטְמֵא. בִּיצֵד? דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם פִּגוּל, וְחֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם נוֹתָר וְטְמֵא. וְכֵן הַמִּתִּירִין עֲצָמָן, אִף עַל פִּי שְׂאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשׁוּם פִּגוּל, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשׁוּם נוֹתָר⁵⁸ וְטְמֵא. חוּץ מִן הַדָּם⁵⁹, שְׂאִין חֵיבִין עֲלָיו לְעוֹלָם אֲלֵא מִשׁוּם דְּבָר אֶחָד בְּלַבָּד.

57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. 58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. 59) במשנה שם מה:

יח. טְמֵא שְׂאֶכַל אֲמוּרִין - חֵיב פֶּרֶת⁶⁰.

60) ברייתא שם לו:

יט. אֶכְלֵי פֶסַח שְׁלֵא נִצְלָה, וְלַחֲמֵי תוֹדָה שְׁלֵא הוֹרְמָה תִּלְתָּן⁶¹ - הָרִי זֶה חֵיב פֶּרֶת מִשׁוּם טְמֵאָת הַגּוֹף, אִף עַל פִּי שְׂאִיָּן רֵאיוּיִן לְמָה שֶׁהוֹן⁶³. אִי אֶפְשָׁר שִׁיתְחִיב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מִשׁוּם פִּגוּל וּמִשׁוּם נוֹתָר⁶⁴; שֶׁהַפִּגוּל הוּא הַקְּרָבָן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחְשַׁבַת הַזְּמַן, וְאֵינּוּ עוֹלָה לְשֵׁם קְרָבָן וְלֹא נִרְצָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. פָּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׁרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סֶפֶק, אִם הִלִּינָה וְהִצִּיאָה קֶדֶם שְׂגִינֵע זְמַנָּם לְצִאתָם⁸ פּוֹסְלָת בְּשָׂרָם בְּאִמּוּרֵיהֶן⁹, אוֹ אִינָה פּוֹסְלָת בְּשָׂרָן. לְפִיכֶךָ פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחְמִיר¹⁰ וְיִשְׁרְפוּ בְּעִזָּרָה. וְכֵן אִם יִצָּא חֲצִי הַבְּהֵמָה¹¹ בְּרֹב הָאֲבָרִים¹² - אִם מִחִזְקִין אוֹתָן מִיִּצָּא, הוֹאִיל וְיִצָּא רֹב הָאֲבָרִים; אוֹ עֲדִין אִינָן יוֹצֵאִין, שְׁהָרִי לֹא יִצָּא רֹב הַבְּהֵמָה. לְפִיכֶךָ נִפְסְלוּ מִסַּפֵּק וְיִשְׁרְפוּ בְּעִזָּרָה. וְכֵן אִם נִשְׂאוּם חֲמִשָּׁה¹³ לְהוֹצִיאָן, וְיִצָּאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׂאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הָרִי אֵלָיו נִפְסְלוּ מִסַּפֵּק וְיִשְׁרְפוּ בְּעִזָּרָה. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִין אֵלָיו צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתָן¹⁴, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׂרְפָה¹⁵ לְעוֹלָם אֶפְלוּ לֹא נִפְסְלוּ.

7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד:) אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:)) בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) - ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמהו הר"י קורקוס וה"כסף משנה על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותירץ הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצטרף לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה-שאינ-כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בְּשֵׁר הַנִּמְצָא בְּעִזָּרָה¹⁶: אִיבְרִים¹⁷ - עוֹלוֹת, וְחֲתִיכוֹת - חֲטָאוֹת¹⁸. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים. וְהַפֶּל תַּעֲבֹר צוּרְתָן וְיִצָּאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שְׂמָא נוֹתֵר הוּא. אִם כֵּן, מָה הוֹעִיל שֶׁתְּהִיָּה חֲזָקָתוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעֲבָר וְאָכַל¹⁹. אִין שוֹרְפִין אֶת הַנוֹתֵר אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׂנַאֲמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף.

(16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין

פְּרֵת לֹא מִשּׁוּם פְּגוּל וְלֹא מִשּׁוּם נוֹתֵר⁷⁴ וְלֹא מִשּׁוּם טְמֵאת הַגּוֹף⁷⁵.

73) שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול נותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה 'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי"). ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו (כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמם, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב. מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמם דברי הכל לוקה. ג. בשתייה מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמם פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורו זה).

פְּרֵק הַשְּׁעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשָׂרֵף פֶּל הַקִּדְשִׁים שְׁנִטְמְאוּ, שְׂנַאֲמַר: וְהַבְּשֵׂר אֲשֶׁר יִגַע כָּל טָמֵא לֹא יֵאָכַל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף. וְכֵן הַנוֹתֵר - מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשָׂרְפוֹ, שְׂנַאֲמַר: וְהַנוֹתֵר מִבְּשֵׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף. וּבְכָל הַנוֹתֵר הַפְּגוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַפֶּל נִשְׂרָפִין².

2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קָרְבָן שְׂנִתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ מִיָּד³. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסַּפֵּק⁴ - תַּעֲבֹר צוּרְתָו⁵ וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ⁶.

3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם או בבעלים - תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין - נקרא פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה שאין כן בכבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

ז. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בעליו בביתיהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

ח. מי שניצא מירושלם ונזכר שיש בידו בשר קדוש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם לאו - אם יש בו פזית⁴⁰ או יתר, חוזר ושורפו בירושלם. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. (39) לא הטיחיהו לחזור. (40) כרבנן, שם. (41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעיר על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמתור יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן טעונין שרפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. כבד בארנו⁴⁸, שהקרן שנפסל אחר שהפשט - העור לפנהים⁴⁹, או לבעליו בקדשים קלים⁵⁰; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור כבשר וישרף הכל⁵¹. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא נרצה הזבח - ישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם⁵³, אף על פי שלא עלה לבעלים, הואיל ונרצה - הרי העור לפנהים או לבעליו, כמו שבארנו⁵⁴. וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן

לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמתור לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו ה"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא - חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מתור באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אף על פי שהשלימים אסורין באכילה מתחלת ליל שלישי - אין שורפין אותן אלא ביום²⁰. בין בזמנו²¹ בין שלא בזמנו²². וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום²³. ואין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב²⁴, ואין צריך לומר את השבת. ומתור לשרף טמא ונותר ופגול באחד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסח נשרף אור ליום ששה עשר - היינו במוצאי יום-טוב - ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד, ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"...) ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל ששה עשר אלא ביום. (23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ' צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידיים, והטעם, מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמם ומטמאים את הידים מדרבנן.

ו. בשר קדשי קדשים שננטמא בפנים - שורפין אותו בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו בחוץ. בין שננטמא באב הטמאה²⁶ בין שננטמא בולד הטמאה²⁷. ומימיהם של פהנים²⁸ לא נמנעו מלשרף את הבשר שננטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר שננטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי הוא שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזר שני, כמו שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפלו שמן שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתור להדליקו בנר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהנר אב הטמאה³³. אף על פי שגם השמן נעשה ראשון³⁴ פשיגע בנר, הואיל ויש שם שום טמאה - אין מקפדין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פ"ח ה"ב. (27) במס' שקלים פ"ח מ"ו, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. (28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שנטמא בולד הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲרוּפָהּ. וְצִפְרֵי מְצָרָעוֹ. וְשָׁעָר נְזִיר טָמֵא⁶⁹. וּפְטָר חֲמוּר⁷⁰. וּבִשָּׁר בְּחֶלֶב. וְחֵלֶץ שְׁנֵשְׁחָטוֹ בְּעִזָּהּ.

(65) משנה, שם לב, א. (66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67) שם לג, ב. (68) שם. (69) נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלה ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

יב. הָאוֹרֵג⁷¹ מְלֵא הַפִּיט⁷² מְשָׁעָר נְזִיר וּמִפְטָר חֲמוּר בְּשֶׁק - יִדְלֶק⁷³.

(71) משנה, ערלה פ"ג. (72) בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כותב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב – כותב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה ה"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמה ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות ה"ג.

יג. פֶּל הַנֶּקְבְּרִין⁷⁴ - אֶפְרָם אֶסוּר. וְכֹל הַנֶּשְׂרָפִין⁷⁵ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - אֶפְרָן מִתָּר, חוּץ מִדֶּשֶׁן הַמְּזֻבָּח⁷⁶ הַחִיצוֹן וְהַפְּנִימִי וְדִשְׁוֹן הַמְּנוֹרָה.

(74) שם לד, א. (75) בגמרא, שם. (76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו – בנחת, ושמו – כולו, ושמו – שלא יפזר, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. פֶּל הַנֶּשְׂרָפִין⁷⁷ לֹא יִקְבְּרוּ⁷⁸, וְכֹן פֶּל הַנֶּקְבְּרִים לֹא יִשְׂרְפוּ; שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִחֲמִיר בְּשִׂרְפָתָן - הָרִי הַקָּל בְּאֶפְרָן, שְׂאֵפֶר הַנֶּקְבְּרִים אֶסוּר.

(77) משנה, שם. (78) שמצוותם בשריפה.

טו. הִיָּה מְקַרְבִּי⁷⁹ עֲמוֹ בְּזִבְחִים וְאָמַר לוֹ: נִתְפַּגֵּל⁸⁰, עוֹשֶׂה עֲמוֹ בְּטִהְרוֹת וְאָמַר לוֹ: נְטָמָא - נְאָמְנוּ⁸¹. לֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן⁸². אֲכָל אִם אָמַר לוֹ: זִבְחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לָךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם⁸³ נִתְפַּגֵּלוּ, וְאוֹתָן הַטִּהְרוֹת נְטָמָאוּ, אִם הִיָּה נְאָמְנוּ לוֹ - סוּמְךָ עַל דְּבָרֶיךָ; וְאִם לֹא - שׁוֹרֵת הַדִּין שְׂאִינוֹ נְאָמְנוּ⁸⁴, וְהַרְוֵצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ⁸⁵.

מוד מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא, שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם שדורש: ועצם לא תשברו בו – בכשר ולא בפסול (כלומר, בפסול מותר לשברו), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא (ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשברו עצמות פסח פסול. ותייך שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, ובוה סובר רבינו שם כרבי יעקב שמותר לשברו את העצמות). (48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים. (50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, ה"ט). (51) משנה, זבחים קג, ב – כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל' בכורות פ"ג ה"ה). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו כהנים בעורה" וכל אלה – טריפה, מחשבת הזמן ומחשבת המקום – אין מקטירים אימוריהם על המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו. (55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ שאין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

ל. אֵלוֹ הֵן הַנֶּשְׂרָפִים: בִּשְׂר קֹדֶשׁ שְׁנֵטָמָא⁵⁷ או נוֹתֵר או נִפְסָל, וְכֵן הַמְּנַחֵה שְׁנֵטָמָא⁵⁸ או נִפְסָלָה או נוֹתְרָה. וְאֵשֶׁם תְּלוּי⁵⁹ שְׁנוּדַע לוֹ שְׂאֵל חֲטָא קֹדֶם שְׁנוּזַק דְּמוֹ⁶⁰. וְחִטָּאת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסִּפְקִי⁶¹. וְשָׁעָר נְזִיר⁶² טְהוֹר⁶³. וְהַעֲרָלָה וְכֹלְאֵי הַפְּרָם. וְדָבָר שְׂאִין דְּרַפּוֹ לְהַשְׂרֵף, כְּגוֹן מִשְׁקִין שֶׁל עֲרָלָה וְשֶׁל כֹּלְאֵי הַפְּרָם - הָרִי אֵלוֹ יִקְבְּרוּ⁶⁴.

(57) משנה, תמורה לג, ב. (58) משנה, סוטה כב, ב – במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59) הבא על ספק חטא, שם. (60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61) שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. (63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64) שם.

יא. וְאֵלוֹ הֵם הַנֶּקְבְּרִים: קֹדְשִׁים שְׁמֵתוּ⁶⁵, בֵּין קֹדְשֵׁי מְזֻבָּח בֵּין קֹדְשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית⁶⁶. וְקֹדְשִׁים שֶׁהִפִּילוּ בְּפִלּוֹ⁶⁷. הִפִּילוּ שְׂלֵיא⁶⁸ - תִּקְבְּרֵהוּ. וְשׁוֹר הַנֶּסְקָל. וְעִגְלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאינן עבודתן אלא בכהן גדול.

א. ביום הצום מקריבין תמיד פֶּשֶׁת וְתָמִיד בֵּין הָעֲרִבִים, כְּסֹדֶר כָּל יוֹם וְיוֹם. וּמִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, כָּלֶם עוֹלוֹת, וְשֹׁעִיר חֲטָאת נֶעֱשֶׂה בַחֹיץ³, וְהוּא נֶאֱכָל לְעֹרֵב. וְעוֹד מִקְרִיבִין יָתֵר עַל מוֹסֵף זֶה פֶּר בֶּן פֶּקֶד לְחֲטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל לְעוֹלָה. וְשִׁנְיָהֶם מִשָּׁל כֶּהֵן גְּדוֹל. וְאֵיל הַבַּיִת מִשָּׁל צְבוּר הָאָמוֹר בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאֵיל הָאָמוֹר בְּחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים⁴ בְּכָלֶל הַמוֹסֵף, וְהוּא הַנֶּקְרָא אֵיל הָעֵם. וְעוֹד מִבֵּיאִין מִשָּׁל צְבוּר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים: אֶחָד קָרֵב חֲטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקָּרִיבִים בְּיוֹם זֶה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תָמִידִין, וּפֶר, וְשְׁנֵי אֵילִים⁵, וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים - כָּלֶם עוֹלוֹת; וְשְׁנֵי שְׁעִירִים חֲטָאת: אֶחָד נֶעֱשֶׂה בַחֹיץ וְנֶאֱכָל לְעֹרֵב, וְהַשְּׁנִי נֶעֱשֶׂה בְּפָנִים וְנִשְׂרָף; וּפֶר כֶּהֵן גְּדוֹל לְחֲטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). 3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. 4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. 5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

ב. עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא בכהן גדול בלבד, אחד כהן המשיח בשמן המשיחה או המרבה בכהנים. ואם היתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטרת של כל יום והקטבת הגרות - הכל עשוי בכהן גדול נשוי. וסגור: וכפר בעדו ובעד ביתו; 'ביתו' - זו אשתו.

6) מלשוננו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטב"א (מביאו הכסף משנה כאן) כתב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. 7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו, עושה עמו בטְהָרוֹת כו', אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: זָבָחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לָךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְפַּגְלוּ, וְאוֹתָן הַטְהָרוֹת נִטְמְאוּ... סוּמָךְ עַל דְּבָרַי... וְהַרְצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצוּמוֹ - הֲרֵי זֶה מִשְׁבָּח."

ולכאורה מהי חומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו". ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על-פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. וזהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שהחמרה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתיה שלו וכו', ודווקא על-ידי-זה נעשה "הרי זה משובח", כי הנהגה זו עושה אותו "משובח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן נט, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

79) גיטין נד, ב. 80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. 81) רישא של הברייתא, שם. 82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. 83) ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. 84) כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף-משנה מעיר, שבפ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). 85) זה יוצא מלשוננו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין כְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

~ יום שלישי י"ד אלול ~

הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּיּוּרִים

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: שִׁיעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּיּוּרִים כְּלוֹ עַל הַסֹּדֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת: הַקְרַבְנוֹת, וְהִדְוִינָן, וְשִׁלַּח הַשְּׁעִיר, וְשִׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת.

וּבְאֹר מִצְוָה זוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט - עבודתו פסולה (רש"י שם).

ד. בשבעת ימים אלו מזין עליו מאפר הפרה בשלישי להפרשתו ובשביעי¹⁵ שהוא ערב יום הכפורים, שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו - דוחין את ההגיה¹⁶.

(15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזאה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהזייה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בדינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות. זורק את הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הגרות¹⁷, ומקטיר איברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים מזקני בית דין, וקוראים לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסודרה. ואומרין לו: אישי כהן גדול, קרא אתה בפיך, שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה. וערב יום הכפורים בשחרית היו מעמידין אותו בשערי המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מפרך ורגיל בעבודה.

(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכפורים עם השקה לא היו מניחין אותו לאכל הרבה, שהמאכל מביא את השנה, ולא היו מניחין אותו לישן, שמא יראה קרי. ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

ז. בימי בית שני ציץ¹⁸ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין, מהרה יאבדו, שאינן מאמינין בתורה שבעל פה, והיו אומרין, שקטרת של יום הכפורים

מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.).

ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכתו שפמקדש. ודבר זה קבלה ממשה רבנו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו, שמא תמצא אשתו נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד. ומתקנין לו כהן גדול אחר, שאם יארע בזה פסול - יעבד האחר תחתיו. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר⁸ בין שארע בו פסול אחר שהקריב קרבנו - זה שגננס תחתיו אינו צריך חנוף⁹, אלא עבודתו מתקנת¹⁰, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר¹¹. וכל מצות כהנה גדולה עליו¹², אלא שאינו עובד ככהן גדול. ואם עבד¹³ - עבודתו פשעה¹⁴. ואם מת הראשון - זה השני מתמנה תחתיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין שארע בו פסול אחר שהקריב קרבנו..."

ולפי הגירסא "אחר שהקריב קרבנו", יש לתמוה מהו החילוק בין קרבנו לשאר קרבנות, ומדוע הכהן השני א"צ חינוך רק אם הראשון הקריב את קרבנו, אבל לא אם הקריב שאר קרבנות.

לכן י"ל הגירסא "אחר שהקריב קרבנות", וא"כ ליתא להאי קושיא. אלא שעדיין צ"ע מדוע לא כתב בפשטות "אחר שהקריב" ותו לא, שאז זה מדבר על קרבן התמיד שהזכיר קודם.

ויש לומר: שב"אחר שהקריב קרבנות" קא-משמע-לן שאפילו אם הקריב כל הקרבנות ונשאר לעשות רק דבר שאינו הקרבת קרבן כלל - נקרא זה עבודה שמחנכת, וכגון הוצאת הכף והמחתה מוקדש-הקדשים שיש מקום לספק אם מחנכת.

(על-פי לקו"ש ח"ב עמוד 188 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול ככהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה כבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת אפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום-יומיות. (10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט: ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְדוֹל עוֹשֶׂה אוֹתוֹן וְהוּא לְבוּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְעִבּוּדוֹת
הַמִּיחָדוֹת לְיוֹם זֶה - בְּבִגְדֵי לְבָן. וְעִבּוּדֵי הַמִּיחָדוֹת
לְיוֹם זֶה הֵיא מַעֲשֵׂה הַפָּר שֶׁל פֶּהַן גְּדוֹל, וְשִׁנֵּי
הַשְּׁעִירִים שְׂאֵחַד מִהֶן שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלְחָס, וְהַקְטֵרֶת
הַקְטֵרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים.⁴ כָּל אֵלוֹ בְּבִגְדֵי לְבָן הֵם
נַעֲשִׂים.

(2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שיער החטאת השני
מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטורת בהיכל
נעשית בבגדי זהב.

ב. כָּל עַת שִׁשְׁנָה הַבְּגָדִים⁵ וְיִפְשֹׁט בְּגָדִים וְלוֹבֵשׁ
בְּגָדִים אַחֲרֵים טַעוֹן טְבִילוֹת⁶, שְׁנֹאמַר: וְפִשֵּׁט אֶת
אֶת בְּגָדָיו. וְהִמְשׁ טְבִילוֹת⁷ וְעִשְׂרָה קְדוּשִׁין⁸ טוֹבֵל
פֶּהַן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם. כִּיצַד? בַּתְּחִלָּה פּוֹשֵׁט
בְּגָדֵי חָל שְׁעָלָיו, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ
בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט אֶת הַתְּמִיד,
וּמְקַטֵּיר קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר שֶׁל כָּל יוֹם, וּמְטִיב אֶת
הַגְּרוֹת, וּמְקַטֵּיר אֵיבָרֵי הַתְּמִיד עִם הַחֲבִיתִין⁹
וְהַנְּסָכִים, וּמְקַרֵּיב הַפָּר וְשׁוֹבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוֹסֵף
הַיּוֹם. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
הַזָּהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג,¹⁰ וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן,
וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹבֵד עֲבוּדַת הַיּוֹם: כָּל
הַיּוֹדֵיִים עִם הַהֲגֵרָה¹¹, וְזִרְיָקַת הַדְּמַיִם בְּפָנִים¹²,
וְהַקְטֵרֶת הַקְטֵרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמוֹסֵר הַשְּׁעִיר
לְמַשְׁלַחֵו לְעִזָּאזֵל, וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי הַפָּר וְהַשְּׁעִיר
הַנְּשָׂרְפִים וּמוֹסֵר שְׂאֵרָן לְשַׂרְפָּה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ
יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה
וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.
וּמְקַרֵּיב שְׁעִיר חֲטָאֵת שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם, וְאֵילוֹ וְאֵיל
הָעֵם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמְקַטֵּיר אֲמוּרֵי פָר וְשְׁעִיר
הַנְּשָׂרְפִין, וּמְקַרֵּיב תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים¹³. וְאַחַר
כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל
וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו
וְרַגְלָיו. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
הַפָּה וְאֶת הַמַּחֲתָה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו,
וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ
בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמְקַטֵּיר קְטֹרֶת שֶׁל
בֵּין הָעֶרְפִּים שֶׁל כָּל יוֹם, וּמְטִיב אֶת הַגְּרוֹת בֵּין
הָעֶרְפִּים. וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב,
וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי חָל וְיוֹצֵא.

(5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה
ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך
הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר.
(7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידיים ורגלים מן הכיור או
מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). (9) מנחה שהכהן

מְנִיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ בְּהִיכַל חוּץ לְפָרְכָת, וְכִשְׁיַעֲלָהּ
עֲשָׂנָה מְכַנֵּס אוֹתָהּ לְפָנִים לְקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים. הַטַּעַם¹⁹:
זֶה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה: כִּי פַעַן אֲרָאָה עַל הַכַּפְרֶת, אָמְרוּ
כִּי הוּא עֲנַן הַקְטֵרֶת. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ חֲכָמִים,
שְׂאִין נוֹתֵן הַקְטֵרֶת אֶלָּא בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים לְפָנֵי הָאֲרוֹן,
שְׁנֹאמַר: וְנָתַן הַקְטֵרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנֵי ה'. וּלְפִי שְׁהִיו
חוֹשְׁשִׁין בְּבִית שְׁנֵי שְׂמָא פֶּהַן גְּדוֹל זֶה נוֹטָה לְצַד
מִינּוֹת, הִיוּ מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עָרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים
וְאוֹמְרִים לוֹ: אֵישׁ²⁰ פֶּהַן גְּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין,
וְאִתָּה שְׁלוּחָנוּ וְשָׁלַיִחַ בֵּית דִּין²¹. מְשַׁבְּעִין אָנוּ עַלֶּיךָ
כְּמִי שֶׁשָּׂכַן אֶת שְׁמוֹ בְּבִית הַזֶּה שְׁלֵא תִשְׁנֶה דְבָר
שְׂאֵמְרָנוּ לָךְ. וְהוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכָה, עַל שְׁחֲשׂוּהוּ
בְּמִינּוֹת; וְהֵן פּוֹרֵשִׁין וּבוֹכִין, לְפִי שְׁחֲשׂוּ לְמִי
שְׂמַעֲשִׂיו סְתוּמִין, שְׂמָא אֵין בְּלַבּוֹ כְּלוּם.

(18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים. (20) אדוני
(21) כלומר, אנו משביעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין
(פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה,
אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר
שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות
נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש-
ברוך הוא הם.

ח. כָּל לֵילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים פֶּהַן גְּדוֹל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ,
אִם הָיָה חָכֵם. וְאִם הָיָה תְּלָמִיד - דוֹרְשִׁים לְפָנָיו. אִם
הָיָה רְגִיל לְקָרָא - קוֹרֵא, וְאִם לֹא - קוֹרֵין לְפָנָיו,
כְּדִי שְׁלֵא יִישָׁן. וּבִמָּה קוֹרֵין לְפָנָיו? בְּכַתְּבֵי הַקְדָּשׁ²².
בְּקֹשׁ לְהַתְנַמְּגֵם - פְּרָחֵי לִוְנָה²³ מִכֵּין לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע
צְרָדָה²⁴, וְאוֹמְרִים לוֹ: אֵישִׁי פֶּהַן גְּדוֹל, עֲמַד
וְהַצְטַנֵּן²⁵ מַעֲט עַל הַרְצָפָה, כְּדִי שְׁלֵא תִישָׁן.
וּמַתְּסַקֵּין עִמּוֹ²⁶ עַד שְׂמַגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה. וְלֹא הִיוּ
שׁוֹחֲטִין עַד שְׂמַפְרִינִן שְׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר בְּדֹא²⁷,
שְׂמָא יִשְׁחַטּוּ בְּלִילָה.

(22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים.
ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים.
במשנה שלפנינו הגירסה "פְּרָחֵי כְהוֹנָה". (24) בגמרא
מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח
וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי
לומר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו
מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה "ומעסיקים
אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו
בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו
שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

פְּרָק שְׁנִי

(1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות
היה טובל.

א. כָּל מַעֲשֵׂה² הַתְּמִידִין וְהַמוֹסְפִין שֶׁל יוֹם זֶה פֶּהַן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּמַּחֲתָה שֶׁל פֶּסַח²⁸ וּמַעֲרָה²⁹ הָאֵשׁ לְמַחֲתָה שֶׁל זֶהב³⁰, וְהַיּוֹם חוֹתָה כֹּהֵן גְּדוֹל בְּמַחֲתָה שֶׁל זֶהב וּבָה נִנְסָ לְהִיכָל, שְׁלֵא לִיגְעוּ בְּתוֹסֶפֶת עֲבוּדָה. וְכֵן מַחֲתָה שֶׁל פֶּל יוֹם מַחֲזֶקֶת אַרְבַּעַה קִבּוּין, וְשֶׁל הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה קִבּוּין; וּבְכָל יוֹם הֵיטָה כְּבֻדָּה, וְהַיּוֹם קָלָה³¹; וּבְכָל יוֹם יָדָה קֶצֶרָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעָה³²; כְּדֵי לְהַקְלֵל עַל פֶּהֶן גְּדוֹל שְׁלֵא יִיגַע. בְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיוּ עַל הַמְזוּבָח שְׁלֹשׁ מַעֲרֹכוֹת³³ שֶׁל אֵשׁ, וְהַיּוֹם הָיוּ שֵׁשׁ אַרְבַּע³⁴. מוֹסִיפִין מַעֲרֹכָה, כְּדֵי לְהַדִּיר הַמְזוּבָח וּלְעֹטְרוֹ³⁵.

22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קרש רחב ש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים. בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפתו המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). (24) אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם-משנה. (26) לכבוד את כהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחטה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים. (30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. (31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחטה היומיומית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. (32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. (33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.). (34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. (35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

ו. זֶה שֵׁנְאָמַר בְּתוֹרָה: וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³⁶ לְמַדּוֹ, שְׁזָה וְדוּי דְּבָרִים³⁷. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהוּא מְתוּדָה בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וְדוּיִים: אֶחָד - עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ תַחֲלָה. וְדוּי שֵׁנִי - עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ עִם שְׂאָר הַכֹּהֲנִים³⁸. וּשְׁנֵיהֶם עַל פֶּר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ.

גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ב.). (10) מתנגב. (11) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן פרק ג.). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק, והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג: (13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה קודמת להקרבת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע ב'תורת כהנים' פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים" (ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

ג. כָּל הַטְּבִילוֹת¹⁴ הָאֵלוֹ וְהַקְדוּשִׁין - כֵּלָן בְּמִקְדָּשׁ, שֵׁנְאָמַר: וְרִחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמִקְוֹם קְדוֹשׁ. חוּץ מִטְבִּילָה רְאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רְשָׁאֵי לְטָבַל אוֹתָהּ פָּחַל, שְׂאִינָה אֵלָא לְהוֹסִיף כְּוִנּוֹת¹⁵; שְׂאֵם יִזְכֹּר טַמְאָה וְשָׁנָה שְׁבִירָו - יִפְרַשׁ מִמֶּנָּה בְּטְבִילָה זוֹ לְשִׁמָּה. וְכָל כֹּהֵן שְׁלֵא טָבַל בֵּין בְּגָדִים לְבְּגָדִים אוֹ שְׁלֵא קָדַשׁ בֵּין בְּגָד לְבְּגָד וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ כְּשִׁרְהָה¹⁶.

14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה בתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל:

ד. הֵיטָה פֶּהֶן גְּדוֹל זָקֵן אוֹ חוֹלָה¹⁷ - מְלַבְּנִין¹⁸ עֲשׂוּשִׁיּוֹת¹⁹ שֶׁל בְּרוֹזַל בְּאֵשׁ מִבְּעֵרֵב, וּלְמַחֵר מְטִילִין אוֹתָן בַּמַּיִם²⁰ כְּדֵי לְהַפִּיג צִנְתָּן; שְׂאִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ²¹. אוֹ מַעֲרָבִין מִיִּם תַּמִּין בְּמֵי הַמְּקוּהָ עַד שִׁתְּפִיג צִנְתָּן.

17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בכרייתא שם לד: (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלוכין למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב: "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף - חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר של הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עששיות שהטילו למקוה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם-משנה שם תירוץ נפלא בישוב סתירה זו].

ה. בְּכָל יוֹם פֶּהֶן גְּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַפִּיּוֹר בְּשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים, וְהַיּוֹם מְקַדֵּשׁ מְקִיתוֹן שֶׁל זֶהב²², מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ. בְּכָל יוֹם הַכֹּהֲנִים עוֹלִים בְּמִזְבְּחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ²³ וַיּוֹרְדִין בְּמַעֲרֹכוֹ²⁴, וְהַיּוֹם עוֹלִים בְּאֲמֻצָּע²⁵ וַיּוֹרְדִין בְּאֲמֻצָּע לְפָנָי פֶּהֶן גְּדוֹל, כְּדֵי לְהַדִּיר²⁶. בְּכָל יוֹם מִי שְׁזָכָה בְּמַחֲתָה²⁷ חוֹתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(47) משנה מגילה כ: (48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פי"ב ה"א, ופט"ו ה"א.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר הגורלות שמגריל, אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

א. שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת² - אֶחָד פְּתוּב עָלָיו לְהֵשֶׁם, וְאֶחָד פְּתוּב עָלָיו לְעִזְאֹזֶל. וְהֵם פְּשָׁרִים מִפְּלֵ דְבָרִי³: בֵּין מִן הָעֵץ, בֵּין מִן הָאֶבֶן, בֵּין מִן הַמֶּתֶקֶת. אֲבָל לֹא יִהְיֶה אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד פֶּסֶף וְאֶחָד זָהָב, אֲלֵא שְׁנֵיהֶם שְׁוִין⁴. וְשֵׁל עֵץ הָיוּ. וּבְבִיט שְׁנֵי עָשׂוּ אוֹתָם שֵׁל זָהָב⁵. וּמִנְיַחִין שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת בְּכָלִי אֶחָד הַמְחִזִּיק שְׁתֵּי הַיָּדִים⁶, כְּדִי שְׁנַכְנִים שְׁתֵּי יָדָיו וְלֹא יִתְפַּוֵּן⁷. וּבְכָלִי זֶה חֵלֶּה⁸ הוּא, וְשֵׁל עֵץ הָיָה, וְקָלְפִי שָׁמוּ.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טז, ח): ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. פרטי דיניהם של שני השעירים הללו מבוארים בהלכות הבאות. (3) ברייתא, יומא לז, א. (4) שם. (5) משנה, שם: "של אשכרוע (מין עץ) היו, ועשאן בן גמלא של זהב", פירוש, מכספו נדב כשנתמנה כהן גדול. (6) כלומר, רק שתי ידיים ולא יותר. (7) שלא יוכל למשמש בידיו ולהכיר איזה גורל הוא לה' ויציאו בידו הימנית (סימן טוב היה כשיצא גורל זה בימין). רבא שם לט, א. וראה רש"י שם. (8) לא קידשוהו בקדושת כלי שרת מפני שהיה של עץ, ואין עושים כלי שרת של עץ (שם).

ב. הֵיכָן מְגָרִיל? בְּמִזְרַח הָעֶזְרָה בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ¹⁰. מִנְיַחִין שֵׁם הַקָּלְפִי, וּמִעֲמִידֵין שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים פְּנִיָּהֶן לְמַעְרָב וְאַחֲרֵיהֶם לְמִזְרָח. וְכֵהֵן גְּדוֹל כָּאֵל שֵׁם, וְהִסָּגֵן מִימֵינוּ וְרֹאשׁ בֵּית אָבִי¹¹ מִשְׁמָאלוֹ. וּשְׁנֵי הַשְּׁעִירִים לְפָנָיו, אֶחָד לִימֵינוּ וְאֶחָד לְשְׁמָאלוֹ.

(9) משנה, שם לז, א. (10) כלומר, צפונית מזרחית למזבח, ולא מול קיר המזרח של המזבח. רבינו עומד בשיטתו שבפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו ו"טז, שאע"פ שהמזבח משוך שבע אמות למחיצתה הצפונית של העזרה, לא נקרא צפון אלא המקום שהוא צפוני מקיר המזבח, היינו ששים אמות וחצי ברוחב לכל אורך העזרה מכותל האולם עד כותל המזרחי של העזרה, היינו שבעים ושש אמות. ראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן, ו'תוספות יום-טוב' יומא פ"ג מ"ט. (11) הכהנים חולקו ל-24 משמרות, וכל משמר עבד שבוע אחד, וראש כל משמר מחלק את משמרו לבתי אבות, בית אב ליום, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג והי"א.

ג. טָרְפָּה¹² בְּקָלְפִי וְהָעֵלָה שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת בְּשְׁתֵּי יָדָיו¹³ לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וּפּוֹתַת יָדָיו. אִם שֵׁל שֵׁם עֵלָה בִּימֵינוּ - הִסָּגֵן אוֹמֵר: אִישִׁי פֶּהֶן גְּדוֹל¹⁴, הַגִּבָּה יְמִינִךָ. וְאִם בְּשְׁמָאל עֵלָה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי פֶּהֶן גְּדוֹל, הַגִּבָּה שְׁמָאלֶךָ. וְנוֹתֵן שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת

וְהוֹדִי שְׁלִישִׁי - עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. וּמִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּכָל וְהוֹדִי מִהֵן שֵׁל שְׁפָעִים. בְּיַצֵּד³⁹ הוּא אוֹמֵר? אֲנֵא הַשֵּׁם, הַטְּאֵתִי עֲוִיתִי וּפְשַׁעִתִי לְפָנֶיךָ. אֲנֵא הַשֵּׁם, בְּפָר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְשָׁעִים שְׁחַטָּאֵתִי וְשַׁעֲוִיתִי וְשַׁפְשַׁעִתִי וְכו'. שְׁנֵאֵמַר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנָי ה' תִּטְהַרוּ. הָרִי שֵׁל שְׁפָעִים הַזִּכִּיר אֶת הַשֵּׁם. וְכֵן בְּכָל וְהוֹדִי מִהֵן. וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַגּוּרְלָה עַל שְׁעִיר הַחַטָּאת, אוֹמֵר: לְהֵשֶׁם חַטָּאת. נִמְצָא מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בַּיּוֹם זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים⁴⁰. וּבְכָלֶם הוּא מִזְכִּיר פְּכַתְבוֹ⁴¹, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה מְגַבִּיחָה אֶת קוֹלוֹ בַּשֵּׁם⁴². בֵּינָן שְׂרַבּוּ פְרוּצִין⁴³ - חִזְרוּ לְאֵמָרוֹ בְּקוֹל נְמוּף. וּמְבַלְעוּ בְּנַעֲיֵמוֹת⁴⁴, עַד שֶׁלֹּא נִפְרְדוּ בּוֹ אֶפְלוֹ חֲבָרֵיו הַכֹּהֲנִים.

(36) הלכה למשה מסיני. (37) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: (38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". (39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:): מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. (40) שם לט: (41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ"י". ברא"ש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. (42) כשהזכיר את השם. (43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

ז. כָּל הַכֹּהֲנִים⁴⁵ וְהָעַם הָעוֹמְדִים בְּעֶזְרָה, כְּשֶׁהֵם שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹהֵן גְּדוֹל בְּקִדְשָׁה וּבְקִטְהָרָה, הָיוּ פּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. שְׁנֵאֵמַר: כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גְדָל לְאֵלֵהֵינוּ. וּבְשִׁלְשֵׁת הַיּוֹדִיִּים הָיָה מִתְפַּוֵּן לְגִמּוֹר אֶת הַשֵּׁם⁴⁶ פְּגָדָה הַמְּבַרְכִין, וְאוֹמֵר לֶהֱן תִּטְהַרוּ. וְכָל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְוִדּוֹ יוֹם הַפְּפוּרִים⁴⁷ וְלוֹדִי הַפְּרִים הַנְּשַׁרְפִים⁴⁸.

(45) משנה יומא טו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. (46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת וְאַרְבַּע. אחת וְחֲמֵשׁ. אחת וְשֵׁשׁ. אחת וְשִׁבְעַ. וְלִמָּחָה מוֹנֶה כִּכָּהָן? שְׁמָא יִשְׁכַּח³² וְיִמְנָה הַיָּזְיָה רִאשׁוֹנָה מִכָּלל הַשְּׁבַע. וְאַחַר כֵּן מִזָּה מִדָּם הַשְּׁעִיר בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן שְׂמוֹנָה, אחת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, וּמוֹנֶה פְּדֻרָף שְׂמוֹנָה בְּדָם הַפָּר. וְחוּזָר וּמִזָּה בְּהִיכָל עַל הַפְּרָכֶת³³ מִדָּם הַפָּר שְׂמוֹנָה, אחת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, שְׁפָף נְאֻמַר בְּדָם הַפָּר: עַל הַפְּפֶרֶת וְלִפְנֵי הַפְּפֶרֶת³⁴, וּמוֹנֶה פְּדֻרָף שְׂמוֹנָה בְּפָנִים. וְחוּזָר וּמוֹנֶה מִדָּם הַשְּׁעִיר כֵּן עַל הַפְּרָכֶת שְׂמוֹנָה הַיָּזְיָה, אחת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, שְׁנֵאמַר בְּדָם הַשְּׁעִיר: וְעִשָּׂה אֶת דָּמוֹ כְּאֲשֶׁר עִשָּׂה לְדָם הַפָּר, וּמוֹנֶה פְּדֻרָף שְׂמוֹנָה בְּפָנִים. וְכָל אֵלֹהֵי הַהַיָּזְיָה אֵינֻן מִתְּפַנֵּן בְּהֵן לְהַזִּית לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֲלֵא כְּמַצְלִיף³⁵. וְאַחַר כֵּן מְעַרְבֵי שְׁנֵי הַדָּמִים, דָּם הַפָּר וְדָם הַשְּׁעִיר, וּמִזָּה מְשַׁנְיָהם אַרְבַּע הַיָּזְיָה³⁶ עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת³⁷ מִזִּבְחַ הַזֶּהָב שְׂפָהֵיכֵל, וְשִׁבְעַ הַיָּזְיָה עַל אֲמָצְעוֹ³⁸ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה.

(24) כל סדר ההזיות הוא ע"פ המשנה, שם נג, ב.
(25) ברייתא, זבחים מב, א. (26) הכפורת היתה מונחת על הארון שבו מונחים שני לוחות הברית ועוביה טפח.
(27) מזה באויר מול הטפח של עובי הכפרת. בגמרא שם נה, א: "נגד עוביה של כפורת". והדם לא נפל על הכפורת אלא על הקרקע סמוך לארון (אפשר גם לפרש כוונת רבינו שיזה במקום לא רחוק יותר מטפח מן הכפורת). (28) "לפני" משמע לא על הכפורת ממש. (29) משנה, שם נג, ב. ובברייתא שם נה, א פירשו: "כשהוא מזה למעלה מצדד ידו למטה, וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה". פירש רבינו חננאל' שם "מצדד ידו למטה" הכוונה כף ידו למטה ואצבעותיו למעלה, וכן "מצדד ידו למעלה" הכוונה כף ידו למעלה ואצבעותיו למטה. וכן פירש רש"י שם (רבינו-תם) בספר הישר, בחידושו ליומא, כתב בפירושו, שברייתא זו מפרשת את המשנה, ושכן נוטים דברי רבינו חננאל'. ומוסיף ואומר, שכל ההזיות נעשו במקום אחד, והוספה זו מנוגדת לשיטת רש"י (שם). ורבינו הולך לשיטתו של רבינו חננאל', ראה להלן הערה לד. (30) תורה שבעל-פה. (31) וביחד הן שמונה. (32) כרבי אלעזר שם, ראה 'לחם משנה'. (33) המסך המבדיל בין קודש הקדשים להיכל. (34) בדם הפר כתוב (ויקרא טז, יד): "על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת", מפסוק זה למדו (שם נה). אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקדשים. ולמטה (שם טז) כתוב: "וכן יעשה לאוהל מועד", ופירושו חכמים (שם נז): שגם בהיכל יזה כך. (35) לשון המשנה. ורבינו בפירושו שם אומר: כמלקה בשוט, ונראה שכוונתו לפרש שהכהן לא עשה תנועה בידו כלפי מעלה ולא כלפי מטה אלא תנועה אופקית כמלקה בשוט, ורק את היד היה מצדד למטה או למעלה כמו שביארנו למעלה ע"פ דעת רבינו חננאל' (רש"י) פירש "כמכה ברצועה שמתחיל בין הכתפים ומכה והולך למטה", ברור שהכוונה למלקות בבית-דין).

עַל שְׁנֵינָהּ: שֶׁל יָמִין עַל יָמִין, וְשֶׁל שְׂמָאל עַל שֶׁל שְׂמָאל. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא עִכָּב¹⁵, אֲלֵא שְׁחַסַר מִצְוָה; שֶׁהַהֲנָחָה מִצְוָה שְׂאִינָה מְעַכָּבֶת. וְהַהֲגָרָלָה מְעַכָּבֶת, אִף עַל פִּי שְׂאִינָה עֲבוּדָה¹⁶. לְפִיכָף, הַהֲנָחָה פְּשָׁרָה בְּזָר, וְהַעֲלִית הַגְּרָלוֹת מִן הַקְּלָפִי פְּסוּלָה בְּזָר¹⁷.

(12) חטף, לקיחה פתאומית, כדי שלא יוכל למשמש בגורלות ולבחור איזה לקחת בימין ואיזה בשמאל (ראה למעלה הערה ו). משנה, שם לט, א. (13) אחד בימין ואחד בשמאל. (14) משנה, שם. (15) לכתחילה צריך להניח את הגורלות על השעירים. ובדיעבד, אם לא הניח ושחט את שעיר החטאת - כשר, שם מ, ב - מסקנות הגמרא שהגרלה מעכבת והנחה אינה מעכבת. (16) שם לט, ב - שהרי כשרה גם בסגן (רש"י שם). (17) ואע"פ שרבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרו של כהן גדול בזר כשרה, והרי שחיטה מעכבת אלא שאינה עבודה (ראה יומא מב). אין לדמות הגרלה לשחיטה, כי שחיטה אינה מצוה מיוחדת לקרבנות, מה-שאיין-כן הגרלה (לחם-משנה).

ד. וְקוֹשֶׁר לְשׁוֹן¹⁸ שֶׁל זְהוּרִית¹⁹ מְשַׁקֵּל שְׁתֵּי סָלָעִים²⁰ בְּרִאשׁוֹ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וּמְעַמִּידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלוּחָה²¹, וְלִנְשָׁחֵט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ²². וְשׁוֹחֵט אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַשְּׁעִיר²³ שְׁעֵלָה עָלָיו הַגְּזָרֶל לְשֵׁם.

(18) משנה, שם מב, ב. (19) צמר צבוע אדום. רגילים היו לקפל את חוטי הצמר בתבנית לשון. (20) כרבי אבין בשם רבי יונתן, שם מג, א. (21) מול השער שדרכו יוציאוהו. (22) לשון המשנה, שם. ובגמרא שאלו אם הכוונה לקשירת זהורית בצוארו או הכוונה שמעמידים את השעיר כנגד בית שחיטתו, והמסקנה שמדובר בקשירה. ורבינו סתם כלשון המשנה. ובפיוט סדר העבודה "אתה כוננת", כתוב: "אף שעיר של שם יעמידנו נגד בית שחיטתו". ותמה הרא"ש בהל' סדר עבודת יום הכיפורים על הפייטן - מהגמרא שהבאנו, עיי"ש. (23) רבינו אינו מקפיד כאן על רציפות הסדר, שהרי בין שחיטת הפר לשחיטת השעיר, הקטיר קטורת והזה דם הפר בפנים, ומפני שרצה להשמיענו דיני ההזיות בפר ובשעיר, הסמיך כאן שחיטת השעיר לשחיטת הפר, וסמך על הסדר המבואר בפרק הבא.

ה. וּמְכַנֵּס דָּמָן לְהִיכָל²⁴, וּמִזָּה מִדָּם שְׁנֵינָהּ בַּיּוֹם הַזֶּה אַרְבַּעִים וְשָׁלֹשׁ הַיָּזְיָה²⁵. וְאֵלֹהֵי הַן: מִזָּה תַחֲלָה מִדָּם הַפָּר שְׂמוֹנָה הַיָּזְיָה בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן קְרוֹב לְפַפְרֶת²⁶ בְּטַפְחָה²⁷, שְׁנֵאמַר: וְלִפְנֵי הַפְּפֶרֶת²⁸ יָזָה וְגוֹמַר. וּמִזָּה שֵׁם אחת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה²⁹. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³⁰ לְמַדוּ, שָׁזָה שְׁנֵאמַר: שְׁבַע פְּעָמִים - יָזָה יָתֵר עַל הַיָּזְיָה רִאשׁוֹנָה³¹. וְכָף הַיָּה מוֹנֶה: אחת. אחת ואחת. אחת ושתיים. אחת וְשָׁלֹשׁ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האחרון הקרוב למדבר סודרים, וזה שלפניו רואה ומניף גם הוא סודרים, והשלישי רואה ומניף וכן השאר עד שראו בירושלים את הסימן. (48) משנה, שם סז, ב. כל האמור כאן מותר לעשות לפני שהגיע השעיר למדבר, אבל הקריאה בתורה מצוותה אחר שהגיע השעיר למדבר ונגמרה מצוותו. ראה שם סח, ב - סוף פרק ששי. (49) ברייתא, שם סז, ב. (50) חוץ לירושלים ונקרא בית הדשן (ראה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד). (51) פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ח.

ח. פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ⁵² שְׁעִיר לַמִּדְבָּר יֵצֵא כֹהֵן גָּדוֹל לְעִזְרַת הַנְּשִׂימִים⁵³ לְקָרוֹת בְּתוֹרָה. וּבִזְמַן קָרִיאַת⁵⁴ שׁוֹרְפֵי הַפָּר וְהַשְּׁעִיר בְּבֵית הַדֶּשֶׁן. לְפִיכָּה, הַרְוָאָה כֹהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - אֵינּוּ רוֹאֶה פֶּר וְשְׁעִיר הַנְּשָׂרְפִין. וְשָׂרְפֶתָן כְּשֶׁרָא בְּזָרְנוֹ⁵⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁶.

(52) משנה, שם סח, ב. (53) שם סט, ב. מימרא של רב חסדא. (54) שם סח, ב במשנה. (55) 'ירושלמי' יומא פ"ו סוף ה"ו (ראה 'שירי קרבן' שם). (56) פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ה.

ט. קָרִיאָה זו⁵⁷ אֵינָה עֲבוּדָה. לְפִיכָּה, אִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי חָל לְבָנִים מִשְׁלֹ - קוֹרֵא. וְאִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי לְבָן - קוֹרֵא; שֶׁבְּגֵדֵי כֹהֵן נִתְּנוּ לְהַנֹּת בְּהֵן⁵⁸ שְׁלֵא בִשְׁעַת עֲבוּדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁹.

(57) משנה, שם סח, ב. (58) ראה 'תוספות' יומא סט, א - ד"ה בגדי. (59) פ"ח מהל' כלי המקדש ה"א. שם מגביל רבינו את ההיתר ואומר, שרק ביום שהוא עובר מותר ללבוש גם שלא בשעת עבודה.

י. פִּיצֵד הוּא קוֹרֵא? ⁶⁰ יוֹשֵׁב⁶¹ בְּעִזְרַת הַנְּשִׂימִים, וְכָל הָעָם עוֹמְדִין לְפָנָיו. וְחֲזָנוּ⁶² הַכֹּהֲנִים⁶³ נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוּ לְרֹאשׁ הַכֹּהֲנִים⁶⁴, וְרֹאשׁ הַכֹּהֲנִים נוֹתְנוּ לְסָגָן, וְהַסָּגָן נוֹתְנוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל. עוֹמֵד וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת וְאֵךְ בְּעֶשְׂרֵי שְׁבַע פְּרָשֵׁת מוֹעֲדוֹת⁶⁵ עַד סוֹף הָעֵנְיָן⁶⁶, וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה וּמְנִיחָהּ בְּחִיקוֹ וְאוֹמֵר: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקָּרָאתִי לְפָנֶיכֶם כְּתוּב פָּאן. וּבְעֶשְׂרֵי שְׁבַחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים⁶⁷ עַד סוֹף הָעֵנְיָן קוֹרֵא אוֹתוֹ עַל פֶּה. וְלָמָּה קוֹרֵא עַל פֶּה? לְפִי שְׂאִין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוּר⁶⁸. וְלָמָּה לֹא יִקְרָא בְּסֵפֶר אַחֵר? לְפִי שְׂאִין אֶחָד קוֹרֵא בְּשֵׁנֵי סְפָרִים, מִשּׁוֹם פָּגַם רִאשׁוֹן⁶⁹.

(60) משנה, שם. (61) בגמרא למדו זה, ממה שנאמר למטה במשנה: "וכהן גדול עומד ומקבל", משמע שלפני כן ישב. שם סט, א. (62) בזמן המשנה, קראו לשמש - חזן, כך פירש רש"י כאן, אולם בפירושו על המשנה שבת (יא.) "חזן רואה היכן תינוקות קוראים", כותב רבינו "מלמד תינוקות". ורש"י פירש שם, המקריא בתורה לשבעת הקוראים. ונראה ששני התפקידים היו מוטלים על אדם אחד. (63) בבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה

(36) משנה, שם נח, ב. (37) ראה לקמן פ"ד ה"ב הערה כז. (38) פירוש, על גג המזבח, בריחוק מקום מן הקרנות.

ו. וְכָל אֵלוֹ הָאֲרֻבָּעִים וְשֵׁלֶשׁ הַיָּזוֹת טוֹבֵל אֶצְבְּעוֹ בְּדָם טְבִילָה עַל כָּל הַיָּזָה³⁹, לֹא שְׂנִיזָה שְׂתֵי הַיָּזוֹת מְטְבִילָה אַחַת. וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד מַעְרְבֵי שֵׁל מְזַבֵּחַ הַחִיצוֹן.

(39) תוספתא יומא פ"ג, ה"ב: על כל הזייה טבילה.

ז. וְאַחֵר כָּךְ⁴⁰ מְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר הַחַי בְּיַד אִישׁ הַמוֹכֵן⁴¹ לְהוֹלִיכֹו לַמִּדְבָּר. וְהַכֹּל פְּשָׁרִים לְהוֹלִיכֹו⁴², אֲלֵא שֶׁעָשׂוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים קָבַע וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכֹו. וְסִכּוֹת⁴³ הָיוּ עוֹשִׂין מִירוּשְׁלַיִם עַד תְּחֵלַת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֵת אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הִרְבָּה בְּכָל סֵפֶה וְסִפֶּה מֵהֵן, כְּדֵי שֶׁיְהִיוּ מְלוּיִן אוֹתוֹ מִסֵּפֶה לְסִפֶּה. עַל כָּל סֵפֶה וְסִפֶּה אוֹמְרִין לוֹ: הָרִי מְזוֹן וְהָרִי מֵיָם. אִם כְּשֶׁל כְּחוֹ וְצָרִיף לְאָכַל - אוֹכֵל. וּמְעוֹלָם לֹא הִצְרִף אָדָם לָכֵךְ. וְאֲנָשֵׁי הַסֵּפֶה הָאֲחֵרוֹנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחוּמִים⁴⁴ וְרוֹאִין אֶת מַעְשָׂיו מִרְחוֹק. פִּיצֵד הֵיךְ עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית שֶׁבְּקָרְנֵי⁴⁵, הִצִּיּוֹ קוֹשֶׁר בְּסֵלַע וְחִצִּיו קוֹשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי קָרְנָיו. וְדוּחְפוֹ לְאַחֲרָיו וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד. לֹא הֵיךְ מְגִיעַ לְחִצֵּי הַהָר עַד שֶׁהוּא נֶעְשֶׂה אֵיבָרִים אֵיבָרִים. וְכֹא יוֹשֵׁב לוֹ תַחַת סֵפֶה הָאֲחֵרוֹנָה⁴⁶ עַד שֶׁתַּחֲשׂוּךְ. וְדַרְפִּיּוֹת⁴⁷ הָיוּ עוֹשִׂין, וּמְנִיפִין בְּסוּדְרִין, כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחֵר שֶׁמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר⁴⁸ בְּיַד מוֹלִיכֹו, חוֹזֵר אֵצֶל הַפָּר וְהַשְּׁעִיר שֶׁהִזָּה דָּמָן לְפָנָים, וְקוֹרֵץ וּמוֹצִיא אֶת אֲמוּרָהּ וְנוֹתְנָם בְּכָלֵי וּמְקַטְרִין עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח. וּמְחַתֵּף שְׂאָר בְּשָׂרָן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְעוֹרוֹת זו בְּזוֹ⁴⁹ מִמֵּין קְלִיעָה, וְאֵינּוּ מְפָרֵק אוֹתָן, וּמְשַׁלַּחֵן בְּיַד אַחֲרִים לְהוֹצִיאֵן לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁵⁰, וּמְנַתְּחִין אוֹתָן שָׁם בְּעוֹרָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵¹.

(40) משנה, שם סו, א. (41) קובעים ערב יום הכיפורים מי יוליך את השעיר, שנאמר בתורה (ויקרא טז, כא): "ושלח ביד איש עתי". (42) שנאמר (שם) "איש" ולא נאמר "כהן". (43) משנה, שם סו, ב. מפירושו על המשנה, משמע שדעתו כרבי מאיר במשנה שם, שעשר סוכות היו ובין סוכה וסוכה מיל (מרחק שמוטר ללכת בשבת). ובין הסוכה האחרונה למקום דחיפת השעיר - שני מילים. (44) בסוף המיל הראשון, שהוא גבול היתר ההליכה בשבת ויום הכיפורים. פסק כרבי מאיר נגד רבי יהודה ורבי יוסי בברייתא, מפני שסתם רבי כמותו במשנה, שם. (45) אותה לשון של זהורית שנזכרה למעלה ה"ד. במשנה כאן לא נאמר "בקרניו", וגם למעלה במשנה מא, ב - נאמר "קושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח" ולא נזכרו קרניים. (46) התיירו לו ללכת יותר מתחום שבת, כדי שלא יישאר לבדו במדבר עד הלילה. (47) אנשים שעומדים על כל הדרך במרחק מסוים זה מזה, וכשהגיע השעיר למדבר מניף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום על הסדר שבארנו, עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט את התמיד, פורסין סדין של בוץ בין כהן גדול ובין העם. ולמה של בוץ? כדי שפיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר השחיטה, ומקבל הדם וזרקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר קטרת של שחר ומטיב את הנרות. ומקטיר איברי התמיד והחבתין והנסכים, ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו. ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכפשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם למזבח, ראשו לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי ידיו על ראש הפר ומתודה. וכך היה אומר: אָנָּא הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עֵוִיתִי פִּשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעֲוִיתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ. וְאַחֲרַי כִּי מִגְרִיל עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, וְקוֹשֵׁר לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית בְּרֹאשׁ הַמִּשְׁתַּלַּח וּמַעֲמִידוֹ כִּנְגַד בֵּית שְׁלוּחוֹ, וְלִנְשָׁחֵט כִּנְגַד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וְכֵן לֹא אֶצֶל פְּרוֹ שְׁנֵי, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְוֹדֶה וְדוֹי שְׁנֵי. וְכֵן הוּא אֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חֲטָאתִי עֵוִיתִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרֹן עִם קְדוֹשֵׁיךָ. אָנָּא הַשֵּׁם, כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים שְׁחָטָאתִי וְשַׁעֲוִיתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרֹן עִם קְדוֹשֵׁיךָ. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹמֵר. וְאַחֲרַי כֵּן שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁהוּא מְנַדְנֵדוֹ שְׁלֵא יִקְרָשׁ⁵, [וּמְנִיחָה] עַל הַרְבֵּד⁶ הַרְבִּיעִי שֶׁל הַיֵּכָל מִבְּחוּץ. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה וְחוֹתֶה בָּהּ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִן הַסְּמוּךְ לְמַעְרָב, שְׁנֹאֲמַר: מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּפָנֵי ה', וַיֵּרֵד וּמְנִיחָה עַל הַרְבֵּד שֶׁבְּעֻזָּה. וּמוֹצִיאִין לוֹ אֶת הַכֶּף וְקָלִי מֵלֹא קְטָרֶת דְּקָה מִן הַדְּקָה⁸, וְחוֹפֵן מִמֶּנָּה מֵלֹא חֲפָנָיו, לֹא מְחֻקוֹת⁹ וְלֹא גְדוּשׁוֹת¹⁰, אֵלָּא טְפוּפוֹת¹¹, הַגְּדוּל לְפִי גְדוֹל וְהַקָּטָן לְפִי קָטָן, וְנוֹתֵן לְחוּץ הַכֶּף. כִּבְרַי אַרְנוֹ, שֶׁהוֹלֵכָה בְּשִׂמְלָל פּוֹסֶלֶת בְּדָם הַקָּדָשִׁים וּבְשֶׁאֵר הַעֲבוּדוֹת, וְלִפְיָכֶף הִיא מִן הַדִּין שִׁוְלֵיךְ הַמַּחְתָּה בְּשִׂמְלָלוֹ וְכֵף הַקְטָרֶת בִּימֵינוֹ; אֲבָל מִפְּנֵי כִכָּד הַמַּחְתָּה, וְעוֹד שֶׁהִיא חֲמָה, אֵינּוּ יָכוֹל לְסַבְּלָה בְּשִׂמְלָלוֹ עַד הָאָרוֹן, לְפִיכֶף נוֹטֵל הַמַּחְתָּה בִּימֵינוֹ וְכֵף הַקְטָרֶת בְּשִׂמְלָלוֹ¹²,

ולקריאה בתורה, ונקרא כנסת או בית-כנסת. בתוספתא חגיגה פ"ב ה"ד כתוב: "ובשבתות וימים טובים נכנסים לבית המדרש שבהר הבית", נראה שכאן היה גם מקום התפילה בבית שני. (64) הממונה על עניני הכנסת, וכל צרכיה נחתכים על פיו (רש"י שם). (65) פרשת אמור (ויקרא כג, כו). (66) עד תשבתו שבתכם. (67) בפרשת פינחס (במדבר כט, זיא), ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שמתחיל במפקד בני ישראל. ראה למעלה פ"א ה"א. (68) שלא להטריח את הציבור להכות עד שיגללו. (69) שלא יאמרו נמצא פגם (פסול) בספר שקרא בו תחילה.

יא. בעת שקורא⁷⁰ מברך לפניה ולאחריה פדרך שמברכין בבית הכנסת, ומוסיף לאחריה שבעי ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו וכו'. מודים אנהנו לך וכו'. סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו', וחותרם בה: ברוך אתה ה', מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. הרי שלש ברכות פתקנך⁷². ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה. יהיה ענינה, שיעמד המקדש ושכינה בתוכו. וחותרם בה: ברוך אתה ה', שוכן בציון. ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה. ענינה, שישועה ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך. וחותרם בה: ברוך אתה ה', הבוחר בישראל. ומברך על הכהנים ברכה בפני עצמה. ענינה, שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם. וחותרם בה: ברוך אתה ה', מקדש הכהנים. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל, וחותרם: הושע ה' עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין להושע. ברוך אתה ה', שומע תפלה⁷³.

(70) משנה, שם סח, ב. וגמרא ע, א. (71) במשנה כתוב "שמונה", אבל שם אמרו: "ומברך עליה" וגם הברכה שלפני הקריאה בכלל, ורבינו כאן כותב ומוסיף "לאחריה", ולפיכך כתב "שבע". ושתי הברכות שכל אדם מברך נמנות כברכה אחת, שאם לא כן הרי תשע ברכות. (בפירושו על המשנה, סוטה מ, ב - כותב רבינו סדר ברכות אחר. ראה 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל כאן). (72) כפי שהן סדורות בתפילת שמונה-עשרה. (73) רבינו מונה "שומע תפלה" במנין שבע הברכות, ורש"י במשנה אינו מכניסה לחשבון שמונה הברכות (רבו השיטות והגירסאות במנין הברכות, ופירושו כאן הוא לפי הגירסה שלפנינו בהלכה זו).

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו.

א. סדר פל המעשים שביום זה כן הוא: פחצות הלילה מפסיקין לתרומת הדשן. ומסדרין את המערבה, ומדשנין את המזבח, פדרך שעושין בכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הייתה פרוכת אחת (שם נד.) ורבינו בבית ראשון מדבר, שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה ארון. (14) שנינו (שם נג:) "אבן הייתה שם (בקדש הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתיה הייתה נקראת." (15) פירוש, אינו מפור את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה (ברייתא שם יט:) היינו קרובה יותר לארון.

ב. בשעת הקטרת הקטרת¹⁶ בקדש הקדשים כל העם פורשים מן ההיכל בלבד, ואינן פורשים מבין האולם ולמזבח¹⁷; שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו בהיכל על פ¹⁸ הזקב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר ומקבל את דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו על פ¹⁹ הזקב ששהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפך ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות. ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, כדי שיתערבו יפה יפה. ועומד לפני מזבח הזקב בין המזבח והמנורה, ומתחיל להזות¹⁹ מדם התערבת על קרנות מזבח הזקב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית. ועל פלן הוא נותן מלמשן למעל²⁰, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלן למשן, כדי שלא יתלכלכו פליו²¹. וחזתה הגחלים והאפר שבמזבח הזקב הילך והילך עד שמגלה זקבו, ומזה מדם התערבת על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום, במקום ששלמו מתנות קרנותיו. ויוצא ושופך שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא אומר: אָנָּה הַשֵּׁם, חָטְאוּ עוֹו וּפְשָׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּה הַשֵּׁם, כָּפָר נָּא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשָׁעוּ וְשָׁפְשָׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמֵר. וְאַחַר כֵּן מְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וּמוֹצִיא אֹמְרֵי פֶר וְשָׁעִיר שֶׁהִכְנִיס דָּמָן לְפָנֶיךָ וְנֹתְנָן בְּפָלִי, וּמְשַׁלַּח הַשְּׂאֵר לְבֵית הַדָּשָׁן לְשַׂרְפָּה. וְיוֹצֵא לְעֹזֶרֶת הַנְּשִׂים וְקוֹרָא שֵׁם אֶחָד שְׂגִיעֵי הַשְּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט

וּמְהַלֵּךְ בְּהֵיכַל עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. מֵצֵא הַפְּרֻכָּת פְּרוּפָה¹³. נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאֲרוֹן. הִגִּיעַ לְאֲרוֹן, נֹתֵן הַמַּחְתָּה בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים. וּבְבֵית שְׁנֵי, שְׁלֹא הָיָה אֲרוֹן, הָיָה מְנִיחָה עַל אֶבֶן הַשְּׁתִּייה¹⁴. וְאוֹחֵז שְׁפַת הַבֶּרֶךְ בְּרֹאשֵׁי אֲצְבְעוֹתָיו אוֹ בְּשָׁנָיו, וּמְעַרָה הַקְּטֹרֶת בְּגוֹדְלוֹ לְתוֹךְ חֲפָנָיו עַד שֶׁמְחִזְרָה לְמִלּוֹא חֲפָנָיו בְּשִׁהִיתָהּ. וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁבִּמְקַדֵּשׁ. וְצוּבֵר¹⁵ אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גְּבֵי הַגָּחִלִים בְּיָדוֹ לְפָנֶים בְּמַחְתָּה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַקְּטֹרֶת קְרוּבָה לְאֲרוֹן וְרַחֲקָה מִפָּנָיו, שְׁלֹא יִכְרָה. וּמְמַתִּין שָׁם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת עֶשֶׂן וְיוֹצֵא. וְהוּא מְהַלֵּךְ אַחֲרֵינִי מְעֻט מְעֻט, פָּנָיו לְקֹדֶשׁ וְאַחֲרָיו לְהֵיכַל, עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַפְּרֻכָּת. וּמְתַפַּלֵּל שָׁם בְּהֵיכַל אַחַר שֶׁיֵּצֵא תַּפְלָה קְצֵרָה, שְׁלֹא לְהַבְעִית אֶת הָעָם, שְׂמָא יֵאמְרוּ מַת בְּהֵיכַל. וְכֵן הִיָּה מְתַפַּלֵּל: הִיָּה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שְׂאֵם תִּהְיֶה שְׁנָה זוֹ שֶׁחֲנַנְהָ תִּהְיֶה גְשׁוּמָה. וְלֹא יִסּוּר שֶׁבֵט מִבַּיִת יְהוּדָה. וְלֹא הָיָה עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְפָרְנֶסָה. וְאַל תִּפְגַּס לְפָנֶיךָ תַּפְלַת עוֹבְרֵי דְרָכִים.

(2) מטילים גורל. (3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, תרומת הדשן ביום הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). (4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). (5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו. (6) שורת מרצפות (בלטות). (7) בזמן שכהן גדול מקטיר הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. (8) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת (כריתות ו:). (9) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד. (10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה כמות ניכרת של קטרת. (11) האצבעות מרוחקות קצת מכף היד, כאילו צפות, (רש"י שם מח.), בערוך פירש: מידה נכונה ומדוייקת. וכדבריו משמע במנחת ח. שאמרו "בביסה טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. (12) ואף על פי שהולכת דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים לכבש אמר אביי בזבחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף משנה). (13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אומר שהיו שתי פרוכות, וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כעין פרודורו להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששינו במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. (18 בסיס. 19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "ומזה" לקמן. (20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. (21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו.

פָּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

א. **כָּל עֲבוֹדוֹתֶיךָ שְׁעוּבָד בְּבִגְדֵי לְבָן בְּפָנִים בְּהִיכָלֶיךָ צְרִיף לַעֲשׂוֹתָן עַל הַסֹּדֵר שֶׁבְּאַרְנֹנִי, וְאִם הַקֹּדֶשִׁים בְּהֵיכָלֶיךָ מַעֲשֶׂה לְחַבְרוֹ - לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם.**

2) משנה יומא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם. 3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובלחם-משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (וביומא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם השעיר בהיכל - כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואומר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. 4) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידי ושפיכת שירי הדם, אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב.

ב. **קִטְרֵת שֶׁחֲפָנָהּ קִדְּשׁ שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם. אֵף עַל פִּי שֶׁהַחֲפִינָה בְּעֶזְרָה, צְרִיף פָּנִים בְּעֲבוֹדַת פָּנִים⁶ הִיא. וְכֵן שְׁעִיר שֶׁשְּׁחָטוּ קִדְּשׁ מִתַּן דָּמוֹ שֶׁל פָּר - לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם⁸. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁחִיטָה בְּעֶזְרָה, הֲרֵי דָמוֹ נִכְנָס לְפָנִים⁹.**

5) מימרא של רב חנינא שם. 6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן - כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. 7) מימרא של עולא, שם סא. 8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שעיר אחר. 9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאיחר

בְּגֵדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגֵדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹשֶׂה הַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁהוּא מְכַלֵּל קְרָבָנוֹת מוֹסֵף הַיּוֹם, וּמְקַרֵּב אֵילּוֹ וְאֵיל הָעֵם; וְשֹׁאֵמֵר: וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֲלַת הָעֵם. וּמְקַטֵּר הָאֲמֹרִין שֶׁל פֶּר וְשְׁעִיר הַנִּשְׁרָפִין. וּמְקַרֵּב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵפִים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגֵדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגֵדֵי לְבָן, וּמְקַדֵּשׁ. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים וּמוֹצִיא אֶת הַכֶּהֱן וְאֶת הַמַּהֲתֵה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגֵדֵי לְבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגֵדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וּמְקַטֵּר קִטְרֵת שֶׁל בֵּין הָעֲרֵפִים, וּמְטִיב אֶת הַגְּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעֲרֵפִים, כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגֵדֵי זָהָב וְלוֹבֵשׁ בְּגֵדֵי עֲצָמוֹ, וַיֵּצֵא לְבֵיתוֹ. וְכָל הָעֵם מְלוּיָן אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וַיּוֹם טוֹב הִיּה עוֹשֶׂה עַל שְׂעִיבָה בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~

"וַיּוֹם טוֹב הִיּה עוֹשֶׂה עַל שְׂעִיבָה בְּשָׁלוֹם.."

ומקורו במשנה יומא (פ"ז מ"ד), וכתבו המפרשים שסיבת הגירסא "על שיצא" ולא כגירסא אחרת במשנה "בשעה שיצא", היא - שאין יכול לעשות יו"ט בשעה שיצא שהיא עדיין יוהכ"פ, אלא רק למחרת. אבל כבר הקשו על כך, שאפשר שהיה נמשך עד הערב אחר הטבת הנרות כו' באופן שכשהגיע לביתו היה לילה, וא"כ אפשר לגרוס "בשעה שיצא".

ונראה לומר, ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים בסיבת היו"ט שהיה עושה הכהן הגדול. האם הוא בתור הודאה על שיצא ממקום סכנה, על-דרך "ארבעה שצריכים להודות כו'", שהרי אם לא היה ראוי לא היה יוצא בחיים, ולכן לא האריך בתפילתו כדי שלא להבעית את ישראל, או שהוא מצד שנתרצו מעשיו לפני ה' ברוך-הוא ויצא בשלום.

ובהתאם לזה, הן שתי הגירסאות "על שיצא" או "בשעה שיצא". הגורסים "בשעה שיצא" הוא כטעם על שנתרצתה עבודתו, והיו"ט הוא בהמשך ליוהכ"פ שמכפר עוונותיהם של ישראל. אבל הגורסים "על שיצא", סוברים שטעם היו"ט הוא על שלא אירע מוות לכה"ג.

(י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן סד, מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. 17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתחיל מתחלת מתנות המזבח. שפילן פפריה בפני
עצמן הן²¹.

(20 שם. 21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני.

ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפף הדם - אינו
צריך להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח
החיצון אינה מעכבת²². ואם דם הפך הוא שנשפף
קדם שייגמר כל המתנות²³ - הרי זה מביא פך אחר,
ויחפן קטורת פעם שנייה קדם²⁴ שחיטת הפך, ויקטיר
הקטרת, ואחר כך יביא דמו ויגה ממנו²⁵.

(22 שם סא. ברייתא ומשנה זבחים מז. 23) אפילו אם נתן
כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל
המתנות על מזבח הזהב. (24) הכסף-משנה מגיה "אחר",
שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיטת
הפר לא עשה כלום. (25) לפי הסדר של הפר הראשון,
שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות ה, ו, ז המדובר בדם
השעיר.

ט. ואין²⁶ מטמא בגדים²⁷ ואין נשרף בבית הדין²⁸
אלא הפך הנה האחרון שבו נגמרה הפפריה.

(26 שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן.
27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את
בשרו במים" (ויקרא טז, כח). (28) ראה למעלה פ, ג ה"ז
הערה מת. והפר שדמו נשפך נשרף בעזרה (ראה פ"ז
מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד).

י. נתערב לו²⁹ דם הפך בדם השעיר קדם שייגמר
ההזיות - נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם
פרי³⁰, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם
שעיר. נתערבו במתנה אחרונה³¹ - נותן אחת
למטה³² לשם פך, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע
למטה לשם שעיר.

(29) מימרא של ר' ירמיה, שם נו. (30) המדובר כשנתערבו
אחר שנתן דם הפך בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת
למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל
כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפך
בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק
רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף-משנה בשם
הרי" קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום.
ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. (31) פירוש, שנתן על
הפרוכת מדם הפך, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס
"במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפך אחת למעלה
ונתערבו הדמים). (32) כך היא גירסתו בגמרא שם נו:
(ורש"י גורס: שבע למטה).

יא. נתחלפו³³ הפוסות ולא ידע אי זה הוא פוס דם
הפך ואי זה הוא פוס דם השעיר - נותן מאחד מהן
אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת
למעלה ושבע למטה, (וחוזר ונותן מן הראשון³⁴

מתן דם הפך בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם
הקדים מתנות דם הפך שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש
הקדשים - פסול, ואע"פ שמתנות הפך הם דברים הנעשים
מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם-משנה, וראה
תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי).

ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת
היום¹⁰ - אינן פלוים¹¹.

(10) פירוש, לפני הזאת דם הפך והשעיר, וזמנם אחר ההזאה
ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד).
(11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושעיר מוסף אחרים.
ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם
הפך והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה
הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן
גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע.

ד. הקדים דם השעיר¹² לדם הפך בקדש הקדשים
קדם שייגמר¹³ עבודתו - יגה מדם הפך פמצותו¹⁴,
ואחר כך יביא שעיר אחר וישחט אותו ויגה מדמו
בקדש הקדשים פמצותו, ויפסל הראשון. הקדים דם
השעיר לדם הפך במתנות שבהיכל על הפרכת -
יחזר ויגה מדם השעיר פעם שנייה לאחר דם הפך¹⁵.

(12) משנה שם ס. (13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם
הפך אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזה דם
השעיר - פסול. (14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה
במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא
נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה,
ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין
הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה).
(15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה
הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר
והזה - כשר (לחם-משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדין
הקודם? מפני ששם הקדים שחיטת השעיר לפני מתן דם
הפך בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל
השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו.

ה. נשפף הדם¹⁶ עד שלא גמר מתנות שבקדש
הקדשים - יביא דם אחר¹⁷ ויחזר ויגה בתחלה
בקדש הקדשים.

(16) משנה שם ס. (17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת.

ו. גמר¹⁸ מתנות שבקדש הקדשים והתחיל במתנות
שבהיכל ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר
ויתחיל מתחלת הזיות שבהיכל¹⁹.

(18) שם. (19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש
הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה
(ראה בהלכה הסמוכה).

ז. גמר²⁰ מתנות שבהיכל והתחיל לתן על מזבח
הזהב ונשפף הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. **מֵת אַחַד מֵהֶן**⁴⁶: אִם עַד שְׁלֹא הִגְרִיל מֵת - יִקַּח זֶזַג לְשָׁנִי; וְאִם מִשְׁהִגְרִיל מֵת - יָבִיא שְׁנַיִם וַיִּגְרִיל עָלֶיהֶן בַּתְּחִלָּה⁴⁷. וְרוֹאֶה אִי זֶהוּ שְׁמֵת: אִם הָיָה שָׁלֵם - אוֹמֵר: זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְשֵׁם יִתְקַנֵּם תַּחְתָּיו; וְאִם הָיָה הַמֵּת שָׁלֵם עֲזָאזֵל - יֹאמֵר: זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֲזָאזֵל - יִתְקַנֵּם תַּחְתָּיו. וְהַשְּׁנַיִם מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁהִגְרִיל עָלֶיהֶן בְּסוּף⁴⁸ - יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם, וַיִּמְכְּרוּ וַיִּפְּלוּ דַמְיוֹ לַנִּדְבָּה⁴⁹; שְׁאִין חֲטָאת הַצְּבוּר מֵתָה.

(46) משנה שם. (47) כמו בהגרלה ראשונה. (48) במשנה כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איזה מהם קרב ואיזה רועה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב, והשני שבזוג שני ירעה. ור' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג, ראה הערה שם (ראה לחס"מ שנה). (49) ראה שם פרק ד הלכה א, והערה שם.

טז. **פֶּר וְשְׁעִירֵי**⁵⁰ שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׂאֵבְדוּ, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶן וְקָרְבוּ, וְנִמְצְאוּ הַרְאֻשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שְׁיִסְתַּאֲבּוּ, וַיִּמְכְּרוּ וַיִּפְּלוּ דַמְיָהֶן לַנִּדְבָּה. וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הַרְאֻשׁוֹנִים קֵדָם שְׁיִקְרְבוּ אֵלָיו - יִקְרְבוּ הַרְאֻשׁוֹנִים⁵¹, וַיִּרְעוּ הַשְּׁנַיִים עַד שְׁיִפֹּל בָּהֶן מוֹם, וַיִּפְּלוּ דַמְיָהֶן לַנִּדְבָּה. שְׁאִין חֲטָאת הַצְּבוּר מֵתָה.

(50) ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר' יהודה האומר: ימותו. (51) כרב, ראה הלכה טו, והערה מז.

יז. הַמוֹם פּוֹסֵל⁵² בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֶפְלוּ מוֹם עוֹבֵר⁵³. וְכֵן אִם נִעֲשָׂה מַחְסֵר זְמַן⁵⁴ - נִפְסַל⁵⁵. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמּוֹ לְחֹלָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. שְׂדֵחִיתָו לְעֲזָאזֵל הִיא שְׂחִיטָתוֹ⁵⁶.

(52) שם סג: (53) שיתרפא אחר זמן. (54) עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסוים יהיה ראוי. (55) שם. (56) והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. [והמדובר כשנשחטה אמו אחרי ההגדלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא ג:].

יח. הִיָּה טְרֵפָה - פְּסוּל; שְׂנֵאֲמַר: יַעֲמֵד חֵי⁵⁷.

(57) וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה', וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוקו, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגדלה בלבד, ומן

אחת לַמְעֵלָה וְשֵׁבַע לַמְטָה). נִמְצָא מִפְּלֵ מְקוֹם שְׁנֵתָן מִדָּם הַפֶּר וְאַחֲרָיו מִדָּם הַשְּׁעִיר.

(33) שם. (34) שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומזה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ד (למחוק את הסוגריים הסובבים בבא זו בטעות. לעיני בעל כסף-משנה היתה גירסא עם תוספת מוטעית: "וחוזר ונותן מן השני, אחת למעלה ושבע למטה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחקה, אבל הבבא "וחוזר ונותן מן הראשון" נשארת. ומי שרשם את הסוגריים, טעה בדברי הכסף-משנה).

יב. קָבַל דָּם הַפֶּר בְּשִׁתֵּי פּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשְּׁעִיר בְּשִׁתֵּי פּוֹסוֹת, וַנִּתְעַרְבוּ³⁵ מִקֻּצַּת הַפּוֹסוֹת³⁶ וְלֹא נוֹדַע כּוֹס דָּם הַפֶּר מִכּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר - הָרִי זֶה מִזֶּה כָּל הַהִזְוֵת מִמְצוֹתָן מִן הַפּוֹסוֹת שְׁלֹא נִתְעַרְבוּ, וְשׁוּפָן שְׂרִירֵי אֵלָיו שֶׁהָיָה מֵהֶן עַל הַיִּסּוּד פְּמִצּוּהָ, וְאוֹתָן הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְשִׁפְכוּ לְאַמָּה³⁷.

(35) שם. (36) כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר ואיזו דם השעיר, ושתיים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורש"י פירש שהדמים מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירוש, שאמרו: "מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה גירסא אחרת היתה לפני רבינו). (37) כעין מרזב היה באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו, והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא, שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שיריים הנשפכים על היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח.

יג. פֶּר³⁸ יוֹם הַכַּפּוּרִים, אֵף עַל פִּי שְׂפֵהֶן גְּדוֹל קוֹנֶה מִשְׁלוֹ, שְׂנֵאֲמַר: פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ - הַמְקוֹם הַפְּקִיר מְמוֹנּוּ בּוֹ לְכָל אֲחָיו הַכֹּהֲנִים; שְׂאֵלוֹ לֹא הָיָה לָהֶן בּוֹ שְׂתֵּפוֹת - לֹא הָיוּ מִתְּפַרְרִין בּוֹ. לְפִיכָּךְ, אִם מֵת כֹּהֵן גְּדוֹל קֵדָם שְׁיִשְׁחַט הַפֶּר - הַכֹּהֵן שְׁעוֹמֵד תַּחְתָּיו אֵינוֹ מְבִיא פֶּר אַחֵר, אֶלֶּא שׁוֹחֵט אֶת שָׁלֵם רֵאשׁוֹן. וְאֵינוֹ חֲטָאת שְׁמֵתוֹ בְּעֲלִיָּה שְׂתֵּמוֹת³⁹, שְׁאִין חֲטָאת הַרְבִּים מֵתָה. שְׁחַט אֶת הַפֶּר וּמֵת קֵדָם שְׁיִכְפֹּר בְּדָמוֹ - הַכֹּהֵן הָאֲחֵר נִכְנָס בְּדָם זֶה וּמְכַפֵּר בּוֹ⁴⁰.

(38) שם נא: (39) ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים הלכה א. (40) שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ.) סובר כמותו.

יד. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים⁴¹ מִצּוֹתָן שְׂחִיטָה שְׁוִין בְּמִרְאָה⁴² וּבְקוֹמָה⁴³ וּבְדָמִים⁴⁴, וְלִקְרִיתָן פְּאַתָּה. אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן שְׁוִין - כְּשִׁרְיָן⁴⁵. לְקַח אַחַד מֵהֶן הַיּוֹם וְאַחַד לְמַחֵר - כְּשִׁרְיָם.

(41) משנה שם סב. (42) שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. (43) שלא יהיה אחד גבוה מהשני. (44) שיהיה מחירם שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. (45) שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. (69) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר הסממנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן, שאינו ממיני צמחי בושם. (70) נימוק למעלה עשן: בגמרא שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את הכתוב הראשון בלבד. (71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה. (72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. (73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. (74) וא"כ ביאתו היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה.

כו. הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כזית ביהיכל - חיב מיתה⁷⁵.

(75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר' אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני שבהיכל כזית הקטרה היא.

כז. חפינת הקטרת⁷⁶ - עבודה, והמחשבה⁷⁷ פוסלת בה. וכן חתיית הגחלים⁷⁸ לקטרת נפסלת במחשבה, שמכשיירי קרבן קרבן.

(76) בעיא שנפשטה ביומא מח. (77) בהלכות פסולי המוקדשים פי"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפסולות. (78) בעיא שנשארה בתיקו. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה כח (כסף-משנה).

כח. חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או ממשטה למעלה⁷⁹, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרב זו לזו⁸⁰, או שנתפזרה קטרת מידו על הארץ ואספה⁸¹, או שחפן חברו ונתן לחפניו⁸², או שחפן ומת ונקנס שני שחפן ראשו⁸³ - כל אלו ספק, ולא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה.

(79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו - פסולה. (80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא נפשטו (שם מז:). (81) בעיא שלא נפשטה - שם מח. (82) שם מט. (83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופן שנית את הקטורת בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א) שחזור וחופן אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי, ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם-משנה.

סליקו להו הלכות עבודת יום הפפורים בסייעתא דשמיא

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצות: אחת מצות עשה, ושתיים

הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגדרה - נפסל. (משנה-למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא.

יט. חלה⁵⁸ השעיר ואין יכול להלף - מרפיבו על כתפו, ואפלו בשבת.

(58) שם סו:

כ. חלה המשלח⁵⁹ - הרי זה משלחו ביד אחר⁶⁰.

(59) שם. (60) אע"פ שלא הוזמן לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז.

כא. נטמא⁶¹ המשלח - הרי זה נכנס למקדש⁶² ונטלו ויוצא; שנגמר: ביד איש עתי המדברה - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.

(61) שם. (62) ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב.

כב. דחפו ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו⁶³ בכל דבר שממיתו. ואיברי שעיר זה מתרין בהניה⁶⁴.

(63) שם. (64) שם סו. מחלוקת בין רב ושמואל, ורבא מכריע (שם סז): שמתרים "שלא אמרה תורה שלח לתקלה", פירוש שאם תאמר שהם אסורים בהנאה, אפשר שייכשלו בהם בני אדם שימצאום ולא ידעו שאיברי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם.

כג. נפחתה תקרה של היכל - לא הנה מזה; שנגמר: באהל מועד⁶⁵.

(65) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. זבחים מ.

כד. מזבח⁶⁶ שלא נתחנף בקטרת - לא יזה עליו; שנגמר: מזבח קטרת הסמים.

(66) משנה מנחות מט. שאין מחנכים את המזבח אלא בקטורת הסמים. ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של אביי.

כה. חסר⁶⁷ מן הקטרת אחד מסמניה⁶⁸ או מעלה עשן⁶⁹ - חיב מיתה עליה; שנגמר⁷⁰: ולא ימות פי בענן ארצה על הפפרת. וכן חיב מיתה על ביאתו בלא מצוה⁷¹. לפיכך, אם שגג בביאה⁷² והזיד בקטרת⁷³, או שנקנס בקטרת שלמה עם החסרה⁷⁴ - חיב מיתה.

(67) בברייתא שם נג. (68) אחד עשר מיני סממנים היו בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סלעים²⁰ ומקריבו אשם ומתכפר לו. וזהו הנקרא אשם מעילות. שנאמר: וחתאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו וגומר. ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו וגומר. ושלום הקרן בתוספת חמש עם הבאת הקרבן - מצות עשה.

10) ואינו חייב מיתה בידי שמים. פסק כחכמים בברייתא, פסחים לג, א. 11) לכאורה משמע שנוסף על המלקות, על המועל גם לשלם. אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' נערה בתולה ה"א, וכן בפ"ד מהל חובל ומוזיק ה"ט שאין אדם לוקה ומשלם. ובספר 'הר המוריה' מפרש: לוקה או משלם. פירוש, במזיד והתרו בו למלקות - לוקה אבל אינו משלם, כרבי יוחנן בכתובות לב, ב - נגד דעת עולא, הסובר לוקה ומשלם. וכשלא התרו בו משלם ואינו לוקה, כרבי יוחנן שם לה, ב - בניגוד לדעת ריש לקיש. 12) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד - פטור מלשלם. 13) פירוש, הקרן בלבד בלי כל תוספת. לשון המקרא שם (ה, כד): ושלם אותו בראשו, אבל בשוגג מוסיף חומש. 14) כלל בידינו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו, ובפרשתנו המובאת למעלה אין כל אזרה. 15) מכות ז, א. ואפילו לאחר זריקת הדם. 16) מקטירים אותה על המזבח. 17) לומדים מעולה (כסף-משנה). אמנם במסכת תמורה לב, ב - לומד רבי דין מעילה בחטאת ואשם, מהכתוב (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'", אבל שם המדובר בשוגג לחייבו קרן וחומש ואשם, אבל לא מלקות במזיד. 18) דינו מפורש במקרא (שם ה, יד-טז). 19) ראה לקמן ה"ה. 20) בתורה (שם) כתוב: "והביא את אשמו לה' איל וגו' בערך כסף שקלים". וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא פ"כ, דרשו: יכול (כלומר, יכול מי שהוא לפרש) דינרים? תלמוד-לומר "שקלים": יכול שקלי נחושת? תלמוד-לומר כסף" (גירסת הגר"א). וכן במשנה כריתות כב, א - יביא אשם בשני סלעים. סתם סלע האמור בתלמוד הוא שקל הכתוב בתורה, וערכו ארבעה דינרי כסף ורומאיים.

ד. תשלום הקרן²¹ והבאת האשם²² מעפכין הפפרה, ואין החמש מעפכ; שנאמר: באיל האשם - איל ואשם²³ מעפכין, ואין החמש מעפכ.

21) ברייתא, בבא-קמא קיא, א. 22) הקרבן. 23) בגמרא שם למדו מהמקרא, שאשם הנאמר כאן פירושו - הקרן.

ה. הביא מעילתו²⁴ עד שלא הביא אשמו²⁵ - לא יצא²⁶. נסתפק לוי²⁷ אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן²⁸. והחמש הרי הוא פתחלת ההקדש, ואם נהנה בו - מוסיף חמש על החמש²⁹. ויכר בארנו³⁰ כמה פעמים, שהחמש אֶחָד מארבעה³¹ מן הקרן, עד שיהיה הוא וְחִמְשׁוֹ חֲמִשָּׁה.

24) פירוש, קרבן מעילה. 25) קרן (ראה הלכה הקודמת). 26) הגירסה שלפנינו בברייתא שם, היא להיפך: "מנין שאם

מִצֹּת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְשֵׁלֶם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֲמִשׁ וְקֶרֶבֶן. וְזֶהוּ דִין הַמוֹעֵל. ב) שְׁלָא לַעֲבֹד בְּקִדְשִׁים. ג) שְׁלָא לְגַזֵּז קִדְשִׁים. וּבִאֲוָר מִצֹּת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג.

א. אָסוּר לְהִדְיוּט² לְהֵנוֹת מִקִּדְשֵׁי הַשָּׁם³, בֵּין מִדְּבָרִים הַקְּרִבִּין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקִּדְשֵׁי בְּדָק הַבֵּית⁴. וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּשׁוּה פְּרוּטָה⁵ מִקִּדְשֵׁי הַשָּׁם - מְעַל⁶.

2) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה' כולם הדיוטות. 3) זה מבואר בתורה (ויקרא ה, יד-טז). 4) משנה, מעילה טו, א. דברים שהם רכוש הקדש ועומדים להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש וכדומה, נקראים קדשי בדיק הבית. 5) משנה, שם יח, א. הפרוטה היא המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד, ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך. לקמן פ"ז ה"ח וה"ט, כתב רבינו, שפטור רק מקרבן ומהוספת חומש, אבל עבר על איסור תורה ומחויב להחזיר את הקרן. 6) מלשון הכתוב (שם, יד): "ומעלה בו מעל".

ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בְּאַכִּילָה⁷ מִן הַקְּרִבָּנוֹת, כְּגוֹן בֶּשֶׂר חֲטָאֵת וְאֲשָׁם אַחַר זְרִיקַת דָּמָן אוֹ שְׂמֵי הַלֶּחֶם אַחַר זְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכֹּבָשִׁים - אֵין בָּהֶן מְעִילָה⁸. אֶפְלוּ אֶכַל הָזֶר מֵאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמַקְצֵת בְּנֵי אָדָם לְהֵנוֹת בָּהֶן - כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵהֶן לֹא מְעַל. וְאֶפְלוּ נִפְסְלוּ וְנִאֶסְרוּ בְּאַכִּילָה⁹, הוֹאִיל וְהִיתָה לָּהֶן שְׁעַת הַתֵּר - אֵין תִּיבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה.

7) משנה, מעילה ב, א. 8) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. והתורה אמרה (שם): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. 9) במשנה, שם: "כלל אמר רבי יהושע, כל שהיה לה שעת היתר לכהנים - אין מועלים בה, וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים - מועלים בה. איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שלנה ושנטמאה ושיצאה". מובן, שמדובר כשנפסלו אחר זריקת הדם והותרו באכילה.

ג. כָּל הַמוֹעֵל בְּזָדוֹן - לוֹקָה¹⁰, וּמְשַׁלֵּם¹¹ מֵה שִׁפְגָם¹² מִן הַקִּדְשׁ בְּרֵאשׁוֹ¹³. וְאִזְהָרָה¹⁴ שֶׁל מְעִילָה מִזֶּה שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֵי מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְגוֹמַר וְנִדְרֵיךָ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שִׁזּוֹ אִזְהָרָה לְאוֹכַל מִבְּשׂוֹר עוֹלָה¹⁵, הוֹאִיל וְכָלוּ לְשָׁם¹⁶. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר כָּל קִדְשֵׁי¹⁷ שֶׁהוּא לְהַשֵּׁם לְבָדוּ, בֵּין מִקִּדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקִּדְשֵׁי בְּדָק הַבֵּית, אִם נֶהֱנֶה בָּהֶן שׁוּה פְּרוּטָה - לוֹקָה. מְעַל בְּשִׁגְגָה¹⁸ - מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֶנָּה וְתוֹסֶפֶת חֲמִשׁ¹⁹, וּמְבִיא אֵיל בְּשָׁנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגמרא, ודילג על ברייתא מפורשת). (40) אין לוקים על ספק עבירה.

ט. **בְּהֵמַת הַקֶּדֶשׁ⁴¹ שֶׁנֶּפֶל בָּהּ מוֹם וְנִפְדָּת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴² - אֵינָה מְתַרְתּ בְּגָזָה וְעִבּוּדָה, וְהָרִי הִיא בְּאֶסְרוֹהָ⁴³ עַד שֶׁתִּשְׁחַט. נִשְׁחַטָּה אַחַר פְּדִינָהּ - הַתָּרָה בְּאֶכִילָהּ⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקָּדַם הַקֶּדֶשׁ אֶת מוֹמָן⁴⁵ אוֹ קָדַם מוֹם עוֹבֵר⁴⁶ לְהַקְדִּישׁוֹ; אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּעֶלְת מוֹם קָבוּעַ לְמַזְבֵּחַ - אֵינָה אֶסְרוֹהָ בְּגָזָה וְעִבּוּדָה אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁷; נִפְדָּת - הָרִי זֶה כְּחֵלְוִין לְכָל דָּבָר, וְהִצָּא לְחֵלְוִין לְהַגְזוֹ וְלְהַעֲבֹד⁴⁸. חוּץ מִן הַבְּכוּר⁴⁹ וְהַמְעַשְׂרִי⁵⁰, שֶׁהַקֶּדֶשׁ חָלָה עַל גּוֹפָן אָף עַל פִּי שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי מוֹמִין קָבוּעִין מִתְחַלְתֵּן, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֵלְוִין לְהַגְזוֹ וְלְהַעֲבֹד לְעוֹלָם⁵¹. וְאִסּוּר לְהַרְבִּיעַ בְּבָכוּר⁵² אוֹ בְּפָסוּלֵי הַמְקַדֵּשׁ⁵³.**

(41) משנה, בכורות יד, א. (42) פ"א מהל' איסורי מזבח ה"י. (43) בגמרא שם טו, א - למדו דין זה מהמקרא. (44) והוא-הדין בגיזוה. כך משתמע ממה שכתב למעלה "עד שתשחט", וכך כתבו ה'תוספות' בפירושו בכורות כה, א - ד"ה שער. (45) וירדה עליהם קדושת הגוף חמורה. (46) מום שיתרפא אחר זמן מסוים. (47) מגזירת חכמים. שם יד, א. (48) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושה חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי לא היתה ראויה למזבח. (49) עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. (50) מצות-עשה לעשר כל שנה את הבקר והצאן שנולדו באותה שנה (פ"ו מהל' בכורות ה"א), ואמרה תורה (ויקרא כז, לב): "לא יגאל", שאינו יוצא לחולין על-ידי פדיון אלא נאכל במומו בכבור בעל מום. (51) כלומר, עד שיישחטו. ראה למעלה הערה מג. (52) מקור הלכה זו בברייתא מועד קטן יב, א: "תנו רבנן, אין מרביעים בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו (בדומה לכך) אין מרביעים בכבור ולא בפסולי המוקדשין". ופירש רש"י שם, שהטעם משום איסור עבודה בקדשים. ומשמע מדברי רבינו כאן שרק איסור יש בזה, אבל אינו לוקה. והטעם, מפני שהאדם אינו עושה עבודה רק הוא גורם שהבהמה תעבוד (משנה-למלך, ראה השגותיו החמורות על הכסף-משנה שהביא מקור אחר). (53) קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזוה ועבודה, כנאמר למעלה ה"ט. רבינו עוסק כאן בדיני מעילה ואיסורי עבודה בקדשים ועל איסור זה אינו לוקה, כמו שכתוב בהערה הקודמת, אבל לוקה הוא משום מרביע כלאים כמו שכתב בפ"ט מהל' כלאים ה"א. ראה שם טעמו של דבר.

י. **מִתֵּר לְתֵלֶשׁ⁵⁴ אֶת הַשְּׂעִר לְכַתְחֵלָה מִן הַקֶּדֶשׁ כְּדֵי לְהִרְאוֹת הַמוֹם לְמַמְחָה. וְאוֹתוֹ הַשְּׂעִר שֶׁתֵּלֶשׁ אוֹ שֶׁנֶּשֶׂר מִן הַבְּהֵמָה⁵⁵ אוֹ מִן הַבְּכוּר וְהַמְעַשֵּׂר - הָרִי זֶה אֶסּוּר בְּהִנְיָה, אֲפֹלוּ לְאַחַר שֶׁיִּשְׁחַטּוּ מִפְּנֵי מוֹמָן; גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁהָה אוֹתָן⁵⁶, הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין לְכַפְּרָה⁵⁷. אֲבָל צִמֵּר הַנוֹשֵׂר מִן הַחֲטָאֵת וְהָאֲשָׁם -**

הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא?" והעיר על זאת הראב"ד בהשגותיו, אולם אינו חולק על רבינו בדין עצמו, כי אשם בברייתא פירושו קרבן האשם, ומעילתו היינו קרן (ראה פירוש רש"י שם), ורבינו הודיע לנו כבר בהלכה הקודמת שאשם האמור בתורה במקום זה הכוונה לקרן, ולכן נקט הסגנון המתאים (ראה כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). וגם הברייתא עצמה מפרשת בסופה, שהאשם היינו קרן. (27) במשנה כריתות כב, א - מחייב רבי עקיבא אשם תלוי על ספק מעילה, כמו בספק חייבי כריתות. וחכמים חולקים עליו. ופסק כחכמים. (28) לפי הענין, מסתיימת כאן ה"ה. (29) בבא-מציצא נד, ב. אמרו דין זה בזר האוכל תרומה ובגואל שדהו שהקדיש, ומשם למדנו לחומש של מעילה. (30) הל' תרומות פ"י ה"כ, ומעשר שני פ"ה ה"א. (31) גמרא, שם נד, א. ובלשון התלמוד: חומשא מלבר.

ו. **יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין חִיבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה³², אֲבָל אֶסּוּר לְהַנּוֹת בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהַנְּהֵנָה מֵהֵן - מְשַׁלֵּם קֶרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינּוּ מוֹסְפִי הַמְשַׁלֵּם³³ וְאֵינּוּ מְבִיא אֲשָׁם.**

(32) במעילה פ"ג שנינו שיש דברים שאסור ליהנות מהם ואין בהם דין מעילה, "לא נהנין ולא מועלין", ומפרש רבינו לא נהנין היינו מדרבנן, וכן פירשו בגמרא תמורה ג, א - את הברייתא "קדשי גויים לא נהנין ולא מועלין". (33) מעילה ב, ב. דאורייתא משלמים חומש, דרבנן לא.

ז. **כָּל קֶדֶשׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים בֵּין קֶדְשִׁים קְלִים, אֶסְרוּרִין בְּגָזָה וְעִבּוּדָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תַגְזוּ בְּכוֹר צֹאנְךָ. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר קֶדְשִׁים³⁴. וְהַגְזוֹז אֶת הַשׁוֹר אוֹ הַעֹבֵד בְּצֹאן - לוֹקְהָ³⁵ מִן הַתּוֹרָה. וְתוֹלֵשׁ אֵינּוּ פְּגוּזָה³⁶. וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאִינּוּ לוֹקָה עַד שֶׁיִּגְזוּ כְּדֵי רַחֵב הַסִּיט³⁷ כְּפּוֹל. לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִשְׁבַּת³⁸.**

(34) קדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית אסורים בגיזוה ועבודה מדרבנן (לקמן ה"ב). (35) ברייתא, בכורות כה, א: "מנין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה? תלמוד-לומר לא תעבוד ולא תגזו". ופירש רש"י: וא"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. (36) שם. וראה משנה, שם כד, ב. (37) שתות הזרת. כך פירש רבינו בהל' ערלה פ"ג, ובהל' שבת פ"ג, אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז, כתב שהסיט כשני שלישי זרת. ראה הערה בהל' פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב. (38) שאינו חייב עד שיגזו כשיעור זה. ראה בהערה הקודמת.

ח. **סֶפֶק קֶדְשִׁים³⁹, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהִיא סֶפֶק בְּכוֹר וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - הָרִי הֵן אֶסְרוּרִין בְּגָזָה וְעִבּוּדָה, וְהַגְזוֹז אוֹ הַעֹבֵד בְּהֵן - אֵינּוּ לוֹקְהָ⁴⁰.**

(39) ברייתא, נדרים יט, א. ובבא-מציצא ו, ב. (בכסף-משנה ציין מקור הדין בכורות יח, ולפלא שהסתמך על דיוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז אלול - ספר עבודה - הלכות מעילה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הצמר שתלש אלא יניחו כך שהוא מסובך בצמר הקבוע בעור.

יב. קדשי בדיק הבית⁶⁵ אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים⁶⁶, אכל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אכל מפיין אותו מפת מרדות⁶⁷.

65 מימרא של רבי אלעזר, שם כה, א. 66) כך פירשו שם את דברי רבי אלעזר. 67) מלקות מדרבנן כפי שיקול דעת בית הדין.

יג. המקדיש⁶⁸ עבר למזבח⁶⁹ - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים. מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדיש אבר אחד⁷⁰ מן הבהמה, בין לבדק הבית⁷¹ בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה פלה בגזה⁷² ועבודה⁷³ או אינה אסורה, לפיכך אין לוקין עליה.

68) תמורה יא, ב. 69) משמע שאם הקדיש העובר לבדק הבית, אמו מותרת בעבודה, ואע"פ שאמר בהלכה הקודמת, שקדשי בדיק הבית אסורים בעבודה. והטעם, מפני שבנידון דלפנינו איסור העבודה הוא מדרבנן, לא גזרו על קדשי בדיק הבית, שכל איסור העבודה בהם הוא רק מדרבנן. 70) בעיא (שם) שלא נפשטה. 71) הבעיא שם היא אם היא אסורה מן התורה, ואם נאמר שהתורה אסרה גם בהקדיש אבר אחר, גם בקדשי בדיק הבית שאסור מדרבנן הדין כך, שכל שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו (הר המורה). 72) אבל האבר שהקדיש, פשוט שאסור בגיזה. ובשיטה מקובצת שם פירש שהאיבעיא היא על אותו אבר. 73) בגמרא שלפנינו הבעיא היא בגיזה בלבד, ומשמע שבעבודה לא היה השואל מסופק כלל, שהרי גם אותו האבר יכחיש ע"י העבודה, וכן פירש רש"י שם. ואולי טעות-סופר כאן, ויש למחוק את המילה "ועבודה".

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

פָּרָק שְׁנַיִ

1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם .

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שייזרק הדם². נזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שייצאו לבית הדשן, שהרי הן לאשים³, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שייזרק הדם. הוציא אמורייהן לחוץ קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שייזרק הדם; נזרק הדם, אף על פי

מִתָּר פְּהַנְיָה⁵⁸ לְאַחַר שְׁחִיטָתוֹן מִפְּנֵי מוֹמֵן; הוֹאִיל וּלְכַפְּרָה הֵן בְּאֵין, אֵינּוּ מִשְׁהָה אוֹתָן⁵⁹. וְאִם נִתְּלַשׁ מִן הָעוֹלָה - הָרִי זֶה סִפְקוֹ⁶⁰. וְכֹל שִׁינְתְּלַשׁ מִכָּל הַקְּדָשִׁים⁶¹ אַחַר שְׁנִפְּלָה בְּהֵן מוֹם - הָרִי הוּא מִתָּר בְּהַנְיָה, שְׁהָרִי לֹא תִלֵּשׁ בְּיָדוֹ; חוּץ מִן הַכְּבוֹר וְהַמְּעַשֵּׂר⁶², שְׁאֵף הַנִּתְּלַשׁ מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁנִפְּלָה בּוֹ מוֹם אֲסוּר בְּהַנְיָה.

54) משנה, בכורות כד, ב. 55) שהקדישה לשלמים או לתודה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום, אבל כשנשר לאחר שנפל בה מום, כותב רבינו בסוף ההלכה שבכל הקדשים מותר חוץ מכבור ומעשר. ראה בהערה שם. 56) כדי להשתמש בצמר שינשור מהם. פסק כחכמים במשנה, שם כה, ב. 57) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים זמן רב. 58) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום, דין זה למד רבינו מהאיבעיא של רבי ינאי שם בעולה תמימה שנתלש ממנה צמר, ואמרו שם שבחטאת ואשם אין כל ספק שהצמר מותר, ומזה יוצא שאפילו נתלש לפני שהוממו מותר (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ודוקא הנושר, אבל אם תלש בידים אסור. זה מבואר בגמרא שם: "תולש מי איכא מאן דשרי?" (הלא אין מי שיתיר תולש?). 59) כי מעוניין הוא למהר ולהתכפר. 60) איבעיא, שם. עולה עיקרה לא לכפרה, אבל היא מכפרת עבירות על מצוות-עשה, ולפיכך יש פנים לכאן ולכאן. והאיבעיא לא נפשטה. 61) אפילו עולה ותודה ושלמים, רבי ינאי שם שאל מהו דין הצמר שנתלש מעולה תמימה. ומשמע שאם נתלש מבעלת מום, ידוע היה לו שמוותר. ראה למעלה הערה נו. 62) משנה, שם כה, א. אסרו חכמים בפירוש את הצמר שנתלש מכבור בעל מום, והוא-הדין למעשר, שהרי קדושת הגוף חלה עליו אפילו כשהבהמה היא בעלת מום כמו בכבור, ראה בהלכה הקודמת. ובסיכום הדינים שנאמרו בהלכה זו, יש לקבוע, שבנוגע לצמר של בהמות קדשים מחלק רבינו את הקרבנות לשלשה סוגים: א. בכור ומעשר: ב. שלמים ותודה. ג. חטאת ואשם. עולה אינה סוג בפני עצמו אלא ספק סוג ב' ספק סוג ג'. ופרטי דיניהם הם: צמר שנתלש בידים אסור בכל שלושת הסוגים. נשר מאליו כשהבהמה תמימה - סוג א' וב' אסור, וסוג ג' מותר. נשר מאליו אחרי שנפל בה מום - ב' וג' מותר, א' אסור. עולה היא כאמור ספק ב' או ג', והולכים לחומרא. פירושנו זה מסלק את תמיהתם של האחרונים שכאילו דברי רבינו כאן סותרים למה שאמר למעלה בהלכה זו עצמה: "או שנשר מן הבהמה", והציעו למחוק את התיבות "מן הבהמה", ולפי פירושנו אין כל סתירה.

יא. השוחט⁶³ בכור או שאר מקדשין - תולש את השעור מפאן ומפאן לעשות מקום לספין, ובלבד שלא יזיזו⁶⁴ ממקומו.

63) משנה, שם כד, ב. 64) פירוש, שלא יזיז ממקומו את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁעֵדֶיךָ הֵן בַּחוּץ וְלֹא הִחְזִירָן - מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴.
שְׁהִירָקָה מוֹעֲלֵת לְיוֹצֵא בֵּין לְהַקְלֵס⁵ בֵּין לְהַחְמִיר⁶.

(2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). (3) עומדים להקטרה על המזבח. (4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי מעילה. (5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שייזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר' עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו. (6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה).

ב. כָּל קִדְשֵי קִדְשִׁים מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בָּהֶן בְּדָבָר שֶׁכִּלּוֹ לְאֲשִׁים עַד שְׁיִשְׂרָף וְיֹצֵא לְבֵית הַדְּשָׁן, וְאִין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ.

(7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן שם ט.

ג. פִּיֶּעֶד? הַעוֹלָה, אֶחָד עוֹלֵת הַעוֹף וְאֶחָד עוֹלֵת בְּהֵמָה, וְהַקֶּמֶץ⁸ וְהַלְבוּנָה⁹, וּמִנְחַת פְּהֵינִים¹⁰ וְהַחֲבֹתִין¹¹ וּמִנְחַת נְסִיכִים¹² - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעַת הַקִּדְשָׁן עַד שְׁיִצְאוּ אַחַר שְׂרַפְתָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדְּשָׁן.

(8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. (9) מין בושם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. (10) כהן המביא מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (11) כהן גדול מקטיר כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. (12) רוב הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים עימם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח.

ד. וְכֵן פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִין וְשְׁעִירִים הַנֶּשְׂרָפִין¹³ - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעַת הַקִּדְשָׁן עַד שְׁיִשְׂרָפוּ וְתִגְמַר שְׂרַפְתָּן בְּבֵית הַדְּשָׁן¹⁴ וְיִתְדֵי¹⁵ הַבֶּשֶׂר; אֲכָל קֶדֶם שְׁיִתְדֵי - מוֹעֲלִין בוֹ וְהוּא בְּבֵית הַדְּשָׁן.

(13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין שטעו בהוראה והתירו אסור שיש בו כרת ועשו ישראל על פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית הדשן. (14) כאימורי קדשי קדשים. (15) ימס, יתפרק.

ה. וְכֵן פְּרָה אֲדָמָה - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשְׁהֻקְדָּשָׁה עַד שְׁתַּעֲשֶׂה אָפֶר. אָפֶר עַל פִּי שְׁהִיא כְּקִדְשֵי בְּדָק הַבֵּית¹⁶,

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא כקדשי בדק הבית, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה".

והקשו מפרשי הרמב"ם: א. מהו הלשון "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית? ב. מהמילים "תנאי בית-דין הוא, שלא ימעול אדם באפר הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא" מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו שמה שכתב "שהיא כקדשי בדק הבית", הכוונה שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת". ובנוגע למה שכתב "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הוו, דאורייתא בה מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות מפני חשש מעילה, העמידוה על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: שאם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדק הבית", ולא לכתוב בלשון המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית".

ב: פשטות הלשון "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה" הוא שמדרבנן אין מועלין באפרה, אבל מהתורה מועלין גם באפרה.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן סה, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(16) כלומר, אינה קדשי בדק הבית ממש, אלא כעין קדשי בדק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשתמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה.

ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור¹⁸ - מועלים בכלן משהקדשו עד שייזרק הדם; נזרק הדם - מועלין באמוריהן עד שייצאו לבית הדשן, ואין מועלין בפשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכלם.

י. לג שִׁמְוֹן²⁸ שֶׁל מִצְרַע - מוֹעֲלִין בוּ מִשְׁהֻקְדָּשׁ בְּכָלִי עַד שִׁיזְרַק דָּם הָאֲשֶׁם²⁹. נִזְרַק דָּם הָאֲשֶׁם - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין עַד שִׁיִּתְנוּ מִמֶּנּוּ מִתְנוּתָיו. נִתְנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְנוּת - הִתְרוּ הַשְּׂרִירִים³⁰ בְּאֻכְלָהּ³¹ כִּכְשֵׁר חֲטָאת וְאֲשֶׁם.

(28) ברייתא זבחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נתן שמן על תנוך אונו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נתן על ראשו (ויקרא יד). (29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות שאמרנו. (30) השמן שנשאר בלוג. (31) לכהנים.

יא. פֶּל דְּמֵי שְׁחִיטַת הַקֹּדְשִׁים³² - אֵין מוֹעֲלִין בוּ, בֵּין לִפְנֵי כִּפְרָה בֵּין לְאַחַר כִּפְרָה, עַד שִׁיִּצְא לְנַחַל קְדֻרוֹן³³. יִצְא לְנַחַל קְדֻרוֹן - מוֹעֲלִין בוּ³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה נִמְכָּר לְגִנוֹת וְדָמֵי הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל הַמְקִיז דָּם לְבִהְמַת קֹדְשִׁים - הֵרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה וּמוֹעֲלִין בוּ³⁵; הוּאִיל וְאִינָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת בְּלֹא דָם, הֵרִי הוּא כְּגֻרְפָּה³⁶.

(32) שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. (33) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. (34) הראב"ד בהשגותיו כותב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביומא נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירושו על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. (35) מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. (36) מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה.

יב. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים שִׁפְרָשׁוּ מִקְדָּשֵׁי קֹדְשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁷; פָּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸. עֲצָמוֹת הַעוֹלָה שִׁפְרָשׁוּ לִפְנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה³⁹, שֶׁהִזְרִיקָה מִתְּרַת אוֹתָם⁴⁰; וְאִם פָּרְשׁוּ אַחַר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצָמוֹת הַעוֹלָה שִׁפְקָעוּ⁴² מֵעַל הַמְזֻבָּח קִדְּם חֲצוֹת הַלֵּילָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחַר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אָף עַל פִּי שִׁפְקָעוּ קִדְּם חֲצוֹת, בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלֵּילָה וְנִעְשׂוּ כֵּל הַאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַפְּלוּ וְנִעְשׂוּ אֶפְר.

מִשְׁהֻקְדָּשָׁה עַד שִׁינָה דָּמָה; הִזָּה דָּמָה - אֵין בָּהּ מְעִילָה. אֲבָל אֲסוּר לְהִנּוֹת בְּמִרְאֵתָהּ¹⁹ וְנוֹצְתָהּ²⁰, וְהִנְהִינָה בָּהֶן אַחַר הִזָּה - לֹא מְעַל.

(18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לר. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה.

ז. הַמִּנְחוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ, אָף עַל פִּי שִׁעֲדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרַת, עַד שִׁיִּקְטִיר הַקֶּמֶץ. קָרַב הַקֶּמֶץ - הִתְרוּ הַשְּׂרִירִים בְּאֻכְלָהּ. וְאִם נִפְסְלוּ הַשְּׂרִירִים אוּ חִסְרוּ וְאַחַר כֵּן הִקְטִיר הַקֶּמֶץ, הוּאִיל וְהִקְטִירָה זוּ אִינָה מִתְּרַת הַשְּׂרִירִים בְּאֻכְלָהּ - הֵרִי הַדָּבָר סָפֵק אִם יִצְאוּ יְדֵי מְעִילָה אוּ לֹא יִצְאוּ.

ח. לַחֵם הַפָּנִים²¹ - מוֹעֲלִין בוּ מִשְׁהֻקְדָּשׁ, אָף עַל פִּי שִׁעֲדִין לֹא נִאֲפָה, עַד שִׁיִּקְטִיר הַבְּזִיכִין. הַקְטִיר הַבְּזִיכִין - הִתְרַ בְּאֻכְלָהּ. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²² - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ, קִדְּם שִׁיאָפוּ, עַד שִׁיִּזְרַק דָּם הַכִּפְּשִׁים. נִזְרַק דָּם הַכִּפְּשִׁים - הִתְרוּ בְּאֻכְלָהּ.

(21) שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בזיכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

ט. הַנְּסָכִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ. יָרְדוּ לְשִׁיתֵינָם²³ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מִיָּם שִׁמְוֹנְסָכִים בְּחַג הַסַּפּוֹת, כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה בְּפִדְ²⁴ שֶׁל דָּבָר - אֵין נִהְיִין²⁵ בָּהֶן, וְהִנְהִינָה - לֹא מְעַל²⁶; נִתְנוּ אוֹתָן בְּצִלּוּחִית - מוֹעֲלִין בְּכָלָן²⁷, שֶׁהִרִי הֵן מִפְּלֵל הַנְּסָכִים.

(23) חלל תחת המזבח שנתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). (24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים וייפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. (25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. (27) מצוה לנסך שלושה לוגין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להקרב אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כן, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף.

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

א. קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ שָׁמְתוּ - יָצְאוּ מִיַּד מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שֶׁיִּפְסְלוּ בְּהֵן הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁכֶּבֶר בְּאַרְנוֹם - מוֹעֲלִין בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הֵתֵר לְאַכִּילַת פְּהַיִּים; אֲבָל אִם הִיָּה לְקְדָשֵׁי קְדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים שְׁעַת הֵתֵר וְאַחַר כֵּן נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בְּאַכִּילָה, הוֹאִיל וְהֵתֵרוּ שְׁעַת אַחַת - אִין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבַר שְׁהִיָּה רְאוּי לְאַכִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בִּיצֵד? קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ קִדְּם שְׁיִגִיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁשְׁחָטוּ בְּדָרוֹם; אִף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצִפּוֹן, אוֹ שֶׁשְׁחָטוּ בְּצִפּוֹן וְקָבַל בְּדָרוֹם, אוֹ שֶׁשְׁחָט בְּיָם וְזָרַק בְּלִילָה, אוֹ שֶׁשְׁחָט בְּלִילָה וְזָרַק בְּיָם, אוֹ שֶׁעֲשָׂאן בְּמַחְשָׁבַת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחְשָׁבַת הַמְּקוֹם, אוֹ שֶׁקָּבַל הַפְּסוּלִין אֶת דָּמָן אִף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּהוּ בְּשָׂרִים, אוֹ שֶׁזָּרְקוּהוּ פְּסוּלִין אִף עַל פִּי שֶׁקָּבַלוּהוּ בְּשָׂרִים, אוֹ שֶׁיָּצְא הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר כְּלוֹ קִדְּם וְזִיקַת הַדָּם, אוֹ שֶׁלֶן הַדָּם - בְּכָל אֵלוֹ מוֹעֲלִין בְּכָל לְעוֹלָם, שְׁהִרִי לֹא הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הֵתֵר. אֲבָל אִם הִגִיעַ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ כְּמִצְוַתוֹ וְאַחַר כֵּן לֶן הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שֶׁנִּשְׁטַמָּא הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שֶׁיָּצְא הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין¹⁰ לְחוּץ, אוֹ שֶׁיָּצְא מִקְצַת הַבֶּשֶׂר קִדְּם וְזִיקַת דָּמִים - בְּכָל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אִין מוֹעֲלִין בְּשֵׂאֵר בְּשָׂרֵין¹¹, שְׁהִרִי הִיָּה לוֹ שְׁעַת הֵתֵר לְאַכִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹².

2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. 3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראייה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילימא (שמא תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יחא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)?" ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-יג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו נימוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. נויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק ה מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים

37) עד שיזרק הדם, אבל אחר שזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). 38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. 39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים. 40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. 41) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. 42) קפצו ונפלו על הרצפה. 43) דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים.

יג. גְּחַלַּת שֶׁפָּקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לְפָנֵי חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גְּחַלַּת שֶׁל קְדָשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהַשְּׁלֵהֶבֶת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

יד. דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴⁴, בֵּין קִדְּם הִרְמַת הַדֶּשֶׁן בֵּין אַחַר הִרְמָהּ⁴⁵ - מוֹעֲלִין בּוֹ.

44) כשעודנו על המזבח. 45) ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה".

טו. דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדֶשֶׁן הַמְּנוֹרָה - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין⁴⁶.

46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.

טז. כָּל בְּהֵמַת קְדָשֵׁי קְדָשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, בֵּין שֶׁקָּדְּם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדִּישָׁהּ בֵּין שֶׁקָּדְּם הַקְדִּישָׁהּ לְמוֹם קְבוּעַ, וְאַפְלוּ הִיתָה מַחֲסֵר זְמַן⁴⁷ - מוֹעֲלִין בָּהֶם מִשְׁהֻקְדָּשׁוֹ עַד שֶׁיִּפְדוּ. אֲבָל תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִיעַ זְמַנָּן⁴⁸ וְכִנִּי יוֹנָה שֶׁעֶבֶר זְמַנָּן וְהֵן קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן - הַנְּהַגָּה לֹא מְעַל⁴⁹. הוֹאִיל וְאִין רְאוּיִין לְפִדְיוֹן - הִרִי הֵם בְּחֻטְאוֹת הַמִּתּוֹת, לְפִיכֵף אִין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה ימים ללידתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. 48) תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. 49) פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבדל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַפְּשָׁיִם לְעִבּוּדָה וְקָבְלוּ שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ¹⁵ וְזָרְקוּהוּ - אֵינָן מוֹעֲלִין בְּבִשְׂרָן; שְׂאִין הַפְּסוּלִין עוֹשִׂין שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ שְׂרִימָה¹⁶. חוּץ מִן הַטָּמֵא, הוֹאֵיל וְרֵאוּי לְעִבּוּדַת צְבוּר¹⁷, עוֹשֶׂה שְׁאָר דָּם שְׂרִימָה¹⁸.

(13 שם ה: 14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. בַּיֵצֵד? קָבַל הַטָּמֵא וְזָרַק, אָף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ הַבִּשְׂרָן¹⁹ וְקָבַל שְׁאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ וְזָרְקוּ - הֲרֵי אֵלוּ לֹא הִיָּתְדָה²⁰ לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר וּמוֹעֲלִין בְּכֶלֶן; שְׂוֵה הַדָּם שְׂרִימָה הוּא, וְאֵין זְרִיקַת הַשְּׂרִימָה מוֹעֵלַת. פְּכַר בְּאַרְנוֹנָה²¹, שְׂאִין בְּקִדְשֵׁים קָלִים מְעִילָה לְעוֹלָם חוּץ מֵאַמּוּרִיָּהֶן אַחַר זְרִיקַת הַדָּם. וְהוּא²² שְׂתֵהִיָּה זְרִיקַת הַמוֹעֵלַת; אֲבָל קִדְשֵׁים קָלִים שְׂתֵהִיָּה²³ אָף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ הַדָּם - אֵין מוֹעֲלִין²⁴ בְּאַמּוּרִיָּהֶן. וְכֵן אִם יֵצֵא הַדָּם, אָף עַל פִּי שְׂתֵהִיָּזִירוּ וְזָרְקוּ²⁵ - אֵין מוֹעֲלִין בְּאַמּוּרִיָּהֶן.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א. (22) בתנאי. (23) שחישב באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

ד. פֶּל חֲטָאוֹת הַמִּתּוֹת²⁶, כְּגוֹן וְלֵד חֲטָאת וּתְמוּרָתָה²⁷ וּכְפִיּוּצָא בְּהֵן²⁸ - אָסוּר לְהֵנוֹת בְּהֵן, וְאִם נִהְיָה - לֹא מְעֵל²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י:

ה. וְכָל חֲטָאת³⁰ שְׂתֵרְעָה³¹ עַד שְׂפִיל בָּה מוּם - מוֹעֲלִין בָּה עַד שְׂתֵפְדָה.

העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערוך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום - "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח - וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב שם: "כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אומר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם - אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם - מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דמם בצפונה (משנה זכחים מז.). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוברים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליוצא להוציא מידי מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (כלמעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה. ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו.

ב. קָבְלוּ¹³ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם¹⁴ וְזָרְקוּהוּ, וְחִזְרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מועלין בפשירים, שהרי לא היה שם שעת התר. אבל אם נטמא הקמץ⁴⁹ והקטירו - אין מועלין בפשירים; שהצייץ⁵⁰ מרצה⁵¹ על הטמא, ואינו מרצה לא על הלץ⁵² ולא על היוצא. יצאו הפשירים⁵³ או נטמאו ואחר כך הקטיר הקמץ, אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן⁵⁴, שהרי קרב הקמץ כמצותו.

(48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהן הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ה, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלץ ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השיריים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה". והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

י. הנהגה מקדשי קדשים פלם לפני זריקת דמים או מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן העולה פלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים והחבתין - ופל מה שנהגה⁵⁵ לנדבה⁵⁶. מעל בקרבנות הצבור - ופל מה שנהגה ללשכה⁵⁷.

(55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש). בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני רבינו.

יא. נהגה⁵⁸ קדם זריקה⁵⁹ מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלין לראש המזבח⁶⁰ - הרי זה פטור⁶¹.

(58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה (רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו (בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אין אנו אומרים שההעלאה מבררת החלק שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-שמח). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ב ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום, וגם נעשית כל מצוותם. [מלשונו של

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

ו. המפריש³² טטאתו ואבדה והפריש אחרת פתחיה, ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות, ושחט שתיהן פאחת³³ וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו שזרק דמה ולא בבשר חביתה, ואף על פי שאינו³⁴ ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה³⁵ מועיל לבשר חביתה³⁶, ואפלו לאחר זריקה, שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתיר בשורה³⁷.

(32) שם ז. ז. (33) כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם). (34) השני. (35) של אותה שחט קודם. (36) להוציאו מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. פל חטאת עוף³⁸ או עולת עוף שנספלה בשנוי עשיתה³⁹ או בשנוי מקום עשיתה⁴⁰ - מועלין בה; חוץ מעולת העוף שנגמלק למטה כמליקת חטאת לשם חטאת, שאף על פי שלא עלתה לבעלים לשם חובה⁴¹ - אין מועלין בה⁴², הואיל ושנה שמה ומקום עשיתה ושנה מעשיתה לשם דבר שאין בו מעילה⁴³.

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

ח. מנחה⁴⁴ שנתפגלה⁴⁵ או שנעשית במחשבת המקום⁴⁶, וכן שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או שנספלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת התיר⁴⁷.

(44) קרבן קמת. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל בינם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47) כלמעלה בהלכה א.

ט. וכן⁴⁸ קמץ שניצא לחוץ או לן וחרז והקטירו -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם פשטה קדשה בכלן או לא פשטה, לפיכך תקרב ולא יפדה⁶. ואם נפדה - אין מועלין⁷ בפדיונו.

4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). 5) אם הקדישו למזבח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכלולה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדיש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראויה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדיש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדיש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה בכלולה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדישו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין ה"ב כותב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. 6) שאין פדיון לקדשים תמימים. 7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמה פשטה קדושה בכלולה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה רב"ד וכסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ג. המפריש⁸ מעות לנזירות⁹ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא פלם שלמים¹⁰, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייהן אחר זריקת דמים¹¹. מת¹² - יפלו לנדבה¹³. היו מפרישים¹⁴: דמי חטאת - ילכו לים המלח¹⁵, ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן¹⁶. אמר: אלו לחטאתי והשאאר¹⁷ לנזירותי, אם נהנה בכל השאאר¹⁸ - מעל¹⁹; נהנה במקצתו - לא מעל²⁰. וכן אם אמר: אלו לעולתי והשאאר לנזירותי, ונהנה בכלן - מעל²¹; נהנה במקצתן - לא מעל. שאין בדמי שלמים מעילה²². הפריש מעות ואמר: אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמים, ונתערבו - מועלין בכלן ומועלין במקצתן²³. וכיצד יעשה²⁴ יקח שלש בהמות, ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.

8) משנה, מעילה יא, א. 9) אחר שמלאו ימי נזרו, מביא הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. 10) מפני שאמר סתם "לנזירותי" יכול לקנות בכלום שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). 11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. 12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. 13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת

רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים. וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבנספל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשהנחה אחרי זריקה מהבשר שננטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהנה מבשר קדשי קדשים שננטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים "קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שננטמא", ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשהנחה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא].

יב. קדשי המזבח⁶² - חלבן וביציהן אסור להנות מהן, ונהנה - לא מעל⁶³. לפיכך, ולד הקדשים⁶⁴ וכן ולד המעשר לא יניק מאמו, אלא מבהמה אחרת חלין. ויש לאדם להתנדב ולומר: חלב בהמה זו החלין יהיה הקדש⁶⁵ ולולדות הקדשים שיינקוהו פרי שלא ימותו.

62) משנה מעילה יב. 63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). 64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעושרה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. 65) פירוש, יהיה מזומן (ראה רב"ד וכסף-משנה).

יג. הקדש⁶⁶ בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: דמי בהמה זו לנסכים⁶⁷, ודמי כן יונה זה לשלמים⁶⁸ - הרי הן כקדשי בדיק הבית ומועלין בכלן וביציהן, כמו שיתבאר.

66) שם יב: 67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה. וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו הלכה ה). 68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדיק הבית. ראה בהערה הקודמת.

פרק רביעי'

1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

א. המפריש² מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין ובגיי יונה - מועלין בהן משעה שהפריש. הפריש לשלמים - אין מועלין בהם³.

2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. 3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

ב. הקדש⁴ אבר אחד לדמיו⁵ למזבח - הרי זה ספק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵילִים לְחַלִּין, הוֹאִיל וְקָנָה חֲלִין בְּדָמֵי אֲשָׁם - מְעַל.
וְחֵיב לְשֵׁלֶם עֲשָׂרָה דִּינָרִים³⁶, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סְלָעִים
וְחֲמִשָּׁי³⁷, וְיֵבֵיא בְּהֵן אֲשָׁם, וְיֵבֵיא קָרְבַּן אֲשָׁם עַל
מְעִילָתוֹ. לְפִיכֶךָ, אִם הָיָה אַחַד מְשַׁנֵּי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה
יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים וְהִשְׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּינָרִין - יֵבֵיא
הַשְּׂוֹה עֲשָׂרָה אֲשָׁם תַּחַת הַמְעִילָה עִם הַחֲמִשָּׁי³⁸,
וְיֵבֵיא הַשְּׂוֹה שְׁתֵּי סְלָעִים אֲשָׁם עַל מְעִילָתוֹ. לְקַח
אַחַד לְאֲשָׁם וְאַחַד לְחַלִּין³⁹, אִם הָיָה שֶׁל אֲשָׁם יָפָה
שְׁתֵּי סְלָעִים⁴⁰ - יֵבֵיא אוֹתוֹ לְאֲשָׁמוֹ הָרֵאשׁוֹן⁴¹, וְכֵן
אִם הָיָה זֶה הַחֲלִין יָפָה שְׁתֵּים - יֵבֵיא אוֹתוֹ אֲשָׁם
מְעִילָתוֹ⁴², שֶׁהָרִי מְעַל בְּסֻלַּע אַחַת מִדְּמֵי הָאֲשָׁם;
וּשְׁלֵם חֲמִשָּׁה דִּינָרִים⁴³ וְיִפְלוּ לְנִדְבָה⁴⁴.

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם.
(36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג.
(38) ובזה השיב להקדש את מה שגזל ותוספת חומש, ואע"פ
שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא
שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד.
(40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא
אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע
שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן
הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ
שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה
לז. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מבייתו.
(44) שהרי הם מותר אשם שנופלים לנדבה. ראה הל' פסולי
המוקדשין פ"ד הי"ד.

ז. הַנְּהַנְהָה⁴⁵ מִדְּמֵי חֲטָאת עַד שְׁלֵא קָרְבָה חֲטָאתוֹ -
וְיִסִּיף חֲמִשׁ עַל מַה שֶׁנְּהַנְהָה וְיֵבֵיא בְּדָמֵיו⁴⁶ חֲטָאתוֹ⁴⁷,
וְיֵבֵיא קָרְבַּן אֲשָׁם עַל מְעִילָתוֹ. וְכֵן אִם נְהַנְהָה מִדְּמֵי
אֲשָׁם עַד שְׁלֵא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יִסִּיף חֲמִשׁ וְיֵבֵיא
בְּדָמֵיו אֲשָׁמוֹ, וְיֵבֵיא אֲשָׁם אַחַר לְמְעִילָתוֹ. שֶׁקָּרְבַּנוֹת
הַמְּזֻבָּח⁴⁸ - מְעִילָתָן לְקָרְבַּנוֹת הַמְּזֻבָּח, וְקָדְשֵׁי בְדֶק
הַבַּיִת - מְעִילָתָן לְבֶדֶק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל⁴⁹ וְאַחַר
כֶּךָ קָרְבָה חֲטָאתוֹ⁵⁰ וְעִדָּן לֹא הִפְרִישׁ מְעִילָתוֹ⁵¹, אוֹ
שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא פָלְגָה בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ⁵² - יוֹלִיף
הַמְעִילָה וְחֲמִשָּׁה לִים הַמְּלַח⁵³. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחַר
שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְלוּ מַעוֹת הַמְעִילָה וְחֲמִשָּׁה
לְנִדְבָה; שְׁאִין מִפְרִישִׁין בְּתַחֲלָה לְאִבּוֹד⁵⁴. וּבֵין כֶּךָ
וּבֵין כֶּךָ יֵבֵיא אֲשָׁם מְעִילָתוֹ. וּבְאֲשָׁם, בֵּין שֶׁנּוֹדַע לוֹ
שֶׁמְעַל קִדְם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָּרַב - תַּפֵּל
מְעִילָתוֹ וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמוֹתֵר אֲשָׁם⁵⁵.
וְיֵבֵיא אֲשָׁם מְעִילָתוֹ.

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש.
(47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח.
כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן
הדמים. (50) שנקנתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה
וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין

שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בנזיר
(רבי יוחנן, בנזיר כה.). (14) לפני שמת, פירש אלו דמי
חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (15) כדין דמי
חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א),
ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בנזיר", היינו במעות
סתומות. (16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה
ה"א). (17) נזיר כו, ב. (18) בכל הדמים שנשארו.
(19) מפני שנהנה בדמי העולה. (20) אולי נהנה בדמי
שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות,
וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות
שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר
ההשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו
שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש
לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה
שהושמטה בטעות על-ידי המעתיקים). (21) מפני שנהנה
בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא
מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. (22) ושמה נהנה
בדמי שלמים בלבד. (23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים
על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם
נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמה נהנה
מדמי השלמים בלבד. (24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

ד. אַחַד מִמְּחִיבֵי קִנְיִן²⁵ שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת וְאָמַר: אֵלוֹ
לְחוֹבְתֵי - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן²⁶. וְאִם
מָתוּ - יִפְלוּ לְנִדְבָה²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּנִזְיֹרוֹת²⁸,
וּמוֹעֲלִין בְּהֵן.

(25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחויבים להביא שני עופות,
אחד לחטאת ואחד לעולה. (26) מפני ששני הקרבנות יש
בהם מעילה. (27) בנזיר כו, א - אמרו שההלכה למשה
מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם
במחויבי קינים. (28) בדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. הַמְּפָרִישׁ²⁹ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב וְהִבְיָאָה עַל
אֲכִילַת דָּם - הָרִי זֶה לֹא כְּפָר³⁰, לְפִיכֶךָ לֹא מְעַל³¹.
הִפְרִישׁ מַעוֹת³² לְחֲטָאת חֶלֶב וְקָנָה בְּהֵן חֲטָאת דָּם:
בְּשׂוּגָג - כְּפָר³³, לְפִיכֶךָ מְעַל; בְּמִזִּיד - לֹא כְּפָר,
לְפִיכֶךָ לֹא מְעַל³⁴.

(29) כריתות כז, ב. (30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח):
"קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבן צריך
להיות לשם אותו החטא, ולא יעביינו מחטא זה לחטא
אחר. (31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום.
(32) שם. ההבדל בין מעות לבהמה הוא, שבהמה היא
קרושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין
הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה-שאינ-כן דמים
שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה
לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל
בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו.
(34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל -
כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

ו. הַמְּפָרִישׁ³⁵ שְׁתֵּי סְלָעִים לְאֲשָׁם וְלָקַח בְּהֵן שְׁנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) פירוש, שאמר "עלי" הקדש. (64) ומשלם להקדש קרן וחומש (נדרים, שם). (65) מפני שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (66) והוא-הדין אם אמר: כבר זו הקדש. (67) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושו של הקדש. (68) ככל קדשי בדק הבית. (69) מימרא של רבא, שם לר, ב. (70) מדובר כשחכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו (בבא-מציעא י:), ולפיכך יכול לזכות בה להקדש, כדין המגביה מציאה לחבירו (בשביל חבירו) - קנה חבירו. (71) שמין ערך ההנאה שבנו מוכן לתת לו, כדי שיוריש לו את הכיכר, ואת הסכום הזה וחומש, ישלם להקדש.

י. האומר לחברו⁷²: כפרי עליו הקדש, וחרו ונתנה לו - המקבל מתנה זו מעל⁷³ לכשיוציא⁷⁴, שהרי הנותן אינה אסורה עליו⁷⁵. וכן כל פיוצא פנה משאר הקונמות⁷⁶ יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו מנדר פנה מצטרפין, ואם נהנה מקדם⁷⁷ בשה פרוטה - מעל.

(72) שם, בעיא שנפטשה. (73) ואין אנו אומרים, שמכיון שהכיכר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכרו. (74) כשיהנה בה. (75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. (76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבת" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. (77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

יא. האומר⁷⁸: הנטיעות האלו קרפן אם אינן נקצצות היום, וטלית זה קרפן אם לא תשרף היום, ועבר היום ולא נקצצו ולא נשרפה הטלית - הרי הם הקדש, ויפדו פשאר ההקדשות ואחר קף ינהה בהן. אבל אם אמר: הרי הנטיעות האלו קרפן עד שיקצצו - אינו יכול לפדותן; שבכל עת שייפדו יחרו הקדש⁷⁹ עד שיקצצו, וכיון שנקצצו אינן צריכין פדיון⁸⁰, אלא נהנין בהן מיד. במה דברים אמורים? בפשדאן המקדיש; אבל אם פדאן אחר - הרי אלו יוצאין לחלין⁸¹ אף על פי שעדין לא נקצצו, ויהיו מתרין אף למקדיש.

(78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכה, ב. (79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). (80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא. (81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

מותר חטאת (שם יא. אמר אביי, שדין זה הוא לפי דעת רבי שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן הסבורים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדרה. ומכיון שרבינו פסק בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כותב כאן: ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף-משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידיים כמו שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידיים.) (54) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד. (55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

ח. המוכר⁵⁶ עולתו ושלקמו - לא עשה פלום⁵⁷. ודין תורה, שייחרו המעות חלין כמו שהיו⁵⁸; וקנסו אותם⁵⁹ חכמים, שייפלו המעות לנדרה. אפלו היתה הבהמה שוה ארבעה ומכרה בחמשה - החמשה פלון⁶⁰ יפלו לנדרה⁶¹. ואין פאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ז (לפי גירסת הגר"א) ובריייתא שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים (רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזירן לקונה. (59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן אי-אפשר להחרים, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש, שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב, אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא למוכר (רש"י שם). (61) לנדרת ציבור.

ט. יש מעילה בנדרים⁶². ביצד? האומר: כפר זו עלי קרפן או הקדש⁶³, ואכלה - מעל⁶⁴, אף על פי שהיא מתרת לאחרים. לפיכך⁶⁵ אין לה פדיון, שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אמר: כפר זו קדש⁶⁶ או קרפן, ואכלה, בין הוא בין אחר - מעל. לפיכך⁶⁷ יש לה פדיון⁶⁸. היתה לפניו⁶⁹ כפר של הפקר⁷⁰ ואמר: כפר זו הקדש, נטלה על מנת לאכלה - מעל לפי פלה; על מנת להורישא - מעל לפי טובת הניה⁷¹ שבה.

(62) נדרים לה, א. מחלוקת רבי מאיר ורבנן, ופסק כרבי מאיר מפני שרב נחמן שם סובר כן. ועוד, שבשבועות כב, ב - אמרו שיש להפוך את השיטות, היינו חכמים אומרים מעל, ורבי מאיר אומר לא מעל (ר"ן נדרים, שם).

~ יום שישי י"ז אלול ~
פרק חמישי
1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן המחובר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחויה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

ו. גדולי הקדש - מועלין בהן¹². כיצד? הקדש שדה והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין בהן. אבל המקדש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים, הקדש אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שובך ונתמלא יונים, הואיל ואינן גדולי הקדש - אין מועלין בהן¹³. וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש¹⁴ - לא נהנין ולא מועלין. ומה יעשו בהן¹⁵? ימכרו ויפלו דמיהן ללשכה¹⁶. מענין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש¹⁷ - אסור להנות במים שיוצאין ממנו בתוך השדה, והנהגה - לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה - מותר להנות בהן. ערבה הגדלה בשדה הקדש - לא נהנין ולא מועלין¹⁸. אילן של הדייט¹⁹ הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוך השדה²⁰: אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבתוך השדה אסורין, והנהגה מהן לא מעל; היה האילן רחוק יתר על שש עשרה - הנהגה בהן מעל. אילן של הקדש הסמוך לשדה הדייט ושרשיו יוצאין בתוך השדה²¹: אם היה בתוך שש עשרה אמה - מועלין בהן; היה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן השרשין שבתוך שדה הדייט לא נהנין ולא מועלין.

(12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגר דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בדיניו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני בכולן (פירוש, בהקדש בור ונתמלא מים, ושובך ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". (17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדייט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדייט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו:

א. אחד המקדש לבדק הבית דבר הראוי לחזק הבדק, כגון אבן או קורה, או המקדש לבדק הבית דבר הראוי למזבח, כגון קבשים ותורים, או המקדש למזבח דבר הראוי לבדק הבית, כגון אבן וקורה, או המקדש לזה ולזה דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה², כגון המקדש פרנגולין וחמץ וציר או קרקע, אפלו הקדש אשפה מלאה זבל או עפר או אפר - מועלין בכלן משעה שהקדשו עד שיפדו דברים הראויים להפדות³.

(2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. (3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. פל קדשי בדיק הבית עם דברים שמועלין בהן מקדשי מזבח - מצטרפין זה עם זה למעילה, ואם נהנה בשדה פרוטה מפלם - מעל.

ג. אכל והאכיל את חברו או נהנה ומהנה חברו, אכילתו והננת חברו או אכילת חברו והננתו - פלן מצטרפין למעילה, ואם נעשה מן הכל הננה בפרוטה - מעל.

ד. המעילה מצטרפת לזמן מרבה⁴. כיצד? נהנה היום מן ההקדש ונהנה לאחר פמה שנים בהעלם אחד⁵ - הרי אלו מצטרפין לפרוטה ומעל.

(4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח): מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. (5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

ה. אין מעילה אלא בתלוש⁶ מן הקרקע, אבל הנהגה בקרקע עצמה או במקור לה - לא מעל, אפלו פגם. כיצד? החורש שדה הקדש או הזורע בה - פטור. נטל מאבקה⁷ ונהנה בה ופגמה⁸ - מעל. הדש בשדה הקדש - מעל; שהאבק שלה מועיל לשדה, והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה, ונטל העשב - מעל⁹. הדר במערת הקדש או בצל אילן או שובך של הקדש, אף על פי שנהנה - לא מעל¹⁰. וכן המקדש בית בנוי, הדר בו - לא מעל¹¹. אבל המקדש עצים ואבנים וקנה בהן בית, הדר שם - מעל, כמו שיתבאר.

(6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. (10) מפני שנהנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שנוצרו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספת תרומות פרק ח הלכה א שנינו שיותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

יב. שְׁמֵרִים³⁶ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מִים: רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי³⁷ - אֲסוּר לְהַנּוּחַ בוֹ, וְהִנְהִיגָה לֹא מְעֻלָּה³⁸; רְבִיעִי - מִתֵּר. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִדְשֵׁי בְדֵק הַבַּיִת; אֲבָל קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף מְרִבְעֵי וְאֵילָף - לְעוֹלָם אֲסוּרִים³⁹.

(36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. (38) שאיסורו רק מדרבנן. (39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

יג. הַמְקֻדָּשׁ תְּרַנְגְּלָת לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְבִיצָתָהּ. הַקֹּדֶשׁ חֲמור לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְחִלְבָּהּ⁴⁰. הַקֹּדֶשׁ תּוֹרִים לְבְדֵק הַבַּיִת⁴¹ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְבִיצָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

(40) והטעם, מפני שתרנגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה.

יד. כְּתָנוּת כְּהֵנָה שְׁבֻלָּה⁴² - מוֹעֲלִין בָּהּ כְּשֶׁאָר קִדְשִׁים. וְהַחֲדָשִׁים, הוֹאֵל וְנִתְּנוּ לְהַנּוּחַ בָּהֶן⁴³ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קִדְשֵׁי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים⁴⁴: אִם לְבְדֵק הַבַּיִת הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵן - אֵין בָּהֶן מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֲסוּר לְהַנּוּחַ בָּהֶן מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים. (44) שהגוי הקדישם לגבוה.

הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט.

ז. קֵן שֶׁבְּרֵאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הַעוֹף מְעֻצִים²² וְעֹשְׂבִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כָּל הַקֵּן עִם הַבִּיצִים²³ שָׁבוּ עִם הָאֲפֻרוּחִים הַצְּרִיכִין לְאִמָּן אֵין נִהְיִין בָּהֶן, וְהִנְהִיגָה - לֹא מְעֻלָּה²⁴.

(22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שיוודעים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן.

ח. הַמְקֻדָּשׁ²⁵ אֶת הַיַּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֹלוֹ, בֵּין בְּאֵילָנוֹת בֵּין בְּכָל קֵן שֶׁבְּרֵאשׁ הָאֵילָנוֹת אוֹ שֶׁבִּינְיָהֶן.

(25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

ט. גִּזְבָּרִים שֶׁשִּׁפְפוּ²⁶ עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ²⁷ וְקִצְצוּ אוֹתָן - מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הַעֲצִים הַקְּטַנִּים שֶׁחִתְּכוּ מֵעַתַּת שֶׁקִּצְצוּ²⁸; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּשִׁפּוּי²⁹ וְלֹא בְּנִסְרָת³⁰ וְלֹא בְּנִבְיָה שֶׁל עֲצִים, וְהוּא הַגּוֹף הַקָּשָׁה הַעֵגַל שֶׁפְּתוֹף הָעֵץ³¹ הַדּוֹמָה לְנִבְלָת, שֶׁלֹּא יִצְלַח לְמִלְאָכָה.

(26) החליקו במעצר. (27) שקנאו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירום לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבכים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירוורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

י. הַמְקֻדָּשׁ עֲבָדוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ³² וְלֹא בְּשִׁעְרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהַגְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר לוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר הוֹלֵךְ וּמִשְׁבִּיחַ.

(32) עבדים דינם כקרקעות.

יא. הַזֹּרֵעַ פְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ - פּוֹדָה אוֹתָן בְּשַׁעַת זְרָעוֹ³³. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּדָה - הָרִי הַגְּדוֹלִין חֲלִין³⁴, וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֶן קָרָן וְחִמְשֵׁי³⁵, וְחִיבִין בְּחִלָּה.

(33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעום וצמחו אי אפשר לפדותם מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמַתוֹ - בִּיּוֹן שְׁנֵהֲנָה מְעַל, שְׁאִין פָּגַם לְמַתְהָ¹⁰.
וּמְעִילָהּ זֶה מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹¹.

(7) משנה שם. (8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירם.
(9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וחסף-משנה. (10) משמע
בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה
שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם.

ג. המועל בקדשי בְּדָק הַבֵּית, בִּיּוֹן שְׁמַעַל בְּשִׁגְגָה -
נִתְחַלְלֵל¹² הַקֹּדֶשׁ¹³, וְזֶה שְׁנֵהֲנָה אַחֲרָיו פְּטוּר¹⁴. מְעַל
בְּזֶדוֹן, הוֹאֵיל וְאִינוּ חֵיב בְּקִרְבָּן מְעִילָה - לֹא נִתְחַלְלֵל
הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא הֵרִי הוּא בְּהוֹנֵתוֹ¹⁵, וְאִם בָּא אַחֵר וְנִהְנָה
בּוֹ בְּשִׁגְגָה - מְעַל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ¹⁶ כְּשֶׁמְעַל
בְּקֹדֶשׁ וְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֲלִין וְהִקְנִהוּ לְאַחֵר; אֲבָל אִם
נִהְנָה בּוֹ וּפְגַמּוֹ¹⁷ וְלֹא הִקְנִהוּ לְאַחֵר - יֵשׁ בּוֹ מוֹעֵל
אַחֵר מוֹעֵל¹⁸.

(12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה
במשנה קידושין נב.; ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר'
יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל.
(14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה.
(16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו,
ומכל-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

ד. וְאִין מוֹעֵל אַחֵר מוֹעֵל בְּמִקְדָּשִׁים אֲלֵא
בְּבִהְמָה¹⁹ וְכִלֵּי תְשֻׁמִּישׁ בְּלֶבֶד. בִּיעֵד? בְּקַע בְּקִרְדָּם
שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְנִהְנָה בְּפְרוּטָה וּפְגַם, וּבָא חֶבְרוֹ וּבְקַע
בּוֹ וְנִהְנָה וּפְגַם - כְּלָם מְעַלּוֹ. נִטְלַח הַקִּרְדָּם וְנִתְנָהוּ
לְחֶבְרוֹ - הוּא מְעַל, אֲבָל חֶבְרוֹ לֹא מְעַל. שְׁתָּה
כְּכֹס שֶׁל זָהָב וְנִהְנָה בְּפְרוּטָה, וּבָא חֶבְרוֹ וְשְׁתָּה
וְנִהְנָה, וּבָא חֶבְרוֹ וְשְׁתָּה וְנִהְנָה - כְּלָם מְעַלּוֹ. נִטְלַח
הַכֹּס וְנִתְנָהוּ לְחֶבְרוֹ מִתְּנָה אוֹ מִכְרוֹ - הוּא מְעַל,
וְחֶבְרוֹ לֹא מְעַל. רִכַּב עַל גִּבֵּי הַחֲמוֹר וְנִהְנָה
בְּפְרוּטָה וּפְגַם, וּבָא חֶבְרוֹ וְרִכַּב עָלָיו וְנִהְנָה
וּפְגַם²⁰, וּבָא חֶבְרוֹ וְרִכַּב עָלָיו וְנִהְנָה וּפְגַם - כְּלָם
מְעַלּוֹ. נִתַּן הַחֲמוֹר לְחֶבְרוֹ מִתְּנָה אוֹ מִכְרוֹ אוֹ
הִשְׁפִּיר²¹ - הוּא מְעַל, וְחֶבְרוֹ לֹא מְעַל. וְכֵן
הַמְשָׁאֵיל²² קִרְדָּם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הוּא מְעַל לְפִי טוֹבַת
הַנְּאָה²³ שְׁבוּ, וְחֶבְרוֹ מִתָּר לְבָקַע בּוֹ לְכַתְחֻלָּה²⁴.
וְהוּא הַדִּין לְבִהְמָה²⁵.

(19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה
טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים
האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד וה, הם לפי התוספתא
מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט:
העוסקת בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך
שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה
מנוגדת למשנה (ראה ראב"ד וחסף-משנה), ומפרש את
התוספתא האומרת: "בקע בקורדום של הקדש, ובא חבירו
ובקע בו, כולם מעלו" כגון ששגג וחשב שהקורדום הוא

טז. קול⁴⁵ ומרא⁴⁶ וריח⁴⁷ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְנֵין
וְלֹא מוֹעֵלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהֲרִיחַ בְּקִטְרֵת
אַחֵר שְׁעֵלְתָּה הַתִּמְרָת⁴⁸; אֲבָל אִם הֲרִיחַ בְּקִטְרֵת
כְּשֶׁתְּעַלָּה תִּמְרָתָה - מְעַל⁴⁹.

(45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה
מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת.
(48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ
התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה
מצותו וכלל בדיניו: אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים
בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצות ההקטרה. ובקול ומראה
אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

פָּרֵק שְׁשִׁי

(1) יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים
שחלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

א. יֵשׁ דְּבָרִים² שֶׁהָאֵדָם נִהְנָה בְּהוֹן וְלֹא יִפְגַּמוּ, כְּגוֹן
הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכִלֵּי זָהָב טְהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שִׁיפְגַּמוּ,
כְּגוֹן בְּגָדִים וְכִלֵּי כֶסֶף וְנִחְשָׁת וּבְרִזָּל וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן.
וְהִנֵּהנָה בְּשׂוּה פְרוּטָה מִן הַקֹּדֶשׁ שְׁאִינוּ מִחֶבְרַ
בְּקִרְקַע: אִם נִהְנָה בְּדָבָר שְׁאִין בּוֹ פְגַם, כְּגוֹן
שִׁנְשַׁתְּמֵשׁ בְּכִלֵּי זָהָב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - מְעַל; נִהְנָה בְּדָבָר
שִׁנְפַּגֵּם, כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אוֹ בְּקַע בְּקִרְדָּם -
לֹא מְעַל עַד שִׁיפַּגֵּם³ בְּהַקֹּדֶשׁ בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּאוֹתוֹ
דְּבָר עֲצָמוֹ⁴ שְׁנֵהֲנָה בּוֹ, וְיִתְפַּנֵּן לְהַנּוֹת, וְיִפַּגֵּם וְיִהְנָה
כְּאַחַת⁵. נִהְנָה בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה וּפְגַם בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה,
אוֹ שְׁנֵהֲנָה בְּשׂוּה פְרוּטָה וּפְגַם בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּדָבָר
אַחֵר וְלֹא נִהְנָה בְּמָה שִׁפַּגֵּם וְלֹא פָגַם בְּמָה שְׁנֵהֲנָה
- הֵרִי זֶה לֹא מְעַל, עַד שִׁיִּהְנָה בְּשׂוּה פְרוּטָה וּפְגַם
בְּאוֹתָהּ הִנֵּה בְּשׂוּה פְרוּטָה בְּדָבָר עֲצָמוֹ. בִּיעֵד? הֵרִי
שֶׁהֲתִיר מִטְּלִית מִבְּגַד הַקֹּדֶשׁ וְתַפְרָה בְּבִגְדוֹ וּלְבָשָׁה
וְנִהְנָה בָּהּ בְּשׂוּה פְרוּטָה, וְהִפְסִיד בְּבִגְדֵי שֶׁהֲתִירָהּ
מִמֶּנָּה בְּשׂוּה פְרוּטָה, וְלֹא הִפְסִיד בְּמִטְּלִית כְּלוּם -
הֵרִי זֶה לֹא מְעַל, מִפְּנֵי שְׁנֵהֲנָה בְּדָבָר אֶחָד וּפְגַם
בְּדָבָר אַחֵר. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ⁶, שְׁנֵהֲנָה וְיִהְנָה חֶבְרוֹ -
מְצַטְרַף, וְאִפְלוּ לְזִמְן מְרַבָּה.

(2) משנה מעילה יח. בקיאים היו חז"ל בתכונות המתכות,
וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. (3) כחכמים
שם. (4) גמרא שם יח. (5) כל התנאים הכתובים כאן
נאמרו בגמרא שם. (6) למעלה פרק ה הלכה ד.

ב. קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים⁷ הַתְּמִימִים שֶׁתִּלְשׁ מִצְמָרָן - בִּיּוֹן
שְׁנֵהֲנָה בְּפְרוּטָה מְעַל, אִף עַל פִּי שְׁלֹא פָגַם; שֶׁהֲרִי
הֵן דּוּמִים לְכֹס שֶׁל זָהָב שְׁאִינוּ נִפְגַּם, שְׁאִין תְּלִישַׁת
הַצְּמָר פּוֹסְלַת אוֹתָן מִלְּקָרֵב. אֲבָל אִם נִפְלַח בְּהוֹן מוֹם,
הוֹאֵיל וְלִמְכִירָה עוֹמְדִים וְהִגָּה פּוֹגַמַת דְּמִיהוֹן⁸ - לֹא
מְעַל עַד שִׁיִּהְנָה וּפְגַם⁹ בְּפְרוּטָה. תִּלְשׁ מִהוֹן אַחֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) שנינו שם (יט): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל". ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא חבירו?" ומתוך שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בודון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בודון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתוך שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה כסף-משנה). (32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה הכריחו להעמיד דין זה במעילה בודון? מפני שקדשי בדיק הבית מתחללים אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. (33) אבל אם התכוון לגזולה - אע"פ ששגג ולא ידע שהוא של הקדש - מעל חבירו. (34) כמה פעמים בפרק זה.

ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נתנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל³⁶. נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל עד שיגור תחתיה בטהרה פרוטה, שאין זו הנגה הנפרדת³⁷.

35) משנה שם. (36) אף-על-פי שלא דר תחתיה. והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת. (37) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם.

ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לפלן, אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נתנה בהיותו רוחץ בכל עת שיירצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמוניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(38) משנה שם.

י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משך: אם מן העובד פוכבים - מעל⁴⁰, ואם מן ישראל - לא מעל⁴¹.

39) ושלם מחירה למוכר. (40) בקנה מן הגוי, מעות קונות לדברי הכל. (41) שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה). ופלפלו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון).

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין⁴², אף על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. פי' יצד? המביא תטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר בפרה⁴³ שהביא פפרתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין מועלין עד שיצרק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵ ונסכים ולחם תודה מן ההקדש,

שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני מעל. ומשנתנו מדברת, כשידע שאינו שלא והתכוון לגזול, אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש, הרי הוא מזיד ואפילו קדושת דמים אינו מתחלל), ולפיכך אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה ה), אבל בקדושת דמים במתכוון לגזול אע"פ שאינו יודע שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהתכוון להוציאה מרשות לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן פירשו התוספות יקדושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). (20) נחלש. (21) לזמן מסוים. שכירות דינה כמכר. (22) מימרא של רב אמי, בבבא מציעא זט. (23) שוויה של הנאת המשאיל בזה שעשה טובה לשואל. (24) מפני שהקורדום יצא כולו לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. (25) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח²⁶ אינה פן, אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים. פי' יצד? תלש מן החטאת²⁷, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש - פלן מעלו²⁸, וכן אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - פלן מעלו. ויראה לי²⁹, שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת פדין בהמה, שפלן קדשת הגוף הן.

26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א). (27) לשון המשנה מעילה יט: ראה הערה בהלכה הקודמת. (28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. (29) בתוספתא אמרו: ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "יראה לי".

ו. בהמת קדשי הקדשים שנפלה בה מום, הואיל והיא עומדת לפדיון³⁰ - הרי היא כקדשי בדיק הבית שהיא קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - הראשון בלבד מעל.

30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א.

ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה לחבירו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בודון³², שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו³³ - לא מעל עד שיוציא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו³⁴. וכל פיוציא בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

א. מי ששגג² ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין: אם עשה השליח שליחותו - המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו³ - השליח הוא שמעל⁴. כיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: תן (לי) מאותו פשר לאורחיו, הלך ונתן להן פקר; או שאמר לו: תן להן פקר, ונתן להן פשר; אמר לשלוחו: הבא לי מן החלון, והביא לו מן המגדל; או שאמר לו: הבא מן המגדל⁵, והביא לו מן החלון - השליח מעל. וכן כל פיוצא בזה. הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו, אף על פי שאמר השולח: לא היה בלבי שיביא אלא מן המגדל - בעל הבית מעל; שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים. ואפלו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות⁶, אם עשה כמאמרו - בעל הבית מעל⁷, ואם לא עשה שליחותו - בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: תן לאורחין חתיכה חתיכה⁸ של פשר, הלך השליח ואמר להן: טלו⁹ שמים שמים - בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו, והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות¹⁰. אבל אם אמר להם השליח: טלו שמים שמים מדעתי - שניהן מעל¹¹. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות דבריו והוסיף מדעתו. נמצא חבירו חייב, לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

2) משנה, מעילה כ, א. 3) ושינה ממה שאמר המשלח. 4) מכיון ששינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה, אבל אם לא שינה אלא הוסיף, מבאר רבינו דינו למטה בהלכה זו. אמנם כלל בדינו, שאין שליח לדבר עבירה, ואין מחייבים את המשלח, אבל מעילה יוצאה מן הכלל הזה. בקידושין מב, ב - למדו שבאסור מעילה יש שליח לדבר עבירה. 5) במשנה, הגירסא: "לא היה בלבו מזה אלא מזה", ופירשו ב'תוספות', כגון שהיו שם כמה חלונות, ואומר בעל הבית לא נתכוונתי לחלון זה שהבאת ממנו אלא לחלון אחר, ונראה שגם רש"י מפרש כך, ופירושו מתקבל על הדעת. ואולי גירסא אחרת היתה לפני רבינו. 6) ואפילו שלא בדבר עבירה, אין אנו אומרים שידו כיד משלחו. 7) מפני שנעשה רצונו ונהנה בזה. 8) חתיכה לכל אחד. 9) קחו. 10) כפירוש של רב ששת, שם כ, ב. 11) בעל הבית מעל, מפי שנעשה רצונו. והשליח מעל, מפני שעשה על דעת עצמו ממש, והדגיש בפירוש שזה לא על דעת בעל הבית, אבל אם לא פירש שעושה על דעת עצמו, אפשר שחשב שבעל הבית

אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין פאן זריקת דם לכפר עליו.

42) סבור היה שהמענות חולין. 43) כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר טהרתם. 44) ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. 45) חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת.

יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש - כשיתרמו⁴⁸ התרומה ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה למעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שזנרק דמה⁴⁹.

46) משנה שקלים פרק ב, ב. 47) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. 48) שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהו קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי לשכה". 49) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין הוא בין חברו - מעל⁵². נתנו לחברו⁵³ לשקלו על ידו⁵⁴, הלך ושקלו על ידי עצמו⁵⁵: אם כבר נתרמה⁵⁶ התרומה - מעל השוקל⁵⁷; שהתורם תורם על העתיד להגבות⁵⁸, כמו שבארנו בשקלים⁵⁹, וכאלו הגיע שקל זה ללשפה, ולפיכך מעל⁶⁰. ואם עדין לא נתרמה תרומה - לא מעל⁶¹. ולעולם אין מועלין בשירי הלשפה⁶².

50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. 51) צרכי חולין. 52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. 53) משנה שקלים פרק ב, ב. 54) בשביל המשלח. 55) בשביל עצמו. 56) בשעה ששקל. 57) השליח ששקל בשביל עצמו. 58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו הראשון. 59) פ"ב ה"ט. 60) ההנאה היא שאם לא שקל, בית-דין ממשכנים אותו וגובים ממנו. וקיום מצוות מתן השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם). 61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה ששקלו בשביל עצמו. 62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר' מאיר שנאה, שסובר מועלים בשיריים. ויש לתמוה על רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשיריים, וצריך עיון).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפרוטה. אבל אם אמר לו: הבא לי בחציה גרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני, והלך והביא גרות ממקום פתילות ופתילות ממקום גרות - השליח מעל.²⁰

(18) משנה, שם כא, א. (19) ואין מעילה בפחות מפרוטה. (20) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נתן²¹ לו שתי פרוטות ואמר לו: הבא לי אתרוג, והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח מעל, ובעל הבית פטור, שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששונה שתי פרוטות. לפיכך, אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה אחת שונה שתי פרוטות - שניהם מעל.²²

(21) משנה, שם. מחלוקת תנאים, ופסק כרבי יהודה. (22) גמרא, שם כא, א.

ה. השולח²³ פרוטה ביד שלוחו לקנות לו פה חפץ, ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קדם שתגיע ליד החנוני - השליח מעל, שהוא שוגג²⁴, ובעל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חייב בקרבן מעילה, כמו שפארנו²⁵. נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קדם שתגיע לחנוני - שניהם פטורים²⁶ מקרבן מעילה, והחנוני חייב ששיציא אותה פרוטה שנתערכה במעותיו, שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתנו לו הקדש - שלשתן פטורין, ונתפס המקח להקדש²⁷.

(23) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ג. (24) במשנה, שם כא, א - נאמר: שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנוני, חנוני מעל. ורבינו כאן כותב "שליח מעל", ובפירושו על המשנה שם, מפרש שהמשנה מתכוונת לנזכרו שניהם, המשלח והשליח. ראה רש"י שם, שפירש אחרת. (25) למעלה פ"א ה"ג. ומפני שלא נתחייב בקרבן מעילה, לא נתחללה הפרוטה. (26) שהרי כולם מזידים. (27) תוספתא, שם. ובמשנה למלך כתב, שדין זה פלא בעיניו.

ו. וכיצד²⁸ יעשה²⁹ כדי להציל החנוני מן החטא עד שיהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או פלי כל שהוא ואומר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה; ותעשה אותה פרוטה או הפלי הקדש, ויתר החנוני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה³⁰ של הקדש שנתערכה בכל הפיס, או שאמר: פרוטה בכיס זה הקדש - מחלל אותה³¹ ואחר כך ישתמש בפיס. ואם הוציא ולא חלל - לא מעל עד שיוציא את פל הפיס³².

(28) משנה, שם. (29) בעל הבית שנזכר. מדובר כשהחנוני

אינו מקפיד על ההוספה, ומה שאמר "חתיכה", התכוון שלא יפחות (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ב. במה דברים אמורים? כשהיו החתיכות מקדשי בדיק הבית; אבל אם היו בשר עולה¹² וכיוצא בו¹³ - לא מעל אלא האוכל¹⁴ בלבד. שהרי הוא חייב באסור אחר יתר על המעלה¹⁵, ובכל התורה כלה אין שליח לדבר עברה¹⁶, אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שמעל... אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה".

וידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח לדבר עבירה, בשליחות יד, בפיקדון ובטביחה ומכירה, ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותירצו שחייב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות יד וטביחה ומכירה החיוב אינו מצד שליחות אלא מתורת פושע, היינו שהפשיעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוח יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה, אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות הבחירה החופשית - אפשרות של מעילה, מתוך תקוה ובטחון שסוף-סוף לא ידח ממנו נידח. ומשום כך אומרים אנו בכל התורה כולה "יש שליח לדבר עבירה" חוץ במעילה, כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה ולשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ושאף אחד לא יפגום בזה ח"ו.

(על-פי "יון מלכות" ספר עבודה, סימן סז, מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(12) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ב. (13) דברים העומדים להקטרה. (14) שהרי נהנה. (15) נימוק למה לא מעל המשלח. (16) פלא, הלא גם בגנב וטבח יש שליח לדבר עבירה. ראה פ"ג מהל' גניבה ואבירה ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (17) שאסור לאכול בשר עולה וכיוצא בו. ראה הל' מעשה הקרבנות פ"א (ראה משנה-למלך שם).

ג. הנותן¹⁸ פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי בחציה גרות ובחציה פתילות, הלך והביא לו בקלה גרות או בקלה פתילות; או שאמר לו: הבא לי בקלה גרות או בקלה פתילות, הלך והביא בחציה גרות ובחציה פתילות - שניהם פטורים. בעל הבית לא מעל - שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה¹⁹; והשליח לא מעל - שהרי לא עקר שליחותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או שֶהִקְדִישׁ מוֹרִישָׁה וְנָתַתּוּ וְנִפְלוּ לָהּ הַקְדָּשׁוֹת
בַּיּוֹשֵׁהָ⁴⁵ - לְכַשְׁיוּצִיא הַבְּעַל הַמְּעוֹת בַּחֲפָצָיו
יִמְעַל⁴⁶.

(43) מימרא של רבא, בבא-מציעא צו, ב. (44) שהיו בידה לפני שנישאת. (45) אחר שנישאת. (46) אם לא ידע שהן נכסי הקדש, אבל לפני כן אינו מועל אע"פ שנכנסו לרשות ע"פ תקנת חכמים, שהבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול פיירותיהם. והטעם, מפני שאינו רוצה לזכות בנכסי הקדש, והאשה גם כן אינה מועלת מפני שאינה מקנה לבעלה את הנכסים מרצונה אלא חכמים הקנו לו.

~ שבת קודש י"ח אלול ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש.

א. הפועלים שֶהָן עוֹשִׂין בְּהַקְדָּשׁ, אָף עַל פִּי שְׁפִסְקוּ עִמָּהֶן מְזוֹנוֹת² - לֹא יֵאָכְלוּ מִגְרוּגְרוֹת שֶׁל הַקְדָּשׁ, וְאִם אָכְלוּ - מְעַל. אֲלֹא הַהַקְדָּשׁ נֹתֵן לָהֶם דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

(2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפיירות שהם עסוקים בהם.

ב. הַדָּשׁ פְּרָשִׁינֵי הַקְדָּשׁ - הֵרִי זֶה חוֹסֵם אֶת הַפְּרָה. שְׁנֵאמַר: לֹא תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ - דִּישׁ הָרְאוּי לֹא³.

(3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.

ג. אֵין מְחַלְלִין אֶת הַהַקְדָּשׁ עַל הַמְּלֶאכָה, אֲלֹא עַל הַמְּעוֹת. פִּיּוּצָד? אֲמַן שְׁעָשָׂה מְלֶאכָה בְּהַקְדָּשׁ בְּמִנְהָ - אֵין נֹתֵנִין לוֹ בְּהִמַּת הַקְדָּשׁ או טְלִית הַקְדָּשׁ בְּשִׁכְרוֹ, עַד שְׁמַחְלָלִין אוֹתָן עַל הַמְּעוֹת⁵, וְאַחַר שְׁעָשׂוּ חֲלִין נֹתֵנִין אוֹתָן לְאֲמָן בְּשִׁכְרוֹ, אִם רָצוּ, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּהִמָּה מִתְרוֹמַת הַלְּשָׁפָה⁶.

(4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.

שוגג. (30) משנה, שם כא, ב. (31) ואינה בטלה ברוב, מפני שמטבע חשוב, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף (תוספות' שם ד"ה פרוטה. וראה משנה-למלך). (32) כל זמן שלא הוציא כל הפרוטות שבכיס, אפשר שהפרוטה של הקדש נשארה בו. פסק כחכמים, שם.

ז. אָמַר: פִּיס מְפִיסִי³³ הַקְדָּשׁ, וְשׂוֹר מְשׁוּרֵי הַקְדָּשׁ - מוֹעֲלִין בְּכָלֶן³⁴ וּמוֹעֲלִין בְּמַקְצָתָן³⁵. פִּיּוּצָד עוֹשָׂה? מְבִיא אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבָּהֶם וְאוֹמֵר: אִם הַקְדָּשׁ הוּא - הֵרִי הוּא הַקְדָּשׁ, וְאִם לֹא - הַהַקְדָּשׁ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא מְחַלֵּל עַל זֶה; וְיִהְיֶה בְּקִטָּן.

(33) תוספתא, מעילה פ"א ה"ו. (34) אם הוציא את כולם. (35) אפילו הוציא רק מקצתם. ה'סוף משנה' מתפלא, שהרי זה סותר דברי עצמו בפס"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. ויש להוסיף ולשאול, מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס? וצ"ע.

ח. הַמוֹעֵל בְּפָחוֹת מְשׁוּה פְרוּטָה, בֵּין בְּזֶדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן³⁶, וְאִינוּ חַיֵּב חֲמֵשׁ וְלֹא קֶרֶן. וְיִצָּה לִי, שְׁאֵינוּ לוֹקְחֵי³⁷ עַל פָּחוֹת מְשׁוּה פְרוּטָה, אִם הֵיךְ מְזִיד.

(36) ברייתא, בבא-מציעא נה, ב: "ואת אשר חטא מן הקודש" (ויקרא ה, ז) לרבות פחות משווה פרוטה להישבון. (37) משמע, שאסור מן התורה, אלא שאין בו מלקות (ראה סוף-משנה למעלה פ"ב הט"ז).

ט. הַמְּפַקֵּד³⁸ מְעוֹת אֲצֵל בְּעַל הַבֵּית³⁹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהוֹצִיא - בְּעַל הַבֵּית מְעַל; שֶׁהֵרִי אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וּבְעַל הַפְּקֻדוֹן לֹא הִרְשָׁהוּ.

(38) משנה, מעילה כא, א. (39) בין אם המעות קשורות ובין אינן קשורות.

י. הַפְּקֻדוֹן אֲצֵל שְׁלַחְנֵי או חֲנוּנֵי⁴⁰ וְלֹא הֵיוּ חֲתוּמִין וְלֹא קְשׁוּרִין קָשֶׁר מְשֻׁנָּה⁴¹, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת מִן הַדִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אִם הוֹצִיא - שְׁנִיחָן פְּטוּרִין⁴²; בְּעַל הַפְּקֻדוֹן פְּטוּר - שֶׁהֵרִי לֹא אָמַר לוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וְהַחֲנוּנֵי פְטוּר - מִפְּנֵי שְׁאֵינָן קְשׁוּרִין קָשֶׁר מְשֻׁנָּה וְלֹא חֲתוּמִין, וְכֹאֵלוּ הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרְשׁוּת.

(40) מי שמפקיד מעות אצל חנווני או שולחני, דעתו על-מנת שישתמשו בהן. (41) אם היו קשורים קשר משונה (בלתי רגיל) גילה המפקיד דעתו, שאינו רוצה שישתמש בהם השולחני. (42) הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מקשה על רבינו מברייתא בבא-מציעא מג, ב - ששנינו: "מעל הגזבר" (המפקיד). ונראה שרבינו מסתמך על משנתנו שנאמר בה סתם לא מעל, ולא אמרו: המפקיד מעל. ומשמע שאין כאן מעילה כלל.

יא. הָאִשָּׁה⁴³ שֶׁהִכְנִיסָה מְעוֹת שֶׁל הַקְדָּשׁ⁴⁴ לְבַעֲלָהּ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כפרה²²; קל וחמר למצות שחקק לנו הקדוש ברוך הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב בהן מחשבתו כדברי החל. הרי נאמר בתורה: ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים כמשפטים. והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים.

והשמירה - שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל, ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לה, ואין לה רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשור חזיר ובשור בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העובדי כוכבים שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסף דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר זדים, אני בכל לב אצר פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות פלן מפלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביב עבודת הקרבנות העולם עומד. שבועשית החקים והמשפטים זוכין הנשרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם.

18 סיבה, נימוק. 19 אל יזלזל בו. 20 על פי הכתוב במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". 21 שאמר הרי זה קודש. 22 מחוייב להביא קרבן אשם. 23 שלא נתגלו טעמם. 24 אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

סלקו להו הלכות מעילה כפיצתא דשמאי נגמר ספר שמייני, והוא ספר עבודה.

הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן: הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש - תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים. הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים. הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים. הלכות מעילה - שמונה פרקים.

ד. כשבונין במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא בונין הכל מן החל; גזרה שמא יהנה בצל הבנין או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין⁸. ואם צרכו הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין אותן ממעות ההקדש; שהרי אינן מתאחרין ימים כדי שנהוש להן שמא ישען אדם עליהן וימעול.

7 קונים במעות חולין או בהקפה. 8 ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.

ה. כשפוסקין⁹ עם האמנין לבנות במקדש ובצורות - פוסקין עמהן כף וכף אמה ככף וכף סלע באמה בת עשרים אצבע¹⁰, וכשמושחין¹¹ להן מה שבנו - מושחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים וארבע¹² אצבעות, כדי שלא יבואו לידי מעילה, מפני שאין מדקדקין במשיחה¹³.

9 קובעים שכרם. 10 היינו חמשה טפחים. 11 כשמודדים. 12 באמה גדולה בת ששה טפחים. 13 כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

ו. תנאי בית דין שיהיו הפהנים נאותין במלח ובעצים באכילת קרבנות שאוכלין בחלקן; אבל לא יתנו מלח המקדש בחלין שלהן.

ז. מלח שעל גפי האבר¹⁴ - מועלין בו¹⁵; שעל גפי הפכש¹⁶ ושעל ראש המזבח¹⁷ - אין מועלין בו.

14 האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח. 15 בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. כגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח נקרא עולה. 16 בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). 17 מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא יהרס²⁰ לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, ביון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד²¹ נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חל - מעל פה, ואפלו היה שוגג צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודא ורבי יוסי שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

ב. ומי שפטל מצוה זו בַּדוֹן וְעָבַר יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר וְלֹא הִקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא וְלֹא בִדְרוֹ רְחוּקָה - הֲרִי זֶה חַיֵּב פְּרֹת⁶. וְאִם בִּטְלָהּ בְּשַׁגְגָה - פְּטוּר⁷.

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחזל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נו) וז"ל: "וכך גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

ג. אין שוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא בְּעֶזְרָה⁸, בְּשֶׁאֵר הַקְּדוּשִׁים⁹. אִף בְּשַׁעַת הַתֵּר הַבְּמוֹת לֹא הָיוּ מְקַרְבִּין אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יְחִיד¹⁰. וְכָל הַמְּקַרְבִּים אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יְחִיד - לֹקְהָ; שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִכַּל לְזַבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרָיֶךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה¹¹ לְמַדוּ, שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה לְשׁוֹחֲטֵי בְּבִמַת יְחִיד אֲפֵלוּ בְּשַׁעַת הַתֵּר הַבְּמוֹת.

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר). (9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שארין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד:

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחַר הַצֹּחֶת¹²; וְאִם שְׁחָטוּ קֳדָם הַצֹּחֶת - פְּסוּל¹³. וְאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁴. אַחַר שְׁמִקְטִירֵין קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים וְאַחַר שְׁמִטְיָבִין אֶת הַנְּרוֹת¹⁵ מִתְחִילִין לְשַׁחַט אֶת הַפֶּסַח עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שְׁחָטוּ אַחַר הַצֹּחֶת¹⁶ קֳדָם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - פְּשֵׁר. וְיִהְיֶה אֶחָד מִמָּרֵס בְּדָם הַפֶּסַח¹⁷ עַד שִׁזְזֶק דָּם הַתְּמִיד, וְאַחַר כֵּן יִזְרַק דָּם הַפֶּסַח¹⁸ אַחֲרָיו. וְאִם נִזְרַק דָּם הַפֶּסַח קֳדָם דָּם הַתְּמִיד - פְּשֵׁר¹⁹.

לְךָ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבָשָׂם ה' אֶקְרָא

סֵפֶר הַיְשִׁיעִי וְהוּא

סֵפֶר קְרִבְנוֹת

הַלְכוּתֵי שֶׁשׁ. וְזֶהוּ סֵדוּרָן:
א. הַלְכוּת קְרִבְנֵי פֶסַח. ב. הַלְכוּת חֲגִיגָה. ג. הַלְכוּת בְּכוֹרוֹת. ד. הַלְכוּת שְׁגָגוֹת. ה. הַלְכוּת מְחַסְרֵי כִפָּרָה. ו. הַלְכוּת תְּמוּרָה.

הַלְכוּת קְרִבְנֵי פֶסַח

יֵשׁ בְּכֻלָּן שֶׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְשַׁחַט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ. (ב) שְׁלֹא לְזַבַּח אוֹתוֹ עַל הַחֲמִץ. (ג) שְׁלֹא תִלֵּין אֲמוּרָיו. (ד) לְשַׁחַט פֶּסַח שְׁנִי. (ה) לְאָכַל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלַיִל חֲמִשָּׁה עָשָׂר. (ו) לְאָכַל פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלַיִל חֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי. (ז) שְׁלֹא יֵאָכַל נֶאֱוֵם וּמִבְּשֵׁל. (ח) שְׁלֹא יוֹצִיא מִבְּשֵׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה. (ט) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ מוֹמֵר. (י) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר. (יא) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ עֶרְל. (יב) שְׁלֹא יִשְׁבֵּר בּוֹ עֵצִים. (יג) שְׁלֹא יִשְׁבֵּר עֵצִים בְּפֶסַח שְׁנִי. (יד) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. (טו) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִפֶּסַח שְׁנִי לְבֶקֶר. (טז) שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִבְּשֵׂר חֲגִיגַת אַרְבַּעַה עָשָׂר עַד יוֹם שְׁלִישִׁי. וּבְאִוֵר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרְקִים אֵלוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שמצוות-עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשַׁחַט אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֲדָשׁ נִיסָן² אַחַר חֲצוֹת³. וְאִין שׁוֹחֲטִין אֶלָּא מִן הַקְּבָשִׁים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּלֶבֶד זָכָר בֵּן שְׁנָה⁴. וְאַחַד הָאִישׁ וְאַחַד הָאִשָּׁה חַיִּבִין בְּמִצְוֵה זוֹ⁵.

(2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר' אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים, אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין רא' לדבר, זכר לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמ' ו, ד). (4) שנאמר (שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונאכלין בכל העיר (=ירושלים). ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

ז. המנחת אמונים³⁴ ולא הקטירן עד שלגנו³⁵ ונפסלו בלינה³⁶ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא ילין חלב תגי עד בקר. ואף על פי שעבר - אינו לוקה, לפי שאין בו מעשה³⁷.

34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ת קטז).
35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח.
36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא תעשה, אלא אם כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב).

ח. ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה³⁸ עד שיעלה עמוד השחר. במה דברים אמורים? פ"ח ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קורבין ביום טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחל - אין מקטירין חלבי חל⁴¹ ביום טוב.

38) פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב). (39) פסחים שם. (40) חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41) חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

ט. הפסח נשחט בפלש פתות⁴². שנאמר: ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל - קהל, ועדה, וישראל. ואין פותחין משלשים בני אדם בכל פת וכת⁴³.

42) משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא.
43) שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשאר רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה נפשך עשו: גם בבת אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:).

י. היו הכל חמשים⁴⁴ - נכנסים בתחלה שלשים ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה, וחוזרין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה⁴⁵.

44) אין צורך להמתין עד שייגעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45) פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי

12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. כברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו - אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו ומגיעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג - הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. השוחט את הפסח בזמנו²⁰ והיה לו פזית חמץ ברשותו - לוקה²¹; שנאמר: לא תזבח על חמץ דם זבחי - שלא יזבח הפסח והחמץ קנים²². אחר²³ השוחט ואחר הזורק את הדם ואחר המקטיר את האמורין²⁴, אם היה ברשותו אחר מהם או ברשותו אחר מבני חבורה שאוכלין פסח זה פזית חמץ בשעת הקרבנו - הרי זה לוקה, והפסח פשר²⁵.

20) ש"בעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא היה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטז). (21) במשנה (שם ג.): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה - לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם סג: (24) "אימורין נקראים הנתחים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

ו. דם הפסח טעון שפיקה²⁶ פנגד היסוד²⁷. ואחר ששופכים דמו מפשיטים אותו²⁸ וקורעין את בטנו ומוציאין את אמוריו²⁹ ומקטירין אותו חלבין כל זבח וזבח לבדו³⁰. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו³¹ ומביא לביתו לירושלים³² וצולהו ואוכל לערב³³.

26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לז). (27) של המזבח (פסחים סד:). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' "

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. שְׁחַט הַשׁוֹחֵט⁶² וְקָבַל הַפֶּהֶן⁶³, נוֹתְנוּ לַחֲבֵרוֹ וְחִבְרוּ לַחֲבֵרוֹ, כְּדִי שְׂיִתְעַסְקוּ רַבִּים בַּמִּצְוָה⁶⁴, עַד שְׂנִיגְעֵי הַדָּם אֲצֵל פֶּהֶן הַקְּרוֹב לַמְזֻבָּח, שׁוֹפְכוֹ שְׂפִיכָה אַחַת כִּנְגַד הַיְסוּד⁶⁵, וּמִקָּבַל מִזְרָק אַחַד מְלֵא וְאַחַר כֶּף מַחְזִיר אֶת הָרִיקָן⁶⁶. וְתוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין אֶת כְּלוּ⁶⁷, וְקוֹרְעוֹ⁶⁸ וּמִמַּחָה אֶת קִרְבּוֹ עַד שְׂמִסֵּר מֵהֶן הַצּוֹאָה וְהַפְּרָשׁ⁶⁹, וּמוֹצִיא אֶת הָאֲמוּרִין⁷⁰ וְנוֹתְנָן בְּכַלִּי⁷¹ וּמוֹלְחִין⁷² וּמִקְטִירֵן הַפֶּהֶן⁷³ עַל גְּבֵי הַמְזֻבָּח. וְכִיצַד תוֹלִין⁷⁴ וּמִפְשִׁיטִין? מִסְמְרוֹת שֶׁל בְּרוֹל הֵיוּ קְבוּעִין בְּכַתְלִים וּבְעַמּוּדִים, שְׂבִיחֵן תוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין. וְכָל מִי שֶׁלֹּא מֵצֵא מְקוֹם לְתַלּוֹת - מְקַלּוֹת דְּקִים וְחִלְקִים⁷⁵ הֵיוּ שָׁם, מַנִּיחַ עַל כְּתָפוֹ וְעַל כְּתֵף חֲבֵרוֹ וְתוֹלָה וּמִפְשִׁיט.

62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בור (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). 63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). 64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים ד:). 65) ראה למעלה הלכה ו. 66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. 67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה - הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). 68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. 69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרבינו, רב הונא אומר שמנקבן (למעוץ) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי דוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". 70) ראה למעלה הלכה ו. 71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). 73) אבל זו פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). 74) שם סד. במשנה. 75) משופין (פיה"מ שם).

טו. שְׁלֹמוֹ מִלְּהַקְרִיב, פּוֹתְחִין דְּלַתּוֹת הָעֶזְרָה וְיוֹצֵאת פֶּת הָרֵאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה שְׁנִיָּה. יוֹצֵאת שְׁנִיָּה, וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹנָה כֶּף מַעֲשֵׂה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. שְׁלֵמָה פֶּת שְׁלִישִׁית וְיוֹצֵאת, וְרוֹחֲצִים אֶת הָעֶזְרָה⁷⁶.

76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

טז. חֵלֵף אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת - כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה בַּשַּׁבָּת,

שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

יא. הֵיוּ פְּחוֹת מִחֲמֻשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח לְכַתְחֻלָּה⁴⁶. [וְאִם שְׁחָטוּ - פְּשָׁר⁴⁷]. וְאִם שְׁחָטוּ פֶּלֶן בְּבַת אַחַת⁴⁸ - פְּשָׁר⁴⁹. פִּיצַד נִשְׁחָט⁵⁰ נִכְנְסָה הַפֶּת הָרֵאשׁוֹנָה עַד שֶׁתִּמְלֵא הָעֶזְרָה, וְנוֹעֲלִין דְּלַתּוֹת הָעֶזְרָה וּמִתְחִילִין לְשַׁחֵט אֶת פְּסַחֵיהֶן. וְכָל זְמַן שֶׁהֵן שׁוֹחֲטִין וּמִקְרִיבִין קוֹרְאִים הַלְוִיִּים אֶת הַהֵלֵל⁵¹. אִם גָּמְרוּ הַהֵלֵל וְעִדִּין לֹא שְׁלֹמָה הַפֶּת מִלְּהַקְרִיב - שׁוֹנִים⁵²; וְאִם שָׁנוּ וְלֹא שְׁלֹמוֹ לְהַקְרִיב - מְשַׁלְשִׁין. וּמַעֲוָלִים לֹא שְׁלֹשׁוּ⁵³.

46) פסחים שם. שבפחות מחמישים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. 47) בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. 48) בדפוס רומי: "בכת אחת". 49) קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". 50) משנה בפסחים סד. 51) תופסתא פסחים פ"ד. 52) קוראים הלויים פעם שניה. 53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

יב. עַל כֹּל קְרִיאָה וְקְרִיאָה⁵⁴ תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת בְּחֻצוֹצְרוֹת⁵⁵: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתְקִיעָה⁵⁶. הוֹאֵל וְאֵין לוֹ נִסְכִּים לְתַקַּע בְּשַׁעַת נְסוּף, תּוֹקְעִין בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁵⁷.

54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב, ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). 55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זבחת הפסח". 56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". 57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתתו".

יג. הַפְּהָנִים⁵⁸ עוֹמְדִים שׁוֹרוֹת וּשְׁרוֹת וּבִידֵיהֶן מְזַרְקֵי כֶּסֶף וּמְזַרְקֵי זָהָב. שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כֶּסֶף - שׁוֹרָה שְׁפֵלָה זָהָב - זָהָב. וְלֹא הֵיוּ מְעַרְבִים, כְּדִי שְׂיִהְיֶה לָהֶם נוֹי⁵⁹. וְלֹא הֵיוּ לְמְזַרְקֵין שׁוֹלִים⁶⁰, כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְיָחוּם וְיִקְרַשׁ הַדָּם⁶¹.

58) משנה פסחים שם. 59) שם סד: (60) שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. 61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות שקרש: "וטבל והזהו אמר רחמנא, והאי לאו בר טבילה והזאה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה]. וראה למעלה הלכה ד והערה טז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפיה"מ מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) - לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקרבה, ראה להלן. (93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גזוז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) - יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צפנת-פנח. (94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). (95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). (96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, "וכ"ח דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין אסורה אלא מדרבנן. (97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. (98) פסחים סה:

יט. שֶׁכַּח וְלֹא הֵבִיֵא סִפְיָן - לֹא יִבְיָאָה בְּשַׁבְּתָא;⁹⁹ אֶלֶּא נִוְתְּנָה בֵּין קֶרְנֵי הַקֶּבֶשׁ אוּ בְצַמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִפִּישׁוֹ עַד שֶׁמִּבְיָאוּ לְעִזְרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחַמֵּר בְּשַׁבְּתָא¹⁰¹ - מְחַמֵּר פְּלֵאֲחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי הַמִּצְוָה מִתְּרִי¹⁰³. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁלֹא הִקְדִּישׁ פֶּסַחֵו עֲדִין¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר יְהִי פֶסַח; אֲבָל אִם הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִפְיָן עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד בְּקִדְשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ לְהִקְדִּישׁ פֶּסַחֵו בְּשַׁבְּתָא?¹⁰⁶ הוּאִיל וְקָבֹעַ לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתְּרִי לְהִקְדִּישׁוֹ בְּשַׁבְּתָא. וְכֵן מִקְדִּישׁ אֲדָם חֲגִיגָתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁹.

(99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. טו:). (100) בגמ' (שם סו.) "אמר, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". (101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגוי, והוא מחמר אחריה (שבת קנג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א-ב). (102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. (103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוץ למקדש הוא, וכל שבות אחר לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) - כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). (104) שם סו: (105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בכבוד שורך, ולא

שְׂאִין אֲסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ⁷⁸ אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ צָרָף עֲבוּדָה⁷⁹. אֲסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ הֵתֵר הוּא⁸⁰.

(77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה). שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה הייתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה).

יז. אִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיף אֶת פֶּסַחוֹ לְבֵיתוֹ בְּשַׁבְּתָא⁸¹. אֶלֶּא פֶת הָרֵאוּנָה יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם וְיוֹשְׁבֵין בְּהַר הַבַּיִת, וְהַשְׁנִיָּה יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם וְיוֹשְׁבֵין בְּחִיל⁸², וְהַשְּׁלִישִׁת עוֹמְדִין⁸³ בְּמִקְוֵמן בְּעִזְרָה. וְשׁוֹהִים הַכֹּל עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת, וְהוֹלֵךְ כָּל אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ⁸⁴.

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא). - כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", ואע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות - זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישיב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו).

יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְזִרְיַת דָּמוֹ וּמַחֲוֵי הַרְבֵּי⁸⁵ וְהִקְטֵר חֲלָבֵיו⁸⁶ - דוֹחִין אֶת הַשַּׁבְּתָא⁸⁷; שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן קִדְּם הַשַּׁבְּתָא, שְׁהָרִי קָבֹעַ לוֹ זְמַן, שְׁנֹאֲמַר: בְּמוֹעֲדוֹ⁸⁸. אֲבָל הִרְפַּבְתוּ⁸⁹ וְהִבְאֵתוּ⁹⁰ מַחוּץ לְתוֹחוֹם⁹¹ וְחִתִּיכַת יִבְלְתוּ⁹² בְּכָלִי⁹³ - אִינָן דוֹחִין אֶת הַשַּׁבְּתָא; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן קִדְּם הַשַּׁבְּתָא. וְאִם יְכוֹל לְחַתֵּף יִבְלְתוֹ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּשַׁבְּתָא - חוֹתֵף⁹⁵. וְאִם הִיָּתָה יִבְשָׁה - חוֹתֵכָה אֶפְלוּ בְּכָלִי⁹⁶. שְׂאִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ כָּלִל⁹⁷. וְכֵן צָלְתוּ וְהִדְחַת קֶרְבָּיו - אִינָן דוֹחִין אֶת הַשַּׁבְּתָא; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן לְאַחַר הַשַּׁבְּתָא⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם במוצאי שבת - אין ממתנינם להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו:): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב (במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וב'ספרי' פ' ראה (דברים טז, ה) "רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואין יכולים לאוכלו אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח לידי פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". (8 פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד - משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה אפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למד כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיבעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד - פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה.) (9 שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכרה למעלה - הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכלו.¹⁰ הנה אחד מפני חבורה קטן¹¹ או זקן או חולה: אם כול לאכל פזית - שוחטין עליו,¹² ואם לאו - אין שוחטין עליו;¹³ שנגמר: איש לפי אכלו - עד שיהיה ראוי לאכל. אפלו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכל פזית - אין שוחטין עליהן.¹⁴

(10 משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. (11 סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" - הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. (12 משנה, פסחים צא, א. (13 מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). (14 פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי שאין שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח לידי פסול, אלא אפילו ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח

תגזו בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. (106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה ה"ח). (107) לבו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). (108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בכורא והראות לפני ה'. (109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

כ. השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טרפה - הרי זה שוחט אחר, בין בחל בין בשפת. אפלו מאה זה אחר זה שוחט והולך, עד שיכשר אחד¹⁰ או עד שתחשף. וידחה לשני, שיהי אנוס הוא¹¹.

(110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כסף-משנה). (111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנבלויגין: הרי הזיד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פרק שני

1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנויו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

א. אין שוחטין את הפסח אלא למנויו.² שנגמר: תכסו על השה³ - מלמד, שמתמנים עליו כשהוא חי.⁴ ואילו המתמנים על הפסח הם הנקראים בני חבורה.⁵

(2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא). וראה להלן ה"ה אם עבר ושחטו. (3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוסו ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערוך" (רש"י פסחים, שם). (4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הזה שמדובר בשה חי. ובמכילתא דרשב"י: "נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שה האמור להלן - שה חי ולא אף שה שחוט, אף שה האמור כאן - שה חי ולא שחוט". וב'ילקוט מעין גנים' כת"י: "נאמר להלן (משור) עד חמור (עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו'" (תורה שלמה' שם אות קיד). (5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

ב. יחיד ששחט את הפסח לעצמו - פשר. והוא שיהיה ראוי לאכל⁶ את פלו. ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד⁸, שנגמר: יעשו אתו.⁹

(6) בפסחים צא, א - נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את הפסח. (7) בבביתא שם: "יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ו ה"ט. (23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מתור לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). (24) כלומר, שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). (25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "ורוצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואעפ"כ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדול' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. (26) שם צא, ב. (27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכתי' תימן: "שמא לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ז: "אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמא. (28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה (ה' המוריה').

ה. שְחָטוּ²⁹ שְלֹא לְמִנְיֵי³⁰ או לְמִי שְאִין פֶּל אָחַד מֵהֶן יָכוֹל לֶאֱכֹל פְּזִית³¹ או שְשָחֲטוּ לְעֶרְלִים³² או לְטִמְאִים³³ - פְּסוּל³⁴. שְחָטוּ לְמִי שְיָכוֹל לֶאֱכֹל וְלְמִי שְאִינוּ יָכוֹל לֶאֱכֹל פְּזִית, לְמִנְיֵי וְשְלֹא לְמִנְיֵי, לְמוּלִים³⁵ וְלְעֶרְלִים, לְטְהוּרִים וְלְטִמְאִים - פְּשָר³⁶; שְאֵלוּ הָרְאוּיִין לוֹ אוֹכְלִין פְהֵלְכָה, וְהָאֲחֵרִים פְאֵלוּ לֹא חֶשֶב עֲלֵיהֶם.

(29) משנה, פסחים סא, א. (30) ברייתא, שם: יכול שחטו שלא למנוייו, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במכסת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. (31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינן יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנוי, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול), אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויין. (32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שערל שאכל כזית מבשר הפסח - לוקה. (33) שאסורים בפסח ונדחים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר ט, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". (34) משנה, שם. (35) ישראלים שנימולו. (36) שם. וראה להלן.

ו. שְחָטוּ לְמוּלִים וְזָרַק הַדָּם לְשֵׁם מוּלִים וְעֶרְלִים - פְּסוּל³⁷; שְתִזְרִיקָה חֲמוּרָה, שְהִיא עֶקֶר הַקֶּרֶבֶן³⁸. שְחָטוּ לְמוּלִים שְתִזְרִיקָה³⁹ בוֹ עֶרְלִים - פְּסוּל; שְהִירִי יֵשׁ מִחֶשֶבֶת עֶרְלִים בְּזִרְיקָה⁴⁰. שְחָטוּ לְאוֹכְלֵי לֶזְרֶק דָּמּוֹ שְלֹא לְאוֹכְלֵי⁴¹ - הַפְּסַח פְּשָר⁴², וְאִין אָדָם

לידי פסול, שבוודאי יאכלו אותו - בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

ד. אִין עוֹשִין חֲבוּרָה נְשִים וְעֶבְדִים אוֹ קְטָנִים וְעֶבְדִים¹⁵, מִפְּנֵי שְלֹא תִהְיֶה קְלוּת רֹאשׁ בְּיַנְיָהּ¹⁶. אֲבָל עוֹשִים חֲבוּרָה פְלָה נְשִים, אֶפְלוּ בְפִסַח שְנִי¹⁷, אוֹ פְלָה עֶבְדִים¹⁸. וְשׁוֹחֲטִין עַל הַקְטָנִים שְיִהְיוּ מְפֻלָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה¹⁹, לֹא שְתִתְּהִי חֲבוּרָה פְלָה קְטָנִים, שְאִינָן בְּנֵי דַעַת²⁰. וְכֵן²¹ אִין עוֹשִין חֲבוּרָה פְלָה חוֹלִים אוֹ זְקָנִים אוֹ אוֹנָנִים²², אֶף עַל פִי שְהֵן יָכוֹלִין לֶאֱכֹל²³; הוֹאִיל וְאֶכְלָתֶם מְעוּטָה²⁴, שְמָא יִשְאִירוּ הַפְּסַח וְיִבְיֵאוּהוּ לְיַדִי פְסוּל. וְאִם עֶבְרוּ וְשָחֲטוּ עַל חֲבוּרָה זֹ - פְשָר²⁵. וְכֵן אִין עוֹשִין חֲבוּרָה פְלָה גְרָיִים²⁶, שְמָא יִדְקְדְקוּ בוֹ²⁷ וְיִבְיֵאוּהוּ לְיַדִי פְסוּל. וְאִם שְחָטוּ עֲלֵיהֶן - פְשָר²⁸.

(15) משנה וגמ' שם. (16) וקלות ראש מביאה לידי ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). (17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת - אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא:) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושין אותה טפילה לאחרים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה ('קריית ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). (ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א - שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות - רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו ישא האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כוותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאו"ח סי' יז ס"ק ד) - כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזוהי כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. (18) שהעבד שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). (19) ראה למעלה ה"ג. (20) ויביאוהו לידי נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). (21) משנה, שם צא, א. (22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים - ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן הפסח (תוספתא, פסחים פ"ז). (47) כלומר, אם היה חולה בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה ובשעת זריקת דם".

ח. שוּחַט אֲדָם⁵⁰ עַל יְדֵי⁵¹ בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים⁵² וְעַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַפְּנֻעֵנִים⁵³ בֵּין מִדְּעַתָּן בֵּין שְׁלֵא מִדְּעַתָּן⁵⁴; אֲבָל אֵינוֹ שוּחַט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים⁵⁵ וְלֹא עַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים⁵⁶ וְלֹא עַל יְדֵי אֲשֵׁתוֹ⁵⁷ אֲלָא מִדְּעַתָּן. וְאִם שָׁתְקוּ וְלֹא מָחוּ - הֲרֵי זֶה מִדְּעַתָּן⁵⁸.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנוך (רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו אחריו (רש"י שם). (54) בשל כרחן. כמו שכתוב (שמות יב, ג) "ויקחו להם וכו' כהן לבית". משמע שבעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך לדעתם, שהרי אינם יכולין למחות (פסחים שם). (55) אפי' אם סומכין על שולחן אביהם, משום שיש בידם למחות ('תוספות' שם ד"ה ע"י). (56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כז"אם בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות - אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו לחנוכה, יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז:). יכולה היא שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה לצרכך (רש"י שם). (58) פסחים, שם.

ט. שָׁחַט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים וְעַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַפְּנֻעֵנִים, וְהִלְכוּ וְשִׁחְטוּ הֵן לְעֶצְמָן - יוֹצֵאִין בְּשֵׁל רֶבֶן⁵⁹.

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

י. שָׁחַט עַל יְדֵי אֲשֵׁתוֹ וּבְנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים, וְשִׁחְטוּ הֵן לְעֶצְמָן⁶⁰ - אֵין לָהּ מָחוּי גְּדוֹל מִזֶּה, וְאֵינָן יוֹצֵאִין אֲלָא בְּשֵׁל עֶצְמָן⁶¹.

(60) אף כי לא מיהו בפירוש. (61) פסחים, שם.

יא. הָאֲשֵׁה⁶² שְׁהִיא בְּבֵית בַּעֲלָהּ⁶³, שָׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ⁶⁴ - תֹּאכַל מִשָּׁל בַּעֲלָהּ⁶⁵. הֵיטָהּ נִחְפָּזָה לְלַכֵּת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרִגְלָהּ הַרְאֵשׁוֹן הַסְּמוּנָה לְנִשְׂוֹאִיָּה כְּדָרְךָ כָּל הַבְּנוֹת, וְשָׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ - תֹּאכַל מִשָּׁל אֲבִיהָ⁶⁶. מִכָּאֵן וְאֵילָף⁶⁷ - תֹּאכַל מִמְּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצֵה⁶⁸. וְהוּא שֶׁתְּבָרַר לָהּ מְקוֹם שֶׁתִּרְצֶה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ⁶⁹. וְכֵן יתוּם שֶׁשָּׁחַט עָלָיו אֶפְסוּרָפְסִינָה⁷⁰ - יֹאכַל מִמְּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה⁷¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמורִים? בְּיתוֹם קָטָן; אֲבָל גְּדוֹל⁷² - נַעֲשֶׂה כְּמִמְּנָה עֶצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים⁷³, וְהִמְמָנָה עֶצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים⁷⁴ - אֵינוֹ אוֹכַל אֲלָא מִן הַנְּשָׁחַט רֵאשׁוֹן⁷⁵.

יֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבְתוֹ⁴³, לְפִי שְׁאִין מִחֻשְׁבֵּת אוֹכְלִים בְּזִיקָה⁴⁴.

(37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בברייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) - לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקאו "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה - אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין עח, א - בכעין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחס' משנה). (38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהרצאת כשר, כך הרצאת פסול. (39) על-מנת שיתכפרו. (40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). (41) זקנים או חולים. (42) ברייתא, שם עח, ב - לפי נוסחת כתי' ב' ב'דקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. (43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', ובאור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבברייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הברייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשמיענו? אלא על-כרחן שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצוינו בזבחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. (44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו" (שלומדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו שאמרו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה עוד בזבחים ד, א.

ז. מי⁴⁵ שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה⁴⁶ ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין⁴⁷ וזורקין עליו⁴⁸, עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה⁴⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצונו של הקטן רצון, אלא הרי הוא כנמנה על שני פסחים כאחד, שעל-פי הדין אינו אוכל אלא מן הראשון כדלהלן, ואעפ"כ הקילו בו להתיר לו לאכול במקום שהוא רוצה מאחר שהוא קטן. (72) שאין שוחטים עליו שלא מדעתו (ראה למעלה ה"ח). וכיון ששניהם הודיעו לו הרי הוא כנמנה על שני פסחים כדלהלן. (73) 'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"א. (74) לאכול משניהם. (75) 'ירושלמי' שם, וה"ב: "תני ר' חייא, הנמנה על שני פסחים כאחד, אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון". ומה שמפורש בבבלי (פסחים פ"ח:) שאין נמנין על שני פסחים כאחד, ואם נשחטו עליו לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני (ראה להלן פ"ג ה"א) – אין זה סותר לדברי 'ירושלמי', כי שם בבבלי מדובר שמתכוון לאכול רק אחד מהם, מאיזה שירצה בשעת האכילה, ולפי ש"אין ברירה", לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני, אבל ב'ירושלמי' מדובר שבדעתו לאכול משניהם גם מזה וגם מזה, ולכן יאכל רק מן הראשון ('בית זבול' ח"א סי' כג אות ג).

יב. עֶבֶד⁷⁶ שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּפִיין⁷⁷: בְּזִמְן שְׁמִקְפִידִין זֶה עַל זֶה שְׁלֵא יִגְבְּנוּ⁷⁸ - לֹא יֵאָכֵל מִשְׁל שְׁנֵיהֶן; וְאֵם אֵינָן מְקַפִּידִין - מִמְקוֹם שְׁפִירָה יֵאָכֵל⁷⁹.

(76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשה (ראה פ"א ה"א, ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח. (77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד. (78) בפסחים פז, א – תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרצת שדברי המשנה הם כשמקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על זה "שלא יגבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגבנו (כספ-משנה). ובכת"י תימן, בכת"י אברבנאל ובדפוס וויניציאה, חסרות המלים "שלא יגבנו". (79) אף כי לא בירר בשעת שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח.

יג. מִי שְׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין⁸⁰ - לֹא יֵאָכֵל לֹא מִשְׁל רְבוֹ וְלֹא מִשְׁל עֲצָמוֹ⁸¹, עַד שְׁיַעֲשֶׂה פְּלוֹ בֶּן חוֹרִין.

(80) אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או אם היה לו אדון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום, לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה, וזהו בשטר" (רבינו בפיה"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד). (81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פ"ח). מקשה: "משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת ללכת לבית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול ('תוספות' שם, ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, מכיון שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. וכן פירש ה'מאירי' שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה", שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו' תאכל במקום שהיא רוצה", היינו שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת לבית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה, ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה, ומתרצת הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת) לילך (לבית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן (ברישא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת לבית אביה, משום כך אף ברגל הראשון תאכל משל בעלה, והסיפא של המשנה מיירי כמו הסיפא של הברייתא ברגלים אחרים שאינם סמוכים לנישואיה, והיא נחפזת ללכת לבית אביה, לכן תאכל מאיזה שתרצה). נמצא שיש שלשה דינים: א) אינה נחפזת – תאכל בבית בעלה, גם ברגל הראשון הסמוך לנישואין. והיינו רישא דמתניתין, כנ"ל. ב) נחפזת וברגל ראשון – תאכל משל אביה, והיינו רישא דברייתא. ג) נחפזת ובשאר הרגלים – תאכל מאיזה שתרצה, והיינו סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. והוסיף שם ה'מאירי' "שכן נראה לנו בה דעת גדולי המחברים (= הרמב"ם)". ולפי כל הנ"ל, לא השמיט רבינו שום דין מן המשנה, ומסתלקת קושיית הכספ-משנה. (66) רישא דברייתא, שם. (67) ברגלים שאינם סמוכים לנישואיה, אבל היא נחפזת ללכת לבית אביה. (68) סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. (69) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר-כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה, לפי ש"אין ברירה" בענין של תורה (גמרא, שם), וראה להלן בהערה סט. (70) שני אפוטרופוסין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום. אפוטרופוס הוא בלשון יוון 'אבי ילדים' ('ערן'). (71) משנה, שם. ובגמרא שם פ"ח, א – הקשו: "שמעת מינה, יש ברירה?" (כלומר, על ידי רצונו מתברר שפסח זה הוא שלו), ומתיר רבי זירא: "שה לבית מכל-מקום". "כלומר, מאחר שהיתום הוא קטן, הרי הוא אצל אפוטרופוס כבני הבית, וכבר אמרו (שם פ"ח). ששוחט אדם על בניו הקטנים שלא מדעתן" ('מאירי'). וכן הוא בפירוש ר"ח שם "שה לבית מכל-מקום, בין מדעתו בין בעל-כרחו. תניא נמי הכי (וכן גם בכת"י מינכן, אבל בגמרא שלפנינו: "תנו רבנן") שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' בין מדעתן בין שלא מדעתן". והוסיף ה'מאירי' שם: "ולא תירצו בזה מאי רוצה בשעת שחיטה, שמאחר שהוא קטן אין רצונו רצון". ולפי"ז מה שאמרו "יאכל במקום שהוא רוצה", אין זה משום שעל-ידי שרוצה הוברר הדבר שזהו הפסח שלו, שהרי "אין ברירה", ועוד שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׂרְפוּ עַד שְׁלֹא נִמְצָא בּוֹ פְּזִית לְכָל אֶחָד - אֵינָן אוֹכְלִין, וְחַיִּים לְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁸⁶.

(82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. (83) משנה, פסחים פט, א. (84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק את הדם", ופסק כחכמים. (85) בגמרא שם למדו כן ממה שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה - מחייתה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך - מהיות משה, יתמעטו בעוד השה החי (רש"י שם). (86) ברייתא, שם עז, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

טו. הַמְּמַנְה⁸⁷ אַחֲרֵים עִמּוֹ עַל חֵלְקוֹ וְלֹא יִדְעוּ בְּהֵן בְּנֵי הַחֲבוּרָה - הָרִי בְּנֵי הַחֲבוּרָה רִשְׁאִין לְהֵן לֹא חֵלְקוֹ אַחַר שְׂיִצְלָה⁸⁸ בְּעֵת הָאֲכִילָה⁸⁹, וּבְנֵי הַחֲבוּרָה אוֹכְלִין מִשְׁלֵהֵן וְהוּא אוֹכֵל חֵלְקוֹ עִם הָאֲחֵרִים שְׂמַנְה עֲלֵיו בְּחֲבוּרָה שְׁנִי⁹⁰. וְכֵן בְּנֵי הַחֲבוּרָה שְׁהִיה אֶחָד מֵהֶם גְּרַגְרָן⁹¹ - רִשְׁאִים לְהוֹצִיא מֵהֶן⁹², וְנוֹתְנִין לֹא חֵלְקוֹ וְיֹאכְלֵהוּ בְּחֲבוּרָתוֹ⁹³. וְאִם אֵינּוּ זוּלָּל - אֵינָן רִשְׁאִין לְחֵלְקוֹ⁹⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"ה הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציאין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג - מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד, ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן - אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה). וראה ב'מעשה רוקח'). (91) זולל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

לא יאכל לא משלו ולא משל רבו? ומתרת הגמרא: "לא קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו (שאינו מפסיד כלום מהראוי לו - רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חצי דמיו", ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שיעבד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה - פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוב שחרורו, שאומרים לו לאדון מהר ושחרר אותו כדי שלא ימנע מן המצוה (כספ"מ-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבנו בעצמו בפיה"מ: "ואמרנו לא יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין".

יד. עַד פְּמָה נִמְנִים⁸² עַל הַפֶּסַח? עַד שְׁהִיָּה בּוֹ פְּזִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁸³. וְנִמְנִין עֲלָיו וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שְׂיִשְׁחַט⁸⁴. בֵּינָן שְׁנֹשְׁחַט אֵינּוּ יְכוּל לְמַשֵּׁךְ אֶת יָדוֹ, שְׁהָרִי נִשְׁחַט עֲלָיו⁸⁵. נִמְנּוּ עֲלָיו וְחִזְרוּ אַחֲרֵים וְנִמְנּוּ עֲלָיו: רִאשׁוֹנִים, שְׁיִשׁ לְהֶם פְּזִית - אוֹכְלִים, וּפְטוּרִים מִעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי; וְאַחֲרֵינֵים,

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

שְׁפָרַח לְבִין הָעוֹפּוֹת שְׂיִמּוּתוֹ פְּלָן³, או שְׂמַת גּוֹזֵל אֶחָד - יִקַּח זֵיג לְשָׁנִי⁴.

(2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק הקודם. (3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ת. (4) נקט "סתומה" לרבנות, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן

~ יום ראשון י"ב אלול ~

הלכות פסולי המקדשין

פרק תשיעי

(1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

א. קן סתומה² שִׁפְרַח מִמֶּנּוּ גּוֹזֵל לְאֹיִר, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו - נפסל. (16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חזר¹⁷ אָחַד וּפְרַח מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת לְשָׁנִיּוֹת, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם¹⁸ - אֵינּוּ מוֹסִיף לְהַפְסִיד¹⁹ יְתֵר עַל זֶה; שְׂאֵפְלוּ הֵן מְעַרְבוֹת כֶּלֶן זֶה בְּזוֹ - מִחֻצָּה כָּשֵׁר וּמִחֻצָּה פְּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה²⁰.

(17) פירושו, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. (18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. (19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. (20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צִבּוּר אֶחָד²¹ יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבְשָׁנֵי אַרְבָּעָה, וּבְשָׁלִישֵׁי שָׁשָׁה, וּבְרַבִּיעֵי שְׁמוֹנֶה, וּבַחֲמִישֵׁי עֶשְׂרֵה, וּבְשִׁשֵׁי שָׁנָיִם עֶשְׂרִי, וּבְשִׁבְעֵי אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי, וּפְרַח גּוֹזֵל מִן הָרֵאשׁוֹנָה לְשֵׁנִיָּה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, וּמִשְׁלִישִׁית לְרַבִּיעִית, וּמִרַבִּיעִית לְחֲמִישִׁית, וּמִחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית לְשִׁבְעִית, וְחִזֵּר אֶחָד וּפְרַח מִצִּבּוּר לְצִבּוּר עַד שֶׁחִזֵּר לְרֵאשׁוֹנָה שֶׁפְּרַח מִמֶּנָּה רֵאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ²². הָרֵאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם²³, וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהַרַבִּיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שָׁשָׁה, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנֶה, וְהַשִּׁבְעִית יֵשׁ לָהּ שָׁנָיִם עֶשְׂרִי²⁴. חִזֵּר אֶחָד וּפְרַח פְּעַם שְׁנִיָּה²⁵ מִזֶּה לְזֶה, וְחִזֵּר אֶחָד וּפְרַח מִן הָאֲחֵרוֹנָה לְשִׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחִזֵּר לְרֵאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהַרַבִּיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם²⁶, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשִּׁבְעִית יֵשׁ לָהּ עֶשְׂרֵה²⁷. פְּרַח פְּעַם שְׁלִישִׁית²⁸ גּוֹזֵל מִזֶּה לְזֶה, וְחִזֵּר פְּעַם רִבִּיעִית²⁹ מִזֶּה לְזֶה - פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית נִפְסְלוּ כֶּלֶן, וְהַשִּׁבְעִית נִשְׂאָרוֹ לָהּ שְׁמוֹנֶה עוֹפוֹת כְּשֵׁרִין. כְּשִׁיעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי שָׁבַע לְמַעְלָה וְשָׁבַע לְמַטָּה - יְהִי שְׁמוֹנֶה מִהֵן כְּשֵׁרִין, וְהַשִּׁשִּׁית פְּסוּלִין³⁰ מִפְּנֵי תַעֲרֻבַת גּוֹזְלוֹת אֵלוֹ שֶׁפְּרַחוּ בְּהִלְכָהּ וּבְחִזְרָהּ.

(21) משנה שם ג. (22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. (23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק

חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל-שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבוודאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פֶּרַח⁵ לְבִין הַקְּרֻבוֹת - פּוֹסֵל וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּנִגְדּוֹ⁷; שֶׁהַגּוֹזֵל⁸ הַפּוֹרֵחַ מִקֵּץ סְתוּמָה לְבִין הַקְּרֻבוֹת - פּוֹסֵל וּפּוֹסֵל אֶחָד כְּנִגְדּוֹ. כִּי־צַד? פֶּרַח גּוֹזֵל מִן הַסְּתוּם לְעֶשְׂרֵה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עֲשֶׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - הֲרִי חֲמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרִים⁹ מִהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה¹⁰, וְאַרְבַּע חֲטָאוֹת כְּשֵׁרִים מִהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשִׂוּ לְמַטָּה; שְׂאֵנִי אֹמֵר: שְׂמָא הַגּוֹזֵל הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה¹¹. וְכֵן אִם עֲשֶׂה מֵהֶם שִׁשָּׁה לְמַטָּה וְחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שְׂאֵנִי אֹמֵר: שְׂמָא הַגּוֹזֵל מִחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מִהַעֲשָׂרָה תִּשְׁעָה. הֲרִי פְּסֵל אֶחָד¹².

(5 שם. (6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרבה. (7) שני גוזלות שבתערובת פסולים. (8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). (9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. (10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערובת, יש כאן חמש עולות כשרות. (11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערובת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. (12) "הפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובעוז ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערובת נפסל אחד - הפורח או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורח, שהרי אי-אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמא הוקרב הפורח לאותו קרבן. ולפירושה מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגוזל הנשאר.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פֶּרַח אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת לְשָׁנִיּוֹת - פְּסֵל אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת¹³. אַחַר שֶׁנִּתְעַרְבוּ חִזֵּר אֶחָד¹⁴ מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפְרַח לְרֵאשׁוֹנוֹת - פְּסֵל אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת¹⁵. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁתֵּים בְּלִבָּד¹⁶.

(13) כל בבא זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. (14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גוזל עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). (15) ומוכן שגם החזור פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). (33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. (34) פירוש, שלא פרה כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". (35) מפני שאי אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמה היא העולה. (36) שהרי אין לנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

ז. חטאת מִכָּאן³⁷ ועולה מִכָּאן וסתומה בְּאֶמְצַע, פֶּרַח מִן הָאֶמְצַע לְצִדֵּי אֵילָף אֶחָד וְאֵילָף אֶחָד - לֹא הִפְסִיד כָּלוּם, אֲלֹא יֹאמֵר: זֶה שֶׁהֵלֵךְ אֶצֶל הַחֲטָאוֹת חֲטָאָת, וְזֶה שֶׁהֵלֵךְ אֶצֶל הָעוֹלוֹת עוֹלָה. חֲזַר אַחַר שֶׁנִּתְעַרְבוּ וּפְרַח אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לְאֶמְצַע³⁸ - הַשְּׁנַיִם הָאֶמְצָעִים יָמוּתוּ, שֶׁהָרִי הֵן חֲטָאָת וְעוֹלָה מְעַרְבִין; וְהַצִּדֵּי - אֵלּוּ³⁹ יִקְרְבוּ חֲטָאָת וְאֵלּוּ יִקְרְבוּ עוֹלָה פְּשִׁיּוֹ⁴⁰. פֶּרַח מִן הָאֶמְצָעִית⁴¹ לְצִדֵּי⁴² - כֵּלָן יָמוּתוּ, שֶׁמָּא עוֹלָה נִתְעַרְבָה בַּחֲטָאוֹת וְחֲטָאוֹת בְּעוֹלוֹת.

(37) משנה שם ה. (38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. (39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. (40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. (41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. (42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזרו או שפרח מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזרו ופרחו".

~ יום שני י"ג אלול ~

פֶּרַח עֲשִׂירִי

1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

א. הָאִשָּׁה² שֶׁאָמְרָה: הֲרִי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלַד זָכָר, וְלָדָה זָכָר - מְבִיאָה אֲרֻבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ³, וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ מִשּׁוּם לָדָה⁴, וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהִפְתֵּן צְרִיף לְעִשׂוֹת שְׁלֹשׁ פְּרִידוֹי⁵ לְמַעַלָּה⁶ וּפְרִידָה אַחַת לְמַטָּה⁷. טָעָה⁸ וַעֲשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעַלָּה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה וְלֹא נִמְלָף⁹ - צְרִיכָה לְהִבְיֵא עוֹד פְּרִידָה אַחַת¹⁰ וְיִקְרִיבָנָה לְמַעַלָּה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִבְיָא הָאֲרֻבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ כֵּלָן תּוֹרִין אוֹ בְּגִי יוֹנָה¹¹; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּגֵי יוֹנָה, וַעֲשָׂה שְׁנַיִם לְמַעַלָּה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה¹² - צְרִיכָה לְהִבְיֵא עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וַעֲשָׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעַלָּה כְּדִי לְצַאֵת יָדֵי חוֹבָתָהּ; שָׂאֵם עָשָׂה בְּתַחֲלָה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין לְמַטָּה¹³ - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעַלָּה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ¹⁴.

שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמה יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתיים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמה משלה פרח ונשארו רק שניים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמה הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שתיים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה מקריבה השלישית רק שניים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותיירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). (24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד - לששית, ואילו מהאחרות פרחו שניים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. (25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). (26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. (27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. (28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. (29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המניינים הקודמים. (30) שמה יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

ו. קֵן סְתוּמָה³¹ וְקֵן מְפֻרָשֶׁת, פֶּרַח מִן הַסְּתוּמָה לְמְפֻרָשֶׁת - יִקַּח זוּג לְשְׁנַיִם³². חֲזַר³³ או שִׁפְרַח³⁴ אֶחָד מִן הַמְּפֻרָשֶׁת לְסְתוּמָה, וְלֹא יִדַע זֶה שִׁפְרַח אִם הָיָה עוֹלָה או חֲטָאָת - יָמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבְּסְתוּמָה; שָׂאֵם נִתְעַרְבָה בָּהֶן עוֹלָה - כָּל הַחֲטָאוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת³⁵, וְאִם חֲטָאָת נִתְעַרְבָה - כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, לְפִיכָף יָמוּתוּ כֵּלָן³⁶.

(31) משנה שם ד. (32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. (19) ונתערבו ביד הכהן. (20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי חטאת שהביאה נפסלה גם כן. (21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. (22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. (23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם-כן עליה להביא שתי אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי חטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

ג. קִבְעָה נִדְרָה²⁴ וְאָמְרָה: אִם אֵלֶּד זָכָר - הָרִי עָלַי שְׁתֵּי תוֹרִים²⁵, וַיִּלְדָּה וְהִבִּיֵּא אֶרְבַּעַת עוֹפוֹת²⁶, שְׁנַיִם לְנִדְרָה וּשְׁנַיִם לְחוֹבְתָהּ, וַעֲשֵׂה²⁷ שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה נַעֲשֶׂה לְמַטָּה²⁸, וְגַם הִיא שִׁקְחָה וְלֹא יָדְעָה בְּאִי זֶה מִיֵּן קִבְעָה נִדְרָה אִם בְּתוֹרִים אוֹ בְּבָנֵי הַיּוֹנָה²⁹ - הָרִי זוֹ צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁰, וַיַּעֲשֵׂה אֶרְבַּעַתָּן לְמַעְלָה, וְתִבִּיא גּוֹזֵל אֶחָד³¹ לְהַשְׁלִים חוֹבְתָהּ, וַיַּעֲשֵׂה לְמַעְלָה³²; (שִׁפְכָר עָשָׂה שְׁנַיִם לְמַטָּה, שָׁהֵם חֲטָאֹת). בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? מִשֶּׁהִבִּיֵּא הָאֶרְבַּעַת תַּחֲלָה³³ מִמֵּיִן אֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה שְׁנֵי מֵיִנִּיּוֹ³⁴ - צְרִיכָה לְהִבִּיֵּא שְׁשֵׁה עוֹפוֹת: שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁵, וְתִבִּיא לְחוֹבְתָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה³⁶, וַיַּעֲשֵׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נִתְּנָתָם לִכְהֵן וְשִׁקְחָה מֶה נִתְּנָה לוֹ³⁷, וְהִלֵּךְ הִפְתָּח וַעֲשֵׂה וְאִינוּ יוֹדְעֵי הֵיכָן עָשָׂה, אִם הִפְלֵ לְמַעְלָה אוֹ הִפְלֵ לְמַטָּה אוֹ מְחַצָּה לְמַעְלָה וּמְחַצָּה לְמַטָּה - הָרִי זוֹ תִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים עִם שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה³⁸, וְתִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לְחוֹבְתָהּ³⁹.

(24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. (25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. (26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף-משנה, וראה 'תוספות יום-טוב'). (27) הכהן. (28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. (29) כלומר, יודעת אם איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף-משנה). (30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני

וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בָנֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה לְמַעְלָה¹⁵ לְהַשְׁלִים חוֹבְתָהּ. שְׁאִין אָדָם מִבִּיא חוֹבְתוֹ גּוֹזֵל אֶחָד תוֹר וְאֶחָד¹⁶ בֶּן יוֹנָה, אֲלֵא אוֹ שְׁנֵיהֶן תוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בָּנֵי יוֹנָה¹⁷.

(2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירוש למשנה זו. אולם לרש"י (זבחים סז:) שיטה אחרת בזה. (3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדרה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירוש על בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירוש על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א הי"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, ויצא מזה שכולן עולות. (4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). (5) שלושה עופות. (6) כדין עולה. (7) חטאת חובה. (8) הכהן. (9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). (10) השתים שלמעלה כשרות והן עולות, ולמטה אחת - והיא חטאת - כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישיית. (11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. (12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירוש למשנה). (13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. (14) קרבנות הלידה. (15) כמו שביארנו בתורים. (16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. (17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאיין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדרה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

ב. פִּרְשָׁה נִדְרָה¹⁸ וְאָמְרָה לִפְתָּח: אֵלֹו לְנִדְרִי וְאֵלֹו לְחוֹבְתִי¹⁹, וַיַּעֲשֵׂהֶם הִפְתָּח שְׁתֵּי לְמַעְלָה וּשְׁתֵּי לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִי זֶה מֶהֵן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאִי זֶה מֶהֵן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהִבִּיא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָה²⁰ וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבְתָהּ. וַיַּעֲשֵׂה הַשְּׁנַיִם לְמַעְלָה, שֶׁהָרִי פִּרְשָׁה נִדְרָה, וְשִׁמָּא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָה נַעֲשֵׂו לְמַטָּה, שָׁהֵם פְּסוּלוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִבִּיֵּא הָאֶרְבַּעַת שִׁפְרָשָׁה נִדְרָה בְּשְׁנַיִם מֶהֵן מִמֵּיִן אֶחָד²¹; אֲבָל אִם הָיָה שְׁנֵי מֵיִנִּיּוֹ²² - תִבִּיא אֶרְבַּעַת אַחֲרִים: שְׁנַיִם מִמֵּיִן שִׁפְרָשָׁה בּוֹ נִדְרָה וַיַּעֲשֵׂו לְנִדְרָה²³, וּשְׁנַיִם מֵאִי זֶה מִיֵּן שִׁתְּרָצָה יְהִי לְחוֹבְתָהּ, וַיַּעֲשֵׂו אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק - תשרף.

~ יום שלישי י"ד אלול ~

פָּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

(1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

א. פֶּל הַמִּנְחוֹת שֶׁקָּמְצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה - הָרִי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לָקַט הַלְּבוֹנָה - פְּסוּל², אִף עַל פִּי שְׂאֵל קָמֵץ.

(2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

ב. קָמֵץ הַפֶּשֶׁר וְנִתֵּן לַפְּסוּל, קָמֵץ בִּימֵינוּ וְנִתֵּן לְשִׂמְאֵלוֹ, וְאַחַר כֵּן נִתְּנוּ לַפְּלִי; קָמֵץ מִפְּלִי קָדֵשׁ וְנִתֵּן לְכָלִּי חַל - פְּסוּל.

ג. קָמֵץ וְעֵלָה בְּיָדוֹ צָרוּר אוֹ גִּרְגִיר מְלַח אוֹ קָרֵט לְבוֹנָה - פְּסוּל³.

(3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר - פסול.

ד. קָמֵץ עַד שֶׁהוּא בְּחוּץ⁴ וְנִכְנַס לְפָנִים - יִחְזַר וְיִקָּמֵץ בְּפָנִים וְכֶשֶׁר.

(4) חוץ לעזרה.

ה. נִתְּפֵזַר הַקָּמֵץ עַל גְּבִי הַרְצָפָה - יִחְזַר וְיִאֲסַפְנוּ⁵.

(5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש - נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

ו. הֵיִתָּה הַמִּנְחָה שְׂאֵל בְּכָלִי שֶׁרַת, אוֹ שֶׁהָיָה קָמֵצָה שְׂאֵל בְּכָלִי שֶׁרַת, אוֹ שֶׁהָעֵלָהּ לְמִזְבֵּחַ שְׂאֵל בְּכָלִי שֶׁרַת, אוֹ שֶׁבָּלְלָהּ בְּשִׂמְנֵהּ חוּץ לְעִזְרָה⁶ - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתְּהִיָּה בְּלִילָתָהּ בְּפָנִים.

(6) ואף על פי שבלילה כשרה בזר - פסולה בחוץ.

ז. פֶּל הַמִּנְחוֹת שֶׁיִּצַּק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פְּסוּל לְעִבּוּדָה, כְּגוֹן הַזֶּר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבָּלְלָן אוֹ פִּתְתָם⁷ אוֹ מְלַחֵן - פְּשׁוּרוֹת. הַגִּישָׁן אוֹ הַנִּיפָן⁸ - חוּזֵר הַפֶּה וּמְגִישׁ אוֹ מְגִיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הִנִּיף הַפֶּה - פְּשׁוּרוֹת. שְׂנֵאָמֵר: וְהִבִּיאָה אֵל בְּנֵי אֶהְרֹן וְקָמֵץ - מִקְּמִיצָה וְאֵילָף מִצְּוֹת פְּהֵנָה; לְמַד עַל יִצִּיקָהּ וּבְלִילָהּ שֶׁפְּשָׁרָה בְּזֶר.

(7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות.

(8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה - תורים או בני יונה - צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. (31) מאיזה מין שתרצה, נוסף על הארבעה. וגזול זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. (32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף-משנה). (33) שני הקינים הראשונים. (34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. (35) כמו במין אחד. (36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. (37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. (38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. (39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתרצה (הכסף-משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

ד. קָבְעָה חוֹבְתָהּ⁴⁰ וְקָבְעָה נְדָרָה וְשִׁכְחָה בְּמָה קָבְעָה⁴¹, וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבְתָהּ כָּבֵשׁ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ בֶן יוֹנָה לְחֻטָּאת; לְפִיכֵן תְּבִיא שִׁשָּׁה פְּרִידִין⁴²: אַרְבַּעַה לְנְדָרָה וּשְׁנַיִם לְחוֹבְתָהּ⁴³, וְעוֹד תְּבִיא חֻטָּאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עִם כָּבֵשׁ⁴⁴. נִמְצְאָת שֶׁהִבִּיאָה שְׁבַעַה עוֹפוֹת [וְכָבֵשׁ].

(40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף-משנה). וראה פירוש רבינו למשנה זו). (41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. (42) עופות. (43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. (44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתיים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף - כסף-משנה).

ה. וְכָל הַחֻטָּאוֹת הָאֵלוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סָפְקִים⁴⁵.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ד אלול - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. מְנַחָה בְּמִים וְקִמְץ - פְּשָׁרָה; לֹא נֶאֱמַר חֲרֻבָה²¹ אֲלֵא מִשְׁמֵן.

(21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה היינו מנחת חוטא.

טו. מְנַחָה שְׁקֻמָּצָה פְּעָמִים - פְּשָׁרָה. אֶפְלוּ פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שְׁיִקְטִיר פְּזִית בְּכַת אַחַת, שְׂאִין הַקְּטִירָה פְּחוּתָהּ מִפְּזִית.

טז. הַקְּרִיב הַקִּמְץ בְּלֹא מֶלֶח - פְּסוּלָה; שֶׁהֶמְלַח מֵעֵבֶב בְּמִנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. מְנַחָה שֶׁחֲסָרָה קֶדֶם קְמִיצָה - יָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִמְלֶאנָה; שֶׁהִקְמִיצָה הִיא הַקּוֹבְעֵת²², לֹא נִתְיַנְתָּה²³ בְּכָלִי שָׂרְתָה.

(22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. (23) לפני הקמיצה.

יז. הַתְּנַדֵּב הַקִּמְץ לְבוֹנָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ²⁴, אִם חֲסָר כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּל. וְכֵן שְׂנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שְׁעַם הַלֶּחֶם²⁵, אִם חֲסָר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין²⁶, עַד שֶׁיְהִי שְׂנֵי קְמִצִין מִתְחַלָּה וְעַד סוּף.

(24) לא עם מנחת סולת. (25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים - כלים שנותרים בהם את הלבונה. (26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם.

יח. הַפְּרִישׁ שְׂנֵי קְמִצִין²⁷ לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד מֵהֶן: קֶדֶם קְמִיצָה - לֹא הִקְבַּע²⁸; אַחֲרֵי קְמִיצָה - הִקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרַבָּה לְבוֹנָתָה. וְכֵן אִם הַפְּרִישׁ אֲרֻבָּעָה קְמִצִים לְשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם²⁹, וְאָבְדוּ שְׁנַיִם מֵהֶם: קֶדֶם סְלוּק הַבְּזִיכִים³⁰ - לֹא הִקְבַּעוּ וּכְשָׂרִים; אַחֲרֵי סְלוּק הַבְּזִיכִין - הִקְבַּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי הַרְבֵּי³¹.

(27) לבונה. (28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. (29) מצוותה - קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. (30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הביזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כך מחלקים את הלחם לכהנים. (31) שריבה לבונתם.

יט. קִמְץ מְנַחָה שֶׁנִּטְמָא וְהִקְטִירוּ - הַצִּיץ מְרַצָּה, שְׂנֵאָמַר: וְנִשָּׂא אֶהָרֵן. יֵצֵא הַקִּמְץ³² חוּץ לְעִזְרָה וְהִכְנִיסוּ וְהִקְטִירוּ - אֵין הַצִּיץ מְרַצָּה. שֶׁהַצִּיץ מְרַצָּה עַל הַטְּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצָּה עַל הַיּוֹצֵא.

(32) ונפסל ביוצא.

כ. קִמְץ אֶת הַמְּנַחָה וְאַחֲרַיָּהּ נִטְמָאוּ שְׁנֵי קְמִצֵי אוֹ נִשְׂרְפוּ אוֹ יֵצְאוּ חוּץ לְעִזְרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יִקְטִיר

ח. מְנַחָה שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָהּ שְׁמֵן מְנַחָה אַחֲרָת אוֹ שְׁמֵן חֲלִין כָּל שֶׁהוּא - נִפְּסָלָה. חֲסָר שְׂמֵנָה - פְּסוּלָה; חֲסָר לְבוֹנָתָה⁹ - פְּשָׁרָה. וְהוּא שֶׁיְהִי עָלֶיהָ שְׂנֵי קְטִירֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קֶרֶט אֶחָד - פְּסוּלָה; שְׂנֵאָמַר: אֶת כָּל לְבוֹנָתָה.

(9) שנינו (שם קו:): "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

ט. רַבָּה שְׂמֵנָה¹⁰ וְלְבוֹנָתָה: עַד שְׁנֵי לֶגִין¹¹ לְכָל עֶשְׂרוֹן וְשְׁנֵי קְמִצֵי לְבוֹנָה לְכָל מְנַחָה - פְּשָׁרָה¹²; שְׁנֵי לֶגִין אוֹ שְׁנֵי קְמִצִין אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָה.

(10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. (11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. (12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

י. מְנַחַת חוּטָא¹³ שֶׁנִּתְּנָה עָלֶיהָ שְׁמֵן אוֹ עַל הַקִּמְץ שְׁלָה - נִפְּסָלָה. נִתְּנָה עָלֶיהָ לְבוֹנָה - יִלְקָטָהּ. הִיתָה שְׁחוּקָה¹⁴ - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה מִסְּפָק, שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְלָקֵט.

(13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". (14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

יא. נִתְּנָה שְׁמֵן עַל שְׁרִיפָה אַחֲרֵי שְׁקֻמָּץ - אֵינוֹ לוֹקָה¹⁵ וְלֹא פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי הַקִּמְץ כְּשֶׁר.

(15) משום "לא ישים עליה שמן".

יב. נִתְּנָה מִשְׁהוֹ שְׁמֵן¹⁶ עַל גְּבִי פְּזִית מִן הַמְּנַחָה - פְּסוּלָה מִסְּפָק. אֲבָל אִם נִתְּנָה הַשְׁמֵן עַל פְּחוּת מִפְּזִית - לֹא פְּסוּלָה¹⁷. וְאֵינוֹ פּוֹסֵל הַלְבוֹנָה¹⁸ עַד שֶׁיִּתְּנָה פְּזִית לְבוֹנָה¹⁹.

(16) של חולין או של מנחה אחרת. (17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. (18) פירושו, הלבונה אינה פוסלת. (19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

יג. אֶפְלוּ נִתְּנָה הַלְבוֹנָה עַל כָּל שֶׁהוּא מִן הַמְּנַחָה - פְּסוּלָה²⁰ עַד שְׁלֵקָט.

(20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בדינינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְטֵמָא הַמְפָּרֵשׁ - מְפָרֵשׁ וְרֵאשׁוֹן מְצַטְרֵפִין⁴³ וְנִפְסְלוּ, וְזֶה שְׁנִמְצָא אֵינוֹ מְצַטְרֵף עִמָּהֶן⁴⁴. נְטֵמָא הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן - הָרֵי הָאֲבוּד וְהַמְפָּרֵשׁ תַּחְתֵּיו מְצַטְרֵפִין⁴⁵.

39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצורף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצורפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמצא - שנינו עם החלק הראשון⁴⁶ נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש - שנינו נאכלין⁴⁷, והנמצא אינו נאכל. קמץ מן הראשון - שניהן⁴⁸ אין נאכלין; לפי ששניהן שנירים יתרים⁴⁹, שהרי הן עשורין שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה. והיאך קרב הקמץ הזה, והרי לפניו עשורין ומחצה? מפני שהקמיצה תלויה בדעת הפהן, וכעת שקומץ אין דעתו אלא על העשורין בלבד⁵⁰, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.

46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשורין ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשורין אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשורין שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשורונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף - שניהם אסורים.

כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר שניהן פאחת והן פשרות. וכן אם נתערב הקמץ במנחת פהנים⁵¹ או במנחת הנסכים או בתבתי פהן גדול⁵² - הרי אלו פשרות ויקטיר הפל פאחד, שהכל לאשים⁵³.

51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשורין סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם.

כט. שתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו זו בזו: אם יכול לקמץ מזו בפני עצמו⁵⁴ ומזו בפני עצמו - פשרות, ואם לאו - פסולות.

54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא

הקמץ, ואם הקטיר - הרצה. נשאר מעט מן השירים בפשרותן - יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה³³.

33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנתרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנתרת מן הנתרת.

כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשורין של מנחה, אף על פי שהוא מערב מלמעלה - לא יקמץ, ואם קמץ - פסולה.

כב. היה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה - קומץ ממנו³⁴.

34) עריבת תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

כג. חלק העשורין בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה, ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצטרף הפלי לקמיצה או אינו מצטרף. לפיכך לא יקמץ, ואם קמץ - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה, ולא יאכלו השירים.

כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן פגוד גבה מערכת לחם הפנים - קדשו השלחן³⁵ להפסול³⁶, אבל אינו מקדשו לקרב. ואינו קרב עד שיתקדש בכלי³⁷ שרת הראוי לקמץ.

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.

כה. הדביק הקמץ לדפן הפלי וקמץ³⁸, או שהפך הפלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה.

38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו.

כו. עשורין שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר תחתיו ונמצא האבוד, והרי שלשפתן מנחין בכלי אחד ואין נוגעין זה בזה³⁹: נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון ונפסל⁴⁰, וזה שהפריש אינו מצטרף⁴¹ אלא ישלים עליו⁴².

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט"ו אלול - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קטיר⁵⁵; ואם הקטיר הכל - זו שנקמצה עלתה לבפלים⁵⁶, וזו שלא נקמצה לא עלתה לבפלים.

(55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. (56) יצאו ידי חובתם.

לא. נתערב קמצה בשיריה, או שנתערבו שיריה בשירי חברה - לא קטיר, ואם הקטיר - עלתה לבפלים⁵⁷.

(57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג): למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינם מבטלים את הקומץ.

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

א. שתי² הלחם³ ולחם הפנים⁴ ועמר התנופה⁵ שהוסיף במדתן או חסר כל שהוא - פסולות.

(2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. (3) שמקריבים בחג השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. (4) שמסדרים בכל שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. (5) שמקריבים בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן. וראה ברייתא מנחות עו:

ב. חלות⁶ תודה⁷ ורקיקי נזיר⁸ שחסרו: עד שלא נזרק דם הזבח - פסולין; משנזרק דם הזבח - כשרין.

(6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. (7) המביא בהמה לקרבן תודה, מביא עמה ארבעים חלות. (8) נזיר אחרי מלאת ימי נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות ועשרה רקיקים (משנה שם עח). ומה בין חלות לרקיקים? חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, ורקיקים נילושים במים פושרם בלבד, ואחרי אפייתם מושרים אותם בשמן (הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

ג. וכן שתי הלחם⁹ שחסרו: עד שלא נזרק דמן של כפשים¹⁰ - פסולין; משנזרק דמן - כשרים.

(9) שם עו: (10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

ד. וכן¹¹ שני סדרים¹² שחסרו: עד שלא הקטרו הבזיכין¹³ - פסולין; משהקטרו - כשרים.

(11) תוספתא שם. (12) שתי מערכות של לחם הפנים. (13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

ה. אבל¹⁴ הנסכים¹⁵ שחסרו, בין משקרב הזבח בין

(14) תוספתא שם. (15) הבאים עם הקרבנות.

ו. נסכים¹⁶ שקדשו בכלי שרת ונפסל הזבח: אם נפסל בשחיטה - לא קדשו הנסכים לקרב¹⁷; נפסל מקבלה ואילך¹⁸ - קדשו הנסכים לקרב¹⁹; שאין הנסכים מתקדשים לקרב אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן? ²⁰ אם היה שם זבח אחר זכות באותה שעה²¹ - יקרבו עמו; ואם לא היה שם זבח אחר זכות באותה שעה - נעשו כמי שנפסלו בלינה וישרפו²². במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן²³; אבל בקרבן יחיד - הרי אלו לא יקרבו עם זבח אחר²⁴, ואף על פי שהוא זכות באותה שעה, אלא מניחן עד שיפסלו בלינה²⁵ וישרפו.

(16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. (17) אבל קדשו להיפסל בלינה. (18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף משנה. (19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובוזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף-משנה). (20) הלא אי אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? (21) ואין עמו נסכים. (22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר-כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדין קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. (23) בית-הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומתנה שאם ייפסל הזבח, יקרבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זכות באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). (24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית-דין מתנה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. (25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדין שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

ז. וכל הזבחים²⁶ שנזבחו שלא לשמן - יקרבו נספיהם.

(26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

ח. ולד תודה²⁷ ותמורתה, והמפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה: אם הביאן לאחר שפפר²⁸ בתודה ראשונה - אינן טעונין לחם; ואם עדין לא כפר בה, והרי היא וחליפתה או היא וולדה או היא ותמורתה עומדת - הרי שניהן צריכין לחם²⁹. במה דברים אמורים? ³⁰ בנוזר תודה³¹; אבל תודת נדבה³² - חליפתה ותמורתה טעונין לחם³³, וולדה אינו טעון לחם, בין לפני פפרה בין לאחר פפרה³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. (43) כלומר, מקריבים בתחילה את התורה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתורה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. האומר: 44: הרי זו תודה ויהי זה לחמה, אבד הלחם - מביא לחם אחר, אבדה התודה - אינו מביא תודה אחרת. מפני שהלחם פא בגלל התודה⁴⁵, ואין התודה פאה בגלל הלחם.

(44) שם פ. מימרא של רבא. (45) ולפיכך, אע"פ שאמר "הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.

יב. הפריש⁴⁶ מעות לתודתו ונותרו - מביא בהן לחם; הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.

(46) מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה, שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל תודה אינה קרויה לחם.

יג. האומר: 47: הרי זו תודה, ונתערכה בתמורתה, ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא - הרי זו הנשארת אין לה תקנה; שאם יביא עמה לחם - שקמא התמורה היא⁴⁸, ואם הביאה בלא לחם - שקמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפול בה מום⁴⁹.

(47) שם. תני ר' חייא. (48) ותמורה אינה צריכה לחם. ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו חייב להביא אחרת במקומה. (49) ותימכר ויפריש מעות לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה, ותשובות חכם-צבי סי' כד).

יד. תודה שגפרסה חלה מחלותיה - בלן פסולות⁵⁰. יצאת החלה או נטמאה - שאר החלות פשרות⁵¹. נפרס לחמה או נטמא או יצא עד שלא נשחטה התודה - מביא לחם אחר ושוטט⁵²; ואם אחר שנשחט נפרס או נטמא או יצא - הדם יזרק, והבשר יאכל, והלחם פלו פסול⁵³, וידי נדרו לא יצא⁵⁴. נזרק הדם ואחר כך נפרס מקצת הלחם או נטמא או יצא - תורם⁵⁵ מן השלם על הפרוס, ומן הטהור על הטמא, וממה שבפנים על שבחוץ.

(50) שם יב: והמדובר כשנפרסה בין שחיטת התודה ובין זריקת הדם. (51) רבא שם לומד מהברייתא, שיצאה אחת מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל-שכן נטמאה, שהרי הכל מודים שהציץ מרצה על הטמאה. (52) המדובר,

(27) משנה וגמרא שם ע"ט: (28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. (29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שינו בפירוש בברייתא שם. (30) ששניהם טענים לחם. (31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ.). ומובן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא מקריבו ראשון. (32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. (33) כל אחת כדינה: חליפתה - בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מרבה בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. (34) פייסקה אחרונה זו נמשכת לדין ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון-איש ואחרונים אחרים.

ט. הפריש³⁵ תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ונמצאו הראשונות והרי שלשתן עומדות: נתפפר פראשונה - שניה אינה טעונה לחם³⁶, שלישית טעונה לחם³⁷; נתפפר בשלישית - שניה אינה טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתפפר באמצעית - שתייהן אינן טעונות לחם³⁸.

(35) שם: (36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. (37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. (38) לפי שלשתיהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. המפריש מעות³⁹ לתודתו ואבדו, והפריש מעות אחרות תחתיהן, ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ומאלו תודה בלחמה, והשאר יביא בהן תודה ואינה טעונה לחם⁴⁰, אבל טעונה נסכים⁴¹. וכן המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה ואחר כך נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם⁴². וכן המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיה ואחר כך נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה ולחמה⁴³, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

(39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. (40) שדינה כמות תודה. (41) ככל תודה. (42) פירוש, בראשונה יקריב את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. שְׁחֵטָה⁶⁷ וּנְסַפְלָה בְּשַׁחֲטָהּ בְּמַחְשֶׁבֶת זְמַן⁶⁸ אוּ
 בְּמַחְשֶׁבֶת מְקוֹם⁶⁹ - קָדַשׁ הַלְחָם⁷⁰. נִמְצְאָת בְּעֵלֶת
 מוֹם⁷¹ אוּ טְרֵפָה אוּ שְׁחֵטָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ⁷² - לֹא
 קָדַשׁ הַלְחָם. וְכֵן הֵדִין בְּאֵיל נְזִיר⁷³ עִם הַלְחָם שְׁלוֹ.
 (67) משנה וגמרא שם. (68) חשב לאכלה אחרי יום ולילה.
 (69) לאכול את המורם חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ
 (ראה פי"ג ה"א). (70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא
 לפניו. (71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני
 השחיטה. "זה הכלל, כל שפסולו קודם שחיטה, לא קדש
 הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם.
 (72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפסולו אחר שחיטה, לא
 קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו
 מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם
 מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. (73) משנה שם.
 וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל
 הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם
 כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה,
 ולא נתברר למה.

כשנפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן נפרסו או
 נטמאו ישלים. בברייתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני
 שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא.
 ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם
 ב"יצאו" הדין כן. (53) ברייתא שם. רבינו משווה כאן דין
 נטמא ויצא, לדין נפרס. וזה מנוגד דבריו בתחילת ההלכה.
 ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו
 כולן (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). (54) וצריך
 להביא תודה אחרת ולחמה. בברייתא שם נאמר בנטמא
 "וידי נדרו יצא, שהציץ מרצה על הטמא". וכנראה שגירסת
 אחרת היתה לרבינו. (55) ארבעה מיני לחם באים עם
 התודה, עשרה עשרה מכל מין, והכהן מרים אחד מכל מין
 ומניפם, ונאכלים לכהנים (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות
 הלכות יב, י"דח). וארבע חלות אלו נקראות "מורם
 מתודה".

טו. תוֹדָה⁵⁶ שְׁנִשְׁחֵטָה עַל שְׁמוֹנִים חֲלוֹת - לֹא
 קָדַשׁוּ⁵⁷ אֲרֻבָּעִים מִתוֹךְ שְׁמוֹנִים. וְאִם אָמַר: יְקַדְּשׁוּ
 אֲרֻבָּעִים מִתוֹךְ שְׁמוֹנִים - מוֹשֵׁף אֲרֻבָּעִים⁵⁸ מִתוֹךְ
 שְׁמוֹנִים וּמְרִים מֵהֶם אֶחָת מִכָּל קְרָבָן⁵⁹, וְהֵאֲרַבָּעִים
 הַשְּׁנִיאוֹת יִפְדוּ⁶⁰ וַיִּצְאוּ לְחֵלְיָן⁶¹.

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

א. שְׁלֹשׁ מַחְשְׁבוֹת הֵן שְׁפוֹסְלִין אֶת הַקְּרָבָנוֹת, וְאֵלוֹ
 הֵן: מַחְשְׁבַת שְׁנוֵי הַשָּׁם², וּמַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם,
 וּמַחְשְׁבַת הַזְּמַן. מַחְשְׁבַת שְׁנוֵי הַשָּׁם פִּיצֵד? זֶה
 הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶח שְׁלֵא לְשִׁמוֹ, פְּגוֹן שְׁהִיָּה עוֹלָה
 וְיִחְשַׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים³, אוּ יִשְׁחַטְנֵהוּ לְשֵׁם עוֹלָה
 וּשְׁלָמִים, אוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלְשֵׁם עוֹלָה, אוּ שְׁשַׁחַט
 הַזֶּבֶח שְׁלֵא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זוֹ הִיא מַחְשְׁבַת שְׁנוֵי
 הַשָּׁם. מַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם פִּיצֵד? פְּגוֹן שְׁשַׁחַט אֶת
 הַזֶּבֶח לְשִׁמוֹ עַל מְנַת לְזֹרֵק דָּמוֹ אוּ לְהִקְטִיר מִמֶּנּוּ
 דָּבָר הָרָאוּי לְהִקְטִירָה חוּץ לְעִזָּרָה, אוּ לְאָכַל מִמֶּנּוּ
 דָּבָר הָרָאוּי לְאָכִילָה חוּץ לְמִקְוֵה אֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא
 מַחְשְׁבַת הַמְּקוֹם. וּזְבָחִים שֶׁחֲשַׁב בְּהֵן מַחְשְׁבָהּ זוֹ -
 הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שְׁשַׁחֲטוּן חוּץ לְמִקְוֵה. מַחְשְׁבַת
 הַזְּמַן פִּיצֵד? פְּגוֹן שְׁשַׁחַט אֶת הַזֶּבֶח לְשִׁמוֹ עַל מְנַת
 לְזֹרֵק דָּמוֹ מֵאֲחֵר שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, שְׁאִינוֹ זְמַן
 זְרִיקָתוֹ, אוּ לְהִקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהִקְטִיר
 לְמַחְרָה מֵאֲחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, שְׁאִינוֹ זְמַן
 הַקְּטָרָתוֹ, אוּ לְאָכַל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְאָכִילָה לְאַחַר
 זְמַן הָרָאוּי לְאָכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחְשְׁבַת הַזְּמַן.
 וּזְבָחִים שֶׁחֲשַׁב בְּהֵן מַחְשְׁבָהּ זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים
 זְבָחִים שְׁנִשְׁחֲטוּ חוּץ לְזִמְנָן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פְּגוּל
 בְּכָל מְקוֹם, וְזֶהוּ פְּגוּל הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁴.

2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם

(56) שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. (57) כר' יוחנן
 שם. (58) כר' זירא שם, שבזה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו
 ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים
 עם התודה ולא אמר כלום. (59) מכל מין מארבעת מיני
 הלחם. ראה למעלה הי"ד. (60) בגמרא שם מח: משמע
 שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם
 המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן
 בקרבן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים
 פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד:
 "ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". ויצא
 מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר
 שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפיה, שאמר הרי אלו
 ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו
 ארבעים מתוך השמונים). (61) לא פירש רבינו מה יעשה
 בדמים (ראה למעלה הי"ג).

טז. הַשּׁוֹחֵט⁶² אֶת הַתּוֹדָה וְהִיָּה לְחֵמָה חוּץ לְחוֹמַת
 בֵּית פְּגִיזָּה⁶³ - לֹא קָדַשׁ הַלְחָם; אֲבָל אִם הִיָּה חוּץ
 לְעִזָּרָה - קָדַשׁ הַלְחָם אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ לְפָנִים⁶⁴.

(62) משנה וגמרא שם עח: (63) חומת הר הבית (רבינו
 בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא
 מציעא ז. (64) בעזרה. כר' יוחנן שם.

יז. שְׁחֵטָה⁶⁵ עַד שְׁלֵא קָרְמוּ פָּנֵי הַלְחָם בַּתְּנוּרָה,
 וְאֶפְלוּ קָרְמוּ פְּלֶן חוּץ מֵאֶחָת מֵהֵן - לֹא קָדַשׁ
 הַלְחָם⁶⁶.

(65) משנה שם. (66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה
 כראוי הרי הוא כפרוס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם
 נפרס אחד כולם פסולים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובנתנית הקמץ בכלי שרת¹⁵, ובהולכת הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.

(13) משנה, מנחות יב, א. (14) דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לבשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג.). (15) דומה לקבלת הדם.

ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו¹⁶, כגון שחשב בשעת הפשט או בשעת נתוח או בשעת הולכת אמורין למזבח, או בשעת פלילת המנחה¹⁷ או בשעת הגשתה¹⁸, וכיוצא בדברים אלו - אין אותה המחשבה מועלת כלום. בין שהיתה מחשבת שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

(16) ב'תורת כהנים' פרשת צו פ"ב ה"ד - למדו, שאין המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. (17) לפני הקמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב - ד"ה זה הכלל). (18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה להניח דם הזבח או אמוריו למחר או להוציאן חוץ לעזרה¹⁹, או שחשב לזרק הדם על הכפש שלא כנגד היסוד, או לתן את הנתנין למעלה למטה ואת הנתנין למטה למעלה, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי או את הנתנין בפנימי לחיצון, או להכניס דם החטאת לפנים, או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבום טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכל ממנו נא, או שחשב לשרף חטאות הנשרפות חוץ לזמן או חוץ למקומן - ככל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח פשוט²⁰. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לפלי ובשעת הולכתו ובשעת זריקתו על האש להניח קמצה או לבנותה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זו פשטה.

(19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב - בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. (20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א - בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כבר בארנו²¹, שהולכה שלא ברגל - אינה הולכה, לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה

כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). (3) ואע"פ ששנינו שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. (4) ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

ב. מפי השמועה למדו, שזה שנתמר בתורה⁵: ואם האכל ואכל מבשר זבח שלמיו - אינו מדבר אלא במחשב⁶ בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי. והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה [לאחר זמן הראוי להקטרה]. כך למדו מפי השמועה: אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח⁷, אם חשב עליהן אחר זמן - הרי הקרבן פגול.

(5) שם. (6) שם כט. (7) שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

ג. אבל קרבן שלא נפסדה מחשבתו, אלא נזרק דמו על המזבח כהלכתו ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו - אותו הנשאר נקרא נותר, ואסור לאכלו, והקרבן כבר נרצה וכפר. הרי הוא אומר בדם: ואני נתתי לכם על המזבח לכפר - גיזון שהגיע דם למזבח כהלכתו נתפסרו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בעת זריקתו על המזבח.

(8) משנה, שם מג, א. (9) לקמן פ"ח ה"ז, עיי"ש. (10) משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות¹⁰ הזבח נפסל במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח.

ה. והעוף - בשני דברים¹¹: במליקה, ובמצוי הדם¹².

(11) משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. (12) רבינו סובר שמחשבה פוסלת במצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה - פסול".

ו. והמנחות הנקמצות - בארבעה¹³: בקמיצה¹⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. (4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בְּדָבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה פִּיצֵד? מִנְחַת הַעֹמֵר שֶׁקִּמְצָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנִּעְשִׂית לְשִׁמָּה וְשִׁירִיָּה נֶאֱכָלִין; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַשְּׁעוּרִים, וְאִין הַשְּׁעוּרִים דָּבָר הָרְאוּי לְשִׁמָּה קִרְפָּנוֹת.⁵ וְכֵן מִחֲשֵׁב בְּמִנְחַת קְנָאוֹת⁶ וְהַלְבוּנָה עֲלֶיהָ קִדְּם שֶׁיִּלְקֹט הַלְבוּנָה - אִין מִחֲשֵׁבָתוּ מוּעֵלָת, שֶׁהֲרֵי אִינָה דָּבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה.⁷ וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.⁸

5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסיים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. (6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. (7) מפני שיש עליה לבונה. (8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. בְּמִקּוֹם הָרְאוּי לְעִבּוּדָה פִּיצֵד? מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם⁹ וְחֲשֵׁב מִחֲשֵׁבֶת זָמַן אוּ מִחֲשֵׁבֶת מְקוֹם - לֹא פִּסַּל הַזְבֵּחַ בְּמִחֲשֵׁבָה זֶה, שֶׁהֲרֵי אִין הַמְּקוֹם עֲתָה רְאוּי לְעִבּוּדָה.¹⁰ קָמִין אֵת הַמִּנְחָה בַּחוּץ¹¹ וְחֲשֵׁב בְּשִׁעַת קְמִיצָה מִחֲשֵׁבֶת זָמַן אוּ מִחֲשֵׁבֶת מְקוֹם - אִין מִחֲשֵׁבָה זֶה כְּלוּם.

9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "זבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). (10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנהו. (11) חוץ לעזרה.

ה. אֵלוּ דְּבָרִים¹² שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה מִן הַקְּרָפָנוֹת וְרְאוּיִין לְהַקְטִירָה: הַדָּם¹³ וְהָאֲמוּרִין וּבִשַׁר הָעוֹלָה, וְהַקְּמִין וְהַלְבוּנָה מִן הַמִּנְחוֹת הַנֶּקְמָצוֹת.

12) הלכות ה"ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. 13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. וְאֵלוּ רְאוּיִין לְאֲכִילָה וְאִינָן רְאוּיִין לְהַקְטִירָה: הַבִּשַׁר הַנֶּאֱכָל מִכָּל הַזְבָּחִים, בֵּין הַנֶּאֱכָל לַפְּהִינִים¹⁴

פּוֹסְלֵת בָּהּ. פִּיצֵד? קִבַּל הַדָּם וְהוּא עוֹמֵד בְּמִקּוֹמוֹ וּפִשְׁט יָדוֹ לְזָרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ²², וְחֲשֵׁב בַּעַת שֶׁפִּשְׁט יָדוֹ בְּדָם - אִין מִחֲשֵׁבָה פּוֹסְלֵת בָּהּ; אֲבָל אִם קִבַּל הַדָּם בְּפָנִים וְלֹא הִלָּךְ בּוֹ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֵא הִלָּךְ בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ²³, וְחֲשֵׁב בְּשִׁעַת הַלּוֹכוֹ לַחוּץ בְּמִחֲשֵׁבֶת הַזָּמַן וּבִיּוּצָא בָּהּ - הֲרֵי זֶה פּוֹסְלֵת²⁴.

21) למעלה פ"א הכ"ג. 22) זוהי הולכה שלא ברגל. 23) זבחים טו, ב - לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). 24) מחלוקת תנא-קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא-קמא. (כסף-משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב - משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהרחיקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

~ יום שישי י"ז אלול ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אִין מִחֲשֵׁבָה הוֹלֶכֶת אֲלֵא אַחַר הָעוֹבֵד, אֲבָל מִחֲשֵׁבֶת בַּעַל הַקְּרָפָן אִינָה מוּעֵלָת כְּלוּם.² אֲפִלוּ שֶׁמְעַנֵּי הַבְּעָלִים שֶׁפָּגְלוּ, וְהִיתָה מִחֲשֵׁבֶת הָעוֹבֵד נְכוּנָה - הֲרֵי זֶה כְּשֵׁר.

2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. וְאִין מִחֲשֵׁבָה מוּעֵלָת אֲלֵא מְמִי שֶׁהוּא רְאוּי לְעִבּוּדָה, וּבְדָבָר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה, וּבְמִקּוֹם רְאוּי לְעִבּוּדָה. מְמִי שֶׁהוּא רְאוּי פִּיצֵד? אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שֶׁקִּבַּל הַדָּם אוּ הוֹלִיף אוּ זָרַק, וְחֲשֵׁב בְּשִׁעַת הָעִבּוּדָה מִחֲשֵׁבֶת מְקוֹם אוּ מִחֲשֵׁבֶת הַזָּמַן - לֹא פִּסַּל בְּמִחֲשֵׁבָתוֹ, לְפִי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְעִבּוּדָה. וְאוֹתוֹ הַדָּם שֶׁקִּבַּל אוּ שֶׁזָּרַק מִקְצָתוֹ - יִשְׁפֹּף לְאִמָּה³. וְאִם נִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ - יִחְזֹר הָרְאוּי לְעִבּוּדָה וְיִקְבַּל בְּמִחֲשֵׁבָה נְכוּנָה. אֲבָל אִם חֲשֵׁב הַפְּסוּל בְּשִׁעַת שְׁחִיטָה - פִּסַּל בְּמִחֲשֵׁבָתוֹ; שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בְּפְסוּלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. יֵשׁ קְרָפָנוֹת, שְׂאִם נִעְשׂוּ שְׁלֵא לְשַׁמֵּן - כְּשֵׁרִין, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. לְפִיכָךְ, אִם קִבַּל הַדָּם כִּהֵן זֶה שְׂאִינוֹ רְאוּי לְעִבּוּדָה אוּ הוֹלִיכוֹ אוּ זָרְקוֹ - פִּסַּל הַזְבֵּחַ, כְּאֵלוֹ עֲשָׂאָהוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל. וְאִף עַל פִּי שִׁישׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, וְחֹזֵר הַכְּשֵׁר וְקִבַּל זָרַק - כְּבָר נִפְסַל הַזְבֵּחַ⁴. וְלֹא מִפְּנֵי מִחֲשֵׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם פִּסַּל אוֹתוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּסוּל לְעִבּוּדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

3) למרזב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרְאוּי לְהִקְטֵרָה חוּץ לְזִמְן אֲכִילָה וְהִקְטֵרָה - הַזְבַּח פְּגוּל²¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²². חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָה וְהִקְטֵרָה - הָרִי זֶה פְּסוּל²³ וְאֵינוֹ פְּגוּל.

21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. 22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. 23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אין אכילה פחותה מפזיז, ולא הקטרה פחותה מפזיז. לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות מפזיז או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מפזיז, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ ולהקטיר פחצי זית פחותה זמן אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה - הזבח פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציא בלשון אכילה ואמר: שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וזוהר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו מצטרפין; ששם אכילה אחד הוא²⁴. חשב על פזיז שיאכלוהו שנים - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פזיז ביותר מפדי אכילת פרס²⁵ - הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית ובשעת זריקה לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזיז²⁶ בשעת קבלה ועל פזיז בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות והרי הן פעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה - הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה פאמורין לזבח. לפיכך, אם חשב להקטיר פזיז מן הלבונה חוץ לזמנו - הרי זה פגול, כמו שנתבאר. אחד המחשב לזרק דם הזבח פלו בחוץ או למחר, או שחשב לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר - פיון שחשב על פדי הזיה מן הדם פסול²⁷.

24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים ב' ט, י'): ואת איזבל יאכלו הכלבים. 25) זמן אכילת שלוש ביצים. 26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). 27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

~ שבת קודש י"ח אלול ~

פרק חמשה עשר

1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

בין הנאכל לכל אדם, ושגרי המנחות, ושתי הלחם ולחם הפנים.

14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה: בשר חטאת הנשרפת¹⁵, והעור של בהמה פלו, חוץ מעור האליה¹⁶ שהוא [ראוי] לאכילה. אבל המראה, והוא הקרום הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר - אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות והגידים והקרנים והטלפים, והנוצה של עוף והצפרנים והחרטום שלו, וראשי אגפים וראש הזנב. אפלו מקומות הרפים מפל אלו הדבוקים בבשר, שאלו יתחכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לעגן הקרבנות. וכן המרק והתבלין, והשילול¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא אלל - פל אלו אינן חשובין לעגן מחשבת הקרבנות, והרי הן פדבר שאין ראוי לאכילה.

15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. 16) במשנה קב. "העור שתחת האליה". 17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטת ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. 18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבוין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשרפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלל לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. ביצד? חשב לשתות מדם הזבח או לאכל מאמריו או מן הקמץ ומן הלבונה בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הזבח או משגרי המנחה בחוץ או למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידים והמרק או האלל וכיוצא בהן, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר - הרי הן פשרים²⁰. וכן כל פיוצא כזה.

19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשרפו, אלא לדבר שסופו להישרף או לאבוד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. 20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום".

כאן אנו עומדים ביני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חשב שיאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי לאכילה או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו שיתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפילו שחט וקבל והוליד במחשבת שנוי השם - חייב לזרק במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מקל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת קנאות מקל המנחות? מפני שעין עליהם הפתוח¹⁸. הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת - שתהיה שחיטה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: ועשית פסח ליי אלהיך - שתהיה כל עשייתו לשם פסח. ונאמר: ואתם זבח פסח הוא ליי - שתהיה זבחתו לשם פסח. האם שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר: מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: פי מנחת קנאת היא - שיהיו כל מעשיהן לשמן¹⁹.

א. כל הזבחים שנשחטו במחשבת שנוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת והפסח, שאם נעשו במחשבת שנוי השם - פסולין⁵. ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷. ביצד לא עלו לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם שלמים - לא עלתה לבעלים לא משום עולה שהם חייבין בה ולא משום שלמים, אלא חייבין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון⁸ - לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים אמורים? כשעקר שם הזבח בזדון; אבל אם טעה⁹ ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה לשם שלמים - עלתה לבעלים לשם חובה. וכן החטאת והפסח שעשאן במחשבת שנוי השם בטעות - פשרים. שעקרה בטעות - אינה עקירה. וכן עולת העוף¹⁰ שמלקה או שמצה דמה במחשבת שנוי השם - פשרה, ולא עלתה לבעלים. וחטאת העוף - פסולה¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה... לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו... בין בזדון בין בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן..."

כלומר, אע"פ שהקרבת נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שנוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה.

ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחרי העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיטה, נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כדבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן נו, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) משנה זבחים ב. 3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע.) (4) לקמן מפרש. (5) משנה שם. ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. (6) משנה שם יג. (7) למעלה פרק יג הלכה ד. (8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה שזרק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה-למלך כאן. (9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בשיטה זו. (10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. (11) שם.

ב. וכן¹² כל המנחות שנעשו במחשבת שנוי השם - פשרות, ולא עלו לבעלים; חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות¹³, שאם חשב פאתת מארבע עבודות¹⁴ שלהן מחשבת שנוי השם - פסולות. שנוי השם במנחה ביצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מנחות ב. (13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבאר בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. שְׁחָטָה לְשִׁמְהָ וְחָשַׁב בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה לְזָרֵק דָּמָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. לְפִי שְׁמַחְשִׁבִין מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה, וְזֹאת הַמַּחְשָׁבָה שְׁחָשַׁב בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה - כִּפְאוֹ חֲשָׁבָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה, וּלְפִיכֶף פְּסוּלָה.³²

32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן. ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיוגול או משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת הקטרה פוסלות (ראה מ"מ).

יא. הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוּ בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם, בֵּין שְׁשֻׁנָה שָׁמוֹ לְשֵׁם זִבְחַת אַחֲרָיִם³³ בֵּין שְׁשֻׁנָה לְשֵׁם חֲלִין - פְּסוּלָה³⁴; וְשִׁנְאָמֵר: וְאִמְרַתֶּם זִבְחַת פֶּסַח הוּא לֵה'. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁשְּׁחָטוּ בְּזִמְנוֹ, שֶׁהוּא יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר בְּנִיסָן. אֲפִלּוֹ שְׁחָטוּ בְּשַׁחְרִית³⁵ בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם - פְּסוּל. אֲבָל אִם שְׁחָטוּ שְׁלֵא בְּזִמְנוֹ בְּמַחְשָׁבָה שְׁלֵא לְשָׁמוֹ - כֶּשֶׁר; שְׁלֵא לְשֵׁם בְּעֵלְיוֹ³⁶ - נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁאִין לוֹ בְּעֵלִים³⁷ בְּזִמְנוֹ וּפְסוּל.

33) שם יג: (34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה, המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה. ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה", משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש שקלא-וטריא בדברי בן בתירה. (36) שלא בזמנו. (37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוּ לְשָׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר קֶדֶם חֲצוֹת - פְּסוּל, לְפִי שְׁאִינוֹ זְמַנּוֹ³⁸. עֲבָרָה שְׁנִתּוֹ³⁹ וְשְׁחָטוּ בְּזִמְנוֹ לְשֵׁם פֶּסַח, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט שְׁאֵר זִבְחִים לְשֵׁם פֶּסַח, אֲפִלּוֹ שֶׁחָטָן אַחֲרֵי חֲצוֹת - הָרִי אֵלּוֹ כֶּשֶׁרִים⁴⁰, וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39) ופסולה לקרבן פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

יג. תּוֹדָה⁴¹ שֶׁשְּׁחָטָה לְשֵׁם שְׁלָמִים - עֲלֵתָה לְבַעֲלִים; וּשְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם תּוֹדָה - לֹא עָלוּ לְבַעֲלִים. לְפִי שֶׁהַתּוֹדָה נִקְרְאת שְׁלָמִים⁴², וּשְׁלָמִים לֹא נִקְרְאוּ תּוֹדָה.

41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, ט): "זבח תודת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עוֹלָה שֶׁשְּׁחָטָה עַל מִי שְׁאִינוֹ מְחִיב קֶרְבָּן כִּלְלֵי - לֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים, שֶׁהָרִי שְׁחָטָה שְׁלֵא לְשֵׁם בְּעֵלְיָהּ. וְאֵף עַל פִּי שְׁזָה שֶׁשְּׁחָטָה לְשָׁמוֹ אִינוֹ מְחִיב כְּלוּם בְּעֵנְיָנוּ, אִי אֲפָשֶׁר שְׁלֵא יְהִיָּה חֵיב כְּפָרָה

16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17) מימרא של רבא שם ז: (18) הזהיר עליהם ביותר. (19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חֲטָאת שֶׁשְּׁחָטָה לְשֵׁם זִבְחַת אַחֲרָיִם, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָה לְשֵׁם עוֹלָה אוֹ לְשֵׁם אֲשָׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים - פְּסוּלָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ. אֲבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה²⁰, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים²¹.

20) זבחים מו: (21) כפירושו של אביי שם.

ה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהִקְדָּשִׁים מְחֻלְלִין קֶדָּשִׁים, וְאִין הַחֲלִין מְחֻלְלִין קֶדָּשִׁים²².

22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲטָא אַחֲרָיִם, כְּגוֹן שְׁבִאָה עַל אֲכִילַת חֶלֶב וּשְׁחָטָה עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה²³.

23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שְׁחָטָה לְשֵׁם אָדָם אַחֲרָיִם שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת, אֲפִלּוֹ חֲטָאת שְׁאִינָה קְבוּעָה²⁴ - הָרִי זֶה פְּסוּלָה²⁵.

24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אֲבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם אֶחָד שֶׁהוּא מְחִיב עוֹלָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה²⁶, וְלֹא עֲלֵתָה לְבַעֲלִים²⁷. וְכִפְרָ עֲלָיו - וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת כְּמוֹתוֹ²⁸.

26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינם פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חבירו. ומשמעות חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שְׁחָטָה לְשֵׁם מֵת - כְּשֶׁרָה²⁹, וְלֹא עֲלֵתָה³⁰ לְבַעֲלִים; שְׁאִין כְּפָרָה לְמֵתִים. שְׁחָטָה לְשֵׁם מִי שְׁאִינוֹ מְחִיב קֶרְבָּן כִּלְלֵי, לֹא חֲטָאת וְלֹא עוֹלָה וְלֹא שְׁאֵר קֶרְבָּנוֹת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, שְׁמָא מְחִיב הוּא³¹ וְאִינוֹ יוֹדֵעַ.

29) שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה", וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה. ומוכן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

מתוך מהדורת חזק

ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. (56) ואין זה דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אביי. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

יט. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת⁵⁸ שִׁשְׁחָטָן שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן, או שִׁשְׁחָטָן בֵּין לְפָנָי זְמַנְן בֵּין לְאַחַר זְמַנְן - הַדָּם יִזְרַק⁵⁹ וְהַכֹּשֶׁר יֵאָכֵל⁶⁰, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְצִבּוֹר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הִיְתָה שִׁפְתָּה - לֹא יִזְרַק⁶¹, וְאִם זָרַק - הִרְצָה לְהַקְטִיר אֲמורִין לְעָרֵב.

(58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום-טוב ככל קרבנות נדבה (ראה פ"ק מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להחיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצ"ח ביצה שם שהאריך בזה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום-טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וְכֵן שְׁלָמֵי נִזְיֹר⁶² שִׁשְׁחָטָן שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְצִבּוֹר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הִיְתָה שִׁפְתָּה - לֹא יִזְרַק⁶³ לְיוֹם וְלַיְלָה⁶⁴, וְאִינָן טְעוּנִין לְחֵם. וְכֵן אֲשֶׁם נִזְיֹר וְאֲשֶׁם מְצַרְעַ שִׁשְׁחָטָן שְׁלֵא לְשִׁמּוֹן, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עָלוּ לְצִבּוֹר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הִיְתָה שִׁפְתָּה - לֹא יִזְרַק⁶⁵.

(62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). (64) כדן שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

לְשִׁמּוֹן; שְׁאִין לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֵא עָבַר מְעוֹלָם עַל מְצוֹת עֲשֵׂה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עוֹלָה הַבָּאָה לְאַחַר מִיתָהּ⁴⁴ שִׁשְׁעֲשָׂאָה שְׁלֵא לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ - עָלְתָה לְבְּעָלֶיהֶם⁴⁵ לְשֵׁם חוֹבָה⁴⁶, שְׁאִין בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָהּ.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז: (46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

טז. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת⁴⁷ שִׁשְׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - לֹא עָלוּ לְצִבּוֹר⁴⁸ לְשֵׁם חוֹבָה⁴⁹. וְאִם דָּמָה שֶׁהֵן אֵילִים וְשִׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - עָלוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲקִירָה בְּטַעוֹת⁵⁰.

(47) מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדן כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכוונה. וחייבים להביא שני כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

יז. אֲשֶׁם מְצַרְעַ⁵¹ שִׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ, או שְׁלֵא נָתַן מְדָמוֹ עַל גְּבֵי הַהוֹנוֹת⁵² - טְעוֹן נִסְכִּים⁵³; שְׁאִם יִקְרַב בְּלֹא נִסְכִּים - נִמְצָא מִמְקָרִיב נִדְבָה⁵⁴, וְאִין הָאֲשֶׁם בָּא נִדְבָה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

יח. כִּבְשֵׁי הַבָּא עִם הָעוֹמֵר⁵⁵ שִׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ - לֹא יָבִיא מְנַחַת נִסְכִּים שְׁלֹו שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים, אֲלֵא עֲשָׂרוֹן אֶחָד פְּשָׁרֵה הַנְּדָבוֹת⁵⁶; שֶׁהִרִי לֹא עָלָה לְשֵׁם חוֹבָתוֹ. וְכֵן תְּמִיד שִׁשְׁחָטוּ שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ - לֹא יַעֲלֶה עִמוֹ שְׁנֵי גְזָרֵי עֲצִים⁵⁷ פְּשָׁרֵה הַתְּמִידִים; שֶׁהִרִי לֹא עָלָה לְחֹבַת הַתְּמִיד, אֲלֵא הִרִי הוּא כָּל הַנְּדָבוֹת.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

(התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), והוא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְהַנּוֹתֵר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף" (ויקרא ז, יז). וכפירוש אָמְרוּ עַל זֶה שֶׁאָמְרוּ יְתַעֲלָה בְּכִבְשׁ הַפֶּסַח: "לֹא תוֹתִירוּ

~ יום ראשון י"ב אלול ~

מצות עשה צא.

הַמְצוּוֹה הַצֵּא"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְשִׂרְוֵה הַנּוֹתֵר

מתוך מהדורת חזק

מִמְנוּ עַד-בֶּקֶר וְהַנּוֹתֵר מִמְנוּ עַד-בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ" (שמות יב, ט), אָמְרוּ בְּמִכְלֵתָא: "בָּא הַכְּתוּב לְתַן עֲשֵׂה עַל לֹא-תַעֲשֶׂה". וּבְמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּפָסְחִים (פד.) וּבְמִכּוֹת (צ: וטז.) וְזוּלָתָם (מקומות רבים נוספים) אָמְרוּ בְּפִרוּשׁ שְׁלָאוּ דְנוֹתֵר לָאוּ שְׁנַתֵּק לַעֲשֵׂה הוּא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), וּלְפִיכֶךָ אֵין לוֹקִין עֲלֵיו. וְהַעֲשֵׂה הוּא מֵה-שֶׁהִזְכַּרְנוּ, שְׁנֶאָמַר: "וְהַנּוֹתֵר מִמְנוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ". וְדִין הַפְּגוּל (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) וְהַנּוֹתֵר שָׁנָה, כְּמוֹ שְׁאָבָאָר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (לא תעשה קלב), שְׁכָבֵר הַזְּכִיר אֶת-הַפְּגוּל בַּלְשׁוֹן "נוֹתֵר". וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָסְחִים (כז:) וּבִסּוֹף תְּמוּרָה (לד.).

~ יום רביעי ט"ו אלול ~

מצות עשה מט. קיח.

המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ח — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ שְׁכַל-הַנְּהַנְהָה מִן-הַהִקְדָּשׁ אוֹ אוֹכֵל קֹדֶשׁ, כְּלוּמַר: תְּרוּמָה בַשְּׂגָגָה — יִחְזִיר מֵהַשְּׂאֵכֵל אוֹ כְּדֵי מֵה-שֶׁנְּהַנְהָה עִם הוֹסֵפֶת חֲמִשׁ, וְהוּא אָמְרוּ: תַעֲלֶה: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עֲלָיו" (ויקרא ה, טז), וְאָמַר עוֹד: "וְהָאִישׁ כִּי-יֹאכֵל קֹדֶשׁ בַּשְּׂגָגָה וְגו'" (שם כב, יד). וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּמִסְכַּת מְעִילָה (טו.) וְגַם בְּמִסְכַּת תְּרוּמוֹת (פרכז).

~ יום שני י"ג אלול ~

מצות עשה צ.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְמָה תִּשְׁעִים — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְשִׁרוֹף קֹדָשִׁים שְׁנִטְמָאוּ, וְהוּא אָמְרוּ: תַעֲלֶה: "וְהַבְּשֹׂר אֲשֶׁר יֵצַע בְּכַל-טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז, ט), וּבְגִמְרָא שֶׁבַת (כד:) בְּאוּ-לְבָאָר, מֵה-טַעַם אֲסוּר לְהַדְלִיק שְׁמֵן תְּרוּמָה שְׁנִטְמָא וְאָמְרוּ: "שֶׁבֶתוֹן" (מצות השבייתה ממלאכה ביום-טוב) עֲשֵׂה הוּא, וְהוּי יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוֹחָה אֶת לֹא-תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה". עֲנִין הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא: שְׁעֲשִׂית מְלָאכָה בְיוֹם טוֹב אֲסוּרָה, וְהַעוֹשֶׂה עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁכֵּן בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ בְיוֹם טוֹב: "יִהְיֶה לְכֶם שֶׁבֶתוֹן" (שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁעֲבַר עַל לָאוּ, וְהוּא אָמְרוּ: "כֹּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בְהֶם" (שמות יב, טז), כְּלוּמַר: בְיוֹם טוֹב. אָכֵל שֶׁרֶפֶת קֹדָשִׁים טָמֵאִים אֵינָה אֵלָּא מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְפִיכֶךָ אֲסוּר לְשַׂרְפֵם בְיוֹם טוֹב מִחֲמַת הַכֹּלֵל שֶׁהַזְּכִיר: "אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא-תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה". וְאָמְרוּ שֵׁם (שבת כה.) עוֹד דְּבָר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כָּשֶׁם שֶׁמִּצְוֵה לְשִׁרוֹף קֹדָשִׁים שְׁנִטְמָאוּ, כֶּף מִצְוֵה לְשִׁרוֹף שְׁמֵן (לאו דוקא) תְּרוּמָה שְׁנִטְמָא". וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוּ בְּפָסְחִים (פב.) וּבִסּוֹף תְּמוּרָה (לא).

~ יום חמישי ט"ז אלול ~

מצות לא תעשה קיג.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהַרְנוּ מֵלַעֲבֹד בְּקֹדָשִׁים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) וְהוּא אָמְרוּ: תַעֲלֶה: "לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ" (דברים טו, ט), וְלִמְדֵנוּ שְׁאָר קֹדָשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִי כֹּלֵם אֲסוּרִים בְּעִבּוּדָה. וְכָבֵר נִתְבָּאָר בְּסוֹף מִסְכַּת מְכוֹת (כא:), שֶׁהַעוֹבֵד בְּאֶחָד מִן-הַקֹּדָשִׁים — לוֹקָה.

~ יום שישי י"ז אלול ~

מצות לא תעשה קיד.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהַרְנוּ מִלְגֹּז (לגוז) אָמַר הַקֹּדָשִׁים וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִגְזוּ בְכוֹר צֹאנֶיךָ" (דברים טו, ט), וְלִמְדֵנוּ שְׁאָר קֹדָשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִי כֹּלֵם אֲסוּרִים בְּעִבּוּדָה וְגִזְהָה. וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי שְׁמֵי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה כְּלוּמַר: גִּזְהָה וְעִבּוּדָה, בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וְגַם הַגִּזְזוּ דְבָר (כמות קטנה ביותר) מִן-הַקֹּדָשִׁים — לוֹקָה.

~ שבת קודש י"ח אלול ~

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קמו. קמוז.

המצוה הקי"ד נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַנ"ה — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְשַׁחֹט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח בְיוֹם י"ד בְּנִיטָן, וְהוּא אָמְרוּ: תַעֲלֶה: "וְיִשְׁחַטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים" (שמות יב, ו). וְכָל-הַעוֹבֵר עַל מִצְוֵה זוּ וְנִמְנַע מִלְהַקְרִיבוּ בְזַמְנוֹ בְּמִזִּיד — חֲרִי זֶה חֲטֵיב כְּרַת, בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. לְפִי שְׁכָבֵר

~ יום שלישי י"ד אלול ~

מצות עשה מט.

הַמִּצְוָה הַמ"ט — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ בְּעִבּוּדַת הַיּוֹם, כְּלוּמַר: כֹּל-הַקְּרִבּוֹת וְהוֹדוּיִין שֶׁהֵן חוֹבָה בְיוֹם צוּם כְּפִי לְכַפֵּר בְּהֶם כֹּל-הַעוֹנוֹת, כְּמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב. וְהִיא כֹּל-הַחֲקָה הָאֲמוּרָה בְּאַחֲרֵי מוֹת' (ויקרא טז, א). וְהַקְּרִיבָה שֶׁהִכַּל מִצְוֵה אַחַת, אָמַרְם בְּסוֹף פֶּרֶק ה' מִכְּפִוּרִים (ס): "כֹּל-מַעֲשֵׂה יוֹם הַכְּפִוּרִים הָאֲמוּר עַל הַסֵּדֶר, הַקְּדִים

מתוך מהדורת חזק

יְהֵא בְרִשׁוֹתוֹ חֲמֵץ, לֹא בְרִשׁוֹת הַשּׁוֹחֵט וְלֹא בְרִשׁוֹת הַזּוֹרֵק וְלֹא בְרִשׁוֹת הַמְקַטֵּיר וְלֹא בְרִשׁוֹת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבִירָה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וְכֹל־אֶחָד מֵאלוֹ שֵׁישׁ בְּרִשׁוֹתוֹ חֲמֵץ בְּאוֹתָהּ הָעֵת — לוֹקֶה. וּבִמְכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמֵץ דִּם־זֶבַחִי" — לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעֲרִין הַחֲמֵץ קָיָם. וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ה' מִפְּסָחִים (סג).

הַמִּצְוָה הַקֹּט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהִשְׁאִיר אֱמוּרֵי הַפֶּסַח בְּלֵי הַקְּרִבָּה עַד שִׁיפְסְלוּ וַיַּעֲשׂוּ נֹתֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא־יִלִּין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בִּקְרָ" (שם כג, יח). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "לֹא־יִלִּין" בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד עַל הַחֲלָבִים שֶׁהֵם נִפְסָלִים בְּלִינָה עַל גְּבֵי הַרְצָפָה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וַיִּכְבֵּר נִכְפָּל הִלְאוּ בְּעֲגִין זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא־יִלִּין לְבִקְרָ זֶבַח חֲג הַפֶּסַח" (שם לד, כה).

נִתְבְּאָר בְּגִמְרָא פְּסָחִים (צא); שֶׁפֶסַח רֵאשׁוֹן חוֹבָה לְנָשִׁים וְרוֹחָה אֶת־הַשֶּׁבֶת. כְּלוּמַר, הַקְּרִבָּתוֹ בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשֶּׁבֶת, כְּמוֹ כֹּל־אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וּמֵאֲמַר הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא כֶּרֶת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְרִיךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָהּ" (במדבר ט, יג). וַיִּכְרִישׁ מִסְּכַת כְּרִתוֹת (פרק א משנה א), כְּאֲשֶׁר מְנוֹ אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חֵיב כְּרִת — וְהֵן בְּלִן מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה — אָמְרוּ: "וְהַפֶּסַח וְהַמִּילָה בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה". וַיִּכְבֵּר הַקְּדָמְנוּ הַקְּדָמָה זוֹ (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְּכַת פְּסָחִים.

הַמִּצְוָה הַקֹּט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשַׁחֲוֹט כְּבֶשֶׂת הַפֶּסַח עַל הַחֲמֵץ וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֵץ דִּם־זֶבַחִי" (שמות כג, יח), וַיִּכְבֵּר נִכְפָּל לָאוּ זֶה בְּלִשׁוֹן זֶה עֲצָמוֹ ("על חמץ דם זבחי"): לֹא־תִשְׁחַט וְכוּ' (שם לד, כה), וְעֲנִינוּ: שֶׁמִּזְמַן שֶׁחִיטַּת הַפֶּסַח, וְהוּא בֵּין הָעֲרִבִים, לֹא

אגרות קודש

ב"ה, א' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

ברכה ושלוש!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבה משילהי תמוז, בו כותבת ראשי פרקים ואולי עוד פחות מזה מהעבר בהסמינר, וכיון שכנראה ממכתבה זה, נוכחה גם היא לדעת שבהשתדלות המתאימה מצליחים בתלמידות בודאי יתוסף עי"ז עוד יותר במרצה והתמסרותה במלאכה זו מלאכת שמים היא כדברי רז"ל, ועי"ז בודאי יתוסף בברכות השי"ת גם בהצלחתה היא.

כנראה משתיקתה בנקודה זו, לא ניצלו ימי החופש ואפשר גם לא עמדו בקשר עם התלמידות, וחבל על אשר דוקא בימים שהתלמידות פנויות מלימודי חול, אין מעניקים להם במדה רחבה בהנוגע ללימודי קדש, ואף שלא באופי של לימודים ושיעורים, כי אם באופן המתאים לימי חופש. ויהי רצון שעכ"פ לימים יבואו ישתדלו גם בזה, שלמרות דיעה המקובלת לא ענין טפל הוא בפעולות בית הספר, אלא אדרבה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון אפילו אם ישנם קישורים בהגשמת הדבר. וכוונתי בימי החופש הוא גם לימי השבתות והימים טובים והמועדים דחדש תשרי אשר חודש כללי הוא לכל השנה.

ברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

נביאים

הושע פרק ד טו-יט

טו אַם־זִנְהָ אֶתְהָ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי־אֲשָׁם יְהוּדָה וְאֶל־תִּבְאֹו הַגְּלָגֶל וְאֶל־תִּעְלֹו בֵּית אָנוֹן וְאֶל־תִּשְׁבְּעוּ חֵי־יְהוָה:
 טז כִּי כִפְרָה סוֹרְרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל עֵתָה יִרְעַם יְהוָה כִּכְבֹּשׁ בְּמִרְחָב: ז' חֲבוֹר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנְחִילוֹ:
 יח סָר סְבֵאִם הִזְנָה הִזְנוּ אֶתְהוּ הִבּוּ קָלוֹן מְגִנִּיָּה: יט צָרַר רוּחַ אוֹתָהּ בְּכַנְפֶיהָ וַיִּבְשׂוּ מִזְבְּחוֹתָם: (פ)

רש"י

לו אתה הנביא ולא תנבא להוכיחו כי לא יועיל:
 (יח) סר סבאם. נעשה משתיהם זר מעלי סר ל' זר כמו
 (ירמיה ב') סורי הגפן נכריה כלומר סר ממקומו ונהפך
 לאחר: סבאם. משתה יינם שהיה עם הזנות: אהבו הבו
 קלון. הזמינו להם קלון הבו לשון הזמנה כמו הבה נרדה
 (בראשית יא) הבה נבנה (שם) הבה נתחכמה (שמות
 א): מגניה. שר' ומלכיה: (יט) צרר רוח אותה בכנפיה.
 נדבק הרוח בכנפיה כעוף הזה שאין הרוח מניחתו
 לשכון עד שמוליכו למרחוק כן יבואו האויבים עליהם
 ויגלום בגולה ואז יבשו מזבחותם מזבחי תועבות' שאין
 פונים אליהם כאשר יאמר חטא חטאה כן יאמר זבח
 זבחה מן המקומות שהיו זובחים שם וכן ת"י מאיגורי
 תועבתהון. מדרש תנחומא מצאתי לשון אגדות כאדם
 המאיים על איש המקניטו חייך שאני צורר לך בכנפיך
 כך המקרא הזה מאיים על ישראל קנאתי קשורה וחמתי
 להנקם באחרית ויבושו ממעשיהם:

(טו) אם זונה אתה ישראל. לא ילמדו בני יהודה דרכם,
 ל"א אם זונה אתה ישראל אל יאשם יהודה אם זונה
 ישראל אין בני יהודה חייבין בכך ואיני מחייבם כמו
 שאמרו למעלה (הושע א) ואת בית יהודה ארחם: ואל
 תבואו. בני יהודה הגלגל ובלבד שלא יבואו בני יהודה
 הגלגל ששם י' השבטי' עובדים עכו"ם שנא' כל רעתם
 בגלגל (לקמן ט) בגלגל הרבו לפשוע (עמוס ד): ואל
 תעלו בית און. הוא בית אל שהעמיד שם ירבעם את
 העגלי': ואל תשבועו. עמהם חי ה' כי אם חי ה' יאמרו
 אכן לשקר ישבעו (ירמי' ה) כשהיו נשבעים בשקר היו
 מזכירים שם שמים וכשהיו נשבעין באמת נשבעים
 בשם הבעלים: (טז) כי כפרה סוררה. כתורא דאתפטים
 ובעיט כן סרר ישראל מרוב אכילה ושתייה: עתה ירעם.
 מרעית מצומצמת ככבש הרועה במרחב ולא כשור פטם
 שאובסין אותו בשעורין וכרשינין: (יז) חבור עצבים
 אפרים. נצמד לעכו"ם ואי אפשר לו לפרוש לפיכך הנח

מצודת ציון

(טו) יאשם. מלשון אשמה: (טז) סוררה. ענין מרידה: ירעם.
 מל' מרעה: במרחב. במקום רחב: (יז) עצבים. כן יקראו
 העכו"ם: (יח) סר. מלשון הסרה: סבאם. כן יקראו הדברים
 המשכרים כמו סבאך מהול במים (ישעיה א'): הבור. ענין נתניה
 כמו הבור שכרי (זכריה יא): קלון. ענין בזיון: מגניה. מלכיה:
 (יט) צרר. ענין קשירה כמו מי צרר מים (משלי ל): בכנפיה.
 מל' כנף, והמשילה לעוף שהרוח נושאה:

מה לכם לישיבע בשמו כי לבד העובר את ה' ראוי לשיבע בשמו כמ"ש ואותו תעבוד ובשמו תשבע (דברים י) אבל מי שאינו
 עובדו ונשבע בו תחשב לבזיון: (טז) כפרה סוררה. כמו הפרה האוכלת על האבוס הנה מרוב כל היא סוררת ומורדת ואינה
 רוצת למשוך בעול כן מרד ישראל בה' מרוב כל ומהשפעה מרובה: עתה. לכן ארעם עתה ככבש הרועה במקום מרחב ומשוטטת
 אנה ואנה לבקש עשב למאכלה ר"ל מעתה אצמצם השפעתה: (יז) חבור. הנה אפרים נתחבר הרבה אל העצבים לכן הנח לו
 ואל תוכיחו כי א"א להפרישו מהם: (יח) סר סבאם. מיד כשסר מעליהם שכרות היין אז עסקו בזנות עכו"ם וכל היום או הם
 שכורים או עובדים עכו"ם: אהבו הבו קלון מגניה. המלכים יקראו מגנים כי הם למגן ומחסה אל העם וכן כי לה' מגננו
 (תהלים פט) והוא מקרא מסורס והראוי מגניה אהבו קלון הבו ור"ל מלכי ישראל אהבו קלון הזה והם יתנו אותו אל העם
 ר"ל הם הסיתום אל היין ואל העבודת כוכבים והמה דברו קלון ובזיון: (יט) צרר רוח. ר"ל הרוח קשר את עצמו אל העדה
 בכנפיה להוליכם מהר בגולה ואז יבושו מן הזבחים שעשו אל העבודת כוכבים כי לא ימצא בהם עזר ורק המה לבושת
 ולכלימה:

מצודת דוד

(טו) אם זונה וגו'. אם ישראל זנו אחרי עבודת כוכבים אין
 בזה אשמה על יהודה עם שעל ידי שנלחמו עמהם נמנעו לבא
 לבית המקדש שהוא במלכות יהודה מ"מ לא הדיחם אחר
 העבודת כוכבים: ואל תבואו הגלגל. ר"ל לא היה לך לבא
 אל הגלגל מקום העבודת כוכבים כמ"ש וכל רעתם בגלגל
 (לקמן ט) וכאומר וכי על ידי יהודה באת הגלגל היה לך
 לשבת בית: בית און. הוא בית אל ושם העמיד ירבעם את
 העגל ולכן כנהו לגנאי: ואל תשבועו. אחר שאינן עובדים לה'

דברי הימים ב פרק כג א"ה

א וּבְשָׁנָה הַשְּׁבַעִית הַתְּחִיךְ יְהוֹדָע וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת לְעֹזְרֵיהוּ בְּיָרְחָם וַלְיִשְׁמַעֵאל בֶּן־יְהוֹחָנָן וְלְעֹזְרֵיהוּ בֶן־עֹבֵד וְאֶת־מַעֲשֵׂיהוּ בֶן־עֲדִיָּהוּ וְאֶת־אֱלִישֶׁפֶט בֶּן־זַכְרִי עַמּוֹ בְּכַרִּית: ב וַיִּסְבּוּ בִּיהוּדָה וַיִּקְבְּצוּ אֶת־הַלְוִיִּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה וְרֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְיִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־יְרוּשָׁלַם: ג וַיְכַרְתוּ פֶלֶא־הַקֹּהֶל כְּרִית בְּבֵית הָאֱלֹהִים עִם־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בֶן־הַמֶּלֶךְ יִמְלֹךְ פֶּאֶשֶׁר דָּבָר יְהוָה עַל־בְּנֵי דָוִד: ד זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ הַשְּׁלִישִׁית מִכֶּם בְּאֵי הַשָּׁפֶת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם לְשַׁעְרֵי הַסַּפִּיִּם: ה וְהַשְּׁלִישִׁית בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׁלִישִׁית בְּשַׁעַר הַיְסוּד וְכִלְהֵעָם בַּחֲצֹרוֹת בֵּית יְהוָה: ו וְאֶל־יִבּוֹא בֵּית־יְהוָה כִּי אִם־הַכֹּהֲנִים וְהַמְשָׁרְתִים לַלְוִיִּם הֵמָּה יָבֹאוּ כִּי־קִדַּשׁ הֵמָּה וְכִלְהֵעָם יִשְׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶת יְהוָה: ז וְהַקִּיפּוֹ הַלְוִיִּם אֶת־הַמֶּלֶךְ סָבִיב אִישׁ וְכִלְוֵי בֵּיתוֹ וְהִבָּא אֶל־הַבַּיִת יוֹמֵת וְהָיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֹאוֹ וּבִצְאָתוֹ: ח וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וְכָל־יְהוּדָה כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוֹדָע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו בְּאֵי הַשָּׁפֶת עִם יוֹצְאֵי הַשָּׁפֶת כִּי לֹא פֶטַר יְהוֹדָע הַכֹּהֵן אֶת־הַמַּחְלָקוֹת:

רש"י

שהיו מטהרים שם את המצורעים על בהן ידם ועל שם סורו טמא קראו למו (איכה ד): (ו) וכל העם ישמרו. שלא יבואו בית ה': (ז) וכלו בידו. כלי מלחמתו בידו: (ח) באי השבת עם יוצאי השבת כי לא פטר. אותן מחלקות היוצאי' ללכת לבית' אלא עכבם שם עם הבאים דוגמא בלשכות פטורים כלומר פטורים היו מכל מלאכה שבעזרה כי אם לשמור הלשכות כי יומם ולילה חובה עליה' במלאכ' לשמור העזרות והלשכות לפיכך היו פטורים מכל שאר מלאכת העזרה:

מצודת ציון

(א) לעזריה. את עזריה: (ד) הספיים. הוא בית האספיים האמור בדה"א ובמ"ב נאמר בשער אחר הרצים והיא היא: (ז) והקיפו. וסבבו: (ח) פטר. הוא חלוף החיוב וכן בלשכות פטורים (דה"א ט): המחלקות. המשמרות הנחלקים לחלקים:

המה באי השבת ואמר להם השלישית מכס ר"ל חלק שלישי משומרי המלך יהיו מאנשי באי השבת מן הכהנים ומן הלויים: לשוערי הספיים. ר"ל במספר שלישי ישמרו שערי הספיים אולם לא באי השבת היו שומרים שם כי מקום משמרתם היה משמרת בית המלך כמ"ש במ"ב: (ד) והשלישית. משומרי המלך יהיו שומרים בבית המלך אחר שיבא המלך אל ביתו: והשלישית. שני השלישים היו מיוצאי השבת כמ"ש במ"ב וזהו לפי שיוצאי השבת המה פנוים מעבודה כי באי השבת באו במקומם: בשער היסוד. ישמרו בשער היסוד והוא שער המזרחי שהוא מקום התחלת הקדושה כמו היסוד שהוא התחלת הבנין: וכל העם. מבני ישראל ישמרו בחצרות בית ה': (ו) בית ה'. הוא ההיכל: והמשרתים ללוים. משרתי הבית מן הלויים: ישמרו וכו'. לבל יקרבו לגשת אל המקום האסור להם: (ז) וכלו. כלי זיינו: והבא. איש זר הבא שמה יומת כי אולי הוא מאנשי עתליה ומבקש להרוג את המלך: בבואו. אל הבית ובצאתו ממנו: (ח) איש את אנשיו. כל שר מאה מבאי השבת ויוצאי השבת לקח את אנשיו: כי לא פטר וכו'. לא נתן רשות למשמרת יוצאי השבת ללכת לבתיהם כדרכם תמיד אבל הטיל עליהם החיוב להתעכב עוד:

(ג) ויכרות כל הקהל ברית בבית האלהים עם המלך. שיהיו לעזרתו: (ד) באי השבת. וגם יוצאי השבת כדכתיב בסמוך ויקחו איש את אנשיו באי השבת עם יוצאי השבת המשמרות היו מתחדשות בשבת כהונה ולויה אחת יוצאה ואחת נכנסה ואז עכב יהודיע שם משמר היוצא עם משמר הנכנס וחלקן לשלשה חלקי: (ה) והשלישית בבית המלך. לשמור שלא יקבצו עליו להרוג אותו: והשלישית. היא השנית: בשער היסוד. ובמלכים (ב יא) כתיב ובשער סור. וביומא ירושלמי מפורש ז' שמות היו לו לשער היסוד סור על שם

מצודת דוד

(א) עמו בברית. לקחם עמו בברית להיות ידם עמו להמליך את יואש: (ג) עם המלך. להיות בעזרתו: ויאמר. יהודיע הכהן אמר להם הנה בן המלך ראוי למלוך כאשר דבר ה' וכו': (ד) השלישית. חלק שלישי: באי השבת. כי משמרות הכהנים והלויים היו מתחלפים בכל שבת אלו יוצאים ואלו באים וקרונים

משניות מסכת בבא קמא

ח הגויב טלה מן העדר והחזירו, ומת או נגנב – חיב באחריותו. לא ידעו הבעלים לא פגנתו ולא בחזירתו, ומנו את הצאן ושלמה היא – פטור.

ט אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים, ולא משומרי פרות עצים ופרות; אבל לוקחין מן הנשים פלי צמר

פירוש ברטנורא

ח חייב באחריותו. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה, והשבה דעבר לאו השבה היא: ואם לא ידעו בו וכו'. מתניתין הכי מתרצא, חייב באחריותו בין מנו בין לא מנו. אימתי בזמן שלא ידעו בו הבעלים בגניבתו ובחזרתו. אבל ידעו הבעלים בגניבתו ומנו את הצאן והיא שלימה, פטור מלשלם. והכי פירושה, מת או נגנב הטלה לאחר שהחזירו הנגב, חייב באחריותו, בין שמנו הבעלים הצאן והיא שלימה בין שלא מנו הצאן. אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבת הטלה, שכל צאן שהיא רגילה לצאת חוץ, צריך לזהר בה ביותר, וזו הואיל ולא ידעו הבעלים בגניבתה ושהיתה למורה לצאת ולא נזהרו בה, חייב הנגב לשלם, שבגמרתו נאבדה הצאן. אבל אם ידעו הבעלים בגניבת הטלה, ואח"כ מנו הצאן ונמצאת שלימה שהחזירו הטלה הנגב, א"כ כבר ידעו שיש צאן אחת שלמורה לצאת חוץ, והיה להם להזהר בה, ואם לא נזהרו אינה דאפסוד, ופטור הנגב מלשלם:

ט אין לוקחין מן הרועים. דאיכא למימר שמא גנבו מצאנו של בעל הבית המסור להם: צמר ביהודה ופשתן בגליל. מלאכת הנשים היא, והם עצמן

משניות מבוארות – קהתי

רב סובר: לדעת – צריך דעת (אם ידעו הבעלים בגניבתו, אין הנגב פטור מאחריות אונסים עד שיודיעם על החזרתו), שלא לדעת – מנין פוסר (אם לא ידעו בגניבתו, מנין הבעלים פטור את הנגב).

רב חסדא סובר: לדעת – מנין פוסר. שלא לדעת – צריך דעת (אם לא ידעו הבעלים על הגניבה אין המנין פטור, אלא צריך להודיע לבעלים כשהוא מחזיר, כדי שידעו לשומרה יפה, כמו שכבר בארנו לעיל).

יש עוד שתי דעות בגמרא:

שמואל סובר: בין לדעת בין שלא לדעת – מנין פוסר (בין שידעו הבעלים בגניבתו בין שלא ידעו, אם מנו את הצאן והיא שלמה, פטור). ופירוש המשנה לדעתו: הנגב טלה מן העדר – ונודע לבעלים שנגנב, והחזירו – בלי ידיעת הבעלים, ומת או נגנב, חייב באחריותו. וכן אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, חייב באחריותו. ברם, אם מנו את הצאן לאחר החזרת הטלה ושלמה היא, בין ידעו בין לא ידעו פטור (כלומר שהפיסקה האחרונה – "ומנו את הצאן" וכו' – מוסבה על כל המשנה).

רבי יוחנן סובר: לדעת – מנין פוסר (אם ידעו הבעלים בגניבתו, ומנו את הצאן לאחר החזרת הטלה, פטור), שלא לדעת – אפילו מנין לא צריך (אלא מיד כשהחזיר הגניבה למקומה, נפטור). וכך מפרש הוא את המשנה: הגנוב טלה מן העדר – ונודע להם על גניבתו, והחזירו – בלי ידיעת הבעלים, ומת או נגנב אחר כך, חייב באחריותו. לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו. אף על פי שלא מנו את הצאן, או אפילו ידעו הבעלים בגניבתו ומנו את הצאן ושלמה היא, פטור. (כלומר שהפיסקה האחרונה מוסבה על הרישא בלבד).

לענין פסק הלכה כבר הזכרנו שהלכה כרב חסדא. אבל דווקא בגונב בעל חיים, אבל בגונב שאר דברים הלכה כרבי יוחנן; וכן כותב הרמב"ם: "הגונב טלע מביס חבירו או כלי מביתו והחזיר דבר הגנוב למקומו, אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזירתו, עדיין הגנב חייב באחריותו עד שימנה את מעותיו. מנה את כיסו ומצאו שלם המנין – פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אפילו מנין אינו צריך. אלא כיון שהחזירו למקומו נפטור מאחריותו. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים, אבל הגנוב טלה מעדר חבירו. וידעו בו הבעלים, והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים, ומת או נגנב – חייב באחריותו. ואם מנו את הצאן והיא שלמה – פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אף על פי שמנו את הצאן והיא שלמה – חייב באחריותו. עד שיודיע את הבעלים, כדי שימנו את הטלה הנגב, שהרי למדו דרך אחרת חוץ מדרך שאר הצאן שבעדר זה" (הלי גניבה ד, י"ב).

באור משנה ט

משנה זו באה לפרט כמה דברים שאסור לקנותם משום חשש, שמא גנובים הם. אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים – לפי שיש חשש שמא גנבו אותם מצאנו של בעל הבית המסורה בידם. ולא משומרי פרות – וכן אין קונים משומרי גנים ופרדסים, עצים ופרות – מאותו חשש שמא גנובים הם בידם. אבל לוקחין מן הנשים פלי

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

משנתנו דנה כמי שגול והחזיר את הגזילה ואחר כך אירע אונס באותה גזילה. הגויב טלה מן העדר – ונודע לבעלים שנגנב, והחזירו – הגנב לעדר בלי ידיעת הבעלים, ומת או נגנב – הטלה לאחר מכן, חיב באחריותו – שהואיל ולא ידעו הבעלים על החזרת הטלה, אין זו השבה, ועדיין הוא ברשות הנגב, הלכך הוא חייב באחריותו. לא ידעו הבעלים לא פגנתו ולא בחזירתו – של הטלה, ומנו את הצאן – לאחר שהחזירו את הטלה, ושלמה היא – ומצאו את העדר שלם במניינו, ואחר כך מת הטלה או נגנב, פטור – שהואיל ולא ידעו הבעלים בגניבתו, ואף מנו את הצאן ומצאו את העדר שלם, השבתו השבה גמורה. ברם, אם ידעו הבעלים בגניבתו, אף על פי שמנו את הצאן לאחר החזרתו, כל זמן שלא הודיע הנגב לבעלים על החזרת הטלה, הריהו חייב באחריותו. כן מפרש רב (בגמרא) את משנתנו (וכן מפרש המאירי); ואמנם פירושו הוא כפשוטה של המשנה, אבל אין הלכה כמותו, אלא כרב חסדא הסובר, שאם ידעו הבעלים בגניבת הטלה, אף על פי שלא ידעו בחזירתו, מכל מקום אם מנו את הצאן ושלמה היא, פטור הנגב מלשלם, אם מת הטלה אחר כך או נגנב. אבל אם לא ידעו הבעלים בגניבתו, אף על פי שמנו את הצאן לאחר חזירתו, כל זמן שלא הודיע לבעלים על גניבתו וחזירתו, הריהו חייב באחריותו; וטעמו הוא, שהואיל והטלה למד לצאת מחוץ לדרך הרגילה של העדר, לפיכך צריך שמירה יתירה, וכיון שלא ידעו הבעלים בגניבתו לא דאגו לשמירתו היתירה, ונמצא שהגנב גרם לכך שהטלה מת או נגנב, הלכך חייב לשלם. ברם, אם ידעו הבעלים בגניבתו, אף על פי שלא הודיע להם על החזרתו, הואיל ומנו את הצאן ומצאו שהטלה הוחזר, הרי כבר ידעו שטלה אחד למד לצאת, והיה להם לשמור את הצאן שמירה יתירה, ואם לא נזהרו ומת הטלה או נגנב, הרי הם שהפסידו, ופטור הנגב מלשלם. מאכן נדחקים רוב המפרשים לבאר את משנתנו כדעת רב חסדא (בדרך של "חיסורי מחסרא"): הגנוב טלה מן העדר והחזירו. ומת או נגנב. חייב באחריותו – בין שמנו הבעלים את הצאן בין שלא מנו, ודווקא אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו: אבל אם ידעו הבעלים בגניבתו, ומנו את הצאן ושלמה היא, פטור (רמב"ם; ברטנורא; יתפארת ישראל").

ביסוס שתי הדעות שהזכרנו:

בִּיהוּדָה, וְכָלִי פֶשְׁתֵּן בְּגָלִיל, וְעַגְלִים בְּשָׂרוֹן. וְכֵן שְׂאֵמְרוּ: לְהִטְמִין – אָסוּר. וְלוֹקְחִין בִּיצִים וְתַרְנַגּוּלִים מִכָּל מְקוֹם. י מוֹכִין שֶׁהַכּוֹבֵס מוֹצִיא – הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ; וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא – הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. הַכּוֹבֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִין וְהֵן שְׁלוֹ; יתָר מִכֵּן – הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. אִם הָיָה הַשְּׁחוֹר עַל גְּבֵי הַלָּבָן – נוֹטֵל אֶת הַכֵּל וְהֵן שְׁלוֹ. הַחֵיט שְׁשִׁיר מִן הַחוּט כְּדֵי לְתַפּוֹר בּוֹ, וּמְטִילִית שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ – הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. מֵהַ שֶׁהַחֵרֵשׁ מוֹצִיא בְּמַעֲצָד – הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ; וּבְכַשְׂיֵל – שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֶצֶל בְּעַל הַבַּיִת – אֵף הַנְּסַרְתָּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת.

משניות מסכת בבא מציעא

פ ר ק ר א ש ו ן

א שְׁנַיִם אוֹחִזִין בְּטִלִית, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי מְצַאֲתִיהָ, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי מְצַאֲתִיהָ; זֶה אוֹמֵר: פְּלָה שְׁלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

עושות ומוכרות. ולדעת בעליהן הוא: ועגלים הרועים בשרון. שם מקום שמגדלין בו עגלים. ושלחן הן: י מוכין שהכובס מוציא. מלבן הצמר מוציא מן הצמר דבר מועט ע"י שטיפה: הרי אלו שלו. שאין הבעל (בית) מקפיד. ואם הקפיד לא היו קפידא: ושהסורק מוציא. הסורק את הצמר והמנפצו, מה שמוציא הוא דבר חשוב ורגילים להקפיד: הכובס נוטל שלשה חוטים. דרך בגדי צמר להניח בסוף אריגתו ג' חוטין ממין אחר. והכובס נוטל ומשוה הבגד ומיפהו. ואם חוטין שחורין הם ארוגים בבגד לבן, רשאי הכובס ליטול הכל, לפי שהשחור בלבן מנגה אותו ביותר: החיט ששייר מן החוט כדי לתפור בו. שהוא כמלוא אורך המחט: ומטילית שהיא שלש על שלש. גרסינן. חיט שהשוה את תפירתו וקוצע ממנה מטילית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות, חייב להחזיר לבעל הבגד: מנעצד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח. ושפאין שהוא מוציא דקין הן: כשיל. קדרום. ומפל שפאין גסין: אצל בעל הבית. כשכיר יום: אף הנפורת. דק דק היוצא מתחת המקדה שהם דקים מאד. של בעל הבית:

משניות מבוארות – קהתי

לתפור בו, ומבואר בגמרא: כמלוא אורך כפול של המחט, ומטילית שְׁהִיא שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ – ששייר מן האריג שנתן לו בעל הבית חתיכה כשיעור שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, שלא היה צורך בה למלאכת הבגד, הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – ואם שייר פחות מהשיעורים האמורים, בזמן שאין בעל הבית מקפיד, הרי זה שלו; אבל אם בעל הבית מקפיד, הרי זה של בעל הבית (ברייתא בגמרא). ברם, הרמב"ם כותב סתם: "פחות מכאן שלו". מֵהַ שֶׁהַחֵרֵשׁ מוֹצִיא בְּמַעֲצָד – הקיסמים הדקים שהנגר מוציא בשעה שהוא מחליק את הקרשים במעצד, הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ – של הנגר, לפי שאין בעל הקרשים מקפיד עליהם; וּבְכַשְׂיֵל – אבל הקיסמים שהנגר מוציא בכשיל, שהוא כעין קדרום, הרי הם שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – שקיסמים גסים הם ובעל הבית מקפיד עליהם. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֶצֶל בְּעַל הַבַּיִת – בביתו של בעל הבית, אֵף הַנְּסַרְתָּ – גרגרי העץ הזעירים הנושרים בשעת הנסירה, שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – שהואיל והכל בתוך רשותו, הרי הוא מקפיד על כך. הרמב"ם כותב (על פי התוספתא והגמרא): "ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן הולכים בהם אחר מנהג המדינה" (הל' גניבה ו, ח).

מסכת בבא מציעא

פתיחה למסכת בבא מציעא

מסכתנו דנה בתביעות שונות שיש לאדם על חברו תוך קשרי מסחר ועבודה, וכן בדיני ממונות אחרים. בשני הפרקים הראשונים באות הלכות מציאה ואבידה; בפרק ג' נשנים דיני פקדון; בפרק ד' עוסק בדיני קניין מיטלטלים ובדיני אונאה שבמקח וממכר; בפרק ה' עוסק בדיני ריבית; בפרק ו' דן באונאה שבשכירות ובהלכות אומנים; בפרק ז' עוסק בזכויות הפועלים ובדיני השומרים; בפרק ח' דן בשואל ובענייני שכירות בתים; בפרק ט' עוסק בענייני קבלנות ואריסות וחכירות ומצרנות, וכן בדיני פירעון, שכר שכיר ובדיני הבא למשכן את חברו; בפרק י' האחרון משמש מעבר למסכת בבא בתרא והוא דן בזכויות של בני אדם שרשותו של אחד מהם היא מעל רשותו של חברו (בעל הבית ובעל העלייה).

צָמַר בִּיהוּדָה, וְכָלִי פֶשְׁתֵּן בְּגָלִיל, וְעַגְלִים בְּשָׂרוֹן – שכן ביהודה היו הנשים עושות בגדי צמר, ובגליל – בגדי פשתן, ומוכרות אותם לדעת בעליהן, וכן בשרון היו הנשים מגדלות עגלים ומוכרות אותם לדעת בעליהן. וְכֵן שְׂאֵמְרוּ: לְהִטְמִין – וכל אותן הנשים שמוכרות כלי צמר ביהודה או כלי פשתן בגליל, או עגלים בשרון, אם אמרו ללקוחות שיסתירו מה שקנו, אָסוּר – לקנות מהן, שחזקתה שהיא גנוב. וְלוֹקְחִין בִּיצִים וְתַרְנַגּוּלִים מִכָּל מְקוֹם – ומותר לקנות ביצים ותרנגולים בכל מקום מכל אדם, ואין חוששים שמא גנבו. ברם, אף באלו, אם אמר המוכר להטמין, אסור לקנות (רמב"ם הל' גניבה ו, ז).

~ יום שני ~

באור משנה י

משנה זו עוסקת בבעלי אומנות, שנשארים בידם דברים קטנים משל בעל הבית, והיא באה ללמד, אלו דברים הם שלהם ואין בהם חשש גזילה, ואלו דברים חייבים להחזיר.

מוֹכִין שֶׁהַכּוֹבֵס מוֹצִיא – נימים היוצאות מן הצמר בשעת כביסתו וליבונו, הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ – של הכובס, שאין בעל הצמר מקפיד עליהן; וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא – אבל המוכין שהסורק מוציא בשעת סריקת הצמר, הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – שהואיל והוא מוציא הרבה, בעל הבית מקפיד עליהן. הַכּוֹבֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִין – הארוגים בשפת הבגד, וְהֵן שְׁלוֹ – שדרך אורגי בגד צמר לארוג שלושה חוטים ממין אחר בסוף הבגד, והכובס נוטלם ומשווה את הבגד ומיפהו (רש"י), והוא דבר מועט ואין בעל הבית מקפיד עליו; יתָר מִכֵּן – אבל אם הכובס נטל יותר משלושה חוטים, הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – כל החוטים של הבעל הבית (סוד טימן שניח). אִם הָיָה הַשְּׁחוֹר עַל גְּבֵי הַלָּבָן – חוטים שחורים שהיו ארוגים בשפת הבגד הלבן, נוֹטֵל – הכובס, אֶת הַכֵּל – כל החוטים השחורים, לפי שהם מכערים את הבגד, וְהֵן שְׁלוֹ – והחוטים הם של הכובס, שבעל הבית מותר עליהם. הַחֵיט שְׁשִׁיר מִן הַחוּט – שנתן לו בעל הבית, כְּדֵי לְתַפּוֹר בּוֹ – היינו ששייר חוט שיש באורכו כדי

פְּלָה שְׁלִי – זֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה, וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה, וְיַחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: חֲצִייה שְׁלִי – הָאוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְהָאוֹמֵר: חֲצִייה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מֵרְבִיעֵי; זֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעֵי.

פירוש ברטנורא

מסכת בבא מציעא

א א שנים אחזין בטלית. בגמרא מוקי למתניתין כגון שאחד מהם תופס בחומין שבשפת הכנר מצד זה, והאחד תופס בחומין שבשפת הכנר מצד זה. אבל אם הם ארוקים בכנר עצמו, זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקים בשוה, ובשבועה: זה אומר כולה שלי. אני קניתיה ולי מכרה המוכר ולא לך. והמוכר מכר לאחד מהם ולקח המעות משניהם, מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ואינו יודע מהי מדעתו ומהי בעל כרחו. דאלו ידע והיה אומר לזה מכרתי, היה כאן עד אחד, והיה שכנגדו חייב שבועה דאורייתא להכחיש העד. עכשיו שאינו יודע, שניהם נשבעים שבועה זו האמורה במתניתין. וברזן הוא שיהיו חולקים בלא שבועה, אלא שתקנו חכמים שלא יטול שום אחד מהם אלא בשבועה, כדי שלא יאחז כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא. ואיצטריך תנא לאשמועין כזה אומר אני מצאתיה דהיינו במציאה, ובה אומר כולה שלי דהיינו מקח וממכר. אי תנא מציאה, הוה אמנא מציאה הוא דרמנו רבנן שבועה עליה משום דמורה התירא לאחוז בה שלא כדון, דאמר חבראי לאו מידי חסר בה איזיל ואתפוס ואפלוג בהדיה, אבל מקח וממכר דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למבונה, וזה שבא לחלוק עמו וליתן חצי דמיה שלא כדון מחסרו וליכא למימר דמורי התירא, אימא לא רמו רבנן שבועה עליה. ואי אשמועין במקח וממכר, הוה אמנא מקח וממכר הוא דרמנו רבנן שבועה עליה משום דמורי התירא ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא. השתא דצרכיה לדידי אשקליה אנא, וחבראי למרח ולזיל ולזבין אחריתי, אבל מציאה דליכא למימר הכי, אימא לא. צריכא: יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה. ואינו נשבע שכולה שלו כדקא טעין מעיקרא, דהא לא יהיב ליה כולה. ואי משתבע שחציה שלו כדקא יהיב ליה, הוה מרע ליה לדבוריה קמא דאמר כולה שלי. הלכך יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה, דמשמע הכי, כולה שלי כדקא אמנא מעיקרא, ולדברכים שאין אתם מאמינים לי ככולה, שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה:

משניות מבוארות – קהתי

בטלית, אלא שתקנת חכמים היא, שיחלוקו בשבועה כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא (גמרא בבא מציעא, א, ב). כן מבואר בגמרא, שמדובר במשנתנו כגון שזה אוחד בחוטים שבשפת הטלית מכאן וזה בחוטים שבשפת הטלית מצד זה, אבל אם היו מוחזקים בטלית עצמה, זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקים בשוה (גמרא ז, א). נמצא שאם היה זה תופס חציה מכאן וזה חציה מכאן עד שלא נשאר באמצע כלום, וזכה כל אחד בחציה בלא שבועה (המאירי). זֶה אוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: חֲצִייה שְׁלִי – אם אחד טוען: "כולה שלי", שאני בלבד הגבהתי תחילה את הטלית, ואתה באת ותפסת בה לאחר שכבר זכיתי בה, וחברו טוען: "חציה שלי", ששנינו הגבהנוה כאחד, וכל אחד מאתנו זכה בחציה, הָאוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים – משלושת רבעי הטלית, שהרי על חציה האחד חברו מודה לו, ואין הם דנים אלא על חציה האחר, הלכך חולקים אותו חצי שמתדיינים עליו, וכיון שהוא נשבע, הריהו נשבע על כל מה שהוא נוטל, שאם לא יישבע אלא על רביע בלבד, יש חשש שמא יהא מתכוון לאותו חלק שמורה לו חברו (ינימוקי יוסף). וְהָאוֹמֵר: חֲצִייה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מֵרְבִיעֵי – היינו מחצית ממה שטוען; ולאחר שנשבעו, זֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים – ולושת רבעי טלית, וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעֵי – רבע הטלית (עין תוספות וינימוקי יוסף, סמבארים הסטע מפני מה האומר "חציה שלי" אינו נאמן ב"מיגו", מתוך שיכול היה לומר "כולה שלי", ומובאים דבריהם ב"תוספות יום טוב").

בגמרא מבואר, שמשנתנו דנה גם במציאה וגם במקח וממכר (כמו שהבאנו בבאור המשנה), מפני שיש בכל אחד מהם סברא מיוחדת לחייב את המתדיינים שבועה, ולא היינו למדים זה מזה: במציאה – אדם מורה היתר לעצמו לתפוס בה שלא כדון, שאומר הוא בלבו: חברי אינו מפסיד בה כלום, שהרי זו מציאה, אתפוס בה גם אני ואחלוק עמו; מה שאין כן במקח וממכר, שלא יורה אדם לעצמו היתר בדרך זו לחלוק עם חברו בטלית שהלה קנה לו, שאם חברו טרח והלך לקנות טלית ודאי הוא צריך לה, ואם עכשיו יבוא לחלוק עמו נמצא מחסרו שלא כדון, אלא ודאי שניהם קנוה. מצד שני: במקח וממכר – אדם מורה היתר לעצמו ואומר: חברי שילם ואני שילמתי, כשם שהוא צריך לטלית אף אני צריך לה, והרי אדם קרוב לעצמו, אטלנה אני, וחברי יטרח נא וילך ויקנה טלית אחרת, מה שאין כן במציאה, שאינו יכול לומר כך, הלכך באה המשנה להשיענו, שבין במציאה ובין במקח וממכר, הואיל ויכול

באור משנה א

אם בא אדם ומעורר על חפץ שביד חברו, והוא טוען: שלי הוא, הדין הוא שמעמידים ממנו בחזקת בעלים, והמוציא מחברו עליו הראיה. ומה הדין בשניים שאוחזים בחפץ, דהיינו ששניהם מוחזקים בו, וכל אחד מהם טוען שהחפץ הוא שלו? על כך דנה משנתנו.

שְׁנַיִם אוֹחְזִין בְּטַלִּית – היינו בגד עליון, שהיו מתעטפים בו, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי מְצַאֲתִיהָ, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי מְצַאֲתִיהָ – כל אחד מהם טוען, שהוא הגביה את הטלית תחילה, וחברו בא ותפס בטלית לאחר שכבר היתה בידו, והרי המציאה היא שלו; ואפשר שאף אחד מהם אינו משקר, כגון שהגביהו שניהם את המציאה בבת אחת, אלא שכל אחד חושב שהוא הגביהה קודם; וכגון שזוהי מציאה שאין חייבים להחזירה (כמבואר להלן פרק ב); זֶה אוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: פְּלָה שְׁלִי – בגמרא מבארים, שפיסקא זו מדברת במקח וממכר, היינו שכל אחד טוען: אני קניתיה את הטלית מיד פלוני, וכגון שהמוכר מכרה לאחד מהם ולקח מעות משניהם, מאחד מדעתו ומאחד בעל כורחו, ואינו זוכר ממי קיבל מדעתו וממי בעל כורחו (שאיזיל ויהא אומר: לזה מכרתי, הרי יש כאן עד אחד. והיה שכנגדו חייב שבועה מן התורה להכחיש העד); ברם, יש מפרשים (שלא כשיטת הגמרא), שהמשנה כולה עוסקת במציאה, אלא שהפיסקא הראשונה – "זה אומר אני מציאתיה וזה אומר אני מציאתיה" – היא כלל, ואחר כך באים פרטים: אם זה אומר כולה שלי וכי' זה יישבע וכי', ואם זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי וכי' זה יישבע וכי' (תפארת ישראל) **בסם ר' מנשה איילי:** (המאירי); זֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה – שלכל הפחות חצי הטלית שלו, וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְיַחְלְקוּ – הטלית ביניהם; ואם אי אפשר לחלקה מבלי להפסידה, ימכרוה ויחלקו דמיה. בענין לשון השבועה – "שאיין לו בה פחות מציאה" – מבואר בגמרא, שאינו נשבע כפי טענתו שכולה שלו, לפי שאין משיבעים את האדם על מה שאין שבועתו מועילה לו, והרי כאן אין שבועתו מועילה לו אלא לקבל חציה, הלכך אינו יכול להישבע אלא על חציה; ואף להישבע בפירוש חציה שלו אינו יכול, שהרי הוא טוען שכולה שלו, הלכך יישבע בלשון שיליה, שאין לו בה פחות מחציה, שמשמע: שבועה שיש לו בה, ואין לו בה פחות מחציה (עין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"). ואמנם מן הדין הוא שיהיה חולקים בלא שבועה, שהרי שניהם מוחזקים

ב היו שנים רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג, זה אומר: פלה שלי, וזה אומר: פלה שלי – זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלקו. בזמן שהם מודים או שיש להן עדים – חולקים בלא שבועה.

ג היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחברו: תנה לי, נטלה ואמר: אני זכיתי בה – זכה בה. אם משנתנה לו אומר: אני זכיתי בה תחלה – לא אומר כלום.

ד ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה – זה שהחזיק בה זכה בה. ראה אותן רצין אחר מציאה, אחר צבי שבור, אחר גוזלות שלא פרחו, ואמר: זכתה לי שדי – זכתה לו. היה צבי רץ בדרפו, או

פירוש ברטנורא

ב היו שנים רוכבים על גבי בהמה. הא קמשמע לן דרוכב קני, ואע"פ שאינו מנהיג שלא זזה הבהמה ממקומה: או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג. בזמן שרוכב מונענו ברגליו כי היכי דתזיל הבהמה מחמתיה, הוא דרשוי רוכב ומנהיג. ואם לא היה אלא רוכב בלבד, מנהיג קנה, רוכב לא קנה. ואם הורו או באו עדים אפילו לאחר שנפסק הדין עליהם שיהלוקו בשבועה, חולקים שלא בשבועה:

ג אמר לחבירו תנה לי וכו'. אבל אמר זכה לי בה, קנה הרוכב, ואין המגביה יכול לומר אני זכיתי בה: לא אומר כלום. שקנאה זה שמשכה מיד חברו, וכל זמן שהיתה ביד המגביה הפקר היתה:

ד זה שהחזיק בה זכה בה. ודוקא שהיתה המציאה ברשות הרבים, שאין ארבע אמות של אדם קונות לו ברה"ר לפיכך המחזיק בה זכה. אבל בסימטא שהיא שביל של יחוד, או בצדי רשות הרבים שאין רבים דוחקים שם, ארבע אמות של אדם קונות לו כל מציאה וכל הפקר שסמוך לו בארבע אמות, ואין אחר רשאי לתפסם. ותקינו ליה רבנן כי היכי דלא ליתו לאינצויי: אחר צבי שבור. שאינו יכול לרוץ ומשחר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים, והיו

משניות מבוארות – קהתי

הרוכב, אלא שנמלך אחר כך לזכות בה לעצמו, ואמר: אני זכיתי בה מעכשיו, אף על פי שההלכה היא שהמגביה מציאה לחברו קנה חברו, מכל מקום הואיל ולא אמר לו: "הגבה מציאה זו וזכה בה בשבילי", אלא אמר לו: "תנה לי", נמצא שגילה דעתו שאינו רוצה לזכות בה אלא משיתנה לידו, הלכך כשנמלך חברו, קודם שנתנה לו, לזכות בה לעצמו, זכה בה. אבל אם אמר הרוכב לחברו: "זכה לי בה", אפילו הגביהה סתם, קנה הרוכב, ואינו יכול לחזור בו ולזכות בה לעצמו. ברם, אם אמר חברו: לא הגבתיה מלכתחילה אלא לעצמי, הרי הוא זכה בה, אם משנתנה לו – אם לאחר שנתן את המציאה ליד הרוכב, אומר – חברו שהגביהה: אני זכיתי בה תחלה – בשעה שהגבתיה התכוונתי לזכות בה לעצמי, ולא נתתי לה אלא להראותה לך בלבד, לא אומר כלום – אין כל ערך לדבריו, שהואיל ולא אמר קודם שנתנה ליד הרוכב, שהגביהה לעצמו, הרי היתה בידו כהפקר, ומשנטלה הרוכב מידו קנאה במשיכה.

אדם להורות היתר לעצמו לתפוס בטלית שלא כדון, לפיכך אינם חולקים אלא בשבועה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

משנה זו מוסיפה ללמדנו בשניים שהיו מוחזקים בבהמה, אם על ידי רכיבה או על ידי נהיגה, וכל אחד טוען שהבהמה כולה שלו.

היו שנים רוכבין על גבי בהמה – אחת, וכגון שהיתה של הפקר (חמארי), או שהיה אחד רוכב – עליה, ואחד מנהיג – מוליך אותה, זה אומר: פלה שלי – שאני רכבתי עליה תחילה, ואתה באת אחר כך ורכבת עמי או הנהגת אותה, וזה אומר: פלה שלי – שאף הוא טוען כן כנגד חברו, זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלקו – כמבואר בדין הטלית במשנה הקודמת. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שלענין מציאה בהמה נקנית ברכיבה בלבד, אפילו בלא הנהגה, כגון שהבהמה לא זזה ממקומה; ויש סוברים, שאף לענין מציאה, כמו לענין קנייה מחברו, אין הבהמה נקנית ברכיבה בלבד, אלא אם כן הנהיגה ברגליו, היינו שנענע ברגליו כדי שתלך בהמה. ברם, לפי הרב מברטנורא משמע, שאם שניהם רוכבים, שניהם קונים אף בלא הנהגה, אבל אם אחד רוכב ואחד מנהיג, דווקא בזמן שהרוכב מונענו ברגליו, הרוכב והמנהיג שווים לענין קנין הבהמה, אבל אם לא היה הרכוב אלא יושב עליה בלבד, לא קנה את הבהמה אלא המנהיג בלבד (עיין "תוספות יום טוב"). בזמן שהם מודים – שניהם מודים שזכו במציאה כאחד, או שיש להן עדים – שהגביהו שניהם את הטלית כאחד או שרכבו שניהם על הבהמה כאחד, חולקים בלא שבועה – במפרשים מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו הורו או הביאו עדים לאחר שנפסק הדין עליהם שיהלוקו בשבועה, חולקים בלא שבועה (רמב"ם; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ג

היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה – מונחת על הארץ, וקשה היתה לו הטיחה לרדת ולהגביהה, ואמר לחברו – שהיה מהלך ברגליו: תנה לי – הגבה את המציאה ותנה לי: נטלה – חברו, ואמר – לאחר שהגביהה: אני זכיתי בה – לעצמי ושלי היא, זכה בה – בגמרא מבואר, שאפילו הודה שהגביהה בשביל

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

ראה את המציאה – מונחת על הארץ, ונפל עליה – כדי לזכות בה, ובא אחר והחזיק בה – ותפס את המציאה בידו, זה שהחזיק בה זכה בה, ובא אחר רוכב – בגמרא מבואר, שאף על פי שתקנת חכמים היא, שארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום (וטעם התקנה, כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה), מכל מקום הואיל ונפל גילה דעתו, שבנפילה נוח לו לקנות ולא בארבע אמות, כלומר שלא נתכוון לקנות בתורת תקנת חכמים, וסבור היה שנפילתו יפה לו (רש"י). ויש מבארים בגמרא, שמדובר במשנתנו, שהיתה המציאה ברשות הרבים, ולא תיקנו חכמים שארבע אמות של אדם קונות לו אלא בסימטא או בצדי רשות הרבים, שאין הרבים דוחקים בהם, אבל העומד ברשות הרבים, אין ארבע אמות קונות לו, ואין אדם זוכה במציאה ברשות הרבים עד שתגיע לידו, הלכך אף על פי שנפל עליה, זה שהחזיק בה זכה. ראה אותן – את בני האדם, רצין אחר מציאה – שנמצאת בתוך שדהו, כדי לזכות בה, כגון אחר צבי שבור – שרגליו שבורות, או אחר גוזלות שלא פרחו – שאינם יכולים לפרוח, ואמר: זכתה לי שדי – במציאה זו בשבילי, זכתה לו – שדהו את המציאה ושלו היא. בגמרא מבואר, שלא זכתה לו שדהו אלא כשהצבי והאפרוחים

שְׁהוּ גִזְלוֹת מִפְּרִיחִין, וְאָמַר: זְכָתָה לִי שְׂדֵי – לֹא אָמַר פְּלוֹם.

ה מְצִיאַת בְּנֵי וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, מְצִיאַת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ – הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ. מְצִיאַת בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים, מְצִיאַת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִים, מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁגִּרְשָׁה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן כְּתָבָתָה – הָרִי אֱלוֹ שְׁלָהּ.

ו מְצִיאַת שְׂטָרֵי חוֹב, אִם יֵשׁ בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נִכְסִים – לֹא יִחְזוּר, שְׁבִית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן; אִין בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נִכְסִים – יִחְזוּר, שְׁאִין בֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – לֹא יִחְזוּר, מִפְּנֵי שְׁבִית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן.

פירוש ברטנורא

כמציאת: זכתה לו. שדהו. והוא שעומד בצד שדהו, וכגון שיכול לרוץ אחריו ומגיע קודם שיצאו משדהו: והקטנים. כל שסמוך על שלחן אביו אפילו הוא גדול קרי ליה קטן ומציאתו לאביו משום איבה. והבת בין קמנה בין נערה מציאתה לאביה, הרתורה וזכתה כל שבה נעוריה לאביה: עבדו ושפחתו הכנענים. שהרי גופן קנו לו. כדכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם: מציאת אשתו. רבנן תקינו ליה משום איבה:

אחריית נכסים. שעבוד קרקעות שיגבה מהם: לא יחזור. דחיישין לפרעין ולקנוניא. שמה שטר פרוע הוא ומן הלוח נפל, והא דקא מודה לא פרעתי, עצה של רמאות היא בנייהם למרוץ את הלוקחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות, ויחלוקה ביניהם: בין כף ובין כף לא יחזור. דשטר שאין בו אחריות ממשעבדי נמי גבי, דאחריות מעות סופר הוא, וחיישין לפרעין ולקנוניא. והלכה כחכמים. ודוקא בשטר שאין נוכר בו אחריות אמרו חכמים דמעות סופר הוא, וגבי ממשעבדי כאלו היה האחריות כתוב בו. אבל אם פירש בשטר שאינו רוצה לקבל עליו אחריות, מודים חכמים דיחזור, דהשתא ליכא למיחש לקנוניא:

משניות מבוארות – קהתי

שלא תיקנו חכמים שתהא מציאת האשה לבעלה אלא משום איבה כמו שבארנו לעיל, והרי זו, מאחר שכבר זרק לה גיטה, יש לה איבה ואיבה.

~ יום חמישי ~

באור משנה ו

מכאן ועד סוף פרקנו דנות המשניות במציאת שטרות, שהואיל וענינם נוגע לשני בני אדם, ואין ידוע של מי הם, כענייה היא אם מותר להתזוים לאחד מהם, אף אם האחר מודה שנאבדו לחברו.

מְצִיאַת שְׂטָרֵי חוֹב – שכתוב בהם שאחד לזה מחברו מעות, אִם יֵשׁ בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נִכְסִים – שכתוב בשטרות ששיעבוד הלווה את קרקעותיו למלוה, שאם לא יפרע חובו יגבה המלוה מקרקעותיו, לֹא יִחְזוּר – השטרות למלוה, אף אם הלווה מודה שעדיין לא פרע לו את חובו, שְׁבִית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן – לפי שבית דין גובים למלוה את חובו מקרקעות הלווה שמכרם לאח התאריך הרשום בשטר זה, וחוששים אנו, שמה הלווה כבר פרע למלוה, והשטר מן הלווה נפל, לפי שכבר לא נזחר בו, ומה שהוא אומר שלא פרע, הרי זה מפני שהוא והמלוה עשו קנוניא ביניהם, כדי שיטרוף המלוה את הקרקעות מידי הלוקחות ויחלקן ביניהם. אִין בָּהֶן אַחֲרֵיּוֹת נִכְסִים – אבל אם לא כתוב בהם ששיעבוד הלווה את קרקעותיו למלוה, יִחְזוּר – את השטרות למלוה, אם הלווה מודה שעדיין לא פרעם, שְׁאִין בֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן – מן הלוקחות, ואין כאן כל חשש; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שלדעתו אין בית דין נפרעים מן הלוקחות אלא בשטר שיש בו אחריות נכסים. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בין שיש בהם אחריות נכסים ובין שאין בהם אחריות נכסים, לֹא יִחְזוּר – את השטרות למלוה, מִפְּנֵי שְׁבִית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן – שאפילו שטר שאין בו אחריות נכסים בית דין גובים בו למלוה מידי הלוקחות, שסוברים חכמים: "אחריות טעות סופר הוא", היינו שמחמת טעות לא כתבו אחריות בשטר, והרי הוא כשטר שיש בו אחריות נכסים, הלכך אף בשטר זה חוששים שמה הלווה פרעו כבר, וקנוניה עשו ביניהם, כדי לטרוף מן הלוקחות שלא כדין, והלכה כחכמים. ברם, אם כתוב בשטר בפירוש, על מנת שאין למלוה על הלווה אחריות נכסים, אף חכמים מודים, שאם היה הלווה מודה, שעדיין לא פרע לו, יחזור את השטר למלוה.

היו משתמרים בתוך שדהו, היינו שהיה עומד בצד שדהו ויכול היה לרוץ אחריהם ולתפסם קודם שיצאו משדהו. הִיָּה צָבִי רִץ פְּרָכּוֹ – שאין רגליו שבורות, או שְׁהוּ גִזְלוֹת מִפְּרִיחִין – פורחים, שלא היה יכול לתפסם בשדהו, וְאָמַר: זְכָתָה לִי שְׂדֵי במציאה זו בשבילי, לֹא אָמַר פְּלוֹם – שלא קנתה לו שדהו, וכל הקודם בהם זכה; והוא הדין בצבי שבור ובגזולות שלא פרחו, שאם אינו יכול להגיעם קודם שיצאו משדהו, שלא זכתה לו שדהו בהם, כמו שבארנו לעיל (רמב"ם הל' אבידה יז, יא).

באור משנה ה

בשתי המשניות הקודמות למדנו שאדם זוכה במציאה, או על ידי עצמו, דהיינו כשהוא בעצמו מצאה והחזיק בה, או על ידי רשותו. כגון שהמציאה היא בתוך שדהו והיא משתמרת בה, משנתנו באה ללמד שאדם זוכה במציאה בני ביתו, כפי שיבואר.

מְצִיאַת בְּנֵי וּבְתוֹ הַקְּטָנִים – בגמרא מבואר, ש"קטנים" כאן היינו כל שהם סמוכים על שולחנו, אפילו הם גדולים; מְצִיאַת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ, הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ – בגמרא מבואר הטעם: מציאת בנו ובתו הסמוכים על שולחנו. הרי אלו שלו, שתקנת חכמים היא, כדי שלא תהא איבה בין האב לבנים; ברם, בתו בין קטנה בין נערה, אף על פי שאינה סמוכה על שולחנו, מציאתה שלו, שנאמר (במדבר ל, יז): "בנעוריה בית אביה" – כל שבה נעוריה לאביה (רמב"ם; ברטנורא). ויש חולקים וסוברים, שאף מציאת הבת אינה לאביה אלא כשהיא סמוכה על שולחנו (ענין 'תוספות יום טוב'; המאריך); ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים, הרי אלו שלו, לפי שגופם קנוי לו, ומה שקנו קנה רבם; ומציאת אשתו. הרי היא שלו, שכן תיקנו חכמים, כדי שלא תהא איבה בין איש לאשתו. אבל מְצִיאַת בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים – היינו כל שאינם סמוכים על שולחנו, ואפילו הם קטנים; מְצִיאַת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִים, וכן מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁגִּרְשָׁה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן כְּתָבָתָה – בגמרא מבואר, שכוונת המשנה לאשה שהיא מגורשת ואינה מגורשת, כגון שזרק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה (עין גיטין ח, ב), שבכגון זה בעלה חייב עדיין במוזנותיה; כל המציאות הללו אינן שלו, אלא הָרִי אֱלוֹ שְׁלָהּ – בענין אשה המגורשת מספק מבואר בגמרא, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שחייב במוזנותיה, מכל מקום אין לו במציאתה כלום,

ז מְצָא גִטֵי נָשִׁים, וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, דִּיתִיקֵי, מִתְּנָה וְשׁוֹכְרִים – הָרִי זֶה לֹא יִחְזֹר, שְׁאֵנִי אֹמֵר: פְּתוּבִים הֵיוּ, וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לְתַנְּם.

ח מְצָא אַגְרוֹת שׁוֹם וְאַגְרוֹת מְזוּן, שְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמְאוּנֵין, וְשְׁטָרֵי בְרוּרִין, וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין – הָרִי זֶה יִחְזֹר. מְצָא בְּחִפְסָה אוּ בְּדִלְסָקְמָא, תְּכַרְיֵךְ שֶׁל שְׁטָרוֹת, אוּ אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת – הָרִי זֶה יִחְזֹר. וְכַמָּה אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת? שְׁלֹשָׁה קְשׁוּרִין זֶה בִּזְתָּה. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אֶחָד הֵלֹא מוֹשְׁלָשָׁה – יִחְזֹר לְלוֹה; שְׁלֹשָׁה הֵלוּן מֵאַחַד – יִחְזֹר לְמִלּוּה. מְצָא שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתָיו, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִה טֵיבוֹ – יֵהָא מִנָּח עַד שֵׁיבָא אֵלָיהּ. אִם

פירוש ברטנורא

ז דייתיקי. צוואת שכיב מרע. דא תהא למוקם ולהיות: ושוברים. שעושה מלוה ללוה שנפרע ממנו שטר חוב: ח אגרות שום. ששמו בית דין נכסי לזה למלוה בחובו: ואגרות מזון. שקבל עליו לזון את בת אשתו. פירוש אחר, שימכרו מקרקע הבעל לזון האשה והבנות: ומיאונין. שכותבים בשטר בפנינו מיאנה פלונית כפלוני בעלה. ובקטנה שהשיאה אמה ואחיה שאינה צריכה נט: שטרי בירוורין. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד שידונו להם: מצא. שטרות: בחפיסה. חמת של עור קמנה: ודלוסקמא. כלי עור שהוקנים מצניעים בה כלי תשמישים שלא יצטרכו לחפש אחריהם: ותכריך של שטרות. שלשה שטרות או יותר כרוכין זה בזה: ואגודה. מושכבים זה על זה, ארכו של זה על ארכו של זה: הרי זה יחזור. דבר שיש בו סימן הוא, שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים ככלי פלוני מצאת אותם. וכן תכריך ואגודה סימן הוא: אחד הלוה משלשה. אם שלשה שטרות של לזה אחד הן שלשה משלשה בני אדם. יחזרים המוצא ללוה, דודאי מירו נפלו, שאם מודם נפלו מי קצם למקום אחד. ודוקא שהשטרות מקוימים בבית דין. אבל אם אינם מקוימים חיששין דלמא לקיימונהו הולכים שלשה המלוים אצל סופר הדיינים ונפלו מיד הסופר. ואין לחוש שמה לאחר שקיימו אותם

משניות מבוארות – קהתי

שבמקום אחר שישומו קרקעותיו של הלווה, או שיפסקו מזונות לאשה ולבנות, ולפיכך נקראו "אגרות" ולא "שטרות" (תוספות): שְׁטָרֵי חֲלִיצָה – שכותבים בית דין ליבמה שחלצה בפניהם; וּמְאוּנֵין – יתומה קטנה שהשיאה אמה או אחיה, כל זמן שהיא קטנה רשאית היא למאן בעלה ולומר שאינה רוצה בו, והיא יוצאת ממנו בלא גט, ובית דין נותנים לה שטר מיאון לראיה; וְשְׁטָרֵי בְרוּרִין – שכתוב בהם, שבעלי הדין, פלוני ופלוני, ביררו להם דיינים והתחייבו לקבל עליהם את פסק דינם, כמו ששנו (סנהדרין ג, א): "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ושני הדיינים בוררים להם עוד אחד"; וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין – וכל תעודה שנכתבה על ידי בית דין, כגון "שטר חלוטא". שכותבים למלוה שנמסרו לו נכסי הלווה לגביית חובו, כשאינן הלווה בפנינו; או "שטר אדרכתא". שכותבים למלוה בזמן שלא מצאו נכסים אצל הלווה, שרשאי הוא לחזור על נכסי הלווה, ואם ימצא יגבה חובו; המוצא כל אלו. הָרִי זֶה יִחְזֹר – אותם לבעליהם, לפי שאין כל חשש בהחזרתם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. מְצָא – שטרות, ואפילו שטרי חוב או גט וכדומה, בְּחִפְסָה – בשקיק, או בְּדִלְסָקְמָא – בתיק, ויש סימנים בכלים הללו; או שמצא תְּכַרְיֵךְ שֶׁל שְׁטָרוֹת – שטרות המכורכים זה בזה, או אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת – שטרות המונחים זה על זה וקשורים ביחד, והרי יש סימן בצורת הכריכה של השטרות או במנינם באגודה, הָרִי זֶה יִחְזֹר – את השטרות למי שיאמר את סימני החפיסה או הדלוסקמא, או סימני הכריכה או האגודה של השטרות. וְכַמָּה אַגְדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת? שְׁלֹשָׁה קְשׁוּרִין זֶה בְּזֵתָה – כלומר משלושה שטרות ומעלה אף המנין הוא סימן, אבל בשניים אין המנין סימן, שהואיל והמוצא מכריז: שטרות מצאתי, הרי מיעוט רבים שניים (גמרא). רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אֶחָד הֵלֹא מוֹשְׁלָשָׁה – מי שמצא שלושה שטרות של לווה אחד, שלוה משלושה מלווים, כלומר שכל שטר הוא משל מלוה אחד, יִחְזֹר – את השטרות, לְלוֹה – שודאי ממנו נפלו, שאם לא כן, היאך נודמנו שטרות ממלווים שונים למקום אחד?! ברם, אין המוצא מחזיר את השטרות ללווה אלא אם כן השטרות מקוימים בבית דין, אבל אם אינם מקוימים, הרי זה יחזיר למי שנותן בהם סימן (דמב"ט), לפי שיש חשש, שמה המלווים נתנו שטרותיהם לסופר הדיינים לקיימם, ונפלו מיד הסופר, מה שאין כן בשטרות מקוימים, שאין חוששים שמה נפלו מידי הסופר לאחר שקיים אותם, לפי שאין אדם משהה שטר מקויים בידי הסופר; שְׁלֹשָׁה הֵלוּן מֵאַחַד – אם מצא שלושה שטרות של שלושה לווים שלוו ממלוה אחד, יִחְזֹר לְמִלּוּה –

ב א ו ר מ ש נ ה ז

מְצָא גִטֵי נָשִׁים – שכתוב בהם שפלוני מגרש אשתו פלונית, וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים – שטרי שחרור עבדים, שכתוב בהם, שפלוני משחרר את עבדו הכנעני, דִּיתִיקֵי – מלה יוונית ופירושה: צוואת שכיב מרע (חזלה מסוכן). שבה מצווה הוא כיצד לחלק את נכסיו לאחר מותו. ובגמרא פירשו בדרך הנוטריקון: דייתיקי – דא תהא קאי (זה יהא קיים), שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם; מִתְּנָה – שטרי מתנה של אדם בריא, וְשׁוֹכְרִים – "קבלות" שכותב המלוה ללווה לראיה שפרע את חובו, כולו או מקצתו; הָרִי זֶה לֹא יִחְזֹר – את השטרות הללו לאותם שנכתבו בשבילם, היינו שלא יתן לאשה את הגט, ולא לעבד את שטר השחרור, ולא למקבל הירושה את שטר הצוואה, ולא למקבל המתנה את שטר המתנה, ולא ללווה את השובר, שְׁאֵנִי אֹמֵר: פְּתוּבִים הֵיוּ, וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לְתַנְּם – שמה לאחר שכבר נכתבו השטרות הללו, נמלכו עליהם בעליהם שלא למסור, ומייתיהם נפלו; הלכך לא יחזרים למקבליהם, וכל שכן שלא יחזיר לבעליהם, שמה כבר מסורים, ומיד המקבליים נפלו; אבל אם בעליהם אמרו: תנו את השטרות למקבליהם, נותנים להם (גמרא). אלא שלגבי גיטי נשים יש לבחון אם אין חשש שמה נאבד גט זה מאיש אחר ושמותיהם שווים הם (עיין גיטין ג, א).

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ח

בשתי המשניות הקודמות למדנו, שהמוצא שטרי חוב שיש בהם חשש לפירעון ולקנוניה, וכן המוצא שטרות אחרים, כגון גיטי נשים ושחרורי עבדים וכיוצא בהם, שיש חשש שמה לאחר שנכתבו נמלכו בעליהם עליהם שלא ליתנם, הרי זה לא יחזיר. משנתנו באה ללמד, שהמוצא שטרות שאין בהם חשש של פירעון וקנוניה, כגון שטרות בית דין, הואיל ואין גם לחשוש בהם שמה לאחר שנכתבו נמלכו עליהם בית דין שלא ליתנם, הרי זה יחזיר. כן באה משנתנו ללמד, שהמוצא שטרות בתוך דבר שיש בו סימן או בצורה שיכולה לשמש סימן, הרי זה יחזיר למי שיאמר את הסימן.

מְצָא אַגְרוֹת שׁוֹם – שטרות שבית דין כותבים למלוה, ששמו את הנכסים של הלווה בכך וכך ונתנו אותם למלוה בחובו; וְאַגְרוֹת מְזוּן – שטרות שבית דין כותבים לאשה, שבעלה קיבל עליו לזון את בתה שמבעלה הראשון; פירוש אחר: שטרות שבית דין כותבים על מכירת נכסי הבעל לזמזומת האשה והבנות. ויש מבארים: אגרות שום ואגרות מזון – אגרות שבית דין שבמקום זה שולחים לבית דין

יש עמְהָן סְמִפּוֹנוֹת – יַעֲשֶׂה מַה שְׁבִסְמִפּוֹנוֹת.

פ ר ק ש נ י

א אֵלּוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ, וְאֵלּוּ חֵיב לְהַכְרִיז? אֵלּוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ: מְצֵא פְרוֹת מְפֹרָזִין, מְעוֹת מְפֹרָזוֹת, פְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְעִגּוּלֵי דְבִלָּה, בְּפָרוֹת שֶׁל נַחְתוּם, מְחֻרְזוֹת שֶׁל דְּגָיִם, וְחֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר, וְגַזֵּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְדִּינֶתָן, וְאִנְיָצֵי פִשְׁתָּן, וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן – הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנֵי חֵיב

פירוש ברטנורא

נפלו מיד הסופר, ולא משחי איניש קומיה בידא דספרא. ואם שלשה לויים הם, שלוו מאדם אחד. יחזירם המוצא למלוה שהדבר ידוע שממנו נפלו. ואם היו שלשתן כתיבת סופר אחד, חיישנן שמא מיד הסופר נפלו ולא לוו מעולם, ולפיכך לא יחזיר: מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו. אצלו, אם הלוח הפקידו אצלו או המלוה, או שמא מקצתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם: יהא מונח. בידו, ולא יחזיר לא לוח ולא לוח: ואם יש עמְהָן סמפון. המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה שבסמפון. והשטר בחזקת פרוע. ואע"פ שהיה ראוי לשובר הוה להיות מונח ביד הלוח לא ביד המלוה, אמרינן האמינו הלוח למלוה. ואמר למחר תנהו לי ושכח. והוא שמצא המלוה השטר הוה שנכתב עליו השובר, בין השטרות קרועים, אע"פ שלא נקרע:

ב א אֵלּוּ מְצִיאוֹת. מצא פירות מפורזים. סתמן נתיאשו הבעלים והפקר הם: מעות מפורזות. הואיל ואין להם סימן ניכר, כבר איאשי איאוש והפקר הן. והיונו מעמא דכולהו: פריכות. עמרים קמנים: ברח"ד. שהכל רשין עליהם, ואפילו היה בהן סימן, נפסד: של נחתום. אין בהם סימן, שכולם שוים. אבל כל בעל הבית יש להם סימן: הבאות ממדינתן. לאפקי הבאות מבית האומן, ברכתני סיפא: ולשונות של ארגמן. צמר צבוע ארגמן, ומשך כמין

משניות מבוארות – קהתי

בחמש המשניות הראשונות: "אלו מציאות שלו, ואלו חייב להכריז" ואחר כך מפרטת המשנה מציאות שונות, שהואיל ואין בהן סימנים, הרי הן של המוצאן.

אֵלּוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ, וְאֵלּוּ חֵיב לְהַכְרִיז – מה הן המציאות שהמוצאן זוכה בהן והן שלו, ומה הן שחייב להכריז עליהן? אֵלּוּ מְצִיאוֹת שְׁלוֹ – המציאות המפורטות להלן, הואיל ואין סימנים בהן, וידעו בהן הבעלים שאבדו, מן הסתם נתיאשו הבעלים מהן, ודינן כהפקר, הלכך הרי הן של המוצאן: מְצֵא פְרוֹת מְפֹרָזִין – שבוודאי מחמת כובדם או חשיבותם הרגישו הבעלים מיד שנפלו מהם, וכיון שאין בהם סימן, שהרי מפורזים הם, מן הסתם נתיאשו מהם, מְעוֹת מְפֹרָזוֹת – שכן עשוי אדם למשמש בכיסו כל שעה (גמרא). וכשזה מצאן, בודאי כבר ידעו הבעלים שאבדו מהם המעות, והואיל ואין בהן סימן, הרי הן בחזקת שנתיאשו הבעלים מהן, פְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים – עומרים קטנים המונחים במקום שהרבים מצויים שם, ואין מקומם סימן, לפי שמתגלגלים הם ממקום למקום ברגלי אדם וברגלי בהמה; ומדובר כאן בכריכות שאין בהן סימן אחר, ויש מפרשים: שאפילו יש בהן סימן, אין הבעלים סומכים עליו, לפי שהוא עשוי להידרס עליו העוברים, וסימן העשוי להידרס אינו סימן. ברם, ההלכה היא שסימן העשוי בצורת יעגול, ואין בהן סימן, דְּבִלָּה – תאנים דרוטות ומדובקות בצורת יעגול, ואין בהן סימן, מאחר שכל העיגולים דומים הם, בְּפָרוֹת שֶׁל נַחְתוּם – אופה, שכולן עשויות בתבנית אחידה, ואין בהן סימן; בגמרא מבואר, שבעיגולי דבילה ובכירות של נחתום אדם עשוי להרגיש בנפילתם מיד מחמת כובד משאם, מְחֻרְזוֹת שֶׁל דְּגָיִם – דגים החרוזים בחוט, ואין זה סימן, לפי שכל הדייגים עושים כן. וְחֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר – שכל הטבחים נוהגים לחתוך את הבשר בצורה אחת ובמשקל אחד, ואין כאן סימן; וְגַזֵּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְדִּינֶתָן – חבילות צמר גוזו כמו שהן באות מהמדינה שגוזזים אותו שם, וצורה אחת לכל החבילות הבאות משם, ואין בהן סימן; וְאִנְיָצֵי פִשְׁתָּן – חבילות חוטי פשתן; וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן – חתיכות צמר צבוע ארגמן, הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלוֹ – מהטעם שבארנו, לפי שאין בהן סימן, ומתוך כובדם או מתוך חשיבותם אדם מרגיש בנפילתם מיד, ומן הסתם נתיאשו מהם, הלכך זוכה בהם המוצאן מדין הפקר. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – ויש נוסחאות שאין גורסים כאן "דברי רבי מאיר" (עיינו 'תוספות יום טוב'). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנֵי – אם היה איזה שינוי בלתי רגיל בדברים שנפרטו לעיל, שאין בהם סימן, חֵיב לְהַכְרִיז – שמא ידוע לבעלים אותו שינוי. כִּי־צֵד? מְצֵא עִגּוּל

שהואיל ונמצא ביחד, ודאי ממנו נפלו. ברם, אם שלשתם היו כתב ידו של סופר אחד, חוששים שמא מיד הסופר נפלו ולא לוו מעולם, ולפיכך לא יחזיר אלא למי שנותן בהם סימן. מְצֵא שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתָיו, וְאִינוּ יוֹדֵעַ מַה טִּיבוֹ – כיצד בא לידו, אם הלוחה הפקידו אצלו או המלוה, או שמא מקצתו פרוע ושניהם מסרוהו לו שייה שליש ביניהם, יְהֵא מִנְחָ עַד שֵׁיבָא אֲלֵיהּ – הנביא, ויברר את הספק, כלומר שלא יחזיר את השטר לא ללווה ולא למלוה עד שיחבר הדבר. אִם יֵשׁ עִמְהָן סְמִפּוֹנוֹת – בגמרא מבואר, שאין זה מוסב על הדין הקודם, אלא דין אחר הוא, שאם מצא אדם סמפון בין שטרותיו, היינו שובר שאחד משטרותיו נפרע (109f) – שובר המבטל שטר, וכל דבר המבטל דבר קרוי סמפון שלו – 'תוספות יום טוב'). יַעֲשֶׂה מַה שְׁבִסְמִפּוֹנוֹת – יקיים מה שכתוב בסמפון. כלומר שהשטר הוא בחזקת פרוע; ואף על פי שראוי היה שובר זה להיות ביד הלוחה ולא ביד המלוה, מכל מקום אנו אומרים, שאולי האמין הלוחה למלוה ואמר שיקבל ממנו את השובר למחר ושכח. ומכל מקום מבואר בגמרא שדין זה הוא דווקא בזמן שאותו השטר, שיש עליו סמפון, נמצא בין שטרות קרועים, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שזה אינו קרוע, הואיל ויש כאן סמפון הרי מוכח הדבר ששטר פרוע הוא.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (דברים כב, א-ג): "לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם. השב תשיבם לאחיך. ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו. ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרוש אחיך אותו והשביתו לו. וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה, לא תוכל להתעלם". מכאן שהמוצא אבידה חייב לקחתה ולהחזירה לבעליה. ואם אינו יודע מי הם בעליה, צריך הוא להכריז עליה ברבים, היינו לפרסם שמצא אבידה כזאת וכזאת, וכשכא אדם נותן סימניה, הריהו נטלה. ואם אין סימנים לאבידה שמצא, אנו אומרים, שמן הסתם הבעלים התייאשו ממנה, והרי שעשתה הפקר, הלכך זוכה בה המוצא מדין הפקר, והמציאה היא שלו. ברם, אם אפשר שבשעה שמצא זה את האבידה, עדיין לא ידעו הבעלים שאבד מהם הדבר, ואילו ידעו על כך היו אמנם מתייאשים מאבידתם זו, הרי זה "יאוש שלא מדעת". ונחלקו בזה אב"י ורבא בגמרא, שדלעת אב"י אינו יאוש, ולדעת רבא הרי הוא יאוש, והלכה כאב"י. מכאן, שאם באה האבידה ליד המוצא בזמן שלא ידעו הבעלים בחסרונה עדיין, לא קנאה לעולם; ואפילו היתה בידו עד לאחר שנודע לבעלים על אבידתם נתייאשו ממנו, מכל מקום הואיל ובשעה שבאה לידו, עדיין לא היה יאוש הבעלים, אף היאוש שלאחר כך אינו מועיל, ואינה נקנית למוצא לעולם. מעתה אין המוצא אבידה זוכה בה אלא בשני תנאים: א. שלא יאה בה סימן; ב. שיהא זה דבר שאדם עשוי להרגיש בחסרונו סמוך לנפילתו. משנתנו פותחת בשאלה כללית, שבה דן פרקנו

לְהַכְרִיז; פִּיזָה? מִצָּא עֵגוּל וּבְתוֹכוֹ חֶרֶס, כִּפָּר וּבְתוֹכוֹ מְעוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר: פֶּלַי אֲנִפּוּרְיָא אֵינוֹ חֵיב לְהַכְרִיז.

ב וְאֵלוֹ חֵיב לְהַכְרִיז: מִצָּא פְרוֹת בְּפֶלִי, אוֹ פְלֵי כְמוֹת שֶׁהוּא, מְעוֹת בְּפִים, אוֹ פִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, צְבוּרֵי פְרוֹת, צְבוּרֵי מְעוֹת, שְׁלֵשָׁה מִטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּב זֶה, פְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, וּכְפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַפִּיט, וְגַזִּי צִמְר הַלְקוּחוֹת מִבֵּית הָאֱמֻן, פְּדֵי יוֹן וְכֵדֵי שָׁמֶן – הֵרִי אֵלוֹ חֵיב לְהַכְרִיז.

ג מִצָּא אַחַר הַגֶּפֶה, אוֹ אַחַר הַגֶּדֶר, גּוֹזְלוֹת מְקַשְׁרִין, אוֹ בְּשִׁבְלֵין שֶׁבִשְׁדוֹת – הֵרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן. מִצָּא פְלֵי בְּאֶשְׁפָּה, אִם מְכַסֶּה – לֹא יִגַע בּוֹ; אִם מְגֻלָּה – נוֹטֵל וּמְכָרָיו. מִצָּא בְּגֵל וּבְכַתֵּל יִשֶׁן – הֵרִי אֵלוֹ שָׁלוֹ. מִצָּא

פירוש ברטנורא

לשון: מִצָּא עֵגוּל. של רבלה: אַנְפּוּרְיָא. כלים חדשים שלא שבעתן העין ואין לבעלים בהם טביעת עין. שפעמים שמחזירים אבדה בטביעות עינא, כגון לצרובא מרבנא דלא משני ברבוריה. ואלו הכלים שידוע שאין לבעליהן בהן טביעות עין אינו חייב להכריז. והלכה כר"ש בן אלעזר. ואימתי בזמן שמצאן אחד אחר. אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז, דמנינא הוי סימן. והמוצא מציאה בסרטא ופלאי גדולה בעיר שרובה נכרים, אפילו דבר שיש בו סימן אינו חייב להכריז. ובעיר שרובה ישראל, חייב להכריז:

ב **בבלי**. וכלי יש בו סימן: כְּמוֹת שֶׁהוּא. רִיקָן: צְבוּרֵי פְרוֹת. סימן, מנין או מקום: שְׁלֵשָׁה מִטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּב זֶה. או יותר. והמכריז מכריז מטבעות מצאתי, וזה בא ואומר כך וכך הוי, והוי מונחים זה על זה:

ג **אחר הגפה**. סתימת כותל של עץ או של קנים: גֶּדֶר. של אבנים: גּוֹזְלוֹת מְקַשְׁרִין. בכנפיהן. דכולי עלמא הכי מקמרי להו, וקשר כזה לא הוי סימן: לֹא יִגַע בָּהֶן. דאמרין הני איש אצבעיהו ואי שקל להו לית להו למרייהו סימנא בגוויהו. הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו: מוכסא לא יגע

משניות מבוארות – קהתי

והם מסמנים אותן; פְּדֵי יוֹן וְכֵדֵי שָׁמֶן – שיש סימן בכדים (עין "תוספות יום טוב"), הֵרִי אֵלוֹ חֵיב לְהַכְרִיז – כמו שבארנו הטעם לעיל.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות "אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז", באה משנתנו ללמד על סוג שלישי של "מציאות", שאסור לנגוע בהן, שמה בעליהן הניחו את הדברים שם עד שיחזרו לקחתם, ואינם בכלל "אבידה". וכן כותב הרמב"ם (הל' אבידה טו, א): "כל המוצא אבידה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה, אסור ליגע בה, שמה בעליה הניחיה שם עד שיחזרו לה. ואם יבוא ליטלנה, והיה דבר שאין בו סימן, הרי איבד ממון חברו בידו, שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו; ואם היה דבר שיש לו סימן, הרי זה הטריחן לרדוף אחריה ולתת סימנה. ולפיכך אסור לו שיעג בה עד שימצאנה דרך נפילה. ואפילו נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח, הרי זה לא יגע בו". – כן דנה המשנה במוצא מטמון בכותל, אם הוא שלו או של בעל הכותל.

מִצָּא אַחַר הַגֶּפֶה – סתימת כותל של עץ או של קנים (רש"י), או **אַחַר הַגֶּדֶר** – של אבנים; ויש מפרשים, שגפה היינו גדר אבנים שאינן מדוקות בטיט (עין פאה ו, ב), **גּוֹזְלוֹת מְקַשְׁרִין** – בכנפיהן, ואין הקשר סימן, הואיל וכל בני אדם קושרים להם כך, או **בְּשִׁבְלֵין שֶׁבִשְׁדוֹת** – או שמצא בשבילים גוזלות מקושרים, הֵרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן – שמה הניחום בעליהם כאן לשעה ויחזרו ליטלם, ואם המוצא יטול אותן יגרסם הפסד לבעלים, כמו שבארנו לעיל; ואמנם אילו היה בהם סימן מן הדין היה שיטול אותם ויכריז, הואיל ואין זה מקום המשתמר כל כך, אבל מאחר שאין בהם סימן, כמו שבארנו לעיל, שאין הקשר סימן, ואף המקום אינו סימן, לפי שמדובר כאן בגוזלות המדרות, ואפשר שבאו לכאן ממקום אחר, הלכך לא יגע בהן (גמרא; תוספות). **מִצָּא פְלֵי בְּאֶשְׁפָּה, אִם מְכַסֶּה** – הכלי כולו באשפה, שהוא משתמר יפה, לֹא יִגַע בּוֹ – אף על פי שיש בו סימן, שהואיל ומכוסה ומשתמר אנו אומרים, שודאי הטמינוהו שם בעליו, ואין זו אבידה. **אִם מְגֻלָּה** – שאין הכלי משתמר, נוֹטֵל וּמְכָרָיו – בגמרא מבואר שמדובר כאן באשפה שאינה עשויה להתפנות, שאין זו אבידה מדעת; אבל באשפה העשויה להתפנות, אבידה מדעת היא, ובין מכוסה ובין מגולה הרי זה שלו. ואם מתחילה לא היתה עשויה להתפנות, ונמלכו עליה לפנותה, בין מכוסה בין מגולה נוטל ומכריז. במה דברים אמורים? בכלים גדולים שאין דרכם בנפילה אלא בהנחה, אבל בכלים קטנים, כגון סכין ומזלג וכיוצא בהן, בין מכוסה בין

– של דבילה – **וּבְתוֹכוֹ חֶרֶס**, או שמצא **כִּפָּר** – לחם, **וּבְתוֹכוֹ מְעוֹת** – אף על פי שמן הסתם במקרה נפלו לשם, מכל מקום סובר רבי יהודה שחייב להכריז מהטעם שבארנו לעיל, שמה יודעים הבעלים על כך ויתנו שינוי זה לסימן. **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר: פֶּלַי אֲנִפּוּרְיָא** – המוצא כלים חדשים, שבעליהם כנראה לא השתמשו בהם עדיין ואין מכירים אותם אפילו בטביעת עין; יש מפרשים: אַנְפּוּרְיָא – משמעו מסחר בלשון יוונית, והיינו כלי מסחר העשויים בצורה אחת (ר"ח אלבק); ורש"י מפרש בדרך הנוטריקון: אַנְפּוּרְיָא – אין פה ראייה; **אֵינוֹ חֵיב לְהַכְרִיז** – בגמרא מבואר, שרבי שמעון בן אלעזר בא להשמיענו, שאף על פי שיש ומחזירים אבידה בטביעת עין, כגון לתלמיד חכם הנאמן בדיבורו, שאם הוא בא ואומר, שמכיר את האבידה שהיא שלו, מחזירים אותה לו, מכל מקום המוצא כלים חדשים, שעדיין אין לבעליהם בהם טביעת עין, אף לגבי תלמידי חכמים אינו חייב להכריז. וכן הלכה.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכל מציאה שאין בה סימן, וניתן לשער שידוע הבעלים בנפילתה מיד, הרי היא של המוצאה, לפי שמן הסתם בעליה נתיאשו ממנה והרי היא כהפקר, באה משנתנו ללמד, שכל מציאה שיש בה סימן, הרי היא בחזקת שלא נתיאשו הבעלים ממנה, לפיכך המוצא חייב להכריז עליה ברבים, כדי שיבואו בעליה ויתנו סימניה ויטלוה.

וְאֵלוֹ – מציאות המפורטות להלן, המוצאן **חֵיב לְהַכְרִיז** – מפני שיש בהן סימנים: **מִצָּא פְרוֹת בְּפֶלִי** – והרי הכלי יש בו סימן; או **פְלֵי כְמוֹת שֶׁהוּא** – שמצא כלי ריקן; **מְעוֹת בְּפִים** – שיש סימן בכיס, או **פִים כְּמוֹת שֶׁהוּא** – בלי מעות; **צְבוּרֵי פְרוֹת** – פירות הצבורים ומכונסים, או **צְבוּרֵי מְעוֹת** – שמנינם או מקומם סימן; **שְׁלֵשָׁה מִטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּב זֶה** – או יותר משלושה, ומונחים הם זה על גב זה בצורת מגדל, שכנראה אדם הניחם שם ושכחם, ובכזו זה המוצא מכריז: מטבעות מצאתי, ובעל האבידה בא ואומר: כך וכך היו ומונחים זה על גב זה; **פְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד** – מצא עמרים קטנים במקום שאין רבים מצויים שם, ומקום נפילתן הוא סימן; **וּכְפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַפִּיט** – כיכרות לחם שנאפו על ידי בעל הבית, שכל אחד יש לו תבנית משלו, והרי שיש בהן סימן, וְגַזִּי צִמְר הַלְקוּחוֹת מִבֵּית הָאֱמֻן – חבילות צמר גזוז שכבר היו בבית האומן,

בְּכֶתֶל חֲדָשׁ, מִחְצִיו וְלַחוּץ – שְׁלוֹ; מִחְצִיו וְלַפְּנִים – שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. אִם הָיָה מִשְׁפִּירוֹ לְאַחֲרִים, אֶפְלוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת – הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ.

פירוש ברטנורא

בני דאין זה אבידה שהיא מותר עליה בלא תוכל להתעלם, דמשתמר הוא: מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. מפני שיכול לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של אמוריים שהורישו אבותינו היה. ובלבד שהיה בו חלודה רבה שנכר שמומן הרבה היה טמון שם: מחציו ולחוץ. באחד מחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים. אם מצאה מחצי עוביו של כותל ולחוץ שלו, דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח, וחלודה שעליו מוכחת שמומן הרבה היה שם ובודאי נתיאשו הבעלים. ודין זה דוקא בלשון זהב וחתוכה כסף וכיוצא בזה. אבל אם היה כלי וכתוכו מעות, אם פי הכלי לחוץ הרי הוא שלו, ואם פי הכלי לפנים הרי הוא של בעל הבית: אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו. דלא ידע דמאן ניהו, ובעליו נואשו:

משניות מבוארות – קהתי

שאין להוכיח מאיזה מקום הוכנס לשם, אם מבחוץ או מבפנים, אבל אם מצא דבר המוכיח מהיכן בא, הולכים אחר הוכחה זו, שאם הוא מוכיח שבא מצד בעל הבית, אף על פי שמצאו מחציו ולחוץ הרי הוא של בעל הבית, ואם הוא מוכיח שבא מבחוץ, אפילו מצאו מחציו ולפנים, הרי הוא של המוצא, כגון אם מצא שם סכין, הרי הניצב שלה מוכיח מי הניחה שם, שאם הניצב כלפי חוץ, ודאי אדם מבחוץ הניחה שם, ואם הניצב כלפי פנים ודאי בעל הבית הניחה שם; וכן אם מצא כיס, הרי פיו מוכיח. ואף לענין ששנינו שמחציו ולפנים של בעל הבית. כותב הרמב"ם, שאין הדברים אמורים אלא כשטען בעל הבית שהטמון שלו, או שהיה יורש שאנו טוענים לו: שמא של אביו הוא, אבל אם הודה שהיא מציאה, הרי היא של המוצא (ועיין "חוספות יום טוב"). **אִם הָיָה מִשְׁפִּירוֹ לְאַחֲרִים** – אם בעל הבית היה משכיר את ביתו לאחרים, וכבר דרו בבית כמה דיירים, **אֶפְלוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת** – אפילו מצא את המציאה בתוך הבית, **הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ** – של המוצא, שהרי אין ידוע של מי היא ובעליה נתיאשו ממנה. יש מבארים בגמרא, שמדובר כאן שהשכיר ביתו לשלושה גוים כאחד (או אפילו לשני גוים וישראל אחד) שהואיל ונעשה ביתו פונדק, לפיכך כל הנמצא בו אפילו בתוך הבית, הרי הוא של המוצא, והוא הדין כשהדייר האחרון היה גוי אחד. אבל אם דרו בו ישראלים בזה אחר זה, הרי זה של הדייר האחרון. ואם דרו בו באחרונה כמה ישראלים כאחד או אפילו רוב ישראלים, חייב להכריז.

מגולה, בין באשפה העשויה להתפנות ובין שאינה עשויה להתפנות, נוטל ומכריז, לפי שאפשר שהושלך שם עם האשפה שהוציאו מהבית. **מִצָּא** – מטמונים, **בְּגַל** – של אבנים, ו**בְּכֶתֶל יֶשֶׁן** – או בכותל ישן, שאין ידוע מי בנאו, **הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ** – מפני שיכול לומר לבעל הגל או לבעל הכותל, שהמטמונים הללו של העמים הקדמונים הם, ובלבד שהיא ניכר בהם שהרבה זמן הם טמונים שם, כגון שהעלו חלודה רבה (גמרא). והרמב"ם כותב: "והוא שימצאם מטה מטה כדרך כל המטמונים הישנים. אבל אם מראים הדברים שהם מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר, הרי זה לא יגע בהם". בעלי החוספות שואלים: ולמה לא יזכה בעל הכותל במטמון, והלא חצרו של אדם המשתמרת קונה לו שלא מדעתו? ומשיבים: שאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם כמו כאן שהוא מוצנע בכותל (עיין רמב"ם ה"ל אבידה טז, ז). **מִצָּא** – מטמון, **בְּכֶתֶל חֲדָשׁ** – שידוע שאבותיו של בעל הכותל בנאוהו ולא יצא מרשותם מעולם (הרא"ש), **מִחְצִיו וְלַחוּץ** – אם מצא את המטמון בחצי עובי הכותל של צד רשות הרבים, כגון באחד מחוריו הסמוכים לרשות הרבים, וכגון שניכר בו שמונה כבר מזמן רב, כמו שבארנו לעיל, **שְׁלוֹ** – הרי זה של המוצא, שאנו אומרים: אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח, וכשנוכר בו נתיאשו ממנו, והואיל ואין זה מקום המשתמר, הלכך אפילו יש בו סימן, הרי הוא שלו. **מִחְצִיו וְלַפְּנִים** – אבל אם מצאו בחצי עובי הכותל של צד הפנים, **שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת** – בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו כגון שמצא בכותל מטל כסף או לשון זהב וכיוצא בזה,

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אלול, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מכ"א מני"א ושמחתי לקרות בו אשר בכלל הנו שמח בחלקו, אף שכותב שוברו בצדו שהטעם הוא מפני שאני צויתי פריילעך זיין. ואקוה שבקר[וב] ממש יהי שמח מפני שהקב"ה ציוה עבדו את ה' בשמחה ועבודת השם היא לא רק בשעת קיום מצוה, אלא כמא' הכתוב בכל דרכיך דעהו, וכמו שנת' ברמב"ם ה"ל דיעות פ"ג וטושו"ע או"ח סרל"א.

אקוה ג"כ שיבשרני שקבל משרת ש"יץ לימים נוראי[ם] הבע"ל ובטח נוהג הוא בזה כמו שנהגו מאז שהש"יץ ילמד פירוש המלות של כל הפיוטים (נוסף על פירוש המלות של התפלה), ולא מלתא זוטרתא היא, ובפרט בפיוטים המיוסדים על מרז"ל אשר במדרשים וכו'.

מוסג"פ קטע של שיחת שב"ק מברכים ר"ח אלול, אשר בטחוני שיענין אותו.

בברכת כתיבה וחתומה טובה.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לב עמוד ב. אגב מעשה זה, מביאה הגמרא מעשה נוסף באדם שהתפלל שלא כראוי: **הָהוּא דִּנְחִית קַמִּיה דְּרַבִּי חֲנִינָא, וְאָמַר בַּתְּפִילְתּוֹ, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגָּבוּר וְהַנּוֹרָא וְהַאֲדִיר וְהַעֲזִיז [מלשון עוז וחוזק] וְהִירְאִי [שיראים**

ממנו] הַחֹזֵק וְהָאֲמִיץ וְהוֹדֵאִי וְהַנְּכַבְּדִי. הַמְתִּיץ לוֹ רַבִּי חֲנִינָא עַד דְּסִיִּים תְּפִילְתּוֹ. כִּי סִיִּים – כאשר סיים אותו אדם את תפילתו, אָמַר לֵיה רַבִּי חֲנִינָא, סִיִּימְתִּינְהוּ לְבוֹלְהוּ שְׂבַחֵי דְמַרְךָ – וכי סיימת לומר את כל שבחי אדונך [ה']], הלא ודאי לא ניתן לומר את כל שבחיו, ואם כן לָמָּה לִי בּוֹלֵי הָאִי – למה לך להאריך ולומר את כל השבחים האלו, הרי אֲנִי, אפילו הִנֵּי תִלֵּת דְאֲמַרִּינָן – אלו שלושת השבחים שאנו אומרים בתפילתנו, שהם 'הגדול הגבור והנורא', אִי לָא דְאֲמַרִּינְהוּ [שאמרם] מִשָּׁח רַבִּינוּ פְּאֹדְרִיטָא [בתורה], וְאַחַר מִכֵּן אָתְּנוּ [באון] אֲנִישֵׁי בְּנֵסֶת הַגָּדוֹלָה וְתַקְנִינְהוּ לְאוֹמְרֵם בַּתְּפִלָּה, לֹא הָיוּ יוֹלִין לְמִימַר לָהּ – לא היינו יכולים לאמרם, וכמבואר בסמוך, וְאֵת אֲמַרְתָּ בּוֹלֵי הָאִי וְאֹזְלָתָ – ואילו אתה הוספת ואמרת כל ריבוי שבחים אלו. והוסיף רבי חנינא לבאר מדוע אין ראוי להוסיף בשבחי הקדוש ברוך הוא, מִשָּׁל לְמַלְךְ פֶּשֶׁר וְדָם שֶׁהָיוּ לוֹ אֵלֶּף אֲלָפִים דִּינָרֵי זָהָב, וְהָיוּ מְקַלְסִין [משבחים] אוֹתוֹ בְּדִינָרִים שָׁל כֶּסֶף, וְהֵלֵא אֵין זֶה שֶׁבַח אֵלֶּא גְּנָאִי הוּא לֹא. וכמו כן, כשמשבח את הקדוש ברוך הוא במקצת השבחים, הרי זה גנאי לו שאומר עליו רק מקצת השבחים, ועל כן אין לומר אלא את שלושת השבחים שאמר משה רבינו בתפילתו והתקינו אנשי כנסת הגדולה לאומרם בתפילה.

הגמרא מביאה שמועה נוספת בשם רבי חנינא: **וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הַבַּל בְּיַדֵּי שְׁמַיִם** – כל דבר הבא על האדם, כגון אם יהיה גבוה או נמוך, עני או עשיר וכדומה, אינו בא מחמת השתדלותו אלא נקבע ברצון הקדוש ברוך הוא, חוץ מִיִּרְאֵת שְׁמַיִם, שאין מסור בידי שמים אם יהיה האדם צדיק או רשע, לפי שדבר זה נמסר בידי האדם, וניתנו לפניו שני דרכים, והוא יבחר יראת שמים, שְׁנֵאמַר (דברים י"ב), וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל, מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמּוֹ, כִּי אִם לִיִּרְאָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַקֵּת בְּכָל דְּרָכֶיךָ וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, ומבואר בלשון הכתוב שה' שואל מהאדם רק יראת שמים ועבודת ה', כיון שרק הם תלויים בבחירתו.

מקשה הגמרא על הפסוק: הלא מלשון 'כִּי אִם לִיִּרְאָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ' וגו', משמע שיראת שמים היא דבר מועט ורק אותו ה' שואל מעימך, וקשה, אִמְנו יִרְאֵת שְׁמַיִם מִיִּלְתָּא זַמְרִתָּא הִיא – וכי יראת שמים היא דבר מועט, וְהָאֲמַר [וזהלא אמר] רַבִּי חֲנִינָא מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, אֵין לוֹ לְתַקְדוּשׁ פְּרוּךְ הוּא כְּבִית גְּנִזּוּ אֵלֶּא אוֹצָר שֶׁל יִרְאֵת שְׁמַיִם, שְׁנֵאמַר (ישעיה לג ו) 'יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצָרוֹ', ומוכח שיראת שמים אינה דבר קטן. מתרצת הגמרא: אֵין – כן, לְגַבֵּי מִשָּׁח רַבִּינוּ, אכן יראת שמים מִיִּלְתָּא זַמְרִתָּא הִיא, וכיון שמשה ראה זאת כדבר מועט, אמר בלשון 'כי אם'. ומבארת הגמרא: דְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מִשָּׁל לְאֲדָם שְׂמַבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ כְּלֵי גְדוֹלָה, וַיֵּשׁ לוֹ אֵת אוֹתוֹ הַכְּלִי, אִם כֵּן, דּוּמָה עָלָיו הַכְּלֵי הַגְּדוֹל כְּכֵלֵי קָמָן כִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ אַפְשָׁרוֹת לְתַת אֵת הַכְּלֵי. אולם אם מבקשים ממנו כלי קָמָן, וְאֵין לוֹ, הרי שדוּמָה עָלָיו כְּכֵלֵי גְדוֹלָה כִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ לְתַת אֵת מַה שֶׁמְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ. וכיון שמשה רבינו זכה ליראת שמים, היה זה עבורו כדבר קטן.

תודה לא-ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקווה שלו
וביטחון שילך הלוך וטוב
ממכתב, י"ג אלול, תשי"ט

50 הגמרא מביאה הלכה בענין הלוקח עץ דקל מחבירו, מה דין
 51 הענפים היוצאים מן הגזע: **אָמַר רַב נְחֵמָן, נְקִיטִין** - קיבלנו
 52 מרבותינו, הלוקח מחבירו עץ דקל, שאינו קונה הקרקע שאצל
 53 האילן, **אִין לוֹ גֻזַע** - אין הענפים היוצאים מן הגזע שייכים ללוקח,
 54 בשונה מקונה אילן אחר מחבירו, שמבואר במשנתנו לעיל (פ.א).
 55 שהענפים היוצאים מן הגזע שייכים ללוקח.
 56 הגמרא עוברת לדון בביאור טעמו של רב נחמן: **כָּבֵר רַב זְבִיד**
 57 **לְמִיּוֹר** - רב זביד היה סבור לבאר את טעמו של רב נחמן, שאין לו
 58 **גֻזַע לְבַעַל דְּקָל, מְשׁוּם דְּרִיבִין דְּלְמַחְפָּר וְלְשֵׁרֵשׁ קָאֵי, אִסּוּחֵי מִסָּח**
 59 **דְּעִתִּיה** - שמאחר הדקל עומד להיעקר לאחר שיתייבש, כיון
 60 שדרכו שאחר שמתייבש אין הוא חוזר לצמות, ממילא הוא מסיח
 61 דעת מן הענפים היוצאים מן הגזע ואינו מתכוין לזכות בהם,
 62 סבור הוא שמא יתייבש הדקל מהרה ולא יוציא כלום מן הגזע.
 63 ומה שאין כן שאר אילנות, שאם ראשם מתייבש ניתן לקרצם
 64 למטה והריהם חוזרים וגדלים, אין הוא מסיח דעת.
 65 רב פפא דוחה את ביאורו של רב זביד: **מְתַקֵּף לָהּ רַב פָּפָא** -
 66 הקשה רב פפא על רב זביד, **וְהָא קוֹנֵה שְׁנֵי אֵילָנוֹת** - והרי משנתנו
 67 לעיל (פ.א). עוסקת באדם שקנה מחבירו שני אילנות מכל מין
 68 שהוא, ובכלל זה אף הקונה דקלים **דְּלְמַחְפָּר וְלְמִשְׁרֵשׁ קָיִימֵי** -
 69 שלחפור ולעקור אותם הם עומדים לכשיתייבשו כיון שלא קנה
 70 הקרקע עמהם, ומכיל מקום קִטְנֵי דִישׁ לוֹ גֻזַע לְבַעַל הָאֵילָן, ועל
 71 כרוץ שאין הוא מסיח דעתו משום כן מן היוצא מן הגזע.
 72 רב פפא מבאר את טעמו של רב נחמן באופן אחר: **אֵלָא אָמַר רַב**
 73 **פָּפָא, מְפַנֵּי מַה אַמַר רַב נְחֵמָן שְׁאִין לוֹ גֻזַע לְבַעַל דְּקָל, לְפִי שְׁאִין**
 74 **מוֹצִיא גֻזַע** - לפי שאין דרך הגזע של הדקל להוציא ענפים מן
 75 הגזע, אלא רק בראש הדקל, ומשום כן מסיח הלוקח דעתו מן
 76 הענפים, ואף אם אירע והוציא הגזע ענפים, אין הם שלו. וממילא
 77 אין להקשות שבמשנתנו משמע שבכל האילנות היוצא מן הגזע
 78 שייך לבעל האילן, כיון שלא דיברה משנתנו אלא באילנות
 79 שדרכם בכך.
 80 הגמרא שבה ליישב את משנתנו אף לדעת רב זביד. שואלת
 81 הגמרא: **וְלָרַב זְבִיד קְשִׁיָא מְתַנִּיתִין** - לפי הנתבאר שלדעת רב זביד
 82 אף הדקל עשוי להוציא ענפים מן הגזע, אם כן שוב יש להקשות
 83 ממשנתנו שסתמה שכן הוא הדין בכל האילנות, שמשמע שאף
 84 בדקל היוצא מן הגזע שייך לבעל הדקל, ושלא כרב נחמן.
 85 מיישבת הגמרא: **דְּזִבְיִן לְחִמּוּשׁ שְׁנֵין** - משנתנו עוסקת באופן שקנה
 86 הלוקח את האילנות, ושיעבד לו המוכר את הקרקע לחמש שנים,
 87 שאף אם ימות האילן בתוך שנים אלו, יוכל לחזור וליטע אחר
 88 במקומו, וממילא אין הוא מסיח דעת מן היוצא מן הגזע, כיון
 89 שבתוך זמן זה יכול האילן להוציא ענפים מן הגזע. מה שאין כן
 90 אם קנה דקל בלא לפרש, כיון שאם יתייבש מיד לאחר יום או
 91 יומיים, לא יהיה לו כלל ענפים, הריהו מסיח דעתו מהם.
 92 שנינו במשנה: **קָנָה שְׁלִשָּׁה קָנָה כְּרִקְעָה**.
 93 שואלת הגמרא: **יְבִיחָהּ קְרַקְעָה קוֹנֵה עֵמָהם**. משיבה הגמרא, **אָמַר**
 94 **רַבִּי חֵימָא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חֲרִי זֶה וְהִלּוּקְחָהּ קָנָה תַּחְתִּיהֶן** -
 95 את כל הקרקע שתחת עיקרי האילנות והענפים, ובינייהן - וכן את
 96 הקרקע המגולה שבין ענפי אילן זה לענפי האילנות שאצלו,
 97 **וְהוֹצִיָה לְהֶן** - ואת הקרקע שמסביב וחוץ לכל האילנות

1 אלא בא הפסוק למלמדינו **שַׁעַד שְׂתֵתָה לְקִינָה וְהִכָּתָה כְּאֶחָד** -
 2 שצריך שתהיה הבצירה וההבאה לירושלים על ידי אדם אחד,
 3 **וְהָא לִיכָא** - וממילא אם הבעלים בצרו והשליח הביא, או
 4 שהשליח בצר ומת בדרך, אין לקיחה והבאה כאחד, ואין הבעלים
 5 יכולים לקרוא. ובאופן זה ניתן להביא את הספק ביכורים/
 6 שיבצרו הבעלים וימסרום לשליח, שבאופן זה אין חיוב קריאה
 7 כלל.
 8 הגמרא לעיל (פ.א) נקטה בפשיטות שאין יכולים הבעלים לקרוא
 9 בהבאת ביכורים אלו, ומכח זאת הקשתה שהקריאה תעכב. כעת
 10 מבררת הגמרא מפני מה אכן אין יכולים הבעלים לקרוא את
 11 פרשת הביכורים על הספק: **אָמַר לִיה רַב אֲחָא בְרִיה וְ-בְנֵו דְרַב**
 12 **אֲוִיא לְרַב אֲשִׁי, מְכַרְי פְּסוּקֵי נִינְוָה** - והרי פרשת הביכורים הם
 13 פסוקים מן התורה, ואם כן לִיכָרִי - שיקראו הבעלים פסוקים אלו
 14 על הספק, כשם שהם מביאים את הביכורים על הספק, וממילא
 15 נמצא שעל הצד שביכורים הם, קיים מצותם.
 16 **אָמַר לִיה** - השיב לו רב אשי, בעל האילנות אינו יכול לקרוא
 17 מספק, **מְשׁוּם דְּמִחְוֵי כְּשִׁירָא** - שנראה כמשקר בקריאתו, כיון
 18 שקורא מחמת הבאת הביכורים, בעוד שיתכן שאין הפירות
 19 ביכורים כלל, כיון שלא קנה קרקע, וכתוב בתהילים (קא) שאומר
 20 הקדוש ברוך הוא 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'.
 21 טעם נוסף, מפני מה אין לקרוא פרשת ביכורים על הספק: **רַב**
 22 **מִשְׁרֵשִׁיא בְרִיה וְ-בְנֵו דְרַב חֵימָא אָמַר, דְּלָמָּא אֲתֵי לְאַפְקוּעֵיהוּ**
 23 **מְתַרִימָה וּמְעִשֵׁר** - יש לחשוש שיראה אדם אחר שקוראים על
 24 ביכורים אלו בדין ביכורים ודאים, וכשהיה לו ביכורים כאלו יהיה
 25 סבור שדינם כביכורים ודאי, שפטורים מתרומות ומעשרות.
 26 שנינו במשנה: **הַגִּידִלוּ לָא יִשְׁפָּה כּוֹ הַעוּלָה מִן הַגֻזַע שְׁלוֹ, וּמִן**
 27 **הַשְּׂרִישִׁים שֶׁל בַּעַל הַקְּרַקְעָה**.
 28 במשנתנו התבאר שהקונה שני אילנות לא קנה קרקע עמהם,
 29 ולכן הענפים היוצאים מן גזע האילן בלבד שייכים לבעל האילן,
 30 מה שאין כן היוצאים מן השרשים שייכים לבעל הקרקע. מבררת
 31 הגמרא מה נחשב גזע, ומה נחשב שרשים: **הִיכִי דְמֵי מִן הַגֻזַע** - מהו
 32 היוצא מן הגזע, ששייך לבעל האילן, **וְהִיכִי דְמֵי מִן הַשְּׂרִישִׁין** - ומהו
 33 היוצא מן השרשים, ששייך לבעל הקרקע.
 34 מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל שְׂרׁוּתָהּ פְּנֵי תַמָּה כְּלוּמַר, כֹּל**
 35 **הָאֵילָן שֶׁעַל פְּנֵי הַקְּרַקְעָה, זֶהוּ מִן הַגֻזַע, וְשְׂאִינוֹ רוּזָהּ פְּנֵי תַמָּה,**
 36 **כְּלוּמַר, הַחֶלֶק שֶׁתַּחַת הַקְּרַקְעָה, זֶהוּ מִן הַשְּׂרִישִׁין**.
 37 שואלת הגמרא: **וְלִיהוּשׁ דְּלָמָּא מְסַקָּא אֲרֵעָא שְׂרִיטוּן** - אם אכן
 38 כדברך שכל הענפים היוצאים מן החלק שרואה פני חמה, שייכים
 39 לבעל האילן ואף שסמוכים לקרקע, אם כן יש לחשוש שמא יקנה
 40 אדם אילן אחד מחבירו, ולאחר מכן יגבה קרקע השדה ויכסה את
 41 תחילת האילן בחול, ויהיו ענפי האילן נראים כשלשה אילנות
 42 נפרדים, **וְאָמַר לִיה תַּלְתָּא וְנִבְתָּא לִי וְאִיתִי לִי אֲרֵעָא** - ויטען הלוקח
 43 שקנה שלשה אילנות ואת הקרקע שעמהם. והלא לא יתכן
 44 שתיקנו חכמים דבר שיכול לבוא ממנו הפסד למוכר, אלא היה
 45 להם לחכמים לתקן שעל הלוקח לקצוץ ענפים אלו היוצאים מן
 46 הגזע.
 47 משיבה הגמרא: **אֵלָא אָמַר רַב נְחֵמָן, אִכֵּן כּוּוֹנַת הַמְּשַׁנָּה שִׁקּוּץ**
 48 **הַלּוֹקֵחַ עֲנָפִים אֵלּוּ, שְׁשֵׁלוּ הֵם עַל מִנַּת לְקוֹרְצֵם וְלֹא לְהַנִּיחָם שֶׁם**.
 49 **וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קָוִין**.

דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעיינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקירוב וריחוק, ואם כן הלא הכל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו היום יום באלול

ברך מביא ואינו קורא - תימה: הא נראו לקריאה ונדחו, והה לן למימר ירקבו, כדאמר רבי זירא בפרק בתרא דמכות (יז, ב): ה'פריש ביכורים לפני החג, ועבר עליהם החג - ירקבו, משום דקדום החג הוה חוץ לקריאה, ואחר החג הוה לא חוץ. והשיב להו מטעם זה ה'הם אין ראים לבילה, דבילה מעכבת בהן ותרין רבינו חיים: דהבא איירי בגון שהיה בדעתו מתחלה כשצריך לשלוח ביד אחר, דאו יכול לשלוח ביד אחר באילו לא נראו לקריאה מעולם. כדמוכח בירושלמי דביכורים (פרק ראשון), דג'ס ה'הם: רבי יוחנן וריש לקיש בשם רבי אשעיא אומר: כשלקטן לשלוח ביד אחר, אבל אם לקטן להביאן הוא - לא ישלחו ביד אחר, דכל הביכורים שנראו להיתר קריאה אין נתיין אלא בקריאה. וקאמר בתר הכי: ומתניתין פלגיא, ה'פריש ביכורי ומכר שדחו - מביא ואינו קורא. קיימנה שנתן דעתו למכור משעה ראשונה. והא דתנינא: יבש אילן או נקצץ מביא ואינו קורא - כשיביש משעה ראשונה. ולפי זה, ה'פריש ביכורים לפני החג על מנת להביאן לאחר החג - לא ירקבו, אלא אחר החג מביא ואינו קורא. ומה שפירש הקונטרס דביצירה היא הלוקחה - אין נראה לרבינו חם, דלוקחה לא משמע בעצירה, אלא ליקחה מתוך הבית. ועוד: דלא קתני "או מת שליח", אלא "ומת" - משמע דמת הוא ליקחה ההבאה בתורתו. ועוד: דהכי הוה ליה למיתני: בצרן ושרגין ביד שליח או בצרן שליח והולכין הוא. אלא נראה לרבינו חם: דלוקחה שהיא מתוך הבית היא ליקחה, ובצרן אורחא דמילתא נקט, שהוא רגיל ללקט מה (שנראה בעיניו) ולא שליח, משום דביכורין אין להם שיעור.

עד שותהא לקחה הבאה באחד - פירש הקונטרס: דבצרן שליח והביאן לירושלים - קורין בעלים, דשלוהו של אדם כמותו, ויכול לקרות "הנה הבאתי" וגו', ואין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי

מכרי פסוקי ניהו ליקרי - אמאי עביד להו כדריב יוסי? כמו שמביא מספק כך יתא קורא מספק, כאדם שקורא בתורה משום דמיתוי כשיקרא - שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי, ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר, ובתניב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא), אבל כשקורא בתורה לא מחייו כשיקרא. דלמא אתי לאפקועינהו בו' - מאן דחוי דקרי עלייהו כביכורים ודאים, כשיחיו לו ביכורים באלו - לא יפריש מהן תרומה, דקסבר ביכורים ודאין ון. אי נמי, האי גברא גופיה. הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות. כל שרואה פני חמה - היינו כל האילן חוץ מן הקרקע. ושאינו רואה פני חמה - היינו מתחת הקרקע. וליחוש וימנין דמסקא בו' - כיון דממתר מן הקרקע, וכל שרואה פני החמה, ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן - ואם כן היכי תקון רבנן מילתא דתתי בה מוכר לדיד פסידא? והא וימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חבירו, ואמרו רבנן דהיוצא מן הגזע שלו, ומסקא ארעא שרטון קרקע, והקרקע עד שיתבסס אילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע, ויראו כשלשה אילנות. ובגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיער המפורש לפנינו, ויטעון לוקח שיש לו קרקע, ויפסיד המוכר, דהוי כשלשה אילנות וקנה קרקע. והה לזו לרבנן הממזרי: היוצא מן הגזע וחתין בעל האילן מן פסיד המוכר אמר רב נחמן יקוין - מתניתין דקתני: היוצא מן הגזע שלו - לא שייחזרו כן ויגדלו, אלא הרי הוא שלו על מנת לקצץ ולשרוף. נקטינן - מרבותיה: דקל אין לו גזע. לקמיא מפרש. אין לו - היוצא מן הגזע לבעל האילן. דכיון דלחפר ולשרש קאי כשיביש האילן, דהא לא קנה קרקע. אמחי

מפח דתתיה - בעל הדקל, מן העתיד לצאת מן הגזע, דסברו הוא שמא יביש הדקל מזהר ולא יוציא גזע. דלא דמי לשאר אילנות, שאם יבשו בראשן קוצצן למטה, וחרורין וגדילין, שהרי גזען מחליף כדתינא לעיל (ב, פ), אבל דקל, מאחר שייבש - אין לו תקנה, כדתינא לעיל: בדקלים ובתאריים חופר ומשרש. הלכך מייאש מן היוצא מן הגזע, ולא נתכוון לגזעו. והא קוניה שני אילנות - דמתניתין, בכל אילנות מיירי, ואפילו בדקלים. ואף על גב דלחפר ולשרש קיימי כשימותו, דהא אין לו קרקע - אפילו הכי קתני מתניתין דיש לו גזע אלא אמר רב פפא - לא תחילי טעמא דאסוח דעתא בחופר ומשרש, אלא, אין לו גזע לבעל הדקל כדקאמרת, ולא מטעמין. אלא לפי שאין דרך - דקל להוציא מן הגזע כלום, אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו. והלכך עולין לו בתבל, כדאמרו ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא סט, א), ומשום הכי הסיח דעתו, ואפילו אי מיקרי יוצא מן הגזע - הרי הוא של בעל הקרקע. ומתניתין - באילנות הגדילין להוציא גזע מיירי, ולא בדקל, הואיל ולא שכיה להוציא גזע. דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה - לא קני. ולרב זבד - דסבירא ליה דמוציא גזע. קשיא מתניתין - דבכל אילנות המוציאין גזע מיירי. דובין ליה לחמש שנין - שאף אם ימות יע אחר במקומו. והלכך, כיון דשעבדא ליה ארעא לזמן קצוב - לא מסח דעתיה מן הגזע, אבל דקל דובין סתמא, שאפילו אם ימות לטוף יום או ימים לעקר ולשרש קאי - ה'הם דאבי מסח דעתיה. תתחין - תחת עיקר האילנות והגופות. וביניהן - קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה. וחוצה להן - סביב האילנות, מקום שכלן נפותחין ולחין.

מתיקף לה רב פפא וקנה שני אילנות דלחפר ולשרש קיימי בו' - פירש הקונטרס: דפריך משום דמתניתין לא מפלגא, ומיירי אפילו בדקל. ותימה: דאם כן, מאי משני רב פפא? לדידיה נמי תקשי מזה שתיריך בקונטרס והו דחוק. ועוד: דמפרש דמובין ליה לחמש שנים, שאם ימות תוך כך יטע אחר במקומו. הא קתני: ואם מתו - אין לו קרקע, היינו שלא יטע אחר במקומו. דאי לרועה תתחין קאמר דאין לו קרקע כשמתו - פשיטא, דהא אפילו בעודן האילנות חיות קתני דלא קנה קרקע ונראה לרבינו חם: דרב זבד נקט דקל וכל דממי ליה, בגון ארוים ושאר אילנות שכבר נקצצו פעם אחת, דהו א יבשי - אין גזע ומחליף, והשתא פריך ליה רב פפא שפיר, ומסתמא מתניתין איירי ברוב אילנות דקלים וארוים ושאר אילנות שנקצצו, מרובין משאר אילנות שלא נקצצו. ומשני: דמתניתין איירי דובין ליה לחמש שנים, ומסתמא לפי שהן נטיעות ואין רכנן למות בחמש שנים איירי, ולא אסח דעתיה. ומיזה, אם מתו תוך חמש שנים - לא יטע אחרים במקומו, ובשלישה אילנות דקנה קרקע - יטע אחרים במקומו, עוד מפרש רבינו חם לפי שיטת רבינו הנגא, דלא גרס במילתיה דרב זבד "אין לו גזע לבעל הדקל", אלא: סבר רב זבד למימר אין לו גזע. כלומר: אין לו דין גזע, דנימא העולה משרשים בעל הדקל, אלא הכל לבעל הדקל, ואפילו העולה מן השרשים. כיון דלחפר ולשרש קיימי, וכשיביש האילן יקח בעל האילן את השרשין ויחפר וישרש את הכל - אסחי אסח דעתיה בעל הקרקע. ולא דוקא נקט דקל, דהוא הדין שאר אילנות. והיינו טעמיה, דאם כן אמאי קאמר רב נחמן דקל? ומתניתין לא קשיא, דהא משני ליה ברובין ליה לחמש שנים, ובתר חמש שנים הרי למוכר, דלא קשיא, דהא משני ליה לחמש שנים, והכי אתי ליה העולה מן הגזע שלו לקח, כדאמר רב נחמן לקיף? והמקבל שדה מחבירו לשנים מועטות - לא הוה לו קורות שקמה. ואמר אביי: שקמה אין לו, שבה שקמה יש לו, ור'בא אמר: אפילו שבה שקמה אין לו. פירוש: ענפים שגדלו אחר שקבל שדהו. והלכה כר'בא דשאני הכא, דאם לא היה קוצץ - היה לוקח פירות הגדילים ביוצא מן הגזע, ולכך כשאומר לו לקיף, משום דהייש דלא לימא "תלת ובנת ליי" - הרי הוא של לוקח תחת הפירות. ולרבינו יצחק נראה, דסלקא דעתיה דרב פפא דרב זבד הכי קאמר: דוקא דקל אין לו גזע לבעל הדקל, דאסחי אסח דעתיה, לפי כשמתבייש בראשו וקוצצין אותו שוב אין מחליף גזע, דסברו הוא שלא יעלה כלום מן הגזע קודם שיתביישו. אבל שאר אילנות, שיכול קוצץ כשיתביישו בראשו, ויחליפו גזע - לא מסח דעתיה. ומשום הכי פריך ליה רב פפא ממתניתין דקנה שני אילנות דאין לו גזע: והא קיימי לחפר ולשרש, אפילו שאר אילנות כשמתביישו בראשן, ואף על פי שגזען מחליף - אין מחליף לו כלום, דאין יכול לקצוץ כדי להחליף גזע, דמסתמא ממתניתין קאמר (פג, א), דתניא בגי שני אילנות: לפיכך יבש או נקצץ - אין לו קרקע. משמע: נקצץ אף על פי שלא יבש עדיין ורואי להחליף גזע. ואם כן, מה לי דקל מה לי שאר אילנות? כן זה עומד לשרש ולחפר כשיביש בראשו כמו זה ולבסוף מסיק רב זבד מתניתין דחבנה לחמש שנים, שאם יבש בתוך חמש יקצצו להחליף גזע, ומכר לו האילן בחייו, לפיכך לא מסח דעתיה. והשתא רב זבד דנקט דקל - לאו דוקא, דהוא הדין שאר אילנות. אלא משום דשאר אילנות לא סניקא ליה, דפעמים יש להם גזע - כשמוכרן לחמש שנים לקצץ כדי להחליף גזע, אבל דקל לא שייך למכרו לחמש שנים כדי לקצצו כדי להחליף גזע, דאין גזעו מחליף. ומיזה, קשה לפירוש זה, דבקנה שלשה אמאי קתני דאם מתו יש לו קרקע ויטע אחר במקומו? כיון דמתניתין איירי דובין לחמש שנים שותנה

1 שהתנה עמו לקצוץ כדי שיהיה — אם כן ודאי לא מבר לו את הקרקע לטעם אחר במקומו
2 ובדוחק יש לומר: דרישא אייתי בוכין לחמש שנים, ולא סיפא. ואין להקשות: והבא משמע
3 דשאר אילנות מתקיימי טפי מן הדקלים, ובפרק "האשה שנפלה" (כתובות עט, א) אמר:
4 ארעא ובתי — בתי, אילני דיקלי — דיקלי. והתם לאו משום דדיקלי מתקיימי טפי, אלא

5 משום דחשיבי טפי מאילני, אף על גב דאין
6 מתקיימי כל כך. ואף על גב דאמר התם: דיקלי
7 וגופני — דיקלי, ואף על גב דגופני חשיבי מדיקלי,
8 כדאמרין ב"הובל" (בבא קמא צב, א) דשמואל
9 אייתי ליה אריסיה תמרי ואכל טעם בהו טעמא
10 תמרא, אמר: קא מכחשי גופני כולי האי? למחר
11 אייתי לי מקוריהו. דייקלי לא קנו גופני, וגופני
12 קנו דיקלי. מכל מקום טוב הוא לגופני דיקלי
13 מגופני, דגופני אית בהו טרחה, וצריך להציא
14 עלוי הוצאות הרבה, אבל דקלים אין בהם טרדה,
15 ובא לו הריח מאליו.

16 **מדברי** רבינו גלמוד שלשה אין לחן דרך הא
17 רבינו גלמוד דרך — פירושו: משמע
18 מתוך דברי רבי אלעזר דיוטר יש לחן דרך מאורה
19 וסלו. ומדנתן בשנים: הגידלו לא ישפה — אלמא
20 יש לו אורה וסלו, כיון דאפילו משפה אינו. ומיש
21 לו אורה וסלו בשנים — כל שכן דרך.
22 **וזרע** לא תני — ואינו מרחיק הזרעים מן
23 השדה אלא כדי עבודת דרך. ושתי
24 שורות ששערן לצד אחד חשיבי כרם. אף על פי
25 שמן העיקר אנו מורדין שש עשרה ושי בין שני
26 השורות שש עשרה אמה, והו מפוריין, והוי גפן
27 יחדי דאין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים,
28 מכל מקום ביניהן תחת ענפי הגפנים — אסור
29 לזרוע מדרבנן, וצנפי גפנים כרם.

זל

21 **דמיא אלא לסיפא: וזה וזה אינן רשאין לזרעה.** תניא פותיה דאביי: הרי זה קנה תחתיהן וביניהן
22 וחוצה להן כמלוא אורה וסלו, וזה וזה אינן רשאין לזרעה. וכמה יהא ביניהן? רב יוסף אמר
23 רב יהודה אמר שמואל: מארבע אמות ועד שמונה; רבא אמר רב נחמן אמר שמואל: משמונה
24 ועד שש עשרה. אמר ליה אבוי לרב יוסף: לא תפלוג עליה דרב נחמן, דתנן מתניתין פותיה;
25 דתנן: הנוטע את פרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה — מותר להביא זרע לשם; אמר
26 רבי יהודה: מעשה בצלמון, באחד שנטע את פרמו שש עשרה על שש עשרה אמה, והיה הופך
27 שער שתי שורות לצד אחד וזרע את הניר, לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע
28 וזרע את הבזר, וכא מעשה לפני חכמים והתירוהו. אמר ליה: אגא לא ידענא, אלא עובדא היה

1 כמלוא אורה — המלקט, וסל בידו ללקט פירות הנופות החיצונות. כמו "ואורה כל עוברי
2 דרך" (תהלים פ) "אריתי מורי" (שיר השירים ה). ולקמן מפרש כמה היא ביניהן ויצטרפו.
3 כמלוא אורה וסלו — אחרצה להן קאי. אורה שייך למימר בתאנים, ובזרע בענבים, וקוצר
4 בתבואה, וגדר בתמרים, ומוסק בויתים, ומלקט בשאר אילנות. מתקף לה רבי אלעזר —

5 לרבי יוחנן, דידחי ליה דרך חוצה להן כמלוא
6 אורה וסלו, כדי להלך כסביבת אילנות ללקט
7 פירותיה. השתא דרך אין לו ליכנס דרך שדחו
8 של בעל שדה לילך לאילנותיה, אלא יפרכ
9 באיור או יקח לו דרך מבעל הקרקע, כרבנן
10 ד"המוכר את הבית" (בבא בתרא א, א) דאמרי
11 גבי מוכר בור דותי: נעבן רעה מוכר, וצריך ליקח
12 לו דרך לבורו ולדותו, והוא חזין הכא גבי
13 שלשה אילנות, דדמי לבור דותו. משום דארעא
14 אחריתי היא, שאין האילנות נטועין בקרקע של
15 בעל השדה — שהרי יש לחן קרקע, וחשיבי
16 שדה האילן בפני עצמו, דומיא דבור דותו שהוא
17 קרקע בפני עצמו. ולא אישתכח שדחו
18 לאילנותיו של לוקח, דנימא גם לכל צרכיהן
19 אישתעבד, אפילו לחת לו דרך, כדלקמן גבי שני
20 אילנות. כמלוא אורה וסלו — שאין צריך לו כל
21 כך, כמו דרך, יש לו בתמיה, הרי אפשר לעלות
22 באילן וללקוט, אי נמי מתחתיו לטעם פורבי
23 רבינו — רבי אלעזר, שפירש טעמו משום
24 דארעא אחריתי היא. הא שנים יש לו — דרך,
25 דהא אין לו קרקע. דאמר ליה — לוקח: בארעא
26 דידך קיימי, ושעבודת לי קרקע שלך לצורך
27 אילנות, כאדם שמשאל מקום לחבירו בביתו
28 להניח חפציו. כן גם זה משאל לו. דאמר
29 שמואל — ב"המוכר את הבית" אמר ליה —
30 לעולם כרבי עקיבא סבירא ליה. ומיהו, מתניתין
31 דפריש עלה רבי יוחנן כמלוא אורה וסלו — רבנן
32 דהא, והלכך קפריך ליה. ולא מבחשי בארעא —
33 לא הבור ולא הדרך שאנו נותנין לו, הלכך בעין
34 יפה זבין והביא דרך. גבי אילן מי אמר —
35 בתמיה, מי אית ליה עין יפה גבי אילן כל כך
36 לשעבד לו קרקע שלו לכל מה שיגדלו נפוחיו
37 ויאבד קרקע שלו שחצלה רע לבית השלחון, וגם
38 לא יוכל לחרוש בבקר בשבילי בה המרדע. דנהי
39 נמי דאית ליה עין יפה גבי אילן במוכר אילנות
40 ושירי קרקע לפניו, שיש לו קרקע לרבי עקיבא
41 על מנת לטעם תחתיהן, כדאמרין ב"חזקת

42 הבתים" (בבא בתרא לו, א). מיהו, חזק גדול כל כך, כגון שמואב לגמרי קרקע שלו — לית ליה עין יפה. דמי לא מוירי רבי עקיבא — ברוך סתמא, דתנן בי"א יפורי: אילן הנוטה
43 לתוך שדה חבירו כו'. והא נמי להחזא דמי, שהרי האילנות הללו אינן נטועין בקרקעו של מוכר, דהא יש לחן קרקע בפני עצמו, ואיסתלק ליה מיניה לגמרי. ולעולם הא סיפא מתוקמא
44 כרבי עקיבא. ומיהו, דשעריא דאורה וסלו אית ליה לרבי עקיבא. ולרבי עקיבא דרך יש לו דומיא דבור דותו, דלא דמי להזיק גדול של אילן הנוטה. ולעולם לית ליה דשמואל רביה.
45 ומיהו, רישא ודאי דקתני אבי שני אילנות: אבי מתו אן לו קרקע. — לא מתוקמא כרבי עקיבא. דאמרין בחזקת הבתים: מוכר אילנות ושירי קרקע לפניו — פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן
46 כו'. מלא סרדע — בגבחה. אותן אורה וסלו מי זורען — בעל האילן, דשלו הן. או בעל השדה — דהא לא נשתעבדו לבעל האילנות אלא בשעת לקיטת פירותיהן לדרוס עליהן, ואם
47 כן בעל השדה זורען, ובעת הלקיטה ידרוס הלוקח אפילו בורעים. אבל תחתיהן וביניהן — פשיטא לך דבעל האילן זורען, תניתוה — בפרק "המוכר פירות" לקמן: מי שיש לו גינה
48 לפנים מגינתו של חבירו כו' והחיצון זורע הדרך, הכא נמי בעל השדה זורע את הדרך, כלומר אורה וסלו. התם לית ליה פסידא ללוקח — לבעל הגינה הפנימית, שירדוס יפה כשיצטרך
49 על זרעיה של זה. הכא גבי אורה וסלו, אם בעל השדה זורען — אית ליה פסידא לבעל האילן, קמיטנפי — כשיפגע על הזרעים. הא לא דימא — הא דאורה וסלו לא דימא אלא
50 לסיפא דהיא, דקתני: נתנו לו בית דרך מן הצד מדרע שנתן כו' וזה וזה אין רשאין לזרעה, הואיל ונתרעו שניהן וברחו להן דרך זה על ידי בית דין, ואף על גב דהסמך מועט
51 הוא, שהזרע ידעבול הליכתן קצת. וכן שכן גבי אורה וסלו, דהוי כמדרע שניהן, דמסתמא הקנה אילנות יש לו שיעור אורה וסלו, והוי פסידא טובא מינוף פירות. וכמה רבי יוחנן
52 — דנימא: קנה בה מלא שביניהן, דאי קרובין יותר מדאי — הרי הן כיער העומד ליחלש, ולא חשיבי. ואם רחוקים נמי יותר מדאי — לא מצטרפי מארבע אמות — לכל הפחות בין כל
53 אילן לאילן מן השלשה, שתהא ראויה המחרישה לחרוש בתוכם, לכד עובי האילנות, כדמוכח לקמיה. ועד שמונה אמות — ולא עד בכלל, ועד שש עשרה בכלל.
54 לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן בו' — ואתה חלית ושכחת. הוי רבינן כפסכת בלאים: הנוטע כרמו על שש עשרה אמה מותר בו' — שאם כל הכרם נטוע שורות שורות זו בצד
55 זו, ורחוקות זו מזו שש עשרה אמות — לא מצטרפי למיזיה כרם. דשורה בענה עצמה אינה כרם, אלא אם כל שש עשרה אמות ואתה ואתה יוצאה זנב, כדנתן במסכת כלאים.
56 מותר להביא ירע לשם — בין אורה לשורה, דלא אהז כרם. דהוי כרם, ואסור להביא זרע לשם. ומיהו, — לא האזינא קיימא לן כרבי יאשיהי בשבילאם: עד
57 שירוע חטה ושעורה וזרען במפלות יד, בשחיתת חולין (קלו, ב), אמר רב יהודה — סיעתא לתנא קמא. בצלמון — שם מקום. שנעץ את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה והפך
58 שערי שתי שורות לצד אחד — שער היינו הענפים הנוטים, הפכן לצד אחד, כגון שאורך שתי השורות מן המזרח למערב, וסודרות זו כנגד זו מצפון לדרום. והפך זמורה של שורה
59 דרומית לצד צפון, ושל צפונית לצד דרום — נמצא אייר שבין שתי שורות הללו מלא, ושחוצה להן ריקן, וכן כל הכרם. וזרע את הניר — החרישה ריקנית, והוי שש עשרה ריקנות.
60 אבל אם לא היה מהפך — נמצא שכל שורה תופסין זמורותיה מאייר השש עשרה, ואסור להביא זרע לשם. למקום זורע — שזרע בו אשתדך. וזרע את הבור — שהיה בור אשתדך
61 מחרישה הזרעה. והתירוהו — משום דהיפך, אבל אם לא היה היפך, דבציר ליה אייר שש עשרה אמות — אסור, דהוי כרם, כדבב נחמן. אמא לא ידענא — כלומר, לא סבירא לי כי הידיא
62 משנה, אלא עובדא הוה כו'. וכרבי שמעון סבירא ליה, כדלקמן.

56 בית השלחין, וכן לא יוכל לחרוש תחת הנוף של האילן מחמת
 57 גובה המרדע [מקל] שמנהיג בו הבהמה. וראיה לדבר, שהרי מי
 58 לא מויד רבי עקיבא לדין ששנינו במשנה לעיל (בא), פאילן הנומקה
 59 לתוף שדה חבירו, שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מתרישה - שיכול
 60 בעל השדה לקצוץ את הענפים המעכבים אותו מלחרוש את
 61 שדהו, וקוצץ כשיעור הגובה הנצרך על מנת להגביה המרדע
 62 מעל גבי המחרישה כדי להכות את הבהמה, ואם כן הרי הוא הדין
 63 במוכר אילנות עם הקרקע לחבירו, שמאחר והאילנות עומדים
 64 ברשות הלוקח, הרי זה נחשב שהענפים נוטים לחצר חבירו, ויכול
 65 לקוצצם, וממילא שפיר ניתן להעמיד את הסיפא של משנתנו אף
 66 כרבי עקיבא, ואכן אין סובר רבי אלעזר כשמואל רבו, אלא נקט
 67 שהלכה בחכמים, ולכך הקשה על רבי יוחנן שפסק שמקבל הלוקח
 68 אף 'אורה וסלו'.
 69 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדברי רבי חייא בר אבא: תניא
 70 בנותיה דרבי חייא בר אבא, הקונה שלשה אילנות מחבירו, הרי זה
 71 קנה תחתיהן וביניהן, וחוצה להן כמלוא אורה וסלו.
 72 הגמרא עוברת לדון בגדר בעלות הלוקח על הקרקע ש'חוצה
 73 להן: אמר ליה אביי לרב יוסף, אותן אורה וסלו שחוץ לאילנות,
 74 שקנה הלוקח, מי וזיקן, האם הלוקח זורע שהרי שלו הן, או בעל
 75 השדה, שיש לומר שלא שיעבד לו קרקע זו אלא לצורך לקיטת
 76 הפירות, ולכך יכול המוכר לזרוע שם ובשעת לקיטת הפירות
 77 יירוס בעל האילנות על הזרעים.
 78 אמר ליה - השיב לו רב יוסף לאביי, תניתון - שנינו כבר דין זה
 79 במשנה להלן (בבא), לגבי אדם שהיתה לו גינה לפניו מגינתו של
 80 חבירו, ונתרצה החיצון לתת לפניו דרך בגינתו, התיצוץ וזרע את
 81 הדרך, שלא נתן לו החיצון את הדרך אלא לצורך מעבר. וממילא
 82 אף בנידונו יש לומר כן, שלא נתן לו את הקרקע שחוצה להן אלא
 83 לצורך לקיטת הפירות, ובעל השדה יזרע קרקע זו ולא הלוקח.
 84 אביי מבאר שיש לחלק בין הנידונים: אמר ליה אביי לרב יוסף, מי
 85 דמי - וכי דומה נידונו לדין המשנה, הרי התם - שם במשנה לגבי
 86 שתי גינות זו לפניו מזו, לית ליה פסידא ללוקח - אין ללוקח הפסד
 87 בכך שזרע החיצון את הדרך, כיון שיכול הוא לפסוע על גבי
 88 הזרעים, אכל הקא - כאן, בקרקע שחוץ לאילנות, אית ליה פסידא
 89 ללוקח - אם יזרע בעל השדה את הקרקע, יהיה בכך הפסד
 90 ללוקח, דאמר ליה קמיפני פירי - שאומר לו בעל האילנות לבעל
 91 השדה, הפירות שיפלו על הזרעים, יטנפו ויפסדו מחמת הובל
 92 שמזבלים את הזרעים.
 93 אביי מסיים את דבריה: הא לא דמיא אלא לסיפא - אין נידון זה
 94 דומה לרישא של המשנה (שהובאה לעיל), אלא למה ששנינו בה
 95 בסיפא 'וזה וזה אינן רשאין לזרעה' - שאם נתנו הבית דין לפנינו
 96 דרך בצד השדה מדעת שניהם, אין הלוקח והמוכר יכולים לזרוע
 97 בה, שסוף כל סוף הזרעים מעכבים מעט את בעל הגינה הפנימית
 98 בהליכתו, וכל שכן בנידונו שנחשב כאילו נתרצו שניהם, כיון
 99 שבסתמא המוכר שלשה אילנות מכר עמהם את הקרקע שחוצה
 100 להן, יוכל הלוקח לעכב את המוכר מלזרוע סביב האילנות שיש
 101 לו בזה הפסד מרובה.
 102 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדעת אביי: תניא בנותיה דאביי,
 103 הקונה שלשה אילנות מחבירו הרי זה קנה תחתיהן וביניהן, וחוצה
 104 להן כמלוא אורה וסלו, וזה וזה - הלוקח והמוכר אינן רשאין
 105 לזרעה, כלומר את הקרקע שחוצה להן.
 106 טעם הדבר שהקונה שלשה אילנות קנה קרקע עמהן, משום
 107 ששלשה אילנות חשובים 'שדה אילן' ובסתמא קונה אותן עם
 108 הקרקע. בעת מבררת הגמרא באיזה מרחק טעוים האילנות אחד
 109 מן השני, שנחשבים כשדה אילן. מבררת הגמרא: וכמה מרחק יהא
 110 ביניהן - בין האילנות, שיהיו נחשבים בכך כשדה אילן, שהרי אם

1 כמלוא אורה וסלו - כשיעור הנצרך לאדם המלקט את הפירות
 2 שבענפים החיצוניים, ולסל שבידו.
 3 רבי אלעזר מקשה על רבי יוחנן: מתקיף לה רבי אלעזר על רבי
 4 יוחנן, וכי כך הוא הדין שמוכר בעל הקרקע לבעל האילנות אף
 5 את הקרקע שסביב האילנות כשיעור אורה וסלו, כדי ללקט שם,
 6 הרי השתא דרף אין לו (אורה וסלו יש לו דרף אין לו) דאקטא
 7 אחריתי היא - הרי המוכר שלשה אילנות לחבירו לא מכר לו דרך
 8 לעבור בשדהו, אלא יפרח באויר או יקנה ממנו דרך, וכדעת
 9 חכמים לעיל (בבא), שמאחר ומכר לו אילנות עם קרקע, הרי נמצא
 10 שהאילנות בקרקע אחרת עומדים, ולא שיעבד כלל את שדהו
 11 לאילנות, ואם כן, וכי קרקע סביב לאילנות כשיעור אורה וסלו יש
 12 לו, הרי דבר זה פחות נצרך לבעל האילנות מן הדרך ליכנס לשם,
 13 שהרי יכול הוא לעלות באילן ללקט את הפירות, או ילקט
 14 מתחתיו.
 15 רבי זירא מסיק הלכה מדברי רבי אלעזר: אמר רבי זירא, מדברי
 16 רבינו - רבי אלעזר, שנקט בלשונו בטעם הדבר שדרך אין לו,
 17 'דארעא אחריתי היא', דהיינו שכיון שיש ללוקח קנין בקרקע, היא
 18 נחשבת כקרקע נפרדת, נלמד שלשה הוא דאין לו דרף, הא שנים
 19 יש לו - יש ללמוד שדווקא המוכר לחבירו שלשה אילנות, שמכר
 20 הקרקע עמהם, אין ללוקח דרך ליכנס שם, מה שאין כן בלוקח שני
 21 אילנות, יש ללוקח דרך ליכנס, דאמר ליה הלוקח למוכר, כאקטא
 22 דידך קיימי - הרי האילנות בקרקע שלך עומדים, ועל כרחך
 23 שיעבדת את הקרקע עבור האילנות לקיימם שם, וודאי אף לכך
 24 שיעבדת את השדה, שאוכל ליכנס דרכה.
 25 הגמרא מבררת האם ניתן לדייק מדברי רבי אלעזר שלא פסק
 26 הלכה כשמואל רבו: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, לימא -
 27 האם נאמר שרבי אלעזר לית ליה כשמואל רביה - לא נקט להלכה
 28 כדברי שמואל רבו, דאמר שמואל הלכה כרבי עקיבא דאמר מוכר
 29 געין יפה מוכר, והלוקח שלשה אילנות קנה אף דרך עמהם, ומתוך
 30 שהקשה רבי אלעזר על רבי יוחנן שכשם שאין לו דרך כך אין לו
 31 אורה וסלו, מבואר שנקט להלכה בחכמים שמוכר בעין רעה
 32 מוכר.
 33 אמר ליה רבא לרב נחמן בר יצחק, לעולם ניתן לומר שדעת רבי
 34 אלעזר כשמואל רבו, שמוכר בעין יפה מוכר, וכדעת רבי עקיבא,
 35 אלא שמכל מקום הקשה כן לרבי יוחנן, כיון שלא מתוקמא
 36 מתניתין כרבי עקיבא - שמשנתנו מוכחת שאינה סוברת כרבי
 37 עקיבא אלא בחכמים, שמוכר בעין רעה מוכר, ולכך הקשה
 38 שלדעת המשנה שלא קנה דרך, וכי אורה וסלו קנה.
 39 מבררת הגמרא: מפיא - מהיכן מוכח שמשנתנו סוברת שבעין
 40 רעה מוכר, וכחכמים. מבארת הגמרא, מדקתני - מתוך ששנינו
 41 במשנתנו, שאם קנה שלשה אילנות והגדילו האילנות לחוץ, ישפה
 42 - יכול המוכר לקוצצם, שלא יצאו חוץ לקרקע של הלוקח. ואי
 43 פלגא דקתף רבי עקיבא היא - ואם תעלה על דעתך לומר
 44 שמשנתנו סוברת כרבי עקיבא, אם כן אמאי ישפה - מפני מה
 45 יכול המוכר לקוצצם, שלא יצאו חוץ לקרקע של הלוקח, האמר
 46 רבי עקיבא מוכר געין יפה מוכר, ואם כן ודאי נתן לו אף רשות
 47 שיגדלו הענפים לתוך רשותו.
 48 אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, מנין לך שאין משנתנו סוברת
 49 כדעת רבי עקיבא, הרי יש לומר שאף לדעתו לא שיעבד המוכר
 50 את שדהו לכך, דאמור דאמר רבי עקיבא גבי בוז ודות, שמכר לו
 51 אף את הדרך, ולא מכתשי ארעא - כיון שלא הבור והדות ולא
 52 הדרך מכתשים ומפסידים את שדהו, ולכך הוא מוכרם לו בעין
 53 יפה, מה שאין כן גבי אילן מי שפעת ליה - וכי שמעת שאף לגבי
 54 אילן משעבד לו המוכר את שדהו כל כך, שיגדלו הענפים לתוך
 55 שדהו, ונמצא מפסיד הרבה משדהו, כיון שהצל רע הוא לשדה

מקום כיון שחלק מן הגפנים עומדים להיעקר שהרי אין הדרך
 להשאירם באופן זה, ממילא יש להחשיב כאילו נעקרו כבר
 הגפנים האמצעים, עד שנשארו רק הגפנים שבמרחק ארבע
 אמות, ושוב דינם ככרם.
 הגמרא מסיימת את קושייתה: **אֵלָא לְרַב נַחֲמָן אֱלִיפָא דְרַבְנָן** - אלא
 רב נחמן הסובר להלכה כחכמים, אכן דעת חכמים לגבי **מְפוּרָזִין**,
שְׁמַעְיָן לִיה - השמיענו חכמים, ברישא של המשנה במסכת
 כלאים שהובאה לעיל בגמרא (אב). שבמרחק שש עשרה אמה אין
 הגפנים מצטרפים להיחשב כרם, אלא **רְצוּפִין מִי שְׁמַעְיָן לִיה** -
 דעת חכמים לגבי השיעור בו נחשבים הגפנים צפופים מדי, וכי
 שמענו, ואם כן מנין לרבי נחמן לומר שצריך לכל הפחות שמונה
 אמות, ושלא כדעת רבי שמעון הסובר שדי במרחק ארבע אמות.
 מתרצת הגמרא: **כִּדְרָא הוּא** - מסברא נראה לומר שדעתם כן,
 שנראה לומר ש**מְדוּלְפֵי שְׁמַעְיָן פְּלַנָא, לְרַבְנָן נְמִי פְּלַנָא** - שמתוך
 שרבי שמעון סובר שהשיעור מרחק הנצרך לכל הפחות שלא
 יחשבו רצופין, הינו חצי מן השיעור של מפורזין, דהיינו מארבע
 עד שמונה, מסתבר שאף לחכמים השיעור של רצופין הינו חצי
 משיעור מפורזין, דהיינו משמונה עד שש עשרה אמה.
 רבא חולק על דעת רב נחמן בשיטת חכמים, ומכריע ההלכה:
אִמְר רַבָּא, הִלְכְתָא - ההלכה היא ששיעור המרחק הנצרך על
 מנת להיחשב כרם, הינו **מְאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת**.
 הגמרא מביאה ברייתא מפורשת מדברי רבא: **תֵּינִיא פְּלוּתֵיה דְרַבָּא**
 - שנינו בברייתא כדעת רבא, **כְּמָה הוּא הַאִילוֹת מְקוּרְבִין וַיְחַשְׁבוּ**
 עדיין שדה אילן, **אַרְבַּע אַמּוֹת. וְכִמָּה הוּא מְרוֹתְקִין וַיְחַשְׁבוּ עַדִּין**
 שדה אילן, **שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, כְּלוּמָר, עַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, וְלֹא**
 עד בכלל. שבשיעור זה, הרי זה ו-הלוקחן קנה את הקרקע שתחת
 וסביב האילנות, וכן את האילנות הקטנים שביניהן. **לְפִיכָה, כִּיּוֹן**
 שקנה את הקרקע, אם **יָבֵשׁ הָאֵילָן אוֹ שֶׁנֶּקְצֵץ בְּעוֹדוֹ חַי, יֵשׁ לוֹ**
כֶּרְקַע לְשׁוֹב וְלִיעֵט אֵילָן אַחַר בְּמִקּוּמוֹ. מה שאין כן אם היה בין
 האילנות פחות מִפָּאָן - פחות מארבע אמות, או יתר על פָּאָן -
 יותר משש עשרה אמה, או **שֶׁלְקָתוֹן בְּיָה אַחַר זֶה** - או אפילו אם
 היה ביניהם שיעור שנתבאר, אלא שקנה הלוקח את האילנות
 אחד אחר השני, הרי זה לא קנה, לא את הקרקע, ולא את האילנות
 הקטנים שביניהן. **לְפִיכָה, כִּיּוֹן שְׁלֹא קָנָה אֶת הַקֶּרֶקַע, אִם יָבֵשׁ**
הָאֵילָן אוֹ נֶקְצֵץ, אִין לוֹ כֶּרְקַע לְשׁוֹב וְלִיעֵט אַחַר בְּמִקּוּמוֹ.
 הגמרא מבררת מהיכן מודדים את מרחק האילנות: **כְּעֵי רַבִּי רַמְהִי,**
כְּשֶׁהוּא מוֹרְד אֶת הָאֲרֵבַע אַמּוֹת או שש עשרה אמות שבין
הַאִילוֹת, מְמַקּוֹם קֶצֶר הוּא מוֹרְד - האם הוא מורד מגובה גזע
 האילן, ששם צר הוא, או שמוא **מְמַקּוֹם רֶהֱב הוּא מוֹרְד,** דהיינו
 בסמוך לקרקע, ששם רחב הוא.
 הגמרא פושטת הספק: **אִמְר לִיה רַב גְּבִייהָ מְבִי פְתִיל וְשֵׁם מְקוּסוֹן**
לְרַב אַשִּׁי, תָּא שְׁמַע מַמְשֵׁנָה לְפִשְׁטוֹת הַסֶּפֶק, שֶׁמִּמְקוֹם בִּינוּנִי הוּא
מוֹרְד. דִּתְנִין - ששנינו במסכת כלאים (פ"א מ"א) **הֶרְבּוּבָה שְׁפִנְגָן** -
 גפן בחור וצעיר שהרכיבוהו על גפן זקן, אם בא למודד ארבע
 אמות בינו לבין גפנים אחרים, כדי שיחשבו כרם, אינו מורד **אֵלָא**
מֵעֵיקֶר הַשְּׁנִי - מן הפקק השני, כלומר לא מן הפקק התחתון
 שרחב הוא, ולא מן השלישי שצר מאד, אלא מן השני שהוא
 בינוני. וממילא הוא הדין בשאר אילנות, שאין מורד בסמוך
 לקרקע או מן הגובה, אלא ממקום הבינוני.
 ספק נוסף: **כְּעֵי רַבִּי רַמְהִי, מְבִי לוֹ שְׁלֵשָׁה בְּדֵי אֵילָן** - אדם שמכר
 לחבירו אילן אחד, שהיו בו שלשה ענפים מרוחקים, ולאחר מכן
 הוגבהה קרקע השהדה, עד שנראים שלוש הענפים כשלשה
 אילנות נפרדים, ואף שנשרו בקרקע, מהו - מה דינם, האם
 נחשבים כשלשה אילנות כיון שנשרו בקרקע, וקנה את הקרקע
 כדין קונה שלושה אילנות, או שמוא הולכים אחר עיקר האילן

בְּדִינָא דְרַבְנָתָא - אלא דעתי כמו שפסק רב יהודה להלכה
 במעשה שהיה בעיר של רועים, שמכר אחד לחבירו שלשה
 אילנות ולא היה ביניהם מרחק שמונה אמות, וְאֵתוּ לְקַמֵּיה דְרַב
 יְהוּדָה - ובאו לפני רב יהודה לשאלו האם קנה הלוקח גם את
 הקרקע, וְאִמְר לִיה רַב יְהוּדָה לְמוּכְרֵי, וְיָל תֵּב לִיה כְּמִלָּא כְּקָר וְכָלִיו
 - לך, תן ללוקח את הקרקע, אפילו אם אין בין האילנות אלא
 כשיעור הנצרך למעבר בקר וכליו, על מנת לחרוש את השדה.
 רב יוסף מסיים את דבריו: וְלֹא הָיָה דְרַבְנָא כְּמִלָּא כְּקָר וְכָלִיו, כְּמָה
 - ומתחילה לא הייתי יודע כמה הוא השיעור הנצרך עבור הבקר
 וכליו, שבאם יש שיעור זה בין האילנות קנה הקרקע. אמנם כִּיּוֹן
דְּשְׁמַעְתָּה לְהָא דִּתְנִין - מאחר ששמעתי את מה ששנינו בברייתא
 על המשנה ששנינו לעיל (ב), **לֹא יַעַר אֲדָם אֵילָן בְּקֶצֶה שִׁדְרוֹ**
כְּמוֹךְ לְשִׁדְרָה חֲבִירוֹ, אֵלָא אִם בֵּין הַחֲחִיק מְשֵׁנָה אֲרַבַּע אַמּוֹת. וְתֵינִי
עֲלֶיהָ - ושנינו בברייתא בטעם דברי המשנה, **אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁאֵמְרוּ**
שְׂצִירֵי הַלְּחִידִיק מְשֵׁדָה חֲבִירוֹ, הֵם כְּפִי עֲבֹדַת הַכֶּרֶם - כשיעור
 הנצרך עבור עבודת הכרם, שבשעה שחורש הקרקע סביב האילן
 לא תיכנס מחרשתו לתוך שדה חבירו. ומתוך כן **אֵמְיָנָא** - אמרתי,
שְׁמַע מֵינָה - יש להוכיח שבמלא כְּקָר וְכָלִיו, היינו **אַרְבַּע אַמּוֹת**.
 הרי שדעת רב יהודה שבאם יש בין האילנות שיעור ארבע אמות
 ומעלה, מצטרפים האילנות וקנה הלוקח את הקרקע, ודעתי
 כמותו להלכה.
 הגמרא מבררת מפני מה הקשה אביי על רב יוסף מן המשנה,
 בעוד שישנם תנאים במשנה הסוברים כמותו. מקשה הגמרא:
וְכִי יוֹסֵף מִי לֹא יִתְנֶן - וכי כדברי רב יוסף לא שנינו במשנה,
[וְהִתְנֶן] - והרי מצינו גם תנאים הסוברים כדבריו במשנה, שכן
 שנינו כסיפא של המשנה בכלאים, **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעְיָן אוֹמְרִים,**
הַנּוֹמֵעַ אֶת כְּרַמּוֹ שְׁמוֹנֵה אַמּוֹת עַל שְׁמוֹנֵה, מוֹתֵר לְהִבְיָא וְרַע לְשֵׁם
- מותר לזרוע ביניהם, כיון שאין הגפנים מצטרפים להיחשב כרם,
ואם כן מה הקשה אביי לרב יוסף מן הרישא של המשנה.
 מתרצת הגמרא: **אֵפִילוּ הִבִּי מַעֲשֵׂה עֲדִיף** - על אף שמוצינו תנאים
 הסוברים כן, מכל מקום הקשה אביי לרב יוסף איך נחלק על
 הרישא, כיון ששם שנינו שהורו חכמים במעשה שהיה בצלמון
 שבמרחק שש עשרה אמה אין הגפנים מצטרפים, ומשמע שעד
 שש עשרה אמה הרי הם מצטרפים, וכלל הוא בידינו שעדיף כוחו
 של מעשה שהורו בו, לפסוק הלכה כמותו.
 הגמרא מבררת מנין לרב נחמן הסובר לעיל (ב) כדעת חכמים
 שעד שש עשרה אמה מצטרפים האילנות, שדעתם אף שצריך
 לכל הפחות שמונה אמות בין האילנות. מקשה הגמרא: **בְּשֶׁלְמָא**
לְרַב יוֹסֵף אֱלִיפָא דְרַבִּי שְׁמַעְיָן - דעת רב יוסף הסובר להלכה כרבי
 שמעון מבוארת, שהרי **שְׁמַעְיָן לִיה מְפוּרָזִין** - שהרי השמיענו רבי
 שמעון את דעתו גם בכמה מרחק נחשבים האילנות למפורזים,
 דהיינו שמונה אמות, וְשְׁמַעְיָן לִיה רְצוּפִין - וכן השמיענו את דעתו
 בכמה מרחק נחשבים האילנות צפופים מדי, דהיינו בפחות
 מארבע אמות.
 הגמרא מבארת היכן השמיענו כן רבי שמעון: דעתו של רבי
 שמעון לגבי **מְפוּרָזִין**, שמענו מהא דאֵמְרָן - מהסיפא של המשנה
 במסכת כלאים שהבאנו לעיל, שמבואר שם שדעת רבי מאיר
 ורבי שמעון שכרם הנוטע במרחק שמונה אמות אינו כרם, ומותר
 לזרוע שם. ודעת רבי שמעון לגבי רְצוּפִין - השיעור שנחשבים
 האילנות מדי צפופים, שמענו מדִּתְנִין - ממה ששנינו במסכת
 כלאים (פ"ה מ"ב) **כְּרָם הַנּוֹמֵעַ עַל פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת** - כרם שאין
 בין שורות הגפנים מרחק ארבע אמות, אינו כְּרָם, אלא יער,
 ומותר לזרוע בו ורעים אחרים, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעְיָן. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים,
 אף אם אין מרחק ארבע אמות בין הגפנים, הרי זה נחשב כְּכָרָם,
 וְדוֹאֵין אֶת הַאֲמַעְיָיִם כְּאִילוֹ אֵינִן - ואף שהגפנים צפופים, מכל

1 ברורא דרעווא — בעיר של רועים. שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות, ולא היה שמונה
2 אמות בנין, ואמר ליה רב יהודה למוכר: זיל הב ליה ללוקח הקרקע, ואף על גב דאין
3 בנין, אלא כמלא בקר וכלי. כיון דשמעתא להא דתנן — כלומר, כיון דשמעתא
4 לברייתא הנשנית על הא דתנן ב"לא יחפור": לא יטע אדם אילן בקצה שדהו סמוך לשדה
5 חבירו, כדי שלא תלך מחרישתו לחרוש אילן זה
6 דרך שדה חבירו. וכרב יוסף מי לא תנן —
7 בתמיה, ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה
8 דרב נחמן, דתנן כו' הבי גרסינן לה כפסכת
9 כלאים: רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף
10 הנוטע כרמו על שמונה אמות מותר — וסיפא
11 דהך דרבי יהודה היא. אפילו הכי מעשה —
12 דצלמנו. רב. והלכך אמר ליה אביי: לא תפלוג
13 עליה דרב נחמן, דמעשה השני במשנה
14 מטעינה. והוא משה עיקר טפי מן דרבי
15 שמעון, דסמיכן אעובדא. וקפפיש נמי: —
16 בשלמא לרב יוסף — דאמר מארבע ועד שמונה,
17 וסבירא ליה כרבי שמעון — שמעון דאמר רבי
18 שמעון מתיריהו שיעורי כרב יוסף. מפורין —
19 שמונה אמות, דהיינו לכל היותר. רצופין —
20 ארבע אמות לכל הפחות. אינו כרם — אלא
21 יער, ומותר בכלאים. רואין את האמצעיים כו'
22 — דכל העומד ליער כעוקר דמי, וחומרא היא
23 גבי כלאים. אלא נחמן — דסבירא ליה שש
24 עשרה, כרבנן. בשלמא מפורין שש עשרה —
25 שמעון ליה ממעשה דצלמנו. ומשני: ככרא הוא
26 — דשמונה הוא רצופין. מדלרבי שמעון חי
27 שיעורא דרצופים פלגא דמפורין — לרבנן נמי
28 פלגא דשש עשרה הוי רצופין. אמר רבא
29 הלכתא מארבע אמות — כעובדא דרעווא. ועד
30 שש עשרה אמות — כעובדא דצלמנו. וכולה
31 כרבנן קפסיק, דסבירא: כמאי דפליגי — פליגי,
32 ובמאי דלא פליגי — לא פליגי, פליגי בשמונה
33 אמות מפורין דרבי שמעון ואמר שש עשרה,
34 אבל ברצופין ארבע אמות — מודד ליה, ולא
35 נאמר: מדלרבי שמעון פלגא — לרבנן נמי פלגא.
36 כמה יהו מקורבין כו' — נראה בעיני דהוא הדין
37 למקדש אילנות, דאיכא נמי האי שיעורא. ודך
38 ברייתא דקתני גבי הקדש: ממטע עשרה לבית
39 סאה, בשלוחי "המוכר את הבית" (לעיל עב, א)
40 — פלגא אילן ברייתא, דלא שגא מוכר
41 ממקדש. וראיה לדברי מתוספתא דבבא בתרא
42 (פרק רביעי), דקתני בתרייהו: ממטע עשרה
43 לבית סאה. שש עשרה אמות — כלומר, עד שש
44 עשרה אמות, ולא שש עשרה בכלל. ואת
45 האילנות — קטנים. לפיכך יאמר האילן או נקצין
46 אין לו קרקע — ליטע אחר במקומו. במקום קצר
47 — מגובה גזע האילן הוא מודד השש עשרה
48 אמות הארבע אמות. או במקום רחב — סמוך
49 לקרקע הוא עב. ואית דפתי: מקום קצר — כל
50 הגזע עד הנעפים, מקום רחב — מקום הנפות, ו
51 הנעפים שנמדדין אילן ואילן. ולא נהירא. תא
52 שמע — דמן הבינוני הוא מודד. הרבובה שכנפן

1 ז"ל הב ליה כמלא בקר וכלי — פירש הקונטרס: אי איכא כמלא בקר וכלי בין אילן לאילן
2 — זיל הב ליה ארעא. ולפירושו לא מייחזי רב יוסף ראה אמאי דאקשי ליה אביי. ויש
3 ליישב: דמייחזי סיעתא לריש מילתיה דרב יוסף, דמארבע אמות לא הוה רצופין, ואם כן ויש
4 מילתיה דרב נחמן משבשאת היא. ומדרשא ליתא — סיפא נמי ליתא. ועוד: דעובדא דרבינו
5 יהודה כרבי שמעון אתיא. ורבי שמעון אית ליה
6 מארבע ועד שמונה. דלא מסתבר ליה לאוקמה
7 דאתיא כרבנן, ורבנן סברי מארבע ועד שש
8 עשרה, כדאמר בסמוך, דסבר ליה: מדלרבי שמעון
9 פלגא — לרבנן נמי פלגא. ויש מפרשים: אי איכא
10 לכל אילן כמלא בקר וכלי, דהיינו שמונה אמות
11 — תן לו קרקע, אבל כרבי הוה מפורין. ורב יוסף
12 שמעי ליה בחריא נפך, כדאמר רבי יהודה דלמעוטי יתיר
13 משמונה אמות אתא שחן מפורין, ולא למעוטי
14 פחות משמונה, ולומר שחן רצופין. ולכל
15 הפירושים כמלא בקר וכלי לא נקטי אלא
16 לשיעורא בעלמא, ולא משום דצריך שיעור
17 שיעור לבקר וכלי, דהא בורא דרעווא בבבל
18 דהוה, ובבבל שיעור בקר וכלי לא הוי אלא שתי
19 אמות, כדאמר ב"לא יחפור" (כו, א). ואף על גב
20 דלענין ההקדש משדה חבירו חלקנו בין בבל
21 לארץ ישראל — לענין רצופה דשמעתין אף
22 חלוקה, דאמר רב נחמן אמר שמואל דפחות
23 משמונה הוי רצופין, ואילו לענין דהקדש לא
24 בעינן אלא ארבע אמות, כדאמר ב"לא יחפור".
25 וקצת יש מגונם אמאי נקט האי לישנא.
26 אפילו הכי מעשה רב — דאם תאמר: מעשה
27 אין להוכיח כלום, דשמונה ביהוה משמונה נמי הוי
28 מתירין, ומעשה שזיה כן הוה? ויש לומר:
29 דסבירא הוה דעל פי חכמים ועש, ולא מה שהיו
30 יכולין להתיר לו — התירו.
31 **כמה** יהו מרוחקים שש עשרה אמה הוי זה קנה
32 קרקע כו' — ותימה: דגבי מכר בשש
33 עשרה לא חשיבי מפורים, ודבי קרקע. וגבי
34 כלאים חשיבי מפורים, דקתני לעיל: ואם הגזע
35 על שש עשרה אמה — מותר להביא זרע לשם
36 ויש לומר: דגבי מכר מודדין אמות מצומצמות,
37 אבל אמות כלאים הן אמות שחוקות, ואי אפשר
38 שלא יהו יותר משש עשרה, ולכן חשיבי
39 מפורים. והשתא הא דקאמר לעיל מארבע ועד
40 שמונה, וכן משמונה ועד שש עשרה — הוי עד
41 ועד בכלל.
42 **הרבובה** שבנפן כו' — לפירוש הקונטרס
43 דמפרש לשון הרבובה, קשה. חדא:
44 דבמשנת כלאים גרס הארבוכה. ועוד: דלא איירי
45 הדדיא משנה הרבובה כלל. ועוד: דמאי נפקא
46 מינה כחך הרבובה לענין כלאים? ונראה דארבוכה
47 היינו הברכה, כאדם הכורע על ברכיו, כן כורעין
48 הגופן בארץ כשהוא זקן הריב, ומכסין אותו
49 בקרקע באמצע כדי שתשרש. וקאמר דאין
50 מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני, ומודקט
51 לשון עיקר — מוכח שמודדין ממקום רחב.
52 רשות
53 — גפן בחור מריכבין בגפן זקן. כשהוא מודד — ארבע אמות ביתיים, כדי שיהו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זוב. עיקר השני — פקק השני, כדנתיב: בקנים ובגפנים מן הפקק
54 ולמעלה. אבל לא מן העיקר דראשון שרוב יתיר, ולא מן השלישי שקצר הרובה. אלא מן הבינוני. והוא הדין לאילנות. שלשה ברי אילן — אילן אחד מכל לו, שיש לו שלש בדים
55 ומודדן זה מזה ארבע אמות, והעלה הקרקע שירטון, ונראין בשעת מכירה כשלשה אילנות. מי אולטין בתר גוף האילן דמנייה קא רבו — ואין לו קרקע, או דלמא כן דנשרשו כל
56 אחד בקרקע — קנה קרקע, ואף על גב דמייחזי מותרת לקרקע. ואית דמוקי לה בשלושה אילנות ומכר לו בד בבד אחד. ולא נהירא, דכיון דשרי לעצמו רוב כל בדי אילן ואילן —
57 שם גם הקרקע לעצמו. הנכרין — כופה אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו, וכשנשרש באמצעיתו חותכין עיקר הראשון, ונעשו שתי גפנים. שלש גפנים — בשלש אילנות
58 בקרקע נעשו שש, והוי כרם, דבכל שש איכא שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זוב. והלכך נקט שלש, דאינו יכול למצוא חמש גפנים בפחות משלש, דשתי גפנים מוברכות לא הוי אלא
59 ארבע. ועיקריתו נתייאן — כלומר, שהשרישו. מארבע אמות ועד שמונה — כרבי מאיר ורבי שמעון לעיל. מצטרפין — ואף על גב דכל שתי גפנים ינק משרש אחד. והוא הדין לשלש
60 בדי אילן, דקנה קרקע. ואחר על המצר — מי הויא הפלגה ולא מצטרף. דלא דמי לשדה האילן, ולא קנה קרקע. או דלמא קנה. ואם תמצא לומר דקנה שתיים בתוך שלו ואחר בתוך
61 של חבירו מהו — כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו, ויש לו ערין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו, ויש לו גם הקרקע עם האילן.

1 **רשות** הרבים מודו שתפסיקו — לאו ברוחב שש עשרה איירי, אף על פי שסתמו כך.
2 **מכר** אקת הקנהו כר — קנה היא ריעא עם הלב, ומספאק ליה לרבינו יצחק אם
3 מכר הלב אם מכר ריאה, אם מכר ריאה אם מכר הלב. **לוקח** יכול לחזור בו ולא מוכר
4 — אומר רבינו תם: דרבא, דפסיק בפרק "הדוב" (בבא מציעא ג, ב): שתות קנה ומחזיר אונאה

בנעי רב אשי: בור מהו שתפסיק? אמת המים מהו שתפסיק? רשות הרבים מהו? ריבבא דייקלי מהו? תיקו. בעא מיניה הלל מרבי: עלה ארו פיניקו, מהו? - עלה, ברשותא דידיה נפק - אלא, היה ארו פיניקו מהו? אמר ליה: קנה וקנה. כיצד הן עומדים? רב אמר: בשורה, ושמואל אמר: פחצובא. מאן דאמר בשורה, כל שבן פחצובא; ומאן דאמר פחצובא, אבל בשורה - לא, מאי מעמא? משום מוזדרע פינתייהו. מתקופ לה רב המנונא: ולמאן דאמר פחצובא, מאי מעמא - דלא מוזדרע פינתייהו? אלא מעתה, זבין ליה תלת היגי רומיתא דלא מוזדרע פינתייהו, הכי נמי דיש לו קרקע? - אמר ליה: הנה לא חשיבי, הנה חשיבי. משלנה המוכר ראש בהמה גסה - לא מכר את הרגלים, מכר את הרגלים, מכר את הקנה - לא מכר את הקנה, מכר את הקנה; אבל בקנה, מכר את הראש - מכר את הרגלים, מכר את הרגלים - לא מכר את הראש, מכר את הקנה - מכר את הקנה, מכר את הרגלים - לא מכר את הרגלים, ארבע מדות במוכרין: מכר לו חפין יפות ונמצאו רעות - הלוקח יכול לחזור בו; רעות ונמצאו יפות - מוכר יכול לחזור בו; רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות - אין אחד מהם יכול לחזור בו; שחמתית ונמצאת לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית, עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית, זין ונמצאו חומין, חומין ונמצאו זין - שניהם יכולין לחזור בהן. גמרא אמר רב חסדא: מכר לו שוה המש בשש, והיקר ועמד על שמונה, מי נתאנה? לוקח, לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר. משום

16 **אין**
17 **אין**
18 **אין**
19 **אין**
20 **אין**
21 **אין**
22 **אין**
23 **אין**

דאמר ואויל, ומנינא לא למעוטי מידי אתא, אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן, למה הן חלוקין זה מזה. מכר לו חטים יפות - התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות - אין זה מקח טעות שיכולו שניהם לחזור, שרתי חטין התנה לו למכור וחסין מכרו. ואי משום דרעות ניהו - אין זו אלא אונאה כגון אונאת שתות, ויכול לוקח לחזור שרתי נתאנה. אבל מוכר שלא נתאנה - לא יכול לחזור, אפילו אם הוקר השער, דבשעת מכירה לא נתאנה הוא, אלא לוקח, ותני ב"הדוב" (בבא מציעא נא, א): מי שהוטל עליו אונאה - ידו על העליונה, רעה אומר לו "תן לי מעות" או "תן לי מה שאוניתי", והבא נמי, מי שנתאנה יכול לחזור בו. ואף על גב דלית הלכתא כי התייא משנה, אלא פסק רבא ב"הדוב" (שם) (ב): שתות - קנה, ומחזיר אונאה, וזני יכול לומר "תן לי מעות", והיא משנה מוקף לה רבא כרבי יודה הנשיא, ואידו כביא ליה כרבי חייב, הכא גבי יפות ונמצאו רעות כולי עלמא מודו דיכול לחזור, שרתי הטעוה ולא היה דעתו ליקח רעות. אבל גבי אונאת שתות, שקנה מה שרוצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר - התם מחזיר אונאה, משום דכתיב "אל תנו", אבל המקח קיים, כרבי נתן, וכדפסק רבא. רעות ונמצאו יפות - מוכר נתאנה, והלכך יכול לחזור. ולא לוקח, ואפילו אם הוול השער. אין אחד מהן יכול לחזור בו - ואפילו אם הוקר השער ונתאנה מוכר, או הוול השער ונתאנה הלוקח. דסלקא דעתך אמינא, דהיכא הוול השער ורוצה לוקח לחזור - מצו טעין גבי רעות ונמצאו רעות. אני ליפות נתכונתי, והאי דאמר לך "רעות" - לאו משום דנתרציתי, אלא משום דרע רע יאמר הקונה, כדאמר בגמרא. וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור, מצו טעין גבי יפות ונמצאו יפות: רעות הייתי סבור למכור, והא דאמר "יפות" - משום דרעו טוב יאמר המוכר. דמדער רע יאמר הלוקח - המוכר אומר טוב טוב. קא שמע לך דתרתייהו לא מצו הדרי, והואיל ונמצא כמו שמוכר מכר, והוא הדין במוכר חסם, שלא מירשו לא רעות ולא יפות - אלא אחד מהן יכול לחזור. שחמתית - אדומה, על פי שם חמה שמאדמתן. ונמצאת לבנה - שניהן טעו. דכיון דהתנה לו למכור שחמתית - חפץ היה לעכב הלבנה, וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית. וכן כל הנה דקתני ואויל, דהוון שני מינין, ואיכא דניחא ליה בדאי ולא ניחא ליה בחאי, הלכך הוון מקח טעות. ושניהן נתאנו, הלכך שניהן חזרו. ואף על פי ששוה יפה ממה שקנאו - מיהו אין חפציה במכירה זו לא לוקח ולא מוכר. כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות, ורצון המוכר לעכב היפות ולמכור הרעות, ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות. זין ונמצא חומין - אין זה יפות ונמצאו רעות, דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא. כדמרש בגמרא. גמרא אמר רב חסדא מכר לו שוה המש בשש - שעתה נתאנה לוקח שתות מעות, והואיל ויפות משעת שנתן לו למכור לא היה לו חשש, דאינו חשש אלא חמס. אבל שוה שם בחמש דלקמיה - הוון שתות מקח, שנתאנה המוכר ממשות אחד שהוא חלק שש משווי של מקח, ששוה ובוהשו מוכר, וקרי ליה רב חסדא אונאה. חמס בטרתייהו: שנתאנה יכול לחזור בו, דסבירא ליה כשמואל, דאמר בפרק "הדוב" (בבא מציעא מט, ב): אף שתות מעות שנינו, דלא שני אונאת שתות דמעות או אונאת שתות דמקח - דהווי אונאה, ויכול לחזור מי שנתאנה, כדתנן: מי שהוטלה האונאה עליו - ידו על העליונה. ותניא כותיה דשמואל רב חסדא בפרק "הדוב" (שם): מי שהוטל עליו ידו על העליונה, כיצד? מכר לו שוה המש בשש, מי נתאנה לוקח, יד לוקח על העליונה, רעה אומר לו "תן לי מעות" או "תן לי מה שאוניתי". מכר לו שוה שם בחמש - נתאנה מוכר, יד המוכר על העליונה, רעה אומר לו "תן לי מקחי" בו, ומיהו, לית הלכתא כרב חסדא, אלא כרבא דפסק התם: הלכתא, שתות - קנה ומחזיר אונאה. ומיהו, רב חסדא כסתם מיתניין דהתם סבירא ליה, דמי שהוטל עליו ידו על העליונה. ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה משו בשש נתאנה לוקח, וזהו יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרוב, כדאמר בגמרא ב"הדוב" (שם): הוקר בתוך אותו זמן ועמד על שמונה, דהשתא לבסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות, דהווי ביטול מקח, ורוצה מוכר לחזור עתה. משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור, דעדיין לא הראה לתגר או לקרוב. והלכך, והואיל ובתוך כך נתאנה גם הוא - רוצה לחזור, שרתי עתה נתאנו שניהם - אפילו הכי אינו חוזר, דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה - לוקח, הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך המ קצובו לו. אבל לא מוכר, שרתי הוא היה המאנה וידו על התחנתה. ואף על פי שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא. משום

דאמר

1 **בנעי רב אשי** - אם תימצי לומר דהנהך אין מפסיקין - משום דליכא שום הפסק ביניהם.
2 אבל אם יש בור של מים מכונסים בין שלשה אילנות, מודו שתפסיקו; ואם תמצי לומר
3 דאינו מפסיק, דהא לא מיתחוזו המים ממריא, אבל אמת המים מהו? ואם תמצי לומר
4 דלא מפסיק, רשות הרבים, כגון מארבע עד שש עשרה ולא שש עשרה בכלל,
5 אמתו שתפסיקו? **ריבבא דייקלי** - הרבבת דקלים
6 הרבה ביחד, דמי להפסקה טפי מכלולה. עלה
7 **ארו פיניקו** - לאחר מכירה, מהו? מי הו
8 הפסקה ולא יקנה קרקע? הכי סלקא דעתיה
9 השתא. ומתמה עלה. הא ברשותיה דלוקח קאי
10 דכיון דמעיקרא לא היה שום הפסק - קנה
11 דקרקע, וכיון דקנה קרקע - הארו שלו הוא,
12 ברבוע שלו גדל. **זיה ארו** - בשעת מכירה.
13 קנה וקנה - וגם הארו קני לו, כדתניא לעיל:
14 ואת האילנות שבניהן. **כיצד הן עומדין** -
15 **היאך הן טעוין הני שלשה אילנות שיש בהן**
16 **מארבע ועד שש עשרה?** **היאך סדר נטיעתן**
17 **דקני קרקע? בשויה** - כזה: והוי ארבע אמות
18 או עד שש עשרה בין כל אחד לחבירו. **בחצובא**
19 - קנקן שיש לו שלש רגלים, אחד כנגד אורו
20 השתים. כזה: כל שבן **בחצובא** - דאין הקרקע
21 ראוי לחרישה, ולא שרייה לעצמו. תלת היגי
22 **רומיתא** - סנאים או אטרים גדולים, כחצובא.
23 ולי נראה: אפילו בשויה בין לא מיוזרע
24 בניתים, שדואים ללכת בסמוך להם, מפני
25 שנוצצים בגוף כקוף, ומכאבי. **הנה לא חשיבי** -
26 היגי רומיתא. ואנן תרתי בעינן: חשיבות
27 דאילנות, והוא דלא מיוזרע. **משנה לא מכר**
28 **את הרגלים** - ובתוספתא (פרק רביעי) תני:
29 במה דברים אמורים - במקום שלא נתנה, אבל
30 במקום שנתנה - הכל כמנהג המדינה. הקנה -
31 היא הריאה, ונקראת על שם קנה שלה. **ארבע**
32 **מדות במוכרין** - ארבעה דינין חלוקין זה מזה.
33 ואלו הן: לוקח יכול לחזור בו, מוכר יכול לחזור
34 בו, אין אחד מהן יכול לחזור בו, שניהן יכולין
35 לחזור בהן - הרי ארבעה. והשתא מפרש להו

פירות.
 אָמַר לִיהּ - השיב שמואל לרב המנונא, הִנֵּה לֹא הִשְׁבִּי - אלו
 הסנאים אינם חשובים, הִנֵּה הִשְׁבִּי - ומה שאין כן האילנות
 חשובים, ואין מתרצה המוכר לתת ללוקח אף את הקרקע אלא
 בצירוף שני הדברים, שקנה אילנות חשובים, וגם שבין כה קשה לו
 לזרוע ביניהם.

משנה

משנתנו בחלקה הראשון מבארת את דין המוכר חלק מסוים מן
 הבהמה, מה נמכר עמו. ובחלקה השני עוסקת בענייני אונאה
 ומקח טעות: הַמוֹכֵר לְחַבְרֵירוּ רֵאשׁ בְּהֵמָה נֶפֶשׁ, לֹא מְכַר עִמּוֹ אֶת
 הַרְגָלִים. וכן אם מְכַר אֶת הַרְגָלִים, לֹא מְכַר עִמּוֹ אֶת הָרֵאשׁ, וכן
 מְכַר אֶת הַקֶּנֶה - הַרִיאה, לֹא מְכַר עִמּוֹ אֶת הַכְּבֵד. מְכַר אֶת הַכְּבֵד,
 לֹא מְכַר עִמּוֹ אֶת הַקֶּנֶה, כִּיּוֹן שֶׁבְּהֵמָה גִּסְתָּ, הַדֶּרֶךְ לְמַכּוֹר כָּל אֶחָד
 מהם לבדו, שחשוב הוא.
 אמנם אין הדין כן אלא במוכר בהמה גסה, אֲבָל בְּדָקָה - אם מכר
 לחבירו בהמה דקה, מְכַר אֶת הָרֵאשׁ, מְכַר אֶף אֶת הַרְגָלִים, כִּיּוֹן
 שבהמה דקה אינה חשובה כל כך, והדרך למכור את הרגלים אגב
 הראש, שהרגלים טפלים אל הראש. אמנם אם מְכַר אֶת הַרְגָלִים,
 לֹא מְכַר עִמּוֹ אֶת הָרֵאשׁ, שהראש חשוב יותר מן הרגלים. וכן אם
 מְכַר אֶת הַקֶּנֶה, מְכַר עִמּוֹ אֶף אֶת הַכְּבֵד, שטפל אל הקנה. אמנם
 אם מְכַר אֶת הַכְּבֵד, לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה, שחשוב יותר מן הכבד.
 המשנה עוברת לעסוק באופני מכירה שונים, ומבארת מי יכול
 לחזור בו מהמכירה באופן שהיה אונאה: אֲרֻבַּע מְדוֹת בְּמוֹכְרֵין -
 ארבעה דינים חלוקים זה מזה מצינו במוכרים. מבארת המשנה:
 מְכַר לוֹ חֲמִין יָפוֹת - אם התנה המוכר לתת ללוקח חטים יפות
 וְנִמְצְאוּ רְעוּת, הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בוֹ, ולא המוכר. מכר לו חטים
 רְעוּת, וְנִמְצְאוּ יָפוֹת - אם התנה המוכר לתת ללוקח חטים רעות,
 ולבסוף נמצאו יפות, מוֹכֵר יְכוּל לְחַזֵּר בוֹ, ולא הלוקח.
 ואם התנה המוכר לתת ללוקח חטים רְעוּת, וְנִמְצְאוּ רְעוּת, או
 יָפוֹת, וְנִמְצְאוּ יָפוֹת, אֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוּל לְחַזֵּר בוֹ, שהרי קיימו מה
 שהתנו ביניהם.
 ואם התנה המוכר לתת ללוקח שְׁחֲמָתִית - חטים אדומות,
 וְנִמְצְאוּ לְבָנָה - ונמצאו החטים לבנות. או שהתנה המוכר לתת
 ללוקח לְבָנָה, וְנִמְצְאוּ שְׁחֲמָתִית. וכן אם התנה המוכר לתת ללוקח
 עֲצִים שֶׁל זֵית, וְנִמְצְאוּ שֶׁל שִׁקְמָה. או שהתנה המוכר לתת ללוקח
 עֲצִים שֶׁל שִׁקְמָה, וְנִמְצְאוּ שֶׁל זֵית. וכן אם התנה המוכר לתת
 ללוקח זֵית, וְנִמְצְאוּ חוֹמִין, או שהתנה המוכר לתת ללוקח חוֹמִין,
 וְנִמְצְאוּ זֵית, בכל אופנים אלו, שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן, בין המוכר
 ובין הלוקח, ומשום ששניהם נתאנו, שהרי יש אדם הצריך חטים
 אדומות ויש שצריך לבנות, וממילא המוכר לא נתרצה למכור מין
 זה, וכן הלוקח לא נתרצה בוה, ולכך שניהם יכולים לחזור בהם.

גמרא

הגמרא מביאה את דברי רב חסדא בענין אונאה, שמוכיח את
 דבריו ממשנתנו: אָמַר רַב חֲסִידָא, מְכַר לוֹ שְׁוֵה הַמַּשׁ בְּשֵׁשׁ - אדם
 שהונה את חבירו, ומכר לו חפץ ששוה חמש זוז, בשש זוז, ולאחר
 מכן, קודם שנתקיים המקח, הוֹכֵר וְעָמֵד עַל שְׁמֵנָה - נתייקר מחיר
 החפץ, עד ששוה כעת שמונה זוז, ושוב נמצא שנתאנה המוכר,
 ורוצה המוכר לחזור בו, שהרי כעת שוה החפץ יותר מן המעות
 שקיבל. הדין הוא, שאין המוכר יכול לחזור בו, שהרי מִי נִתְאַבָּה -
 מי הוא זה שנתאנה מתחילה, בשעת עשיית המקח, הַלּוֹקֵחַ, ולכך
 לוֹקֵחַ בְּלַבַּד יְכוּל לְחַזֵּר בוֹ, וְלֹא מוֹכֵר, וטעם הדבר, מִשּׁוּם

הגמרא ממשיכה ומסתפקת על הצד שנגקוט בספיקות דלעיל (ע"א)
 שהאילנות מצטרפים, וקנה את הקרקע: פְּעֵי רַב אִשִּׁי, אם היה פור
 של מים בין השלשה אילנות, מֵהוּ שֶׁתְּפַסִּיק בֵּין הָאֵילָנוֹת, ושוב לא
 יצטרפו האילנות להיחשב שדה אילן. שאף אם נגקוט בספק לעיל
 (ע"א) שאם היה אילן אחד עומד בשדה חבירו הרי הוא מצטרף
 לשנים האחרים, מכל מקום במקרה זה שיש הפסק ממש ביניהם
 שמא אינם מצטרפים.
 ואף אם נאמר שאין הבור מפסיק משום שאין המים נראים מבחוץ,
 עדיין יש להסתפק במקרה שהיתה אֶמֶת הַמַּיִם עוברת בין
 האילנות, שהמים נראים, מֵהוּ שֶׁתְּפַסִּיק בֵּין הָאֵילָנוֹת.
 ואף אם נאמר שאין אמת המים מפסקת, עדיין יש להסתפק
 במקרה שהיתה רְשׁוּת הָרְבִים עוברת בין האילנות, מֵהוּ - האם
 היא חשובה יותר, ומפסקת בין האילנות. ואף אם נאמר שאין
 רשות הרבים מפסקת, עדיין יש להסתפק במקרה שהיה רִיבְנָא
 וְדִיּוּקְלִי - הרכבה של דקלים רבים יחד, בין האילנות, מֵהוּ - האם
 חשוב הדקל המורכב יותר להפסיק בין האילנות. מסיקה הגמרא,
 תִּיקוּ - יעמדו שאלות אלו בספק, שלא נפשטו.
 ספק נוסף: פְּעָא מִיְנֵיהּ הִלֵּל מְרַבִּי - שאל הלל את רבי, עֲלֵה אֲרוֹ
 בְּיַדְךָ - אם גדל עץ ארוך בין האילנות לאחר שקנאם, מֵהוּ, האם
 הארוץ מפסיק ביניהם, ולא קנה את הקרקע. תמדה הגמרא, עֲלֵה -
 וכי ניתן לומר שהסתפק הלל במקרה שגדל הארוץ לאחר שקנה את
 האילנות, הרי אם כן נמצא שפְּרִשְׁתָּהּ דִּידֵיהּ נֶפֶשׁ - שגדל הארוץ
 בקרקע של הלוקח ושליו הוא, מאחר ובשעת קניית האילנות לא
 היה שום הפסק ביניהם, וקנה את הקרקע. הגמרא מיישבת את
 ספיקו של הלל: אֲלֵא כֵךְ שָׁאל הֵלֵל אֶת רַבִּי, אִדָּם שִׁקְנָה מִחֲבִירוֹ
 שלשה אילנות, וְהִיא אֲרוֹ בְּיַדְךָ, מֵהוּ - מה דינו. האם נחשב הוא
 להפסק בין האילנות. אָמַר לִיהּ רַבִּי הֵלֵל, קֶנֶה וְקָנָה - לא נחשב
 הארוץ להפסק ביניהם, אלא אדרבה קנה את הקרקע ואף את
 הארוץ, וכמו שנתבאר בברייתא לעיל (ע"א) שקנה אף את האילנות
 שביניהם.
 הגמרא עוברת לדון באיזה אופן נטועים השלשה אילנות. מבררת
 הגמרא: בְּצִד הַעֲזָמִידִים אוֹתָם שלשה אילנות, ששנינו לעיל (ע"א)
 במשנתנו שקנה אף את הקרקע עמם. רַב אָמַר, בְּשׁוֹרָה - באופן
 שהיו עומדים כמין שורה, כלומר אחד אחד השני בשוה. וְשִׁמּוּאֵל
 אָמַר, בְּהַצּוּבָא - מין קנקן, שיש לו שלשה רגלים, ורגל אחת
 עומדת כנגד האויר שבין השתיים.
 מבארת הגמרא: מָאן דְּאָמַר בְּשׁוֹרָה - רב שהעמיד את המשנה
 באופן שנטועים האילנות כשורה, כֵּל שֶׁכֵּן בְּהַצּוּבָא - ודאי הוא
 שאם עומדים האילנות כמין קנקן, שקנה את הקרקע. וּמָאן דְּאָמַר
 בְּהַצּוּבָא, אֲבָל בְּשׁוֹרָה לֹא - ומה שאין כן שמואל שהעמיד באופן
 שנטועים כקנקן, לדעתו אם עומדים האילנות כשורה, לא קנה את
 הקרקע. מבררת הגמרא: מָאן מְעָמָא - מה הטעם לומר כן, ומנין
 לנו שכך דעתם. מבארת הגמרא: מִשּׁוּם דְּמִיּוּדְרַע בִּינְתֵיהוּ - משום
 שבאופן שנטועים כשורה אין שום מניעה לזרוע ביניהם, וממילא
 לדעת שמואל באופן כזה לא מכר המוכר את הקרקע. ורק באופן
 שנטועים כקנקן, שקשה לזרוע ביניהם, מוכר אף את הקרקע עמם.
 רב המנונא מקשה על שמואל מכח דין הברור לכל: מִתְּקִיף לָהּ רַב
 הַמְנוּנָא - הקשה רב המנונא, וְלִמָּאן דְּאָמַר בְּהַצּוּבָא - ולדעת
 שמואל שקנה רק באופן שהיו נטועים כחצובא. מָאן מְעָמָא, הֲלֹא
 מִיּוּדְרַע בִּינְתֵיהוּ - וכמו שנתבאר טעמו, משום שבאופן זה קשה
 לזרוע ביניהם, אֲלֵא מַעֲתָה באופן שזָבִין לִיהּ תַּלְתָּה הִיגִי רומיתא
 שמכר לו שלשה סנאים או אטדים -מיני קוצים קשים גדולים
 שנטועים כחצובא, הֲלֹא מִיּוּדְרַע בִּינְתֵיהוּ, הֲכִי נָמִי הִישׁ לוֹ כְּרִקְעָא -
 וכי גם באופן זה קנה קרקע עמם, כִּיּוֹן שֶׁקָּשָׁה לְמוֹכֵר לְזָרוּעַ
 ביניהם. הרי ודאי אין לומר כן, כִּיּוֹן שֶׁאֵין הֵם אֵילָנוֹת הַעוֹשִׂים

59 השמיענו רב חסדא שאין הטעם במשנה משום ר'ע רע יאמר
 60 הקונה/ אלא משום שאין יכול לחזור בו אלא אותו שנתאנה
 61 תחילה.
 62 שנינו במשנה: שְחִמְתִּית וּנְמַצָּאת לְבָנָה כו' לבנה ונמצאת
 63 שחמתית.
 64 הגמרא מדייקת ממשנתינו מהו צבעה של החמה: אָמַר רַב פֶּפְא, 64
 65 מְדֻקְלָתִי - ממה שכתוב במשנה 'שחמתית ונמצאת לְבָנָה', שְפָע
 66 מִיָּנָה הָיָה שְמֵשָׁא סוּמְקָתִי הִיא - יש לנו ללמוד שהחמה אדומה
 67 היא, שהרי שתי מראות בלבד יש בחיטים, לבנות ואדומות, ומתוך
 68 ששנינו במשנה לבנה ושחמתית, הרי שאותם חיטים אדומות הן
 69 הינן הקריות שחמתית, ועל שם החמה נקראות כן, משום שהן
 70 אדומות כמותה.
 71 הגמרא מביאה סיוע לדבריה מן המציאות: תַּדַע - ויש לך לדעת
 72 זאת אף מתוך דְקָא סְמָקָא צְפָרָא וּפְנִיָא - שמאדימה חמה בבוקר
 73 ובערב, וְהָיָה דְלֵא קָא חוּיִנְן בּוּלְיָהּ יוֹמָא - ומה שבמשך כל היום
 74 אין נראית החמה כאדומה, נְהוּרִין הוּא דְלֵא קָרִי - משום שאין
 75 מאור עינינו ברור כל כך, מחמת אור היום שמכחה את עינינו,
 76 ולכך בערב ובבוקר שהיום חשוך מעט, ניתן לראות את
 77 אדמתיה.
 78 הגמרא מקשה על רב פפא מברייתא: מִיתִיבִי, שנינו בברייתא
 79 בענין מראות הנגעים (שמועות א), בהרת עמוקה, כלומר, הבהרת
 80 שנאמרה בתורה צריכה להיראות כאילו היא עמוקה מן העור, וכן
 81 הוא אומר (ויקרא יג ט) 'וְרָאָה הַבָּחַי אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מְרֹאָהוּ עֹמֵק מִן
 82 הָעוֹר' וגו', שכן הוא הדרך שהלבן נראה עמוק ליד השחור. ואין
 83 הכוונה שתהא הבהרת עמוקה ממש, אלא כְּמֹרָאָה חֶמָה עֲמוּקָה מִן
 84 הַצֵּל - כשם שהמקום שהחמה מאירה עליו בתוך הבית נראה
 85 כעמוק מן הצל שאצלו, שחשוך יותר, כן הנגע צריך להיראות
 86 כאילו עמוק מן העור. מסיימת הגמרא את קושייתה: וְהָרִי הָתָם
 87 לְבָן הוּא - והרי מראה הנגע לבן הוא, ומתוך שמדמה הברייתא
 88 את מראה החמה למראה הנגע, מבואר שאף החמה לבנה היא.
 89 מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא כְּמֹרָאָה חֶמָה, וְלֵא כְּמֹרָאָה חֶמָה
 90 - מראה הנגע דומה מצד אחד למראה החמה, אמנם מצד שני
 91 אינו דומה לו. מבארת הגמרא: כְּמֹרָאָה חֶמָה - בכך שזה מראה
 92 הנגע למראה החמה, דְעֲמוּקָה מִן הַצֵּל - שכשם שהחמה נראית
 93 כאילו עמוקה היא מן הצל, כן אף הנגע נראה כעמוק מן העור,
 94 וְלֵא כְּמֹרָאָה חֶמָה, דְאִילוּ הָתָם לְבָן וְהָא אֲדוּם - אמנם בצבעו אין
 95 דומה הוא למראה החמה, שהיא אדומה והנגע לבן.
 96 מבררית הגמרא: וְלֵמָּא דְסָלִיךְ עֲרֵינן שְמֵי קָרָא - ולפי מה שהעלתה
 97 הגמרא על דעתה מתחילה, לומר שמוכח מברייתא זו שהחמה
 98 לבנה היא, יש להקשות איך יתכן לומר כן, וְהָא קָא סְמָקָא צְפָרָא
 99 וּפְנִיָא - והרי החמה מאדימה בבוקר ובערב, הרי שאדומה היא.
 100 מתרצת הגמרא: כְּצְפָרָא - הסיבה שמאדמת בבוקר הינה מחמת
 101 דְחֵלְפָא אֲפִי וְנִדְרֵי דְגֵן עֵדֵן - שעוברת היא אצל הורדים האדומות
 102 שבגן עדן, המצוי במזרח, וּכְפְּנִיָא - ובערב ששוקעת במערב,
 103 מאדמת משום דְחֵלְפָא אֲפִתְחָא דְגֵיחָנִם - שעוברת על פתחו של
 104 גיהנם, ומאדמת מכח האש.
 105 וְאִיכָא דְאָמְרֵי אִיפְכָא - ויש שאמרו שמועה זו בהיפך, שבבוקר
 106 שהחמה עומדת במזרח ומאירה כנגדה, דהיינו שעמוד של אור
 107 יוצא לצד מערב ומכה כנגד הגיהנם, הרי היא מאדימה מחמתו.
 108 ובערב שחולפת במערב, והעמוד של אור הולך לצד מזרח, הרי
 109 הוא מכה בגן עדן, ומאדים מכח אדמומית הורדים.
 110 שנינו במשנה: יֵין וְנִמְצָא חוּמִין, חומץ ונמצא יין, שְנִינָהוּ לְבוּלִין לְחוּזֵר
 111 בְּהָן.
 112 במשנתנו מבואר שחומץ ויין שני מינים הם, ולכך בין הלוקח ובין
 113 המוכר יכולים לחזור בהם, ושלא כדיון חיטים רעות ויפות. הגמרא
 114 מבררת האם משנתנו כדעת רבי בלבד היא: לֵימָא - האם נאמר
 115 שְמִתְיָתִין רַבִּי הִיא וְלֵא רַבָּנָן - שמשנתנו כדעת רבי היא, ולא
 116 כדעת חכמים שבברייתא להלן, דְתַנָּיָא - ששנינו בברייתא,

1 דְאָמַר לִיה הַלּוּקַח לְמוּכְר, הרי אילו לֵא אוֹנִיתָ, לֵא תְהוּ מְצִית
 2 הַדְרָתָּ בְךָ - לולי שהיית מאנה אותי במקח זה, אף שהיה מחיר
 3 החפץ מתייקר לאחר מכן, לא היית יכול לחזור בך מן המקח, ואם
 4 כן הִשְתָּא דְאוֹנִיתָ, מְצִית הַדְרָתָּ בְךָ - וכי עתה שפשעת והונית
 5 אותי, תריוח על ידי זה שתוכל לחזור בך, הרי אם כן נמצא חוטה
 6 נשכר, אלא ודאי לא ייפו חכמים אלא את כוחו של המתאנה
 7 שהרשות בידו לחזור בו, ולא ביד המאנה.
 8 הגמרא מביאה שבמשנתנו לעיל (אב) מבואר כדברי רב חסדא:
 9 וְתַנָּא תוֹנָא - ואף התנא של משנתנו שנה כן, ששנינו במשנה, אם
 10 התנה המוכר לתת ללוקח חטים יפות, וּנְמַצָּאוּ רְעוּת, לֹאֶתָּה יוּבֹל
 11 לְחוּזֵר בּוּ, וְלֵא מוּכְר, ואף שהוקרו החיטים לבסוף, הרי לנו שבאופן
 12 שהלוקח נתאנה תחילה, אין יכול המוכר לחזור בו אף אם לבסוף
 13 נתאנה גם הוא.
 14 הגמרא מביאה את דברי רב חסדא באופן הפוך, שנתאנה המוכר:
 15 וְאָמַר רַב חֲסָדָא, מְכַר לֹו שְׁוֵה שֵׁשׁ בְּחֶמֶשׁ - אדם שהונה את חבירו,
 16 ולקח ממנו חפץ ששוה שש זוז, ושילם עבורו חמש, ולאחר זמן רב
 17 הוֹזְלוּ וְעָמְדוּ עַל שְׁלֹשׁ - הוזל החפץ ועמד מחירו על שלוש זוז,
 18 ושוב רוצה הלוקח לחזור בו, שהרי כעת שיה החפץ פחות מן
 19 הנמעות ששילם. הדין הוא, שאין הלוקח יכול לחזור בו, שהרי מִי
 20 נְתָאָה - מי הוא זה שנתאנה מתחילה, בשעת עשיית המקח,
 21 המוּכְר, לכך המוּכְר בלבד יוּבֹל לְחוּזֵר בּוּ, וְלֵא לֹאֶתָּה, וטעם הדבר,
 22 משום דְאָמַר לִיה הַלּוּקַח לְמוּכְר, אִילוּ לֵא אוֹנִיתָ, לֵא תְהוּ מְצִית
 23 הַדְרָתָּ בְךָ - לולי שהיית מאנה אותי במקח זה, אף שהיה מחיר
 24 החפץ נפחת לאחר מכן, לא היית יכול לחזור בך מן המקח, ואם
 25 כן, וכי הִשְתָּא מְצִית הַדְרָתָּ בְךָ - עתה שפשעת והונית אותי, תריוח
 26 על ידי זה שתוכל לחזור בך, הרי אם כן נמצא חוטה נשכר, אלא
 27 ודאי לא ייפו חכמים אלא את כוחו של המתאנה שהרשות בידו
 28 לחזור בו, ולא ביד המאנה.
 29 הגמרא מביאה שאף דברי חסדא אלו מבוארים במשנתנו לעיל
 30 (אב) וְתַנָּא תוֹנָא - ואף התנא של משנתנו שנה כן, ששנינו במשנה,
 31 אם התנה המוכר לתת ללוקח חטים רעות, וּנְמַצָּאוּ יָפוּת, מוּכְר
 32 יוּבֹל לְחוּזֵר בּוּ, וְלֵא לֹאֶתָּה, ואף שהוזלו החיטים לבסוף, הרי לנו
 33 שבאופן שהמוכר נתאנה תחילה, אין יכול הלוקח לחזור בו אף אם
 34 לבסוף נתאנה גם הוא.
 35 הגמרא מקשה מה השמיענו רב חסדא בדבריו, אחר שנתבאר
 36 שככל דברי רב חסדא מבואר במשנתנו. מקשה הגמרא: מָאִי קָא
 37 מְשַׁלְמֵן - מה השמיענו רב חסדא בדבריו, הרי מְתַנִּיתִין הִיא -
 38 כדבריו מפורש במשנתנו.
 39 מיישבת הגמרא: אִי מְתַנִּיתִין - אם היינו שונים את משנתנו
 40 בלבד, תְהוּ אַמִּינָא, דְלִמָּא דְרַב חֲסָדָא תְרוּוּיָהּ מְצוּ הַדְרֵי בְהוּ - היינו
 41 סבורים שמא באופנים שנקט רב חסדא, אין הדין כן, אלא שניהם,
 42 בין המוכר ובין הלוקח יכולים לחזור בהם, כיון שבתוך הזמן שיכל
 43 אחד מהם לחזור, התאנה גם השני, אף הוא יכול לחזור בו מאחר
 44 ולא נגמר המקח עדיין, וּמְתַנִּיתִין (הא אתא לאשמועינן דלוקח
 45 יכול לחזור בו דסלקא דעתך אמינא) וְהֵינּוּ טַעְמָא] - ודווקא
 46 במשנתנו שלא היתה האונאה במחיר, אלא במין, הדין הוא שרק
 47 המתאנה יכול לחזור בו, והטעם הוא מְשִׁוּם דְכִתְיִב (משכיל יד) 'וְעַ
 48 רַע יִאֲמֹר הַקּוֹנֵה וְאֵל לוֹ אִזּוּ וְתַהֲלֵל', כלומר, דרך אדם הבא לקנות
 49 סחורת חבירו לומר על הסחורה שרעה היא, וממילא ברישא
 50 שסיכמו ביניהם שיקבל חיטים יפות ונמצאו רעות, וכעת רוצה
 51 המוכר לחזור בו כיון שנתאנה הלוקח, יכול הלוקח לומר לו שכלל
 52 לא נתאנה שאף הוא לקח את החיטים בחזקת רעות. וכן בסיפא
 53 שסיכמו ביניהם שיקבל חיטים רעות ונמצאו יפות, וכעת רוצה
 54 הלוקח לחזור בו כיון שנתאנה המוכר, יכול המוכר לומר לו הרי
 55 אתה הלוקח בחזקת רעות לקחתם, ואף אני מודה לך שרעות הם,
 56 ולא נתאנתי כלל. מה שאין כן באופן שנקט רב חסדא שהייתה
 57 אונאה בשווי, אין נאמן הלוקח לטעון שידע שאין כן השווי ואף
 58 על פי כן נתרצה, שאין דרך אדם לשלם יותר ממחיר החפץ. לכך

1 לאו דאנייתן לא הדרת בך — ואם תאמר: ביתר משותות, דקימא לן דבטל מקח, ואפילו
 2 המאנה יכול לחזור, אמאי לא אמר נמי התם "אי לא דאנייתן" כו כמו בשותות? ויש
 3 לומר: לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי, ובאילו לא מכר כלל, שאין ראי מקח כזה
 4 להתקיים. ורבינו יצחק בן מרדכי פירש: דאפילו ביתר משותות אין המאנה חוזר בו, אלא
 5 כשהמתנתה תובע אונאתו. כיון שתובע יותר
 6 משותות, דהוי ביטול מקח — הוי מקח טעות, ויכול
 7 גם המאנה לחזור בו. אבל אם המתאנה אינו תובע
 8 אונאתו, ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה — אין
 9 סברא שיוכל המאנה לחזור בו, דנמי אמר ליה:
 10 "אי לא דאנייתן" כו, כמו בשותות.
 11 **ותנא** תונא יפות ונמצאו רעות — שזה בשעה
 12 איירי. ומאי קא משמע לן — שיוכל
 13 לזקח לחזור בו ולא מוכר? פשיטא אלא הא קא
 14 משמע לן, דאפילו חוקרו אחרי כן — אין המוכר
 15 יכול לחזור.
 16 **והוולו** ועמדו על שלש — הוה מצי למימר על
 17 ארבע, דהוי נמי ביטול מקח. אלא
 18 איירי דנטק לעיל שהחוקר שנים, נקט נמי שהחולק
 19 שנים.
 20 **מאי** קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין —
 21 דעל ברחק מתניתין לזכיר הוא דאתא. דאי
 22 לאו הכי — מאי קא משמע לן? וכי תימא: אף על
 23 גב דלא קא משמע לן מידי — שו לי לשנות, כי
 24 דיכי דקתני פיות ונמצאו רעות, ואף על גב דהוקרו
 25 והוולו אלף פעמים — ברשות לזקח חוקרו והוולו,
 26 שלגמרי נתקיים המקח לאלתר ויש לומר: דאי
 27 רישא חידוש הוה — ניהא הא דנטק סיפא, אף על
 28 גב דפשיטא, כדי למנות ארבע מדות, אבל אי
 29 ברישא נמי ליכא חידוש — אם כן בתנא הכי
 30 במתניתין לן דין פיות ורעות.

31 **אי** ממתניתין הוה אמנא דרב חסדא תרייהו
 32 מצו הדרי ברו — בחוקרו והוולו ומתניתין
 33 היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות, דלזקח מצו הדרי
 34 ביה ולא מוכר אף על פי שהוקרו, משום דאם כן
 35 מוכר לחזור אומר לו לזקח: לא תנאיתן. אף על
 36 פי שאמר יפות — יודע היה שחך רעות, ד"טוב טוב
 37 יאמר המוכר". אבל במוכר לו שוה המש בשש
 38 והוקרו דרב חסדא — לא שייך למימר הכי, ולכן
 39 יכול לחזור בו אפילו מוכר. וסיפא ומתניתין, דרעות ונמצאו רעות, דמוכר מצו הדרי ביה ולא
 40 לזקח אף על פי שהוולו — משום דאמר לו מוכר: לא תנאיתן, יודע הייתי שחך יפות אף על
 41 פי שהייתי אומר דרעות הן, ד"רע רע יאמר הקונה". אבל מכר לו שוה שש בחמש והוולו —
 42 יכול לחזור בו אפילו לזקח, דלא שייך למימר הכי. כן פירש הקונטרס בשם רש"י. ועוד פירש
 43 רבינו יצחק בענין אחר: דלרב חסדא מצו הדרי תרייהו. דמתניתין ליכא למשמע מידי,
 44 דאפשר דמתניתין איירי דלא חוקרו ולא החולו. וכי תימא: מאי קא משמע לן — איצטריך,
 45 סלקא דעתך אמנא דרעות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לזקח, שיוודע שחך רעות
 46 אף על פי שהמוכר אמר שחך יפות, ד"טוב טוב יאמר המוכר". וכענין זה שוה המש סיפא.
 47 **האי** שימא סומקתי היא — פירוש הרב רבינו מנחם: דנפקא מיניה לנדר מן האדום.
 48 **בצפרא** חלפא אבי וורדי דגן עדן — ומשמע דגן עדן במורח הוא. ואפילו למאי
 49 דאמר איפכא — הוי במורח, כדפירש הקונטרס. וכן משמע במדרש, דארין כוש במורחו של
 50 עולם, כדכתיב (בראשית ב) "הוא הסובב את כל רבך כוש" וזה הנדר יוצא מעדן — אם כן
 51 עומד במורח מסתמא. וזא דאמר בבראשית הרב בפרשה כו ביהוה מורחית קולטת, היא
 52 קולטת אדם הראשון, כדכתיב (שם א) "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן", וקולטת קין
 53 כדכתיב "וישב בארץ נוד קדמת עדן" — משמע דאדם הראשון וקין במורחו של עולם היו,
 54 ושם אנו עומדים, אם כן גן עדן היה במערב העולם עריך לומר מרומה וקרא היינו קדם של
 55 עולם שאצל גן עדן, והיינו קדמת עדן — קדם העולם שאצל גן עדן. והא דאמר בבראשית
 56 רבה שרוח מורחית קולטת — היינו רוח מורחית של עולם, ולא של גן עדן.

57 **ויאמר דאמרי איפכא** — בצפרא סמקא משום דעומדת במורח, ומאירה
 58 כנגד גיהנם. ומאירי המחמה במכו. בפניא דחלפא במערב, ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכה בגן עדן, ומאירים מכה אדמומית וורדי דגן עדן. **לימא** מתניתין רבי היא ולא רבנן —
 59 דכיון דאמרי מין אחד הן — אין שניה חוריק, אלא המתאנה. דדמי לחסין יפות ונמצאו רעות, רעות ונמצאו רעות.

1 **דאמר** ליה — לזקח למוכר. **אי לא דאנייתן** — בשעת מכירה — היה מתקיים המקח,
 2 ולא מצית הדרת בך, ואף על פי שהוקר אחרי כן. והשתא מצית הדרת? בתמייה, וכי
 3 בשביל שאונייתו ויפיו חכמים את כחי לחזור אם ארצה. ותננו ידי על העליונה, תחזור
 4 בך גם אתה בשדוקר לבסוף ותרו גם ירך על העליונה? אם כן מציוו חוטא נשכר ועמרו
 5 על שמונה — ברותא נקט ביטול מקח, והוא הדין

6 דהוה מצו למימרו ועמדו על שבעה, דאיכא 1
 7 אונאת שתות מעות, ורוצה גם מוכר לחזור. 2
 8 **ותנא תונא** = תנא דידן, כמו "אבתא" "אחונא" 3
 9 ולשון קצר הוא. **יפות ונמצאו רעות** — הרי 4
 10 נתנאנה לזקח — לזקח יכול לחזור בו ולא מוכר, 5
 11 אף על גב דהוקרו. דלזקח ברותא איצטריך 6
 12 ארבע, דהוי ביטול מקח. **חבי בשמש** — שתות מקח הוא. 7
 13 והוא הדין לשוה שבע בשש, דהוי שתות מעות. 8
 14 והוולו — אחר זמן מרובה. ורוצה לזקח לחזור, 9
 15 דהא אכתי לא נתקיים המקח, דהא מוכר 10
 16 לעולם חוזר, כדאמרין ב"הובב" (בבא מציעא) 11
 17 **נא, א.** על שלש — הכי נמי הוי מצי למימרו: על 12
 18 ארבע, דהוי ביטול מקח. **חבי גיסינן במיפא** כמו 13
 19 שככות בספרים: **מאי קא משמע לן מתניתין** — 14
 20 היא **אי** ממתניתין הוה אמנא דרב חסדא 15
 21 תרייהו הדרי ברו ומתניתין היינו טעמא משום 16
 22 ד"רע רע יאמר הקונה — כלומר, דרב חסדא, 17
 23 דאיכא אונאה — תרייהו הדרי, והואיל ותנאנה 18
 24 המאנה לבסוף, בתוך זמן שדיה המתאנה יכול 19
 25 לחזור. וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד 20
 26 דתנאנה גם המאנה — תרייהו הדרי. ומתניתין 21
 27 — בדליכא אונאה כלל, אלא בשויהין מכרה, 22
 28 ועכשיו טוען: איני חפץ באלו. הלכך, במכר יפות 23
 29 ונמצאו רעות — יכול לזקח לחזור בו, דאמר לו: 24
 30 יפות בקשתי, ומקח טעות. אבל אם בא מוכר 25
 31 לחזור, ולומר: גם אני אחזור, שמקח טעות הוא 26
 32 — הלוקח אומר לו: אינו טעות, שאף אני בחוקת 27
 33 רעות הלוקחים, ד"רע רע יאמר הקונה". וסיפא 28
 34 נמי, רעות ונמצאו רעות — המוכר חוזר, דאמר 29
 35 טעיה, ולא היה בדעתי למוכר לחזור, אבל אם 30
 36 בא הלוקח לחזור בעלילה זו מפני שהחולק חסין, 31
 37 ורוצה לומר לו: אלו לא מכרת לי — אומר לו 32
 38 בחוקת רעות הלוקחים, ואני מודה לך. וכן פירש 33

34 רבינו זקני מנחתו כבוד. ולי נראה דהכי מצו טעין ליה: אני לא הטעתיך, דבחוקת יפות
 35 מוכרתי לך, ד"טוב טוב יאמר המוכר" — בשעת מכירה. אבל גבי אונאת שתות דרב חסדא,
 36 שאין אדם יודע שויו של מקח עד שיראה לתגר — התם ליכא למימר "רע רע יאמר
 37 הקונה" ויודע היה שקנאו ביוקר. דאי הוה יודע — לא הוה וזין אלא בשויהין. דהוה נאמן
 38 לטעון: יודע הייתי שרעות הן, ואף על פי כן גמרתי בדעתי לקנותן, דכיון ששותות הדמים
 39 — דעתי לקנותן. אבל בהא לא מודינא, אי טעין: הייתי יודע דאיכא אונאה, וגמרתי בדעתי
 40 לקנותן. דהא ודאי לא עבדי איניש. מודקתני לבנה שמע מינה — שחמתית — אדומה ולא
 41 שחורה. דהא נמי מראש יש בחסין ולא יותר, לבנות אדומות, ומדקרי לחדא לבנה
 42 ולאידך שחמתית — שמע מינה שחמתית אדומה, ועל שם חמה שהיא אדומה, קרי לחסין
 43 אדומות שחמתית. תוהוין **ולא כרי** — מאור עינינו אינו ברור כל כך, מתוך אור היום
 44 שמוכה עינינו. אבל צפרא ופניא, שהיום חשוך — ניכר אדמומית החמה. ורב פפא לפרש
 45 משנתנו בא, אמאי מקרי שחמתית. עמוק — הלבן נראה עמוק אצל השחור. **לבן הוא** —
 46 כדכתיב (ויקרא יג) "זאב בדרת לבנה היא". ומדמתי ליה לחמה — שמע מינה לבנה
 47 היא. **ולמאי** סליק **אידעתינן מעיקרא** — דהוה רובינן לרב פפא מברייחא דלבנה היא,
 48 אמאי לא הוה קשיא לן האי דסמקא צפרא ופניא? מה היינו יכולין לפרש אמאי סמקא,
 49 אם לבנה היא? **כפניא** — ששוקעת במערב — דחלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכה אש
 50 גיהנם, בצפרא, דחלפא במורח — אוורדי דגן עדן שהוא במורח, כדכתיב "גן בעדן מקדם"
 51 (בראשית ב). **ויאמר דאמרי איפכא** — בצפרא סמקא משום דעומדת במורח, ומאירה
 52 כנגד גיהנם במערב, ומאדקת מכה גיהנם שבמערב, לפי שעמוד של אור החמה מגד
 53 כנגד גיהנם. ומאירים המחמה במכו. בפניא דחלפא במערב, ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכה בגן עדן, ומאירים מכה אדמומית וורדי דגן עדן. **לימא** מתניתין רבי היא ולא רבנן —
 54 דכיון דאמרי מין אחד הן — אין שניה חוריק, אלא המתאנה. דדמי לחסין יפות ונמצאו רעות, רעות ונמצאו רעות.

1 מין אחד הוא - ואם תרם מזה על זה - תרומתו תרומה, דקרינא ביה "דורמותם ממנר"
 2 (במדבר יח). וכן לענין הודאה ממין הטענה, דאם טענו יין וחומץ, והודה לו באחד מהן
 3 - חייב שבעה על השני, דאיכא הודאה מקצת הטענה וממין הטענה. לא תשא עליו
 4 חטא - אם תרומו חלבו, כלומר, מן היפה. הא אם תרומו מן הרע שבארתו הימין -
 5 תשא חטא. שהתרומה תקדש כמו שהיא רע,
 6 ואין תקנה להחליפה, ולא לחזור לתרומם.
 7 נשיאות חטא לפה - הא על עבר ולא מיד,
 8 ויחזור ויתרם מן היפה אבל לענין מקח - שזה
 9 רוצה לקנות יין או חומץ, אף על גב דמין אחד
 10 הוא - לא קני, דאיכא דניחא ליה בטעם יין,
 11 ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ. ולא דמי לחטין
 12 יפת ורעות, דהתם חד טעמא אית ליה וחד
 13 שמא אית ליה, ומה ששאל מבר לו, אלא
 14 שאינהו קצת. משנה המוכר פירות לחבירו
 15 - ופסקו לו הדמים בשער הידוע, כל איפה בכך
 16 וכך, ומשך, כגון בסימטא ובחצר של שניהן -
 17 קנה, ואף על פי שלא מרד. ומדידה לא
 18 נשמע. דאינה אלא גלוי מילתא בעלמא כמה
 19 מבר. אבל אם לא פסק, אף על פי שמרד ומשך
 20 - לא קנה, כדאמרין בגמרא דלא סמכא
 21 דעתיהו, שעדיין המוכר יכול להעלות ודיוקן
 22 כל מה שירצה, וזה יבול לומר: לא אקנא אלא
 23 בזול. מרד ולא משך לא קנה - וכגון שמרד
 24 בכליו של מוכר והניח על גבי סימטא, אבל
 25 מרד ונתן לתוך כליו של לוקח - קנה, כדאמר
 26 בגמרא. אם היה פיקח - הולקת, שוכר את
 27 מקומו - אם ברשות בעלים הם, כדאמרין
 28 בגמרא. ובשליפי רברבי מוקי לה בגמרא,
 29 והלכך קתני בהו בשך, דאין דרכם בהגבהה.
 30 דלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר
 31 הגבהה הוא, כדאמרין בגמרא. אבל הלוקח
 32 פשתן - דהיינו שליפי זוטרי, כדאמרין
 33 בגמרא. הרי זה לא קנה - במשיכה. עד
 34 שיטלטלו בו' - כלומר, שיגביהו ושלטם
 35 ממקומם למקום אחר. ואורחא דמילתא נקט,
 36 דאין דרך להגביה מקחו אלא כדי לטלו ולילך.
 37 ואם היה מחובר בו' - בגמרא מפרש לה.
 38 נמרא מרד - בכליו של מוכר. והניח על
 39 גבי סימטא קנה - הלוקח, כהילוי הניחם מוכר
 40 ברשותו של לוקח. וכגון שפסק דרמס, וסימטא
 41 אית דאמר: שבלו של יחידים. ואני שמעתי:
 42 כניסה בולטת מרשות הרבים, ויש רשות לבני
 43 אוס להעמיד שם חפצים שלהם, כחצר
 44 השותפים, דאינו עשוי להילוך בני רשות
 45 הרבים. שמא לא שמעת - כלומר, שמא לא
 46 שמעת מרבי יוחנן אלא במרד והניח לתוך
 47 קופתו של לוקח, דקני ליה כליו בסימטא,
 48 שהרי יש לו רשות להניח שם כליו בחצר
 49 השותפין. אבל סימטא בלא כלי - לא קני,
 50 כדאמרין בגמרא. מרד לתוך קופתו - בסימטא.
 51 מיפרא בני - בתמיכה, הא אפילו ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח קיבלה מיניה - רבי זורא מרבי אסי, או לא קיבלה מיניה? תא שמע - דקיבלה מיניה. דאמר רבי ינאי
 52 - רבו של רבי יוחנן. והוא הדין לסימטא. קונין - מקח זה מזה, כדמפרש ואזיל. מאי לאו על גבי קרקע - כרבי אסי. אלמא קיבלה בחר הבני, כי שמעה
 53 מרבי ינאי. קשיין אהדי - דרבי אסי ודרבי ינאי קשיין אהך דרבי יעקב. אלא שמע מינה בו' - רבי אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן קנה, וגם רבי יעקב שמע לא קנה,
 54 כדאמר משהיה דרבי יוחנן, וכדמפרש: כאן במרד בו, ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו. ואיכא למימר דלא קיבלה. תא שמע - קשיא לרבי אסי, משום הכי לא קיבלה. מרד
 55 ולא משך לא קנה - ובעל כרחך במרד והניח על גבי קרקע מיירי. דאי בתוך קופתו - קשיא כלולהו, בין לרבי ינאי בין לרבי יעקב בין לרבי אסי. אלא בלא כלי מיירי, והקשיא
 56 לרבי אסי לבדו דאמר קנה, והכא קתני לא קנה. לא ברשות הרבים - ואפילו אם מרד לתוך קופתו נמי לא קנה, דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים, והאקשיא
 57 ואי רובא בו' - בפיסקא לעיל (ע, ב) פרישתי לה. מטייה - כגון בספינה ובחומה גסה. אי הכי - דלא בסימטא מיירי אלא ברשות הרבים, אימא סיפא: אם היה פיקח שוכר
 58 את מקומו. ואי ברשות הרבים היא - ממנא אגר? אלא דאי בסימטא או בחצר השותפין מיירי, דמצי אגר מבני ההוא מבני השותפין. הכי קאמר רבי ינאי ברשות
 59 בעלים בו' - דהאי דקתני "ואם היה פיקח" - מילתא באפי נפשה היא. לאשמעותין דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקחו. ומשפטי קנייה בא
 60 להשמיענו, דמשיכה קונה, ושכירות מקום בהגבהה גבי פשתן.

1 יין וחומץ - ואם תאמר: והא אמר לקמן ב"המוכר את הפירות" (צ, א): הבודק את החבית
 2 להיות מפרשי עליה תרומה, ואחר כך נמצאת חומץ, כל שלשה ימים (הראשונים) -
 3 היא תרומה, מכאן ואילך - ספק, פירוש: שלא תהא תרומתו תרומה. ואמאי? הא לרבנן
 4 אמרינן מין אחד הו' ויש לומר: דהתם טעמא משום דלא נתכון להפריש אלא יין, ונמצא
 5 חומץ, דהוי טעות. אבל נתכין להפריש חומץ -
 6 הוי תרומה. וכן משמע בתוספתא דתרומה (פרק
 7 רביעי). אבל קשה: דאמר ר' יודאש ב"ר אבהו (בבמות
 8 פט, א): התורם קישות ונמצאת מרה - תרומתו
 9 תרומה, ויחזור ויתרם. וכן מן הטמא על הטהור
 10 אמר התם בדבונג תרומתו תרומה, אף על פי
 11 שטעה. ושם פירשתי. מרד הניח על גבי
 12 סימטא קנה - כדאמר ר' אבהו א"ר. אף על פי
 13 שמשויבת המוכר אינה מועלת ללוקח - הכא
 14 שאני, כשמרד ומניח על גבי סימטא, אבל מרד
 15 לוקח - פשיטא, ובוא לא הוה סלקא דעתך
 16 דאמר רבי יודא: שמא לא שמע רבי אלא במרד
 17 לתוך קופתו, אבל על גבי קרקע לא. אף על גב
 18 דמשיכה מועלת בסימטא מושך ברשותו,
 19 בלא משיכה מיהא לא קנה בסימטא.
 20 חצר השותפין קונין זה מזה - משמע מתוך
 21 הלשך שהחצר קונה בלא זכית כליו, ומשמע ליה
 22 דקנה אף בלא משיכה. תא שמע מרד ולא
 23 משך לא קנה מאי לאו בסימטא - וקשה לרבי
 24 אסי. ואם תאמר: דלמא בכליו של מוכר איירי,
 25 ולא הניח על גבי סימטא, ומשום הכי לא קנה ליה
 26 תמיא: אי בכליו של מוכר - הדיכ מנהיג משיכה?
 27 דודאי מנהיג, כמו שאפרש לקמן. ונראה,
 28 דמרדנקט "מרד ולא משך" - משמע דלא מנהיג
 29 מידי אלא משיכה, בולטא קתני: מרד ליה הניח על
 30 גבי קרקע ולא משך.
 31 ואי ברשות הרבים ממנא אגר - אבל בסימטא
 32 מצי אגר מבני ההוא מבני דפתוח להחוא
 33 סימטא. הכי קאמר אי ברשות בעלים היא בר
 34 - כולה הוה מצי לאוקמה ברשות בעלים,
 35 ולפרש: משך מרשות בעלים לסימטא. אלא דלא
 36 הוה שייך לשון "משך", דהוה ליה למימר "הוציא
 37 מרשות בעלים".
 38 כאן ברשות הרבים כאן בסימטא - ואם תאמר:
 39 אם כן, מאי "אפילו"? ויש לומר דהכי
 40 קאמר: לא מביעיא בחצר של שניהם, אלא אפילו
 41 בסימטא נמי קנה.
 31 מסיקה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן, משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא
 32 של שניהן, והגבהה קונה בכל מקום - מאי משך נמי דקתני? מרשות הרבים לסימטא. - אי
 33 הכי, אימא סיפא: אם היה פיקח - שוכר את מקומו, ואי ברשות הרבים, ממנא אגר? - הכי
 34 קאמר: ואם ברשות בעלים היא, אם היה פיקח - שוכר את מקומו. רב ושמואל דאמרי תרויהו:
 כליו

1 הריבנים ויש רשות לבני אדם להניח שם את חפציהם, אף שזהו
 2 מקום השייך לכולם, מכל מקום המוכר מסתלק מזכותו בקרקע זו,
 3 והרי זה כאילו הניחם ברשות הלוקח, וקנה את הפירות בקנין חצר.
 4 רבי זירא תמה על דין זה: **אמר ליה רבי זירא לרבי אסי, שפא לא**
 5 **שמע רבי** – ורבי אסי מרבי יוחנן דין זה, שהלוקח זכה בפירות,
 6 **אלא במועד ונותן לתוך קופתו של הלוקח**, שהכלי של הלוקח
 7 נחשב כחצירו וקונה לו, אבל אם הניחם על קרקע הסימטא אינה
 8 בחצירו ולא קונה. **אמר ליה רבי אסי לרבי זירא, דמי האי מרפנן**
 9 **בדלא מרי אינשי שמענתא** – דומה תלמיד חכם זה כבני אדם שלא
 10 למדו מעולם, וכי באופן שמדד לתוך קופתו של לוקח שעומדת
 11 בסימטא, **מימרא בעי** – האם היה רבי יוחנן צריך להשיענו
 12 שקונה, והלא כליו של קונה זוכים לו אפילו ברשות המוכר, וכל
 13 שכן בסימטא, אלא ודאי כוונתו היתה שקונה אפילו על קרקע
 14 הסימטא.
 15 מסתפקת הגמרא: **קיבלה מיניה** – האם קיבל רבי זירא את תשובת
 16 רבי אסי, שכך היא דעת רבי יוחנן, או **לא קיבלה מיניה**.
 17 **תא שמע, דאמר רבי ינאי** שהיה רבו של רבי יוחנן, כך **אמר רבי**
 18 **בבבא השותפין**, קנין השותפים חפצים זה מזה בקנין חצר. **מאי**
 19 **לאו** – האם אין הכוונה שאם אחד השותפים רוצה להקנות חפץ
 20 לשותפו, מניח את החפץ על גבי ההקצק המשותפת וחבירו זוכה
 21 בו. **ויש ללמוד מזה שהיא הדין לסימטא**, שהיא רשות משותפת
 22 לכל הרוצה להשתמש בה להנחת חפציו, שיכול המוכר להניח
 23 את החפץ הנקנה על גבי קרקע הסימטא, וחבירו זוכה בו.
 24 ומסתבר שכאשר שמע רבי זירא את דברי רבי ינאי הסכים
 25 לתשובת רבי אסי, שדינו של רבי יוחנן עוסק אפילו בהניח על
 26 קרקע ולא רק בתוך קופתו של הלוקח.
 27 דוחה הגמרא: **לא**, אף את הדין של רבי ינאי אפשר לכאר באופן
 28 שהמוכר נותן לתוך קופתו של הלוקח, ולא בהניח על גבי הקרקע.
 29 ומסייעת הגמרא לדחיה זו: **הכי נמי מסתברא** – כך גם מסתבר,
 30 שרבי ינאי דיבר כשנתן לתוך קופתו של לוקח, **דאמר רבי יעקב**
 31 **אמר רבי יוחנן, אם מיד, והניח על גבי קרקע הסימטא, לא קנה**.
 32 ולכאורה קשה **אחדדי** – דינו של רבי יעקב בשם רבי יוחנן סותר
 33 את דינו של רבי אסי בשם רבי יוחנן, וכן את דינו של רבי ינאי,
 34 רבו של רבי יוחנן, **אלא לאו שמע מינה** – בהכרח מוכח מכך,
 35 ש**באן** – הדינים של רבי אסי ושל רבי ינאי עוסקים במועד ונותן
 36 לתוך קופתו של לוקח, ולכן קנה, ואילו **באן** – הדין של רבי יעקב
 37 בשם רבי יוחנן עוסק במועד ונותן על גבי קרקע, ולכן לא קנה.
 38 **שמע מינה** – מוכח מזה שרבי אסי טעה בפירוש הדין ששמע מרבי
 39 יוחנן, ורבי יוחנן דיבר בהניח לתוך קופתו של לוקח, ויש לומר
 40 שרבי זירא לא קיבל את תשובתו של רבי אסי.
 41 הגמרא מקשה ממשנתו על דברי רבי אסי, ומוכיחה מכך שרבי
 42 זירא לא קיבלם: **תא שמע**, שנינו במשנתנו, **מיד ולא משה, לא**
 43 **קנה**. והרי פשוט שמדובר באופן שמדד על גבי קרקע, שאילו מדד
 44 לקופתו של הלוקח אפילו רבי ינאי ורבי יעקב אמרו שקנה, ו**מאי**
 45 **לאו** – האם לא מדובר במשנה כשמדד בסימטא, ואף שהניחם על
 46 גבי קרקע לא קנה, ושלא כרבי אסי האומר שבאופן כזה סובר
 47 רבי יוחנן שקנה, ואם כן מסתבר שרבי זירא לא קיבל את דבריו.
 48 דוחה הגמרא: **לא** – אין הכרח שמדובר בסימטא, אלא יש לכאר
 49 דין זה כשמדד ונותן ברשות הרבים, ושם אפילו נתן לתוך קופתו
 של לוקח לא קנה, כיון שאין לו רשות להניח את קופתו שם.
 50 מקשה הגמרא: **אי הכי**, שהמשנה עוסקת ברשות הרבים, **אימא**
 51 **רישא**, שם שנינו שאם משך הלוקח את הפירות ולא מיד, קנה,
 52 וקשה, **משיכה ברשות הרבים מי קניא** – האם קונה, והא **אפי' ורביא**
 53 **דאמרי תרוניהו** – שאמרו שניהם, קנין משיכה – שמחזיק הלוקח
 54 בחפץ על פי ציווי המוכר, קונה ברשות הרבים, וכן **בבבא השותפין**

1 **ין וחומין, מין אחד הוא** – יין, ויין שנעשה חומץ, הרי הם נחשבים
 2 כאותו המין, וניתן להפריש תרומה ומעשרות מאחד על חבירו.
 3 **רבי אומר**, הרי הם נחשבים כשני מינין, ואם כן משנתנו סוברת
 4 לכאורה כרבי ששני מינים הם, ולכך שניהם יכולים לחזור בהם,
 5 כיון שלא על דעת מין זה עשו המקח, מה שאין כן לדעת חכמים
 6 לכאורה חומץ ויין שוים לחיטים יפות ורעות, שהמתאנה בלבד
 7 יכול לחזור בו.
 8 דוחה הגמרא: אין הכרח להעמיד את משנתנו כרבי, **שאפילו**
 9 **תימא רפנן** – אפילו אם תאמר שמשנתנו סוברת כרבנן שמין
 10 אחד הם, יש לומר שעד **באן לא פליגי רפנן עליה דרבי** – שלא
 11 נחלקו רבנן על רבי **אלא לענין מעשר ותרימה**, שניתן להפריש
 12 מאחד מהם על חבירו, **וכדברי רבי אלעא**, ואף שהחומץ רע הוא מן
 13 היין, מכל מקום חל התרומה, וכדברי רבי אלעא, **דאמר רבי**
 14 **אלעא, מנין לתורם מן הרעה על היפה** – מנין שאם תרם אדם מן
 15 הפירות הרעות על היפות, **שתרומתו תרומה, שנאמר** (במדבר יח לב)
 16 **ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלב ממינו**, כלומר, שאם
 17 תפרישו לתרומה את החלק המשובח, לא תשא עליו חטא,
 18 ומכלל לאו אתה שומע הן, שאם יפריש מן הרע על היפה, ישא
 19 חטא. ומתוך כך יש ללמוד שחל שם תרומה על הרע, וממילא
 20 שוב אין לו תקנה להחליפה או לחזור ולתרום שנית, כיון שכבר
 21 חל שם תרומה על הרע, **שאם אינו קודש, נשואות חטא למה** –
 22 שאם תאמר שאין חל שם תרומה על הרע, אם כן מפני מה יענה
 23 על שהפריש, הרי לא עשה בהפרשתו כלום, וכעת ישוב ויתרום
 24 מן היפה. אלא **מכאן לתורם מן הרעה על היפה, שתרומתו תרומה**.
 25 מסיימת הגמרא את דחייתה: **אכן לענין תרומה סוברים חכמים**
 26 **שיין וחומץ מין אחד הוא, אבל לענין מקח וממכר**, שהתנו על יין
 27 ונמצא חומץ, וכן להפך, **דבבלי עלמא** – בין רבי ובין רבנן מודים
 28 שבטל המקח, כיון **דאימא דניחא ליה בבבא ולא ניהא ליה בבבא**
 29 – שיש שנוח לו ביין ולא בחומץ, **ואימא דניחא ליה בבבא ולא**
 30 **ניחא ליה בבבא** – ויש שנוח לו בחומץ ולא ביין, ואף לדעת
 31 החכמים שמין אחד הם, מכל מקום טעמם שונה, ומשמשים הם
 32 לדברים שונים. מה שאין כן חיטים יפות ורעות שלשניהם שם
 33 אחד וטעם אחד, ומה שביקש הלוקח לקנות אכן קיבל, אלא
 34 שנתאנה מעט.

משנה

35 משנתנו עוסקת באדם הקונה פירות מחבירו, ומבאר ממתי אין
 36 המוכר והלוקח רשאים לחזור בהם: **המוכר פירות לחבירו, אם**
 37 **משך הקונה את הפירות, ואף שעדיין לא מיד את כמותם, קנה,**
 38 ואין אחד מהם יכול לחזור בו מהמקח. אבל אם רק מיד המוכר
 39 את הפירות, ולא משך אותם הקונה, לא קנה. ואם היה הלוקח
 40 שיפך, ורוצה לקנות את הפירות מיד, והפירות היו מונחים ברשות
 41 המוכר, הרי הוא שוכר מהמוכר את מקומן של הפירות, ונעשה
 42 המקום חצירו, וקונה הפירות בקנין חצר.
 43 דין נוסף: הלוקח משתן מחבירו, הרי זה – **הלוקח לא קנה, עד**
 44 **שיטלמנו מקום למקום כדי לטלו לביתו**, ומתוך כך יגיבנהו
 45 ויקנה בהגבהה. ואם היה הפשתן מחובר לקרקע, ותלש הלוקח
 46 אפילו כל שהוא, קנה הלוקח את כל הפשתן.

גמרא

47 סוגייתנו דנה האם 'קנין חצר' מועיל בסימטא: **אמר רבי אסי, אמר**
 48 **רבי יוחנן, מיד המוכר פירות בכליו, והניח אותם על גבי קרקע**
 49 **הסימטא** – כניסה צדדית מרשות הרבים שאינה עשויה להילוך

34 ולכן גם הפירות שבתוכה נשארים בבעלותו, ואם היה זה יין או
 35 שמן, ונשפר, הפסיד המוכר, וכן יכול כל אחד מהם לחזור בו. אך
 36 משעה שנתמלאה המדה, מושאל הכלי ללוקח, ואין הם יכולים
 37 לחזור בהם, וכן אם נשפר היין או השמן, הפסיד הלוקח. במה
 38 דברים אמורים - דין זה שאמרנו עוסק במדה שאינה של שנייה,
 39 אלא שאלו אותה מאדם שלישי.
 40 דין שני: אכל אם היתה המדה של אחד מהן - של המוכר או הלוקח,
 41 ראשון ראשון קנה - כל כמות שנכנסת לכלי המדה, שייכת לבעל
 42 הכלי, ואם כלי המדה שייך ללוקח, זכה מיד בכל מה שנכנס
 43 למדה, אפילו קודם שהתמלא, ואין המוכר יכול לחזור בו. ואם
 44 כלי המדה שייך למוכר, מה שנכנס לתוכו עדיין שייך לו ואין
 45 הלוקח קונה עד שימשוך. במה דברים אמורים, שהפירות שייכים
 46 לבעל הכלי, כשהכלי מונח ברשות הרבים, וכן בקצור שאינה של
 47 שנייה, ולא קיבלו רשות להניח שם כלים למדידת פירות.
 48 דין שלישי: אכל אם המדה השייכת ללוקח או למוכר נמצאת
 49 ברשות המוכר, לא קנה הלוקח עד שיגביהנה - את המדה עם
 50 הפירות, שהגבהה קונה בכל מקום (לעיל פד), או עד שיוציאנה
 51 הלוקח ברשותו של מוכר וימשכנה לרשותו או לסימטא.
 52 דין רביעי: אם היתה המדה של אחד מהם מונחת ברשות הלוקח,
 53 כיון שקבל עליו המוכר למכור את הפירות וקבע את המחיר, קנה
 54 הלוקח, אף אם הפירות בכלי של המוכר ואף אם עדיין לא מדדם,
 55 מפני שחשיבות הכלי מתבטלת לגבי הרשות שבה הוא נמצא,
 56 ונחשבים הפירות ברשות הלוקח. ממשיכה הברייתא את הדין
 57 הרביעי: אם היו הפירות ברשות הלה המופקדים אצלו, כלומר
 58 שהמוכר הפקיד אצל אדם את פירותיו, ומן הסתם הקנה לו
 59 הנפקד את רשותו כדי שיוכל למדוד ולמכור שם את פירותיו, לא
 60 קנה הלוקח עד שקבל עליו הנפקד לייחד את מקום הפירות
 61 ללוקח, או עד שישפוך הלוקח את מקומן של הפירות מהנפקד,
 62 ועל ידי זה קונה הלוקח את הפירות בקנין חצר.
 63 מקשה הגמרא: קתני מיהא - מכל מקום מבואר בדין השני
 64 שבברייתא, שאם היתה המדה של הלוקח, ראשון ראשון קנה,
 65 ומדובר ברשות הרבים, ובקצור שאינה של שנייה,

1 בליו - כלי שלו) של אדם, דינו כחצירו, וקונה לו את החפץ בכל
 2 מקום שהוא מונח, כסימטא או רשות של שניהם, ואפילו ברשות
 3 המוכר, כיון שרשאי להניח שם את כליו, חוץ מרשות הרבים, שאין
 4 לו רשות להניח שם את כליו. ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש
 5 דאמרי תרווייהו, כלי של אדם קונה לו אפילו אם הוא מונח ברשות
 6 הרבים.
 7 אמר רב פפא, לא פליגי - אין כאן מחלוקת בין האמוראים, אלא
 8 כאן - רב ושמואל שאמרו שכלי של אדם אינו קונה ברשות
 9 הרבים, היינו ברשות הרבים ממש, וכאן - רבי יוחנן ורבי שמעון בן
 10 לקיש שאמרו שאפילו ברשות הרבים קונה, כוונתם שקונה
 11 בסימטא, ואמאי קרו לה - ומדוע הם כינו את הסימטא רשות
 12 הרבים, מפני שאין היא ברשות היחיד, שהרי אין לה מחיצות, והיא
 13 דומה יותר לרשות הרבים.
 14 מוכיחה זאת הגמרא מדברי רבי יוחנן עצמו: קמי נמי מסתברא -
 15 כך גם מסתבר, שאין כאן מחלוקת, דאמר רבי אבהו, אמר רבי
 16 יוחנן, בליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו שם,
 17 ויש לדייק שרבי יוחנן עצמו סובר שרק במקום שיש לו ללוקח
 18 רשות להניח את הכלי, כגון בסימטא או ברשות המשותפת
 19 לשניהם, אין - אכן יכול הכלי לשמש כחצירו וקונה לו, אבל
 20 במקום שאין לו רשות להניחו, כגון ברשות הרבים, לא - אין הכלי
 21 יכול לשמש כחצירו, ולבאורה קשה שהרי רבי יוחנן עצמו אמר
 22 שכליו של אדם קונים לו ברשות הרבים, אלא ודאי כוונתו היתה
 23 לסימטא, שמע מינה - אכן מוכח מכך שרבי יוחנן ורבי שמעון בן
 24 לקיש אמרו את דיןם בסימטא ולא ברשות הרבים.
 25 הגמרא מקשה על דברי האמוראים מברייתא: תא שמע, שנינו
 26 בברייתא, לגבי כלי של אדם אחד הנמצא ברשות אדם אחר, ויש
 27 פירות בכלי, באיזה אופן הם נחשבים אצל בעל הכלי, ובאיזה
 28 אופן הם נחשבים אצל בעל הרשות, ארבע מדות - ארבע חילוקי
 29 דינים יש במוכרין וקונים.
 30 דין ראשון: אם היה כלי המדה של אדם זר, ושאלוהו המוכר
 31 והקונה יחד, המוכר שאלו לצורך מדידת הפירות והלוקח שאלו
 32 כדי לשמור בו את הפירות לאחר המדידה עד שיעבירם לכליו,
 33 עד - כל זמן שלא נתמלאה המדה, הרי היא מושאלת למוכר,

אגרות קודש

ביה, ייט אלול, ה'תשי"א
 ברוקלין, נ. י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ וכ"ו הרב"ג שי

שלום וברכה!

מוסיג"פ מכתב מהרה"ג וכ"ו רפאל ברוך טולידנו ממקנאס, שבו מתחנן אשר לרגלי ההירוס
 שעושים החפשים במחנם וציד הנשמות וכ"ו במצודת העלי' לאה"ק ת"ו, אשר מקום המעבר
 הוא בצרפת, ולכן מבקש שנפתח מקום מקלט שם למאות ילדים שיתחנכו שם על טהרת הקדש,
 ומבטיח אשר מצדם מוכנים לעזור בכל האפשר וכ"ו.

ומטובו להודיעני מה דיבר כת"ר שי' אתו ומה דעתו בהנ"ל...

בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

בליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא - אף על גב דברשות הרבים אמרין לעיל דלכולי עלמא לא קנה, התם היינו טעמא - משום דלא נחיא להו לבני רשות הרבים שיניה כליו שם, דנאן פייס ודנאן שביק; אבל ברשות מוכר מבעיא. דאף על גב דאמר רבי יוחנן דכל מקום שיש לו רשות להניחו קנה - דלמא לא אתא למעט אלא רשות הרבים,

אבל מוכר - שזא משאלי לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו. ואם תאמר: ואמאי לא פשיט מדיא דאמר רבי יוחנן לעיל (פד. ב): מרד הגיח על גבי סימטא - קנה. ואסיק לעיל: במרד לתוך קופתו. ודוקא בסמטא, אבל ברשות מוכר - לא ויש לומר: דרבי יוחנן נדקט סימטא - אינו משום דברשות מוכר מיבעי ליה. וכן משמע בגיטין ב'הזורק' (עז, א) דקאמר אהא דתנן: ירק לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת. ודייק: אמאי מגורשת? כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמוע מינה: כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומשני עלה רבי יוחנן: מקום חיקה קני לה, מקום קלתה קני לה. **בגון** שהיה בעלה מוכר קלתה - ואם תאמר: נתי דנותן לה רשות ומשאילה, מכל מקום הא בעי חוקה, כדאמרין ב'השואל' (בבא מציעא צט. ב): כשם שהקרקע נקנה בחסד בשטר ובחוקה כו' כך שכירות קרקע כו' ותיריך רבינו יצחק בן אשר: דאף על גב דאין הדמיון קני לה, דכיון דיש לה רשות להביא קלתה שם - קני לה קלתה. דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו. כמו גבי סימטא, אף על פי שאין סימטא קני לו - מכל מקום הכלי עצמו קונה לו. **לא** בכליו דמוכר - משמע מהבא דמשיכה ומעלת ללוקח בכליו של מוכר, דקתני דקנה כשמוציאה מרשותו. **בכליו** דמוכר אמאי קנה לוקח - דכי היכי דכליו של לוקח לא מנכיל אגב רשות מוכר - הכי נמי אית לן למימר דכליו של מוכר לא מנכיל אגב רשות לוקח. והוי מצי לדחויי. אף על גב דכליו של לוקח לא בטל אגב רשות מוכר, כלי של מוכר בטל אגב רשות לוקח, ונחיא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות, שיתקיים המקט. **משך** תמרון ופועליו - בגוין. ולא גריסין 'חמוריו ופועליו' בריי', דאם כן הוה משמע דמיימי בתמרון ופועליו דלוקח, ולא יתכן, דאם כן בלא פירוק נמי. ואם תאמר: הא דבעי רבי אלעזר בפרק קמא דבבא מציעא (ט, ב) האומר לחבירו 'משוך בתמה זו וקני כלים שעליה' מהו, מי מתניא משיכה דבתמה לאקניי כלים שעליה או לא? תפשוט מהבא דלא מהניא, דקתני: שניחן יכולין לחזור בהו ויש לומר: דהבא כשמשך החמורים, אבל החמורים לא משך, אלא החמורים משכו את החמורים עמקו. אי נמי, התם דוקא מיבעי ליה, דאמר ליה שלע ידי משיכת בתמה יקנה הכלים. אבל הבא דלא מייירי בחכי, אלא דאמר ליה "ול קני גרידא. ומשום הכי לא קנה תבואה במשיכת בתמה.

בין פסק עד שלא מרד בין מרד עד שלא פסק - ואפילו מרד ופסק נמי - שניחן יכולין לחזור, בין שעדיין לא פירקו, אלא נקט הכי משום דבעי לפלוגי בסיפא בין פסק עד שלא מרד, למרד עד שלא פסק. דעודם על צוארם ולא הונחו לרשותו. שהרי לא פירקו, כדמוכח סיפא. דקתני בה פירקו - מכלל דרישא בלא פירקו. אלא הכנסה בעלמא. משמשך והניסין לתוך ביתו קתני. והך משיכה לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. **בין מרד** - דהונחו לרשותו. **עד שלא פסק** - אם באו לחזור קודם פירוק - חזרו, אף על פי שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח. דלא קניא רשותו קודם פירוק, ואפילו משיכה קודם פירוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה, דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח. שהמוכר - שזא יפסוק דמיון יקרים יותר, או הלוקח - ישלם בוול יותר. ומתניתין דקתני: משך ולא מרד קנה - כשפסק קודם משיכה.

מאי לאו ברשות הרבים ממש? - לא, **סימטא**. - והא דומיא דחצר שאינה של שניהם **קתני** - מאי חצר שאינה של שניהם נמי? **דלא דהאי פולה ולא דהאי פולה, אלא דתרווייהו. בעא מיניה רב ששת מרב הונא: כליו של לוקח ברשות מוכר, קנה לוקח או לא? אמר ליה, תניתיה: ירקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה - הרי זו מגורשת. אמר ליה רב נחמן: מאי טעמא פשטת ליה מכהיא דמחו לה מאה עובלי בעובלי? דאמר רב יהודה אמר שמואל: והוא שהיתה קלתה תלויה בה; וריש לקיש אמר: קשורה ואף על פי שאינה תלויה בה; רב אדא בר אהבה אמר: בגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה; רב משרשיא בריה דרבי אמי אמר: בגון שהיה בעלה מוכר קלתו; רבי יוחנן אמר: מקום חיקה קני לה, מקום קלתה קני לה. אמר רבא: מאי טעמא דרבי יוחנן? לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה. **אלא פשוט לה מהא: ברשות מוכר - לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו; מאי לאו בכליו דלוקח?** - לא, **בכליו דמוכר**. - ומדרישא **בכליו דמוכר, סיפא נמי בכליו דמוכר; אימא סיפא: ברשות לוקח, בין שקיבל עליו מוכר - קנה לוקח; ואי בכליו דמוכר, אמאי קנה לוקח?** - **סיפא אתאן לכליו דלוקח**. - ומאי פסקא? - **סתמא דמיתא, בי מוכר מאני דמוכר שכיחי, בי לוקח מאני דלוקח שכיחי. אמר רבא, תא שמע: משך חמוריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו, בין פסק עד שלא מרד ובין מרד עד שלא פסק - שניהן יכולין לחזור בהו;** פירוק**

הוא של מוכר עד שגביחה לוקח, לא שזא בכליו דלוקח ולא שזא בכליו דמוכר. ובי לוקח - קנה לוקח, ואפילו אי הוי בכליו דמוכר ומשני: סיפא אתאן כו'. **ותפתא ומאי פסקא** - כי פסקת את הדבר כן, דלעולם בי מוכר אין מורדין כי בכליו דמוכר, ובי לוקח בכליו דלוקח? בתמיה. ומשני: **סתמא דמיתא כו'** - והיינו שתי מדות מארבע מדות של מוכרין. דהכי קאמר: ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה, משום דדרך למודד שם בכליו דמוכר. ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר, שהרי נתונים בכליו דלוקח. מצאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מנחתו כבוד כן. משך חמוריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבן. בין פסק עד שלא מרד - אם באו לחזור קודם מדידה - חזרו. דבבאי נגדה: לא משיכת תבואה יש, ולא רשות לוקח יש, והך

והך משיכה לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. **בין מרד** - דהונחו לרשותו. **עד שלא פסק** - אם באו לחזור קודם פירוק, דלא קניא רשותו קודם פירוק, ואפילו משיכה קודם פירוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה, דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח. שהמוכר - שזא יפסוק דמיון יקרים יותר, או הלוקח - ישלם בוול יותר. ומתניתין דקתני: משך ולא מרד קנה - כשפסק קודם משיכה.

מאי לאו רשות הרבים ממש - ואפילו הכי קתני דאם היתה מדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה. אלא: כליו של לוקח ברשות הרבים קונה, וקשיא למאן דאמר חוץ מרשות הרבים, ולרבי אבהו אמר רבי יוחנן. **אלא דתרווייהו** - חצר השותפין. כליו של לוקח ברשות מוכר - כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח, או מרד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח, והבית של מוכר הוא. קנה לוקח - כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח. או לא קנה - דרשות עיקר, והכלי בטל לגבי הרשות. תניתיה - משנה היא בגיטין, בפרק 'הזורק' (עז, א). לתוך חיקה - כלומר, על בגדיה שהיא מלובשת. קלתה - סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצינוריות. הרי זו מגורשת - דקנה לה קלתה ברשות המגרש. דמתו [לה] מאה עובלי בעובלא - כלומר, שדו בה נרגא, מאה הכאות במשקל ששמו עכלא, ששיברו השמע הזה. דבפרק 'הזורק' פרכין: שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח? ומתריצו כל הני אמוראי התם, דלא תילף מינה. תלויה בה - ואינה נגדרת בקרקע. ולכך קונה לה קלתה, דדמי להגבהה שקונה בכל מקום. תלויה בה - היינו קשורה ותלויה. קשורה אף על פי שאינה קשורה. בין ירכותיה - ואף על פי שמונחת בקרקע - אין מקפיד על מקום מושב אשתו, ועד עכשיו היה אותו מקום קני לה. מוכר קלתו - לכך אינו מקפיד על מקומו, שיש לו בית לכך. כך פירשה רבינו מנחתו כבוד במסכת גיטין. לא על פקום חיקה - כשנגררין בגדיה על הקרקע. **אלא פשוט לה מהא** - דלא קנה. **מאי לאו בכליו דלוקח** - שמדודו בו בבית מוכר, ואפילו הכי לא קנה לו כליו. ומשני: לא בכליו דמוכר - ומשום הכי לא קנה לוקח עד שגביחה, דבביתו לא נפק מרשותיה דמוכר כלל. ומקשיני: **מודרישא בכליו דמוכר כו'** - ולפי סדר התוספתא איבא לאקשויי הכי: ומדיסיפא בכליו דמוכר רישא נמי בכליו דמוכר. ואי בכליו דמוכר **אמאי** קנה לוקח - לדידך דאזלת בתר כלי, ולא מבטלת ליה אצל הרשות שהוא בתוכו - אם כן אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר? הא אבתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל אלא ודאי בתר רשותו אזלינן ולא בתר כלי. והלכך, בי מוכר - הרי הוא של מוכר עד שגביחה לוקח, לא שזא בכליו דלוקח ולא שזא בכליו דמוכר. ובי לוקח - קנה לוקח, ואפילו אי הוי בכליו דמוכר ומשני: סיפא אתאן כו'. **ותפתא ומאי פסקא** - כי פסקת את הדבר כן, דלעולם בי מוכר אין מורדין כי בכליו דמוכר, ובי לוקח בכליו דלוקח? בתמיה. ומשני: **סתמא דמיתא כו'** - והיינו שתי מדות מארבע מדות של מוכרין. דהכי קאמר: ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה, משום דדרך למודד שם בכליו דמוכר. ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר, שהרי נתונים בכליו דלוקח. מצאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מנחתו כבוד כן. משך חמוריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבן. בין פסק עד שלא מרד - אם באו לחזור קודם מדידה - חזרו. דבבאי נגדה: לא משיכת תבואה יש, ולא רשות לוקח יש, והך

והך משיכה לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. **בין מרד** - דהונחו לרשותו. **עד שלא פסק** - אם באו לחזור קודם פירוק, דלא קניא רשותו קודם פירוק, ואפילו משיכה קודם פירוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה, דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח. שהמוכר - שזא יפסוק דמיון יקרים יותר, או הלוקח - ישלם בוול יותר. ומתניתין דקתני: משך ולא מרד קנה - כשפסק קודם משיכה.

פירוק

56 מקום חיקה ולא על מקום קלחתה.
 57 כיון שהתבאר על פי דברי כל האמוראים שמהמשה אין ראייה
 58 שכלי של לוקח קונה ברשות מוכר, מסיים רב נחמן את שאילתו,
 59 מדוע לא פשט רב הונא את הספק ממקום אחר: אלא פשוט לה
 60 מהברייתא של ארבע מדות במוכרים שהובאה לעיל (א"ע),
 61 המוכר, לא קנה הלוקח את הפירות עד שיגביהנה, או עד שיוציאנה
 62 מרשותו במשיכה, מאי לאו - האם לא מדובר גם באופן שהפירות
 63 נמדדו בבליהן דלוקחה, ומכל מקום לא קנה עד שיגביה או ימשוך,
 64 והיינו כיון שכלי של לוקח ברשות מוכר אינו קונה.
 65 דוחה הגמרא: לא, יתכן שדין זה עוסק באופן שהפירות הונחו
 66 בבליהן דמוכר, ולכן לא קנה הלוקח עד שיגביה, אבל בכליו של
 67 לוקח באמת קונה מיד.
 68 מקשה הגמרא על הדחייה: ולדבריה, מדרוישא - בדין השלישי,
 69 עוסקת בבליהן דמוכר, מסתבר שהסיפא נמי עוסקת באופן
 70 שהפירות נמצאים בבליהן דמוכר, ואם כן אימא סיפא, בדין הרביעי,
 71 שם מבואר שאם היו הפירות ברשות לוקחה, כיון שקיבל עליה המוכר
 72 למוכרם לו קנה הלוקח, ואי מדובר שהפירות בבליהן דמוכר, אמאי
 73 קנה לוקחה, הלא כשם שכלי של לוקח קונה אף ברשות המוכר,
 74 כיון שהכלי לא מתבטל לרשות שבה הוא מונח, כך גם הכלי של
 75 המוכר שמונח ברשות הלוקח לא יתבטל לגבי הרשות, וכיון
 76 שהפירות נחשבים ברשות המוכר, לא יקנה הלוקח, אלא ודאי
 77 מוכח מכאן שהולכים אחר הרשות, וכמו שרצה רב נחמן לפשוט
 78 מהברייתא שכליו של לוקח ברשות המוכר אינם קונים לו.
 79 מתרצה הגמרא: לעולם אפשר לומר שאין הכלי מתבטל לגבי
 80 הרשות, ואין הרישא והסיפא עוסקים באותו ענין, אלא ברישא
 81 שכתוב שברשות מוכר אין הלוקח קונה עד שיגביה, מדובר
 82 שהפירות מונחים בכלי של מוכר, אבל בכלי של הלוקח היה קונה,
 83 והסיפא האומרת שברשות לוקח קנה לוקח, אוקחה - באה ללמד
 84 את הדין לאופן שהיו הפירות בבליהן דלוקחה, שכיון שהיה כלי
 85 הלוקח ברשות הלוקח, קנה. ואין לפשוט מכאן שבאופן שהיו כלי
 86 הלוקח ברשות המוכר לא קנה.
 87 שואלת הגמרא: ומאי פסקא - מנין לך להחליט כך ולומר
 88 שברישא מדובר בכלי המוכר ובסיפא בכלי הלוקח. משיבה
 89 הגמרא: פסקא דמילתא - סתמם של דברים כך הוא, כי מוכר ו-
 90 ברשות המוכר, מאני דמוכר שכיחי - מצויים כליו של המוכר, כי
 91 לוקחה, מאני דלוקחה שכיחי - מצויים כליו של לוקח. ולפי זה מבואר
 92 בברייתא, שפירות שנמצאים ברשות לוקח קונה הלוקח כיון
 93 שבדרך כלל המדידה היא בכלי של לוקח, ופירות שנמצאים
 94 ברשות מוכר אין הלוקח קונה כיון שבדרך כלל המדידה היא
 95 בכלי של מוכר.
 96 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא אחרת: אמר רבא, תא
 97 שמעו, מוכר פירות שהוביל את סחורתו על ידי חמרים המנהיגים
 98 את החמור שהסחורה טעונה עליו, או פועלים שנושאים את
 99 הסחורה על גבם, אם משך הלוקח את חמורו ופועליו של המוכר
 100 עם הפירות שעליהם והכניסן לתוך ביתו, אין משיכה כזו נחשבת
 101 כקנין, ולכן בין אם המוכר פסק עם הלוקח את המחיר, עד שלא
 102 מיד את כמות הסחורה, אלא הכניסם כשהם טעונים ולא פרק את
 103 הסחורה מעליהם, שבזה יש חסרון שכיון שלא מדד לא היתה
 104 הנחה ברשות הלוקח, וכין אם פרק הלוקח את הסחורה מעליהם
 105 וקיד את כמות הפירות והניחם ברשותו, עד שלא פסק המוכר את
 106 המחיר שישלם הלוקח עבורם, שבזה החסרון הוא בכך שעדיין לא
 107 נפסק המחיר, ולא גמרו בדעתם לקנות, שנייה - המוכר והקונה
 108 יכולין לחזור בתו.

1 מאי לאו - האם אין הכוונה שהיה הכלי של הלוקח ברשות הרבים
 2 ממש, ומוכח שכלי של לוקח קונה אפילו ברשות הרבים, ושלא
 3 בדברי האמוראים שכלי של אדם קונה לו רק במקום שהוא רשאי
 4 להניחו. מתרצה הגמרא: לא - אין כוונת הברייתא שהיה הכלי
 5 ברשות הרבים, אלא בסימטא, ששם רשאי כל אדם להניח את
 6 כליה.
 7 מקשה הגמרא: כיצד אפשר לפרש שכוונת הברייתא לסימטא,
 8 והא רשות הרבים דיקא דחצר שאינה של שניהם קתני - והרי
 9 התנא כתב 'ברשות הרבים, ובחצר שאינה של שניהם' משמע
 10 שהם דומים זה לזה, וכשם שבחצר שאינה של שניהם אינם
 11 רשאים להניח כלים, כך ברשות הרבים המוכרת שם אין להם
 12 רשות להניח כלים, ואין יתכן שכוונתו לסימטא, ששם רשאים
 13 להניח את כליהם. מתרצה הגמרא: מאי דחצר שאינה של שניהם,
 14 נמי - גם זה אינו כמשמעו, אלא דלא דחאי כולה ולא דחאי כולה
 15 - שאין כל החצר שייכת למוכר לבד ולא ללוקח לבד, אלא
 16 דתרווייהו - של שניהם, שהם שותפים בה, והרי היא כסימטא שיש
 17 לשניהם רשות שימוש בה, ולא קשה על האמוראים הסוברים
 18 שאין כלי של אדם קונה לו במקום שאינו רשאי להניחו.
 19 הגמרא דנה האם כלי של לוקח הנמצא ברשות המוכר קונה
 20 ללוקח: קנא מיניה ו-שאלו רב ששית מרב הונא, בליה של לוקחה
 21 המונח ברשות המוכר, והניח המוכר את הפירות בכלי הלוקח,
 22 האם אין כמי שהניח את הפירות בחצירו של הלוקח, וקנה
 23 הלוקח, או שלא קנה, כיון שהכלי של הלוקח בטל לגבי רשותו של
 24 המוכר.
 25 אמר ליה רב הונא, הנייתיה - שינוי דין זה במשנה בגיטין (עו). לגבי
 26 נתינת גט, שאם ורקו לה הבעל לתוך חיקה - על בגדיה שהיא
 27 לבושה בהם, או לתוך קלחתה - סל שלה שמניחה בו מחטים וכלי
 28 סוויה, הרי זו מגורשת. ומוכח שאף שהבית שייך לבעל, מכל מקום
 29 נתינת הגט בקלתה נחשבת כנתינת לרשותה, והוא הדין שכלי
 30 הלוקח הנמצאים ברשות המוכר אינם בטלים, אלא קונים ללוקח.
 31 אמר ליה רב נחמן לרב הונא, מאי מעמיא פשטת ליה מההיא - מה
 32 הטעם שפשטת את ספיקו של רב ששת מהמשה במסכת גיטין,
 33 שאין זו ראייה טובה, דמחו לה מאה עובלי פועליה - שכבר היכו
 34 ראייה זו מאה הכאות במשקולת של ברזל, כלומר, דחו במסכת
 35 גיטין (עח) את הראייה בכמה אופנים, כפי שיבואר להלן.
 36 דאמר רב יהודה אמר שמואל בדחיית ראייה זו, והוא - דין זה נאמר
 37 באופן שהיתה קלחתה תלויה פה - באשה, ואינה נגררת על הארץ,
 38 ונמצא שהאשה הגביהה את הגט על ידי הסל והגבהה קונה בכל
 39 מקום, וגם ברשות הבעל, ולכן היא מגורשת.
 40 וריש לקיש אמר, שבמשנה מדובר שקלתה היתה קשורה בה, ואף
 41 על פי שאינה תלויה פה, אלא נגררת על גבי קרקע, דכיון שהסל
 42 קשור בה הרי הוא כגופה ומתגרשת בנתינת הגט בקלתה, כשם
 43 שמתגרשת בנתינת הגט בידה, אף שהיא עומדת ברשות הבעל.
 44 רב אדא בר אבהו אמר, כגון שהיתה קלחתה מונחת לה בין ירכותיה
 45 - בין רגליה, כשהיא יושבת על גבי קרקע, וכיון שאין אדם מקפיד
 46 על מקום מושב אשתו, נמצא שהכלי מונח במקום שיש לה רשות
 47 להניחו, ולכן הוא קונה לה את הגט.
 48 רב מששאיא פריה דרבי אמי אמר, כגון שהיה פועל מוכר קלתות,
 49 ויש לו מקום מיוחד לקלתות וקלתה מונחת ביניהם וכיון שאין
 50 הבעל מקפיד על מקומו, הרי זה כאילו קלתה מונחת במקום
 51 השייך לה.
 52 רבי יוחנן אמר, טעם המשנה הוא מפני שמקום חיקה ו-מקום
 53 בגדיה כשנגררים על הארץ קניי לה, וכן מקום קלחתה קניי לה,
 54 והרי זה ככלי הלוקח ברשות הלוקח, ולכן קונה שם את גיטה.
 55 ואמר רבא מאי מעמיא דרבי יוחנן, לפי שאין אדם מקפיד לא על

53 מהברייתא של 'ארבע מידות': תַּנְּן הָתָם (קידושין כו.) נְּכֻסִים שֵׁשׁ לָהֶן
 54 אַחֲרֵיהֶן - קרקעות, נְּקִינֵן בְּכֶסֶף - שמשלם הלוקח למוכר, וּבְשֵׁטֶר
 55 - שכותב המוכר ללוקח 'שדי מכורה לך' ומוטר לו את השטר,
 56 וּבְחֻקָּהּ - כשעושה הלוקח מעשה של בעלות בקרקע, כגון שנעל,
 57 גדר או פרץ. ונכסים שֵׁשׁ לָהֶן אַחֲרֵיהֶן - מטלטלין, אִין נְּקִינֵן אֵלֵּא
 58 בְּמִשְׁכָּה, שמושך את החפץ לרשותו או לרשות שיש לו חלק בה,
 59 כסימטא או חצר השותפים. ועל משנה זו נאמרה המימרא הבאה:
 60 בְּסוּרָא מִתְּנֵוּ לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא - אמרו מימרא זו מְּשִׁמְיָה דְּרַב חֲכַמָּא,
 61 וּפְּסוּמִקְדִּיטָא מִתְּנֵוּ לָהּ מְּשִׁמְיָה דְּרַב כְּהֵנָא, וְאִמְרֵי לָהּ מְּשִׁמְיָה דְּרַבָּא,
 62 וכך אמרו, לֹא שָׁנוּ שְׁמַטְלָטְלִין נְּקִינִים בְּמִשְׁכָּה, אֵלֵּא בְּדְּבָרִים
 63 שְׁמַחְמַת כּוּבְדִים אִין דְּרָבִין לְהַגְבִּיהַּ אוֹתָם, אֲכַל דְּבָרִים קְלִים שְׁדָרְבִין
 64 לְהַגְבִּיהַּ, כְּהַגְבִּיהַּ אִין - אכן הם נקנים, אבל בְּמִשְׁכָּה, לֹא.
 65 הגמרא מקשה על דין זה מתוספתא: יְתִיב | -ישבו אֲבִי, וְקָאָמַר לְהָא
 66 שְׁמַעְתָּא, שדברים שדרכם בהגבהה אינם נקנים במשיכה. אִיתְּיָבִיהּ
 67 רַב אֲדָא בַר מִתְנָה לְאֲבִי, שֵׁנִינוּ בְּתוֹסְפַתָּא (ביק פ"ט ה"ח), הַגִּבְנָב כִּים
 68 | -ארנק) בְּשֶׁבֶת וְהוֹצִיאָו מִרְשׁוֹת הַגִּבְנָב לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, תְּיִיב לְשַׁלֵּם
 69 את הגניבה, ואף שהתחייב גם מיתת בית דין על הוצאת הארנק
 70 מרשות היחיד לרשות הרבים, ואדם המתחייב על מעשהו עונש
 71 חמור כמיתה אינו מתחייב על אותו מעשה גם עונש קל כממון,
 72 מכל מקום כאן הוא חייב בתשלום, לפי שְׁכַבְרָךְ נִתְחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמֵי
 73 שְׁנֵינְיָה כְּשֶׁהִגְבִּיהָ את הארנק ברשות הבעלים, קוֹרֵם שְׁכַבְרָא לְיָדֵי
 74 אִיסוּר שְׁבֶת בהוצאת מרשות לרשות, וכיון ששני החיובים לא
 75 חלו בבת אחת, התחייב בעת ההגבהה בחיוב ממוני על הגניבה,
 76 ובעת ההוצאה התחייב מיתה. אבל אם לא הגביה את הארנק,
 77 אלא הִיָּה מְּנַדָּר את הארנק וְיוֹצֵא, מְּנַדָּר וְיוֹצֵא, עד לרשות הרבים,
 78 פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם על הגניבה, שְׁחֲרִי אִיסוּר שְׁבֶת שְׁמַחְיִיבו מִיתָה
 79 וְאִיסוּר נְּיָבָה שְׁמַחְיִיבו מִמּוֹן כְּאִין כְּאִהֲדִי. מְּסִיִים רַב אֲדָא בַר מִתְנָה
 80 את קושייתו: וְהָרִי כִים, דְּבַר הַגְּבִיָּה הוּא - שהדרך להגביהו, שהוא
 81 דבר קל, וְאִפִּילוּ חֲבִי קִנֵּי בְּמִשְׁכָּה, כמבואר בברייתא שרק מחמת
 82 שהתחייב מיתה במעשהו אינו מתחייב בתשלומים, ושלא
 83 כמימרא שהביא אבִי, שדבריו שדרכם בהגבהה אינם נקנים
 84 במשיכה.
 85 אֲמַר לִיה אֲבִי, הברייתא עוסקת בְּמִיתָנָא - ברצועה, כלומר בכיס
 86 שיש בו רצועה, ואפשר לגרור על ידה את הכיס, ולכן נקנה
 87 במשיכה. המשׁיך רב אדא בר מתנה והקשה: אֲנָא נְּמִי בְּמִיתָנָא קָא
 88 אֲמִינָא - אף אני דיברתי בכיס שקשור ברצועה, ומה בכך, והלא
 89 סוף סוף הכיס קטן ודרכו בהגבהה, ומדוע נקנה במשיכה. אֲמַר לִיה
 90 אֲבִי, כּוּוֹנֵי הִיתָה שֶׁהַבְּרִיתָא עוֹסֶקֶת בְּמִדֵּי דְּבָעֵי מִיתָנָא - בדבר
 91 הצריך רצועה, כלומר, בכיס גדול מאד שצריך רצועה כדי
 92 למושכו, ואין דרכו בהגבהה, ולכן נקנה במשיכה.
 93 הגמרא מקשה מהברייתא של 'ארבע מידות' על מימרא זו: תָּא
 94 שְׁמַע, שֵׁנִינוּ בְּרִיתָא (פג.) לגבי ארבע מידות במוכרים, בדין
 95 השלישי, אם המדה עם הפירות נמצאת בְּרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, לֹא קָנָה
 96 הלוקח עד שִׁנְיָבִיהֶנָּה אוּ עַד שְׁיוֹצֵאָנָה מִרְשׁוֹתָו בְּמִשְׁכָּה, אֵלֵּמָא -
 97 מוכח מכך שכתבה הברייתא את שני האופנים, דאף מִדֵּי דְּבַר
 98 הַגְּבִיָּה, כמו כלי המדה עם הפירות, אִי בְּעֵי - אם ירצה לקנות
 99 בְּהַגְּבִיָּה, קִנֵּי לִיה, וְאִי בְּעֵי בְּמִשְׁכָּה גַם כֵּן קִנֵּי לִיה, ומוכח שאף דבר
 100 שדרכו בהגבהה נקנה במשיכה.
 101 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, לְאֲדָרְדִין קִתְּנֵי - שנתה
 102 הברייתא דין זה בשני כלים שונים, שאם כלי זה הוא מִדֵּי דְּבַר
 103 הַגְּבִיָּה, יקנה אותו הלוקח בְּהַגְּבִיָּה, ומִדֵּי דְּבַר מְּשִׁכָּה, בְּמִשְׁכָּה,
 104 אך בדבר שדרכו בהגבהה לא תועיל משיכה.

1 אבל אם פִּירְקֵן - פרק הלוקח או המוכר את הפירות מעל
 2 החמורים או הפועלים, וְהִנְיָנֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ של הלוקח, אף שעדיין
 3 לא קנה, מכל מקום אם לאחר ההכנסה לבית פִּסְק המוכר את
 4 מחיר הסחורה, עַד שְׁלֵא מְּדָר - אף שעדיין לא מדד, אִין שְׁנִיָּה
 5 יְּבֻלִין לְהוֹדוּ בָּהּ, שכיון שהפירות כבר בבית הלוקח, מיד כשנקבע
 6 מחיר הסחורה קנה אותם הלוקח בקנין חצר, ואין המדידה
 7 מעכבת, כמבואר במשנה (פד.) ואם מְּדָר המוכר את הפירות עַד שְׁלֵא
 8 פִּסְק את מחירם, אף שהם ברשות הלוקח, שְׁנִיָּה יְּבֻלִין לְהוֹדוּ בָּהּ,
 9 וכטעם שיבואר להלן. ומכל מקום מבואר בברייתא שאם פרסם
 10 ופסק את מחירם, אף שלא מדדס והם בכליו של המוכר, קנאם
 11 הלוקח בקנין חצר, ויש לדייק, וּמְכַר דְּבָלֵיו דְּמוֹכֵר הַנְּמַצִּים בְּרְשׁוֹת
 12 לֹקְחָא, לֹא קָנָה המוכר, כלומר אין הכלי של המוכר מעכב את
 13 הקנין, כיון שהוא מתבטל לגבי רשות הלוקח, אם כן בְּלִי דְּלֹקְחָא
 14 נְּמִי, כשהם בְּרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, לֹא קָנָה הלוקח, כיון שהכלי מתבטל
 15 לגבי רשות המוכר, ומכאן רצה רבא לפשוט את ספיקו של רב
 16 ששת, שכלי של לוקח ברשות מוכר לא קונה.
 17 הגמרא דוחה את ראיית רבא: אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, באמת יתכן
 18 שכליו של לוקח ברשות המוכר קונים, ובברייתא מדובר בְּאֹפֶן
 19 שְׁשִׁפְכֵן הלוקח על קרקע ביתו, ופִּירְקֵי הֵינּוּ שְׁפִירְקֵן לְשַׁפְּכֵם על
 20 הקרקע, וקנאן בקנין חצר, ולא מוכח מכאן שהכלי מתבטל
 21 לרשות שהוא נמצא בה.
 22 אֲקִפָּה | -הקפידו רְבָא על דחיה זו, ואמר, מִדֵּי 'שְׁפָכֵן' קִתְּנֵי - וכי
 23 נאמר בברייתא ששפר את הפירות, והרי 'פִּירְקֵי' קִתְּנֵי, והיינו
 24 שפרק את הפירות מעל גבי החמורים והפועלים כמות שהם, בתוך
 25 השקים של המוכר, ואף על פי כן קנה, ומוכח שהכלי מתבטל
 26 לרשות שהוא נמצא בה.
 27 הגמרא דוחה את ראיית רבא באופן אחר: אֵלֵּא אֲמַר מַר בַּר רַב
 28 אֲשִׁי, מדובר בברייתא בְּמִתְאָבְלֵי דְּתוֹמֵי - בחבילות של שומים
 29 שאין דרך להניחם בשקים, ומיד כשפרסם מעל החמורים
 30 והפועלים הם מונחים ברשות הלוקח ממש, וקנאם בקנין חצר,
 31 ואין ראייה מהברייתא שהכלי בטל לרשות שהוא נמצא בה.
 32 הגמרא מבארת את האמור בברייתא שאף כשפרקו את הפירות
 33 בבית הלוקח, אם לא פסק את המחיר לא קנה: אֲמַר לִיה הוֹנָא בְּרִיה
 34 דְּמִוּרָא וְזִמְרָא לְרִבִּינָא, מְּכַדִּי 'פִּירְקֵן' קִתְּנֵי - כיון שהברייתא עוסקת
 35 באופן שפרק את הפירות בבית הלוקח, מַה לִּי אם פִּסְק את מחירם
 36 וְמָה לִּי לֹא פִּסְק, והרי כיון שהמוכר הסכים למוכרם לו, והם
 37 בחצירו, יש לו לקנותם. אֲמַר לִיה רַבִּינָא, אם פִּסְק המוכר את
 38 המחיר, סְּמָכָא דְּעִתִּיהּ - גמר כל אחד מהם בדעתו לקיים את
 39 המקח. אך אם לֹא פִּסְק, לֹא סְּמָכָא דְּעִתִּיהּ של אחד מהם, שהמוכר
 40 חושש שלא ירצה הלוקח לשלם כמה שידרוש, והלוקח חושש
 41 שידרוש המוכר סכום גבוה ממה שבדעתו לשלם.
 42 הגמרא שבה לדון בענין כליו של לוקח ברשות מוכר: אֲמַר לִיה
 43 רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע, דְּרַב וְשְׁמוּאֵל דְּאֲמַרִי תְּרִוּיָהוּ, בְּלִי שֵׁל
 44 אֲדָם קוֹנָה לֹא בְּכַל מְּקוֹם, והלשון 'בכל מקום' לְאֲתוּיָי מָא - איזה
 45 מְּקוֹם הִיא באה לרבות, האם לֹא לְאֲתוּיָי כליו של לוקח בְּרְשׁוֹת
 46 מוֹכֵר, שְׁקוֹנִים לְלֹקְחָא. דוחה הגמרא: אכן הכוונה לרבות כליו של
 47 לוקח ברשות מוכר, אולם הָתָם, בדברי רב ושמואל, מדובר דְּאֲמַר
 48 לִיה המוכר יָיִל קִנֵּי - 'לך וקנה לך את הפירות', וכיון שכוננת
 49 המוכר לתת לו רשות להשתמש בחצר, יכול לקנות בכליו, ואילו
 50 רב ששת הסתפק באופן שהמוכר לא אמר כלום, האם כליו של
 51 הלוקח קונים לו ברשות המוכר.
 52 הגמרא מביאה מימרא בדיני קנינים, ותקשה עליה להלן

1 **ומדבלין** של מוכר ברשות לוקח לא קנה בו - ואם תאמר: מנא ליה דמתורת רשותו
2 קנה? דלמא מתורת משיכה קנה, דהא משיכה מועלת בכליו של מוכר,
3 כדמפרש לעיל ויש לומר: הדבא דייק דמתורת רשותו קנה. כדפירש לעיל בקונטרס, דפירקן
4 והכניס לתוך ביתו משמע בין מוכר בין לוקח. ואם תאמר: בלא פירקן נמי, כיון שהכניס -

5 ליקני, דליביטל אגב רשות לוקח ואומר רבינו
6 יצחק: דרוקא כלי הוא דבטיל אגב הרשות, אבל
7 בהמה - לא.

8 **אבל** דברים שדרכן בהגבהה אין נקנין אלא
9 בהגבהה - דהא דפריך ב"מ שמת' (בבא
10 בתרא קנא, א) גבי מלוגא דשטרי: והא לא משך
11 ודחוק לומר שזדיה כל כך הרבה שטרות שלא היה
12 דרכן להגביה בלא לאו דרוקא נקט משך, אלא

13 כלומר: הוא לא הגביה. **והא** כיון דבר הגבהה
14 הוא בו - לא פריך להאי ליטנא דמשני בריש
15 "אלו נערות" (כתובות לא, ב) כשצירף ידו למטה
16 ממשלה וקבלה, ולא קנה מטעם משיכה אלא

17 מטעם חצר, וידו חצרו. אלא להחזיק ליטנא
18 דהתם דקני משום משיכה פריך, ואם תאמר: וחיכי
19 סלקא דעתך דמיירי בבסי דבר הגבהה הוא - אם
20 כן הדין מחייב לענין שבת? דהא אין דרך הרצאה
21 בכך, כדדייק בריש "אלו נערות" (שם) אי בוטרי

22 - אין דרך הרצאה בכך, אלא במציעי ויש לומר:
23 דיש דברים שדרך הרצאה בכך לענין שבת,
24 ואפילו הכי לענין קנין אין נקנין אלא בהגבהה,
25 שדרכן להגביה. אי נמי: במגור דרך מחתרת, דהוי

26 דרך הרצאה. אי נמי: הוה ליה למימר "ולטיעמיך".
27 **לצדדין** קתני - תימה לרבינו שמשון בן
28 אברהם: אמאי לא מוקי לה בכלים
29 שאין דרכן להגביה, שגם זון נקנין בהגבהה,
30 כדמשמע לעיל דאוקמינן במידי דבעי מיתנא,

31 וקתני: הוגנו כיס בשבת - חיוב, שכבר נתחייב
32 בגניבה, דהיינו בהגבהה.

אטו

1 **ויוצא** פטור, שהרי איסור שבת ויגביה באין פאחד; וְהָרִי פִּיּוּם דְּבַר הַגְּבֵהָה הוּא, וְאִפְּלוּ
2 הָכִי קֵנִי בְּמִשְׁכָּה אִמְר לִיה: בְּמִיתְנָא. - אָנָּא נִמִּי בְּמִיתְנָא קָא אִמְיָנָא אִמְר לִיה: בְּמִדִּי
3 דְּבָעִי מִיתְנָא. תָּא שְׁמַע: בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר - לֹא קֵנָה עַד שְׁיַגְבִּיהֶנָּה או עַד שְׁיִוְצִיאֶנָּה בְּרִשׁוֹתוֹ;
4 אֲלָמָא, מִיָּדִי דְּבַר הַגְּבֵהָה, אִי בָעִי - בְּהַגְבֵּהָה קֵנִי לִיה, וְאִי בָעִי - בְּמִשְׁכָּה קֵנִי לִיה אִמְר רַב
5 נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לְצַדִּיָן קֵתְנִי, מִיָּדִי דְּבַר הַגְּבֵהָה - בְּהַגְבֵּהָה, מִיָּדִי דְּבַר מִשְׁכָּה - בְּמִשְׁכָּה.

6 **הא**

7 שמו המוכר יעלה בדמיקו, והלוקח יזיל בדמיקו, שהרי אין דמיקו קצובין. התם דאמר ליה - מוכר: "זיל קני" - אני רוצה שיקנה לך כלך, כדמנא דמושיל ליה מקום הנחת כליו
8 דמי, כי קמביעאי לך - סתמא. תנן התם - בפרק קמא דקרושין. שיש להן אחריות - שקיימין לעולם. בכסף - במתן מעות. בשטר - אם כתב לו "שדי מכורה לך" או "נתונה לך"

9 ומסר לו את הסטר. ובחוקה - נעל וגורד ופרץ כל שהוא. והתם יליף טעמא מקראי. ושאין להם אחריות - מטלטלי. במשיכה - שמושכן לרשותו, ולא לרשות שיש לו חלק בו, כגון
10 סימנא וחצר השותפין. וכל שכן בהגבהה, והגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר. דמשגיחהה הניחה ברשותו, אפילו בלא משיכה. כן ריאה ליה. למה שמעתי - לא לקמייהו, האי "לא
11 שמינא דרבין להגביה" - שכתבין. שריבן להגביה - דברים קליים. הוגנו כיס בשבת - והוציא רשות הרבים. חיוב - כדמלומין. וליכא ליכא ברבבה מנייה, דליכא

12 הכא שתי רשעיות ביחד. שכבר נתחייב בגניבה - משעת הגבהה. והגבהה בכל מקום קונה, ואיסור שבת ליכא עד שעת הרצאה. היה מגיד - בקרקע, והגבהה ליכא, ולא קני ליה
13 אלא בשניו רשות, שמשכנה לרשותו. פטור - מן התשלומין, דקם ליה ברבבה מנייה, וכתבי "כדי רשעתו" (דברים כה) - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום
14 שתי רשעיות. שהרי איסור שבת וחייב גניבה באין כחד - דבשעת הרצאה חוץ קנייה, ונתחייב בסקילה. ובכתובות בפרק "אלו נערות" פריקין: דמשיכה להיכא? אי לרשות הרבים

15 - איסור שבת איכא, איסור גניבה ליכא ומוקמינן לה כשצירף ידו למטה ממשלה וקבלה, וידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה וקניא ליה, ולא בטלה לגבי רשות הרבים
16 לגבי קנייה, וכן באן איסור) שבת וגניבה באין כאחד. והך קנייה לא משום הגבהה היא, אלא משיכה לתוך ידו, שהרי ידו סמוכה בתוך שלשה לקרקע. ואת דמיק ליה התם בעינן
17 רשות הרבים, ולענין גניבה מיקנא קני. ולענין שבת הוי רשות הרבים כרבי אלעזר. והא כיס דבר הגבהה הוא - ואפילו הכי, אי לאו משום איסור שבת - הוה קני ליה במשיכה,

18 בגון אם היה מגור ויוצא בחול. אמר ליה במיתנא - כך השיבו תסם. וסבור רב אדא דכיס קטן הוא, ותמה על תירוצו זה. ואמר ליה: אנא נמי מיתנא קאמינא לך. דאף על גב דאיכא
19 ביה מיתנא - דרכו להגביה הוא. אמר ליה דהוי למיתנא קאמינא לך - כיס גדול מאד. וכך שיטת הגמרא נבונה. וכך מצאתי הנחת רבינו זקני מנחתו בבבלי. או עדי שיוציאנה -
20 היינו משיכה. אלמא מידי דבר הגבהה - דבר קל. לצדדין קתני - עד שייגביהנה אם דבר קל הוא, או עד שיוציאנה אם דבר כבד הוא. ולפי ענינו דעתו נראה לי הוה מצי לתרוצי:
21 הכא במידי דבר משיכה עסקינן, הלכך, אי בעי - בהגבהה ליקני, והגבהה עדיפא ממשכיה, וקונה בכל דבר, ואי בעי - במשיכה ליקני, דהא אורחיה במשיכה. אלא נדנא טפי
22 לאורוי דין תרווייהו, ומידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה, ומידי דבר משיכה אפילו במשיכה. וכן נראים הדברים. דהא בפרק קמא דקידושין (כה, ב), נהן, אמר רבי מאיר: בהמה

23 נסה במסירה, והדקדק בהגבהה ולא במסירה ומשיכה, ואמרי ליה רבנן: בהמה דקה נקנית במשיכה. כלומר, אף במשיכה. ובגמרא אמרי רבנן אחרים: זו וזו במשיכה. ואמר להו רבי
24 שמעון: זו וזו בהגבהה. אלמא הגבהה עדיפא ממשכיה, דהא אפילו (נסה) לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה, כדמפרש התם.

1 **פירקן** - בין מוכר בין לוקח, והכניס לרשותו, דיש באן הנחה ברשות לוקח - יש באן
2 חילוק. ואף על גב דאכתי בהך הכנסה לא קנה, משום דלא פסק, אהני לכי פסק בתר
3 הכי, וקניא ליה רשותיה שמונחין בו, הלכך, פסק אחריו כן, אף על פי שלא מוד - קניא
4 ליה רשותיה, ואין יכול לחזור אפילו קודם מדידה, דבשעת פיסוק קניא ליה רשותיה, ואין

5 כליו של מוכר מעבב עליו. אלמא: כלי לא
6 חשיב רשותיה. ומדידה נמי לא מעבבא, כדתנן: **1**
7 משך ולא מוד - קנה, והואיל ופסק דמים על
8 כולן - מדידה גלוי מילתא בעלמא היא. ולא
9 דמי להיכא דלא מוכר לו אלא כור אחד,
10 דאמרין לקמן מדידת הכור מעבבא, ויכול
11 לעבור בו אפילו בסאה אחרונה - דהתם
12 משעבבא מדידה, דלא קניא רשותיה אלא מאי
13 דובין ליה. מוד עד שלא פסק לא קנה - ויכולין
14 לחזור קודם שיפסק, אבל משפסק - קנה.
15 ואת דמפרשי: פירקן והכניס לתוך ביתו -

16 היינו משיכה, והאי דקתני: פסק עד שלא מוד
17 אין שניהו יכולין לחזור - מוקמי לה כשפסק
18 קודם שפירקן, וקני במשיכה שאחר פיסוק,
19 וטעות הוא בידם, דאם כן הדין יליף מיניה דכליו
20 של מוכר לא מעבב קנייה רשותו לוקח? ולמא
21 הא דקה לוקח - לאו משום קניית רשותו הוא,
22 אלא משום משיכה ומדבלין של מוכר ברשות
23 לוקח לא קנה - מוכר. כלומר: שאין כליו של
24 מוכר מעבב על רשות הלוקח לקנותו הלוקח,
25 כדקתני: פירקן ופסק - קנה. דקה רשות קודם
26 מדידה ואף על פי שעדיין הפירות בתוך שקן
27 של מוכר. ובין דאהני רשות לוקח לבטל כליו
28 של מוכר, ולהוציאן מרשות מוכר - כל שכן
29 וכל שכן כליו דלוקח נמי ברשות מוכר יבטל
30 הרשות את הכלי של לוקח, שלא להוציאן

31 מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה. כשפסקן
32 - האי "פירקן" - היינו שפירקן לשפכן מן
33 השקן לקרקע ביתו של לוקח. דליכא כליו
34 דמוכר, והלכך קניא ליה ללוקח רשותו. איקפד
35 רבא - דאידו אמר האי "תא שמע". פירקן
36 קתני - דמשמע: כמות שהיו מונחין החבילות
37 כן פירקן. כמתאבלי תויטו - חבילות שומים
38 דליכא שקין. מכדי פירקן קתני - שהנחתו
39 ברשות לוקח, וקני ליה רשותו מיד כשקביל
40 עליו מוכר ברשותו לו, כדקתני בברייתא לעיל.
41 לא סבכא דעתיה - דמי ימר שיתקיים המכר?

42 שמו המוכר יעלה בדמיקו, והלוקח יזיל בדמיקו, שהרי אין דמיקו קצובין. התם דאמר ליה - מוכר: "זיל קני" - אני רוצה שיקנה לך כלך, כדמנא דמושיל ליה מקום הנחת כליו
43 דמי, כי קמביעאי לך - סתמא. תנן התם - בפרק קמא דקרושין. שיש להן אחריות - שקיימין לעולם. בכסף - במתן מעות. בשטר - אם כתב לו "שדי מכורה לך" או "נתונה לך"

44 ומסר לו את הסטר. ובחוקה - נעל וגורד ופרץ כל שהוא. והתם יליף טעמא מקראי. ושאין להם אחריות - מטלטלי. במשיכה - שמושכן לרשותו, ולא לרשות שיש לו חלק בו, כגון
45 סימנא וחצר השותפין. וכל שכן בהגבהה, והגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר. דמשגיחהה הניחה ברשותו, אפילו בלא משיכה. כן ריאה ליה. למה שמעתי - לא לקמייהו, האי "לא
46 שמינא דרבין להגביה" - שכתבין. שריבן להגביה - דברים קליים. הוגנו כיס בשבת - והוציא רשות הרבים. חיוב - כדמלומין. וליכא ליכא ברבבה מנייה, דליכא

47 הכא שתי רשעיות ביחד. שכבר נתחייב בגניבה - משעת הגבהה. והגבהה בכל מקום קונה, ואיסור שבת ליכא עד שעת הרצאה. היה מגיד - בקרקע, והגבהה ליכא, ולא קני ליה
48 אלא בשניו רשות, שמשכנה לרשותו. פטור - מן התשלומין, דקם ליה ברבבה מנייה, וכתבי "כדי רשעתו" (דברים כה) - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום
49 שתי רשעיות. שהרי איסור שבת וחייב גניבה באין כחד - דבשעת הרצאה חוץ קנייה, ונתחייב בסקילה. ובכתובות בפרק "אלו נערות" פריקין: דמשיכה להיכא? אי לרשות הרבים

50 - איסור שבת איכא, איסור גניבה ליכא ומוקמינן לה כשצירף ידו למטה ממשלה וקבלה, וידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה וקניא ליה, ולא בטלה לגבי רשות הרבים
51 לגבי קנייה, וכן באן איסור) שבת וגניבה באין כאחד. והך קנייה לא משום הגבהה היא, אלא משיכה לתוך ידו, שהרי ידו סמוכה בתוך שלשה לקרקע. ואת דמיק ליה התם בעינן
52 רשות הרבים, ולענין גניבה מיקנא קני. ולענין שבת הוי רשות הרבים כרבי אלעזר. והא כיס דבר הגבהה הוא - ואפילו הכי, אי לאו משום איסור שבת - הוה קני ליה במשיכה,

53 בגון אם היה מגור ויוצא בחול. אמר ליה במיתנא - כך השיבו תסם. וסבור רב אדא דכיס קטן הוא, ותמה על תירוצו זה. ואמר ליה: אנא נמי מיתנא קאמינא לך. דאף על גב דאיכא
54 ביה מיתנא - דרכו להגביה הוא. אמר ליה דהוי למיתנא קאמינא לך - כיס גדול מאד. וכך שיטת הגמרא נבונה. וכך מצאתי הנחת רבינו זקני מנחתו בבבלי. או עדי שיוציאנה -
55 היינו משיכה. אלמא מידי דבר הגבהה - דבר קל. לצדדין קתני - עד שייגביהנה אם דבר קל הוא, או עד שיוציאנה אם דבר כבד הוא. ולפי ענינו דעתו נראה לי הוה מצי לתרוצי:
56 הכא במידי דבר משיכה עסקינן, הלכך, אי בעי - בהגבהה ליקני, והגבהה עדיפא ממשכיה, וקונה בכל דבר, ואי בעי - במשיכה ליקני, דהא אורחיה במשיכה. אלא נדנא טפי
57 לאורוי דין תרווייהו, ומידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה, ומידי דבר משיכה אפילו במשיכה. וכן נראים הדברים. דהא בפרק קמא דקידושין (כה, ב), נהן, אמר רבי מאיר: בהמה

58 נסה במסירה, והדקדק בהגבהה ולא במסירה ומשיכה, ואמרי ליה רבנן: בהמה דקה נקנית במשיכה. כלומר, אף במשיכה. ובגמרא אמרי רבנן אחרים: זו וזו במשיכה. ואמר להו רבי
59 שמעון: זו וזו בהגבהה. אלמא הגבהה עדיפא ממשכיה, דהא אפילו (נסה) לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה, כדמפרש התם.

אמו פשתן בשליפי רבבי מי לא עבדי ליה — בשלמא אי מוקמינן רישא בשליפי זוטרי, וכן פשתן בשליפי זוטרי, ובעינן ביה בהגבהה משום שאין דרכו במשיכה כלל, אבל שאר דברים אף על פי שדרכן בהגבהה נקטים נמי במשיכה. אבל השתא, דמוקמינן בשליפי רבבי — אמאי פשתן אינו נקטה אלא עד שיטלטלנו, דהיינו בהגבהה? והא אורחיה

במשיכה, כיון שהוא בשליפי רבבי ראשון ראשון קנה — פירש הקונטרס: דלא מצי למיפרך מסיפא. דקתני: ברשות לוקח, כיון שקיבלו עליו מוכר — קנה. דאיכא לאוקומי כשנתמלאה הגמדה. ואין נראה לרבינו יצחק, דלא מצי למימר דאירי כשנתמלאה הגמדה — דאם כן ליתני בהדיא בבא דטרסור, ולתני: ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניחן וברשות לוקח לו, ומיהו, לא ניחא ליה למיפרך מסיפא, כיון דמצי פריך מרישא.

בדאמר רב כהנא שנתות היו בהין — תימה לרבינו חיים: והלא לא רב כהנא אמר, אלא משנה היא בפרק "שתי מדות" (מנחות פז, ב) ואומר רבינו יצחק: דבפרק "המציא יין" (שבת עח, ב); תנן: סיד כדי לעשות אנדיפי, ומפרש רב כהנא (שם פ, ב); מאי אנדיפי — שנתות, כדתני: שנתות היו בהין כו'. והלכך מביא הכא רב כהנא, דאשמעינן דאפילו במדות של חזל עשין, ולכך מחייב המוציא סיד כשיער לעשות בו שנתות. אבל ממתניתין דמנחות לא חזינן שיש שנתות אלא במדות של קודש. דינר ליום כו' — נראה לרבינו שמשון בן אברהם: דהא דתנן ב"איזהו נסך" (בבא מציעא סה, א); מרבין על השכר ואין מרבין על הנכר, דהא דרשי ר' אבהו בר רבא על השכר — כגון שנגבס מיד לתוך הבית. דבעינן אחר לא שרי להרבות, דמיחוי כגון נטר, כדאמרין הכא.

לך

בבא בתרא. פרק חמישי - דף פו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ) רש"י

תא שמע — ממתניתין: המוכר פירות כו'. והא פירות דבני הנבהה ניהו — דבשליפי זוטרי משמע מתניתין, מדקמפלגי בסיפא גבי פשתן. דהכי קתני: המוכר פירות, משך ולא מדד — קנה. דמשיכת כל שהוא מהניא בפירות, שהרי דבר מועט הוא, ובמשיכת כל שהוא נעקר כולו ממקומו, כדאמר שמואל לגבי ספינה בבא בתרא עה, ב; עד שישוך את כולה. אבל המוכר פשתן, שהוא ארוך, אף על

גב דהוי שליפי זוטרי — לא קנה במשיכת פורתא. דעדיין לא נעקר כולו ממקומו עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר, כלומר שימשכנו או יבדיחנו למקום אחר, שיהיה נעקר כולו ממקום שהיה שם. דאיכא למימר דאפילו רב דפליג בספינה — הכא מודה. דהתם מים יש תחתיו, ומזינא פורתא חשיבא כבערה כולה ממקומה, אבל על גבי קרקע איכא למימר דמודי. הכא כמאי עסקינן בשליפי רבבי — והכי קא מפליג בין פירות לפשתן: המושך פירות, פעמים שאם משך קנה — כגון בשליפי רבבי, דהתם דהאי מהניא משיכה, וכל שכן הגבהה. אבל המוכר פשתן, דאי אפשר בשליפי רבבי כדמפרש לקמן, אלא שליפי זוטרי ניהו — לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום, כלומר שיגביהנו ולא במשיכה. כדלעיל, ודרך המגביהין מקחן אין מגביהין על מנת להחזירו ממקום שהגביהו, אלא מגביהו והולך לו ונתלו לרשותו, והלכך נקט ממקום למקום. דהיינו דקפריך: אי הכי אימא סיפא כו'. דבשלמא לדידי דמוקמינן לה אפילו בשליפי זוטרי — איכא לפלוגי בין רישא לסיפא במשיכת כל שהוא, כדפרישית. אלא לדידך, דמוקמת נמי לרישא בשליפי רבבי, ארוכין — ליכא לפלוגי בין רישא לסיפא, אלא דברישא מהניא משיכה דרגילין לחיות שליפי רבבי, ובפשתן אלא מהניא משיכה אלא הגבהה משום דלא חו רבבי אלא זוטרי. אמו פשתן בשליפי רבבי מי

לא עבדי — כמו פירות? בתמיה. ותני בהו נמי מילכי וכן נראה שיהא זו בעיני, ועיקרו: שאני פשתן דמשתמיץ — שמחליק, ואין יכול לעשות ממנו משאות גדולות. הלכך בעי הגבהה. דדרכו בכך. ורבינו חננאל פירש: שאני פשתן דמשמטיס — כיון שאם ימשך מתנתק — אין דרכו להמשך, לפיכך קני בטלטול. ולפי הלשון הזה איכא לאוקומי אפילו בשליפי רבבי, ואפילו הכי ליתיה במשיכה אלא בהגבהה, משום דמתנתק במשיכה. הכי נרסין בפירושי רבינו חננאל: תא שמע בהמה נפה נקנית במסירה והוקה בהגבהה דברי רבי מאיר. ורבי שמעון בן אלעזר והכמים אומרים: בהמה דקה במשיכה. והא בהמה דקה דבר הנכחה היא ותני הכמים במשיכה — ומשנה היא בפרק קמא דקדושין. ומרבין קפריך. דבהמה דקה מקיאי נמי במשיכה, ואף על גב דבת הגבהה היא. דסרסא — מסתרכת ומתדבקת בגרילה בקרקע, ולא אפשר בהגבהה כי אם בקושי. הלכך אורחה במשיכה. ורבינו חננאל פירש: דסרסא — שורטה, מלשון "שורן נעל" (בראשית יד). כור בשלשים אני מוכר לך — צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור, ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור, אלא כור בצמצום מקנה לו, לא פחות ולא יותר. הלכך אם משך, ואף על פי שפסק, ואפילו ברשות לוקח ובכלי של לוקח — לא קנה, עד שיהא כבור מודד כולה. דהכא מדידה מנכבא, הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור. ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה. אפילו כשמדד לו עשרים ותשע סאין — חזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה. ואף על פי שמשך העשרים ותשע סאין — אינה משיכה מעליא, דכור זה חד מקח הוא, ועד דמשך כולה לא קני. כדאמרין בפרק "החוב" (בבא מציעא מז, א) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ולא משך את הטלה — שניהם יכולין לחזור בהם, משום דלא היו משיכה מעלייתא. ומתניתין דקתני: משך ולא מדד קנה — היינו כשמוקנה לו כל החבילה כמות שהיא, והמדידה גלוי מילתא בעלמא היא. להודיע כמה מוכר. ראשון ראשון קנה — שכל אחד מכירה בפני עצמו היא. וכגון דהויא מדה דלוקח, ובסימטא, דקני ליה כליו. אי נמי ברשות מוכר, וכגון דאמר ליה מעיקרא "קנה לך בליך ברשותי". תא שמע — משום דרפזין מינה טובא כשמתען לעיל, לא קאמר "מתיבתי". מצאתי גירסא זו על עיקר פירוש רבינו חננאל איש רומי; אי שמע, אלא היתה הגמדה של אחד מן ראשון ראשון קנה וזהו לא לתמלאת הגמדה. אלא כמאי עסקינן דאמר ליה חן בשנים עשר לוג סלעים לוג בסלע אני מוכר לך וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין הכא נמי כו'. וכן עיקר, דמהייתא רישא שייך למיפרך הא, דקתני בה בהדיא: עד שלא נתמלאת הגמדה למוכר כו', אבל במדה של אחד מתן — לא חיישנן לנתמלאת הגמדה, אלא ראשון ראשון הנבס בכליו של לוקח קנה לוקח. דאפילו בחצי מדה שהיא חסירה, ואין ידוע כמה יש הואיל ולא נתמלאת — אף יכול לחזור בו, ואף על גב דאמר לו "כור אני מוכר לך ביחוד", או "סאה אני מוכר לך ביחוד" — כל שכן הכא, דובין ליה כור ומדד עשרים ותשע סאין מלאין, שקנה כל מדה ומדה כשנתמלאת. וקשיא לתרתייהו ורפוקין: כדאמר ליה "חן בשנים עשר סלעים, לוג בסלע אני מוכר לך", והיו שתי עשרה שנתות, כעין בליטות יוצאין בדופני הכלי מתוכו לסימנים, כיון שנגיע השמן או חין בכל בליטה ידוע שהוא לוג, וכיון שהניע בבליתו, ודמיא ממש לית בר שולשים, סאה בסלע אני מוכר לך", דקנה כל סאה וסאה — הכא נמי כל לוג ולוג, כן בשמגיע לסימן. ורישא דקתני חילוק בין נתמלאת ללא נתמלאת, נהי נמי דמיירי כמו בסיפא בדאמר ליה "חן בשנים עשר לוג בסלע" — אפילו הכי לא קני לוקח ראשון ראשון המגיע לסימן. דכיון דבמדה שאינה של שניחן עסקינן, והוא רוצה למדוד ולמלאותה כולה — הרי היא מושאלת לו עד שיגמור את מדידתה. דלא הויא שאילה ללוקח עד שתתמלא, כדפרישית לעיל, דעל מנת כן שאלוה שניחן, זה — למדידה, וזה — לקחתה משתתמלא, לשפכה בכליו או ברשותו. והאי דקפריך בספרים שלנו מסיפא, דקתני: ברשות לוקח כיון שקיבל כו' — לאו פירכא היא כלל, דהתם כשהוקנה לו כל התבואה מיירי, דקני ליה רשותא בלא מדידה, דקתני נמי מתניתין: משך ולא מדד — קנה. ועוד: אדרבה, הוה ליה לפרוכי ממתניתין דקתני בהדיא: משך ולא מדד קנה. דאלו התם לא מדד כלל, ואפילו הכי קנה. ועוד: שנויא דקמשני, לפי לשון הספרים דלא מפרשי דבהכי מיירי, דקאמר "חן בשנים עשר לוג בסלע" — לאו שנויא הוא, דמה מהניא שנתות היכא דאמר ליה סתם "חן אני מוכר לך"? אפילו אם מדד לו חן בשנים עשר לוגין לא קני לשמואל עד דאמר בהדיא "חן בשנים עשר לוג בסלע אני מוכר לך". כדאמר רב כהנא — במסכת מנחות. שנתות היו בהין — של קדש: עד כאן לפי עד כאן לאילי עד כאן לכבש. כלומר, סימנים למדת חצי החין לפר, ושלישית החין לאילי, ורביעית החין לכבש יין. השוכר את הפועל — נתון לו שכרו עכשיו בניסן, כדי לעשות עמו בגורן. היום בדיני — כלומר, כל יום של ימות הגורן בדיני. נתון לו עכשיו שלשים דינר לשלשים ימי הגורן, ולא נרסין "מהיום בדיני" בפירושי רבינו חננאל.

ולגורן

40 אחת, ועד שלא מדד את הסאה האחרונה לא קנה הלוקח כלום.
 41 אך אם אמר המוכר 'כור בשלשים סלעים, וכל סאה בסלע' אני
 42 מוכר לך, ראשון ראשון קנה - כל סאה וסאה שהלוקח עשה בה
 43 קנין, נקנית לו. כיון שמדברי המוכר שמע שאינו מקפיד דווקא
 44 על כור, ולכן כל סאה וסאה היא מכירה נפרדת.
 45 הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל מברייתא: תא שמע, שנינו
 46 בברייתא לעיל (פה) לגבי ארבע מדות במוכרים, בדין השני, אם
 47 היתה המדה של אחר מהן - הקונה או המוכר, ראשון ראשון קנה
 48 - כל כמות שנכנסה לכלי המדה קנויה לבעל הכלי, ואם הכלי
 49 שייך ללוקח קנה כל כמות שנכנסה לכלי, ואף על גב דלא
 50 נתמלאה המדה. ומסתמת לשון הברייתא משמע שדיון זה אמור
 51 גם אם סיכמו שימכור לו כור פירות ביחד, ומכל מקום אף אם לא
 52 התמלאה המדה ולא ידוע כמה יש בה, קנה הלוקח, וכל שכן
 53 בדינם של רב ושמואל שכבר מדד לו עשרים ותשע מדות, שיקנה
 54 הלוקח כל מדה ומדה לאחר שנמדדה, גם קודם שסיים למדוד
 55 את המדה השלשים, ושלא כדברי רב ושמואל.
 56 מתרצת הגמרא: בברייתא מדובר בגזן דאמר ליה המוכר ללוקח,
 57 הן -שנים עשר לוג) בפנינים עשר סלעים, וכל לוג בסלע אני מוכר
 58 לך, והיינו בעין דברי רב ושמואל שאם אמר 'כור בשלשים סאה
 59 בסלע' ראשון ראשון קנה, ואף הברייתא אמרה שבאופן כזה
 60 ראשון ראשון קנה. ואף שרב ושמואל אמרו שקנה כל סאה וסאה
 61 באופן שמדד לו כל סאה בפני עצמה, ואילו כאן מדובר שמדד
 62 לו הכל בכלי אחד, ולא היתה מדידה נפרדת לכל לוג, מכל מקום
 63 קונה הלוקח כל לוג שנמדד, והיינו כדאמר רב בהנא לענין כלי
 64 המדה שהיה בבית המקדש למדידת כמויות השמן לנסכים,
 65 שנתות היו בהן - בדופן כלי המדה של הדין היו בליטות, וכל
 66 בליטה סימנה מדה של לוג, כדי שיוכלו למדוד לכל קרבן את
 67 שיעור השמן הנצרך לנסכיו, תא שמע, ג - גם בביאור הברייתא
 68 צריך לומר ששנתות היו במדות שהיו מוכרים בהם, לסימון מדת
 69 לוג, וכל לוג שנכנס נחשב כמדידה נפרדת בפני עצמה, כיון
 70 שניכר הדבר בשנתות, ונקנה מיד ללוקח, וכדברי רב ושמואל
 71 שאם אמר לו 'כור בשלשים סלעים סאה בסלע', ראשון ראשון
 72 קנה.
 73 הגמרא מקשה על רב ושמואל מברייתא אחרת: תא שמע, שנינו
 74 בברייתא, השוכר את הפועל בימי ניסן לעשות עמו לגזן - לעבוד
 75 אצלו בתקופת הקציר, וקבע את שכרו היום בדינר - כל יום
 76 שיעבוד עבדו, בדינר, ונתן לו בעל הבית מראש בימי ניסן שלשים
 77 דינרים עבור עבודת שלשים ימים בתקופת הגזן,

1 הגמרא מקשה ממשנתנו על הסוברים שדברים שדרכם בהגבהה
 2 אינם נקנים במשיכה: תא שמע, שנינו במשנתנו (פה), המוכר פירות
 3 לחבירו, משך הלוקח את הפירות ולא כרד, קני, וקשה, תא פירות
 4 דכני הנבחה נינהו - שהם קלים והדרך להגביהם, וקתני במשנה
 5 דקני במשיכה.
 6 מתרצת הגמרא: תא שמע, עסקינו, בשליפי רבדי - בכמות גדולה
 7 של פירות הקשורים יחד, שמחמת כובדם אין הדרך להגביהם,
 8 ולכן הם נקנים במשיכה.
 9 הגמרא מקשה על תירוץ זה, ומיישבתו. מקשה הגמרא: אי הכי,
 10 שמדובר בכמות פירות גדולה שאין דרך להגביהם, אימא ספא,
 11 הלוקח פשתן מהביר, לא קנה הלוקח עד שימלטנו - יגביהנו
 12 ויעבינו מלקום זה ללקום אחר, וכיון שנקטה המשנה כאן קנין
 13 הגבהה מוכח שמדובר בחבילות קטנות, שדרך להגביהם, ואם
 14 הרישא עוסקת בכמות גדולה של פירות, מדוע בסיפא נקטה
 15 המשנה אופן שהיה הפשתן בחבילות קטנות, אטו פשתן בשליפי
 16 רבדי מי לא עבדי - וכי אין דרך לעשות חבילות גדולות של
 17 פשתן. מתרצת הגמרא: אכן שאני פשתן, שאין דרך לעשות ממנו
 18 חבילות גדולות, כיון דמשתמיש - שהוא מחליק, ועושים ממנו
 19 חבילות קטנות בלבד, ולכן לגבי נקטה המשנה קנין הגבהה.
 20 הגמרא מוסיפה להקשות על דעת האמוראים שדבר שדרכו
 21 בהגבהה אינו נקנה במשיכה: אמר ליה רבינא לרב אשי, תא שמע,
 22 שנינו במשנה במידושי (כה) בהמה נטה, כגון שור ופרה, נקנית
 23 בקסירה, כשהמוכר מוסר ללוקח את הבהמה בחבל שבצוארה,
 24 או בשערה. והבהמה הנקנה, כגון הכבש והאיל, נקנית בהנפקה,
 25 דברי רבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר. והכמים אומרים, בהמה דקה
 26 נקנית במשיכה. וקשה מדברי חכמים, תא שמע דקה, דבר הנפקה
 27 היא, וקתני במשנה דקני במשיכה, ומוכח שאף דבר שדרכו
 28 בהגבהה נקנה במשיכה. מתרצת הגמרא: שאני בהמה דקה,
 29 דפרקא - שהיא נסרכת ונתפסת בקרקע וקשה להגביהה, ולכן
 30 היא נקנית במשיכה.
 31 הגמרא מביאה מימרא של רב ושמואל, ומקשה עליה מהברייתא
 32 של ארבע מדות: רב ושמואל דאמרי תרויהו, מוכר האומר
 33 ללוקח, כור -שלשים סאה של תבואה) בשלשים סלעים אני מוכר
 34 לך, אף אחרי שהתחיל המוכר למדוד ללוקח את התבואה בבלי
 35 הלוקח ובחצר הלוקח שזהו מקום הראוי לקנין, עדיין יכול המוכר
 36 לחזור בו מהמקה, ואפילו בזמן שנשארה רק הסאה האחרונה
 37 מתוך השלשים שעדיין לא נמדדה, משום שמדברי המוכר נשמע
 38 שהוא זקוק לכל השלשים סלעים, וכונתו היתה למכור כור
 39 בדיוק, לא פחות ולא יותר, ולכן מכירת כל הכור היא מכירה

בני ישראל נקראו "ארץ הפיץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת
 ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גילוי המיירות הטובות תלוי
 אלא במעורר
 היום יום ב אלול

המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר כונו", אשר נשמה
 זו צריכה לברר ולתקן איזה בירור ותיקון במקום פלוני
 היום יום ג אלול

משנה

53 המוכר וזן וְשָׂמַן לְחֵבֶירוֹ, ולאחר שסיכמו את המחיר הוקרו היין
 54 והשמן או שהוּזְלוּ, ורוצה אחד מהם לחזור בו, אם התייקרו או
 55 הוזלו עד שְׁלֹא נִתְמַלְּאֵת הַמְּדָה - קודם שהתמלא הכלי שמודדים
 56 בו עד סופו, המקח שייך עדיין למוכר, ויכולים לחזור בהם. ואם
 57 התייקרו או הוזלו מִשְׁנֵתְמַלְּאֵת הַמְּדָה, שייך המקח ללוקח, ואינם
 58 יכולים לחזור בהם.
 59 וְאִם הָיָה סְרָסוֹר - אדם שדרכו לקנות מזה ולמכור לזה בַּיְצִיָּהוּ,
 60 והמידה הייתה שלו, אם נִשְׁבְּרָה הַחֵבֶבֶת שֶׁמֻדְּדִים בה ונשפך היין
 61 או השמן, נִשְׁבְּרָה לַסְרָסוֹר - הסרסור הפסיד, וישלם למוכר את
 62 דמי היין והשמן. שכשהמקח בכלי המידה הוא שייך לסרסור, ורק
 63 אחרי שהקונה לוקח אותו הוא נעשה שלו.
 64 דין נוסף בענין מכירת יין ושמן; וְחֵיב המוכר יין או שמן לחבירו,
 65 לאחר ששפך את כל השמן או היין מהכלי שמודד בו לכליו של
 66 הלוקח, לְהַפִּיף לוֹ - ללוקח עוד שְׁלֹשׁ מִיָּפִין - טיפות מן היין או
 67 השמן שנשארו בדוקים בדופני כלי המידה. ומשעשה המוכר כן,
 68 אם הִרְבִּינָה - היטה המוכר את המידה על צידה וּמִיצִית -
 69 והתאסף מה שעדיין דבוק בדופני הכלי, הָרִי הוּא שֶׁל מוֹכֵר, משום
 70 שהלוקח מתייאש ממה שנשארו. והִתְנוּנוּי המוכר יין ושמן דרך
 71 קבע בתורתו, אֵינוֹ חַיִּב לְהַפִּיף ללוקח עוד שְׁלֹשׁ מִיָּפִין מכלי
 72 המידה, שכיון שהוא טרוד במלאכתו לא הטרירוהו חכמים. רַבִּי
 73 הִוָּדָה אָמַר, בימי החול גם חנווני חייב להטיף שלש טיפין, ורק
 74 בַּעֲרֵב שַׁבַּת עִם - סמוך לַחֲשֻׁבָה אמרו חכמים שְׁמֹוֹר, לפי שאו
 75 הוא טרוד ביותר.

גמרא

76 שואלת הגמרא: הֲאֵי מְדָה דְמֵאָן - כלי מידה זה, שכשהוא מתמלא
 77 קונה הלוקח, של מי הוא. אִילּוּמָא מְדָה דְלוֹקַח - של הלוקח, יקשה
 78 מדוע עד שְׁלֹא נִתְמַלְּאֵת הַמְּדָה שייך המקח למוכר, הרי מְדָה
 79 דְלוֹקַח הִיא, והלוקח קונה כל מה שנכנס לתוכה, ולא רק אם
 80 התמלאה. וְאֵלָּא, נאמר שמדובר בַּמְּדָה דְמוֹכֵר, אם כן יקשה,
 81 מדוע מִשְׁנֵתְמַלְּאֵת הַמְּדָה שייך המקח ללוקח, הרי מְדָה דְמוֹכֵר הִיא,
 82 ובכלי של מוכר אין הלוקח קונה אף אם התמלא, אלא אם משך
 83 או הגביה.
 84 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָא, מדובר כאן בַּמְּדָה סְרָסוֹר, והוא
 85 השאיל את המידה לשניהם לצורך המקח. ולכן, כל שלא
 86 התמלאה המידה היא מושאלת למוכר שימדוד בה את המקח,
 87 ואין הלוקח קונה בה. ומשהתמלאה, הרי היא מושאלת ללוקח
 88 כדי שיקח בה את המקח לביתו, ונעשית כליו של לוקח וקונה בה.
 89 מקשה הגמרא: וְהֲאֵי מְדָתְהֵי סִיפָא! וְאִם הָיָה סְרָסוֹר בַּיְצִיָּהוּ, נִשְׁבְּרָה
 90 הַחֵבֶבֶת נִשְׁבְּרָה לַסְרָסוֹר, מִכֻּלָּל - מוכח מכאן, דְּבַרְיֵשָׁא לֹא בְּסְרָסוֹר
 91 עֲסָקִינָן - לא מדובר כשהיה סרסור ביניהם. מתרצת הגמרא:
 92 בַּרְיֵשָׁא מדובר כשהיתה להם מְדָה שהסרסור השאיל להם, בְּלֹא
 93 הַסְרָסוֹר עצמו. ובסִיפָא מדובר, בְּאוֹפֵן שהסְרָסוֹר עֲצָמוֹ מדד להם.
 94 שנינו במשנה: הַרְבִּינָה וּמִיצִית הָרִי הוּא שֶׁל מוֹכֵר; כִּי סְלִיק -
 95 כשעלה רַבִּי אֶלְעָזָר מבבל לארץ ישראל, אֲשֶׁרְבַחִיה לְזַעֲרִי - פגש
 96 את זעירי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְזַעֲרִי, כִּי - האם יש בְּאֵן תַּנְא,
 97 דְּאֶתְנִיחָה - ששנה לו רַב את משנתינו העוסקת בענייני מְדוּת.
 98 אֲחִיוּיָהּ - הראה לו זעירי את רַב יֶצְחָק בַּר אֲבָדִימִי. אָמַר לֵיהּ רַב
 99 יֶצְחָק בַּר אַבְדִּימִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, מֵאֵי קָא קִשְׁיָא לָךְ בַּמְשֵׁנָה זו. אמר
 100 לו רבי אלעזר, קשה לי על מה דִּתְנֵן בַּמְשֵׁנָה הַרְבִּינָה וּמִיצִית הָרִי
 101 הוּא שֶׁל מוֹכֵר,

1 וְלִגְזוֹן - ובשעת הגורן מחיר הפועלים יקר יותר, ויום עבודה יָפָה
 2 סְלַע - שוה ארבעה דינרים, אָסוֹר לבעל הבית לְהַנִּית הַיָּמִינוּ -
 3 ממלאכת הפועל בימות הגורן, כיון שתמורת זאת שהקדים לתת
 4 לו את המזון לפני שהיה מחויב בו, מחזיר לו הפועל תמורה
 5 גדולה יותר ממה שקיבל, שנותן לו עבודה השוה שלשים סלעים
 6 תמורת שלשים דינרים, וכל תשלום שנותן אדם לחבירו תמורת
 7 זאת שהלה השתמש בממונו, אסור, משום שהוא נראה כריבית.
 8 אָכַל אִם שִׁקְרוּ בימי ניסן למאה ימים, והתחיל הפועל לעבוד
 9 עבורו כבר מִהַיּוֹם, בְּדִינָךְ לַיּוֹם, וְלִגְזוֹן - ויום עבודה יָפָה סְלַע,
 10 מוֹתֵר לבעל הבית להעסיק אותו, דכיון שהפועל מתחיל מיד את
 11 העבודה, נחשבים כל הימים כפעולה אחת שמתחילה עכשיו,
 12 ואין הכסף שקיבל מבעל הבית נראה כריבית. מסיימת הגמרא את
 13 קושייתה: וְאִי סְלִימָא דְעֵתָךְ כֻּרַב וּשְׂמוּאֵל, שאם אמר 'פור'
 14 בְּשִׁלְשִׁים, סָפָה בְּסְלַע אֵינִי מוֹכֵר לָךְ, רֵאשׁוּן רֵאשׁוּן קִנְיָה, לפי שכל
 15 סָפָה היא מכירה נפרדת, אם כן הָבֵא נְמִי, בתחילת דבריו אמנם
 16 הזכיר בעל הבית מאה דינרים תמורת מאה ימים, אבל בסוף
 17 דבריו אמר שהשכר יהיה דינר ליום, וְקָמָא קָמָא מִיָּפִסְק פָּסֵק -
 18 יש לראות כל יום עבודה כשכירות בפני עצמה, והפועל יכול
 19 לחזור בו ולא לעבוד למחרתו, ונמצא שהכסף שקיבל עבור שאר
 20 הימים נחשב להלוואה (ואָסוֹר לְהַנִּית הַיָּמִינוּ מדינר) ומדוע אמרה
 21 הברייתא שאם שכרו [מִהַיּוֹם בְּדִינָךְ] לַיּוֹם והתחיל לעבוד מיד,
 22 וְלִגְזוֹן, יָפָה יום עבודה סְלַע, מוֹתֵר לבעל הבית להעסיק אותו גם
 23 בימי הגורן, וְאֵמָּא, וְהָא אָמַר נְטֵר לִי הוּא - הרי יש כאן שכר
 24 המתנת מעות, שהרי העבודה שהפועל עובד עבור בעל הבית
 25 בשעת הגורן שוה סלע ליום, והיא החור ההלוואה של המעות
 26 שנתן לו בשעה ששכרו, שזה רק דינר ליום, נמצא שהפועל נותן
 27 לו יותר ממה שהלווה תמורת זאת שהקדים לו את שכרו.
 28 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, וְתַסְבְּרָא, וְלִזְנוּלֵי בְּשִׁכְרוּת מִי אָסִיר -
 29 וכי אסור לפועל להחיל את מחיר העבודה תמורת הקדמת
 30 המעות, והרי אין הפועל מקבל מבעל הבית מעות תמורת הלוואה
 31 או מקח, אלא תמורת עבודתו, ודרך הפועל להישכר אפילו
 32 במחיר נמוך ביותר כשהוא דחוק למעות, וכל מה שהוא מקבל
 33 הרי זה ריוח עבורו, ולכן אין זו ריבית.
 34 מקשה הגמרא: אם כן, שאין בהזולת שכר הפועל משום ריבית,
 35 מֵאֵי שְׁנָא רִישָׁא וּמֵאֵי שְׁנָא סִיפָא - מדוע ברישא כשהפועל אינו
 36 מתחיל מיד בעבודה אסרו זאת חכמים, ואילו בסיפא כשמתחיל
 37 מיד בעבודה, התירו. מתרצת הגמרא: רִישָׁא, דְלֹא קָא עֲבִיד פְּתִדִּיה
 38 מִהַשְׁתָּא - שאינו מתחיל לעבוד עמו מיד, החמירו חכמים ואסרו
 39 זאת, כיון שהקדמת המעות נראית כהלוואה, ועבודתו לאחר זמן
 40 כששכירותו שוה יותר מִיחֻוּ כִּי אָמַר נְטֵר לִי. אבל בסיפא, דְקָא
 41 עֲבִיד פְּתִדִּיה מִהַשְׁתָּא - שמתחיל מיד בעבודה, אין הקדמת המעות
 42 נראית כהלוואה, ומה שממשיך לעבוד עמו גם בימי הגורן לא מִיחֻוּ
 43 כִּי אָמַר נְטֵר לִי.
 44 שנינו במשנה: הלוקח פשתן מחבירו וכו' וְאִם הָיָה מוֹכֵר בְּקִרְקַע
 45 וְתֵלֶשׁ כֹּל שְׂהוּא קִנְיָה: שואלת הגמרא: וכי משום דְתֵלֶשׁ כֹּל שְׂהוּא,
 46 קִנְיָה את כל הפשתן. משיבה הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הָבֵא קָמָא
 47 עֲסָקִינָן, דְאָמַר לֵיהּ המוכר ללוקח, לָךְ יָפָה לָךְ קִרְקַע כֹּל שְׂהוּא -
 48 לך ועשה קנין חזקה בקרקע שיש בה פשתן, על ידי שתעקור
 49 ממנה מעט פשתן ובכך תיפה אותה ותכין אותה לחרישה, ואף
 50 שאינך קונה את הקרקע עצמה, ואף שהמעשה הוא רק במקצת
 51 מהקרקע, מכל מקום על ידי מעשה זה, קָנִי כֹל מַה שְׁעָלֶיָהּ - תקנה
 52 את כל הפשתן המחובר בה.

1 ולגורן יפה — שכרו סלע בכל יום. שבסלע היה יכול להשכיר עצמו, אבל בשביל הקדמת
 2 המעות אוויל גביה. אכור — משום דמיחוי כי אגר "נטר לי", שנתן לו זה הפועל סלע
 3 בימות הגורן בשביל דינר שנתן לו בניסן והמתן לו עד עכשיו. אבל אם שכרו מהיום —
 4 מאה יום במאה דינר, נתן לו שכרו עכשיו, ולגורן היה יכול להשתכר הפועל בסלע.
 5 דהיינו ארבעה דינרין ליום. כיון שמאות היום
 6 ששכרו ערשה עמו — מותר, שכל פעולת המנהג
 7 ימים כיום אחד ארוך דמיין, ולא היו אגר נטר
 8 לי, שהרי מיד התחיל בפעולתו, וכמו שהתחיל
 9 בפעולת ימי הגורן דמי. והא הכא, דכי "כור
 10 בשלשים סאה בסלע" הוא, שהרי הוכיז ימות
 11 לו דינר ליום, ולא קאמר ליה סתמא "עד ימות
 12 הגורן וא שוכר בגמא דינר", ואפילו חכי קחני
 13 מותר, וחיוב להשלם. וקשיא להני דאמרי
 14 ראשון ראשון קנה והשאר לא קנה. וכיון שזה
 15 לא קנה — אמאי מותר? הא כיון דיכול לחזור
 16 בו, דכל יום חשב מכירה בפני עצמה —
 17 היו נמי אגר "נטר לי" לענין ימות הגורן, שהרי
 18 בניסן נתן לו שכר ימות הגורן, ואינהו לא חיילי
 19 עד שגיע ימות הגורן ותסבא — דליהו אסור?
 20 וכי ולזולי בשכירות מי אסור? בתמיה. ואפילו
 21 היבא דהקדים לו הדינר מניסן, ולא עשה עמו
 22 עד לגורן — מדאורייתא שרי, דלא דמי לא
 23 להלוואה, ולא למקח וממכר דאית ביה אונאה
 24 וביטול מקח. דהתם ודאי כי מוחיל גביה מכדי
 25 שווי בשביל הקדמת המעות, נמצא שנתן לו
 26 יותר מכדי הדמים שקבל, אבל שכר טרחו של
 27 אדם ליבא אגר "נטר לי", דדרך פועל להשכיר
 28 עצמו בכל שוהה כשאין לו מה יאכל, וכל מה
 29 שמקבל הפועל מבעל הבית — ריחו הוא אצל,
 30 והלכך, הך סיפא ליבא צד רבית כלל. והיינו
 31 דקפריך: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, כיון
 32 דלזולי בשכירות שרי — רישא אמאי אסור
 33 ליהנות ממנו? ומשני: רישא — חומרא בעלמא
 34 הוא, דכיון דלא קעניו ביהדיה מלאכה עד
 35 שיבא הגורן, והוא כבר נתן המעות מקדם —
 36 מחזי כרביית. ומתמחין: משום דתלש כל שהוא
 37 — מן הפשתן, קנה כל השאר המחובר בקרקע
 38 ואמאי, מי קני האי במשיכה דהאיך? דאמר ליה
 39 — מוכר ללוקח, לך ויפה לך קרקע כל שהוא —
 40 כך כתוב בפרש"י ישיב. כלומר: לך והזקק
 41 בקרקע לקנות פשתן המחובר בה. דקרקע נקנה
 42 בחזקה, וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע.
 43 ואתא מנתיחן לאשמועינן דחזקת קרקע מהני
 44 לפשתן, ואף על גב דלא זבין ליה ארעא.
 45 ואשמועינן נמי: חזקה קלה דבליקטת הפשתן
 46 "ב'חזקת הבתים" (לעיל נד, א) האי מאן דזכי וזכיא אדעתא דארעא — קני, והכי נמי לא לטק מן הפשתן קצת ונתכוין לקנות הקרקע — קני לה לקנות כל מה שעליה. כן נראה בעיני.
 47 **משנה** המוכר יין ושמן — והוא הדין לפירות. אלא אגב דבעי לאורייתא בסיפא חיוב להטיף שלש טיפין, נקט יין ושמן. והוקיפו או שהוילו — לאחר פיסוק הדמים. עד שלא נתמלאת
 48 המדה — ובמדה שאינה של שניהם מוקי לה בגמרא, ותנינא מה דתניא לעיל בברייתא. וטעם כדחתם: כל זמן שלא נתמלאת — היו כליו של מוכר, ומשנתמלאת — היו כליו של
 49 לוקח. ומיירי בסיטמא, או בחצר של שניהם. היה סרסור ביניהן — והמדה שלו, כדמפרש בגמרא. ודרך הסרסור לקנות מבעל הבית מוכר לאחרים, ומוריס. נשברה לפרסור — דקני
 50 ליה כליו של סרסור ליהנות. כדתינא לעיל: ואם היתה מדה של אחד מהן — ראשון ראשון קנה. וקא משמע לן דלא אמרינן דסרסור אינו אלא שלוחו של לוקח, וכשנתמלאת
 51 נשברה ללוקח. הרבינה — הטח עד גרדא אורז שהטיף ממנה שלש טיפות ללוקח. ומיצית — שנתאסף מצוי השמן לשולי הכלי. הרי הוא של מוכר — משום דהלוקח נתייאש, כדאמרינן
 52 בגמרא. וחיוב להטיף לו שלש טיפין — לאחר עירוי השמן והדין חיוב עוד להטיף שלש טיפין מן הדבוק בדופני הכלי. והחזוני — טרוד הוא במכירתו, ולכך לא הוקיפוהו להטיף,
 53 דאין לו פנאי. רבי יהודה אומר ב' — בגמרא בעי: רבי יהודה אהיבא קאי? **גמרא** אי מדה דלוקח היא — וליקני ליה כליו, כדתינא לעיל: אם היתה מדה של אחד מהן — ראשון
 54 ראשון קנה דהכא נמי, בשיש שנתות במדה עסקין, כדאוקימנא להאיא דלעיל, דהא סתמא קחני, אפילו במדה שיש לה שנתות. ואמר ליה "דין בשתיים עשר סלעים לזב בסלע".
 55 מדה דמוכר הוא — ואמאי קנה לוקח? דהא אפילו אם תמצא לומר דברשות לוקח מיירי — הא איבעיא לן לעיל אם הכלי חשוב הפסקת רשות, ולא איפשיטא. ואם כן תפשט
 56 מנותניתו דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח, והוא הדין לכליו של לוקח ברשות מוכר, דקנה מוכר בפרת סרסור — שהשאלה לשניקו, וכדתינא לעיל בברייתא. וטעמא
 57 דפרשיתו, ותנינא במנתיחן מאי דתי בברייתא לעיל דארבע מדות. **רישא** — שהשאלה להם המדה, והסרסור אינו שם. וקא משמע לן דאין שלוחו של סרסור להיות המקח
 58 ברשותו, ואף על גב דהמדה שלו ודרך סרסור למדוד במדתו להשתכר בלוקח הלוקח ממנו. **סיפא** — שהסרסור ביניהן. דכיון שהוא שם והמדה שלו — המקח ברשותו, דאיהו לוקח
 59 מן המוכר מוכר ללוקח. ומשום הכי, כי נשברה — נשברה לסרסור, דכליו קני ליה, כדתינא לעיל: ראשון ראשון קנה. הכי נתינין: מי כאן תנא דאתיניה רב מדות — כלומר, היש
 60 כאן באיך ישראל תנא שונה משניות וברייתות ששנה לו רב מדות — מנתיחן, דמיירי ברין מדות? והתנן — גבי מפרשי תרומה שתי מדות ממאה: אם הרבינה בעל הבית לאותה
 61 מדה שמדד בה התרומה ומיצת — הרי הוא של תרומה, ונתנו לכהן. ובמנתיחן נמי, תידיה של לוקח

והתנן הרכינה ומיצה הרי היא של תרומה — תימה: אמאי הוי של תרומה? והא אינו חייב לתרום אלא אחד מן חמשים, אם כן כמו אותן מדות של חולין — תדיה של תרומה, ושל חולין הוי בלא הרכינה ומיצה ויש לומר: דכשקרא שם על אותה מדה — גמר בדעתו שתדיה בלא תרומה עם המיצה. ודוקא בתרומה אמר: הרכינה ומיצה הוי תרומה,

אבל לענין מעשרות — לא, והמברכה במעשרות מעשרותיו מלקולן. **משום** יאוש בעלים נגעו — הוי מצי לשנוי דהוי תרומה משום דאין בריקה, דכשקרא שם אין יודע איזה היא למטה. **אלא** צלוחית אבדה מדעת היא — ואף על גב דהפנדין נמי אבדה מדעת היא שבעל לידו תינוק, מכל מקום כיון שהפנדין של בעל הבית נשאר ביד החנווני — אינו פטור עד שיביאו לידו שיה פנדין שמן ואיסר, ואם היה מחויר אותו פנדין עצמו לתינוק — הכי נמי דהוה פטור. **וכגון** שנטלה תנוני על מנת לבקרה כדשמאל כו' — סיפא דקתני: ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק דפטור — לאו דוקא ביד תינוק, אלא אפילו נטלה נמי על מנת שלא לבקרה.

הלוקח כלי מבית האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב — לכאורה נראה דחייב משום דחשיב כשואל. דסוף פרק "ארבעה נדרים" (נדרים דא, א) מפרש טעמא דשמאל דקסבר הנאת לוקח היא — היינו כשואל, שכל ההנאה שלו. ועוד, בדפרק "האומנין" (בבא מציעא פ, ב) גבי הא דאמר רב חסדא: לא שנו הא דקתני שלחה ומתא חייב — אלא כשהחזירה בתוך ימי שאלתה, אבל לאחר ימי שאלתה — פטור. ומסיק אמרינו דמסתברא דפטור משואל לאחר כנושא שבר, הואיל ונתנה מהנה. תניא כותיה דראמימרו: הלוקח כלי מבית האומן כו' ונאנסו, בדליכה — חייב, בחודה — פטור, מפני שהוא כנושא שבר. פירוש: לכך פטור בחודה כשנאנסו — שאינו אלא שומר שבר. ומייתינה אהאיא דהחזירה לאחר ימי שאלתה, משמע דהא דקתני נאנסו בחליכה חייב — דהוי מטעם שואל, אם כן מילתיה דשמאל נמי הוי מטעם שואל, דהא מהאיא ברייתא מייתי נדרים (שם עמוד ב) סיעתא לשמאל. מהו, רש"י פירש בבבא מציעא (שם)

דנאנסו בחליכה חייב — משום דחשיב בלוקח, ומכל מקום מייתי מינה שפיר אהאיא דאמימר, כי היכי דחשיב ליה ברייתא נושא שבר בחודה אף על פי שבעל המקח, משום דעד השתא דהי בלוקח — הכי נמי שואל אחר שכלו ימי שאלתה הוי שומר שבר, כיון שנתנה בשאלה עד עכשיו, וכן נראה לרבינו יצחק דחשיב לוקח. ומייתי ראיא מהאיא דלקמן דאייתי קרי לפום נורא, דאמר רב כנא: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ואי שואל הוי — אמאי לא יוכל להקדיש מה שחשאלו ביד אחרים, כמו שהמשכיר יכול להקדיש, כדאמרינן בפרק "האומר משקלי עלי" (ערכין א, א). ואין נראה לרבינו שם אברהם ראה, דהתם לא על מנת לבקרה נטלם אלא על מנת לקנות מיד, ולכך אין יכול המוכר להקדישו. והשיב לו רבינו יצחק, דמשמע שנטלם כדי לבקרה, מדמייתי ליה אדשמאל, ואין להקשות: אי שואל הוי — אמאי לא פטור החנווני כשנטלה על מנת לבקרה החזירה ליד התינוק, ודלתה שאלתו, כיון שהחזירה למקום שלקחה דהא אמר בסמוך: לרבי יהודה שואל שלא מדעת שואל הוי, החזירה ליד התינוק — פטור, דהא הוי הוי שואל שלא מדעת אינו חייב לחזירה אלא למקום שנטל, אבל הכא דשואל מדעת הוא — חייב לחזירו ליד בעלים.

א הכי אימא סיפא ומודים חכמים לרבי יהודה כו' — ורבה ורב יוסף סברי כו' בזמן שהצלוחית ביד התינוק, דהיינו שהביאה מבית אביו.

מר

כאילו צלוחית ביד תינוק ומדר חנווני לתוכה, שפטור. **הכא** בתנוני מוכר צלוחית — והך צלוחית מתנינן של חנווני היא, ששלח לו בעל הבית הדמיה ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן, והלכך היא צלוחית לכא אבדה מדעת. **דרבנן** לבעייהו — דאמרי גבי איסר ושמן; חייב, דלאודועיה שרדיה, והוא הדין לצלוחית, ורבי יהודה לטעמיה, דלשרוי יין ושמן וצלוחית ביד בנו שרדיה לבנו. **והאמרת** לאודועיה שרדיה — ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית **אלא אביי בר אבין** ורבי **הינאי בר אבין** דאמרי תרייהו — לא תוקמה לא בתנוני מוכר צלוחית, ולא בבעל הבית מוכר צלוחית. אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקין, ונטלה חנווני מיד תינוק למור בה לצורך התינוק, ואף על גב דאבדה מדעת היא, כיון שנטלה — נתחייב בשמירתה, עד שחזירנה לידו של בעל הבית.

כבא בתרא. פרק חמישי - המוכר את הספינה - דף פז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

משום יאוש בעלים — שהלוקח מתיאש ומפקיר אותו מיצו, מפני שטורח לו להמתין עד שיתמצה. אבל תרומה לא שייך יאוש, דמכל מקום תרומה היא, ואסורה לזרים. **ארישא קאי** — דקתני: חייב להספיק שלש טפיף לעולם, ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב. **אי אסיפא קאי** — דקתני דחנוני פטור מלהספיק, ואתא איהו למימר דאינו פטור

אלא בערב שבת עם חשיכה. **הא שמע** — דאסיפא קאי. **משנה** בנבחה הגתה רבינו זקני אבי אמי מנחתו כבוד: השולח בנו אצל חנוני ופתנין בידו, שהוא שני איסרין, להביא לו באיסר שמן, ואיסר יתן לו החנווני, וכן עשה, מדר לו באיסר שמן, והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן. ומי שמפרש ונתן לו תינוק את האיסר לחנווני, וגם מפרש ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר — טעות הוא, ואינו לשון משנה. וגם כשבעל הגמרא תמיה: בשלמא באיסר ושמן בדהא פליגי. מאי קאמר? מי איכא פלוגתא באיסר? הלא לא אבד אלא השמן ואם תאמר: לתנייה לפנדין במביתן לא לצורך שכן דרך רוב מחנות, כי איסרין לא היו מצויין כפנדינונין, כמו שנהגין במבציות, שנתן פשוט ומקבל מחצה ואוכל בדמי מחצה. כן פירש זקני מנחתו כבוד. **ושבר** התניק את הצלוחית — ושפך השמן, **ואבד האיסר** — שנתן לו החנווני עם השמן בזמם הפנדין שהביא לו. החנווני חייב לשלם — הצלוחית והשמן האיסר. וטעמא מפרש בגמרא. שעל מנת כן שלחו — האב לבן אצל חנווני, שימסור החנווני לבן האיסר והשמן. ומודים חכמים לרבי יהודה כו' שתנוני פטור — בצלוחית לבד, אבל בשמן ואיסר חייב. הכי גרס בפירוש רבינו הנאל ובספרים ישנים. **גמרא** בשלמא באיסר ושמן בדהא פליגי כו' — האיסר שנתן החנווני לתינוק, והשמן שבצלוחית. לאודועיה — לחנווני שצריך לשמן שרדיה האב לבנו, כדי שישלח לו חנוני מה שישלח לו על ידי שלחו פקח. ורבי יהודה סבר: לשודרי ליה ביד בנו שרדיה. **אלא** צלוחית — אמאי חייב חנווני לשלם? **אבדה מדעת היא** — דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה — הפקר הוא זה, ואינו חושש אם יחזירה בנו בידו

ריקנית, אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו, דן שמן וכן איסר ביד פקח. ופנדין שנטל בנו בחליכה, נהי נמי דאבדה מדעת היא, מכל מקום בחורה יפה מחייבין חכמים, הואיל ואמרינן לאודועיה שרדיה. **בבעל הבית** — האי שולח בנו מוכר צלוחית הוא, וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם ריצה לקנותה. שנטלה חנווני — מיד התינוק. לבקרה — אם שלימה היא, על מנת לקנותה. **כדשמאל** — היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה. דבנטילה קנאה מיד, שהרי מסתמא נמצאה שלימה ויתכין לקנותה. והוא דקציע דמיה, כדלקמן, דקני ליה מיד. **ועי** במחזוריה ליד התינוק — הרי הוא כמשליכה לאיבוד, ונאנס בידו קרינא ביה, ולא מיפטר עד שיחזירה ליד בעלים עצמן, שהרי משנטלה נתחייב באחריותה. (ואף על גב דהנאי כותיה דשמאל בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים לא, א) בחליכה חייב כו'). **על מנת לבדוק** — ולעכבו. **ונאנס בידו** — כגון שנטל מידו ונשבר. חייב — והוא דקציע דמיה, כדמפרש לקמן, דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו. ואפילו אם חזרו בו, ואומר "איני חושש בכלי זה לקנותה" ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעלי — חייב, דמדאגביה על מנת לבדוק ולקנותו אחרי כן — הוא דאיחייב ליה באחריותו, וכיון דאיחייב באחריותו — היכי מיפטר תו עד שיחזירו לבעלי? והכא נמי, רבנן מחייבי כדשמאל, ורבי יהודה לית ליה דשמאל. והיינו דקתני סיפא: ומודים חכמים לרבי יהודה כו', דכי קאמר: מודים חכמים לרבי יהודה שנטלם על מנת שלא לבדוק — הרי הוא

כאילו צלוחית ביד תינוק ומדר חנווני לתוכה, שפטור. **הכא** בתנוני מוכר צלוחית — והך צלוחית מתנינן של חנווני היא, ששלח לו בעל הבית הדמיה ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן, והלכך היא צלוחית לכא אבדה מדעת. **דרבנן** לבעייהו — דאמרי גבי איסר ושמן; חייב, דלאודועיה שרדיה, והוא הדין לצלוחית, ורבי יהודה לטעמיה, דלשרוי יין ושמן וצלוחית ביד בנו שרדיה לבנו. **והאמרת** לאודועיה שרדיה — ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית **אלא אביי בר אבין** ורבי **הינאי בר אבין** דאמרי תרייהו — לא תוקמה לא בתנוני מוכר צלוחית, ולא בבעל הבית מוכר צלוחית. אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקין, ונטלה חנווני מיד תינוק למור בה לצורך התינוק, ואף על גב דאבדה מדעת היא, כיון שנטלה — נתחייב בשמירתה, עד שחזירנה לידו של בעל הבית.

כגון

45 לְאֹדְעֵי שְׂרָרִיהַ - שהאב שלח את הבן כדי להודיע לחנווני שהוא
 46 צריך שמן, ושישלח לו את השמן והאיסר ביד שליח פיקה, ולא
 47 התכוין שהחנווני ישלח ביד התינוק, ולכן החנווני חיבב. וְרַבִּי יְהוּדָה
 48 קָבַר, לְשִׁדְוֵי לֵיָה שְׂרָרִיהַ - האב שלח את הבן כדי שהחנווני ישלח
 49 בידו את האיסר והשמן, ולכן אין החנווני חיבב. אֶלָּא לענין מה
 50 שהבן שָׂבַר את הצלוחית אין מובן מדוע לרבנן החנווני חיבב, הרי
 51 אֲבָדָה מְדַעַת בעלים וכחפקר היא, כיון שהאב מסר בעצמו את
 52 הצלוחית לתינוק שאינו יודע לשמורה, וכמו שהאב מסר לו
 53 צלוחית ריקה, כך הוא מסכים שהחנווני ימסור לו את הצלוחית
 54 אם היא ריקה, ורק את האיסר והשמן הוא רוצה שהחנווני ישלח
 55 עם שליח פיקה.
 56 משיבה הגמרא: אָמַר רַב הוּשְׁעִיא, הָאָא כְּכַעַל חֲבִית מוֹכֵר צְלוּחִית
 57 עֶסְקִינָן - מדובר כאן שהאב הוא מוכר צלוחיות, ומסכים למכור
 58 את הצלוחית הזו לחנווני אם ירצה לקנותה, וְכַגֹּן שֶׁנִּשְׁמְלָה הַחֲנוּוֹנִי
 59 מידי הבן עַל מִנְתָּ לְבָקְרָה - לבדקה, אם שלימה היא וירצה
 60 לקנותה או לא, ואחר כך החזירה לבן. וְרַבֵּנן שְׁחִיבּוּ אוֹתוֹ עַל
 61 הצלוחית סברו כְּדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל (נדרים לא), תְּנַמְלֵל כְּלֵי מִן
 62 הָאֹמֶן עַל מִנְתָּ לְבָקְרָה - לעכבו ולבדקו אם לקנותו או לא, וְנִאֲמַר
 63 בְּדִו, כִּגֹּן שֶׁנִּפְל מִיָּדוֹ וְנִשְׁבַּר, וְקִבְעוּ בִּינֵיהֶם מִתְחִילָה אֶת מַחִיר
 64 הַחֶפֶץ, תְּיָיִב. שִׁמְאָחַר שֶׁפִּסְקוּ אֶת הַמַּחִיר גּוֹמַר הַלּוֹקֵחַ בְּדַעְתּוֹ
 65 לְקַנּוֹתוֹ, וּמִשְׁעָה שֶׁהִגְבִּיהוּ הַתְּחִיבִּים בְּאֶחָרִיתוֹ, וְאִינוּ נִפְטַר עַד
 66 שִׁיחִירְנוּ לִידֵי בַעֲלֵיו. וְגַם כֵּאֵן מְדוּבַר שֶׁסִּיכְמוּ עַל מַחִיר הַצְּלוּחִית,
 67 וְלֹכַן כִּשְׁהִגְבִּיָהּ הַחֲנוּוֹנִי קוֹנֵה אוֹתָהּ וּמִתְחִיבִּים בְּאֶחָרִיתָהּ, שֶׁהִי
 68 מִסְתַּבֵּר שִׁימְצָאנָה שְׁלִימָה, וְשׁוֹב אִינוּ נִפְטַר עַד שִׁיחִירְנָה לִידֵי
 69 הַבַּעֲלִים, וכשמוסרה לתינוק הרי הוא כמשליכה לאיבוד. וְרַבִּי
 70 יְהוּדָה שֶׁפִּטַּר, אִינוּ סוֹבֵר כְּשִׁמוּאֵל.
 71 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לִיָּא דְשְׁמוּאֵל תְּנָאֵי הִיא - אם כן נצטרך לומר
 72 שדינו של שמואל שנוי במחלוקת תנאים, שרבי יהודה אינו סובר
 73 כמותו.
 74 מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא בִּיאֹר אַחַר בְּדַעַת רַבֵּנן: אֶלָּא, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף
 75 דְּאָמְרֵי תְרַוּיָהוּ - שאמרו שניהם, הָאָא, כְּחֲנוּוֹנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר
 76 צְלוּחִית עֶסְקִינָן, ולא מדובר שהאב מסר צלוחית לידי הבן, אלא
 77 הוא נתן לו דמים כדי לקנות מהחנווני צלוחית עם שמן, והחנווני
 78 מסר את הצלוחית והשמן לידי הבן, ולכן אין כאן אבידה מדעת.
 79 וְאֹנְיָא רַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה - רבי יהודה לשיטתו, שסבר שהאב
 80 שלח את הבן כדי שהחנווני ימסור לו את הדברים, ולכן החנווני
 81 פטור גם על הצלוחית, וְרַבֵּנן לְמַעֲמִיָּהוּ - ורבנן לשיטתם, שסברו
 82 שהאב שלח את הבן רק להודיע לחנווני ולא כדי שימסור לו, ולכן
 83 החנווני חיבב גם על הצלוחית.
 84 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אִי הָיִי אִיָּא סִיפָא, מְוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה,
 85 בְּזִמְנָ שֶׁהַצְּלוּחִית בְּיַד הַתְּיִנוֹק וְיִמְדַּר חֲנוּוֹנִי לְתוֹכָהּ, שְׁחֲנוּוֹנִי שְׁמוּרָה.
 86 וְהָאָא מְרַת לְאֹדְעֵי שְׂרָרִיהַ - הרי אמרת שלרבנן האב שלח את
 87 התינוק רק כדי להודיע לחנווני, ולא שיתן בידו של התינוק, ומדוע
 88 יפטר החנווני אם נתן את הצלוחית בידי התינוק ואחר כך מילא
 89 אותה בידיו.
 90 מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא בִּיאֹר אַחַר: אֶלָּא, אֲבֵיִי פַר אֲבִין וְרַבִּי חֲנִינָא פַר אֲבִין
 91 דְּאָמְרֵי תְרַוּיָהוּ, אין מדובר כאן שהאב מוכר צלוחיות ולא
 92 כשהחנווני מוכר צלוחיות, אלא הָאָא בְּמֵאָ עֶסְקִינָן, בצלוחית
 93 המיוחדת למדוד בה,

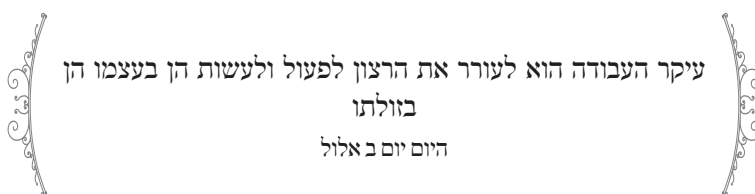
1 וְהָתַנן בתרומות (פ"א מ"ח), שהשופך שמן או יין של תרומה מכד
 2 אחד לכד אחר, צריך להטיף מהכד הראשון עוד שלוש טיפין,
 3 ואחר כך מותר לו למלא בו חולין. ואם אחר שהטיף הֶרְכִּינָהּ -
 4 היטה את הכד הראשון וּמִיָּצָה - התתאסף מה שהיה דבוק עדיין
 5 בדופני הכלי, הָרַי זֵו תְרִימָה וְאִינוּ חוֹלִין. ומבואר, שהמתאסף ממה
 6 שנשאר בכלי הראשון אינו שייך לבעלים של הכלי, אלא הוא
 7 שייך לבעלים של השמן והיין שהיו בכלי קודם לכן, דהיינו
 8 לתרומה, ולא כמו שמבואר במשנתנו שהמציאו הוא של המוכר
 9 שהוא הבעלים של כלי המידה, ואינו של הלוקח, שהוא הבעלים
 10 של השמן והיין שהיו בכלי לפני שהתרוקן.
 11 אָמַר לֵיָה רַב יִצְחָק בַּר אֲבִדִּימִי לְרַבִּי אֲלֵעִזֵּר, הָאָא אִיְהִיב עֲלָהּ - הרי
 12 כבר נאמר על משנתנו, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, דִּין זֶה שֶׁהִרְכִּינָהּ וּמִיָּצִית
 13 הרי היא של מוכר, מְשׁוּם יֹאשׁ בְּעֵלִים נִגְעוּ בָּהּ - טעמו הוא משום
 14 שהלוקח מתיאש ומפקיר את השארית שנשארה בכלי המידה,
 15 משום שטורח עבורו להמותין עד שתתמצה, ולכן היא של מוכר.
 16 ואין זה שייך בתרומה, שהרי היא נשארת תרומה ואסורה לזרים.
 17 שנינו במשנה: וְהַחֲנוּוֹנִי אִינוּ תְיָיִב לְהִטִּיף וְכוּ'.
 18 אִיְבִיעִיא לָהּ, האם דברי רבי יהודה, אֲרִישָׁא קָאֵי - נאמרו על
 19 הרישא, ששנינו יחייב להטיף לו שלש טיפין, וְשִׁיטְתוֹ הִיא לְקוֹלָא
 20 יותר מדעת תנא קמא, שגם אם המוכר אינו חנווני פטור בערב
 21 שבת עם חשיכה, או דְלִמָּא אִסִּיפָא קָאֵי - דבריו נאמרו על הסיפא,
 22 ששנינו וְהַחֲנוּוֹנִי אִינוּ חִיבֵב לְהִטִּיף לוֹ שֶׁלֶשׁ טִיפִין, וְשִׁיטְתוֹ הִיא
 23 לְחִוּמָא מְדַעַת תְּנָא קְמָא, שגם חנווני פטור רק בערב שבת עם
 24 חשיכה, אבל בחול גם הוא חיבב.
 25 פּוֹרְשַׁת הַגְּמָרָא: הָאָא שְׁמַעַת רֵאִיָּה שֶׁאִסִּיפָא קָאֵי וְלַחֲמוּרָא, דְתַנָּיָא
 26 בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עֶרֶב שֶׁבֶת עִם הַשְּׂכָה חֲנוּוֹנִי שְׁמוּרָה
 27 מִלְּהִטִּיף, מִפְּנֵי שֶׁחֲנוּוֹנִי פְּרוּד בּוֹמֵן זֶה, וְלֹא חִיבְיָהוּ חֲכָמִים. וְכַאֵן
 28 כְּתוּב בְּפִירוּשׁ שְׁרַבִּי יְהוּדָה פִּטַּר רַק אֶת הַחֲנוּוֹנִי בְּעֶרֶב שֶׁבֶת עִם
 29 חשיכה, ומחמיר יותר מתנא קמא.

משנה

30 חנווני שמסר לקטן שמן או מעות כדי שיביאם לאביו, והזיקם
 31 הקטן, האם החנווני חיבב: הַשׁוֹלֵחַ אֶת בְּנֵוֹ הַקָּטָן אֶצֶל חֲנוּוֹנִי
 32 (וְיִפְגְּדוּן) - מטבע בשווי שני איסרין (בְּדִו), כדי שיתן לו החנווני
 33 שמן בשווי איסר, ויחזיר לו איסר. וְיִמְדַּר לוֹ הַחֲנוּוֹנִי בְּשׁוּוֵי אִיִּסְרָא
 34 שְׁמֹן, וְנָתַן לוֹ, הַחֲנוּוֹנִי לֹבֵן אֶת הַשְּׁמֵן וְאֶת הָאִיִּסְרָא הַעוֹדֶף. שְׂבַר הַבֵּן
 35 אֶת הַצְּלוּחִית שֶׁל הַשְּׁמֵן וְנִשְׁפַּךְ הַשְּׁמֵן, וְאֲבָדָה אֶת הָאִיִּסְרָא שֶׁהַחֲזִיר לוֹ
 36 הַחֲנוּוֹנִי, הַחֲנוּוֹנִי חִיבֵב לְשַׁלֵּם אֶת הַצְּלוּחִית וְהַשְּׁמֵן וְהַאִיִּסְרָא. רַבִּי
 37 יְהוּדָה פּוֹטֵר אֶת הַחֲנוּוֹנִי, מִשׁוּם שֶׁעָלָה מִנְתָּ בֵּן שְׁלָחוֹ הָאֵב אֶת
 38 הַתְּיִנוֹק, כְּדִי שֶׁהַחֲנוּוֹנִי יִמְסוֹר לוֹ אֶת הַשְּׁמֵן וְהַאִיִּסְרָא, וְאִין אַחֲרִית
 39 הַחֲנוּוֹנִי עֲלֵיהֶם.
 40 וּמְוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, בְּזִמְנָ שֶׁהַחֲנוּוֹנִי לֹא נִטַּל אֶת הַצְּלוּחִית
 41 לִידֵיו, אֶלָּא הַצְּלוּחִית נִשְׁאָרָה בְּיַד הַתְּיִנוֹק, וְיִמְדַּר חֲנוּוֹנִי לְתוֹכָהּ,
 42 שְׁחֲנוּוֹנִי שְׁמוּרָה מִדְּמֵי הַצְּלוּחִית, אֲבָל חִיבֵב בְּדַמֵּי הַשְּׁמֵן וְהַאִיִּסְרָא.

גמרא

43 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא - מובנת מחלוקת רבנן ורבי יהודה בְּאִיִּסְרָא
 44 וְשְׁמֵן שֶׁנָּתַן הַחֲנוּוֹנִי לְתִינוֹק, שֶׁבָּהּ פְּלִגֵי - בזה נחלקו, דְרַבֵּנן קָבַר,

56 יהיו הקדש, ואסורים עליכם.
 57 אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב כְּהֵנָּה - באו הקונים לדין לפני רב כהנא. אָמַר לְהוּ
 58 רב כהנא, אִין אָרַם מְקַדֵּישׁ דְּבַר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, וכיון שהגבהתם את
 59 הדלועים כדי לקנותם, זכיתם בהם כדינו של שמואל, והרי הם
 60 שלכם, ואין המוכר יכול להקדישם.
 61 וְהָיָה מִלֵּיל הוּא דְקִינֵי דְמִיְהוּ - דינו של רב כהנא נאמר רק אם
 62 דמיהם של הדלועים היו קצובים, אֲבָל לֹא קִינֵי דְמִיְהוּ - אבל אם
 63 לא היו דמיהם קצובים, פְּרִישׁוּת מְרִיְהוּ קִינֵי - הרי הקונים לקחום
 64 על מנת להחזירם, משום שאין דעתם סומכת לקנותם, שמא ירצו
 65 הבעלים למוכרם ביותר, והרי הדלועים שייכים לבעלים וְשִׁפּוּר
 66 אֶקְדִישׁ - וחל ההקדש.
 67 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בנידון הדומה לדינו של שמואל:
 68 תַּנּוּ רַבִּין, חֲבַר הִלּוּקִין יָרַק מִן הַשּׁוּק מִיַּד עִם הָאֶרֶץ, שהלוקח
 69 ממנו ירקות צריך לעשרן, משום שעם הארץ חשוד שאינו מעשר,
 70 וְכִיּוֹן חֲבַר אֵת הִירֵק הִיפָּה וְהִנִּיחַ אוֹתוֹ בַּצַּד, ולא גמר בדעתו
 71 לקנות אותו, אֲפִילוּ אִם עוֹשֶׂה כֵּן כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵל, לֹא קָנָה, וְלֹא
 72 נִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂהוּ, שהרי כשהגביה את הירק לא התכוון לקנותו,
 73 אלא רק לברור אם הוא יפה. אולם אם גָּמַר בְּלִבּוֹ לְקַנּוֹתוֹ, קָנָה,
 74 וְנִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂהוּ כַּדִּין דְּמֵא. וכיון שקנה, אם רוצה להחזירו ולחזור
 75 בו מהמקח בלי להפריש מעשר, אִי אֶפְשָׁר - אינו יכול, כיון שִׁבְבָר
 76 נִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂהוּ, וחבר אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.
 77 וְכִן לְעִשְׂרוֹ וְלִחְזוּרָיו אַחַר כֵּן לְמוֹכַר אִי אֶפְשָׁר, כיון שִׁבְבָר מְפָחִיתוֹ
 78 בְּדַמִּים - שהרי מפחית מן הירק את המעשר שמפריש ממנו,
 79 ובמצא שהוא מפסיד את המוכר, שמחזיר לו פחות ממה שלקח
 80 ממנו ואינו משלם לו בעד זה. הָאֵל בִּיצַד יִהְיֶה בּוֹ חֲבַר אִם רוצֶה
 81 להחזירו, מְעַשְׂרוֹ, וְנוֹתֵן אֵת הַמַּעֲשֵׂר לְלוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ - לבעל הבית
 82 דְּמֵי מַעֲשֵׂר שֶׁהַפְּחִית מִהִירֵק, ואת שאר הירק מחזיר לו כמו שהוא.
 83 מקשה הגמרא: אָטוּ - וכי משום הַמְּרָבָל בְּלִבּוֹ לְקַנּוֹת, קָנָה וְנִתְחַיֵּב
 84 בְּמַעֲשֵׂהוּ, הרי לא עשה בהם קנין, שלא הגביהם על דעת לקנותם,
 85 ובמה שגמר בליבו בלי קנין אינו קונה, ומדוע אינו יכול להחזירו
 86 ולהיפטר מחיוב המעשר.
 87 מיישבת הגמרא: אָמַר רַב הוֹשִׁיעָא, הָבָא, בְּאֵדָם יָרָא שְׂמִים עֲסָקִין,
 88 שכיון שגמר בליבו לקנות שוב אינו חוזר בו, ולכן די בכך כדי
 89 לחייבו במעשר כאילו עשה קנין גמור. וְכֵן רַב סְפָרָא, שמאחר
 90 שגמר בלבו שוב לא חוזר בו, משום דְּקִינֵים בְּנִשְׁפָּשָׁה - שקיים
 91 בעצמו את הפסוק (תהלים טו) 'וְדַבַּר אֱמֶת בְּלִבְבִּי'. שבשעה שקרא
 92 רב ספרא קריאת שמע, בא אדם ואמר לו 'מכור לי חפץ פלוני
 93 בכך וכך', ולא השיבו רב ספרא. סבר האיש שרב ספרא אינו
 94 משיבו משום שרוצה יותר ממון בעד החפץ, והציע לקנותו
 95 בדמים מרובים. לאחר שסיים רב ספרא קריאת שמע, אמר לאיש
 96 שיטול את החפץ בסכום המועט שהציע בתחילה, משום שכבר
 97 גמר בליבו למכרו לו בסכום זה, ולא רצה לחזור בו ממה שגמר
 98 בליבו.

משנה

99 נאמר בתורה (ויקרא יט לו) 'מֵאֲוִי צֶדֶק אֲבִי צֶדֶק אִפֶּת צֶדֶק וְהִין
 100 צֶדֶק יִהְיֶה לְכֶם'. ציוותה בזאת התורה לדקדק היטב בעשיית כל
 101 סוגי המדות והמשקולות, שהלא אם לא יהיו מדויקים נמצא
 102 שהקונה משלם על מדה שלמה ומקבל מדה חסרה. ואף מדות
 103 שנעשו כתיקונן, נפגמות במהלך השימוש בהם, ומשנתינו דנה מה
 104 הם החיובים המוטלים על בעליהם למנוע זאת. הַפְּסוּן - סוחר
 105 שקונה כמות גדולות יחד ומוכרן לסוחרים קטנים, מְקַנְנָה
 106 1-מנקת) מוֹדֵתוֹ - כלים שמוכר בהם משקים, ממה שנדבק ונקרש
 107 בהם, אֶחָד לְשָׁלִשִׁים יוֹם - פעם בשלושים יום, משום משקה

1 ומדובר בַּגִּזְוִי שֶׁהַחֲנוּנִי נִטְלָה - נטל את הצלוחית כדי לְמוֹד -
 2 למדוד בָּהּ את השמן שיתן לתינוק, ובוה התחייב בשמירתה, והיה
 3 אסור לו להחזירה לידי התינוק, אף שמתחילה היתה כאן אבידה
 4 מדעת. וְכִדְרָבָה - ודין זה הוא כדינו של רבה, דְּאָמַר רַבָּה (ב"מ לו),
 5 לגבי תלמידי חכם או זקן הרואה מציאה, ואין זה לפי כבודו
 6 להתעסק בהחזרתה, שהדין הוא שפטור מלהחזירה. ואף על פי כן
 7 האם ראה בהמה והפִּישָׁה - היכה אותה במקל, נִתְחַיֵּב בָּהּ -
 8 התחייב בהחזרתה. וכן כאן, אף על פי שהחנווני פטור על
 9 הצלוחית, כיון שהאב מסרה ליד התינוק והרי זו אבידה מדעת,
 10 מכל מקום אם החנווני לקחה כדי למדוד בה התחייב בשמירתה,
 11 ואסור להחזירה לידי התינוק.
 12 מקשה הגמרא: אִימור דְּאָמַר רַבָּה - יתכן שרבה לא אמר שהכִּישָׁה
 13 התחייב בה אלא בְּכַעֲלֵי חַיִּים, משום דְּאֶנְקְמִינְהוּ נִינְרָא בְּרִייתָא -
 14 שבמכה שהיכה אותם הרגילים לברוח וללכת רחוק, ולכן התחייב.
 15 אבל פִּי הָאִי נִנְרָא - באופן זה שהחנווני לא הזיק במעשהו, מִי אָמַר
 16 - האם גם בזה אמר רבה שמתחייב בשמירתה.
 17 מתרצת הגמרא תירוץ אחר: אֵלָא, אָמַר רַבָּא, אֲנִי וְאִמּוּרָא אַחַר
 18 שְׁהוּא אֲרִי שֶׁבְּחִנְיָהּ, תְּרִינְמִנְהָ - ביארנו את המשנה הזו. וְכֵן -
 19 מיהו אותו אמורא, רַב וְרָא. וכך ביארנו. הָבָא בְּמֵאִי עֲסָקִין, בַּגִּזְוִי
 20 שֶׁהַחֲנוּנִי נִטְלָה כְּדִי לְמוֹד בָּהּ לְאֶחָרִים, ולא לצורך אביו של
 21 התינוק. וְכִדְרָבָה שֶׁל אִדָּם הַשּׁוֹאֵל חֲפֵץ שְׁלֵא מְדַעַת הַבַּעֲלִים קָא
 22 מִפְּלִיגֵי - נחלקו. מַר - רבי יהודה סָבַר, ששואל שלא מדעת שואל
 23 הָיָה - מתחייב כשואל, ואם החזיר את החפץ למקום שממנו לקח
 24 אותו, יצא ידי חובתו ופטור מְכַאן וְאֵילָךְ. וכיון שהחנווני החזיר
 25 את הצלוחית לידי התינוק שממנו נטלה, שוב אינו מתחייב עליה
 26 כלל. וְכֵן סָבַר - רבנן סוברים, ששואל שלא מדעת וְנָלֵן הָיָה -
 27 מתחייב בחיובי גולן, שאינו נפטר גם אם החזיר את החפץ למקום
 28 שממנו נטלו, וחייב בשמירה עד שיחזיר את החפץ לידי הבעלים,
 29 כמו שנאמר (ויקרא כ ה) 'וְהִשִּׁיב אֵת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר נָגַל', ובהשבת
 30 הצלוחית לידי התינוק אין החנווני יוצא ידי חובת השבה.
 31 הגמרא שבה לעצם דברי שמואל, שהובאו לעיל (פ) בדרך אגב,
 32 ומבארת אותם: גּוֹפֵא, אָמַר שְׁמוּאֵל, הַנּוֹמֵל כָּלִי מִן הָאִוּוֹן כְּדִי
 33 לְבַקְרוֹ - לבדוק ולראותה, אם יפה הוא ויקנהו, או שאינו יפה
 34 ויחזירו לו, וְנִנְרָא פִּירוֹ כְּגוֹן שֶׁנִּפְל מִיְדוֹ וְנִשְׁבַּר, הָיָה.
 35 ומבארת הגמרא בדבריה: וְהָיָה מִלֵּיל הוּא דְקִינֵי דְמִיְהוּ - דינו של
 36 שמואל נאמר רק בדבר קטן, שדמיו קצובים, ומשום כך סמכה
 37 דעתו של הלוקח לקנותו כבר בשעה שגביה, ולכן מתחייב
 38 כשנטל את החפץ לבקרו.
 39 הגמרא מביאה שני מעשים שנפסק בהם הדין בדומה לדינו של
 40 שמואל: הָהוּא נִבְרָא - מעשה באדם אחד דָּעַל לְבִי מְבָהָא - שנכנס
 41 לבית הטבח המוכר בשר, וְאִנְבָּה אֲמַמְבָּה דְּבִישְׁרָא - הגביה ירך של
 42 בהמה, כדי לראות אם היא שמנה או כחושה, לדעת אם לקנותה
 43 או לא. בְּהָרִי דְקָא אִנְבָּה - בזמן שהגביה אותה, אֶתָּא פְּרָשָׁא מְרָמָא
 44 מִינְהָ - בא פרש הרוכב על סוס ולקחה ממנו. אֶתָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַב
 45 יִימָר - בא הטבח ותבעו לדין לפני רב יימר, חִיִּיבִיהּ לְשִׁלּוּמֵי דְמִיְהוּ
 46 - חייב את האיש לשלם לטבח את דמי הבשר.
 47 וְהָיָה מִלֵּיל הוּא דְקִינֵי דְמִיְהוּ - דין זה של רב יימר נאמר רק באופן
 48 שמחזירו של הבשר היה קצוב, ומשום כך כבר בשעת ההגבהה
 49 סומכת דעתו של הלוקח לקנותו אם ימצא חן בעיניו, ולכן ההפסד
 50 הוא שלו.
 51 מעשה נוסף: הָהוּא נִבְרָא, דְאִיְתִי קְאָרִי לְפִינָם נִבְרָא - שהביא
 52 דלועים לשפת הנהר למוכרם. אָתוּ בּוֹלֵי עֲלִמָא - באו כל האנשים
 53 וְשָׁקוּל קְרָא קְרָא - לקחו כל אחד מהם דלועים כדי לקנותם. וכיון
 54 שלא ראה בעל הדלועים מי לקח, ולא ידע ממי לדרוש את
 55 מעותיו, אָמַר לְהוּ, הָרִי הֵן מוֹקְדִישִׁין לְשָׁמִים - הדלועים שלקחתם

1 גנון שנטלה למור בה — כלומר, מתניתין לאו בבעל הבית ולא בחנוני מוכרי צלוחית
2 מיירי, אלא בגנון שנטלה למור בתוכה השמן. ואף על גב דלא לדעת החנוני שלחה,
3 דשמא לא טילנה — משנטלה מתחייב בה, וכדרכה. הכישה — במקל, גבי זקן ואינה לפי
4 כבודו מיירי, בבבא מערעא (ל, ב), דאף על פי שאינו חייב להחזירה, כיון שהכישה —
5 נתחייב בה. והשאת איכא לפרושי: מודים
6 חכמים לרבי יהודה — בשלא נטלה וכו'. אמור
7 דאמר רבה — אי בעי הוה פריך. לימא רדבה
8 תנאי היא, אלא דעדיפא מינה קפריך. דאנפקה
9 נערי ברייתא — ההלקיחה פסיעות היצוניות.
10 כלומר, הרגילה לברוח ולילך למרחוק. ומשום
11 הכי נתחייב בה. גנון שנטלה — מיד תינוק. למוד
12 בתוכה לאחיה — שהצלוחית מדה, ומד בה
13 לאחרים. ובשואל שלא מדעת — בעל הצלוחית,
14 פליגי. דמר סבר — רבנו, גולן הוי, וקפיה
15 להתחייב בה עד שתבא ליד בעלים. דבעני
16 'והשיב את הגזילה', והשבה ליד תינוק לאו
17 השבה היא. והכי אמרינן ב"הגזול ומאכיל"
18 (בבא קמא קיח, א): הגזב טלה מן הערד
19 והחזירו ומת או נגב — חייב באחריותו. דבעני
20 דעת בעלים, ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד
21 תינוק. ורבי יהודה סבר שואל הוי — וכי מחזירו
22 למקום ששאלו משם — די. והלכך, משהחזירו
23 לתינוק פטור. והא דאמרינן ב"המפקדי": הא
24 דאמר רבא שואל שלא מדעת גולן הוי — היינו
25 לרבנן הדבא. ומודים חכמים לרבי יהודה הכי
26 יש לפרש: מודים חכמים לרבי יהודה היבא דלא
27 נטלה למוד בה לאחרים, אפילו נטלה למוד
28 לתינוק. והיינו דקתני: בומן שהצלוחית ביד
29 התינוק — שלא מדר בה אלא לצורך התינוק,
30 ואם כן לא אפקה מרשות בעלים, ומשום הכי
31 פטור מן הצלוחית. ואית דמפרש לה להא סוגיא
32 לתנוני הרגיל אצלו. ומסר לו בעל הבית כבר
33 הפנודיון, ושלה בשביל השמן והאיסר, ולא
34 שלח ביד בנו כי אם הצלוחית לבדה. ובכך
35 הסוגיא פשוטה. והני מילי דקצי דיבא —
36 שדמי קצוצים. כגון רחיים של פלפלין, ושאר כלים קטנים, שדרךן לעולם לתת בפשות פשות. ובנדרים מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא, ובדבר שלוקחין קופצין עליו, דאין
37 הנאה למוכר בלקיחתו של זה. ודרכה ימצא קופצין, ומשום הדגאתו של לוקח היא — הוה ליה הלוקח כשואל עליו, ומחייב באונסא. ותניא התם בברייתא בוחתיה, דקתני: נאנסו
38 בהליכה — חייב, בחורה — פטור, מפני שהיא כנושא שבר. ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שבר, דאם כן לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה. וטעמא, משום דקייצי דמיה חביא
39 חריפא הוא — הרי הוא בנטיילא זו כמו לוקח גמור. אי נמי, כמו שואל, שכל הנאה שלו בו. אגבה אפמא — הגביה ירך לקנותה, ולראות אם שמנה היא או כחשה. אבל לא קייצי
40 דמיה בו' — לא גרסינן. קרא = דלעת. שקול קמא. לקנות. אמר להן הרי תן מוקדשין לשמים — לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו, היה רוצה לאסרן להם. אין אדם מקדיש
41 בו' — ד"כ יקדיש איש את ביתו" כתיב (ויקרא כז). והכי נמי כיון דקייצי דמיהו — וכו' בהו, כדשמואל. ברשותא דמיהו קייצי — ויכול להקדישן. דלא דמי לגולן, דאמרינן (בבא
42 קמא סח, ב): שנידון איני יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו זה לפי שאינו ברשותו. והכא לאו אדעתא למיגול שקלינהו, אלא לקנותה, וכיון דלא קייצי דמיהו — לא סמכא דעתיהו,
43 דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן, ומשום הכי ברשותא דמיהו קייצי. הלוקח ירק — חבר מעם הארץ. בירד ותניח — ולא גמר לקנותה. אינו חייב במעשר — דהא אינו מתכוין
44 אלא לברר היפות. אבל גמר לקנות — נתחייב מיד לעשרו דמאי. ואם רוצה לחזור ממקוה, להחזירו אי אפשר — בלא הפרשת מעשר, שכבר נתחייב במעשר, ואין חבר מוציא מתחת
45 ידו דבר שאינו מתוקן. ולעשרו אי אפשר — ואחר כך יחזירו למוכר — שהרי מפחיתו בדמים, שנתמעט התבילה כדי מעשר. מעשרין ונותן — ללוי, ונותן לו דמי מעשר, ומחזיר את
46 המותר בעין. אלא משום דגמר בלבו לקנות קנה ומעשר — בתמיה, אמאי? הא אפילו אי קייצי דמיהו יכול להחזירן, וליחזירנהו, וליפטר רב ספריא — הוה קרי קריאת שמע, ואמר
47 ליה ההוא גברא: הב לי עסקך בכך וכך מעות, וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק, והעלה לו דמים מרובים. ולאחר תפלתו לא רצה לקבל אלא במיעוט מעות הראשונות, משום
48 דגמר בלבו להקנותו בכך. והכי נמי גבי מעשר, כיון דירא שמים הוא, כיון שגמר בלבו — וזה במקרה, ונתחייב במכר. וכי מחזירו — כחורז ומוכר לו דמי. משנה — הסיפון — הוא
49 תנוני גדול, שקונה הרבה יחד מוכר לחנונים קטנים. סיפון — חסין בלשון יון, ומשום שקונה הרבה חסין בחדו קורא לו סיפון. מקנח פרוזי — בשביל שנקבץ בהו הין והשמן ונקרש
50 לתוכו, ומתמעט המדה. ובכלי הלח מוקי לה לקמן. בעל הבית — שאינו מוכר תדיר כסיפון — די בפעם אחת בשנה, שאינו נדבק בו כל כך, חילוף הדברים — סיפון פעם אחת בשנה,
51 דכיון שמוכר תדיר — אין המשקה נקרש בתוכו. אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר — נקרש ומייבש המשקה בתוכו. החנוני מקנח פעמים בשבת — לפי שתדיר למכור יותר מסיפון
52 ובעל הבית. ויחאנן לתנא קמא, דאם כן לא סבייא לן הכי, שהרי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל מקנח משעון בן גמליאל לא נגמליאל, אמר רבן שמעון בן גמליאל
53 כדקאמר: אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בו'. ועוד: אם איתא דפליג עלה — אמאי לא קתני שיעוריה, כדקתני לעיל? אלא נראה דאפילו רבן שמעון בן גמליאל
54 מודה בתנוני, אף על פי שמוכר תדיר, דכיון שאינו חייב להשיף שלש שיפין — נקרש בתוכו יותר. וממחה — מקנת, כמו 'ומחה ה' דמעה מעל כל פנים' (ישעיהו כח). משיקליתו
55 — אבני משקל ששוקל בהו דר לח ובשר. על כל משקל ומשקל — בכל פעם ופעם ששוקל בהו. שנדבק בהו יותר מן המשקלות. לפי שיש לוח בית קיבול, צריך לקנות בכל פעם
56 ופעם. במה דברים אמורים — קינוחין הללו — דברר לה, כגון בשר ויין ושמן. אבל דברר יבש — כגון פירות כמון ופלפלין — אינו צריך לקנות. שלא נדבק בהו כמון ואומיא.

אחד מעשרה בליטרא לעשרה ליטרא — מלישנא דמתניתין דייק, דקתני: אחד לעשרה, ולא קתני "אחד מעשרה". ואם תאמר: אמאי לא תני במתניתין "אחד ממאה"? ונראה לרבינו שמשום כן אבדהם לפרש דלא מייחבי גירומי כלל מדאורייתא אלא כששוקל עשר ליטרין, אבל בפחות מכאן — אינו חייב מדאורייתא. והא דתניא לקמן: היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא, לא יאמר "שקל לי שלשה רבעי ליטרא" כו', לפי שהיה חייב הברע על כל משקל ומשקל — הני מילי גבי הברעה דלאו דאורייתא, ובמקום שנהגו. **התם** אפשר בתשובה — דוקא בעריות שאין בהן ממזרות. אבל הבא על אשת איש והוליד ממנה בן, או שאר עריות שיש בהן ממזרות — זהו מעות לא יוכל לתקן, כדאמר (ביבמות כ) וצריך להיות: בחגיגה ט, א, ואי אפשר בתשובה. והרב רבינו חיים אומר: אף על גב שזוהא מעות לא יוכל לתקן — מכל מקום אפשר בתשובה שצוה לו הקדוש ברוך הוא, דלא צוה אלא לעשות לו תשובה, אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה, כדכתיב "והשיב את הגזלה" וגו', היכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב. דאף על גב דאמרין (בבא קטא פז, ב) יעשה בהן צרכי רבים — מכל מקום לא תשובה מעלייתא היא. **וקללם** בעשרים וששים — מיהויה אם לא תשמעו" וגו'. מכאן אין נראה לרבינו יצחק פירוש רב ניסים גאון, דפירש: דהאי דמחלקים "יחלף" מתאם נבבים" כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לסוכות בלא יום טוב, אף על פי שיהא פרשה קטנה, ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר — היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה, שיש קללות ב"אתם נבבים" ואין אנו רוצים שיבנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה. דהא הכא משמע דלא קרי קללות אלא ב"אם בחקתי ובידוהי כי תבוא", דקאמר מ"אם לא תשמעו" עד "זאין קונה", אבל משם איכ"ל לא חשיבי קללות. אבל נראה לרבינו יצחק ולהכי אנו קורין לעולם "אתם נבבים" לפני ראש השנה — כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה ו"דוהי כי תבוא" לשנה הבאה. ולכך נמי לעולם אנו קורים "במדבר" לפני עצרת — כדי להפסיק בה גבי קללות בחקתי" לעצרת, שהוא ראש השנה לפירות האילן, שנדונן על הפירות. והכי איתא במסכת מגילה (לא, ב): דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת.

31 **קוממיותו**, וקללן בשמונה - מ"ואם חקתי המאסו" עד "ואת חקתי געלה נפשם";
 32 **ואילו משה רבינו ברך בשמונה וקללן בעשרים וששים, ברך בשמונה**

1 וחייב להכריע — המאזנים מצד הברע טפה, שיהא הברע שוקל יותר מן הליטרא.
 2 ובגמרא מוקי לה במקום שנהגו להכריע, והוא הדין לעשרה ליטרות ביהד — להכריע
 3 טפה, כדאמרין בבביתא בגמרא: ונתון הברע אחד לכולן, ונראה בעיני דלפחות
 4 מליטרא לא בעינן הברע טפה, דנפיש יותר מדאי הברע טפה דברר קל. היה שוקל לו
 5 עין בעין — בצמצום, כגון במקום שאין מבריעין
 6 — נתון לו לבד המשקל את גירומי — כהכרעה,
 7 דקתני: אחד מעשרה בלח כו'. ובגמרא מפרש
 8 לה. ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו
 9 מוכר משלו לבד המשקל. ו"גירומי" לשון
 10 הכרעה הוא, וכן הגרמה דשחטה נמי לשון
 11 הכרעה והטייה הוא. ושבריע מטה את הסכך
 12 חוץ למקום שחטטה. ברקא — קב. לא ימוד
 13 נפסה — בסאה, דהוי הפסד דלוקא, דאין לו
 14 מששה קבין כי אם הברע אחד, ואובד חמש
 15 הכרעה. ואפילו במקום שמוחקי נמי, אי
 16 אפשר למחוק כל כך בצמצום. ואי נמי, משום
 17 שבודד לו בריחה, ובדק מודד יותר, וכשמודד
 18 בגסה — מפסיד הקונה. לא ימוד ברקא —
 19 דמפסיד מוכר, משום שאינו יכול למחוק כל
 20 כך. למחוק — את הגדה. לא יגרוש =
 21 *קנבליירי בלעז. אף על פי שמוסיף לו שלש
 22 כשבל גודשא, כדפרש בגמרא. וכן לא
 23 ימחוק, אף על פי שפחות מן הדימס.
 24 **נמרא** מנחני מילי — קא סלקא דעתך דבעי
 25 אחא דצריך להכריע טפה וצריך — מיותר
 26 הוא, למדרש: אף על פי שאיפה שלימה מדרת
 27 — צדק משלך ותן לו, והיינו הכרעה. ובמדה
 28 נמי — למודד בריחה, כדי שיהא יותר על מדתו.
 29 היכי חייב ליה עין בעין — האמרת הגזירת
 30 הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל אלא
 31 [רישא] במקום שנהגו — כלומר, אין גזירת
 32 הכתוב להכריע בשעת המשקל, אלא במנהגא
 33 תליא מילתא, דאם רוצין להכריע בשעת
 34 המשקל תחת גירומי לאחר מידדה — הרשות
 35 בידו. ואותו הברע צריך טפה, דאין הכתוב
 36 מקפיד אלא שיוסיף על המשקל, או בשעת
 37 המשקל או לאחרי כן. מנחני מילי — דצריך
 38 להוסיף על המשקל. אחד מעשרה בליטרא —
 39 כששוקלן עשרה ליטרין, דהיינו אחד ממאה.
 40 (ספרים אחרים: ומדמצריך הברעת טפה במקום
 41 שמבריעין דייק הכי, דשיעור אחד ממאה
 42 במשקל מבריע טפה, והגירומין במקום הכרעה
 43 קיימי. עד כאן) ומלישנא דמתניתין דקתני: אחד
 44 לעשרה בלח, ולא קתני "אחד מעשרה בלח"
 45 דייקתן ליה. הלבך חסורי מחסרא, והכי קתני:
 46 אחד מעשרה לעשרה בלח, כן נראה בעיני.
 47 וטורח היה לתנא להוכיח שתי פעמים עשרה

48 וחיסר האחד. מתניתין דקתני: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש, איבעיא להו היכי קתני כו'. ולפרשי סיפא קאתי, היכי קאמר מתניתין: אחד מעשרה בלח לעשרה דלח,
 49 הוא הדין אחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש, דהיינו חלק אחד מארבע מאות. או דלמא אחד מעשרה בלח לעשרה דלח וכן אחד מעשרה ביבש לעשרים דיבש — דהיינו חלק
 50 אחד ממאתים, ואחד מעשרה אחריותי קאי. ונראה, משום שהלכת דרבך בבלי ואינו מוקף לו הכל — צריך להוסיף לו יותר מכיבש. עונשן של פירות — אם עושה כן על. עונשן
 51 של עריות — אם נכשל בהן. שוה נאמר בהן אל — עריות, דכתיב "את התועבות האל", ובמדות כתיב "אלה", דכתיב "כל עושה אלה כל עושה עול". ואילו קשה מאל — דמשום
 52 הכי הוסיף הכתוב בהן חנוש, לרבות ולהגדיל הקישוי. בעריות נמי כתיב — "כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו". למעוטי מדות מפרת — דסלקא דעתך אמיתא: כיון דעל
 53 מדות נקרא תועבות, היה אמיתא הדין כבלל "כל אשר יעשה מכל התועבות" אי לא כתב "אלה" דמשמע מיעוט. ולא משום גזרה שוה, דאפילו לא כתב "אלה" לא דייקתן, דאין
 54 אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן למדו מרבתי. ולא מקל דחומר, דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה, דאין עונשין מן הדין. אלא ממשמעותו, כדפרשית. ואלא
 55 **מאי עודפייחם** — מדרות, כיון דבעריות איכא כרת ובידוהי ליכא כרת. אפשר ליה בתשובה — עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא. כדכתיב (הושע יד) "שובו בנים
 56 שובבים ארפא אשכחיתיהם" ואמרין נמי (מכות כג, א): כל חייבי כריתות שלקו — נפטרו מידי כריתותן, אבל מדות, שגזול את הרבים — אי אפשר לו בתשובה, שהרי תשובת תלוייה
 57 בהשבת גזילה, דכתיב "והשיב את הגזלה" (ויקרא ז) והוא אינו יודע למי יחזור. ואף על גב דאמרין יעשה בהן צרכי רבים — אין זו תשובה מעלא, מאחר שאינו משיב לבעלים,
 58 אלא שבידו לו המוטב. גזל הדיים — הקדים בו חטא למעילה, דכתיב (שם) "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה" וכחש בעמיתו" וגו' — מיד התחלת הגזל קרי ליה חטא, משעת כפירה.
 59 וגבי ידקש כתיב "כי תמעול מעל חוטא בשגגה" — דאינו נקרא חטא עד שנהגה. שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מרת בשר דם — שהקדוש ברוך הוא רחמן, ויברכתו מרובה מקללתו.
 60 אבל אדם — קללתו מרובה מברכתו. בעשרים וששים — מ"אם בחקתי" עד "קוממיותו", מאלף ש"ב"אם" עד תיב ש"קוממיותו", והיינו בעשרים וששים אותיות שבאלף ב"ה לבד
 61 הדפולות, ומ"ו עד מ"ם — שנהגה אותיות.

52 מעשרה הוא שיעור התוספת שיש להוסיף הן לעשרה דלח והן
 53 לעשרים דביבש, ואם כן גם בעשרים דיבש ההוספה היא רק אחד
 54 מעשרה והיינו אחד ממאתים. מסקנת הגמרא: תיקו.
 55 הגמרא מביאה דברי אגדה בענין חומר העון של משקולות שאינן
 56 כהלכה: אמר רבי לוי, קשה עונשן של מדות, יותר מעונשן של
 57 עריות. שנה - איטורי עריות, נאמר בהן (ויקרא יח כז) 'כי את כל
 58 התועבת האל עשו וגו', הרי שהפסוק מכנה את ענין העריות
 59 בלשון 'אל', וזה המרמז במדות נאמר בהן (ויקרא יח כז) 'כי תועבת
 60 ה' אלהיך כל עשה אלה' הרי שהפסוק מכנה את ענין המדות
 61 בלשון 'אלה', ומוכח שהרמאות במדות חמורה מעריות שהרי
 62 נוסף בה האות ה"א.
 63 מבררת הגמרא: ומאי משמע דהאי אל' לשון קשה הוא, שתלמד
 64 מכך שתועבות אלו שנאמר בהם לשון זו, הם עוונות חמורים.
 65 מבארת הגמרא: דכתיב ביחזקאל (יז ט) כשהתנבא מה יעשה מלך
 66 בבל כשיבוא לירושלים, אחד מהדברים זה 'את אילי הארץ לקח',
 67 והיינו החזקים והתקיפים. הרי שלשון אל הוא לשון חזק. מצינו
 68 אם כן שהלשון 'תועבות האל' האמורה בעריות מלמדת על
 69 תועבה קשה, וממילא אנו יודעים שהלשון 'תועבות האלה'
 70 האמורה במדות מלמדת על תועבה יותר קשה, שהרי נוספה
 71 האות ה"א.
 72 שואלת הגמרא: והרי נבי עריות נמי דכתיב (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר
 73 יעשה מכל התועבת האלה' משיבה הגמרא: הפסוק יהוא שנאמר בו הלשון
 74 'אלה' בעריות, אינו בא להראות את חומרתו, אלא רק למעוטי
 75 מדות מפרת. שמאחר ורמאות במדות נקראת 'תועבות', היה
 76 אפשר לטעות שגם זה בכלל מה שכתוב (סו) 'כל אשר יעשה מכל
 77 התועבת' וגו' שחיובם כרת, לכך מוסיף הפסוק את תיבת 'אלה',
 78 ללמד שרק באלו שנאמרו קודם דהיינו עריות, יש עונש כרת, ולא
 79 במדות במדות.
 80 שואלת הגמרא: ומאי עדיפיהו - כיון שבמדות אין כרת
 81 ובעריות יש, אם כן במה קשה עונשן של המרמים במדות מעונשן
 82 של הנכשלים בעריות. מבארת הגמרא: דהתם - בעריות, גם אם
 83 נכשל ועבר הלא אפשר בתשובה ומועילה לו לכפר על החטא
 84 ולהנצל מהעונש, והקבא גבי המרמה במדות, לא אפשר בתשובה,
 85 שכיון שעבר על איסור גזל, אין מועילה תשובתו עד שיחזיר
 86 גזילתו, וזה שגזל את הרבים, אינו יודע למי להשיב ואינו יודע
 87 כמה, וזו חומרת העושה עוול במדות יותר מהנכשל בעריות.
 88 הגמרא מוסיפה בענין חומר עון הגזל מחבירו: ואמר רבי לוי, קשה
 89 עון גזל כשגזל מהדיין יותר מגזל מנבזה - מהקדשו, שנה - הגזל
 90 מהדיין הקדים בו הכתוב כשדיבר בענינו, תיבת חטא לפני תיבת
 91 מעילה, שנאמר לגבי כופר בממון חבירו (ויקרא כא) 'גפש כי תקטא
 92 ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו', מבואר בפסוק שמשעת
 93 הכחשתו בדבר מיד נקרא חוטא, וזה - הגזל מן ההקדש הקדים
 94 בו הכתוב תיבת מעילה לתבת חטא, שנאמר לגבי מועל בהקדש
 95 (ויקרא פה טו) 'גפש כי תקטא מעל וקטאה בשגגה מקדשי ה', מבואר
 96 שאינו נקרא חוטא עד שנהנה מהגזילה. מצינו אם כן שחמור עון
 97 גזל מהדיין יותר מהקדש, שבהדיין נחשב שעבר על עון הגזל
 98 לפני שנהנה מה שאין כן בהקדש.
 99 הגמרא מביאה מימרא נוספת בשם רבי לוי: ואמר רבי לוי, בוא
 100 וראה שלא כמדת הקדוש בריוף הוא שהוא רחמן, ומדתו הטובה
 101 מרובה ולכך ברכתו מרובה מקללתו, מדת גשור דם, שהוא אינו
 102 רחמן כל כך, וקללתו מרובה מברכתו. ולמדנו זאת ממה שהקדוש
 103 בריוף הוא כשברך את ישראל, בירכב בעשרים ושתים אותיות.
 104 וכשקלל, קיללן רק בשמנה אותיות.

1 המשנה מוסיפה דינים באופן השקילה והמדידה: ותני במוכר
 2 להכריע לו טפה - להוסיף על משקל הבשר עד שמוט המאזניים
 3 יהא נוטה טפח לצד הבשר. ואם לא הכריע לו בשעת השקילה,
 4 כגון במקום שלא נהגו כן, אלא היה שוקל לו עין בעין - בצמצום,
 5 נתן לו גירומין - תוספת מעט על הכמות. ושיעור ההוספה הוא
 6 אחד לעשרה דלח - שיוסיף עשירית לוג על כל עשרה לוגין, שזה
 7 אחד ממאה, ואחד לעשרים ביבש - חלק של אחד מעשרים
 8 בליטרא יוסיף על כל עשרים ליטרא, שזה אחד מארבע מאות.
 9 דין נוסף: המוכר לחבירו טאה במקום שנהגו למדוד - למדוד במדה
 10 דקה כגון שמודדים כל קב בפני עצמו, לא ימדוד בנטה של טאה, לפי
 11 שמפסיד בזה שמקבל רק הכרעה אחת על הכל ולא על כל
 12 שקילה. וכן במקום שנהגו תמיד למדוד בנטה, לא ימדוד בנטה,
 13 שהפסד הוא למוכר שצריך להכריע על כל קב וקב בפני עצמו.
 14 דין נוסף לנהוג כפי מנהג המקום: מקום שנהגו למחוק - להסיר
 15 הגודש מכלי המדה כדי שתשאר הכמות מצומצמת, לא יגדוש,
 16 ואפילו כשהקונה מוסיף לו דמים על כך או כשהמוכר מוחל. כמו
 17 כן במקום שנהגו לגדוש, לא ימחוק ואפילו כשמפחית לו בתמורה
 18 מן הדמים או כשהלוקח מוחל. אלא לעולם יש למדוד רק כמנהג
 19 המדינה.

גמרא

20 שנינו במשנה שצריך להטות המאזניים טפח לצד הבשר. מבררת
 21 הגמרא: מנהגי מילי. מבארת הגמרא: אמר ריש לקיש דאמר קרא
 22 (דברים כה טו) 'אנן שלמה וצדק וידיה לך', ותיבת 'צדק' מיותרת
 23 שהלא כבר נאמר שצריך שתהא שלמה דהיינו כתיקונה, אלא
 24 ודאי באה ללמדנו שאף שמדדת בשוה מכל מקום צדק משלך ותן
 25 לו - הוסף לו משלך יותר ממה שמגיע לו על פי דין, על ידי
 26 שתכריע בשקילה לטובתו. מקשה הגמרא: אי הני שיש להכריע
 27 טפח מדין תורה, אימא סיפא, היה שוקל לו עין בעין - בשוה, ונתן
 28 לו גירומין. ואי הכריעה דאורייתא, הנייב יהיב ליה עין בעין, ואף
 29 שמוסיף לו לאחר מכן, הרי עובר על דין תורה שצריך להכריע
 30 בשעת השקילה.
 31 הגמרא חוזרת בה ומבארת את הדרשה של ריש לקיש על הסיפא.
 32 מבארת הגמרא: אלא רישא שצריך להכריע בשעת השקילה, אינה
 33 מדין תורה, אלא מדובר במקום שנהגו לעשות כן. ובי איתמר דריש
 34 לקיש איסיפא איתמר, שכתוב בסיפא היה שוקל לו עין בעין נתן לו
 35 גירומין, ועל זה יש לברר מנהגי מילי שאם לא הכריע צריך ליתן
 36 תוספת לאחר מכן. ועל זה אמר ריש לקיש, דאמר קרא 'וצדק', צדק
 37 משלך ותן לו.
 38 מבררת הגמרא: וכמה היא תוספת זו שנקראת גירומין. משיבה
 39 הגמרא: אמר רבי אבא בר ממל אמר רב, אחד מעשרה בליטרא
 40 דלח לעשרה ליטרא - עשירית ליטרא מוסיף בכל פעם ששוקל
 41 עשרה ליטראין של לח, והיינו אחד ממאה.
 42 שנינו במשנה: ששיעור התוספת הוא אחד לעשרה דלח ואחד
 43 לעשרים ביבש וכו'. והנה שיעור ההוספה בדבר לח כבר התבאר
 44 לעיל שהוא אחד ממאה, ועתה מבררת הגמרא כמה הוא שיעור
 45 התוספת שיש להוסיף בדבר יבש. איבעניא להו, הנייב קאמר - מהי
 46 כוונת המשנה כשכתבה 'אחד לעשרים ביבש'. האם תיבות 'אחד
 47 מעשרה' מתייחסות רק לגבי הלח, והמשנה מתבארת שצריך ליתן
 48 אחד מעשרה דלח תוספת לעשרה דלח, והיינו חלק של אחד
 49 ממאה, ואחד מעשרים ביבש להוסיף לעשרים דביבש, והיינו אחד
 50 מארבע מאות. או דלמא תיבות 'אחד מעשרה' מתייחסות גם
 51 לגבי מה שכתוב 'לעשרים דיבש' וכך הביאור, חלק של אחד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מזו ואפלו דלת שאין לה ציר לא למעלה ולא למטה אלא באמצעה, דהינו שבאמצעה בולט ראש אחר ונגנדרו יש חור במוזות הפתח, ותחבין אותו בחור פשוט עליו הדלת, וכשפותחין מוציאין אותו מהחור⁷⁰, שפאן אין לחוש שפאן יתקע, שהרי הדלת עשויה לפתוח ולנעול תדיר⁷¹ – אף על פי כן אסור להחזיר ציר זה לחורו בשבת, גזרה משום ציר שאינו באמצע הדלת⁷².
אבל ביום טוב מתר, משום שמחת יום טוב, כמו שיתבאר בסימן תקי"ט:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת ונעול בשבת, סעיף טו:

ביאורי הלכה

סז] אותו מהחור – לא ניתן לסובב דלת זו על צירה, אלא בכל פתיחה מסירים אותה לגמרי.
סח] ולנעול תדיר – אם יתקע בחוזק יתקשה לפתוח שוב, אבל כשהצירים למעלה ולמטה הדלת סובבת על ציירה ונפתחת ללא הוצאתם מן החורים⁷⁰.
סט] באמצע הדלת – כיון שאסרו בציר שבצד הדלת,

אסרו בכל ציר שאפשר לתקעו בחוזק, אף שאין לחוש בו⁷¹, אמנם, דלת כלי שאי אפשר לתקוע את ציירה בחוזק, כגון בצירי דלתות (מתכתיים) המצויים בימינו שהדלת נכנסת בקלות אל חור הציר ואי אפשר לתקוע בחוזק – מותר להחזיר את דלתם⁷² (אם אינו כלי בגודל של ארבעים סאה⁷³).

צינונים והוספות

70) כיון שפותח תדיר, אף אם יתקע בחוזק צירים שבצד, אינו חייב מן התורה אלא אסור מדרבנן כבניין עראי (ראה סי' שיד סי"ט).
71) ראה להלן סכ"א אם גזרו הידוק מעט בכוס של פרקים משום שאר כלים (ע"ד ציר שבאמצע הדלת), או שזו גזירה רק בדלת.
72) כתב בקצוה"ש סי' קיט ס"ד: ואפילו דלתות העשויים בצירי ברזל כעין שלנו, אסור להחזיר הדלת לתלותה על צירה, גזירה שמא ימצא שהציר אינו תקוע יפה ויחברו במסמרים. ובבדה"ש ס"ק טו ביאר שכתב בפנים להחמיר הואיל וכן מפורש בח"א (כלל מ"ד, וכן במשנ"ב ס"ק לח בשם המג"א ס"ק ט), אמנם תמה על הבנתם בדברי המג"א והמרדכי (וכן מסתירות וקושיות נוספות), וביאר כוונת המרדכי (ע"פ שו"ע"ר בסי' שיד סי"ז) שאסור להחזיר הדלת היינו להחזיר על ציר כלשהו שמא ישים הצירים היינו השחלת ברזל נעילה, כגון שישנה טבעת המחברת לגוף הכלי וטבעת שניה לדלת הכלי ומכניסים לשונית ברזל

73) שאז דינו כדלת הבית ואסור גם בצירים שבימינו. ראה להלן הערה עה.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תלמוד תורה/הלואה -

זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על ביטול תורה שנאמר על מה אברה הארץ וגו' ויאמר ה' על עונם את תורתו וגו'.

ותחלת דינו של אדם אינו אלא על תלמוד תורה ואח"כ על שאר מעשיו:

ח אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות וזכות בכתר תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשניה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ואפילו בליל[1] תקופת תמוז יש ללמוד מעט ומט"ו באב ואילך יוסיף מעט מעט ודלא מוסיף יאסף בלא זמנו כמ"ש באו"ח סי' רל"ח.

כך אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו:

ט ואין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהם ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה אלא במי שממית עצמו עליהם ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה.

אמרו חכמים דרך רמו זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת שלא תשכח אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים וכן אמר שלמה בחכמתו אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה ונתקיימה לי ועוד אמר כי מיץ חלב יוציא חמאה במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא עליה חלב שמצץ משדי אמו.

וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה.

וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח שנאמר ערוכה ככל ושמורה אם ערוכה ככל רמ"ח איברים שלך משתמרת ואם לא אינה משתמרת:

~ יום שלישי ~

י ברית כרותה שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח ועל כן במקום שאין בית המדרש בעיר אין לאדם ללמוד בביתו אלא בבית הכנסת שמתפללים בו אבל כשיש בית המדרש בעיר אין ללמוד יחידי בבית הכנסת אלא בבית המדרש בחבורה שנאמר חרב על הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של ישראל שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שממפשיין שנאמר ונואלו

~ יום ראשון ~

הלכות ת"ת פרק רביעי

ו אך מכל מקום גם חסידים הראשונים לא היו רשאים להשהות כל כך בתפלה אלא מפני שלמדו כבר תחלה כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה וקיימו ידיע(ו)ת התורה שמתוך שחסידים הם היתה תורתם משתמרת ומתקיימת בידם ולא משתכחת מהם.

רק שמצות תלמוד תורה היא והגית בו יומם ולילה וכנגד מצוה זו שקולה מצות הדביקות האמיתית ביראה ואהבה אמיתית ליפטר ממצוה זו כדין כל העוסק במצוה פטור מהמצוה אבל לא כנגד מצות ידיעת התורה וליפטר ממנה ח"ו.

כי תכלית היראה היא לירא ולהתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו ח"ו לעשות הרע בעיניו לעבור על אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה בין לא תעשה של תורה בין של דברי סופרים ח"ו ותכלית האהבה היא העבודה לעבדו מאהבה ובשמחה לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו בקיום מצות עשה של תורה או של דברי סופרים ואהבה בלי עבודה היא אהבה בתענוגים להתענג ולשמוח בה' והיא מעין עולם הבא וקבלת שכר קיום מצות (אבל עבודה מאהבה היא כי מאשר צמאה נפשו לה' לדבקה בו היא רוח צמאונה במי התורה וקיום מצוה דאורייתא וקוב"ה כולא חד וע"ו נאמר הוי כל צמא לכו למים) ומאחר שידיעת כל התורה למי שאפשר לו היא מצות עשה של תורה כמ"ש למעלה והשוכח דבר ממשנתו מפני שלא חזר על לימודו כראוי כשאפשר לו עובר בלאו א"כ איך יעבור בלאו ועשה מחמת שעוסק ביראת ה' כל היום (וגם מי שאי אפשר לו ידיעת כל התורה הרי אמרו לא עליך המלאכה לגמור).

משא"כ מצות והגית בו יומם ולילה שהותרה מכללה במה שנאמר ואספת דגך וגו' אמרה תורה הנהג בהן מנהג דרך ארץ ויוכל לצאת ידי חובתו בקביעות עתים ביום ובלילה ואפילו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית בשעת הדחק כשאין לו פנאי מפני טרדת פרנסתו שהיא חיי הגוף וכ"ש וק"ו כשעוסק בחיי נפש לדבקה בה' חיים וע"ו אמרו חכמים שתלמוד תורה היא מדברים שאין להם שיעור:

~ יום שני ~

ז כשם שמצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצות ושכרה שקול כנגד שכר כולן כך ענשה חמור ושקול כנגד כולן כמו שמצינו במקדש ראשון שויתר הקב"ה על עבודה

ידו משגת לפיים בממון אסור להודיע עצמו כדי להנצל בכבוד תורתו שכל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם ק"ו מבלשצר שגשתמש בכלי קדש.

ואין צריך לומר הלומד כדי להתגדל ולהיות לו שם כשם הגדולים אשר בארץ או כדי להתפרנס במלמדות או דיינות והוראות וכך אמרו חכמים אל תעשם עמרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך בהם שכל הנהגה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם אלא דבר בהם לשמם ולשם פועלם בה'.

ואעפ"כ מי שאין בו יראת שמים לדבר לשמם אלא להתגדל או להתפרנס מומב שיעסוק בתורה שלא לשמה משיתבטל ויפרוש כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה כמ"ש למעלה:

~ יום חמישי ~

מן וגם למי שיש בו יראת שמים לא הוהירו ומנעו מלעשות קרדום אלא שלא יהיה תחלת לימודו בשביל להיות לו לאומנות להתפרנס בה שנמצא משתמש בכתר תורה תשמיש של חול לצרכו ועושהו כקרדום אבל אם למד לשם שמים ואח"כ אין לו כמה להתפרנס אם לא במלמדות או דיינות והוראות הרי זה משתמש בה לצרכה שאם לא יהיה לו מה לאכול לא יוכל לעסוק בה כראוי כשהוא מעונה ברעב ועירום או נפשות ביתו.

ואם יכול לעסוק באיזה מלאכה לפרנס את עצמו ומניח מלאכתו מלהתפרנס בה ומתפרנס מלימוד התורה לתלמידים כ"ש שהוא משתמש בה לצרכה בלבד כי כדי שלא ליבטל מתלמוד תורה הוא מניח מלאכתו שהיה יכול לעסוק בה ולהתפרנס ממנה והוא נוטל שכר במלה ולא שכר תורה כמ"ש למעלה ואף שלא יוכל לבא לידי ידיעת התורה כולה כשעוסק במלמדות מ"מ מקיים הוא מצות ודברת במ שתעשם עיקר ולא מפלה משא"כ כשיתפרנס ממלאכתו ויעשה אותה עיקר ותורתו עראי ומפלה בקביעות עתים לבד:

מן אך מי שחננו ה' שיוכל להתפרנס ממעשה ידיו שיעשה עראי לבד ותורתו קבע אסור לו להתפרנס מהתורה אף על פי שמניח מלאכתו ומעשה ידיו בשביל זה שהוא שכר במלה דמוכה.

ואפילו מתמנה להורות הוראות שיש לו פנאי הרבה ללמוד ויכול לבא לידי ידיעת התורה כולה מאחר שאם היה מתפרנס ממעשה ידיו והיה עושה תורתו קבע היה מקיים מצות ודברת במ ואף שלא היה יכול לבא לידי ידיעת התורה כולה במשך זמן כזה שיוכל לבא עכשיו הרי אמרו לא עלך המלאכה לגמור ולכך אין עליו להשתמש בכתר תורה בשביל כד.

אלא אם כן רבים צריכים לו שאין במדינה גדול בחכמה

שאין התורה נקנית אלא בחבורה ואמרו חכמים עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל ואין עדה פחותה מעשרה.

ויש להם להתפלל בצבור בבית המדרש במקום שלומדים שקדושת בית המדרש גדולה והמורה מקודשת בית הכנסת כמ"ש בהלכות בית הכנסת:

יא ולפיכך אסור להשיח שיחה בטלה בבית המדרש כמו שאסור בבית הכנסת ואפילו מי שנתעמש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש ואפילו שלא בשעת הלימוד ואצ"ל בשעת הלימוד שענשו גדול כמו שאמרו חכמים שמאכילין אותו גחלי רתמים:

יב וכן אין ישנים בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת ארעי אלא מדוחק כגון מי שלומד יומם ולילה בבית המדרש והוא בענין שאם יצטרך לילך לישן בביתו ימשך מזה ביטול תלמוד תורה התירו לו לישן בבית המדרש.

ואם מועיל תנאי בשעת בנין הבית המדרש להתיר שיחה ושינה נתבאר בהלכות בית הכנסת:

~ יום רביעי ~

יג וכופין בני העיר זה את זה אפילו יחד את הרבים לקנות תנ"ך להניח בבית המדרש כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הצבור בימיהם שלא ניתנה תורה שבעל פה ליכתב ועכשיו שניתנה ליכתב כופין לקנות גם תורה שבעל פה כולה שהם ספרי התלמוד והפוסקים ומדרש אגרות שילמדו בהם גדולים וקטנים.

וגובין לפי מומן ואפילו עם הארץ חייב ליתן לפי ממונו וגובין בכל מיני כפיות כמו לשאר צרכי הרבים.

ועיר גדולה שאין הספרים שכבית המדרש מספיקין ויש ביטול תורה מחמת חסרון ספרים שאין נמצאים לקנות ויש יחידים שיש להם ספרים הרבה יש לבית דין לכופם להשאיל ספריהם לכל מי שיתן משכונ שוה כשווי הספר על פי שומת בית דין שאם יתקלקל הספר ישלם הפחת על פי שומת בית דין.

[והוא הדין אפילו במקום שספרים מצויים לקנות אם איש עני הוא שאין ידו משגת לקנות מהחייב העשיר להשאיל לו על משכונ וכופין אותו ולכך ראוי לכל ירא שמים לקנות גמרות קטנות הרבה כדי להשאיל לבני עניים ואמרו חכמים צדקתו עומדת לעד זה הכותב או קונה ספרים ומשאילן [לאחרים]:

יד ומותר לתלמיד חכם להודיע עצמו שהוא ת"ח במקום שאין מכירים אותו אם צריך לכך ואי אפשר בענין אחר כגון שמעלילים עליו ואין ידו משגת לפייסם בממון אבל אם

~ שבת קודש ~

דיני הלואה:

א מצות עשה להלוות לעניי ישראל (אם ידו משגת ושיעור השגת יד נתבאר בהלכות צדקה) שנאמר אם כסף תלוה את עמי את העני עמך יכול רשות תלמוד לומר והעבט תעביטנו וגו'.

ואף בלא עבט חייב להלוותו ואף ליתן לו מתנת חנם שהרי נאמר נתן תתן לו (ואומר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה וגו' והמלוה על המשכון אינו משמט על כרחך אף בלא משכון חייבך הכתוב להלוות לו). ומה תלמוד לומר והעבט תעביטנו שאם העני אינו רוצה להתפרנס משל אחרים וגם בוש ללות אומרים לו הבא משכון כדי להגים דעתו שלא יבוש. אין לי אלא עני עשיר שצריך ללות מנין שמצוה להלוותו לפי שעה תלמוד לומר את עמי.

ב ואפילו אם בא לפנינו נכרי ללות ממנו בריבית וישראל עשיר בחנם הישראל קודם אם צריך להוציא המעות לפרנסתו ודי מחסורו ולא להלוותו לנכרים בריבית או בשאר משא ומתן שנאמר את עמי קודם לנכרי. ומה תלמוד לומר את העני להקדים עני לעשיר ומה תלמוד לומר עמך להקדים ענייך הקרובים לשאר עניי העיר ועניי עירך לעניי עיר אחרת כדרך שנתבאר בהלכות צדקה. ומצוה זו להלוות לעני גדולה מן הצדקה כמו שנתבאר שם:

ב כל הנוגש את העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו לא מעות ולא ממלטין עובר בלא תעשה שנאמר לא תהיה לו כנושה. ולנכרי יש אומרים שמצות עשה לנגוש ולהצר לו שנאמר את הנכרי תגוש זו מצות עשה ולא רשות:

ג אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו ואפילו לעבור לפניו מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משגת לפרוע ועל זה רמז הכתוב לא תהיה לו כנושה ולא נושה ממש:

ד אסור ללוה לכבוש מזמון חבירו בידו ולומר לו לך ושוב ומחר אתן ויש אתו שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך:

כמוהו והוא בורה מן הגדולה והגדולה מחזרת אחריו שאז עון בידו להמנע וחייב הוא להתמנות.

ומאחר שנתמנה על הצבור אסור לו לעסוק בשום מלאכה בעצמו בפני שלשה כדי שלא יתבוה והצבור מצווין לפרנסו בכבוד שלא יצטרך למעשה ידיו כלל ואפילו לעשרו כמ"ש הגדול מאחיו גדלותו משל אחיו והוא הדין לכל גדול הדור ופרנס בכל מדינה ומדינה:

~ יום שישי ~

ז אין מלמדן תורה לתלמיד שאינו הגון אלא מחזירים אותו למוטב תחלה ואח"כ מכניסים אותו לבית המדרש ומלמדים אותו ואם אי אפשר להחזירו למוטב תחלה והוא דוחק ליכנס ללמדו תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ולא כיהושע בן פרחיה שדחה לפלוגי בשתי ידיים.

וכן הרב שהולך בדרך לא טובה אע"פ שחכם גדול הוא והכל צריכים לו אין למדים ממנו עד שיחזור למוטב:

ח הרב שלמד ולא הבינו התלמידים לא יבעוס עליהם אלא שונה וחוזר הדבר כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה בטעמה היטב שנאמר ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם ואומר ואלה המשפטים אשר תשים לפנייהם ולא נאמר אשר תלמדם צריך אתה לשום לפנייהם טעם המיישב תלמודם ומשימו בלבם.

והתלמיד לא יהא בוש מחביריו לאמר לא הכנתי אלא שואל וחוזר ושואל אפילו כמה פעמים ועל כך אמרו לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד:

יב כמה דברים אמורים שלא הבינו התלמידים את הדבר מפני עמקו או מפני דעתם שהיא קצרה אבל אם ניכר לרב שמתרשלים בדברי תורה ומתרפים עליהם ומפני זה לא הבינו חייב להראות עליהם רוגז ולהכלימם בדברים כדי לזרום ולהדרם ובענין זה אמרו חכמים ורוק מרה בתלמידים.

לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות עמהם כדי שתהא אימתו עליהם וילמדו ממנו במהרה:

סליק תם ונשלם

~ 'לקוטי תורה' פרשת תבוא - הפרשה החסידית ~

תחת אשר לא עבדת:

הַאֲהָבָה עַד שְׁתַּחֲפֹץ⁷ (עש): שִׁישׁ זְמַן וְעַת לַחֲפִיצָה וְתִשְׁקָה שֶׁל אַהֲבָה מְסוּתֶרֶת הַנִּלְדָה, דְּהֵינּוּ בִשְׁחִירֹת. וְזוֹהוּ "וַיִּשְׁפֹּם אֶבְרָהִם בַּבֶּקֶר"⁸.

וְעֵינֵי הַשִּׁינָה שֶׁל אַהֲבָה זוֹ הוּא:

כְּמוֹ לְמִשְׁלֵ אָדָם הַיָּשׁוּן, שֶׁהִמְחִשְׁבָה שְׁלוֹ הִיא בְּכַחֲנִית הַסְתַּלְקוּת לְמַעַלָּה מִהַמוּת, וְאִינָה מְלוּבֶשֶׁת בְּמוֹחוֹ כְּלָל. וְלָכֵן הַחֲלוּמוֹת הֵם דְּמִיּוֹנוֹת בְּלִבָּר⁹. אָבֵל בְּהַקְיָצוֹ¹⁰ נִכְנַס הַמְחִשְׁבָה זוֹ בְּתוֹךְ הַמוּת, וּמְלוּבֶשֶׁת בְּתוֹךְ מוֹחוֹ לְחִשּׁוֹב בְּהֵם פְּרָצוּנוֹ. מִה שְׂאֵין פֶּן בְּחֲלוּם אֵין כּוֹ בְּחִירָה וְרָצוֹן כְּלָל;

כְּמוֹ כֵּן הָעֵינֵן בְּאַהֲבָה זוֹ: כִּשְׂהִיא בְּכַחֲנִית שִׁינָה, אֵף שְׂזוֹכֵר אֵת ה' בְּלִבּוֹ וְיודֵעַ דְּרַךְ כְּלָל שֶׁ"מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיה ג, א), מִכָּל מְקוֹם יְכוֹל לְעִשׂוֹת דְּבַר עֲבִירָה שֶׁהוּא נִגְדַּר רָצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ, וְאִפְּיֵלּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. כְּמֵאמַר ר"ל: "נִכְבָּא אַפּוּם מִחֲתִרְתָּא רַחֲמֵנָא קְרִיא"¹¹ – שְׂצִילִיָּה בְּגִנְבָתוֹ. וְהוּא מִפְּנֵי שְׂאֵין זְכִירָה זוֹ אֵלֵא דְרַךְ דְּמִיּוֹן וְהַעֲבָרָה בְּעֵלְמָא עַל הַמוּת, וְאִינוּ מְלוּבֶשֶׁת וְנִכְנַס בְּתוֹךְ מוֹחוֹ. וְצִרְיָד הָאָדָם לְעוֹרֵר אֵת הָאַהֲבָה מִשִּׁינָתָהּ, וְלִהְיוֹתָּהּ בְּתוֹךְ מוֹחוֹ וּמְחִשְׁבָתוֹ, עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת רַבִּים מִהַתְחַלֵּת הַתְּפִלָּה עַד קְרִיאַת־שְׁמַע.

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'" (פרשתנו כה, מז):

וְלִהְיוֹן: הֵלֵא זֶה הוּא מְדַרְגּוֹת הַצִּדִּיקִים, כְּמוֹ שְׂפִתוֹב (תהלים צג, יב): "שְׁמַחוּ צִדִּיקִים בַּה' כִּי", וְאִיךְ יִגִּיעַ כָּל אָדָם לְזוֹהַ?

אֵף הֵנָּה יֵשׁ ב' מְדַרְגּוֹת בְּעִבּוּדַת ה': מְדַת יוֹם, וּמְדַת לַיְלָה²; בְּכַחֲנִית יַעֲקֹב, וּבְכַחֲנִית יִשְׂרָאֵל. וּבְדַרְךְ פָּרַט הֵם בְּכַחֲנִית תּוֹרָה, וּבְכַחֲנִית תְּפִלָּה³.

וְהָעֵינֵן, דְּהֵנָּה אִמְרוּ ר"ל: "זְמַן תּוֹרָה לְחוּר, וְזְמַן תְּפִלָּה לְחוּר"; שְׂתַפְּלָה נִקְרָא "חֲמִי שְׁעָה" וְתוֹרָה – "חֲמִי עוֹלָם"⁴.

וְלִהְיוֹן עֵינֵן הַתְּפִלָּה:

דְּכַתִּיב (נְרָא ימ, כו, עוֹד): "וַיִּשְׁפֹּם אֶבְרָהִם בַּבֶּקֶר"⁵. דְּהֵינּוּ שְׂאַהֲבָה מְסוּתֶרֶת שֶׁבֵּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא בְּהַעֲלֵם וּבְהַסְתֵּר וּבְכַחֲנִית שִׁינָה, וְצִרְיָד לְעוֹרְרָה מִשִּׁינָתָהּ.

כְּמוֹ שְׂפִתוֹב (שיר השירים ב, ז): "אִם תַּעֲרֹדוּ" – בְּרִישׁ אֶחָד, "וְאִם תַּעֲרֹדוּ" (שם) – בְּב' רִישִׁיָּן. פִּירוּשׁ: "אִם תַּעֲרֹדוּ" בְּרִישׁ אֶחָד – הֵינּוּ חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב, וְ"אִם תַּעֲרֹדוּ" בְּשֵׁנֵי רִישִׁיָּן – הֵינּוּ פְּנִימִית הַלֵּב⁶. "אֵת

4) (שְׂפִת, י, א): "דְּבָא חֲמִיָּה לְרַב הַמְּנַנָּא דְקָא מֵאֲרִיךְ בְּצִלּוֹתֶיהָ (דְּבָא רָאָה אֵת רַב הַמְּנַנָּא שֶׁהוּא מֵאֲרִיךְ בְּתַפִּילָתוֹ), אָמַר: מִיִּנְחוּן מִי עוֹלָם וְעוֹסְקִים בְּחִי שְׁעָה" (וּבְרִישׁ: "מִי עוֹלָם – תּוֹרָה. תְּפִלָּה – צוּרְךָ מִי שְׁעָה הִיא, לְחִפּוּאָה, לְשִׁלּוּם וְלְמוֹנּוֹת). וְהוּא (רַב הַמְּנַנָּא) סָבַר – זְמַן תְּפִלָּה לְחוּר וְזְמַן תּוֹרָה לְחוּר".

5) (רָאָה גַם לְקַמֵּן שְׂמִינֵי עֲצַרְת פּוֹ, ג שִׁיר הַשִּׁירִים מִד, א. תּוֹרָה אִוֹר לָךְ לָךְ יָב, א. וְצָא כֹד, ב. מֵאֲמַרֵי אֲדַמְוִיר תְּנֻן הַקְּרָרִים עֲמוּד יב. וְכַדְבּוֹר הַמְּתַחִיל "וַיִּשְׁפֹּם לְבָן" תִּשְׁמִי"ח: "דְּעֵינֵן חֲבִישַׁת הַחֲמוּד רִזְמוֹ לְעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה שְׂעֵנְיָהּ מִלְחָמָה עִם חוֹמְרֵי תַּנּוּף".

6) עֵינֵן בְּ"לְקוֹטֵי תּוֹרָה מִהֲאֲרִיז"ל" בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (בְּמִקְוֵמוֹ).

7) עֵינֵן זֹהֵר חֲלֵק ב': ט' א. קמ"ו ב'. תִּיקוּנֵי זֹהֵר, תִּיקוּן לְמ"ד.

8) עֵינֵן זֹהֵר: חֲלֵק א': ע"ב, א'. ר"ג, א'. רמ"ו, ב'. חֲלֵק ג': וַיִּקְרָא, כ"ב, ב'. ג"ב, סוֹף עֲמוּד ב'. ר"ד, סוֹף עֲמוּד א' "בּוֹקֵר דְּאֶבְרָהִם דְּאִתְעַר עֲלֵמָא דְכַתִּיב וַיִּשְׁפֹּם אֶבְרָהִם בַּבֶּקֶר" – נִתְבָּאֵר בְּמֵאמְרֵי אֲדַמְוִיר תְּנֻן תַּסִּס"ח חֲלֵק א עֲמוּד (תַּנּא. רמ"ב, א').

9) עֵינֵן מִה שְׂנִתְבָּאֵר בְּכַדְבּוֹר הַמְּתַחִיל "שִׁיר כִּי הֵינּוּ כְּחוֹלְמִים" (תּוֹרָה אִוֹר כה, ג).

10) (רָאָה תּוֹרָה אִוֹר שֵׁם בְּשֵׁם תְּרַמְבִּים בְּ"שְׂמוֹנֵת פְּרָקִים").

11) נִכְבָּא בְּתַתּוֹ הַמְּחִתֶּרֶת קוֹרָא לַה. בְּרִכּוֹת סג, א גְּנִרְסַת הָעֵין יַעֲקֹב.

1) (נִמְאֵר יוֹם כ ב פְּרִשַׁת נְצִיבִים, כג אִלוֹל תַּקְנִי).

הַנְּהַה – אִוֹר הַתּוֹרָה תְּבוּא (דְּקָרִים בְּרַךְ ג) ע' תַּתְּשִׁלָּה. רָאָה גַם הַמְּשַׁךְ "בְּשְׂעָה שְׂתַקְדִּימוֹ" תַּעֲרִיב חֲלֵק ג עֲמוּד אִרְסַת וְאֶלְךָ. חֲלֵק מִמֵּאמַר זֶה הוּבָא בְּסִפְרֵי הַמֵּאמְרִים תְּרַכ"ו עֲמוּד קַב.

כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדַמְוִיר מוֹתֵרֵשׁ"ב צִיּוֹן עַל גְּלִיּוֹן הַלְקוֹטֵי תּוֹרָה שְׁלוּ בְּהַתְחַלֵּת הַמֵּאמַר (דְּפִים וְיִלְכָּא תַרל"ח): בְּהַתְּבַר יָד – בְּסִפְרֵי תַקְנִי ח', א' [הֵינּוּ סִפְרֵי כַּתֵּב יָד שְׂבוּ קָאוּ מֵאמְרֵי רַבְנֵי תְּנֻן מִשְׁנֵת תַּקְנִי].

2) (רָאָה בְּרִכּוֹת יא, ב. תּוֹרָה אִוֹר מִקֵּץ שְׂבַחֲעֵרָה הַבָּאָה).

3) עֵינֵן מִה שְׂנִתְבָּאֵר מֵעֵינֵן "מְדַת יוֹם וּמְדַת לַיְלָה": כְּדַבּוֹר הַמְּתַחִיל "רַצִּי וְשִׂמְחִי" (תּוֹרָה אִוֹר מִקֵּץ לו, א), גְּבִי "רַנְנָא בְּרַמְשָׁא וְשִׂמְחָה בְּצַפְרָא" (זֹהֵר חֲלֵק א רכט, ב). וְכַדְבּוֹר הַמְּתַחִיל "עֵינֵן חֲנֻקָּה" (תּוֹרָה אִוֹר מִקֵּץ לב, ב). גְּבִי "בַּבֶּקֶר" כְּתִיב (תַּצִּיָּה לו, ז): "בְּהִיטִיבוֹ", וְב' בִּין הַעֲרָבִים" כְּתִיב (שָׁם, ח): "בְּהַעֲלוֹת" (וְרָאָה לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ד). וְסוֹף כְּדַבּוֹר הַמְּתַחִיל "לִהְיוֹן עֵינֵן הַבְּרִכּוֹת" (תּוֹרָה אִוֹר ג, ב). סוֹף כְּדַבּוֹר הַמְּתַחִיל "וְיִדְעַתָּה הַיּוֹם" (לְעִיל וְאֶתְחַנֵּן ה, ד).

וְעֵינֵן זֹהֵר חֲלֵק א' (קע"ד, א) בְּעֵינֵן יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. ("בְּמִה דְּקִדְוֶשָׁא בְּרִדְוֶהּ הִיא לְזַמְנֵי אֶתְקַרֵי הַנִּי"ה וְלְזַמְנֵי אֶתְקַרֵי אֶלְקִים – הַקָּא גְּמִי, לְזַמְנֵי אֶתְקַרֵי יִשְׂרָאֵל וְלְזַמְנֵי אֶתְקַרֵי יַעֲקֹב, וְכֵלֵא בְּרַדְגִּין וְדַעֲוִי. – הוּבָא וְנִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁלַח נא, ב).

וענין התבוננות שבתפלה הוא:

וזהו שאומרים: "הודו לה' קראו בשמו כו", פירושו: שאנו מודים על זה שהשם הוא "אל עולם" כנ"ל¹⁷;
ועל ענין זה סובב והולך כל התפלה. שצריך לחזור על זה פעמים רבות, עד שיקבע בלבו בבחינת ראייה ממש. ושיצריך בזה כל אחד ואחד לפי שכלו – יש שמוחו מגושם יותר צריך להעמיק בזה יותר.

אך שהוא יתברך "אל עולם" (וירא כא, לב) ולא "אל העולם"¹², שאין העולם ענין בפני עצמו, אלא שהן בחינת התפשטות הארה וזיו מאורו יתברך כמו זיו השמש שהאור מגונו יתברך בשעלה ברצונו לברוא את העולם.
ולמשל:

ובקשות שבאמצע פסקי דומרה ושבתים – תקנו אנשי בנסת הגדולה מחמת שיש קטרונים על האדם, ודין אותו אם הוא ראוי לכך. וגם, כי יש כמה מניעות וסיבות המפרידות את האדם מהתבוננות זו. ועל זה אנו מבקשים רחמים: "הושיעה את עמך וגו' ורעם ונשאם כו" (תהלים כח, ט); "והוא רחום וגו'"¹⁸ (תהלים עה, לח). וכל הענין עד קריאת שמע הוא לעורר את האהבה.
ובקריאת שמע אומרים: "היה אלקינו" – "אחד":

כמו כח הצומח רוחני אשר בארץ שממנו יצמח עשבים ואילנות ופירות. שבדאי הפרי הנצמח שהוא גשמי, אינו ממהות ועצמות הכח רוחני הצומח. אלא בחינת הארה בלבד המתפשטת מעצמות ומהות הכח רוחני הצומח. והארה זו נתעבה ונתגשמה כל כך, עד שנגעשה פרי גשמי, במעמים נרגשים לחיד, מתיקות וכו'. מה שאין ערך זה נמצא ברוחני בלבד.

ואיתא בגמרא¹⁹: "אנשי יריחו היו בורכין את שמע", ולא היו מפסיקין בין "אחד" ל"ואהבת" בדרך אחר, לפי שהם תלויין זה בזה. שלפי ערך התבוננותו באחדותו יתברך ככה תתעורר מדת האהבה. לפיכך "היו בורכין את שמע כו". אלא שאין הלכה כאנשי יריחו;

ואין התפשטות זו כמו התפשטות המים, הנמשכים במקום גבוה למקום נמוך¹³. שהמים הנמשכים לא נשאר מהם במקומם הראשון כלל. מה שאין פן בכח רוחני הצומח לא נחסר כלל בצמיחת הפרי, ויכול הוא לחזור ולהצמיח פעמים רבות אין מספר.

ש' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לא היו הפסק משום שגם זה "הוא דאחד", ו"נוד" הוא רוא דאחד²⁰ בחילופי אתון וגו'. ונקרא יהודא התאהב בנודע²¹ :

ולכן קראו חכמי האמת להתפשטות זו בשם "הארה": כמו למשל מחשבות האדם שנמשכים מנפשו ונשמתו, שאין תופסים מקום כלל, ולא שינוי וגירעון כלל בנפשו מחמת המחשבות, ויכולה היא לחשוב מחשבות עד אין קץ; כך העולם הוא רק הארה והתפשטות מגונו יתברך, ו"כולא קמיה בלא חשיב"¹⁴, ואין תופסים מקום נגדו יתברך, ואין בו שינוי חסד ושלום. כמו שפתיב (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שניתיו", "ואתה¹⁵ הוא קודם שנברא העולם כו"¹⁶. ובזה הוא מעורר את האהבה בתפלה.

ב. והנה²² יש שני מיני אהבות:

אהבה שנעשית מאליה על ידי התבוננות ב"הויה" א' "אחד". והיא ב"שלהבת העולה מאליה" ובעזרת כרשפי" אש ואין בה שום מבוקש.

(והוא כמו שפתיב ב"ספר של פיננזים" חלק א', סוף פרק א': "ולא כדי לדרבקה בו יתברך בלבד לריות צמאון נפשם

18 (וענין מה שנתבאר מזה בפרשת פנחס, סוף דבור המתחיל "צו את בני ישראל" (עו, ג)).

19 (פסחים נו, א. ראה לעיל צו יד, ג).

20 (וזה חלק ב קלד, א. "אלף מתחלפת ב' באותיות אהו", ח' מתחלפת בע' באותיות אהח"ע" – מקדש מלך הועתק על גליון החדר בניצוצי אורות. ראה דבור המתחיל "להבין ענין ועד בחילופי אתון" – מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק ב עמוד רכז. ושם בסמוך).

21 (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בהדש השלישי" (תורה אור יתרו)).

22 (חלק מפרק זה הובא בשינויים באור התורה בשלח עמוד שסט. ראה המשך תער"ב הנ"ל בתחילת המאמר).

12 (ראה בארובה אור התורה בראשית כ ד תססה, ב ואלק. המשך תער"ב חלק ב פרק שלג. דבור המתחיל "וישע אשל" – ספר המאמרים תש"ב עמוד 59. לקמן מג, ג).

13 (ראה הענין ג, א).

14 (וזה חלק א בהקדמה יא, ב. על פי דניאל ד, לב).

15 (נוסח תפילת השחר).

16 (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "קול דודי" – בשיר השירים דף יד, ג).

17 (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שובה ישראל עד", גבי "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם" (לקמן שבת שובה סו, ג)).

הצמאה לה'. אלא איזהו חסיד? המתחסר עם קונו' כו",
עין שם²³).

ואהבה השנית הוא שחפץ ומשתוקק לדבקה בו
יתברך. וזה יש בלב כל אחד ואחד מישראל. והוא
"ואהבה", דהיינו שתתאנה שיהיה "הו"ה אלוקיך",
בגודע.

(מה שאין בן האהבה הראשונה היא מעלת ומדרגת בני
עליה²⁴, ועל זה נאמר (תהלים צו, יב): "שמחו צדיקים בה"²⁵).

וזהו קבלת מלכות-שמים בקריאת-שמע²⁶. רק שאי
אפשר לדבקה בו יתברך, כי "לית מחשבה תפיסא
ביה"²⁷, שהוא יתברך "סתימו דכל סתימין, וטמירא דכל
טמירין"²⁸. פירושו: שיש עולמות שנקראים "סתימין",
והם למעלה מבחינת עולם-הבא. והוא יתברך סתים
ונעלם מהם - שאינם משיגים אותו, וכן "טמירא דכל
טמירין";

כי אם על ידי התורה, וזהו "ודברת בם כו" (ואתחנן ה'
,) 'שאותיות התורה מלוכש בהם התפשטות והארה
ממנו יתברך. כמשל פח הצומח ואתיות המחשבה הנ"ל.
כמו שכתוב במן (ישעיה כו, יט): "כי טל אורות טלך",
ונתגשם עד ש"דכו במדוכה כו"²⁹ (בהגלותך יא, ח). וזהו
"יתורה אור" (משלי ה, כג) - שהיא הארה מאין-סוף
ברוך-הוא.

ואי לזאת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה
והמצות, כי גזה ירוה צמאונו מה שחפץ ומשתוקק
לדבקה בו יתברך³⁰. ועל זה נאמר: "תחת אשר לא
עבדת כו בשמחה ובטוב לבב"³¹, כי בחינת שמחה זו
מהעבודה בתורה ומצות, שבוה מרוה צמאונו, ויכל כל

אדם להגיע אליה וכנ"ל.
אך הנה יש ב' בחינות בלימוד התורה:

אחד: תיכף אחר התפלה, כשמעורר את האהבה
ולומד התורה בנפש צמאה כצמא למים, ואז הוא בודאי
שמח בעבודתו³².

ובחינה השנית הוא כשנופל מבחינת האהבה. הן בעל
עסק כשעוסק בעסקו או יושב אוהל כו. אף על פי כן
יכול לשמוח את עצמו בלימודו, על ידי התבוננות פי
התורה הוא אור אין-סוף ברוך-הוא, ו"אורייתא וקודשא
ברוך-הוא פולא חד"³³. אף שהוא רחוק מה' בתכלית
הריחוק פיון שהוא עוסק בעניני העולם ומשא-ומתן,
מכל מקום מאחר שהוא בהיתר יכול לחזור לה'
ולעבודתו, פיון שאינו אסור וקשור בידי החיצונים.

ולכן נקרא בשם "היתר", רוצה לומר: כמו למשל
האדם הניתן ביד שונאו, רק שאינו חבוש ויכול לילך
ואפשר לו לברוח. אם לא שנגכשל בדבר איסור
חס-ושלום. ואם נכשל אז אין לו תקנה, אם לא בהרהורי
תשובה באמת, וכמו שנתבאר במקום אחר.

ואדרבה, כל מה שיתבונן היטב איך הוא רחוק מה',
על ידי שיכיר מקומו וידע ערכו, שאפילו הוא יושב אוהל
כו, שהרי יכול לדבר דברים כמלים באמצע לימודו באין
מונע. מפל שפן אם נכשל בדבר איסור בחטאת געורים
פי ידע אינש בנפשיה. ואף שהרהר ועשה תשובה, אם
עדיין לא עשה תשובה שלימה וסיגופים הממקוין³⁴
יותר. וכל מה שיאריך ויעמיק בענין פחיתת עצמו, ויהיה
"נבזה בעיניו נמאס" (תהלים טו, ד), ו"ישים עצמו כשיריים",
למה הוא נברא בעולם, אז תהיה שמחת הנפש בעסק
התורה כפולה ומכופלת ביתר שאת³⁵.

23) ועין בדבור המתחיל "כתיב מה גפית ומה נעמק אהבה כענינים"
(תניא, אגרת הקדש סימן יח). ועין מה שנתבאר לקמן סוף דבור המתחיל
30) וכמו שנתבאר מזה פאריכות בדבור המתחיל "צו את בני ישראל כו
את קרבני לחמי", בענין הקטר החלב על גבי המזבח, ובענין "פקודי ה' ישירים
משמחי לב" (לעיל פנחס עת, א ואילך).

31) ועין ותר חלק א, קט"ז, א. קע"ז, א' (הובא ונתבאר באור התורה הבוא
עמוד תרש"ח).

32) ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אוסרי לנפן עיריה", גבי פי התענוג
הוא שידך אחר מילוי הרצון כו, עין שם (תורה אור וחי מו, ג).

33) (והר חלק א כד, א. חלק ב, ס, א).

34) (ראה ברכות ה, א. יזקא פו, א).

35) ועין ב"ספר של בינונים" פרק ל"א. ל"ד. וסוף דבור המתחיל "והקפדו
עבדי יצחק", בענין "פאר מים חיים" (תורה אור ופולדות כ, ב).

23) ועין בדבור המתחיל "כתיב מה גפית ומה נעמק אהבה כענינים"
(תניא, אגרת הקדש סימן יח). ועין מה שנתבאר לקמן סוף דבור המתחיל
30) וכמו שנתבאר מזה פאריכות בדבור המתחיל "צו את בני ישראל כו
את קרבני לחמי", בענין הקטר החלב על גבי המזבח, ובענין "פקודי ה' ישירים
משמחי לב" (לעיל פנחס עת, א ואילך).

24) כמו שכתוב ב"ספר של בינונים" שם, ובדבור המתחיל "מה גפית" הנ"ל.
25) ועין סוף דבור המתחיל "זה ותנו כו מחצית השקל" (תורה אור תשא
פו, ד).

26) (ברכות פרק ב, משנה ב).

27) על פי תפינו ותר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

28) (והר חלק ב פט, א. חלק ג רצב, א. ועוד).

29) ועין מה שנתבאר מזה בפרשת עקב סוף דבור המתחיל "ואביךך את
המן" (לעיל עקב יז, א: "ירדת המן על ידי המל... ובטל כתיב" פי טל אורות,

והנה בחינה זו נקרא יעקב. מה שאין פן בחינת ישראל, "כי שרית עם אלקים"⁴⁵ (ישלח לב, כט). והוא ענין עת התעוררות אהבה רבה בתפלה ובתורה שאחר התפלה, ואזי השמחה היא בנקל יותר. והוא "ולישרי לב שמחה" (תהלים צו, יא), על דרך "אשר עשה האלהים את האדם ישר כו" (קהלת ז, כט). והוא בחינת ישראל – "ישר אל".

⁴⁶ ומכל מקום גם מבחינה זו ד"ישראל" מאיר בכל אחד בשעת התפלה כנ"ל. וגם שבת בכללו הוא בחינת "ישראל"⁴⁷.

אמנם בחינת "שמחו צדיקים בה" (תהלים צו, יב), זהו על דרך "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" (שר השירים ג, ז) הנזכר לעיל, ואין כל אדם זוכה לזה. אבל "שמחה של מצוה", ותורה – מה שעל ידי זה מרוה נפשו הצמאה ליוצרה – על זה מצווה כל אדם⁴⁸.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "בהעלותך", מענין התפרש בין אהבה ששמבחינת אברהם ומבחינת אהרן (לעיל בהעלותך ל, א). ומבואר לעיל ענין "וישכם אברהם בבקר" – מידת יום, ובחינת אהרן הוא "בבקר בהישיבו" (מצוה ל, ז), והוא בחינת הטבה יותר מ"בקר דאברהם"⁴⁹ מצד עצמו. והיינו לבוא לבחינת ומדרגת "שמחו צדיקים כו".

והעצבות הוא בשמבקש גדולות³⁶ דוקא, להגיע למדרגת רבי שמעון בר יוחאי ש"תורתו אומנותו", כמו שאמר³⁷: "בחד קטירא אתקפרא", "גשמתא – ביה אחידא, ביה להיטא"³⁸ וכי³⁹. פירושו: שלא היה בבחינת שינה⁴⁰, ולא היה צריך לעורר את האהבה, ולכן היה פטור מתפלה⁴¹.

וזהו שכתוב (מכה ג, יח): "ועובר על פשע לשארות נחלתו" – "למי שמשים עצמו בנשירים"⁴², ענין גודל עוצם שפלות הנ"ל, התורה, אור אינסוף ברוך-הוא "עובר על פשע", שאין פשעיו תופסים מקום כלל. וכמשל הארת אור השמש על הארץ, שבמקום שפלה זריחת האור שם הוא יותר חמומת אור השמש. כמו על הארץ ממש הוא חם יותר, ובגובה האויר יש "טורא דתלנא וכי"⁴³. וכן על דרך משל בהארת אור-תורה – הוא יותר במו שהוא בחינת שיריים ומותר בעולם כו. וזהו "ועובר על פשע".

רק שיהיה "חפאתי נגדי תמיד" (תהלים נא, ה), ולא מלוכב בהם דרך ישר, על דרך "אילים מדרך פשעם" (תהלים קו, יז) המבואר במקום אחר, בדבור המתחיל "בהעלותך את הנרת"⁴⁴, וכמו שכתוב (משלי יב, טו): "דרך אויל ישר בעיניו".

(41) (ירושלמי ברכות פרק א, הלכה ב).

(42) (ראש השנה ז, ב).

(43) ("שגור" (דברים ג, ט), תרגם אונקלוס: "טור תלנא" – הר שלג).

(44) (לעיל בהעלותך ל, ב).

(45) עיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו אהליך יעקב וגו'" (לעיל דלק ע"י א ואילך).

(46) עיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בפרשת נסכים כתיב" (לעיל שלח ב, ג).

(47) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "לא הביט און בעיניך כו" (לעיל דלק ע, ג). עיין שם, דיעקב נקרא "עבדי", והוא "תחת אשר לא עבדת" [.] בשמחה" (פרשתנו כה, מז).

ועיין מה שנתבאר: על פסוק "ועתה יגדל" הא'. ועל פסוק "אתרי ה' אלקיכם תלכו" (לעיל פרשת ראה). ועל פסוק "לכן אמור לבני ישראל" (תורה אור וארא נז, ב). ועל פסוק "רני ושמחי" הנ"ל, מענין "עבדו את ה' בשמחה כו" (תהלים ק, ב). ובדבור המתחיל "שוש אשיש" (לעיל תוריע ב, ג).

(48) ועיין ב"ספר של בינונים" סוף פרק מא, גבי: "אבל יחוד נפשו כו, בזה חפץ כל אדם מיישראל באמת לאמתו כו". עיין שם.

(49) (והר בראשית לא, ב מתהשמות: "בקר דאברהם דיהא משה כלפי חסד". מקץ רה, א: "וישכם אברהם בבקר והשכ את חמורו וגו', ההוא בקר דאברהם היה נהיר, לקיימא עליהו פכותיה". (עוד).

(36) (ראה תניא פרק כו: "העצבות היא מנסות הרוח, שאינו מביד מקומו ועל פן ידע לכוונו על שאינו במדרגת צדיק". וראה גם מאמרי אדמו"ר הנזון הקצרים עמוד סב ואילך).

(37) (לשון זה (בחד קטירא .. ביה להיטא) הובא בכמה מקומות בדא"ח, ולעת עתה מצאתיו באדרא וזיטא (והר חלק ג רפה, א): פתח רבי שמעון ואמר כו בחד קטירא אתקפרא ביה בקיטשא ברוך הוא כו. ויש (רצב, א): נשמתי ביה אחידא ביה להיטא. – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק א (תשרי – חשון) עמוד קסד הערה 24.

נתבאר בפסודי עם דא"ח עמוד קסג, א [רמד, א]. ובנסקן שם. ובאריכה בדבור המתחיל "פתח רבי שמעון .. בחד קטירא" תשל"ד – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ג (אדר – סיון) עמוד רפד).

(38) (בקשר אחד התקשרתי, נשמתי אחוזה בו, לוחטת בו).

(39) ("זה ששכח דרושים מוכא הענין ד"נשמתי ביה אחידא כו" בהמשך אחר עם "בחד קטירא אתקפרא", הוא, כי גם בהענין ד"בחד קטירא אתקפרא" יש בפנימיות "ביה אחידא כו", אלא שבמשך כל ימי חיו לא היה זה (ביה אחידא כו) בגילוי, וביום ההסתלקות שלו, שאז מתגלה הפנימיות (השרש והמקור) של כל עניני עבודת האדם שעבד במשך כל ימי חיו, או מתגלה הפנימיות ד"בחד קטירא אתקפרא", שהוא (לא רק התקשרות, אלא גם) "ביה אחידא" – דבור המתחיל "פתח רבי שמעון" תשל"ד סוף סקף א – תורת מנחם שם עמוד רפמ. וראה שם הערה 15.

(40) (לכאורה הפירוש דאפילו פחות מ'נשימו' גם כן לא. ואם כן יהו למיעלה מבחינת דוד המלך עליו השלום, וצריך עיין) – לקוטי שיחות חלק ז עמוד 346

א': מקנה. וכמו ש'מצינו במושג סוף פרק ח' דיומא: "מה מקנה מטהר".

והנה הרי"ף⁶⁰ פרק ג' דברכות, ותלמידי רבינו יונה פתבו בשם רב האי, דלא בטלו טבילת בעל-קרי אלא לדברי תורה, אבל לתפלה צריך טבילה. ואף על גב דאנן לא קיימא לן בן, כמו שכתוב בשלחן ערוך⁶¹, מכל מקום פתבו] תלמידי רבינו יונה שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה⁶².

ויש לומר קצת טעם לזה – מאי שנא תפלה מתורה? והוא על פי גירסת הירושלמי במושג סוף מסכת סוטה: "הטהרה נטלה את הריח". וכן בגמרא דידן בסוטה (דף מ"ט, א'): "מורחינא ריחא דחנוניתא⁶³. אמר ליה: בני, טהרה יש בך". הרי דבחינת ריח דוקא נמשך מענין הטהרה. והוא משום כי ענין טומאה וטהרה הוא בחינת מקיפים, ועל פני שייך הטהרה דוקא לענין הריח שהוא גם פן בחינת מקיף⁶⁴.

והנה הקרבנות נקרא (פנחס כח, ב) "ריח ניחוחי". וכתוב (בראשית ח, כא): "וירח ה' את ריח הניחוח". ובוה יובן מאמר רז"ל פרק הניזקין⁶⁵, שנכנס לו יתוש בחוטמו. והיינו "מדה כנגד מדה"⁶⁶, לפי שהחריב בית המקדש וביטל הקרבנות, שהיו בחינת "ריח ניחוח" להקדוש ברוד הוא.

וכתיב (ישעיה כח, ט): "ותהלתו אַחַטִּטִּם לך"⁶⁸. והנה התפלה היא במקום קרבנות⁶⁹, והיא גם פן בחינת "ריח

ועוד יש לומר בענין ההפרש שבין בחינת השמחה בעבודת ה' של כל ישראל, מה שעליה נאמר: "תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה", ובין השמחה ד"שמחו צדיקים בה", והוא על דרך שנתבאר במקום אחר⁵⁰ בענין פירוש "מועדים לשמחה"⁵¹: כי בכל השנה השמחה גנוזה בעבודה, והוא "אשר לא עבדת [..] בשמחה", ועושיין מהעבודה עקה, והשמחה היא שמחה של מצוה. אבל ביום-טוב השמחה היא בהתגלות – "וישמחו בך ישראל"⁵². וענין שם הטעם כו'.

ועל דרך זה יובן גם כאן: כי להיות "וישמחו בך" ממש, זהו מעלת הצדיקים. אלא שביום-טוב יכולים כל ישראל להגיע לבחינה זו. ובענין מה שנתבאר במקום אחר⁵³, בענין גביע הכסף שהטמין יוסף הצדיק באמתחת בגימיו⁵⁴, שהוא ענין "נכסף נכספתה כו'" (ויצא לא, ל). ודרך זה קרוב גם פן לדרך הראשון⁵⁵.

ג. והנה קודם התפלה צריך "כובד ראש"⁵⁶. שהוא המרירות על שאין בחינת ישראל – לי ראש מאיר בו בגילוי, מחמת "עונותי עברו ראשי"⁵⁷, והוא בחינת "כובד ראש", והיינו שיבא לידי הכנעה, והשפלות ופחיתות עצמו במוח בדיעה היטב, ואין צריך שיהיה בלב דוקא. ולא כמו שסוברים העולם שקודם התפלה יוכל להיות טמטום הלב, כי אי אפשר להיות בשחרית קודם התפלה. כמה שאמרו רז"ל: "אידילי יומא – אידילי קצירא"⁵⁸, שהחסד מתעורר ב"בקר דאברהם".

וג' דברים הם להסיר כל המונעים בתפלה⁵⁹:

60 (ראה מאה שערים מה, א דבור המתחיל "הרי"ף כתב". וראה הוספות למאמרי ארמו"ר תקן הקצרים עמוד תרד).

61 (אורח חיים סימן פח).

62 (ראה אגרת תרמ"ב לרבי פנחס ברבי משולם – נדפסה בשו"ת תרמ"ב לייפסיא סימן קמ. אגרות תרמ"ב עמוד 178 ואילך – לקובי שיחות חלק כ עמוד 345 הערה 177. וראה לקובי שיחות חלק ז עמוד 315).

63 (תרגום: אני מריח ריח טוב) של (תמר במקום ששמו] הניני).

64 כמו שנתבאר בדבור המתחיל "אלה מסעי" בענין "ירדן ירחו" (לעיל מסעי ז, ד ואילך).

65 (גיפין נו, ב: "מיטום הרשע... בא יתוש ונכנס בחוטמו").

66 (פנהדרין ז, א. וכבכה מקומות).

67 (לשון חוטם. רש"י. ראה לעיל פנחס עט, ד).

68 וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "באתי לגני", בענין "אריתי מודי" (לקמן שיר השירים לג, א).

69 (ראה ברכות כו, ב).

50 (דבור המתחיל "ה' לי בעונוי" (לקמן שמיני עצרת פח, ד – פמ, ד).

51 (נוסח תפלת העמידה וקידוש ליום טוב).

52 (נוסח תפלת יום טוב).

53 (לעיל מסעי ז, ב:ג).

54 (ויצא מד, ב).

55 וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וכל בנוד", בענין המדרש פשיר השירים רבה על פסוק (א, ד) "נגילה ונשמחה בך": "הא – חדותא שליכא כו'" (לעיל פרשת ראה לא, ג). ענין שם.

56 (ראה ברכות ריש פרק ה ל, ב (במשנה): "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש").

57 (תהלים לח, ה: "עונותי עברו ראשי, כמשא כבד ויכבדו ממני").

58 (בבא בתרא מט, ב (ובפירוש רש"י): "אידילי יומא (הובנה) שמש כשהחמה זורחת). אידילי קצירא (מיקל החול). וראה תוספות ופירוש רבינו גרשום שם).

59 (ראה שיחת ליל שמחת תורה תש"כ סעף כג – "תורת מנחם" חלק כו, עמוד 91. ושם נסקן).

מוסר הנמצאים ב"זוהר" – מלשון הארה, שמאיר במקום החושך, שהוא "חכמת אמת".

"אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), היא האמונה ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ג, א), אף בלי התבוננות – יקרה מאד למעלה מצד "דירה בתחתונים" וכו'.

והיא "עטרת בעלה", פירושה: "בעלה" היא אהבה רבה שאחר התבוננות באמונה זו הפשוטה, לדבקה בה' אחד, "סוכב כל עלמין". שאהבה רבה זו הוא בחינת "דכר", כמו שכתוב (תהלים יז, טו): "יכר חסדו" וכו'. ומפני ש"נתאוו הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים" 77 – היא האמונה הפשוטה נעשית "עטרת" לראשו כו'. 78 :

ניחוחי". ולכן אמרו: "לבעל החוטם אני מתפלל" 70. וכיון שכן, לכן צריך לזה טהרה בנ"ל, שהטהרה שייך לבחינת רית. ו"ריחא דחנניתא" 71 זהו פענן "לבעל החוטם אני מתחנן". ועל פן לדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטובלה.

וענין ב"ראשית חכמה" שער האהבה פרק י"א גם פן טעם לזה: "פי התורה כו" 72, אמנם תפלה כו' 73, וענין שם. הב': צדקה. כמו "רבי אלעזר יהיב פרוטה כו' – בצדק אחזה פניו" 74 (תהלים יז, טו). מפני שיש קטרונים על האדם, ודין אותו אם ראוי לכנס להיכל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בתפלה, וצדקה תציל כו' 75 (משלי י, ב), ו"צדקה תרומם גו" 76 (משלי יד, לד).

והג' – הוא עסק ולימוד דברי מוסר. ובפרט דברי

כפנים) אות א קמטה. ובשולי העמוד נסמנה בא' קמטה הערה וזה לשון: בספר תקני' הוספה נזה הלשון: ובשם הבעל שם טוב ז"ל: נתפזרו ישראל בכל מקומות הארץ באיים רחוקים. וגם מה שתועים בדרך להתהלך בעיירות, הוא כדי לטהר ארץ העמים שאורה טמא. וישראל באמונתם הפשוטה בלב כל אחד ואחד מישראל, אף שהוא בבחינת שינה, אפילו הכי מטרת ארץ העמים טומאת ארץ האויר, מפני שהוא "עטרת בעלה" וכו'.

"חכמתו מרובה" הוא התפלה והתבוננות, "ממעשיו" – עסק התורה בבחינת עקב. ויש לקבוע בכל יום [עת?] על שמחת לבב. עד כאן. ודי למכין. – נרפם בחוספות ללקוטי תורה. וישם הערת כבוד קדישת ארמו"ר על זה:

בספר (פתיב די) "להבין ענין הכרכות" דף ע"ב עמוד ב מצאתי מאמר מתחיל "אשת חיל" וכו' נסח אחר, וזה לשונו שם: "אשת חיל עטרת בעלה". היא (כמו שכתוב בלקוטי תורה כפנים עד גמרא) עטרת לראשו כו'.

ובשם הבעל שם טוב ז"ל, שלכן נתפזרו ישראל בכל מקומות הארץ באיים רחוקים. וגם מה שטועים* (* כבוד "אלה מסע" – רחמנא ליצלן שתועים) בדרך להתהלך בעיירות, הוא כדי לטהר ארץ העמים שאורה טמא, וישראל באמונה הפשוטה שבלב כל אחד מישראל, אף שהוא בבחינת שינה אצל, מכל מקום מטרה טומאת האויר מפני שהיא "עטרת בעלה" בנ"ל.

"חכמתו מרובה" היא התפלה והתבוננות. "מעשה" – עסק התורה, בחינת עקב. ויש לקבוע בכל יום על זה שימת לבב.

וראה גם מאמרי ארמו"ר הנזקן: הקצרים עמוד רנו. ענינים עמוד קלא. וישם נסמן).

70) כמו שכתוב בוהר חלק ג' (נשא, ק"ל, עמוד ב' ("תאנא, כד תהו רב המנונא סבא בעי לצלאה צלותיה, אמר לבעל החוטם אני מתפלל, לבעל החוטם אני מתחנן. ותינו דכתיב ותהליתי אחטם לך, האי קרא לעתיק וימין אמרו)). (ראה לעיל ש"לח גא, ד. מסעי צא, א).

71) (סוטה מנ, א) ובפירוש רש"י: רב הונא אשכח תומרתא דחינוניתא (שמינה, ויש בה ריח טוב, ומין חקרים הוא לעצמן). שקלה כרבה בסודריה. אתא רבה בריה, אמר ליה: מורחנא ריחא דחינוניתא, אמר ליה: בני, טהרה יש בך (לפיכך מריחה לך ולא כמל הריח מאצדף)).

72) "מפני רב מעלתה שהיא בעלמא דכורא, יש בכחה לקבל הקליפה, דאניה מקבלת הטומאה פאש".

73) "היא בקשת רחמים ותחנונים, וצריך פגת חלב, ובהיותו טמא פודאי התבלבל פגתו, ולכן צריך לזיהר בזה".

74) (בבא בתרא, א: "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני, והדר מצלי. אמר, דכתיב: אני בצדק אחזה פניו").

75) (בהבבא יד בספר תקני' א נזה הלשון: והוא פ"ג) – הערת ארמו"ר מותרש"ב על גליון הלקוטי תורה שלי).

76) וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וארשתיו לי" (לעיל במדבר ט, ריש עמוד א).

77) (תנחומא נשא טו. וראה שם בחקותי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר רבה פרשה יג, ו).

78) (בגליון הלקוטי תורה של כבוד קדישת ארמו"ר מותרש"ב נכתבה [כאן

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

ולא בקירוב שמטעם זה לא נתנה התורה להם בקירוב (כו') וגם מטעם אחר מפני שעיקר סבת ההתכללות באדם הוא בא מבחי' שם מ"ה שהוא הביטול לאין האלקי וזהו בישראל מצד האמת דשם מ"ה דהוי' דתיקון שקרובי' יותר בבחי' הפנימי' כנ"ל ובעכו"מ א"א להיות בפנימי' מצד עצם שרשם בצמצו' הנ"ל אבל מצד שרשם זה עצמו שהוא הצמצו' הראשון הוא שנק' אין באמת מצד שכלא וכאין חשוב שנק' ביטול במציאות בעצם מפני שאינו תופס מקום כלל וכמ"ש וכל דיירי ארעא כלא חשיבי כו' וז"ש וכל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו כאפס ותוהו הראשון כו' בחי' מק"פ שהוא אפס ותוהו ממש ואין ממש דהיינו כאילו אינו במציאות כלל משום דכלא חשיב באמת וזהו היפך בחי' אין האלקי האמתי שהוא מקורא דכולא ונק' יש האמתי כו' כידוע ואם הי' שרש עכו"מ בבחי' יש שיש בו ממש לא הי' יכול להיות בחי' האחדות והתכללי' אף בחיצוניות אבל מצד שרשם באין ואפס שכלא ממש חשיב אע"פ שהן מתנשאי' בעצמן (כמו ז"מ דתוהו) זהו התנשאות של שוא ושקר שאינו אמיתי מצד העצם ע"כ יוכלו להיות באחדות בנשמות כו' וד"ל. ולפ"ז יובן הטעם שארו"ל שאין העכו"מ קרוי' אדם היינו בבחי' פנימי' דשם מ"ה מטעם הנ"ל אבל בחיצוניות שבו דבחי' אלקי' שבו שהוא ב"ן דמ"ה יכול להיות גם בהם בחי' ההתכללות ואחדות ואע"פ שמצד שרשם בבחי' אלקי' דצמצו' הראשון הרי מחמת זה יצאו למטה בבחי' הפירוד גמור כנ"ל אבל מחמת אור הרשימו שנשאר אחר ההעלם וצמצו' הראשון יוכל להאיר בהם בהעלם ובחיצוניו' עכ"פ גם מבחי' האור הראשון שלפני הצמצום רק שמאיר בהם בריחוק מקום כנ"ל וד"ל:

(גב) אך הנה עכ"ז יכול להיות גם בע"ש דק"ג בחינת ביטול והתכללות בחיצוניות עכ"פ שהרי לפרקי' אומרים שירה בביטול חיצוני עכ"פ כמו"ש הכו להוי"ה משפחות עמים וכן הללו את ה' כל גוים כו' (כמו שגם איש רשע וגם קל ביותר ישבר לבו לפרקי' ויעשה תשובה שלימה כו') וגם אנו רואי' שיוכלו להיו' באחדות גשמיות כמו שהי' בדור הפלגה (וגם ממה שאנו רואי' שיוכלו להתברר ולבא בבחי' התיקון כמ"ש אז אהפוך אל עמי' שפה ברורה כו' לעבדו שכס א' וכמו ששם מ"ה דתורה מברר גם עכשיו לשוירי הז"מ שנפלו לק"ג בדברי' גשמי' כנ"ל) ומוכרח לומר' דהגם ששרשם מצמצום דמק"פ כנ"ל עכ"ז מצד בחי' הרשימו שנשאר אחר הצמצום הראשון שכלול בו בהעלם עכ"פ כל הי"ם שנתעלמו בעצמות אור א"ם שבמל' שקודם הצמצו' הרי מאחר שיש בחי' התכללות בע"ם שבהעלם ברשימו מחמת הארת אור העצמות (שזהו הארה פשוטה שמקפת לע"ם ומח' הכללית כו' כאדם שמרגיש א"ע מראשו לסופו והוא מה ששיער בעצמו כו' שנק' גליפו בטה"ע כו' כנ"ל והוא כמו בחי' העקודי' שעקודי' בכלי אחד כמבואר למעלה) יש גם בצמצום הנ"ל התכללות מע"ם דאדם בהעלם עכ"פ מכח הרשימו שנשאר מן ההעל' שכלול בו מה שנתעלם בו ומה שעתיד לבא מן ההעלם לגילוי בקו"ח כו' ומבחי' כח החיצוני שברשימו זו יש גם לעכו"ם שרש למטה שיוכל להיות בהם בחי' ההתכללות דאדם בחיצוניות עכ"פ אע"פ שא"א להיות התכללות בהם בבחי' הפנימי' לפי שהפירודן מיוחדו העצמי מטעם שרשן בבחי' צמצום הנ"ל (דהיינו מה שיוכל להיות בהם ביטול היש וגילוי אלקות מרחוק ע"י מסך בריחוק מקום

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - לרוקע הארץ (תקס"ב)

ידוע פי' וענין אור א"ס שההארה הנמשכת ממהו"ע ית' אינו בבחי' התפעלות במהו"ע ית' ח"ו עי"ז וגם אינו בבחי' התלכשות כמו השפעת השכל במו"ד שמתלבש בתוכו וגם מתפעל כשטרוד בהשפעה זו משא"כ בו ית' שהוא לבדו הוא כמו שהי' בלי שינוי ח"ו ומה"ט נק' הגילוי בשם אור דוגמת אור וזיו השמש שגם ביזמא דעיבא שאין מאיר עלינו הזיו מחמת שהענין מפסקו אין במהות השמש שום שינוי ותוס' או גרעון כלל עי"ז מכמו שהוא ביום צח שהזיו מגיע אלינו. (וגם נת' במ"א שגם בהאור המאיר ממהו"ע ית' אין בו שום בחי' התפעלות ושינוי ח"ו במהות ועצמות האור משינויי הכלים וגם אינו בבחי' התלכשות כלל עכמ"ש בביאור דקדושים תהיו פ"ב בהג"ה). ואמנם הגם שאינו בבחי' התפעלות והתלכשות אין האור למעלה כדוגמת אור הגשמי של השמש שהוא הכרחי שמאליו יאיר השמש אורו. אבל למעלה אור המאציל הוא ע"פ רצונו הפשוט וא"כ צריך לזה העלאת מ"ן שע"י יומשך האור כי מצד עצמו הרי כתי' כי ה' אלקיך אש אוכלת הוא פי' כמו שהאש הגשמי טבעו להסתלק תמיד לשרשו האש היסודי והוא היפוך טבע אור השמש המאיר ממילא ומאליו למטה משא"כ האש שאינו מאיר אלא ע"י אחיזתו בכלים הן הפתילה והעצים אבל מיד כשיכלו מסתלק למעלה ואינו מאיר למטה כלל, כמ"כ עד"מ האור המאיר ובא מעצמותו ית' חפצו ותשוקתו להסתלק למעלה וליכלל במקורו הוא מהו"ע ית' ה"ש המתנשא מימות עולם שהוא מתנשא אפי' מיומיו' עילאי' ליכלל במקורו אלא שבתחלת הבריאה האור מעצמו בתורת חסד חנם כנו' בע"ה ועכשיו הדבר תלוי באתעדל"ת שיעוררו להיות המשכת האור והזיו מלמעלה למטה בתוך הכלים והעולמות. ואלא מיהו יש להבין כיון שענין המשכה זו הוא מהא"ס שלמעלה מעלה מכל האצילים שיהי' מאיר ובא ממהו"ע ית' ממש איך יתעורר להאיר ע"י אתעדל"ת כי הלא ידוע שכל העלאת מ"ן צ"ל בדוגמא דדוגמא לירידת השפע שנספעת להמקבל אח"כ עכ"פ ואע"פ שנת' שמה שבאתעדל"ת אתער לעילא הוא מפני שכך עלה ברצונו מ"מ צ"ל האתעדל"ת מעין האתעדל"ע שהרי במדה שאדם מודד בה דייקא מודדים לו אפי' לענין הטובה אלא שאע"פ שהאתעדל"ת היא בגבול ותכלית עלה ברצונו שמ"מ יתער לעילא אע"פ

לרוקע הארץ על המים כל"ח: להבין ענין העלאת מ"ן מהו והגם שבס' לק"א ממורו נ"ע נת' טעם למה שהמ"ן מעורר למעלה לפי שענין ההתהפכות ממרירו למיתקא הוא דבר חידוש וכמו צפור המדברת, ע"כ מצד החידוש ימשך למעלה באצ' ירדת השפע. עדיין אין זה מתיישב אל השכל שהרי ממך הכל כתי' שהוא ברא את החשך ואת האור וקמו' ית' כחשכה כאורה ממש שוין א"כ מהו החידוש אצלו שנעשה חשך לאור. וגם ענין השני שבהעלא' מ"ן והוא הנו' בוהר דבאתערותא דלתתא אתעדל"ע ג"כ צ"ל האיך יתכן לומר כן באלקות הבע"ג שיתעורר מהתעוררות הנבראים בע"ג. דבשלמא בבנ"א יתכן לומר כן שכמים הפנים לפנים כן לב האדם באהבתו להכירו מעורר אהבת הכירו אליו לפי ששניהם שוין בבחי' הגבול. אבל באלקות שהוא בלתי בע"ג. איך יתכן ההכרח שיהי' מתעורר לפי ערך התעוררות התחתונים דהיינו שבמדה שאדם מודד בה יהיו מודדין לו כידוע (במשנה וגמ' פ"ק דסוטה) והלא אינן שוים במדותיהן שאדם הוא בגבול ותכלית ואין לו שייכות וערך ויחס כלל לאלקות הבע"ג. אך הענין הוא דבאמת לא שהדבר הכרח מצד עצם האתערות' אלא שכך עלה במחשבה הקדומה שיהי' ההמשכה מאצ' לבי"ע ע"פ אתעדל"ת ושהיה ההמשכה לפי המדה שאדם מודד בו' ופי' מחשבה הקדומה הוא בחי' א"ק ונק' ג"כ קדמות השכל שהוא קודם לאצילות ושם הוא הטעם והשכל למה שלא יהי' ההמשכה כ"א ע"י אתעדל"ת ויובן כ"ז עד"מ באדם התחתון שגומר כדעתו איך שיתנהג עם בנו במדה ובמשפט ולעצור האהבה בלבבו שאינה במדה להיות ההנהגה עמו במדה כו' וכיון שרוצה כן הרי מתנהג עמו כן אע"פ שזהו נגד האהבה שבלבו כי הרצון שליט על כל כחות הנפש. וכמ"כ יובן בגמשל למעלה דכחי' א"ק הוא ענין רעוא דכל רעיון הנו' בוהר פי' הרצון המקור לכל הרצונות ושם הוא שנעשה הכנה לשיהי' באתעדל"ת אתעדל"ע וכיון שכן עלה ברצונו ממילא כן ההנהגה מאצ' לבי"ע. ונמצא מובן שלא מצד עצם האתעדל"ת נעשה ההתפעלות והאתעדל"ע כי באמת אינן הנבראים בערך כלל שיעוררו ויעשו התפעלות אלא לפי שכך עלה ברצונו שיהי' התעוררות והתפעלות למעלה מאתעדל"ת. ועתה יש לבאר מהו ענין ההמשכה שנעשה ע"י העלאת מ"ן. הענין דהנהגה

שאין ערוך כנ"ל אלא משום שכך עלה במחשבה בבחי' קדמות השכל הנק' א"ק כנ"ל שיהיה נמשך אתעדל"ע מאתעדל"ת אלא שמ"מ האתעדל"ת צריך להיות בדוגמא להאתעדל"ע דהיינו כמשארז"ל במדה שאדם מודד בו וכיון שכן הרי אהבה זו כיון שאצלו היא למעלה מהגבול שלו ממש הרי היא אצלו בחי' בלתי גבולית (ר"ל לגבי הגבול שלו) לכן מעוררת למעלה בחי' האא"ס הבכע"ג באמת, וז"ש מאדך מאד שלך לבר, מה שאצלך הוא למעלה מכלי הלב הוא המעורר למעלה אע"פ שלגבי אחר יכולה אהבה זו להתיישב בכלי הלב מ"מ כיון שאצלך הוא למעלה מהכלי ה"ו מעורר למעלה מבחי' גלוי האא"ס שלמעלה מהכלי כנ"ל (ואיה"נ שהשני לא יעורר שם ע"י אהבה כזו כיון שמתיישבת בכלי שלו ואינו בבחי' מאד אצלו ולא יעורר שם אלא ע"י אהבה יותר רבה מוז שתהיה גם אצלו בבחי' מאד וכן עד"ז כל הגדול מחבירו צ"ל אתעדל"ת באהבה יותר גדולה עד שתהיה גם אצלו בבחי' מאד וזהו פי' מאדך לכל א' למעלה מכלי שלו וז"ש רז"ל לפום גמלא שיחנא בו):

ובבל' הנ"ל יובן מ"ש בע"ח שעיקר המ"ן הוא משוירי המלכים שלא נבררו, והענין כי בעולם התווה הי' השבירה לפי שהיו הכלים קטנים והאורות היו גדולים ולא יכלו הכלים להכילם ונשברו הכלים והאור נסתלק למעלה, והוא עפמשנת"ל בענין בחי' בכל מאדך שמחמת קטנות הכלי לא תוכל להכיל האור וכמ"כ למעלה הכלים הם הספי' עצמן חכמה ובינה כו' והאור הוא החיות הפשוט המאיר לתוכן מא"ס ב"ה וכשהי' האור והחיות מאיר בהם בתוקף גדול לא יכלו הכלים להכילם ונסתלק האור לשרשו באא"ס ממש, והנה מהכלים הנשברים נתתו עלמין דבי"ע כידוע לכן כשנתבררו ובא"י לשרשן היינו שיהי' בחי' רצוא בהם ע"ד שהי' בכלים דתהו שנאמר הסבי עניך מנגדי כו' והוא בחי' מאדך ואז מעורר בשרשן באורות דתהו שהם גבוהי' מאד נעלה שמחמת גדול אורן לא יכלו הכלים להכיל, וכמשנת"ת שבחי' המאד שלמטה מעורר המאד עליון שהוא בלי גבול האמיתי והיינו שמתעורר עי"ז בחי' האורות דתהו וגם האא"ס שלמעלה מעלה מכל הכלים, ונמצא עכ"פ יצא לנו מזה שעיקר המ"ן והאתעדל"ת הוא משוירי המלכים דהיינו בחי' מאדך והוא שיהי' אהבה למעלה מכלי הלב וכענין הרצוא דעולם התהו שבא ג"כ מצד קטנות הכלים משא"כ בעולם התיקון שהכלים רחבים כמשי"ת אלא שבתהו היה שבירה אבל כשלמטה יהי' אהבה זו לה' לבר ולא יתערב בה זה והו ענין הברורים לשיתעלו הכלים כמו שהי' בתהו לפני השבירה בבחי' רצוא דקדושה וזוה מעוררים גלוי האא"ס ממש שלמעלה מעלה מהאורות המתלבשים בכלים כנ"ל ממעם הנ"ל:

שהוא בלתי בע"ג אבל מ"מ צ"ל מעין דדוגמא דדוגמא עכ"פ מהאתעדל"ע וכמו בנשמיות תלמיד המחכים את רבו שאינו אלא ע"י קושיא דיקא ולא ע"י אהבה וכדומה, וכיון שכן מה יהי' האתעדל"ת לעורר גלוי האא"ס ממש האיך ימצא בנבראים בע"ג באתעדל"ת שלהם בחי' מעין דדוגמא דדוגמא להאא"ס המאיר ובא ע"י העלאת מ"ן שלהם, אך הענין הוא דעיקר האתעדל"ת והמ"ן הוא ענין אהבה דבכל מאדך הנז"ל בתורה ע"פ קדושים תהו פ"א שזהו המעורר למעלה באא"ס ממש והוא בחי' ומדרגת הקדוש הראשון מנ"פ קדוש שבקדושה כמשנת"ת שם באריכות, והענין כי אהבה זו ענינה היא האהבה הגדולה והרבה שאינה נגבלת בכלי הלב דהיינו שאין הלב יכול להכיל בתוכו אהבה זו כי רבה היא והוא בחי' צעק לבם אל ה' דהיינו שנתפעל כ"כ ביותר ונגע ללבו מאד ולעצמיות נפשו עד כי לא יכול לסבול בתוכו אהבה והתפעלות זו ולהסתירה ולכן יצעוק פתאום צעקה גדולה כמי שצועק בשנתודע לו ענין הנוגע לחיי נפשו כו' וזהו בחי' אהבה שלמעלה מהכלי ונק' מאדך פי' מאד הוא ריבוי גדול (זייער כל"א) שאינה נגבלת בכלי הלב, וכיון שאהבה זו היא דבר שאינו נגבל בכלי ה"ו כמו בחי' הוראה על בחי' א"ס שהוא האור שלמעלה מהכלים לכן בחי' אהבה זו היא המ"ן לעורר גילוי האא"ס, ואף שבאמת גם אהבה זו היא בבחי' גבול ותכלית, שהרי אנו רואים שבמי שדעתו ולבו רחבים יותר אזי יכולה אהבה כשיעור התלהבות של זה להתיישב בו ולא יצעק כלל אך אם יצעק גם הוא יהי' מדבר גדול יותר מאותו הדבר שנתפעל זה וגם צעקת השני שלמעלה מכלי לבבו לגבי השלישי הגבוה ממנו ודעתו ולבו רחבים יותר ג"כ יתיישב בו ההתפעלות של זה ויכילה בלבו ולא יצעק כלל וכן עד כמה מדרגות כו' וא"כ מאחר שאנו רואים שבחי' ההתלהבות דמאדך של זה יש לה תכלה וקץ בלב השני וכן אפי' המאדך של הנשמות היותר גדולות יש להן קץ וגבול באמת שהרי כל הנשמות הם בבחי' גבול כידוע וא"כ מה שהוא למעלה מהכלי שלו מעט עדיין הוא ג"כ בבחי' גבול באמת, והיאך יהי' זה מעורר המאד האמיתי הוא האא"ס שאינו בבחי' גבול ותכלית כלל באמת ה"ו והלא לגבי דבר שהוא בלתי בע"ג אין ערוך כלל כל הבכע"ג ושהו ומשוה קמן וגדול כו'. אך הענין הוא דמאדך כתיב מאד שלך פי' שאף בראשון שדעתו ולבו קטנים ומה"ט גם אהבה שאינה גדולה כ"כ באמת היא אצלו בבחי' מאד למעלה מהכלי שלו מ"מ כיון שעכ"פ אצלו אהבה זו היא למעלה מהכלי שלו הרי היא למעלה מהגבול שלו לכן היא מעוררת באא"ס שלמעלה מהגבול באמת, שהרי כבר נתבאר שמה שבאתעדל"ת אתעדל"ע אינו מצד עצם מעלת האתעדל"ת שמצד עצמה לבר תהי' ראויה לעורר אתעדל"ע שז"א משום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כי ישאלך בנד (ב)

ואעפ"כ נק' רצון כמו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני שנק' רצון ע"פ ד"ת, אך הוא רק חיצוניות ובטל ומפל להעיקר המכוון פנימי' חפצו ורצונו. גם אנו רואים שא"א לבוא אל העיקר המכוון הפנימי רק כשעוסק בטפל וחיצוניות תחלה אח"כ יוגמר חפצו הפנימי.

ככה יובן למעלה שתכלית הבריאה הוא בשביל ישראל, כמ"ש בראשית בשביל ישראל כו' ובשביל התורה שנק' ראשית וכמ"ש כי זה כל האדם שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, לכן סדר הבריאה תחלה דומם בשביל צומח, וצומח בשביל חי, וצומח וחי בשביל מדבר שהוא האדם, והוא העיקר והם מפלים לו, והעיקר מדבר הוא אתם קרוים אדם, כי זה כל האדם, זה הוא המשכת גילוי אלקות כמ"ש בקי"ם זה אלי, ולעתיד הנה אלקינו זה זה הוי' קוינו לו, שע"י ג' קוין תורה ועבודה וגמ"ח היינו שלשה דברים שהעולם עומד עליהם יומשך אוא"ם בגילוי עד שיאמר עליו כי הוא זה, כמארז"ל בקרי"ם כאו"א מראה באצבעו ואומר זה כו', וכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה האדם כי זה הוא פנימיות רצון העליון שיהי' לו דירה בתחתונים ע"י ישראל ותומו"צ, וכמ"ש הן לה' אלקך השמים ושמי השמים כו' רק באבותיך חשק ה', ונק' ארץ חפץ ויאר ה' פניו אליך דוקא, וכמו כמ"ת פנים בפנים דיבר ה' עמכם. אך שיהי' הגילוי זה דמ"ת שיהי' יאר ה' פניו אליך, יאר פניו אתנו סלה צ"ל תחלה בחי' חיצוני' ואחוריי' דגלות מצרים ופרעה אותיות עורף, כי קליפה קדמה לפרי, כמו שאנו רואים בטבע דצמיחת הארץ שכשארם נוטע אילן המכוון שלו הוא בשביל הפרי ובתחלה צומחין העליון והקליפות ואח"כ יוגמר הפרי, כמו אל גינת אנו ירדתי שהאנו מסובב בקליפין ופרי גנוו בתוכו, וגם בחטה תחלה יצמח הקש והתבן והמוץ ואח"כ יוגמר החטה ובלא זה לא יהי' גידול החטה כלל, ואח"כ כשיוגמר הפרי והחטה אז אין צריך כלל להקליפה והתבן והמוץ כ"א כמוץ אשר תדפנו רוח. וכן ארז"ל שני אלפים תהו ואח"כ שני אלפים תורה, וגלות מצרים קודם מ"ת, כן גם בכל הענינים הרוחני' למעלה מעלה שרש הקליפה קדמה לפרי.

וזוהו ג"כ השאלה מ"ט עזי מסגי ברישא, שהמכוון על עובדי כוכבים ששרשם משערות וחיצוניות כמ"ש הן עשו אחי איש שעיר, ונק' שעיר ע"ש שעיר עזים כידוע שעיקר

ג) וע"ז היא השאלה דבן חכם דהוא יודע ענין ההמשכה לתומו"צ, כמו שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, כי האבות הן המרכבה בבחי' ביטול ומס"ג יומם ולילה באהבה רבה ונפלאה לכן בכל העובדות שלהם כמו בחפירת בארות ומקלות המשיכו כל האורות עליונים להאיר החשך ואפילה כמ"ש מי העיר ממזרח צדק, אבל השאלה שלו היא איך ע"י ג' דברים הנ"ל דעשי' גשמיות דוקא כמו מצות אכילת מצה דוקא בגשמי' יומשך מוחין דאבא. וכנודע ממ"ש בכהארז"ל ובכ"ד מענין הכוסות שהם מוחין דאימא, ומצה אבא, ויש בזה קמנות אבא, וגדלות ראשון וגדלות שני. אבל ע"י כוונת אכילת מצה בלא אכילה לא יומשך כלל. והגם שאמרו מצות צריכות כוונה, היינו שהוא יותר טוב עם הכוונה כי מצוה בלא כוונה כגוף כו', אבל העיקר הוא העובדות גשמי' והיום לעשותם דוקא כמ"ש אשר אנכי מצוך היום. וע"ז היא עיקר השאלה איך ע"י העשי' דעדות וחוקים ומשפטים גשמי' נובלות הנ"ל יומשך מבחי' אנכי מי שאנכי יותר מג"ע ועוה"ב כמ"ש קדשנו במצותיך ממש.

והתשובה ע"ז עבדים היינו לפרעה כו' ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה כו' ויצונו כל החוקים כו'. הענין הוא שדוקא ע"י גלות מצרים ופרעה הקריב כו' נעשה הכנה וניתן לנו זה הכח והעוז שע"י תומו"צ בגשמיית דוקא דעדות וחוקים ומשפטים יומשך ויתגלה אוא"ם ב"ה גם למטה בעוה"ז הגשמי ממש לע"ל וכמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כו' כמו שע"י גלות מצרים זכו למ"ת.

ולחבין זה צ"ל משארז"ל ששאלו לרב יהודה כד הוה בדיחא דעתי' ובעי מיני' כל חללי דעלמא מ"ט עזי מסגי ברישא והדר אימרי ואמר לו כברייתו שע"י ברישא חשובא והדר נהורא. ויובן זה, הנה ידוע שיש ב' בחי' ברצון, פנימי' וחיצוני', ופנימי' הרצון נק' חפץ, כמ"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ, וכת' (ישעי' ס"ב ד') חפצי בה, וכל גבולך לאבני חפץ, וכמ"ש כי חפץ בבת יעקב, שהוא חפץ ותשוקה פנימיות, כמו שאנו רואים באדם שרוצה לעשות איזה עסק ומו"מ, שהעיקר המכוון בזה להרויח ולהחיות נפשו ונפשות ב"ב ולזה עיקר מוגמתו וחפצו, אבל עצם העסק הוא רק חיצוניות הרצון, שאם הי' באפשרי להרויח בלי עסק זה לא הי' רוצה בשום אופן בזה העסק והטרחא, אך כי לא סגי בלא"ה הוכרח שיהי' לו רצון בפרטיות בכל העסק בע"כ,

מכל הנ"ל, לכן ה' תחלה גלות מצרים פרעה עורף חיצוניות וחשך הנ"ל, והדר נהורא דמ"ת שנק' תורה אור וטוב כמ"ש במשה ותרא אותו כי טוב הוא שעל ידו ניתנה תורה אור כמ"ש וירא כו' את האור כי טוב.

ניקת החיצונים הוא משערי דעוים, והדר אימרי הוא ישראל עם קרובו, ושרשם משערת דקרושה ושער ריש' בעמר נקי, וגם אימרי ע"ש את הוי' האמרת היום וחלקי ה' אמרה נפשי. והשיב לו כברייתו ש"ע ברישא חשוכא והדר נהורא כמובן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וירח ה' את ריח הניחוח, ש"פ נת, תרד"ע

שהן בבחי' הנבו' בחי' אורות תקיפים וחוקים כו', וכמארו"ל לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארו, רך כקנה הן בחי' מדות דתקון שהן בבחי' חלישות ובבחי' מיעוט האור כו', וקשה כארו הן מדות דתהו שהן בבחי' תוקף ובבחי' ריבוי האור כו', וזהו הן בהאורות והן בהכלים שהאורות היו בבחי' תוקף האור ביותר (שלא ה' בהם התחלקות בעצם כו') מפני ריבוי האור כו' (שה' בבחי' אור עצמי כו'), וגם הכלים היו בבחי' תוקף מצד המיעוט שלהם דמשו"ז היו בתוקף דאנא אמלוך דוקא כו', והגם דהתרחבות הכלים הוא ג"כ בבחי' תוקף שז"ע ההתיישבות שיהי' דוקא באופן כזה ולא כאו"א כו', אך זהו התוקף שמצד המעם לא בבחי' תוקף בעצם וממילא אפשר להשתנות כו', משא"כ התוקף שמצד מיעוט הכלים הוא התוקף בעצם כו', וזהו דמדות דתהו הן בחי' גבו' כו', ובפרט ע"י השבירה ונפילה שנעשו בחי' ק"ג ה"ה כמו דבר הקיוהא וחרף שנעשה מזה ריח חזק כו'. וזהו שארו"ל בגמ' דפסחים בענין בשכמל"ז משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה תאמר יש לה גנאי כו', דבת מלך היא בחי' מל' דאצי' שנק' ברתא דמלכא בחי' מלך עילאה דאבא דאצי' דאבא יסד ברתא כו', דבחי' מל' הוא מקור השפע והחיות דבי"ע כו', ועו"א שהריחה ציקי קדרה היינו הריח מהבירורים דבי"ע כו'. דהנה יש ב' מיני עונג, הא' העונג העצמי שיש בטבע בעצם הדבר שהוא טוב וערב לנפש ונק' עונג עצמי היינו שבא בסדר והדרגה מהעונג שבנפש כו' (וכמו החיות שבאברים שזהו שנמשך מהות החיות הגם שזהו רק הארה לכד, מ"מ הוא מהות הארת חיות הנפש שבא בסדר והדרגה משא"כ בשערות כו'), וכמו העונג בטעם ערב וטוב לנפש בחיך הטועם במתיקות ועריבות בטעם המאכל שמבשלים בקדרה וטועמי' בזה כל מיני טעם וחיות לנפש כו', ובכחות נפשי' הוא כמו העונג במושכלות עמוקות ונעלות דמי שהוא חכם גדול ה"ה מתענג מאד במושכלות כו', וכן האישי הטוב והחסד שמתענג בפעולת

וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר לא אוסיף עוד לקלל כו', ואי' כמדור' הריח ריח של אברהם אבינו עולה מכבשן האש, הריח ריח של חנני' מישאל ועזרי' עולה מכבשן האש כו'. וצ"ל מהו"ע שהריח ריח של אברהם אבינו וחמו"ע ועי"ז דוקא א' לא אוסיף עוד כו', והלא ע"פ פשוט ריח הניחוח הוא ריח הקרבנות שהקריב נח שזה ג"כ ענין גבוה ונעלה דרזא דקורבנא עולה עד רוא דא"ם כו', מה מוסיף ומחדש זה שהריח ריח של א"א ע"ה כו'. ולהבין זה יל"ה ק' משנת"ל ההפרש בין הקרבנות לקמרת דקרבנות הן בחי' לחם וכמ"ש את קרבני לחמי לאשי וכמו הלחם שממשיך חיות הנפש ומחברו עם הגוף שמתחזקים כחותיו עי"ז וכמא' עד דלא אכילנא כו' לא צלינא כו', ומ"מ אין בזה התחדשות החיות כו', כמו"כ הקרבנות ממשיכים מבחי' או"א דכי לא אדם הוא להתלבש בבחי' ציור אדה"ע כו', מ"מ ההמשכה היא רק הארה לכד שבאה בבחי' צמצום באדה"ע כו', והיא המשכת הארה השייכה להשתל' כו', אבל הקמרת הוא בחי' ריח שמשיב את הנפש שממשיך מעצם חבור הנשמה עם הגוף ונמשך אור וחיות חדש כו', וכמו"כ ענין הקמרת הוא שממשיך בחי' או"א דכי לא אדם הוא שיאיר בגילוי ממש בבחי' אדה"ע כו'.

רמז) והנה עדיין צ"ל משנת"ל פרי"ג דקרבנות נק' לחם שזהו המשכת או"פ לכד וקמרת הוא בחי' ריח שממשיך האו"מ כו', והלא בקרבנות כתיב ריח ניחוח לה' הרי הקרבנות הן ג"כ בחי' ריח, וא"כ מהו ההפרש בין הקרבנות והקמרת כו', דמאחר דשניהם הם בחי' ריח וא"כ מהו ההפרש ביניהם כו'. ולהבין זה יל"ה ק' תחלה דכללות ענין הריח הוא מה שבא ע"י בירורי הניצוצות דתהו כו', להיות ידוע דריח שרשו מבחי' הנבו' דוקא דהרי כל ריח הוא מדבר החזק דוקא, דדבר הבלתי חזק לא יהי' ממנו ריח כ"א מדבר החזק וחרף, וכמו התבלין שמתבלין בהם המאכלים שכולם המה דברים חריפים ומהם בא הריח כו'. דכמו"כ הוא בנמשל דענין הריח הוא מבידורי הניצוצו' דתהו

אלקות ממש כו'. דוהו ההפרש בין הביורור ראשון דמלמלמלמ"ע להביורור שני דמלמעלמ"ט, דהביורור דמלמלמלמ"ע הוא להפריד הטוב מן הרע ולהעלותו למע' אבל אינו נכלל עדיין באלקו' כו', והביורור השני דשם מ"ה מלמעלמ"ט הוא שנכלל בקדושת האלקות דאצי' ונעשה אלקות ממש כו', ומכ"ש שהוא כן בתחלת הביורור מלמעלמ"ט במדר' העליונות שנכללים ממש במדר' או"ס דתיקון בחי' מלך שמיני הדר בחי' יסוד דא"ק כו', וכנודע דומ"ל דתהו הן מבחי' מל' דא"ק שזוהו בחי' חיצוני' א"ק כו', ומלך שמיני הדר שרש התיקון הוא בחי' יסוד דא"ק שזוהו בחי' פנימי' א"ק כו', וכמ"ש בלק"ת ד"ה למנצח על השמינית, ובשרשו הוא בחי' הוא ושמו שם אחד שלמע' מהו' שמות הכלולים בעצמו' כו', וכמ"ש בהבי' דואני נתתי בהוספות תו"א ובמ"א, ומשם הוא הביורור דאצי' בבחי' מלמעלמ"ט ונכלל ממש במדר' זו ונעשה בחי' אור דתיקון בעצם כו', ועמ"ש בלק"ת בהבי' דמי מנה). וגם הכלים דאצי' הן אלקות ממש ונכללו ג"כ בש' מ"ה רק שהן בחי' ב"ן דמ"ה והיינו שמביאים ומגלים בחי' דש' מ"ה כו' וכמ"ש במ"א, וכמו התו' שהיא חכ' ברורה דהיינו מה שכבר נתבררה מלמע' והיא בבחי' התיקון בעצם כו', וכנודע שגם האותי' דתושב"כ הן אותי' דמ"ה כו', וע"כ העונג בזה הוא בחי' עונג עצמי וכמו העונג בכל דבר הטוב בעצם כו'. ועי'נ אכלו רעים שהן חו"ב שיש בחי' עונג מורגש באוכל דחכ' דחך אוכל יטעם בבחי' גילוי או"ס שמאיר בחכ' כו', ונמשך גם בבחי' מל' וכמ"ש באתי לגני כו' אכלתי יערי כו', וכמו הטעמים דסודות ורזין דאורייתא שמתוקים מדבש כו', ונק' דבשי ייני והלבי כו'.

קיצור. ועדיין צ"ל והלא בקרבנות נא' ג"כ ריה נחות. הענין הוא דריח הוא מדבר חריף וקוהא, והן בירורי הנצוצות דתהו, בחי' אורות תקיפים, וגם הכלים בתוקף מפני המיעוט, דכהתרחבות התוקף הוא ע"פ הטעם, משא"כ במיעוט, וכשנשברו ונפלו נעשה דבר קוהא, וז"ע הריחה ציקי קדרה, כי יש ענן עצמי שמדבר הערב בעצם, וכמו הענן כמושכלות וכמדת הטוב, ויש ענן הבא מההפכי, וכמו בניצוח המנגד, ובהסרת העלמות, וכן הענן מהפסולת הנשאר בשולי הקדרה, שהחלוש יתאוה לריח חזק זה, וכך בת מלך בחי' מל' שבה מתגלים האורות דע"ס שהן תיקון בעצם, הגם דהאורות ג"כ נתבררו מאור דתהו, אך נכללו בבחי' התיקון וכמו בירור שני שנכלל באלקות, כן האורות נכללו ביסוד דא"ק ונעשו עצם התיקון, וזהו ש' מ"ה, והכלים ב"ן דמ"ה, וכמו אותיות דתושב"כ, ובוה הוא עונג עצמי אכלו רעים, ונמשך גם במל' באתי לגני אכלתי.

הטוב והחסד שלו כו' שזוהו עונג עצמי, והיינו שהדבר בעצם הוא דבר טוב ודבר עונג בעצם וע"כ מתענג בו כו', ובגשמי' זהו כמו התענוג במאכל ערב וטוב בעצם כו' כנ"ל. והבי' הוא העונג שמורכב בחיפוכו דוקא, וכמו התענוג בניצוח על המנגד שמנגד אליו בפועל דכאשר מתגבר עליו ומנצחו יש בזה עונג גדול בנפש, אבל א"ז עונג עצמי והיינו לא שהדבר טוב בעצם שהרי הי' יותר טוב שלא הי' מנגד, רק כשיש מנגד הנה כאשר מנצחו יש בזה עונג גדול כו', וכן הענן בהסרת העלמות בסתירות הקושיות באיזה מושכל שיש בזה עונג גדול וא"ז עונג עצמי כו', הגם שהעונג בזה הוא פנימי ועצמי יותר בנפש, מ"מ אין זה עונג עצמי לפי שא"ז מהדבר הטוב בעצם כ"א מהיפוכו כו', ובגשמי' הוא כמו העונג כמה שנסרף באש ונשאר בקדרה מפסולת המאכל המבושל אחר שיצא ממנו כל הטעם הטוב ונרבק בכותלי הקדרה ובשול' שזוהו הנק' ציקי קדרה. ואמנם יש בזה טעם קוהא וחרירות שמושיב הנפש ומחזק הלב מצד חריפותו ומריח ריח חזק ביותר שלזה הריח יתאוה כל חלש הלב ונפש רקניות שתמלא חסרונה להשיב נפשה, ויכול להיות עונג הנפש בריח זה יותר ממעדיני מלך כו'. וזהו פי' המשל לבת מלך שרגילה בטעמים ערבים בדקות העונג והטעם בעצם כל הדברים הטובים כו', הנה לפעמים כאשר נחלש כח הנפש ולא תקבל עונג ממאכלים הטובים העולים על שלחן מלכים ויכול להיות שתתאוה הנפש בהריחה ריח חזק וקשה דציקי קדרה דוקא שזה משיב הנפש כו'. והדוגמא מזה למע' בבת מלך עילאה בחי' מל' דאצי' בחי' דבור העליון בצירופי האותי' בה' מוצאות כו', והוא בחי' התגלות דרצון וחכ' ומדות דאצי' שמאירים ומתגלים בבחי' מל' וכמא' ביתא דאתפריעו בי' כל נהורין עילאין כו', דכל האורות מאירים ומתגלים בבחי' המל' כו', והן אורות וגילויים שיש בהם עונג בעצם שהן בחי' אורות דתיקון בחי' ש' מ"ה דאיהו אורח האצי' כו', וכמאור"ל דין הניין לי' כו', דבחי' התיקון זהו בחי' טוב בעצם והוא בחי' עונג עצמי כו'. וע"ה דאצי' הוא ג"כ מה שנתברר מבחי' התהו כו', הנה העיקר מה שנתברר מבחי' התהו הן בחי' הכלים דאצי' כו', אמנם משמעות הע"ח הוא דגם בהאורות יש מה שנתברר מבחי' התהו כו', הרי ידוע שזוהו מה שנתברר מלמעלמ"ט ובא באצי' בחי' אור מכורך כבר וזהו בחי' ש' מ"ה כו' (דגם ש' מ"ה דאצי' זהו מה שנתברר רק להיות שהביורור בזה הוא מלמע' ע"כ נתברר בתכלית הביורור ביותר שאין בזה שום תערובות פסולת כלל כו', ונעשה בחי' אור עצמי כמו שלא הי' בזה שבירה ונפילה כלל כו', וי"ל כמו בהביורור שני דש' מ"ה הרי ידוע שע"ז נכללים הניצוצו' דבי"ע בקדושת האצי' ונעשי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

לעורר את הנשמה, דהנה נשמה עם היות שירדה למטה ונתלכשה בגוף ונה"ט ובהתגברות ההעלמות וההפטריות מ"מ הרי סוף כל סוף היא בחי' אור, דזהו ההפרש בין נשמות לניצוצות דתהו, דניצוץ דתהו שנפל לק"ג הרי נכבה אורו ואינו אור ומכש"כ מה שנופל לגק"ט שאינו אור והוא רק בדרך בליעה בלבד, דבזה יובן מה שמבואר בתניא דגק"ט הרי אין בהם טוב כלל, דלכאור' איך אפשר שלא יהי' בהם טוב כלל שה"ה קיימים וכל קיום הוא מצד הקדושה שהוא טוב אלא דלפי שהוא בקליפה הרי נכבה אורו והיינו להיותו ניצוץ דתהו ונפל בדרך שבירה הרי אינו אור כלל אבל הנשמה שהיא מבחי' תיקון גם כשירדה למטה ומתלכשת בגוף שהוא מק"ג, ואף גם אם נפלה ח"ו ר"ל בגק"ט ה"ה בבחי' אור, ולהיותה בבחי' אור ע"כ שייך בה ההתעוררות שתתעורר ע"י גילוי אור עליון מלמעלה, רק שהגילוי אור צ"ל מלמעלה מהשתל', דהגילוי אור שהוא למעלה מהשתל' להיותו בבחי' א"ס ה"ה נמשך למטה מטה ובבחי' גילוי אור וזהו גילוי אור האהבה העליונה כמ"ש אהבתי אתכם אמר ה', דפי' אתכם היינו אתם בכל מקום ובכל זמן, וזהו אהבתי אתכם אמר ה' איך האב אייך ליב ויא איר זאיית און ווא איהר זאיית, וגילוי אור עליון זה מעורר את הנשמה שתהי' בבחי' עלי'.

קיצור. יבאר עוד יתרון במעלת העצמות שבנשמה שבהתלכשותה פועלת זיכוך הגוף ונה"ט רק דאופן ההתגלות דהעצמות הוא ע"י עבודה דוקא, ויבאר ההפרש דניצוץ דתהו שנכבה אורו, אבל הנשמה אור ולכן מתעוררת ע"י גילוי מלמע'.

1) והנה הנשמה להיותה עצמי, וחלק מן העצמות היינו לא זה שהיא רק הארה מן העצם כ"א חלק מן העצם, והעצמות שבה הוא בהתעלמות הנה לבד זאת שבאה בהתלכשות בגוף שאינו בערכו כלל, הנה עוד זאת שפועל זיכוך ובירור הגוף שמתלבש בו, דבזה יתרון מעלת הנשמה על האור, דהאור מאיר בכל מקום בשוה, שמאיר על המים ועל דבר המלוטש (שמסוגל לקבל אור) בדוגמת דבר שהוא מאיר במקום צי' ואשפה וכשם שאינו מתלבש בזה הרי אינו מתלבש בזה, אבל הנשמה הרי בהתלכשותה בגוף ונה"ט פועלת בירור וזיכוך הגוף, רק דהתלכשות הנשמה בגוף הוא באופן כזה שהעצמות המתעלם בהתלכשות זו הרי אינו מתגלה מאליו וממילא מעצמו כ"א שצריכים לגלות הכחות שבנשמה ע"י עבודה דוקא וע"ז הוא כללות ענין העבודה בהמלחמה דב' נפשות נה"ט ונה"א וכמ"ש ולאום מלאום יאמץ ואמרו"ל כשזה קם זה נופל וכדרך המתאבקים זה עם זה במלחמה דלפעמים זה מתגבר ולפעמים מתגבר השני וכן הוא בהעבודה האלקית שהיא במלחמה וכמא' נהמא אפום חרבא ליאכל, עד שיכול להיות ח"ו התגברות רוח הבהמה דנה"ב שנמשך אחרי תאוות ותענוגי עוה"ז אשר בזה הוא מעלים ומסתיר על הנה"א שבאה ג"כ להיות נמשך אחרי ענינים הנשמים אשר ע"ז נחשך אורה של הנשמה וע"ז הוא אומר נר הוי' נשמת אדם, דנשמת אדם הוא נר הוי' וכת'י וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, הנה נר אלקים טרם יכבה ע"י חשכת חומרי' הנה"ב מאיר גילוי אור מלמעלה שהו"ע גילוי אור אהבה העליונה לעורר את הנשמה, דזהו בקשתנו עד שיערה עלינו רוח ממרום שהו"ע גילוי אור עליון

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

שמחת תורה, תר"ץ - ניו יורק

יודעים אנו שחסידות היא שכל אלקי, יודעים אנו גם ששכל אלקי שונה בגדריו מגדרי השכל האנושי. אך, מה היא מהות השכל האלקי - אין אנו יודעים. ברם, כאשר נבין את מהות האור, נבין ממילא מה היא מהות הכלי ואיך הוא אופן ההנהגה והפעולה של הכלי.

לו. על ענינו של משיח, מוצאים אנו בפסוק, המגלה לנו, מה הוא מהותו ואיך הן הנהגותיו ופעולותיו. כאמור, משיח הוא אור. הרי, כשנבין את מהות האור ואופן ההנהגה והפעולה של האור - נבין גם את מהות הכלי, כלומר החסידות, שהיא הכלי לגילוי אור המשיח.

מוח הוא גשמי, אלא שהוא כלי של רוחני. אך מהות המהות של המוח כשהוא משמש כלי לרוחני של שכל – אי אפשר להגדיר. כשהוא פעיל בעבודה יכולים להתבונן בו, לבקרו ולחקרו, ובצאת הנפש מן הגוף ר"ל נחסרת מהות המהות שלו ונשארת רק מציאות המציאות.

את מהות המציאות של המוח יכולים אנו לדעת על ידי ידיעת מציאות המציאות של שכל. הידיעה של מציאות המציאות של שכל היא אותיות השכל המגלות לנו שני דברים: מציאות המציאות של שכל, ומהות המציאות של מוח.

אותיות של חכמה הן קצרות ומתחברות. זה נותן לנו מושג כללי על שכל החכמה, שהוא נקודה וברק, ומציין לנו שמוח החכמה הוא קר ולח.

אותיות של בינה הן בהבנה והסברה, זה מדגיש לנו ששכל הבינה הוא התפשטות והסברת הדבר, ומציין לנו שמוח הבינה הוא חם ויבש.

מכל האמור רואים אנו, שלחכמה ובינה יש גם צדדי התנגדות והפכיות אחת לשניה.

כיצד, איפוא, אומר הפוסק "רוח חכמה ובינה" וכולל אותן יחד, הרי לכל-הפחות היה צריך לחלקן ולומר רוח חכמה ורוח בינה?

לח. "רוח עצה וגבורה" – עצה היא ישוב הדעת, המקיף שלש המחלקות שבשכל, חכמה, בינה והעמקה. כלומר, הביצוע של הדבר כפי שהוא מעובד מכל שלשת מקורי השכל.

יש אמנם הבדל גדול באיזה דבר ניתנת העצה, אם בדבר רוחני או בדבר גשמי. אך בכל אופן העצה היא ייעוץ באמצעות שכל עמוק, כמי ששואל עצה מחברו שיתן לו עצה טובה ומוצא שכלי.

גבורה פירושה כוח, עוצמה. יש אמנם הבדל גדול על מה מבוסס הכוח והעוצמה. יש כוח ועוצמה של שכל, כפי שהגמרא⁴⁹ אומרת: "גבור שידוע להשיב". ויש גבור של זרוע. בכל אופן משמעותה של גבורה היא חוזק.

עצה וגבורה מובדלות בגדריהן, גדר העצה הוא חכמה ושכל, וגדר הגבורה הוא תוקף וגאון.

"רוח דעת ויראת ד'" – דעה היא חכמה והבנה עמוקות, שכל דבר שהוא עושה מחושב באופן יסודי ועמוק. יראת ה' היא יראת שמים תמימה, שהוא עושה רק מה שהקב"ה מצווה ואינו רוצה להיכנס לשום פשרות ולשום הסברים שכליים, הוא ירא אלקים ואינו רוצה לדעת שום חכמות של קולות. כלומר, הוא מוסר את

על משיח כתוב⁴⁸: "ונחה עליו רוח הוי", רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד'. והריחו ביראת ד' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח, ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ... והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו".

בארבעה פסוקים אלה מגלה לנו הקב"ה, מה היא מהותו של משיח ואיך הן הנהגתו ופעולתו.

מהותו של משיח היא: "ונחה עליו רוח הוי" רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד'".

השכל שלנו משיג ומבין מה שהפוסק אומר "ונחה עליו רוח הוי" – הוי' הוא הרי היה הוה ויהיה כאחד, למעלה מן הטבע. הטבע מתחלק בעבר הוה ועתיד, ואילו משיח הוא למעלה מן הטבע.

אך, כשהוא מתחיל לפרט פרטים: חכמה, בינה, עצה וגבורה, דעת ויראת ד' – הרי הם כולם דברים בעלי מהויות פרטיות, כשכל מהות מוגדרת בגדר פרטי, וגם אם בדברים מסויימים יש קשר ביניהם ואפילו השפעה אחד על השני, אך בעצם הם גם הפכיים זה מזה.

לז. כוחות החכמה והבינה, יש ביניהם קשר יסודי מסויים וכוח השפעה אחד על השני, ויחד עם כך הם הפכיים זה מזה.

חכמה היא נקודה, ברק המבריק, ברק שכלי. בינה היא התפשטות, התיישבות, שיקול והתבוננות. לכן חכמה היא מעיין, ובינה היא נהר. הנהר הוא בעל מים מרובים וזורם בחזקה, ואילו המעיין זורם טיפין טיפין. אך אי אפשר להיות נהר כשאין מעיין, הנהר נובע מהמעין.

אותו דבר בשכל העולם, אי אפשר שתהיה הבנה כאשר חסרה נקודת החכמה, מה להבין. ומכל נקודת חכמה מתפתח נהר ההבנה.

נקודה והתפשטות הן הפכיות בעצם מהותן. כלומר, נוסף על כך שלכל אחת מהן ישנן ההגדרות שלה, הגדרה הקשורה אליה בלבד, יש בהן צד של התנגדות והפכיות אחת מהשניה.

גם חכמה וגם בינה הן שכל. השכל עצמו למרות שאין הוא הרוחני האמיתי, אך לגבי גשמי וחומרי הוא רוחני שבגשמי. הרי בחכמה ובינה עצמן קשה לנו לציין התנגדותן והפכיותן זו לזו, אלא רואים אנו זאת בבחירות ובמפורט בכלים שלהן, כלומר במוחות, מוח החכמה הוא קר ולח, ומוח הבינה חם ויבש.

מוח הוא לשד, השומן והמיץ של הדבר כולו, כלומר הוא כל התוך, כל מהות המהות של הדבר.

(49) סנהדרין צג, ב.

(48) ישעיה יא, ביה.

מ. העולם מסתכל על משפט כעל עונש. דבר שאינו נכון. משפט אינו רק עונש אלא יש בו גם משום לימוד מסויים כיצד צריכים להתנהג, שהענינים לא יגיעו להנהגה רעה כזו בחיים שיצטרכו לדונו, וזה יכול להיות רק כאשר השופט יודע את הסיבות שהביאו להנהגה רעה זו.

נשאלת קושיא גדולה ביותר, מה היא הסיבה שיהודי מגיע למצב כזה שיעבור על דרכי התורה והמצוה? תורה היא הרי לימוד יפה ובהיר, כיצד יתנהג האדם בדרכים היפות ביותר בחיים, גם בחיי הרוח וגם בחיי המשפחה והחברה, מה היא אפוא הסיבה שיהודי יכול לעבור עבירה, הסיבה לכך הוא היצר הרע. הוא אשר מפתח את האדם ומוריד אותו מהדרך הנכונה והיפה, כפי שהגמרא⁵¹ אומרת: "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד.

היצר הרע הוא אומן בענינו, אין הוא בא אל האדם ואומר לו מיד אל תניח תפילין, או אל תשמור על טהרת המשפחה, או לאכול טריפות ולחלל שבת. לא, אין הוא עושה כך בבואו לפתות את האדם, זו עבודה יותר מדי גסה, היצר הרע יודע היטב, שאם יבוא אל יהודי ויאמר לו אל תניח תפילין, חלל שבת וכו', בודאי לא ישמע בקולו.

היצר הרע הוא אומן מומחה ויודע איך לפנות אל כל אדם לפי מהותו ומצבו. עבודתו הראשונה של היצר הרע היא למשוך את האדם בידו, ברשותו, שהאדם ינהא אחריו בכל.

מא. אומנתו של היצר הרע היא, שלכל סוג בני אדם יש לו שפה כיצד לגשת אליו, ומוצא את הדרכים איך למשוך אותו ברשותו.

כיצד שובה היצר הרע את האדם בידיו, וכיצד נעשה היצר הרע בעל דעה ומנהיג על האדם? – הרי בכך טמונה אומנתו של היצר הרע, בכושרו להשפיע על כל אחד.

גישתו הראשונה של היצר הרע אל האדם, היא בדברים המותרים. היצר הרע מפתח את האדם לוותר לעצמו בכל אשר מותר על פי התורה, במאכל, במשתה ובכל שאר דברי תענוג, עד שהוא פועל על האדם להיות פרוע. היצר הרע מכניס את האדם לעולמות התענוגות והתאוות, עושה לו לב פרוע לרצות לוותר לעצמו, ובכך פותח לאדם פתח לעולם העבריינות, לעולם העבירות, עד שהאדם מתחיל ר"ל להתדרדר ונופל כולו ברשות היצר הרע, הטוה מסביב לאדם השבוי ובעל התאוות את חוטי

נפשו לקיים מה שכתוב ב'שולחן ערוך'. ואילו דעת היא חכמה. וישנו מאמר העולם: חכמה איננה מן הצדקנות, ולדאבון לבבנו רואים אנו זאת בחיים, שכל החכמות הן כיצד לעקוף את יראת השמים.

ברם, על משיח אומר הפסוק "ונחה עליו רוח הוי' רוח חכמה ובינה וגו'". הרי משמעות הפסוק היא שמהות המשיח היא גם דברי חכמה ובינה, עצה וגבורה, דעת ויראת ה'. אלא שבמשיח הם שונים מכפי שהם אצלנו.

אצלנו מהוות חכמה ובינה שני דברים נפרדים, גם עצה וגבורה, דעת ויראת ה' מובדלות זו מזו, ואילו במשיח באות חכמה ובינה יחד, עצה וגבורה יחד, דעת ויראת ד' יחד, שכן זה הרי ענינו של למעלה מן הטבע, הנושא שני הפכיים. כי הרי שניהם באים ממקור אחד, והם בגילוי כפי שהם במקורם.

לט. הנהגתו של משיח היא "והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח" אלא "ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ".

הדבר מופלא ביותר, הוא לא ישפוט בהתאם למה שיראה בעיניו, ולא יוכיח אחרי משמע אזניו, אלא ישפוט בצדק את העניים, ויוכיח את נפולי הרוח.

זוהי הנהגתו של משיח, הנהגה שלמעלה מן הטבע. הדין והמשפט של בני אדם, הוא רק בהתאם למה שבעיניו יראה ובאזניו ישמע. כשאחד שופט את השני, גם כשהמשפט הוא גלוי, ברבים, וגם כשהוא שופט את השני בלבד, הרי יסודות המשפט ויסודות המוסר הם רק אחרי מה שהוא רואה בעיניו ושומע באזניו, אין הוא נכנס לחייו של השפוט, אין הוא מתחשב במעמדו ומצבו ובמה שסובב אותו, כלומר, אין הוא נכנס לחייו הפנימיים ואינו מתעמק בסיבות שהביאו אותו לחיים כאלה. הוא שופט אותו אך ורק לנוכח מה שהוא רואה ושומע, ולא לנוכח מצבו ומעמדו של השפוט.

משפט כזה איננו משפט אמיתי, משפט כזה הוא יבש מדי, בנוי על יסודות קלים. המשפט האמיתי הוא, שעל השופט להעמיד את עצמו במקומו של השפוט, הוא צריך ומוכרח לדעת כל הסיבות שהביאו את השפוט למצב כזה. אזהרתו הגדולה של הלל⁵⁰ "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", כשאתה רואה שאחד נכשל באי יכולתו לעמוד בנסיון, אל תשפוט אותו עד שיעבור עליך עצמך נסיון כזה. אזהרה גדולה זו היא מאמר ה'.

יכולים לשפוט רק כאשר השופט מעמיד את עצמו במקומו של השפוט וחי את הנסיון שלו.

51) שבת קה, ב.

50) אבות ב, ד.

מט. השכל של חסידות הוא שכל אלקי, בו ישנו הענין של התכללות. חכמה היא "נקודה" ובינה היא "היכלא", ושתיהן צריכות להיות, שגם בהשגה של בינה יהיה הביטול של חכמה. זה גם כן "עצה וגבורה", שהעצה של חכמה ובינה תבוא בעבודה בפועל בגבורה, בתוקף המדות שבלב, ואז הוא "דעת ויראת ה'", שהוא ענין ערום ביראה, לפעול את הברור והזיכוכ של כל עניני העולם, וזאת על ידי העבודה.

העולם טועה וחושב ש"עבודה" היא רק מה שהולכים לטבול לפני התפילה, מתפללים חמש או שש שעות בחיות, צמים ולומדים הרבה תורה, לא! זה טעות. "עבודה" נקראת, כשיהודי הולך ברחוב – על האבן להרגיש שיהודי דרך עליה, האויר צריך להיעשות נקי וטהור יותר, העולם צריך להיות מואר יותר.

וכדי שאכן יהיה כך, שהעולם יהיה מואר יותר, זקוקים לכל הדברים האמורים, צריכים ללמוד חסידות, צריכים להתפלל באריכות ובחיות, צריכים לעקור מן השורש כל המדות הרעות ולקנות מדות טובות, אז נעשה העולם מואר.

זהו "והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו". האמונה היא האבנט שהורים מעניקים לילדיהם. ידוע היטב לכל שאין דבר בעולם שהורים יכולים למסור לילדיהם, כל הירושות הגשמיות אינן בטוחות וחזקות.

את כל הדברים הגשמיים אין אדם לוקח אתו לקבר (וכפי שאומרים בפרק התהלים המסויים, ויעזור השי"ת שיהיה "ובלע המות לנצח" וכל בני ישראל יאריכו ימים ושנים) וזה גם כן אינו ירושה בטוחה לילדים.

הירושה האמיתית הבטוחה שהורים מוסרים לילדיהם היא, כוחות הנפש והאמונה, זהו "והאמונה אזור חלציו", זהו הדבר הראשי והעיקרי שאדם מוסר ליוצאי חלציו.

תקות האדם היא יוצא חלצים, ילד, כל אדם בלי הבדל עשיר או עני ח"ו, העיקר אצלו הוא ילד. טעמו של דבר בשרשו הוא, שזה הרי כוח האין-סוף בנבראים, הבנין עדי עד, ולכן העיקר אצלו הוא ילד, שהוא הבלי-גבול של נבראים.

זוהי הירושה שהורים נותנים לחלציהם, האמונה היא דבר נצחי.

העבריינות, שהוא מאבד לגמרי את הבסיס האנושי-שכלי ומתדמה לחיים גופניים-בהמיים, "נמשל כבהמות נדמו"⁵².

כך נפתח לאדם החוטא ובעל התאוה, התהום של שאול תחתית, שנעשה כחיה רעה ומושחת בכל מדותיו, הוא גונב, גוזל, רוצח, ובלבד שיוכל לחיות בחיים של תענוגות גופניים.

אלפי אנשים בעלי תאוות ובעלי הנאה יודעים, שבתאוותיהם הרעות הם ממשיכים על עצמם את העונשים החמורים ביותר, ובכל זאת אין הם יכולים לעזור לעצמם, כי היצר הרע מחזיק אותם ברשותו ר"ל.

מח. "והוכיח במישור לענוי ארץ". ענוי ארץ מגיע להם שיוכיחו אותם, שכן על כל אדם להשתדל לעורר את הזולת לעשות דברים טובים, אך כשיהיה ענו בעיניו ויאמר, מי אני שיעורר, מי אני שיאמר לזולת, ענוה כזו מזיקה מאד, היא מביאה לדברים הלא טובים, ולכן ראויים ענוים אלה שיוכיחו אותם.

רואים אנו בחיים, כשאחד מדבר עם השני ומעורר אותו לעשות דבר טוב, לקבוע עתים לתורה, לעשות מצוה, לתת צדקה, לעזור ללומדי תורה וכדומה, הרי כשמדברים על כך הדברים משפיעים.

חובת גברא על כל יהודי, לעורר אחד את השני, להתוועד לעתים תכופות ולדבר מכוח לימוד תורה, החזקת לומדי תורה ועוד, אך מי שאומר מי אני שאעורר, מי אני שאומר, הוא גורם בכך ביטול תורה, ביטול החזקת התורה ועוד. הרי משיח ישפוט אותם, אך ימצא עליהם לימוד זכות.

"והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו". מתניו וחלציו הם העצמות המחזיקות את כל הגוף. מתניו הם חלק מהגוף הנקרא גב, וחלציו הם חלק מהגוף שבתחתית חוט השדרה שם מתחילות עצמות הרגלים. כלומר, אזור מתניו הוא הכוח המחזיק את גוף האדם עצמו, אזור חלציו – הכוח שאנשים מעבירים לילדיהם. לכן נקראים ילדים – יוצאי חלציו.

כל אלה הם מדריגת המשיח, הנקרא מדריגת האור, כל אלה ישנם בכלי של האור, כלומר, בחסידות, שהיא שכל אלקי ועבודת השי"ת.

(52) תהלים מט, יג. כא.

~ רשימות אדמור מהור"י צ"צ ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

מורי רבי שמואל בצלאל⁵¹ סיפר, אשר בשנת תר"ט היה הפעם האחרונה לחגיגת חג ל"ג בעומר בשדה הקרוכה להאנאראווא, שבה השתתף כבוד קדושת אדמו"ר.

בשנה ההיא חל ל"ג בעומר ביום החמישי. ביום הרביעי אחר תפלת שחרית, הלכו כל האברכים היושבים ותלמידי הישיבה והאורחים שבאו על שבת פרשת אחרי וקדושים העבר, ונשארו עד אחר החג, והאורחים החדשים שבאו על ל"ג בעומר, להחסידי רבי שלמה על פי הזמנתו לחוג את חג הל"ג בעומר כנהוג בכל שנה מאז התיישב כבוד קדושת אדמו"ר – בשנת תקע"ד⁵² – בליובאוויטש.

הילולא וחינגא היה היום ההוא לנו, הזקנים ששיבה זרקה בהם, רקדו בטליתים קטנים ואנחנו האברכים תלמידי הישיבה רקדנו כאילים, באזנים נטויות ובפיות פתוחות הקשבנו לכל הנה היצא מפי זקני החסידים.

בל"ג בעומר בשעה הרביעית לערף אחר חצות היום, בא כבוד קדושת אדמו"ר ויאמר מאמר חסידות דבור-המתחיל להבין ענין הפתח שהוא מופצע בין אור אין סוף המאציל לנאצלים, והוא ביאור על המאמר "שחורה אני", שאמרו בשבת קודש פרשת אחרי וקדושים⁵³. ויתעכב כשלוש שעות.

וטרם נסעו, צוה לנגן את ניגון כבוד קדושת רבינו אדמו"ר הזקן, ניגון בעל ארבעת הכבות הידועי. כבוד קדושת אדמו"ר ישב בדביקות גדולה בעינים עצומות ודמעות על לחיו, וכשגמרו לנגן עמד מלא קומתו ויאמר: זכותו של בעל ההילולא יגן על כלל אחינו בני ישראל ועל הכלל הפרטי⁵⁴.

כשגמר את דבריו אלה, הנה מבלי שום הכנה התפרצה מלב כולנו קריאה עצומה "אמן".

שחוק קל עבר על פני קדשו ויאמר: אמן, בן יהי רצון.

כשנסע כבוד קדושת אדמו"ר לביתו, נתאספו זקני החסידים והרב החסיד רבי הלל בראשם, ויחזרו את המאמר אשר אמר הוד כבוד קדושת אדמו"ר ויתפלאו על אשר צוה כבוד קדושתו לנגן את ניגונו של כבוד קדושת רבינו הזקן, וידאגו מאד על דברי כבוד קדושתו האחרונים.

ביום השני אחר שבת קדש אמור, בא רוכב מהיר – שטאפעט – מעיר זיטאמיר ויביא מכתב מאת המדפיסים אשר ביום השני באו מהמשטרה – פוליצי – והבולשת ויחקרו אודות הדפסת

(כה) יומן תרנ"ג. – לקו"ת³⁰.

(כו) בפרטיות אודותו ראה ספר הניגונים ניגון א.

(כז) הכוונה – עדת חסידי חב"ד.

(*) מתוך לקוטי דיבורים.

(51) החסיד ר' שמואל בצלאל ב"ר שלום שבתי שעפטל.

ראה תולדותיו בקובץ "התמים" חוברת א' ע' 50 (לה, א) ואילך.

וראה גם ספר השיחות תרפ"ב ע' 29 ובהערה 9. תרצ"ו ע' 4.

10. שיחת יב תמוז תש"ז (לעיל אתצב, א ואילך).

(52) בשנת תקע"ד: ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג (לעיל חלק

א ו"ט, א). וש"נ.

(53) ראה לקו"ת שה"ש ו, ג ואילך. ז, ד ואילך.

סֹפֵר ה'לְקוּטֵי תוֹרָה⁵⁴, פְּמָה אֶכְסַמְפְּלָרִים⁵⁵ נִדְפְּסוּ וּלְאִיזָה עָרִים נִשְׁלַחוּ, וְכִשְׁתִּי מְאוֹת וּשְׁמוֹנִים אֶכְסַמְפְּלָרִים שֶׁנִּמְצְאוּ עוֹד בְּבֵית הַדְּפוּס, חֲתָמָה הַמְשֻׁטָּה בְּחֹתְמָה וַיִּתְּנוּ צוֹ לְהַתְּיַצֵּב בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי לְפָנֵי הַבּוֹלְשֶׁת בְּעִיר קִיּוֹב.

חֵישׁ מְהֵרָה נִתְפְּשְׁטָה הַשְּׂמוּעָה בְּעִיר, וּכְבוֹד קְדוּשַׁת בְּנֵי כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדַמוֹר בָּאוּ אֵלָיו לְשִׁמוֹעַ אֵת הַדְּבָר כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּי בְשָׁעָה אַחַת כָּבֵר הִסְפִּיקוּ בְּנֵי הָעִיר לְסַפֵּר גּוֹזְמָאוֹת וּשְׁקָרִים בְּנִדּוֹן זֶה. בּוֹ בַּיּוֹם לָעֵת עָרַב, שֶׁמֵּעֵנּוּ בְּשֵׁם הָרֵב הַחֲסִיד הָרֵב אֲשֶׁר סוֹפֵר בְּשֵׁם כְבוֹד קְדוּשַׁת מַהְרִי"ל⁵⁶, אֲשֶׁר כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדַמוֹר אָמַר לוֹ וּלְאַחֵיו⁵⁶ כְבוֹד קְדוּשַׁת הָרֵשׁ"ז⁵⁷ כִּי בַת דִּינָא בְּטַל דִּינָא⁵⁷.

בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי לָעֵת עָרַב, בָּא רוֹכֵב מְהֵירָה – שְׂטַאפֶּעט – מְקִיּוֹב, וּבְנִדּוֹ מִכְּתָב מְאֵת הַגָּבִיר דְּאֲבְרָהָם כִּי בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי כְּשֶׁהִתְיַצֵּב הָרֵב שְׁפִירָא הַמְדַּפֵּס מְזִיטְאָמִיר לְפָנֵי הַבּוֹלְשֶׁת בְּקִיּוֹב דְּבָרוֹ אֶתּוֹ קְשׁוֹת וַיִּאֲסְרוּהוּ, וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי בְּקֶר הוּבָא לְפָנֵי הַחוֹקֵר, וְאַחַר הַחֲקִירָה הוּשַׁב לְמַאָסָר וּבּוֹ בַּיּוֹם לָעֵת עָרַב חוֹפְשָׁה נִתְּנָה לוֹ, וּלְמַחְרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂשִׁי כְּתָבָה הַבּוֹלְשֶׁת דְּקִיּוֹב לְהַבּוֹלְשֶׁת דְּזִיטְאָמִיר לְהַסִּיר הַחֹתְמוֹת מִסֵּפֶר 'לְקוּטֵי תוֹרָה' וְהַעֲנִין מְסוּדָר.

(כח) תקע"א (בערך) – ג' חשוון תרכ"ז. אודותו: בית רבי ח"ג פ"ח. ראה ג"כ המשך וככה תרל"ז פמ"ו.
(כט) תקע"ד (בערך) – ד' טבת תר"ם. ראה בית רבי שם.

54) ראה – ע"ד הדפסת התו"א ולקו"ת – אגרות קודש ח"ד ע' תקס ואילך.
55) עותקים.
56) הלקו"ת "הובא לבית הדפוס במצות ובהוצאות האחים
57) סנהדרין צה, א.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

לו להצלחה ישמור לעצמו. ויחזק השי"ת את בריאותו ובריאות זוגתו תחי' וישמח לבבם בהטוב להם בגשמיות וברוחניות.

בדבר ענינין לימודו ועבודתו בהזקקת לומדי תורה אמרתי לו אשר נוסף על השיעורים שיש לו בלימוד הגמרא לעצמו ובחברותא יוסיף ללמוד גם בספר השלי"ה הקדוש כשלשה פעמים בשבוע ולהשתדל לקבוע שיעור לימוד בחסידות בחברותא וידידי הנעלה הרב ווי"ח אי"א מוה"ר שלום שיי' שוי"ב ילמוד עמהם, וירבה להוסיף בעבודתו הטובה בהזקקת לומדי תורה. והשי"ת יהי בעזרו בגשמיות וברוחניות.
ידידו הדו"ש ומברכו.

בי"ה, י"ט אדי"ש, ת"ש
נויארק

ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר משה שיי' הכהן
שאייעוויטש

שלום וברכה!

בטח מילא ידידי את בקשתי לפרוש גיני בשלום ידידנו הנעלה והכי נכבד בעל מדות תרומיות עסקן חרוץ ווי"ח אי"א מו"ה שלמה שיי' פאלמער ולהגיד לו ברכתו שיעזר לו השי"ת ויצליח לו בכל הדרוש לו בגשמיות וברוחני'.
בדבר עניניו הפרטי אמרתי לו אשר המשרה שיש לו להצלחה יחזיקה על להבא ואת חלקו בהבית חומה שיש

ההודאה של הילדים

בי"ז באולול תנש"א, ערב ח"י באולול, התכנסו ב-770 ילדי מחנות הקיץ "גן ישראל" (לבנים) ו"אמונה" (לבנות), והרבי נשא בפניהם את השיחה הבאה:

ח"י באולול, יום הולדתם של הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן, שיה במיוחד לילדי ישראל, פיון שעוד לפני שהבעל שם טוב התפרסם כמנהיג ישראל וחולל נסים גדולים, הוא עסק בחנוכה ילדי ישראל, כשהיה "עוזר למלמד", ודאג להנחיל להם את האמונה בה'.

ילד יהודי מתחיל את היום באמירת "מודה אני". לפני כל דבר אחר שהוא עושה הוא זוכר שה' נמצא ביחד עמו. ובהמשך לכה הוא מודה ומברך לה' על כל דבר שהוא אוכל ושותה או נהנה ממנו.

וזהו הענין של ח"י באולול, שכל ילד וכל יהודי מודה לה' על החיים שלו.

ובפרט כפי שמביא אדמו"ר הזקן בתיאור את פרוש הבעל שם טוב על הפסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" - שה' לא רק ברא את העולם בפעם הראשונה, אלא הוא מהנה ומחיה את העולם בכל רגע ורגע מחדש.

ה' אינו מתעייף חלילה ובכל רגע מחדש את כל הדברים הטובים שהוא מעניק לכל ילד ולכל העולם כולו, ולכל המינים שבעולם - דומם, צומח, חי ומדבר, כדי שייצמחו וישגשגו, ובנוגע לילדי ישראל במיוחד ה' מעניק להם הצלחה ותרה בלמוד התורה ובקיום המצוות בהדור, מתוך יראת שמים ואהבת ה' - כך שהאדם יכול להרגיש את ה' בכל רגע ורגע, איה שהוא נותן ומעניק לו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, כלשון אדמו"ר הזקן במאמר "אני לדודי" - "מקבל את כלם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכלם".

הדבר קשור גם לפרשת השבוע "והיה כי תבוא אל הארץ", בה מופיעה מצות הבכורים שענינה ההודאה לה' על כל הטוב שהוא נותן לנו, על ידי הבאת הפרות המבחרים והראשונים לבית המקדש. ובפרט כפי שהדבר יהיה בשלמות בגאולה הקרובה בה כל יהודי יבוא לארץ הקודש, ארץ ישראל, ובתקופה זו יראו כלם בגלוי כיצד כל דבר ודבר בעולם נזון ומקבל את החיות שלו מה' ויכירו במלכותו של ה' על כל העולם כולו.

בימינו ענין הבכורים הוא על ידי מצות הצדקה, כשאנו מוסרים לה' (לצדקה) את הטוב והמבחר שיש לנו, וכן את כל המחשבות הדבורים והמעשים שלנו, ועל ידי זה ה' מוסיף לנו בברכה שלו, יותר מכפי שקבלנו קודם לכן.

(מעובד על-פי שיחת י"ז אלול תנש"א ומכתב כללי מכ"א אלול תנש"א. מתוך 'נשמאת דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת תבוא

שָׁזָהוּ יוֹם שְׂמֵחָה יוֹם־טוֹב; וּכְ"ק מו"ח אֲדָמוֹר גְּלָה זֹאת לְכָל יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 178)

ישראל) שני יב כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו: ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הפית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: לא אכלתי באני מפני ולא בערתי מפני בטמא ולא נתתי מפני למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני: השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ם

ע"ב במנחת שבת ובהול

נקודות משיחות קודש

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הזקן כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר גלה את תפארתו לידתו של הפעל-שם טוב בשנת תש"ג, ועד אז לא היה הדבר ידוע. והנה, לגבי מתן תורה אפרו ב"ל ש"ראוי היה אדם הראשון שתנתן תורה על-ידו", אבל "את הכל עשה לפי בעתו", והתורה נתנה רק לאתרי כ"ו דורות. ואף בתורה עצמה פה: מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו ידועים לפני זה.

(תורת מנחם, כרך כט, עמ' 142)

שלישי היום הזה יהוה אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטייו ולשמע בקלו: ויהוה האמרת היום להיות לך לעם

בו ויהוה פירש תבוא אלה הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: ולקחת מראשית וכל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמרת בטמא והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ובאת אל הפתח אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי-באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו: ולקח הפתח הטמא מידך והניחו לפני מוצח יהוה אלהיך: וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי-שם לנו גדול עצום ורב: וירעו אתנו המצרים ועינונו ויתנו עלינו עבדה קשה: ונצטק אל יהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את קולנו וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחצנו: ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובורע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: ועתה הנה הבאתי את-ראשית פרי האדמה אשר-נתת לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך: ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה וללוי והגר אשר בקרבך: ם

נקודות משיחות קודש

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הזקן יום לידת צדיק הוא יום שמחה, וכפי שמצינו ביצחק אבינו (הקמת המשכן נדחתה ליום לידתו, אחד בניסן). ובמשה רבנו (יום לידתו בטל את גזרת הקן). אך לא מצינו שיום זה יהיה יום-טוב ויום שמחה, בגלוי ובפרסום במעשה בפעל, לכל ישראל. ואלו לגבי ח"י אלול קבע הרבי הרש"ב

סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבְרַלְךָ וְלִשְׁמֹר כְּלִמְצֹתָיו:
 וּלְתַתֶּךָ עֲלוּן עַל כְּלֵהֲגוּמִים אֲשֶׁר עָשָׂה
 לְתַהַלְּהָ וְלִשְׁם וְלִתְפָאֶרֶת וְלִהְיוֹתְךָ עִם־קַדְשׁ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הַלְדַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאֲדֹמוֹ"ר הַזָּקֵן
 יִשְׂרָאֵל - תְּפָאֶרֶת, הַסְפִּירָה הַעֲקָרִית שֶׁל 'זְעִיר־אֲנָפִין',
 הַמְשַׁכֵּת אֹר מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. שֵׁם - מַלְכוּת, זְכוּף הַמַּטָּה
 וְהַעֲלָאתוֹ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. טוֹב - אֹר, כְּפִתוּב 'וַיֵּרָא אֱלֹקִים
 אֶת הָאֹר כִּי טוֹב'. כַּאֲשֶׁר 'זְעִיר־אֲנָפִין' הוּא בַעַל הַמְלָכוֹת,
 נִפְעָלֶת הַעֲלָאת הַמְלָכוֹת מִצַּד 'זְעִיר־אֲנָפִין' (לֹא מִצַּד
 הַמְלָכוֹת עֲצָמָה), הֵינּוּ שְׁגָם בַּמְלָכוֹת יִשְׁנָה מַעֲלַת הָאֹר
 וְהַגְלוּי. וְהוּא יַחֲדוּ שְׁנֵי הַקְּרִין שֶׁל הַמְשַׁכָּה וְהַעֲלָאָה שִׁיתַּחֲדֵשׁ
 לְעַתִּיד לְבוֹא, "לִיְהוִי כְּדִין וְכִדִין".

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 27)

רביעי כז * וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם
 לֵאמֹר שְׂמֹר אֶת־כְּלֵהֲמִצְוֹת אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
 אֹתְכֶם הַיּוֹם: ד וְהָיָה בַיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבֹרוּ אֶת־
 הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 וְהִקַּמְתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׁדַּת אֹתָם בְּשִׂיד:
 ז וְכִתְבַּתְּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
 בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ | נָתַן לְךָ אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לְךָ: ה וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם
 אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיֹמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבַל וְשַׁדַּת אוֹתָם
 בְּשִׂיד: וּבִנְיַת שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ
 אֲבָנִים לֹא־תִנְיֹף עֲלֵיהֶם בְּרוּל: י אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת
 תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו
 עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא וְזָבַחַת שְׁלָמִים וְאִכַּלְתָּ
 שֵׁם וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יב וְכִתְבַּתְּ עַל־
 הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת כַּאֲשֶׁר
 הִיטִיב: יג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת | וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
 נְהִייתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: יד וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מִצְוֶה הַיּוֹם: ט

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הַלְדַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאֲדֹמוֹ"ר הַזָּקֵן
 הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עוֹרֵר וְגִלְגָּה אֶת כַּח הַאֲמוּנָה, כַּנְרָאָה מִכָּף
 שְׂחַנְךָ 'תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן' לומר 'אָמֵן' יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא'
 וְכַדוּמָה, וְכֵן הַשְׁתַּדֵּל שְׂאִישׁ פְּשוּט יֹאמֵר 'בְּרוּךְ הַשֵּׁם'
 וְכַדוּמָה. וְאֵלּוּ אֲדֹמוֹ"ר הַזָּקֵן קָבַע שְׁלֹא דֵי כַּאֲמוּנָה בְּלִבְד,
 אֲלֹא כָּל אֶחָד חֵיב לְהִבְיֵן גְּדֹלוֹת ה' כְּפִי וְכָלְתוּ.
 (לקוטי שיחות, כרך לז, עמ' 152)

חמישי יא וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
 יב אֱלֹהֵי יַעֲמֹדוּ לְבָרֶךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים
 בְּעֵבֶרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוּן וְלוּי וַיהוָה
 וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיּוֹסֶף וּבְנִימֹן: יג וְאֱלֹהֵי יַעֲמֹדוּ עַל־
 הַקַּלְלָה בְּהַר עֵיבַל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר וְזָבוּלָן הֵן
 וְנַפְתָּלִי: יד וְעֵנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ
 יִשְׂרָאֵל קוֹל רֵם: טו אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 פֶּסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חָרָשׁ
 וְשֵׁם בְּפִתְרוֹ וְעֵנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: טז
 אֲרוּר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם
 אָמֵן: טז אֲרוּר מַסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר מַשְׁנֵה עוֹר בַּדְּרָךְ
 וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר מַטָּה מַשְׁפָּט
 גְּרִיטוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר
 שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתׁ אָבִיו כִּי גִלְגָּה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה
 וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר שֹׁכֵב עִם־
 אַחֲתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם
 אָמֵן: טז אֲרוּר שֹׁכֵב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־
 הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר מַכֵּה רַעְהוּ בְּפִתְרוֹ וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר לֹקַח שָׁחַד לְהַפּוֹת
 נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: טז אֲרוּר
 אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת
 אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: פ כַּח * וְהָיָה

אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:
 ד וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ
 אֲתֶכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
 אַחֲרִים לְעַבְדָּם: פ וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ
 עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּד: ט אַרְוֹר
 אֶתְּךָ בַּעֵר וְאַרְוֹר אֶתְּךָ בַּשָּׂדֶה:
 י אַרְוֹר טַנְאֶיךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: יא אַרְוֹר פְּרִי־בִטְנֶיךָ
 וּפְרֵי אֲדָמְתֶךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנֶיךָ:
 יב אַרְוֹר אֶתְּךָ בִּבְאֵיךָ וְאַרְוֹר אֶתְּךָ בְּצֹאנֶיךָ:
 יג יִשְׁלַח יְהוָה אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
 וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 עַד הַשְּׂמֹדֶיךָ וְעַד־אֲבֹרְךָ מֵהַר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ
 אֲשֶׁר עֹזְבֹתָנִי: יד יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְּךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֶתְּךָ כֹּא־שִׁמְהָ
 לְרִשְׁתָּהּ: טו יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדַחַת
 וּבִדְלָקַת וּבַחֲרָחַל וּבַחֲרָב וּבִשְׂדֵפּוֹן וּבִזְרָקוֹן
 וּרְדָפוֹךָ עַד אֲבֹרְךָ: טז וְהָיוּ שְׂמִיךְ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
 רֹאשֶׁךָ נַחֲשֵׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תִּחְתָּיֶיךָ בְּרוּז:
 טז יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֵּר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־
 הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדֶיךָ: טז יִתְנַדֵּךְ יְהוָה א
 נֶגְף לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד תֵּצֵא אֵלָיו
 וּבִשְׂבַעַת דְּרָכִים תִּנּוּם לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזַעֲזָה לְכָל
 מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: טז וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל
 לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:
 טז יִכְכֶּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצְרִים כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
 קָרִי וּבַמַּחְרִים וּבַגֶּרֶב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תִוְכַל
 לְחַרְפֹּא: טז יִכְכֶּה יְהוָה בְּשִׁנְעוֹן וּבַעֲוֹרוֹן
 וּבַתְּמָהוֹן לִבָּב: טז וְהָיִיתָ מִמִּשְׁשׁ בְּצִהָרִים
 כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ
 אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אָדָּם עָשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים
 וְאִין מוֹשִׁיעַ: טז אִשָּׁה תֹאֲרֵשׁ וְאִישׁ אַחֵר

אִם־שָׁמַע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם
 וּנְתַנְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלִיזוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
 ז וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּד כִּי
 תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ח בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר
 וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ט בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶיךָ וּפְרֵי
 אֲדָמְתֶךָ וּפְרֵי בַהֲמָתֶךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֹת
 צֹאנֶיךָ: י בְּרוּךְ טַנְאֶיךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: יא בְּרוּךְ אֶתְּךָ
 בִּבְאֵיךָ וּבְרוּךְ אֶתְּךָ בְּצֹאנֶיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר ה'תקנן
 הבעל-שם-טוב ג'לה חסידות באפן של נקודות ובקצור,
 על-דרך לשון המשנה. אדמו"ר ה'תקנן באר חסידות בהרחבה,
 בהבנה והשגה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני
 השטחים לגלוי פנימיות התורה בדרות האחרונים וקא.
 התגברות השף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות.
 ה'תקנה לביאת המש"ח - מצד זה יש צורך בהבנה והשגה,
 שפן לעתיד-לבא תהיה השגה גמורה בידיעת ה'.

(לקושי שיחות, כרך ל, עמ' 174)

שישי ו'יתן יְהוָה אֶת־אֵיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים
 לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד יֵצֵאוּ אֵלָיֶךָ וּבִשְׂבַעַת דְּרָכִים
 יִנּוּסוּ לִפְנֵיךָ: ח יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה
 בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרָכְךָ בְּאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ט יִקְיַמְךָ יְהוָה לוֹ
 לַעֲם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְךָ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: י וְרָאוּ
 כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וְיִרְאוּ
 מִמֶּךָ: יא וְהוֹתֵרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפְרֵי בִטְנֶיךָ
 וּבְפְרֵי בַהֲמָתֶךָ וּבְפְרֵי אֲדָמְתֶךָ עַל הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיֶךָ לֵאמֹר לְךָ: יב יִפְתַּח
 יְהוָה אֶת־אֹזְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתַת
 מִטֵּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ
 וְהָלוֹיִת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלּוֹה: יג וּנְתַנְּךָ
 יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא
 תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת אֱלֹהֶיךָ

כתיב ישגלנה קרי יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תְּבֹנָה וְלֹא תִשָּׁב בּוֹ פָּרֶם תִּטָּע וְלֹא תַחֲלִלְנּוּ: ^א שׁוֹרֶךְ טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֶמְדְּךָ גְּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לְךָ צִאנְךָ נִתְּנֹת לְאִיבֶיךָ וְאִין לְךָ מוֹשִׁיעַ: ^ב בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכֹלֹת אֲלֵיהֶם כְּלֵהִיּוֹם וְאִין לְאֵל יְדֶךָ: ^ג פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכֹל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעָתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׂוּק וְרָצוּן כְּלֵה־יָמִים: ^ד וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^ה וַיִּכְּחֶה יְהוָה בְּשַׁחֲוֵן רָע עַל־הַכֹּרְפִים וְעַל־הַשִּׁקִּים אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא מִכָּפַר רִגְלֶךָ וְעַד קַדְקֶדְךָ: ^ו וְיִלְךְ יְהוָה אִתְּךָ וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקֹּם עֲלֶיךָ אֶל־גְּוֵי אֲשֶׁר לֹא־יָדְעָתָּ אֶתְּךָ וְאֶבְרַתָּ וְעַבְדְּתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אַחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן: ^ז וְהָיִיתָ לְשִׁמְחָה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכֹל הַעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שְׂמָחָה: ^ח זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲטָ תֹאכֹף כִּי יַחֲסִלְנּוּ הָאֲרָבָה: ^ט כְּרָמִים תִּטָּע וְעַבְדְּתָּ וַיִּין לֹא־תִשְׁתַּהֵל וְלֹא תִאָּגֵר כִּי תֹאכְלְנּוּ הַתַּלְעֹת: ^י זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכַל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמּוֹן לֹא תִסּוֹף כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ: ^{יא} בָּנִים וּבָנוֹת תוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי: ^{יב} כָּל־עֵצֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ יִירֹשׁ הַצִּלְצֹל: ^{יג} הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאֶתְךָ תִרְדַּ מִטָּה מִטָּה: ^{יד} הוּא יִלּוֹךְ וְאֶתְךָ לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרִאֵשׁ וְאֶתְךָ תִהְיֶה לְזֹנֵב: ^{טו} וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁיִגוּךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמֹּר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי: ^{טז} וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם: ^{יז} תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבְדְּתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל: ^{יח} וְעַבְדְּתָּ אֶת־אִיבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנּוּ יְהוָה בְּךָ בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעֵרִים וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עַל בְּרוּלְךָ עַל־צוּאֶרְךָ עַד הַשְּׂמִידוֹ אִתְּךָ: ^{יט} וַיִּשָּׂא

יְהוָה עֲלֶיךָ גְּוֵי מְרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ פֶּאֶשֶׁר יָדָאָה הַנָּשֵׁר גְּוֵי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשִׁנּוּ: ^א גְּוֵי עַו פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזָנוּ וְנָעַר לֹא יַחֵן: ^ב וְאָכַל פְּרִי בְהִמְתָּךְ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂאִיר לְךָ דִּגְוֹן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר שֹׁנֵר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צִאנְךָ עַד הָאֵבִידוֹ אִתְּךָ: ^ג וְהִצַּר לְךָ בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ עַד רִדַּת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אִתְּךָ בְּטַח בָּהֶן בְּכֹל־אֲרָצְךָ וְהִצַּר לְךָ בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ בְּכֹל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ: ^ד וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בְטַנְךָ בָּשָׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יִצִּיק לְךָ אִיבֹד: ^ה הָאִישׁ הַרְדָּ בְךָ וְהִעֲנֵג מֵאֵד תִּרַע עֵינֶיךָ בְּאֲחִיו וּבְאִשֶׁת חִיקוֹ וּבִיתֵר בְּנֵיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: ^ו מִתַּת אֶלְאֶחָד מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנֵיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצִּיק לְךָ אִיבֹד בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ: ^ז הִרְפָּה בְךָ וְהִעֲנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כִּי־רִגְלָה הִצַּג עַל־הָאָרֶץ מִהַתְעַנֵּג וּמִרְדָּ תִרַע עֵינָה בְּאִישׁ חִיקָה וּבְכֹנֶה וּבְכַתְּהָ: ^ח וּבְשִׁלְיֹתָהּ הַיּוֹצֵת אֶל מִבִּין רִגְלֶיהָ וּבְכֹנֶיהָ אֲשֶׁר תִּלַּד כִּי־תֹאכְלֶם בְּחֶסֶר־כָּל בְּסַתֵּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצִּיק לְךָ אִיבֹד בְּשְׁעָרֶיךָ: ^ט אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־ה'שֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^י וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּרְךָ וְאֶת מִפּוֹת זְרַעְךָ מִפּוֹת גְּדֹלַת וְנֹאמָנוֹת וְחֻלִּים רָעִים וְנֹאמָנִים: ^{יא} וְהִשִּׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מְדוּהַ מִצְרִים אֲשֶׁר יָגַרְתָּ מִפְּנֵיהֶם וּרְבִקוּ בְךָ: ^{יב} גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מִפְּהָ אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ: ^{יג} וְנִשְׂאֲרַתֶּם בְּמַתִּי מַעֲטָ תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יד} וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם

במדבר לא־בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא־בלתה מעל רגלך: ה לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם: ותבאו אל־המקום הזה ויצא סיחן מלך־חשבון ועוג מלך־הפישן לקראתנו למלחמה ונפם: ונקח את־ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: ה ושמרתם את־דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשפילו את כל־אשר תעשון: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיובין וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועה תורת הבעל-שם-טוב על הפסוק, ש'והיה פי תבוא אל הארץ', הנה 'ארץ' יש בה ב' פירושים, מלשון מרוצה, ומלשון ש'רצתה לעשות רצון קונה', שזהו בחינת העלאה מלמטה למעלה. וזה נמשך אחר-כך באופן של התשובות, 'וישבת בה', ועד שנמשך אורות בכלים, וכמו שממשיך 'ושמת בטנא', שבפשטות הם הכלים, ובפטר על-פי הידוע ש'טנא' ראשי-תבות טעמים נקודות אותיות, שהוא בחינת המשכה מלמעלה למטה.

ויהי-רצון שנה יביא את הברכה הכי גדולה, פאשר קויים ענין "כי תבוא אל הארץ" פשוטו, בביאת משיח צדקנו, כבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו ובעגלא דיין, ובפטר על-ידי מצות התפלה שכנגד ביפורים, אשר על מצות הביפורים אמרו: עשה מצוה זו שבשכילה תקנס לארץ, ובאופן פפירוש ה'ספרי', 'והיה פי תבוא' - מיד, וכלשון

ולהרבות אתכם בן ישיש יהוה עליכם להאבד אתכם ולהשמיד אתכם ונפחתם מעל האדמה אשר-אתה בא-שמה לרשתה: טו והפיצך יהוה בכל־העמים מקצה הארץ ועד־קצה הארץ ועברת שם אלהים אחרים אשר לא־ידעת אתה ואבתיך עץ ואבן: טז ובגוים ההם לא תרגיע ולא־יהיה מנוח לכף־רגלך ונתן יהוה לך שם לב רב וכליון עינים ודאבון נפש: טז והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך: טז בפקר תאמר מִי־יתן ערב ובערב תאמר מִי־יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד ומפראה עיניך אשר תראה: טז והשיבך יהוה | מצרים באניות בדרךך אשר אמרת לך לא־תסוף עוד לראתה והתמפרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: טז אלה דברי הברית אשר-צוה יהוה את־משה לכתר את־בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר-פרת אתם בחרב: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הנקן שמו הראשון של אדמו"ר הנקן, שניאור, רומז לשני אור, וכפי שאמר עליו הבעל-שם-טוב בהיותו בן שלש שנים, שעתיד להאיר את העולם בשני אורות, תורת הנגלה ותורת הנסתר. וזה גם הכניו שלו, בעל התניא והשלחן ערוך - שני האורות. והנגלה והנסתר מאחדים בתבה אחת (שניאור), כי שניהם התחברו אצלו לדרך אחד.

(לקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 37)

שביעי **כט** א ויקרא משה אל־כל־ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל־אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל־עבדיו ולכל־ארצו: ב המפות הגדלות אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם: ג ולא־נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה: ד ואולך אתכם ארבעים שנה

הַרְמֵבִים הַבְּטִיחָה תִּזְרָה שְׂסוּף יִשְׁרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה כִּי וּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין, מִיָּד מִמֶּשׁ, עַל־פִּי הַלְכָה, וְאִזְּזָה יְהִיָּה שְׁלֵמוֹת הַתּוֹרָה וְשְׁלֵמוֹת הַעֵם וְשְׁלֵמוֹת הָאָרֶץ, וְתִהְיֶה הַבָּאָת בִּיכּוּרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, מִקְדָּשׁ אֲדָּ כּוֹנֵנֵנו יְיָדֵי, בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

(ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשמ"ג)

מִלֶּדְחֶשְׁבֹּן וְעוֹג מִלֶּדְהַבְּשָׁן לְקָרְאֵנוּ לְמַלְחָמָה וּנְכַח אֶת־אֲרָצֵם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֵּׁי: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פַּפֵּ

קכ"ב פסוקים, לעבוד"ו סימן.

מפְטִיר וְתִבְאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחָן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶיָה מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֶפְצֵי לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּיִם וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א) קוּמֵי אוּרֵי כִּי בָּא אוּרְךָ, אֵת יְרוּשָׁלַיִם, קוּמֵי וְהֵאֵרֵי, כִּי בָּא אֵלֶיךָ הָאוֹר, כְּלוּמַר הַמַּלְכוּת וְשַׁפְעַת הַנְּבוּאָה וְהַשְׂמִיחָה וְהַסֻּבָּה. וְכַבּוֹד ה' עֲלֶיךָ יָרַח, כְּלוּמַר, הַשְׂכִּינָה תִתְּנֶנָּה עֲלֶיךָ וְתִשְׁרַח בְּךָ. ב) תִּחְשַׁד יְכַסֶּה אָרְצֵךְ, כְּלוּמַר, אִפְלוּ אִם יִתְּרֵפוּ צָרוֹת בְּעוֹלָם. וְעֲרַפֵּל לְאֵמִים, וְחִשַׁד שֶׁל

הפטרת תבוא לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישעיה פרק ם

ם א קוּמֵי אוּרֵי כִּי בָּא אוּרְךָ וְכַבּוֹד יְהוָה עֲלֶיךָ זָרַח: כִּי־הִנֵּה תִחְשַׁד יְכַסֶּה־אֶרֶץ וְעֲרַפֵּל לְאֵמִים וְעֲלֶיךָ יִזְרַח

עטרת מרים

א אֵת יְרוּשָׁלַיִם קוּמֵי אוּרֵי וְהֵאֵרֵי כִּי בָּא אוּרְךָ אוֹר תִּשְׁוַעַת הַנּוֹפְתִית וְהַנְּפִישִׁית וְכַבּוֹד יְהוָה אוֹר הַנְּבוּאָה עֲלֶיךָ זָרַח: כִּי־הִנֵּה תִחְשַׁד צָרוֹת רַבּוֹת יְכַסֶּה־אֶרֶץ וְעֲרַפֵּל עַבְדֵי הַעֲנֵן יִחְשִׂיד לְאֵמִים וְעֲלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה יִשְׁרָה הַשְׂכִּינָה עֲלֶיךָ וְכַבּוֹד עֲלֶיךָ יִרְאָה וְתִתְּנֶנָּה עֲלֶיךָ בְּגוֹלֵי נְבוּאָה:

שי למורא

ערפל יכפה עמים. והוא כפל לשון של "החשך יכפה ארץ" במלים אחרות. וְרַחַב ה', יאיר לך אור תישועה. וּכְבוֹדוֹ, השראת השכינה. ג) וְהִלְכּוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ, כלומר, מופך ולמדו דרכי ה', ואת תאירי את עיניהם. והוא על־דרך מי שהוא בחשך, שרואה היטב את ה'ישבים באור. לְנִגְהַת זְרַחְךָ, להפצת האור שתורויו סביבך. ד) כָּלֶם נִקְבְּצוּ, שכל כנוף וכוונתך שנוקרים בהמשך הפסוק. על צד תאמנה, על צד המלכים והשרות ובהיקם תהנה מאמנות ומגדלות. "תאמנה", מלשון "כאשר ישא האמן את העי" (במדבר יא.ב). ה) אִי תִרְאֵי וְנִתְרַתְּ, או תראי את כנוף כאים אלו, וְהָאֵרְךָ פְּנֵיךָ מֵרֵב שְׂמִיחָה. וְנִתְרַתְּ, לשון הארה ושמחה, כמו "הביטו אליו ונהרו" (תהלים 172). וּפְתַח וְרַחֵב לְכַבֵּדְךָ, פתחם הנקהל כבוא אליו טובה רבה פתאם. וכמו שציר הלב בגלל צרה ואבל, ורחב הלב בגלל טובה ושמחה.

כִּי יִהְיֶה עֲלֶיךָ הַמּוֹן יָם, המון העשר של הגוים השוכנים במערב, והפך לבוא עליך. חיל גוים, עשר ונקיים של העמים. ו) שִׁפְעַת גְּמָלִים תִּכְסֶּךָ, רבוי שירות של גמלים יבואו אִלֶּיךָ מִתְּנוּת, וְהָאֵרְךָ כְּאֵל מִכְסִּים אֶת הָאָרֶץ. כְּכָרִי מִדִּין וְעֵיפָה, הגמלים העערים הבאים ממדון ועיפה. כָּלֶם מִשְׁבָּא יְבוּאוֹ, כל בני שבא יבואו לירושלים. וְהָב וּלְבוֹנָה יִשְׂאוּ, והם יבואו עמקם וְהָב וּלְבוֹנָה לִמְנַחָה לָהּ, ותהלות ה' יִבְשְׂרוּ, ויבואם תורה לארצם יבשורו ויספרו תהלות ה'. ז) כָּל צֵאן קֶדֶר יִקְבְּצוּ לָךְ, כל הצאן של ארץ קדר ששם המבקרים שבצאן יאספו להביאם לירושלים. אֵילֵי נְבוֹתַי יִשְׂרָתוֹנְךָ, האילים הבאים מנבות שהם המבקרים שבאילים, אותם יבואו הגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. יַעֲלוּ עַל רִצּוֹן מִזְבְּחִי, כמו "יעלו על מזבחי רצון". וְבֵית הַתְּפָאֲרֹתֵי אֶפְאָר, ואת בית מקדשי אפאר, כוה שאתן בלב כל הגוים לפארו במנחות וקרבות. ח) מִי אֵלֶּה כַּעֲב תַעֲוִפִּינָה וְגו', הכריות ישאלו, מי אלה קהלות ישראל העולות מתגלות מכל מקומותיהם וממקרים לטום כעגן על ידי הרוח, וכמו חיונים השבים אל חלונות השוקך, שאו הם ממקרים לעוף להכיל את גזוליהם. ט) כִּי לִי אֵיִים יִקְוּ, שוכני איי הם יקוו ויצפו שאמתן להם שָׂכַר טוֹב עַל זֶה שִׁבִּיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ. וְאֵינִי תִרְשִׁישׁ כְּרָאשׁוֹנָה וְגו', וכן אינות תרשיש יבואו לארץ ישראל ככראשונה בימי שלמה המלך שהביאו וְהָב תְּרַבָּה לְשִׁלְמוֹת, והם יבואו את בני ישראל לארצם ממקומותם, ועוד יבואו אהם גם את פספס וְהָבֵם לְתֵמָה לְשֵׁם ה' וְגו'. כִּי פֶאֶרְךָ, אשר נתן לך את תפאר ותכבוד הנה. י) יִשְׂרָתְנָהּ, ישרתו אותך.

ג והלכו גוים לאורך מישוראל ולמדו הגוים דרכי ה' ומלכיהם ושריהם ילכו לנגה זרחך שהוא אור ה': ד את ירושלים שאי סביב עיניך לארבע רוחות העולם וראי איד כלם כל אנשך נקבצו באורךך ללמדו תורה ודבר ה', כנוף מרחוק יבאו עמם ובנתוך כל אחת ואחת על־צד

המלכות והשרות ובהיקן תאמנה תהנה מגדלות: ה אִי תִרְאֵי כְּנֹף שִׁבְאוּ מִכָּל צֶד וְנִתְרַתְּ וְיִאִיר פְּנֵיךָ מֵרֵב הַשְּׂמִיחָה וּפְתַח פְּאָרֶם הַנְּהַל כְּבֹא אֵלָיו טוֹבָה רַבָּה פְּתֹאֵם וְרַחֵב לְכַבֵּדְךָ וְתִרְחַב לְפָנֶיךָ כַּעֲבוֹר רֹב הַטּוֹבָה וְהַשְּׂמִיחָה כִּי־יִהְיֶה עִמָּךָ תְּהִי בְּתֵיבָה כִּי יבאו עליך המון ים השוכנים בפאת המערב חיל עושר הגוים יבאו לך: ו שִׁפְעַת רִבּוֹ גְּמָלִים יבוא לך למנהה תכסך וכסו הארץ, ככרי גמלים צעירים הבאים ממדון ועיפה כלם כל האנשים מושבא יבאו וְהָב וּלְבוֹנָה מִיַּן בּוֹשֵׁם יִשְׂאוּ מִנְחָה לָהּ, ויבואם לארצם ותהלות יהוה יבשרו: ז כָּל רֹב צֵאן קֶדֶר שְׂבָאֲרֵץ הַמִּבְקָרִים יִקְבְּצוּ לָךְ וְאִסְפוּ לְהִבְיֹאֵם אֵלָיךְ אֵילֵי שְׂבָבוֹת שֵׁם מְקוֹם יִשְׂרָתוֹנְךָ וְהִיוּ לָךְ לְצִדְךָ יַעֲלוּ עַל־רִצּוֹן מִזְבְּחִי יַעֲלוּ עַל מִזְבְּחֵי רִצּוֹן וְבֵית הַתְּפָאֲרֹתֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶפְאָר עַל יְדֵי קִרְבָּנוֹת מִזְבְּחִים שְׂמִינִים כְּמוֹ הָאֵילִים הַמִּבְקָרִים הָאֵלֶּה: ח כָּלֶם הַכְּרִיֹּת יִשְׂאוּ עַל בְּנֵי תְּהִלָּה מִי־אֵלֶּה אֲשֶׁר מִמְּקָרִים לְשׁוֹב, כַּעֲב כַּעֲב תַעֲוִפִּינָה וְכִינִים הַמִּמְקָרִים לְעוֹף אֶל־אַרְבְּתֵיהֶם חלונות השוקך שלהם: ט כִּי־לִי יִשְׂבִי אֵיִים יִקְוּ וְאִסְפוּ לְבֹאוּ אֵלַי וְאֵינִי עַל יָם תִּרְשִׁישׁ הֵם וְתַעֲרְרוּ כְּכָרָאשׁוֹנָה בְּיַמֵּי שְׁלֹמֹה לְהִבְיֹאֵם כְּנֹף מִרְחוֹק פִּסְפָּס וְהָבֵם אִתָּם לְהִבְיֹאֵם מִנְחָה לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ פֶּאֶר: י וְכִנּוּ כְּנִי־נִכּוֹל חוֹמֹתֶיךָ חוֹמוֹת הָעָרִים וּמִלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוֹנְךָ וְשָׂמוּ אוֹתְךָ, או תכירו כי כל הבא עליך לא היה במקרה כִּי כִמְנוּ בְּקִצְפֵי הַפִּתְיוֹךְ וְעַתָּה וּבְרִצּוֹנִי הַטּוֹב רַחֲמֵיךָ:

וְהָבֵם אִתָּם לְהִבְיֹאֵם מִנְחָה לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ פֶּאֶר: י וְכִנּוּ כְּנִי־נִכּוֹל חוֹמֹתֶיךָ חוֹמוֹת הָעָרִים וּמִלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוֹנְךָ וְשָׂמוּ אוֹתְךָ, או תכירו כי כל הבא עליך לא היה במקרה כִּי כִמְנוּ בְּקִצְפֵי הַפִּתְיוֹךְ וְעַתָּה וּבְרִצּוֹנִי הַטּוֹב רַחֲמֵיךָ:

חלונות השוקך, שאו הם ממקרים לעוף להכיל את גזוליהם. ט) כִּי לִי אֵיִים יִקְוּ, שוכני איי הם יקוו ויצפו שאמתן להם שָׂכַר טוֹב עַל זֶה שִׁבִּיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ. וְאֵינִי תִרְשִׁישׁ כְּרָאשׁוֹנָה וְגו', וכן אינות תרשיש יבואו לארץ ישראל ככראשונה בימי שלמה המלך שהביאו וְהָב תְּרַבָּה לְשִׁלְמוֹת, והם יבואו את בני ישראל לארצם ממקומותם, ועוד יבואו אהם גם את פספס וְהָבֵם לְתֵמָה לְשֵׁם ה' וְגו'. כִּי פֶאֶרְךָ, אשר נתן לך את תפאר ותכבוד הנה. י) יִשְׂרָתְנָהּ, ישרתו אותך.

יא וּפְתַחְוּ שְׁעָרֶיךָ תְּמִיד יוֹמָם וּלְיָלֵה לֹא יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֶלֶיךָ חֵיל עוֹשֵׂר גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם יְהוּ נְהוּגִים עַד לַפְּנֵי מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ כַּעֲבָדִים לַפְּנֵי אֲדוֹנֵיהֶם: יב כִּי־הִגְּוִי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדֶיךָ יֹאבְדוּ וְהַגּוֹיִם הַרְבִּים אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדֶיךָ חֶרֶב יַחֲרֹבוּ: יג כָּבוֹד הַלְּכָנּוֹן הַעֲצִים הַטּוֹבִים שָׁבוּ אֵלֶיךָ יָבֹאוּ וְהֵם בְּרוּשׁ תִּדְרֶה וּתְאַשּׁוּר בְּלֶם יַחֲדוּ לְכַנּוֹת בָּהֶם אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּדִּי לְפָאֵר בּוּ מְקוֹם מִקְדְּשֵׁי הַמִּכּוֹן כִּנְגַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד וּמְקוֹם רְגְלֵי וְהוּא קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים אַכְבֵּד בַּעֲמֻנָּה וְלֹא עַל יַד בְּנֵי אָדָם: יד וְהִלְכוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עִנִּי אוֹתְךָ בַּעֲבוּרֵי קִשִׁים, וְלֹכּוּ אֶלֶיךָ שְׁחוֹחַ בַּכְּפִיפָה לְפִיפָה, בְּגִי שֶׁל מַעֲצֵיךָ שְׁמַחוּ בְּךָ, וְלֹכּוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ עַל־כַּפּוֹת רְגְלֵיךָ עַד סְמוּךְ לְאַרְצוֹ מֵרֹב חֲשִׁבוֹתֶיךָ, כָּל־מְנַאֲצֵיךָ שֶׁנֶּאֱמָרוּ וְכֹחַ אוֹתְךָ, וְקִרְאוּ לְךָ עֵתָה עִיר יְהוָה צִיּוֹן שֶׁל קִדְוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת בְּמִקְוֵם הַיּוֹתֵד עֲזוּבָה מִבְּנֵיךָ וּשְׁנוּאָה מִכָּל הָאוֹמוֹת וְאַזְנוֹ מִי עוֹבֵר בְּאַרְצְךָ לִשְׂאוֹל לְשִׁלּוֹמְךָ, בְּמִקְוֵם זֶה וּשְׁמִתִּיךָ מִמְּלַכָּה גְדוּלָה לְגִאּוֹן וְחַפְצָתָה עַד עוֹלָם וְתַחֲוֵי עֵתָה מִשׁוֹשׁ וְשִׂמְחוֹ בְּלֶם עַל הַצִּלְחָתְךָ דָּוָר וְדָוָר כָּבֵל יָמֵי הַדּוֹרוֹת: טז דָּוָר מִשָּׁל, וְיִנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים תִּינְקֵי שְׂתֵאכֵלֵי טוֹב הָאוֹמוֹת וְיִדְעַת אֵז תִּכְרִי שְׂלֵא בְּמִקְרָה כֹּחַ הַדְּבָר, רַק הוּא בַּעֲבוֹר כִּי־אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ וְאֲבִיר יַעֲקֹב: יז תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת שְׁנִמְלוּ הָאוֹמוֹת כִּמּוֹךְ אֲבִיא בְּמִקְוֵמוֹ זֶה וְתַחַת הַפְּרוֹל אֲבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הַעֲצִים נְחֻשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרוֹל וְשְׁמִתִּי בְּקִדְתֶּךָ שָׁלוֹם וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה: יח לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֶמֶס בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמַתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְלֶה: יט לֹא־יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ

וּבְרַצְוֵנִי, וּבְרַצְוֵנִי הַטּוֹב. יא) וּפְתַחְוּ, וְהוּ פְתוּחִים וְעוֹמְדִים. וְאִמֵּר בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל, וְלֹא אִמֵּר "וּפְתַחְוּ" בְּלִשׁוֹן קָל, עַל שֵׁם שְׁפָתֵיהֶם פְּתִיחַת עוֹלָם. חֵיל גּוֹיִם, עוֹשֵׂר נְהוּגִים. וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים, וְלֹכּוּ מִגּוֹיִם וְנָהְגוּ לְכוּא לַפְּנֵי מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ כַּעֲבָדִים לַפְּנֵי אֲדוֹנֵיהֶם. פְּרוּשׁ אַחֵר, "נְהוּגִים", מוֹקְלִים כְּשִׁבּוּיִם קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת בְּרוֹל. יב) וְהַגּוֹיִם חֶרֶב יַחֲרֹבוּ, כְּלוּמֵר, תִּכְבַּל מְמַשֶּׁלֶת כָּל הַגּוֹיִם. יג) כָּבוֹד הַלְּכָנּוֹן וְגו', הַעֲצִים הַנִּכְבָּדִים שֶׁבָּעֵר הַלְּכָנּוֹן יָבִיאוּ אֵלֶיךָ, וְהֵם בְּרוּשׁ תִּדְרֶה וּתְאַשּׁוּר, בְּלֶם יַחֲדוּ. לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדְּשֵׁי, לְכַנּוֹת בָּהֶם אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמְקוֹם רְגְלֵי אַכְבֵּד, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְכוּן כִּנְגַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְנִקְרָא "הַרֵם רְגְלֵי" (תְּהִלִּים צ.טו.ה). יד) שְׁחוֹחַ, בְּכַפִּיפוֹת וְהַשְׁפֵּלָה. בְּגִי מַעֲצֵיךָ, הַגּוֹיִם וּבְנֵי הַגּוֹיִם שֶׁהוּ שְׁהוּ מַעֲנִים אֵת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת. עַל כַּפּוֹת רְגְלֵיךָ, כְּלוּמֵר עַד סְמוּךְ לְאַרְצְךָ. כָּל מְנַאֲצֵיךָ, כָּל הַגּוֹיִם שֶׁהוּ מְכַזֵּם אוֹתְךָ. עִיר ה', עִיר שֶׁל ה'. צִיּוֹן קִדְוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, צִיּוֹן שֶׁל קִדְוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. טו) וְאַזְנוֹ עוֹבֵר, וְאַזְנוֹ מִי שֶׁעָבַר בְּאַרְצְךָ לִשְׂאוֹל לְשִׁלּוֹם לְךָ. לְגִאּוֹן עוֹלָם, שְׂתַחֲוֵי מוֹשֶׁלֶת עַד עוֹלָם. מִשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר, וְלַחֲוִית מִשׁוֹשׁ כָּל דָּוָר וְדָוָר, כְּלוּמֵר, שְׂלֵא יִפְסַק. טז) וְיִנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם, תֵּאכֵלֵי אֵת טוֹב אֲרִצוֹ הַגּוֹיִם, כְּלוּמֵר, יִהְיֶה מִסַּ לְמִלְכֶךָ הַמְּשִׁיחַ. וְשֵׁד מַלְכִּים, לִשׁוֹן שָׂרִים. יז) תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת וְגו', בְּמִקְוֵם הַנְּחֻשֶׁת שְׁלִקְחוּ הַגּוֹיִם מִירוּשָׁלַם, אֲבִיא זֶה־כִּי כְּלוּמֵר, אֲתָן בְּלֶכֶם לְשִׁלֵּם לְךָ בְּכַפְלֵי כַּפְלִים מִמֵּה שְׁלִקְחוּ וְשְׁמַתִּי בְּקִדְתֶּךָ שָׁלוֹם, וְאַשִּׁים אֵת אֲנָשֵׁי בְּקִדְתֶּךָ, דְּמִנֵּי הַכּוֹפְדִים שֶׁהוּ נִטְמָלִים מִכֶּסֶם מִסִּים, וְהוּ לְךָ לְשִׁלּוֹם וְלֹא וְהִקְטֹד וְיִתֵּר. וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה, וְהוֹגֵשִׁים שֶׁהוּ נִזְגָּשִׁים עַל דְּבַר הַמִּסִּים, יְבֹאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ צְדָקָה וְחֶסֶד. יח) וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמַתֶיךָ, כְּלוּמֵר, לֹא תִצְטָרְכִי עוֹד לְעֻלּוֹת עַל חוֹמוֹת לְשִׁמּוֹר

אָת הַעִיר מִכַּפְּנֵי אוֹיֵב, וְלִפְנֵי קִרְאֵת תִּהְלֶה, וְאֵת שְׁעָרֵי הַחֻמּוֹת תִּקְרָא "תִּהְלֶה". יט) לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

חֶמֶס עֲשָׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ, כִּי לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

חֶמֶס עֲשָׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ, כִּי לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

חֶמֶס עֲשָׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ, כִּי לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

חֶמֶס עֲשָׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ, כִּי לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

חֶמֶס עֲשָׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצְךָ שֵׁד וְשֶׁבֶר בְּגִבּוֹלֶיךָ, כִּי לֹא יְהִי־לְךָ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאֹזֵר יוֹמָם וְגו', בֵּין שֶׁהַמְּשִׁיחַ אֵת הַיִּשׁוּעָה וְהַטּוֹבָה לְאוֹרְהָ,

צורך לאור השמש לאור יומם וללילה וזריחת הירח לא יאיר לך בלילה, אלא ויהי לך יהוה אור השכינה לאור עולם ביום ובלילה ואלהינו לתפארתך תתפאר בכבוד ה': כ גם זה משל לא יבוא לא ישקע עוד שמשך וירחך לא יאסף לא תבטל עוד מלכותך וממשלתך,

לפיך אמר, שכל כך יהיה אורך גדול, ויהיו אור ה' והטובות הגדולות, עד שלא יהיו חשכים אור השמש ואור הירח לבלום. והוא דרך משל. וללילה הירח, בלילה מקבלת הארץ את אור השמש על ידי ענה הירח. לתפארתך, תתפאר בכבוד ה'. (כ) לא יבוא עוד שמשך וגו', הוא אור ה' שיהיה לך, לא ישקע עוד. וירחך לא יאסף, כלומר, לא

תבטל מלכותך וממשלתך. ושלמו ימי אבלך, יתמו ויגמרו ימי האבל והנלות, כי לא תלכי עוד בגלות. (כא) ועמך כלם צדיקים, העם הנשאר בך יהיו כלם צדיקים. נצור מפעי וגו', הענף שנמנעתי הוא מעשה ידי, ויש מה להתפאר בו. כלומר, העם אשר בחרתי, אתפאר בו, כי יהיו צדיקים והמימים. (כב) תקטן יהיה לאלה, תקטן ותרבה לאלה פעמים כמה רבובי הפמות. לגוי עצום, לעם גדול רבובי האיכות. אני ה', שתוכלת בדי. בעתה אחישנה, בבוא העת המועדת, אעשה תדבר ברויות, ואמלא את הבטחתי.

לאור יומם וללילה הירח לא יאיר לך ויהי לך יהוה לאור עולם ואלהינו לתפארתך: כ לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי יהוה יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך: כא ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצור מפעי מעשה ידי להתפאר: כב תקטן יהיה לאלה והצעיר לגוי עצום אני יהוה בעתה אחישנה:

הואיל כי יהוה יהיה לך לאור עולם וממנו באה הממשלה והיא לא תבטל עוד, ושלמו יתמו ימי אבלך: כא ועמך הנשאר בך יהיו כלם צדיקים כי הרשעים יכלו בתבלי המיטת, לעולם יירשו הארץ ולא יגלו עוד ממנה. נצור מפעי אשר נמנעתי מעשה ידי הוא, ואוכל להתפאר בו כי כלם יהיו צדיקים והמימים: כב השבט תקטן כממות יהוה ותרבה לאלה פעמים והצעיר במעלה לגוי עצום רבובי האיכות בכח ועצמה, אני יהוה אשר תוכלת בדי, בעתה כבא העת המועדת, אחישנה אעשה תדבר ברויות ואמלא את הבטחתי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי

אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁהּ וּלְמַנוּחָהּ, לְכַבוֹד וּלְתַפְאֳרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנוחת שבת קודש

הָהוּא וּרְבִצָּה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: כ וְהִבְדִּילוּ יְהוָה לְרַעְיָה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֱלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: כג וְאָמַר הַדּוֹר הַאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכְּרִי אֲשֶׁר יָבֵא מֵאַרְצָה רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מִצְוֹת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ: כד גַּפְרִית וּמֶלַח שֶׁרֶפֶה כָּל־אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יֵעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כַּמִּהְפָּכֶת סֶדֶם וְעַמּוּרָה אֲדָמָה כַּחֲבִי וְצַבִּיִּים קָרִי וְצַבּוּיִם אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאֶפֶס וּבַחֲמַתּוֹ: כה וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה יְהוָה כֵּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מִה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה: כו וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר בְּרַת עַמָּם בְּהוֹצִיאֹם אֹתָם מֵאַרְצָה מִצְרַיִם: כז וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: כח וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאַרְצָן הַהוּא לְחַבֵּי עֲלִיָּה אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה: כט וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאָף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַח אֶל־אַרְצָן אַחֲרֵת בַּיּוֹם הַזֶּה: לו הַנִּסְתָּרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְכַנְיָנוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

ט אַתֶּם נֹצְעִים הַיּוֹם בְּלִבְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְזַנְיֹתֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: ט טַפְכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֶמְבַּע עֵצִיךָ עַד שֹׂאֵב מִיַּמֶּיךָ: י לְעַבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְכֹאֲלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַת עַמְּךָ הַיּוֹם: יא לְמַעַן הַקִּים־אֶתְךָ הַיּוֹם | לו לְעַם וְהוּא יְהִי־לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: יג וְלֹא אֲתַחֵם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי בְרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת: יד כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמְּךָ הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: (ישראל) טו כִּי־אַתֶּם יַדְעֹתֶם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּנוּ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עֲבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם: טז וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלִילֵיהֶם עֵץ וְאֲבֹן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: יז פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפַּחַת אוֹ־ שִׁבְט אֲשֶׁר לְכָבוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַבֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: יח וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְפִי אֶלְךָ לְמַעַן סִפּוֹת הָרָחֵק אֶת־הַצְּמִאָה: יט לֹא־יֵאבֶה יְהוָה סִלַּח לוֹ כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וּקְנָאתוֹ בְּאִישׁ

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה ח

רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השומר לך ושומר נפשוך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפלו תקפה עליו משנתו, תלמוד-לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישוב ויסירם מלבו:

~ נקודות משיחות קודש ~

סיני ולא על דברי תורה בכלל. ומה שנאמר במשנתנו הוא "אסמכתא בעלמא" ואינו אלא ממידת חסידות. על כן יכול רבי זירא לוותר על "מידת חסידות" למען הבנת תלמוד ירושלים בצורה מושלמת יותר.

אולם כמה מוני מצוות ופוסקים⁵ סוברים כי האיסור הוא לשכוח דברי תורה בכלל. כך היא גם שיטת רבינו הזקן, הכותב⁶: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי, מעלה עליו הכותב כאילו מתחייב בנפשו, וגם עובר בלאו של תורה שנאמר, "רק השמר לך". לפי דעות אלה קשה – כיצד פעל רבי זירא להשכיח מעצמו את כל התלמוד הבבלי? ויש לומר:

האיסור של שכחת דברי תורה הוא מפני ש"פורש מן התורה"⁷. ואף אם אינו נוקט פעולה מעשית כדי לשכוח – הנה עצם השכחה נחשבת כפרישה מן התורה, שהרי דברי התורה פורשים ממנו.

מובן אם כן, שפעולת רבי זירא אין בה איסור שכחת התורה, שהרי כל כוונתו היתה למען קליטת התלמוד הירושלמי, שהוא בדרגה גבוהה ונעלית יותר מן התלמוד הבבלי⁸. נמצא שלא זו בלבד שאין כאן חשש ל"פורש מן התורה", אלא להפך, היתה כאן עליית מדרגה בלימוד התורה.

(לקוטי שיחות כרך לד, עמ' 24.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

יש להבין, מדוע שכחת דברי תורה חמורה עד כדי כך ש"כאילו מתחייב בנפשו"?

ויש לומר בטעם האיסור של שכחת "דבר אחד ממשנתו": דברי תורה הם "חיינו ואורך ימינו"¹, וזה ששוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו הרי הוא כמסלק "חיו" מעצמו.

כלומר, אין זה בדרך של חטא ועונש, אלא של פעולה ותוצאה; כלומר, מכיון שדברי-תורה הם חיי נפשו, לכן כאשר שוכח דבר-תורה (בדרך ממילא) נחסרים ממנו חיי נפשו. והלשון "מתחייב בנפשו" – אף שאין כאן מיתה כפשוטה – הוא על דרך מאמר חז"ל² "מה לי קטלא כולה, מה לי קטלא פלגא".

(לקוטי שיחות כרך לד, עמ' 31.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

על פי זה, יש לעיין בסיפור הגמרא³: "רבי זירא כי סליק לארעא דישראל, יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היא דלא נטרדיה" [= רבי זירא, כשעלה לארץ ישראל התענה מאה צומות כדי שישתכח ממנו התלמוד הבבלי, לבל יפריע לו (בלימוד תורת ארץ ישראל – התלמוד הירושלמי)]. נשאלת השאלה, כיצד פעל במתכוון להשכיח מעצמו את התלמוד הבבלי, הלוא "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" ועל-אחת-כמה-וכמה להשכיח מעצמו את כל התלמוד הבבלי?!

הרמב"ן⁴ אומר שאיסור שכחה חל רק על מעמד הר

(1) מברכת "אהבת עולם", וכדוגמת המים שהם מקום חיות הדגים (ברכות סא, ב). (2) בבא קמא סה, א. (3) בבא מציעא פה, א. (4) בהשמטות לספר המצוות, מצוות לא תעשה ב. (5) סמ"ג (לאווין יג), סמ"ק (סימן טו) יראים (סימן כח). (6) הלכות תלמוד תורה פרק ב ס"ד. (7) כלשון הסמ"ג שם. וכעין זה כתב בסמ"ק. (8) וכדברי המדרש (ויקרא רבה פרשה יג) "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:14	18:20	19:04	19:12	18:38	18:46	13:04	13:07	10:32	10:32	09:29	09:28	08:55	08:55	06:29	06:25	באר שבע (ק)
19:14	18:09	19:04	19:12	18:41	18:49	13:03	13:06	10:31	10:31	09:28	09:27	08:54	08:53	06:28	06:24	חיפה (ק)
19:13	18:03	19:03	19:11	18:41	18:49	13:02	13:05	10:30	10:30	09:27	09:27	08:53	08:53	06:27	06:23	ירושלים (ק)
19:15	18:18	19:05	19:13	18:39	18:46	13:04	13:07	10:32	10:32	09:29	09:28	08:55	08:54	06:29	06:25	תל אביב (ק)
19:40	18:38	19:27	19:40	18:54	19:06	13:18	13:21	10:45	10:43	09:42	09:39	08:57	08:54	06:40	06:32	אוסטרליה, וינה (ק)
18:55	17:57	18:44	18:39	18:17	18:12	12:43	12:45	10:13	10:17	09:10	09:16	08:33	08:39	06:11	06:20	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:41	18:40	19:28	19:40	18:56	19:08	13:21	13:24	10:47	10:46	09:44	09:42	09:02	08:58	06:43	06:35	אוקראינה, אודסה (ק)
19:14	18:12	19:01	19:14	18:28	18:41	12:52	12:55	10:19	10:18	09:16	09:13	08:32	08:28	06:14	06:06	אוקראינה, דוניצ'ק (ק)
19:26	18:23	19:13	19:25	18:39	18:52	13:03	13:06	10:30	10:29	09:27	09:24	08:42	08:38	06:25	06:17	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:53	18:49	19:40	19:53	19:05	19:18	13:29	13:32	10:55	10:54	09:52	09:49	09:06	09:01	06:51	06:42	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:46	18:42	19:32	19:46	18:58	19:11	13:21	13:25	10:48	10:46	09:45	09:41	08:58	08:54	06:43	06:34	אוקראינה, קייב (ק)
18:53	18:01	18:44	18:50	18:20	18:26	12:46	12:48	10:14	10:15	09:11	09:11	08:40	08:40	06:11	06:09	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
20:06	19:06	19:54	20:05	19:24	19:36	13:47	13:50	11:14	11:13	10:11	10:08	09:29	09:26	07:09	07:02	איטליה, מילאנו (ק)
18:41	17:52	18:32	18:34	18:10	18:12	12:37	12:39	10:06	10:08	09:03	09:05	08:35	08:37	06:04	06:06	אקוודור, קיטו (ח)
19:27	18:31	19:17	19:12	18:51	18:47	13:17	13:19	10:46	10:50	09:43	09:49	09:08	09:14	06:44	06:52	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:22	19:23	20:11	20:05	19:42	19:36	14:08	14:10	11:37	11:42	10:35	10:41	09:56	10:02	07:35	07:45	ארגנטינה, בריז'נה (ח)
19:44	18:48	19:33	19:43	19:04	19:14	13:30	13:32	10:57	10:57	09:54	09:53	09:17	09:15	06:54	06:48	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:34	18:37	19:23	19:33	18:54	19:04	13:19	13:22	10:46	10:46	09:44	09:42	09:05	09:03	06:43	06:37	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:35	18:38	19:23	19:34	18:54	19:04	13:20	13:22	10:47	10:46	09:44	09:42	09:06	09:03	06:43	06:37	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
20:12	19:14	20:00	20:11	19:30	19:41	13:55	13:58	11:23	11:22	10:20	10:18	09:40	09:38	07:19	07:13	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:54	19:02	19:44	19:51	19:19	19:27	13:45	13:47	11:12	11:13	10:10	10:09	09:37	09:36	07:10	07:06	ארה"ב, הווסטון (ק)
19:26	18:33	19:16	19:24	18:49	18:58	13:15	13:18	10:43	10:43	09:40	09:39	09:05	09:04	06:40	06:36	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:52	19:01	19:42	19:49	19:18	19:25	13:44	13:47	11:12	11:13	10:09	10:09	09:38	09:37	07:09	07:07	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:31	18:33	19:19	19:29	18:50	19:00	13:15	13:18	10:42	10:42	09:39	09:37	09:01	08:58	06:39	06:33	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:58	19:01	19:47	19:57	19:18	19:28	13:43	13:46	11:11	11:10	10:08	10:06	09:30	09:27	07:07	07:01	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:30	18:32	19:18	19:29	18:48	18:59	13:14	13:17	10:41	10:40	09:38	09:36	08:59	08:57	06:37	06:31	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:00	18:10	18:51	18:51	18:28	18:28	12:56	12:58	10:24	10:28	09:22	09:25	08:52	08:56	06:22	06:27	בוליביה, לה-פס (ח)
20:31	19:26	20:17	20:31	19:42	19:56	14:06	14:09	11:32	11:31	10:29	10:25	09:42	09:37	07:27	07:18	בלגיה, אמסטרדם (ק)
20:31	19:26	20:17	20:31	19:42	19:56	14:06	14:09	11:33	11:31	10:29	10:26	09:42	09:38	07:28	07:18	בלגיה, בריסל (ק)
18:36	17:44	18:27	18:25	18:07	18:05	12:30	12:32	09:59	10:02	08:56	09:00	08:25	08:29	05:57	06:03	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:24	17:32	18:15	18:13	17:51	17:49	12:18	12:20	09:47	09:50	08:44	08:48	08:13	08:17	05:45	05:51	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:50	18:47	19:36	19:50	19:02	19:15	13:24	13:27	10:50	10:49	09:47	09:43	08:59	08:55	06:45	06:36	בריטניה, לונדון (ק)
20:01	18:56	19:46	20:01	19:09	19:24	13:32	13:36	10:59	10:57	09:55	09:51	09:05	09:00	06:54	06:43	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:57	18:51	19:43	19:57	19:08	19:22	13:30	13:33	10:56	10:54	09:53	09:49	09:04	08:59	06:51	06:41	גרמניה, ברלין (ק)
20:13	19:09	19:59	20:13	19:25	19:38	13:49	13:52	11:15	11:14	10:12	10:09	09:26	09:22	07:11	07:02	גרמניה, פרינקפורט (ק)
18:37	17:45	18:28	18:25	18:10	18:07	12:30	12:32	09:59	10:03	08:57	09:01	08:25	08:29	05:58	06:04	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:08	18:18	18:59	19:04	18:35	18:41	13:02	13:04	10:30	10:31	09:27	09:28	08:57	08:58	06:27	06:26	הודו, מומבאי (ח)
19:04	18:14	18:55	19:00	18:31	18:37	12:58	13:00	10:26	10:27	09:23	09:24	08:53	08:54	06:23	06:22	הודו, פנה (ח)
19:28	18:27	19:16	19:28	18:43	18:55	13:07	13:10	10:34	10:33	09:31	09:28	08:47	08:44	06:29	06:21	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:47	05:41	08:07	08:09	08:48	08:46	09:09	09:10	12:27	12:24	18:09	17:59	18:38	18:40
יוון, אתונה (ק)	07:07	07:12	09:34	09:36	10:11	10:13	11:16	11:16	13:51	13:49	19:33	19:23	20:01	20:02
מולדובה, קישינב (ק)	06:43	06:50	09:05	09:09	09:49	09:52	10:54	10:55	13:31	13:28	19:16	19:04	19:48	19:49
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:23	06:25	08:55	08:54	09:25	09:25	10:28	10:27	13:01	12:59	18:38	18:32	19:01	19:05
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	06:19	06:07	08:37	08:29	09:19	09:12	10:21	10:16	12:52	12:51	18:26	18:34	18:58	19:18
נפאל, קטמנדו (ח)	05:49	05:52	08:19	08:20	08:52	08:52	09:55	09:55	12:30	12:27	18:08	18:01	18:33	18:36
סין, בייג'ין (ח)	05:55	06:01	08:22	08:24	09:02	09:00	10:04	10:05	12:41	12:38	18:23	18:13	18:52	18:53
סנגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:54	09:28	09:26	09:56	09:54	10:59	10:56	13:30	13:28	19:03	19:01	19:25	19:32
פולין, ורשא (ק)	06:11	06:21	08:29	08:34	09:19	09:23	10:24	10:26	13:03	13:00	18:50	18:36	19:26	19:26
פרו, לימה (ח)	06:02	05:58	08:32	08:29	09:01	08:58	10:03	10:00	12:33	12:31	18:04	18:04	18:27	18:36
צרפת, ליון (ק)	07:19	07:27	09:43	09:46	10:25	10:28	11:30	11:31	14:07	14:04	19:51	19:40	20:23	20:24
צרפת, פריז (ק)	07:28	07:36	09:49	09:53	10:34	10:38	11:39	11:41	14:17	14:14	20:04	19:51	20:37	20:37
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:47	05:46	08:19	08:17	08:47	08:45	09:50	09:48	12:22	12:19	17:55	17:53	18:18	18:23
קנדה, טורונטו (ק)	06:57	07:04	09:22	09:25	10:03	10:05	11:07	11:08	13:44	13:41	19:29	19:18	19:57	19:58
קנדה, מונטריאול (ק)	06:33	06:41	08:57	09:00	09:39	09:42	10:44	10:45	13:21	13:18	19:05	18:54	19:36	19:37
קפריסין, לינקה (ק)	06:29	06:33	08:57	08:58	09:32	09:34	10:36	10:36	13:12	13:09	18:52	18:43	19:19	19:21
רוסיה, לובאנוב (ח)	06:29	06:40	08:44	08:50	09:38	09:42	10:44	10:46	13:23	13:20	19:12	18:57	19:51	19:50
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:02	06:13	08:16	08:22	09:11	09:16	10:17	10:19	12:57	12:53	18:49	18:33	19:26	19:25
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	05:59	06:07	08:21	08:25	09:05	09:08	10:10	10:11	12:48	12:45	18:33	18:20	19:05	19:06
שווייץ, ציריך (ק)	07:04	07:12	09:26	09:29	10:10	10:13	11:15	11:16	13:52	13:49	19:41	19:29	20:10	20:10
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:07	08:39	08:38	09:08	09:07	10:11	10:10	12:44	12:42	18:19	18:15	18:42	18:46

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מילה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניינים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב